BOSANSKI NAROD OPTUŽUJE

GENOCID

POSTUPAK PRED
MEĐUNARODNIM SUDOM PRAVDE
U PREDMETU BOSNA I HERCEGOVINA
PROTIV SRBIJE
RADI SPRJEČAVANJA
I KAŽNJAVANJA
ZLOČINA
GENOCIDA

FRENSIS E. BOJL

Predgovori: Muzafer Ćandra i
Frenk Mekloski
Uvod napisao: Maršal Haris

Frensis Entoni Bojl

BOSANSKI NAROD OPTUŽUJE ZA G E N O C I D

POSTUPAK PRED MEĐUNARODNIM SUDOM PRAVDE U PREDMETU BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV SRBIJE RADI SPRJEČAVANJA I KAŽNJAVANJA ZLOČINA GENOCIDA

Sarajevo, 2000.

INSTITUT ZA ISTRAŽIVANJE ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI
I MEĐUNARODNOG PRAVA, SARAJEVO

ZA IZDAVAČA:
Prof.dr Smail Čekić

UREDNIK:
Mr Muharem Kreso

AUTOR:
Frensis Entoni Bojl (Francis Antony Boyle)

PREDGOVORE NAPISALI:
Smail Čekić - Predgovor bosanskom izdanju; Muzafer Čandra (Muzaffar Chandra) - Predgovor engleskom izdanju I; Frenk Makloski (Frank McCloskey) - Predgovor engleskom izdanju II

UVOD NAPISAO:
Maršal Haris (Marshall Harris)

PREVELI:
Hasan Rončević, Kadira Hadžić, Branimira Metikoš, Edina Neretljak, Sabina Maričić

LETOR:
Kadira Hadžić

KOREKTOR:
Azra Fišer

DTP:
Meldijana Arnaut

TIRAŽ:
500

ŠTAMPA:
CPU P.J. RAIL PRINT Sarajevo

ZA ŠTAMPARIJU:
Nedim Dizdar

THE BOSNIAN PEOPLE CHARGE GENOCIDE

PROCEEDINGS AT THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE CONCERNING BOSNIA V. SERBIA ON THE PREVENTION AND PUNISHMENT OF THE CRIME OF GENOCIDE

Francis A. Boyle

Preface by Muzaffar Chandra
Foreword by Frank McCloskey
Introduction by Marshall Harris

Aletheia Press
Amherst, Massachusetts 01004

Copyright (c) 1996 by Aletheia Press.

Pablo Picasso, Guernica (detail) copyright (c) 1993
by ARS, N.Y./SPADEM, Paris

Manufactured in the United States of America

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

Boyle, Francis Anthony, 1950-
The Bosnian people charge genocide: proceedings at the International Court of Justice concerning Bosnia v. Serbia on the prevention and punishment of the crime of genocide/Francis A. Boyle; introduction by Marshall Harris.
p. cm.

ISBN 1-880831-09-0 (lib. bdg.): $55.00. - ISBN 1-880831-08-2 (pbk.): $20.00.
1. Yugoslavia - Trials, litigation, etc. 2. Trials (Genocide)
3. Yugoslav War, 1991-4. Bosnia and Herzegovina-History 1992-
I. International Court of Justice. II. Title.
K545.B69 1994
341.6'9-dc20

94-11826
CIP

S A D R Ž A J

S a d r ž a j 9

P r e d g o v o r i 13

- Predgovor bosanskom izdanju (Smail Čekić) 13

- Predgovor engleskom izdanju I (Frenk Makloski) 15

- Predgovor engleskom izdanju II (Muzafer Čandra) 17

U v o d (Maršal Haris) 21

1.

ODLUKA O PODNOŠENJU TUŽBE U VEZI SA PRIMJENOM KONVENCIJE O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA (*BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV JUGOSLAVIJE - SRBIJE I CRNEGORE*) 35

Pismo Alije Izetbegovića, predsjednika Republike Bosne i Hercegovine, imenovanje Frensisa E. Bojla za generalnog, izvanrednog i opunomoćenog zastupnika za pokretanje i vođenje sudskog postupka u ime Bosne i Hercegovine pred Međunarodnim sudom pravde od 19. marta 1993 ... 37

2.

ZAHTJEV ZA POKRETANJE POSTUPKA U VEZI SAPRIMJENOM KONVENCIJE O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOčINA GENOCIDA (BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV JUGOSLAVIJE - SRBIJE I CRNE GORE): REGISTROVAN U REGISTRU SUDA 20. MARTA 1993. 39

3.

ZAHTJEV ZA IZRICANJE PRIVREMENIH MJERA ZAŠTITE KOJI JE PODNIJELA VLADA REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE 29. MARTA 1993. 147

4.

JAVNA RASPRAVA SUDSKOG VIJEĆA U POSTUPKU BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV SR JUGOSLAVIJE 1. I 2. APRILA 1993. GODINE 157

Javno zasjedanje: održano u četvrtak 1. aprila 1993. od 10.00 do 12.30 sati u Palati mira (zapisnik).. 157

Javno zasjedanje: održano u petak 2. aprila 1993. od 15.00 do 18.30 sati u Palati mira (zapisnik) 201

5.

RJEŠENJE SUDA U VEZI SA PRIMJENOM KONVENCIJE O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA (*BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV JUGOSLAVIJE - SRBIJE I CRNE GORE*): 8. APRILA 1993 245

6.

ZAHTJEV ZA IZRICANJE PRIVREMENIH MJERA ZAŠTITE KOJI JE PODNIJELA VLADA REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE: 27. JULA 1993 279

7.

DOKUMENTI KOJIM SE DOPUNJAVA DRUGI ZAHTJEV ZA PRIVREMENE MJERE ZAŠTITE: 7. AVGUSTA 1993 375

8.

JAVNA RASPRAVA SUDSKOG VIJEĆA U POSTUPKU BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV SR JUGOSLAVIJE 25. I 26. AVGUSTA 1993. GODINE 375

Javno zajedanje: održano u srijedu 25. avgusta 1993. od 10.00 do 12.50 sati u Palati mira 375

Javno zasjedanje: održano u četvrtak 26. avgusta 1993. od 10.00 do 12.45 sati u Palati mira 419

Javno zasjedanje: održano u četvrtak 26. avgusta 1993. od 15.00 do 17.00 sati u Palati mira 461

9.

RJEŠENJE SUDA O DODATNIM ZAHTJEVIMA ZA IZRICANJE PRIVREMENIH MJERA U VEZI SA PRIMJENOM KONVENCIJE O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA (*BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV JUGOSLAVIJE - SRBIJE I CRNE GORE*): 13. SEPTEMBRA 1993 487

10.

IZJAVA O NAMJERI REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE DA POKRENE PRAVNI POSTUPAK PROTIV UJEDINJENE KRALJEVINE PRED MEĐUNARODNIM SUDOM PRAVDE: 15. NOVEMBRA 1993 519

11.

POST SCRIPTUM : 2. februara 1994. 525

12.

DODATAK BOSANSKOM IZDANJU 529

PREDGOVOR BOSANSKOM IZDANJU

Čikaški profesor Univerziteta i jedan od vrsnih eksperata za međunarodno pravo F r e n s i s E n t o n i B o j l (Farancis Antony Boyle) poznat je bosanskoj javnosti, posebno po njegovom zalaganju da se zaustavi i kazni g e n o c i d nad Bošnjacima i agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu, članicu Ujedinjenih nacija.

Nesebično zalaganje profesora Bojla da se zaustave patnje naroda Bosne i Hercegovine, da se zaustavi pokušaj uništenja jedne nezavisne države i jednog nedužnog naroda, da se zaustave zločini koji se ne pamte od vremena fašističkog genocida u Evropi i posebno nad evropskim Jevrejima, kojeg su oni zbog monstruoznog načina masovnog spaljivanja žrtava i njihovih tijela prozvali holakaustom (holos = živ, caust = pečen), došlo je do izražaja na mnogim naučnim i stručnim (međunarodnim i nacionalnim) skupovima, u brojnim, svjetski poznatim, pravnim časopisima i drugim radovima. Ovdje ćemo posebno istaći samo njegovo zapaženo istupanje na Međunarodnom kongresu za dokumentaciju genocida u Bosni i Hercegovini, održanog u Bonu (Njemačka), od 31. avgusta do 4. septembra 1995.

Zalaganje profesora Bojla za uspostavljanje narušene pravde u odnosu na Bosnu i Hercegovinu posebno je došlo do izražaja u njegovom poduhvatu da g e n o c i d nad Bošnjacima dobije epilog pred najvišim sudskim organom svijeta, odnosno Organizacije ujedinjenih nacija. Ova knjiga predstavlja opis tog poduhvata.

Profesor Bojl je, naime, 19. marta 1993, imenovan za generalnog pravnog zastupnika Bosne i Hercegovine pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu, sa ovlaštenjima za pokretanje i vođenje svih sporova i odbrane u ime Bosne i Hercegovine. Po tom ovlaštenju profesor Bojl je 20. marta 1993. pred Međunarodnim sudom pravde podnio Zahtjev

za pokretanje sudskog postupka u Predmetu Bosna i Hercegovina protiv Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), u vezi sa primjenom Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, zajedno sa Tužbom Republike Bosne i Hercegovine i Zahtjevom Vlade Republike Bosne i Hercegovine za izricanje privremenih mjera zaštite.

Sedam godina poslije toga Sudski postupak pred Međunarodnim sudom pravde još traje. Konačna presuda još nije pala, ali je pokretanje Postupka već 1. aprila 1993. rezultiralo prvim Sudskim rješenjem. Sudsko vijeće, pod predsjedavanjem prof. dr Roberta Dženigsa (Robert Jenings), između ostalog, je zaključilo da okolnosti zahtijevaju donošenje privremenih mjera zaštite, i u svom Rješenju od 8. aprila 1993, između ostalog, naložilo "**...da Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) treba odmah, u skladu sa svojom obavezom iz Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, od 9. decembra 1948, preduzme mjere ... koje su u njenoj moći da spriječe činjenje zločina genocida**".

Rješenjem od 13. septembra 1993. Međunarodni sud pravde je, pored potvrđivanja naloga iz Rješenja od 8. aprila, naložio nove mjere, kojim je, pored ostalog, i praktično zabranio cijepanje Bosne i Hercegovine , što je sve pomoglo da se pokrenu i drugi mehanizmi i mjere za zaustavljanje barbarskih zločina.

O značaju Bojlovog poduhvata i rada, o serioznosti i objektivnosti djela govore i predgovori engleskom izdanju knjige svjetski poznatih pravnih eksperata, američkog advokata i kongresmena Frenka Makloskog (Frank McKloskey) i malezijskog pravnika Muzafera Čandre (Muzaffar Chandra), direktora organizacije JUST (Savez za pravedan svijet), a posebno uvod Maršala Frimena Harisa (Marshall Freeman Harris), koji je zbog neslaganja sa politikom Državnog sekretarijata Sjedinjenih Američkih Država 1993. podnio ostavku na funkciju referenta za Bosnu i Hercegovinu.

Knjiga BOSANSKI NAROD OPTUŽUJE ZA GENOCID sadrži autentičan sudski materijal o Predmetu Bosna i Hercegovina protiv Savezne Republike Jugoslavije od njegovog pokretanja do Bojlovog razrješenja sa funkcije pravnog zastupnika Bosne i Hercegovine pred

Međunaradnim sudom pravde, do čega je došlo na pritisak velikih sila zbog činjenice da je profesor Bojl 15. novembra 1993. Bosni i Hercegovini predložio i podizanje Tužbe istom sudu protiv Ujedinjenog Kraljevstva zbog kršenja Konvencije o genocidu iz 1948. i Konvencije o rasnoj diskriminaciji iz 1965, i njegovog učešća u pripremi rasističkog komadanja Bosne i Hercegovine.

Znalačko vođenje tako značajnog Predmeta pred najvišim sudskim organom Ujedinjenih nacija profesoru Bojlu je omogućila i činjenica da je u toku ljeta 1993. bio i pravni savjetnik Bosanskohercegovačke delegacije na pregovorima sa Ovenom (David Owen) i Stoltenbergom (Thorwald Stoltenberg) u Ženevi.

Polazeći od činjenice da knjiga prof. Bojla BOSANSKI NAROD OPTUŽUJE ZA GENOCID, sadrži značajnu dokumentaciju na osnovu koje se može meritorno rasuđivati o agresiji na Bosnu i Hercegovinu i zločinima počinjenim u njenom toku, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo se odlučio da njenim prevodom na bosanski jezik upotpuni svoje napore na istraživanju i publikovanju radova i dokumenata o zločinima, posebno o zločinu genocida nad Bošnjacima i Državom Bosnom i Hercegovinom.

Da bi knjigu učinili upotrebljivijom za bosansku javnost Institut je u dodatku bosanskom izdanju pripremio podrobniji sadržaj u knjizi objavljenih dokumenata, objašnjenja upotrijebljenih skraćenica, značenje nekih (uglavnom latinskih) izraza korištenih u Sudskom postupku.

Smail Čekić
Profesor Fakulteta političkih nauka
Direktor Instituta za istraživanje zločina protiv
čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu

PREDGOVOR ENGLESKOM IZDANJU I

Zvjerstva navedena hronološkim redom u ovoj knjizi predstavljaju najsvirepija djela viđena u Evropi od Drugog svjetskog rata. Njihovu težinu pojačava naše obećanje dato nakon strahota holokausta da se takvi zločini "nikada više" neće dopustiti.

U podmukloj kampanji da osvoji bosansku teritoriju i stvori "Veliku Srbiju", beogradski režim predsjednika Slobodana Miloševića bio je spreman da pruži moralnu podršku najbrutalnijem ponašanju čovjeka prema čovjeku koje se desilo u Evropi od vremena kada je Hitler pokušao da iskorijeni Jevreje. Mi, na Zapadu, nismo poduzeli skoro ništa da zaustavimo taj užas. Djelimično kao rezultat našeg propusta, hrvatski predsjednik Franjo Tuđman, okružen klikom isto tako zavedenih, ali odlučnih bosanskih Hrvata, opredijelio se da slijedi Miloševićev genocidni kurs. Da ironija bude još veća, hrvatske ofanzive su počele baš u vrijeme kada je profesor Frensis Bojl (Francis Boyle) podnio Tužbu bosanskog naroda protiv Srbije Međunarodnom sudu pravde. Ni ovaj put, godinu dana nakon toga, naša vlada još uvijek nije poduzela ništa.

U predstojećim decenijama moglo bi se doći do zaključka da su Sjedinjene Države i evropske sile, nagradivši ovu agresiju, morale imati neki element legitimiteta i opravdanja za razaranja koju su izvršili srpski i hrvatski režimi. Ovakva konfuzna poruka - priznanje zločina, posmatranje dok se događaju i, konačno, dopuštanje da se nagrade - predstavlja samo po sebi zločin. Čast onih koji su se borbom suprostavili ili nevino umrli bit će pokrivena mrljom, a oni koji su preživjeli "etničko čišćenje" biti će lišeni mogućnosti da se vrate svojim domovima. Tako se žrtva žrtvuje po drugi put.

Naše vlade nisu imale čak ni toliko političke volje da kazne krivce. Osnovali su Sud za ratne zločine pod okriljem Ujedinjenih nacija koji treba, ali mu se neće dozvoliti, da djeluje na nivou koji je ravan Nirnberškom (Nürnberg) procesu. To znači da, najmanje što treba učiniti, jeste da se pokrene sudski postupak protiv Srbije zbog "zavjere da vodi agresivni rat". Nažalost, takva akcija pravne mjere koju su pokrenule i nadziru Sjedinjene Države i Evropa, biće potpuno nedosljedna prihvatanju teritorijalnih plodova "agresivnog rata" od strane tih istih vlada.

Pošto će nacije koje su pokrenule istragu poricati Sudu sredstva i mandat za suđenje Srbiji i Hrvatskoj pod optužbom zavjere, najviše što nedovoljno finansiran i podržavan Sud može učiniti jeste izvjestan broj suđenja protiv relativno niskorangiranih pojedinaca, ratnih zločinaca. U daljem političkom izvrtanju istine, može se očekivati da će se izbor ovih pojedinaca zasnivati koliko prema njihovoj etničkoj i političkoj pripadnosti, toliko i prema njihovoj navodnoj krivici i veličini njihovog zločina. Istovremeno slijedeći ovaj minimalistički pristup, da bi se stvorio privid "pravednosti", od istrage se može očekivati podizanje optužnica više protiv Srba nego Hrvata i, opet, više protiv Hrvata nego Bošnjaka.

Ovim smo, nažalost, prepušteni tužnom dojmu Međunarodnom sudu pravde. Kažem nažalost, ne zbog toga što Sudu, slično, nedostaje političke volje i mandata, već zbog toga što će samo kontekst njegovog razmišljanja i eventualna presuda postati historijski. To znači da ih moramo pružiti historiji najpotpunije što možemo.

U sudskom procesu koji je Republika Bosna i Hercegovina povela protiv Srbije, profesor Frensis Bojl je stavio Sudu na raspolaganje instrumente da bar spasi od okrutne smrti i patnje milione nedužnih građana Bosne. On je, takođe, iznio za Sud daleko najvažniji slučaj. Najdamo se da nikada više nećemo doći u situaciju da se predmet ovakve težine podnosi sudu.

Nažalost, u svijetu moći i politike, odluke se često ne donose na osnovu pravnih i humanitarnih načela koje je tako valjano podržavao profesor Bojl. Možda će se zbog njegovog uspješnog, odvažnog, oštroumnog i inteligentnog rada buduće odluke donositi na osnovu tih principa.

Frenk Makloski (Frank McCloskey)
advokat, bivši član Američkog kongresa,
demokrata iz Indijane

PREDGOVOR ENGLESKOM IZDANJU II

Postoji ime za ono šta se događa u Bosni, to je genocid. Profesor Frensis Bojl je jedan od malog broja eksperata međunarodnog prava koji je spreman prepoznati ono šta se događa u Bosni kao genocid.

Nespremnost da se prizna vršenje genocida u Bosni i nepostojanje želje da se djeluje protiv njega predstavlja suštinski uzrok produžene agonije naroda Bosne i Hercegovine. Glavne zapadne sile - Velika Britanija, Francuska, Sjedinjene Države, Njemačka i Rusija - pokazale su, zapravo, malo moralnog integriteta u svom reagovanju na genocid u Bosni.

Svakako da se sve zapadne sile nisu indiferentno ponašale prema Bosni. Međutim, neke su, zapravo, pružale konkretnu pomoć srpskom agresoru. Druge su, na suptilniji način tražile da zaštite interese agresora. Ostale su oklijevale da dođu u odbranu Bošnjaka samo da bi izbjegle suprotstavljanje saveznicima.

Bez obzira koliko je njihovo saučesništvo ili ravnodušnost, sve su one kandidati za osudu što su dozvolile da nasmrt iskrvari jedan cijeli narod. Ovo je strašna optužba upućena liderima, čak i narodu zapadnog svijeta da se zaustavi najveći masakr koji se desio na evropskom tlu od kraja Drugog svjetskog rata - preko dvije stotine hiljada djece, žena i ljudi je pobijeno u Bosni za nešto više od tri godine.

Nsuprot ravnodušnosti Zapada prema ovoj tragediji, mi postavljamo pitanje: Kako zapadni lideri mogu dopustiti srpskom šovinizmu da istrijebi i uništi jedno multietničko, multireligijsko

društvo čiji je glavni grad bio jedan od najistaknutijih primjera kosmopolitske harmonije, bez premca u svijetu? Kako zapadna elita može posmatrati kako srpski fašizam, vaskrsnuo iz staljinizma, lomi demokratski duh jednog naroda koji je izrazio svoju želju da bude slobodan i nezavisan? Ako je to njihov odgovor na brutalno, barbarsko nasilje izvršeno protiv slaboeg i nevinog naroda koji živi pored njih, zašto bismo vjerovali zapadnim vođama kada govore o svojoj privrženosti multikulturalizmu i ljudskim pravima?

Mnogi od nas koji ne živimo na Zapadu znamo zašto su oni koji raspolažu snagom i uticajem na Zapadu propustili da brane bošnjački narod i principe civilizacije. Geopolitičko razmišljanje, pojava ravnoteže sila u Evropi, nedavno sklopljeni savezi poslijehladnoratovske ere, veze solidarnosti koje se protežu od Drugog svjetskog rata, i prastare religiozne spone, sve su one odigrale svoju ulogu u oblikovanju ponašanja pojedinih zapadnih država. Nema sumnje da je strah od umiranja zapadnih vojnika u jednom produženom ratu i mogući kontraefekt koji bi mogao imati na zapadnu vladavinu, takođe, doprinio mlakom reagovanju izvjesnih zemalja.

Možda postoji još jedan faktor koji je uticao na kreiranje zapadne politike prema Bosni. Zbog toga što muslimani čine pojedinačno najveću zajednicu u Bosni i Hercegovini, mnogi muslimani širom svijeta osjećaju da su glavni centri moći na Zapadu nespremni da pruže vojnu zaštitu našoj muslimanskoj sabraći. Smatramo da postoji velika predrasuda i antagonizam protiv islama i muslimana unutar značajnog segmenta zapadnog društva. Odgovor Zapada na patnje muslimana u Bosni podvlači ovu zabrinutost. Da postavim direktnije pitanje: Kakav bi bio vjerovatan odgovor zapadnih vlada da su agresori u Bosni bili muslimani, a žrtve hrišćani?

Općenito široko rasprostranjeno razočarenje u Zapad među muslimanima širom svijeta predstavlja jednu od ozbiljnijih posljedica bosanskog sukoba. To je posljedica koja će imati dalekosežne efekte na međunarodne odnose među zapadnim i muslimanskim državama. Ali, nije samo Zapad taj koji nas je lišio iluzija. Postoji, takođe, široko rasprostranjeno razočarenje na reagovanje Vijeća sigurnosti Ujedinjenih

nacija prema ratu u Bosni. Neuspjeh Vijeća sigurnosti da zaštiti Bosnu kao žrtvu oružane agresije i genocida, ili pak da dopusti Bosni da se brani od barbarizma, potvrdio je mišljenje da Vijeće sigurnosti jedino postoji da služi interesima velikih sila.

Kao i Vijeće sigurnosti, Međunarodni sud pravde (Svjetski sud) je još jedan organ u sistemu Ujedinjenih nacija koji je u toku bosanskog rata otkrio svoju neefikasnot da odbrani interese nejakih država. Javnosti nije općenito poznato zašto je Međunarodni sud pravde propustio da zaštiti pravdu i kazni nepravdu u slučaju Bosne i Hercegovine. Studija profesora Bojla pruža nam informaciju i uči nas o tome šta se događa kada se preko Međunarodnog suda pravde pokuša izazvati moćnik.

Zbog toga je važno za sve nas pročitati ovo štivo. To je detaljan ekspoze kako moćni - u ovom slučaju Britanija - manipulišu međunarodnom politikom i međunarodnim institucijama da bi sačuvali svoj imidž i svoje interese. Razumijevanje mahinacija moćnih je od vitalne važnosti u borbi slabih za pravedan svijet.

dr. Čandra Muzafer (Chandra Muzaffar)
direktor, Savez za Pravedan svijet (JUST)
Penang, Malezija

U V O D

Općenito govoreći, način na koji definišete problem može odrediti način kako ga riješiti. Biti u vladi jedan od onih koji definišu problem pruža luksuz u određivanju njegovog rješenja. Od maja 1993. pa na ovamo, način na koji je Klintonova (Clinton) administracija definisala krizu u Bosni - zapravo jasan slučaj srpskosponzoriranog genocida protiv bosanskih muslimana - diktiran je više političkom probitačnošću nego zakonskim dužnostima jedne države potpisnice Konvencije o genocidu, obavezama jedne države članice Ujedinjenih nacija da osigura održivost i opstanak druge države izložene nemilosrdnom napadu, i istinskim nacionalnim i strateškim interesima Sjedinjenih Država i NATO-saveza u demonstriranju odlučnosti da djeluje protiv agresije u Evropi.

Tužbu Republike Bosne i Hercegovine protiv Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) Međunarodnom sudu pravde trebalo bi sagledati u takvim okolnostima politike Sjedinjenih Država, karakteristične po kolebanju i nedostatku političke volje. Ovi nedostaci u Klintonovoj administraciji najevidentniji su u promjeni definicija i same bosanske krize i strategije i nacionalnih interesa Sjedinjenih Država koji su dovedeni u pitanje u tom sukobu.

U ranoj fazi predizbornih skupova demokratske stranke u cilju nominacije predsjedničkog kandidata, guverner Klinton je odlučio da bude drugačiji od mnogih protukandidata, pozivajući na snažniju američku akciju u Bosni. Pošto je osigurao stranačku nominaciju,

Klinton je nastavio sa retorikom koja je njegov stav učinila drugačijim od stava Bušove (Bush) administracije. Predsjednik Buš, ne samo da nije uspio prepoznati srpsku agresiju kao dio kampanje beogradskog režima za stvaranje "Velike Srbije", već, takođe, nije bio spreman okriviti slijepe pristaše srpskog predsjednika Slobodana Miloševića - samozvanu regularnu vojsku bosanskih Srba i Srbije - da vrše zvjerstva u Bosni da bi ostvarili svoje vojne ciljeve.

Platforma kandidata Klintona ogradila se čvrstim vojnim gledištem i visokom moralnom pozicijom. Dok su se Amerikanci snebivali od užasa pred televizijskim i novinskim izvještajima o smrti, torturi i izgladnjavanju u koncentracionim logorima i dok su se mnogi užasavali pred odbijanjem Bušove administracije čak i da prizna narav i razmjere logora koje su Srbi stavili u pogon, Klinton je 4. avgusta 1992. godine izjavio: "Ako su nas užasi holokausta čemu naučili, to je visoka cijena da se ostane nijem i paraliziran pred genocidom." On je nastavio: "Snažno ću podržati hitnu i odgovarajuću akciju da se zaustavi ubijanje."

Retorika je postajala još jača nakon izbora. U prvom političkom javljanju Klintonove administracije o Bosni, državni sekretar Voren Kristofer (Warren Christopher) jasno je definisao krizu kao agresiju srpskih ultranacionalista i u stilu prepoznatljivog američkog interesa. On je 10. februara 1993. rekao: "Srpsko etničko čišćenje se provodi putem masovnih ubistava, sistematskog premlaćivanja i silovanja Bošnjakinja i drugih, stalnim granatiranjem nevinih stanovnika Sarajeva i ostalih mjesta, prisilnim raseljavanjem kompletnih sela i neljudskim postupanjem prema zatvorenicima u sabirnim logorima."

Ovako jasno proklamovana politika predstavljala je i korak naprijed i propuštenu priliku. Za razliku od zvaničnika u Bušovoj administraciji, sekretar Kristofer je, nakon mnogo odlaganja, ponudio poruku koja se najbolje može sumirati kao "Bosna i ono šta se tamo događa tiče se nas." Ono što je, prema Bušovom mišljenju, izgledalo komplikovana situacija kojoj je najbolje dopustiti da sagori, postalo je mjera "naše riješenosti da poduzmemo zajedničku akciju protiv sistematskog etničkog progona." Ono što je, prema sramnom opisu

bivšeg državnog sekretara Lorens Iglbergera (Lawrence Eagleburger) bilo "zbrka" - fraza čiji je cilj bio zadovoljavajuće netaktičan, ali koji prenosi ravnodušno, mentalno slijeganje ramenima - za Kristofera je postalo presudan test kako će Sjedinjene Države "reagirati na ključne brige etničkih i vjerskih manjina u poslijehladnoratovskom svijetu."

Međutim, kao i predsjednik Buš, Klinton je propustio da uputi Srbiji valjanu prijetnju i tako zaustavi napad njenog režima na bosanske civile. Štaviše, najavljivanjem direktnijeg angažovanja u međunarodnim pregovorima uz posredstvo izaslanika Ujedinjenih nacija, Sajrusa Vensa (Cyrusa Vance) i predstavnika Evropske zajednice, Dejvida Ovena (David Owen) i nastavljanjem afirmisanja američke privrženosti multilateralnim naporima, a ne afirmiranja unilateralnog vođstva, Klinton je poistovjetio Sjedinjene Države sa jednim procesom koji je oštro kritikovan zbog nagrađivanja srpske agresije podjelom Bosne duž etničkih linija.

Kristofer je, takođe, iskoristio ovu priliku da prvi put, u nizu pokušaja, okrivi Bušovu administraciju zbog nedjelovanja, ostavljajući time Klintonovu administraciju sa još težom, ako ne i nerješivom vanjskopolitičkom zagonetkom. Sa tri sedmice Klintonovog mandata, za Kristofera bilo je razumljivo, ako ne i svrsishodno, pripisati krivicu predhodniku novog predsjednika. Međutim, nastavljati sa optužbama duboko u jesen 1993., kao što su Kristofer i drugi članovi vanjsko političkog tima činili, značio je, ne toliko upiranje prstom, koliko poricanje odgovornosti u vođenju američke vanjske politike.

Srpski odgovor na Klintonovu bosansku politiku bio je predvidljiv, ako ne za novi američki tim koji je vodio Državni sekretarijat i odbranu, onda za one koji su pratili napredovanje Miloševićeve okupacije područja Krajine u Hrvatskoj, opsade Sarajeva i iskorjenjivanja bošnjačke populacije u sjevernoj Bosni. Tokom cijelog proljeća 1993. srpske snage su provodile najcrnju i najbrutalniju ofanzivu da bi osvojile istočnu Bosnu i očistile teritoriju od Bošnjaka i drugih nesrba.

Dok su srpske snage marširale preko istočne Bosne, ubijajući još na desetine hiljada bošnjačkih civila i natjerale u egzil van zemlje, ili u

njenu unutrašnjost, stotine hiljada seoskog stanovništva, dovoljno sretnog što je preživjelo, Sjedinjene Države su postavile svoju humanitarnu pomoć kao centralnu tačku svoje politike i hvalisale se da su pojedinačno najveći donator pomoći Bosni. Iako se ne može poreći da je američko bacanje pomoći iz zraka donekle olakšalo patnje stanovništva pod opsadom, isto je tako istina da je naš program pomoći bio samo ublažavanje, a ne rješenje problema. Sve dok su srpske snage ustrajavale u svojoj često demonstriranoj i provokativnoj riješenosti da osvoje teritoriju koju su smatrali strateški važnom, najbolji rezultat naše politike bi bio uravnoteženost: ostvarenje cilja Srbije bi se moglo odložiti, ali ne i omesti, a masovno gladovanje bi se moglo izbjeći. Ljubazno tumačenje sopstvene strategije administracije je bilo da mi spašavamo živote i sprječavamo ljudsku katastrofu velikih razmjera. Kritičari su isticali da mi hranimo mrtve.

U isto vrijeme, kada smo davali doprinos od stotine miliona dolara na napore međunarodne humanitarne pomoći, američki pregovarači su vršili pritisak na bosansku Vladu da se složi sa internom podjelom Republike. Bošnjaci su podlegli američkom i evropskom pritisku 25. marta 1993. i složili se sa Vens-Ovenovim (Vance-Owen) planom, kompromisnim rješenjem planiranim da se Srbi donekle umire time što se Bosna dijeli na deset kantona sa autonomnim organima vlasti. Bosanska vlada je satjerana u ugao, ali djelomično zbog razgovora sa Klintonovom administracijom da će se možda ukinuti embargo na oružje i vjerovanja da će moći poništiti sporazum, zaustaviti klanje i konačno povratiti izgubljeni teritorij.

Na bosanski potpis na Vens-Ovenov plan Administracija je gledala kao na diplomatsku pobjedu, ali samopripisana slava bila je kratkog vijeka. Zauzimanje profesora Frensisa Bojla za Bošnjake, da pokrene postupak protiv Jugoslavije, dao je svoje prve plodove 8. aprila. Međunarodni sud pravde odobrio je bosanski zahtjev za uvođenje privremenih mjera kojima se traži da Srbija "poduzme sve mjere u okviru svoje moći da spriječi vršenje zločina genocida." U pripremljenim odgovorima zvaničnici Državnog sekretarijata su pokušali umanjiti značaj nalaza Suda primjećujući da nema "nikakvog

dokaza da su djela genocida zapravo počinjena" i da Sudsko rješenje ne "dovodi u pitanje tekući embargo na oružje cijeloj ili dijelovima Jugoslavije, ili autoritet Vijeća sigurnosti da nametne takav embargo."

Međutim, nalazi Suda nisu bili jedina kočnica strategiji administracije. Kako se neprestano ponavljalo u toku cijele srpske iredentističke kampanje, teror na terenu je brzo bacio u sjenu prividni uspjeh za pregovaračkim stolom. Sredinom aprila, izbila je kriza sa Srebrenicom, istočnobosanskim gradićem kojeg su sve više i podmuklije davile srpske snage. Jedna od najokrutnijih ironija u seriji užasa bila je da se veliki dio gradske populacije sastojao od bosanskih muslimana koji su došli tamo nakon što su njihova sela bila uništena.

Klintonova administracija je željela da umanji patnje naroda u Srebrenici, a ni mediji nisu ignorisali njihovo obećanje. Nije to učinila ni bivši britanski premijer Margaret Tačer (Margaret Thatcher), koja je, u jednom od svojih najznačajnijih neslaganja sa zapadnom politikom u Bosni i njenom vrlo jakom kritikom svog nasljednika, molila Evropu i Sjedinjene Države da krenu u akciju. Lični napadi sekretara Kristofera i britanskog državnog sekretara Herda (Hurda) na Tačerovu, čije su reagovanje na krizu odbacili kao "emocionalne", dokaz je da je ona udarila na najosjetljivije mjesto.

Bili su to dani zemaljskog pakla u Srebrenici i dani velike konfuzije među zabrinutim Amerikancima i Evropljanima i Klintonovoj administraciji i zvaničnicima evropskih vlada. Razni glasovi, poput onih Majkla Futa (Michael Foot), Džordža Makgaverna (Georg McGovern), Pedija Ešdauna (Paddy Ashdown), Džordža Šulca (Georg Schultz) i Elija Vizela (Eli Wiesel) odzvanjali su pozivom Margaret Tačer na akciju. U Državnom sekretarijatu dvanaest zvaničnika je, uključujući i mene, poslalo oštro pismo neslaganja sekretaru Kristoferu. Naše pismo, o kome je sekretar Kristofer diskutovao s nama, razaslato unutar Stejts dipartmenta, Pentagona i Bijele kuće, a kasnije procurilo do Njujork tajmsa (*The New York Times*), pozivalo je na ukidanje embarga na oružje i zračne udare da bi se okončala srpska agresija u istočnoj Bosni.

Za nekoliko dana nakon ovih zajedljivih prijekora, Klintonova administracija je konačno formulisala novu politiku, koja je bila sama po sebi kompromis, poznatu kao "**Ukini i udri**". Naoružavanje Bošnjaka, koji su bili lišeni prava na samoodbranu embargom na oružje Ujedinjenih nacija i prijetnjom vazdušnim napadima dok bude potrebno da Bošnjaci dobiju i rasporede adekvatno defanzivno oružje, bilo je način da se okonča ubijanje civila, dok bi se istovremeno izbjeglo angažovanje kopnenih snaga Sjedinjenih Država.

Nehotična posljedica embarga na oružje, kojeg je Vijeće sigurnosti usvojilo na zahtjev jugoslovenskog (srpskog) vođstva 1991, bila je da je bošnjačko civilno stanovništvo ostavljeno skoro potpuno bez odbrane pred srpskim napadima. Veliki broj međunarodnih pravnika uvjerljivo je pružao argumente da je embargo, koji je u svakom slučaju nametnut Jugoslaviji, a ne Republici Bosni i Hercegovini, bio nezakonit i bez pravne snage, jer je lišio jednu suverenu zemlju, članicu UN njenog prirodnog prava na samoodbranu, prema članu 51. Povelje Ujedinjenih nacija. Slično tome, bilo je poziva na jednostrano ukidanje embarga zbog totalnog propusta Vijeća sigurnosti da brani Bosnu nakon što joj je uskratilo pravo iz člana 51. Međutim, Klintonova admistracija se uhvatila za to da je kurs Savjeta sigurnosti zakonit i nastavila insistirati na potrebi za konsenzusom i multilateralnom akcijom. U tom smislu, početkom maja, predsjednik Klinton je poslao sekretara Kristofera u Evropu da uvjeri svoje saveznike i Rusiju u mudrost politike "Ukini i udri".

Bez obzira na argumente što bi Sjedinjene Države mogle zakonski okončati embargo i naoružati Bosance jednostrano i što je više desetina hiljada civila već izginulo, postojao je razlog za nadu u Bosni i na radnim nivoima američkog Državnog sekretarijata. Klintonova administracija je konačno odlučila da djeluje prema molbama predsjednika Alije Izetbegovića da se Bosancima bar dozvoli da se brane od srpskih genocidnih nastrtaja. Međutim, kao što se desilo i sa mnogim drugim mogućim prekretnicama u žalosnoj historiji upravljanja krizom, nada je uskoro prepustila mjesto nevjerici.

U toku dva ili tri dana od početka Kristoferove evropske misije, postalo je jasno da stvari neće ići po planu. Kristoferova vlastita neefikasnost - moguće kombinovana sa osjećanjem od strane njegovih evropskih sugovornika da i sam predsjednik Klinton ne posjeduje dovoljno političke volje da ustraje na podršci za jaču akciju - navela je Britaniju, Francusku i Rusiju da pruže Sjedinjenim Državama suprotno od onog što su one tražile. Iako je očekivan zahtjev vođstva Sjedinjenih Država, okončanju embarga i pokretanju zračnih napada, suprostavljanje evropskih i ruskih vođa još više se učvrstilo, a ne nestalo. Kristofer se vratio u Vašington (Washington) ukoren i praznih ruku.

Ovo je bio odlučujući momenat za američku vanjsku politiku u Bosni. Od tog trenutka pa nadalje, umjesto učvršćivanja svoje tradicionalno vodeće uloge i prevladavanja evropskog protivljenja politici "ukini i udari" koju je odabrala kao najbolju za američke interese, Klintonova administarcija je započela redefinisanje konflikta. Pokrenula je zajedničke napore, prvo da preinači Kristoferov neuspjeh u Evropi i, drugo, da se oslobodi pritiska da djeluje. Za ovaj prvi zadatak, Medlin Olbrajt (Madeleine Albright), Klintonov ambasador u Ujedinjenim nacijama i do tada, jedan od najžešćih zagovornika veće američke akcije, vodila je Klintonov tim za otklanjanje štete i objašnjavala da Kristoferova misija zapravo i nije toliko neuspjeh, koliko je uspješan potez da se postigne saveznički konzenzus. Nije bitno što je konzenzus trebalo da nastavi kurs koji se već dokazao tako katastrofalnim. Takođe, nije važno što je Olbrajtova, koja sada protura samo multilateralnu poruku administracije, prije samo nekoliko dana napisala memorandum Bijeloj kući, pozivajući Sjedinjene Države da samostalno djeluju u skladu sa Poveljom UN i rezolucijama UN.

Što se tiče drugog zadatka, sam Kristofer je ostavljen u nezavidnoj obavezi da ublaži oštre izjave administracije o srpskim zvjerstvima protiv Bošnjaka. Samo nekoliko dana nakon njegovog povratka u Vašington, 18. maja, njemu se pružila prva veća prilika da umanji rizik kada se pojavio pred Komitetom ministarstva za vanjske poslove. Ono što je u februaru nosilo oznaku srpska agresija, postalo je "zamršenost"

sa "zvjerstvima na svim stranama", manifestacija "stare etničke mržnje" i "problem iz pakla". Ono što je bilo oštro definisan slučaj američkih nacionalnih interesa na djelu, postalo je slučaj u kojem nikakvi američki "vitalni interesi" nisu bili ugroženi. Ispunjeni nevjericom, članovi kongresa su zapravo morali da podsjete Kristofera da u zapisnik unese da su srpske snage "uglavnom krive". Kristofer je zaključio svoje svjedočenje rekavši: "U dnu duše osjećam da je ovo evropski problem".

U samom Državnom sekretarijatu, plan Kristoferovog zadatka postao je očit i prije njegovog svjedočenja. Nekoliko sati prije nego što će Kristofer krenuti iz svog ureda na Kapitol Hil (Capitol Hill), njegovi pomoćnici su poslali obavijest u Ured za istočnu Evropu, gdje sam ja radio, da su Kristoferu potrebni primjeri zvjerstava koja su izvršili Bošnjaci. Moje kolege i ja shvatili smo da su Kristoferovi motivi sumnjivi i da se mi, u svakom slučaju, ne možemo obavezati više do potvrditi da je istina da su neki pojedinci Bošnjaci krivi za ratne zločine. Istakli smo prvo, da je broj zvjerstava koja su Bošnjaci počinili beznačajan u odnosu na one koja su izvršile hrvatske i srpske snage i, drugo, da, dok je silovanje, ubijanje i iskorjenjivanje bošnjačkih civila predstavljalo jasan način na koji hrvatske i srpske snage provode svoju kampanju da unište Bosnu, zvjerstva izvršena od strane snaga lojalnih Bosanskoj armiji ne bi se mogla vezivati za vladu u Sarajevu ili glavnu komandu Armije.

Nakon saslušanja, vršilac dužnosti pomoćnika državnog sekretara Džejms Bišop (James Bishop), vodeći zvaničnik u Državnom sekretarijatu za ljudska prava, predočio je isto mišljenje Kristoferu. U jednom memorandumu koji je kasnije procurio u Njujork tajmsu, on je podsjetio državnog sekretara da, za razliku od bosanske Vlade, "postoji direktan ili indirektan dokaz o saučesništvu vlade Miloševićevog režima i vlade Hrvatske u zvjerstvima i regularnih i pravojnih snaga. Obje vlade pružaju političku i materijalnu podršku snagama odgovornim za stalna zvjerstva."

Žudeći da iskorijeni još uvijek prisutne negativne posljedice putovanja u Evropu, administracija je nekako odlučila da ponovo

pokrene inicijativu u međunarodnom rješavanju krize. četiri dana poslije Kristoferovog svjedočenja, administracija je pozvala predstavnike Britanije, Francuske, Španije (koja je predsjedavala rotirajućem predsjedništvu Vijeća sigurnosti UN) i Rusiju u Vašington da lansira novi plan. Nažalost, novi plan je bio samo proširenje prisustva trupa UN na terenu i nastavljanje pritiska na srbijanski režim putem ekonomskih i političkih mjera. Ustvari, u "Zajedničkom akcionom programu" koji je objavljen u Državnom sekretarijatu 22. maja, Sjedinjene Države su, zapravo, prihvatile evropsko suprotstavljanje sopstvenoj politici "ukini i udari" kao svoju politiku. Naš plan da se okonča embargo nadomješten je stvaranjem "sigurnih područja" da bi se zaštitila civilna populacija pod opsadom. U narednim mjesecima, još je desetine hiljada Bošnjaka umoreno, a skoro milion izgladnjelih civila uhvaćenih u klopku, ostalo je pod terorom srpskog topništva jer ni potpisnici plana, niti bilo koja druga nacija članica UN, nikada nisu dali doprinos u dodatnim trupama. Termin "sigurno područje" postao je okrutna šala. Jedan predstavnik Vijeća sigurnosti čak je sugerirao da se u ovim gradovima postave table sa natpisima koji glase: "Opasnost: Sigurno područje UN - drži se podalje."

Do jula mjeseca, međunarodni posrednici Dejvid Oven i Torvald Stoltenberg, koji su zamijenili Sajrusa Vensa zalijepili su se za srpski i hrvatski plan za trodjelnu etničku podjelu Bosne. Da bi povećali pritisak na bosansku Vladu da kapitulira, srpske snage su pritegnule svoju, već ionako čvrstu, omču oko Sarajeva. Pojačali su granatiranje i presjekli i ono malo dotoka vode, struje i gasa i humanitarne pomoći koje su bile dozvoljene za prolaz u glavni grad. Američki humanitarni zvaničnici vratili su se iz umirućeg grada da bi saopštili da je pitanje dana, ako se ništa ne poduzme, kada će već izgladnjeli građani početi umirati od žeđi i bolesti.

Zvaničnici Klintonove administracije nisu bili dirnuti ovim. Kada je postavljeno pitanje na pres-konferenciji 21. jula šta će Sjedinjene Države učiniti da olakšaju očajno loše, pogubno stanje u Sarajevu, državni sekretar Kristofer je izjavio - tri puta - da Sjedinjene Države čine sve što mogu u skladu sa svojim nacionalnim interesima. Nažalost

za Bosnu, događaji su pokazali da kada zvaničnici administracije pominju američke nacioinalne i strateške interese, oni zaista govore o kratkoročnim domaćim političkim interesima predsjednika Clintona.

Za mene i dva druga službenika srednjeg ranga iz Stejts dipartmenta, Kristoferova pres-konferencija je bila na najnižoj od mnogo niskih razina. Mjesecima nismo mogli shvatiti samonametnutu nemoć Sjedinjenih država. Sada je više ne bismo mogli prihvatiti. Tokom nekoliko dana nakon pres-konferencije, administracija je dokazala da Kristofer ponovo nije bio u pravu i odlučila se na još jedan politički zaokret, prijeteći da pokrene zračne napade da bi olakšala patnje Sarajlija. Nažalost, znao sam da nekoliko zračnih napada, ako se doista i pokrenu, usmjeravaju pažnju samo na sićušni dio bosanske krize i, što je još važnije, da Sjedinjene Države upućuju prijetnju bosanskoj vladi. Bošnjacima se govorilo da, dok će NATO-ova prijetnja vojnom akcijom oko Sarajeva spriječiti Bošnjake da moraju pristupiti predaji na ženevskim pregovorima zbog potpuno neodrživog položaja, predsjednik Izetbegović bi ipak trebao iskoristiti priliku da postigne rješenje. Drugim riječima, stvari bi se samo pogoršale.

Ja sam podnio ostavku 4. augusta. Obavijestio sam državnog sekretara Kristofera da ne mogu više imati funkciju u Državnom sekretarijatu koji prihvata nasilno komadanje jedne evropske države i što neće djelovati protiv genocida i srpskih zvaničnika koji ga vrše. U toku dvije sedmice, dvojica mojih kolega, Stiven Voker (Stephen Walker) i Džon Vestern (Jon Western), također su podnijeli ostavke iz sličnih razloga. Džordž Keni (George Kenney), još jedan službenik srednjeg ranga, podnio je ostavku za vrijeme Bušove administracije, a Voren Cimerman, viši zvaničnik koji je bio naš posljednji ambasador u Jugoslaviji, napustiće službu početkom 1994.

Neuspjeh administracije da djeluje predstavljalo je posebnu nevolju jer je, od najranijih faza srpskog napada, postalo jasno da je srpsko ponašanje na terenu diktirano u značajnoj mjeri onim šta Sjedinjene Države kažu i čine. U decembru 1992, dok je Sarajevo bilo na ivici pada, neizbježnost dolaska Klintona na vlast - uz obećanje o akciji i odlučnosti - i oštro upozorenje Vijeća sigurnosti, prisililo je

srpske snage da umanje napade. Slijedeći Kristoferov politički govor kojim je vezao Sjedinjene Države za diplomatski proces, više nego za jasne izglede o upotrebi sile, Srbi su 10. februara 1993. pokrenuli svoju krvavu ofanzivu na istočnu Bosnu. U maju, dok se činilo da se Kristofer sprema da najavi savezničku odluku o naoružavanju Bošnjaka, srpski predsjednik Milošević se složio da okonča svoju ekspanzionističku kampanju i podrži Vens-Ovenov plan. Nekoliko dana kasnije, kada je postalo jasno da Kristofer nije uspio da ubijedi Evropljane u politiku "ukini i udri", Radovan Karadžić, patološki psihijatar i samonametnuti vođa bosanskih etničkih Srba, odbio je da pođe i stavi potpis. Dan nakon što je Kristofer pokazao da nećemo poduzimati akciju da bismo spriječili dalje civilne žrtve u Sarajevu, 22. jula srpske snage su ispalile skoro četiri hiljade granata na grad. Više granata je pogodilo glavni grad tog dana nego bilo kojeg drugog u šesnaestomjesečnoj opsadi. A onda, kao odgovor čak i na relativno slabu prijetnju NATO-ovim zračnim udarima, srpske snage su se povukle sa strateških položaja sa kojih su nadgledale grad sa planine Igman. Kada je otkriveno da je NATO-ova prijetnja bila prazna priča, srpske snage su obnovile svoje napade.

Šest mjeseci kasnije, u još jednoj okrutnoj ironiji srpske kampanje osvajanja, Francuska, koja čak nije ni učesnik u NATO-ovoj vojnoj integraciji, ubijedila je Sjedinjene Države da najavi novu prijetnju NATO-ovih zračnih udara da bi se zaustavilo granatiranje Sarajeva. Kao i prije, Sjedinjene Države nisu prve udarale već odgovorile, ovaj put na minobacački napad koji je usmrtio više od 50 Sarajlija koji su bili u kupovini jedne subote na otvorenoj pijaci. Nasuprot odbranaškim argumentima o tome da je isuviše kasno za zapadnu vojnu intervenciju, situacija je bila identična onoj od prije šest mjeseci. Kao odgovor na tu prijetnju, srpske snage su zaustavile napade na Sarajevo, predale nešto artiljerijskog oružja pod kontrolu UN i povukle mnogo preostale artiljerije koja je držala gradsko stanovništvo u klopci dvadeset i dva mjeseca. Međutim, kako je postalo jasno da će administracija tolerisati i manje od punog ispunjenja NATO-ovog ultimatuma i da ultimatum neće proširiti na druge gradove pod

opsadom, Srbi su započeli flagrantno kršenje zona o zabrani leta koje su UN nametnuli, slanjem šest mlaznjaka u misiju bombardovanja, premještajući teško naoružanje od Sarajeva da bi napali druge naseljene centre kao što su Maglaj i Bihać, i testirajući još jednom sarajevski prekid vatre.

Čak i kad su Srbi uklonuli svoje topništvo od Sarajeva, i NATO prizemljio srpske zračne snage, oborivši četiri mlaznjaka, Klintonova administracija još uvijek je pokazivala da nije spremna naučiti lekciju da je sila, ili bar uvjerljiva prijetnja silom, djelotvorna. Ili je, možda, uvjerila sebe da je nagrađivanje srpske agresije nekako podnošljivo. Umjesto da primijene NATO-ov ultimatum na druge gradove pod prijetnjom ili stvaranja regionalne ravnoteže moći jednom zauvijek, dozvolivši Bosancima da primjenjuju svoje pravo na samoodbranu, Sjedinjene Države su ponovo gurnule strane da nastave pregovarački proces, putem kojim je Srbija osamnaest mjeseci sporo, ali sigurno povećavala svoj ulog.

Uporno odbijanje administracije da identifikuje srpske napade kao genocid, za mene je predstavljalo zabrinjavajući i neprihvatljiv element američke politike. Dok su pravnici Stejts dipartmenta i zvaničnici od karijere bili uvjereni da se dešavao genocid, administracija je donosila političku odluku, ne samo da se ne poziva na Konvenciju UN o genocidu, već, takođe, da u opisu srpskih zvjerstava ne upotrijebljava riječ "genocid" - bez političke kvalifikacije. U skladu s tim, čelnici administracije su navodili, raznoraznim terminima, da se srpski zločini "graniče sa genocidom", da su "ravni genocidu", ili da čine "djela genocida".

Nazvati to genocidom značilo bi da postoje žrtve, a ne "zaraćene strane" u "građanskom ratu" podstaknutom "prastarom etničkom mržnjom" čiji su rezultat "zvjerstva na svim stranama". To bi, takođe, značilo da imamo moralni imperativ da spriječimo genocid, ako je potrebno silom, uključujući dopuštanje prava Bosancima na samoodbranu. Administracija je uvijek bila na oprezu da bi se rastočio pritisak za poduzimanjem akcije, a priznavanje genocida bi stvorilo jedan od najvećih pritisaka.

Na doručku u Stejt dipartmentu kojem sam i ja prisustvovao 28. aprila 1993, Eli Vizel je priznao ovaj imperativ. Peter Tarnof (Peter Tarnoff), trećerangirani zvaničnik Stejts dipartmenta, složio se sa Vizelom, ali je upozorio da bi, ako predsjednik Klinton pokuša i ne uspije sa intervencijom u Bosni, to bio promašaj za cjelokupno predsjednikovanje. Tada je savjetnik Stejts dipartmenta i bivši senator Timoti Virt (Timothy Wirth) ustvrdio da je "opstanak krhke liberalne koalicije, predstavljene u ovom predsjedničkom mandatu" bio veći rizik nego bilo koja moralna obaveza za intervencijom.

Takav način rezonovanja, naravno, postavlja čovjeka u dilemu odakle da počne sa američkim vođstvom po pitanju ovog problema. To, takođe, tjera čovjeka da se zapita gdje će se bosanska kriza završiti. Međutim, nije se potrebno prepustiti mašti da bi se saznalo šta se desilo u Bosni, i šta su Sjedinjene Države činile ili nisu činile. Sve je sasvim jasno. Nakon konfuzija, obmana i izgovora, naše vođe su razgolićene, ostaje čist dokaz gole agresije i skoro nezamislive brutalnosti. Mi moramo nastaviti sa predočavanjem putem Međunarodnog suda pravde, pisane riječi, novinarskih kamera i svim drugim sredstvima.

Marshall Harris
Izvršni Direktor
Vijeće akcije za mir na Balkanu

ODLUKA O PODNOŠENJU TUŽBE U VEZI SA PRIMJENOM KONVENCIJE O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA

Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije (Srbije i Crne Gore)

13. maj 1996.

U subotu 20. marta 1993, podnio sam Tužbu pred Međunarodnim sudom pravde u ime Republike Bosne i Hercegovine, u ime bosanskog naroda i u ime predsjednika Alije Izetbegovića. Ovu Tužbu sam podnio protiv krnje Jugoslavije zbog kršenja Konvencije o genocidu iz 1948. Ovaj slučaj ide svojim tokom prema konačnoj presudi i konačnoj pobjedi u naredne dvije ili tri godine.

Bosna je već dobila ono što je ravno dvjema predhodnim presudama, na osnovu dokaza Rješenja Međunarodnog suda od 8. aprila 1993. i Rješenja Suda od 13. septembra 1993, kao što je priznao pokojni sudija Tarasov (Tarassoff) u svojoj Izjavi uz prvo Rješenje, i u svom Izdvojenom mišljenju, u prilogu drugog Rješenja.

Drugim riječima, pod vođstvom Slobodana Miloševića, krnja Jugoslavija je doista počinila genocid, i direktno i uz pomoć svoje kolaboracionističke armije pod komandom dvojice pojedinaca optuženih za ratne zločine u Bosni: Radovanom Karadžićem i Ratkom Mladićem. Pa ipak, skoro četiri godine međunarodna zajednica je

odbijala da izvrši svoju uzvišenu obavezu prema članu I, Konvencije o genocidu "da spriječi" nastavljanje genocida nad bošnjačkim narodom koji se tako očito događao u Republici Bosni i Hercegovini pred očima cijelog svijeta.

Što je još gore, u skladu sa tobožnjim Dejtonskim mirovnim sporazumom (kako je sam sebe nazvao) od 14. decembra 1995, Republiku Bosnu i Hercegovinu su u Parizu iskomadale Ujedinjene nacije, Evropska unija i države njene članice, Sjedinjene Države, Rusija i mnoge druge prisutne države. Ova egzekucija države članice UN, sankcionisana od strane tih istih UN, krši fundamentalne principe međunarodnog prava koji se nalaze u Povelji UN, Nirnberške principe, Konvenciju o genocidu, četiri Ženevske konvencije i njihova dva dodatna protokola, Konvenciju o rasnoj diskriminaciji, Konvenciju o apartheidu, i Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima. Ona, takođe, krši dva Rješenja o zaštiti koje je izdao Međunarodni sud pravde u korist Bosne i Hercegovine, 8. aprila 1993. i 13. septembea 1993. Ovo drugo Rješenje Međunarodnog suda pravde zakonski zabranjuje takvu podjelu Bosne i Hercegovine glasanjem trinaest prema dva.

Nihilističko cijepanje Bosne pokazuje da se tekući režim međunarodnog prava i organizacija koje su uspostavile Sjedinjene Države i Evropa, kao direktan odgovor na genocidne užase Drugog svjetskog rata, sada nalazi u procesu postepenog ali nepopravljivog raspada.

Bosna je žrtvovana makijavelističkom bogu sebičnosti na oltaru politika velikih sila. Velike evropske sile su 1938. učinile istu stvar Čehoslovačkoj u Minhenu (München). Podjela tog naroda nije tada donijela mir Evropi. Podjela Republike Bosne i Hercegovine neće sada donijeti mir Evropi.

Frensis Bojl (Francis A. Boyle)
Profesor međunarodnog prava
Univerzitet Ilinois (Illinois) u Šempeinu
(Champaignu)

Prilog I

Republika Bosna i Hercegovina
Predsjedništvo
Predsjednik

Zapisničar
Međunarodni sud pravde
Palata mira
Hag (Denn Haag)
Holandija

19. mart 1993.

Poštovani gospodine,

Ovim Vas obavještavamo da je Republika Bosna i Hercegovina imenovala Nj.V. gosp. Muhameda Šaćirbegovića, našeg ambasadora i stalnog predstavnika u Ujedinjenim nacijama i Frensisa A. Bojla, profesora međunarodnog prava na Univerzitetu Ilinois, S.A.D., da budu naši generalni agenti sa neograničenim ovlaštenjima da u naše ime vrše pokretanje, vođenje i odbranu na svim sudskim postupcima pred Međunarodnim sudom pravde.

U svom prvom zvaničnom predstavljanju, ambasador Šaćirbegović i profesor Bojl će pokrenuti sudski postupak u naše ime pred Međunarodnim sudom pravde protiv Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) zbog kršenja Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948.

S poštovanjem dostavio,

(Potpisao) Alija Izetbegović
Predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine

MEĐUNARODNOM SUDU PRAVDE

ZAHTJEV
ZA POKRETANJE SUDSKOG POSTUPKA

podnesen u pisarnu Suda
20. marta 1993.

PRIMJENA KONVENCIJE O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA

(*Bosna i Hercegovina*
***protiv Jugoslavije - Srbije i Crne Gore*)**

TUŽBA
REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

20. mart 1993.

Njegovoj ekselenciji, predsjedniku, sudijama Međunarodnog suda pravde, niže potpisani, valjano ovlašten od strane Republike Bosne i Hercegovine:

Imam čast da se pozovem na član IX Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948. (u daljem tekstu "Konvencija o genocidu"). Prema nadležnosti koja je dodijeljena Sudu, a u skladu sa članom 36 (1) i članom 40 (1) Statuta suda i članu 38. Pravila suda, ovim dostavljam, u ime Republike Bosne i Hercegovine, Zahtjev za pokretanje sudskog postupka protiv Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) zbog kršenja Konvencije o genocidu u predmetu koji slijedi.

I PREGLED ČINJENICA

A. UVOD

1. Od kraja Drugog svjetskog rata i otkrivanja užasa "Konačnog rješenja" nacističke Njemačke, Evropa nije vidjela potpuno uništenje

jednog naroda, ni iz kojeg drugog razloga osim zato što kao takav pripada posebnoj nacionalnoj, etničkoj, rasnoj i vjerskoj grupaciji. Gnusni zločini koji se događaju u Republici Bosni i Hercegovini u ovo doba mogu se nazvati samo jednim imenom: genocid. Genocid je najopakiji zločin koji jedna država ili ljudsko biće mogu nanijeti drugoj državi ili ljudskom biću. Sama enormnost ovog zločina zahtijeva da narodi svijeta zbiju redove kao jedan, i jednoglasno zaustave uništavanje bošnjačkog naroda.

2. Narodi svijeta, potreseni i razbješnjeni zločinima nacista, zahtijevali su uvođenje zakona koji će spriječiti genocid i kazniti one koji izvrše genocid. Naime, Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila je 1948. Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida (*UN dok. 78 UNTS 277*, usvojenu 9. decembra 1948, stupila na snagu 12. januara 1951.). Prema njenoj definiciji, ugovorne strane zahtijevaju da se poduzmu mjere koje će okončati zločine i kazniti počinioce. Narod i država Bosna i Hercegovina pretrpjeli su i sada trpe od posljedica genocida koji im je nametnula Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni kolaboracionisti u Bosni i drugim krajevima, čiji krajnji cilj nije ništa manje do uništavanje i države Bosne i njenog naroda. Bosanski narod upućuje vapaj svijetu i moli da civilizovani narodi Zemlje poklone svoju mudrost i milost i spase bosansku državu i narod od potpunog uništenja.

3. Ovaj "Pregled činjenica" traži da se utvrdi kao neosporna činjenica da su narod i država Bosna i Hercegovina pretrpjeli zločin koji nije ništa manji od genocida, prema definiciji Konvencije o genocidu iz 1948. U ovoj kratkoj Tužbi, nemoguće je očekivati da Bosna i Hercegovina nabroji sve raspoložive dokaze koji se odnose na djela genocida koji su nad njenim narodom počinili Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njene vojne i paravojne jedinice, agenti i saradnici. Pa ipak, prikupljeni i niže navedeni dokazi jasno pokazuju da je, prema definiciji Konvencije o genocidu, Bosna i Hercegovina izvela dovoljno uvjerljive dokaze da je međunarodni zločin genocida nanijet njenom narodu od strane Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i njenih organa i saradnika.

4. Oni koji čine ova užasna niže navedena djela, pokušavaju izazvati kompletno i potpuno uništenje države Bosne i Hercegovine kao i iskorjenjivanje njenog naroda. Prema Konvenciji o genocidu, ovo su ista ona djela koja su njeni potpisnici tražili da se "spriječe i kazne". Stoga, narod i država Bosne i Hercegovine optužuju da su Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici počinili genocid i da će nastaviti da ga čine ukoliko ne budu zaustavljeni. Kako svijet saznaje o zvjerstvima izvršenim u Bosni i Herecgovini, Bosanski narod se moli da prevlada humanost, pravda i vladavina zakona. Njihova jedina nada je da svijet poduzme mjere da se okonča krvoproliće protiv naroda i države Bosne i Hercegovine i da se počinioci privedu pravdi.

B. HISTORIJA BOSNE I HERCEGOVINE

5. Stoljećima je Bosna i Hercegovina bila pozornica stalnih borbi za nadmoć svjetskih sila: Mletačka Republika - Italija, Otomanska carevina, Austro-Ugarska carevina i druge. Njen narod je korišten za ciljeve moćnih, tako što je ponekad dobrovoljno učestvovala, ali uglavnom nevoljno u njihovim strateškim osvajanjima zemalja i historijskim igrama moći. Pa ipak, narod Bosne i Hercegovine uspijevao je da sačuva svoj identitet sred tutnjave moćnih armija i oružja, identitet tolerancije i suživota. Svjedočanstvo da su sačuvali svoj identitet je očuvanje njihovog zajedničkog jezika, zajedničke kulture i poštovanja jedni drugih. Dokaz tolerancije i poštovanja je bezbroj objekata kulture, katoličkih crkvi i džamija, koje su stajale netaknute, jedne pored drugih, stoljećima, sve do sada, kada ih je neprijatelj kulture i civilizacije potpuno uništio. Preko pedeset procenata svih brakova u bivšoj Jugoslaviji su miješani brakovi. Ovi brakovi su, takođe, moćno svjedočanstvo tolerancije, respekta i pažnje koju su građani Bosne i Hercegovine osjećali jedni prema drugima.

6. Bosna i Hercegovina je stoljećima stara. Prvi pisani dokument sa imenom Bosne pojavio se u djelima bizantijskog imperatora i autora,

Konstantina Porfirogenita u X stoljeću. Od tada su, mnogi historijski priznati vladari u tom geografskom regionu uključili ime Bosna u svoje titule:

- "Ban" (vladar) Bosne, šire poznat kao, na primjer Ban Borić 1154-1163;
- Ban Kulin (1180-1203);
- Ban Stjepan Kotromanić (1322-1353) čija se vladavina proširila na područje Huma (današnja Hercegovina);
- Kralj Bosne, naprimjer, Tvrtko I (1353-1391), krunisan u Milima blizu Visokog 1377. (on je vladao, također, nad područjima današnje Srbije (Raška), Hrvatske i primorskog dijela Dalmacije - njegova puna titula je glasila "Kralj Bosne, Raške, Dalmacije, Hrvatske i Primorja");
- Tvrtko II (1421-1443) - za vrijeme njegove vladavine Bosnu je napao srpski despot (titula srpskih vladara) Stefan Lazarević (Đurađ Branković, prim. izdavača Bosanskog izdanja) sa svojom vojskom, posebno područje Srebrenice, pokušavajući da otme strateški rudnik srebra u tom području 1432-1433; nakon srpskog zauzimanja Srebrenice, bosanski kralj Stjepan Tomaš oslobodio ju je 1443;
- Kralj Stjepan Tomašević (1461-1463).

7. Osmanska carevina je osvojila Bosnu 1463. zajedno sa Srbijom, Crnom Gorom, Slavonijom i Likom. Osebujnost Bosne je ponovo uspostavljena u obliku "Bosanskog ejaleta - pašaluka" koji je osnovan 1580. Ovo je bila najveća turska vojnoupravna jedinica u Osmanskoj carevini, koja se sastojala od najvećeg dijela Srbije, Crne Gore, Slavonije, Like, Bosne i Hercegovine i Dalmacije. Bosanski pašaluk je funkcionisao u tom obliku bez ikakvih promjena do Bečkog rata (1683-1699) između Osmanske carevine i Austro-ugarske carevine. Vezir od Bosne je premjestio 1703. sjedište ejaleta iz Sarajeva u Travnik. Od tada pa sve do 1878, ove granice bi se mijenjale zbog upada Austrougarske carevine i drugih etničkih oružanih formacija.

8. Na Berlinskom kongresu 1878. evropske vojne sile dale su mandat za okupaciju Bosne i Hercegovine Austro-ugarskoj carevini, koja je uslovila da suverenitet turskog sultana bude formalno "priznat". Austro-ugarska carevina je 1908. anektirala Bosnu i Hercegovinu, koja je zatim postala zasebna upravna jedinica austrougarske carevine. Pa ipak, proglašavanje državnosti Bosne i Hercegovine ostvareno je u Bosanskom saboru (parlamentu) koji je počeo funkcionisati 1916. u Sarajevu. Bosna i Hercegovina je 1918. postala dio novostvorene Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, koja je kasnije, 1929. preimenovana u Kraljevinu Jugoslaviju. Za vrijeme Drugog svjetskog rata Bosna i Hercegovina je postala dio njemačko - talijanskog kondominijuma Nezavisne države Hrvatske. Bosna i Hercegovina je 1943. postala federalna jedinica unutar bivše Jugoslavije i imala je elemente državnosti (administrativnu vladu, poresku upravu, socijalne i penzione programe itd.).

9. Stoljećima je Bosna i Hercegovina pružala utočište svima koji su ga trebali; na primjer, sefardski Jevreji, koji su izbjegli pred španskom inkvizicijom i pogromom kralja Ferdinanda i kraljice Isabele, doselili su se u Bosnu i Hercegovinu i 1565. formirali svoju prvu općinu u Sarajevu. Bosna i Hercegovina je čuvala svoje nasljeđe sopstvenim životom. Ljudska prava svih u Bosni su respektovana stoljećima prije pojave Opće deklaracije o ljudskim pravima. Sada se Bosna kažnjava što je otvorena, univerzalna i humana, što pokušava da uspostavi ljudske i demokratske vrijednosti nakon decenija komunističke vladavine. Bosanci žele da žive zajedno, kao što su to činili stoljećima, bez obzira na etničku, vjersku i političku pripadnost. Kao jedna od najmlađih suverenih demokratija u svijetu i članica Organizacije ujedinjenih nacija, Republika Bosna i Hercegovina proživljava najtežu krizu u svojoj hiljadugodišnjoj historiji. Agresija, izvršena na nju od strane Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), bivše Jugoslovenske armije i ekstremnih militantnih dijelova Srpske demokratske stranke u sprezi s njima, proizvela je ovu ljudsku tragediju.

C. HISTORIJSKI PREGLED TRENUTNOG NASILJA U BOSNI I HERCEGOVINI

10. Raspad bivše Jugoslavije i agresija koja je uslijedila na novonastale nezavisne države je geneza genocida koji se trenutno događa na Balkanu. Od tog vremena pa do sada, u mnogim izvještajima o ljudskim pravima dokumentovana su zvjerstva srpskih snaga izvršena nad Bošnjacima i Hrvatima. Nedavna genocidna djela vode korjene dijelom iz raspada Saveza komunista početkom 1990. Uskoro nakon toga, u aprilu i maju 1990, Slovenija i Hrvatska, koje su se oduvijek plašile i prezirale srpski nacionalizam, održale su slobodne izbore. Izabrane su nekomunističke vlade i u državama koje su se zalagale da će pretvoriti bivšu Jugoslaviju u konfederaciju ili, ako ovo Srbija bude blokirala, otcijepiti se. Nakon jalovih pregovora, obje republike su provele ovo obećanje 25. juna 1991.

11. Borba između srpske gerile i hrvatskih snaga koja se vodila mjesecima, pojačana je nakon hrvatskog proglašenja nezavisnosti. Neiskusne i nadmašene u oružju, hrvatske snage su pretrpjele teške gubitke u ljudstvu i izgubile oko jednu trećinu svoje teritorije koju su osvojili pobunjenici djelujući u sprezi sa bivšom Jugoslavenskom narodnom armijom (JNA). Ovi saradnici bivše Jugoslavije proglasili su "ujedinjenje" područja koja su nastanjivali sa Srbijom. U januaru 1992., Hrvatska se složila da razmjesti mirovne snage Ujedinjenih naroda u područja sukoba unutar Hrvatske.

12. Sljedeća bivša jugoslavenska republika koja će utonuti u rat bila je Bosna i Hercegovina. Izbori u Bosni i Hercegovini u novembru i decembru 1990. doveli su do pobjede tri etnički zasnovane stranke koje su predstavljale Srbe, Hrvate i Muslimane. Ove tri stranke su formirale koalicionu vladu sa vođom iz Stranke demokratske akcije, Njegovom ekselencijom Alijom Izetbegovićem, kao šefom kolektivnog Republičkog predsjedništva.

13. Unatoč tome, od septembra do novembra 1991, Srpska demokratska stranka je izjavljivala da će se nekoliko srpskih takozvanih autonomnih oblasti unutar Bosne i Hercegovine otcijepiti

od Republike, ako Republika proglasi svoju nezavisnost od bivše Jugoslavije. Neke od ovih oblasti imale su srpsku većinu, dok su druge bile sa relativno malo Srba, ali su strateški bile locirane između područja sa srpskom većinom i same Srbije.

14. U decembru 1991, Bosna i Hercegovina je podnijela zahtjev Evropskoj zajednici (EC) za priznanje kao nezavisne države. Njena Vlada, takođe, je najavila da će se održati referendum o nezavisnosti Bosne i Hercegovine 29. februara i 1. marta 1992. Nezavisnost je odobrena ogromnom većinom od 99,4 procenta. Odziv glasača je bio 63.4 procenta, uglavnom zbog toga što su etnički Srbi (koji čine oko 31 procenat populacije Republike) bojkotovali glasanje. Drugim riječima, skoro 64 procenta biračkog tijela se opredijelilo za nezavisnost. Prema tadašnjem Ustavnom zakonu ovaj referendum je važeći. Suverena država Republika Bosna i Hercegovina proglasila je svoju nezavisnost 6. marta 1992. Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine ima sedam izabranih članova - dva predstavnika Bošnjaka, dva predstavnika Hrvata, dva predstavnika Srba i jedan član predstavlja ostale i neopredijeljene građane Republike. Ovaj organ koji predstavlja sve građane Bosne i Hercegovine, uključujući Srbe, predvidio je ustavni i upravni okvir vrlo sličan onom koji se nalazi u Sjedinjenim Američkim Državama i drugim zapadnim demokratijama.

15. U skladu s tim, Evropska zajednica je odlučila da prizna Republiku Bosnu i Hercegovinu 6. aprila 1992. Ali, 4. aprila 1992., srpske milicijske snage koje su djelovale za račun i u saradnji sa bivšom Jugoslovenskom narodnom armijom (JNA), uključujući i njene zračne snage, pokrenule su vojne napade širom Republike Bosne i Hercegovine. Napadi su intenzivirani nakon što je priznanje Evropske zajednice pomjereno do 6. aprila.

16. Srpske milicijske snage, djelujući za račun i u saradnji sa bivšom JNA, najavile su 7. aprila da su nekako stvorile takozvanu "Srpsku Republiku Bosnu i Hercegovinu". Bivša JNA, paravojne i milicijske snage ubzo su okupirale etnički mješovita područja i područja sa bošnjačkom većinom u srednjoj i istočnoj Bosni, oko dvije trećine teritorije Republike Bosne i Hercegovine.

17. U neuspjelom pokušaju da odvrati ekonomske sankcije Ujedinjenih nacija protiv bivše Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) zbog njihove podrške i slanja srpskih vojnih i pravojnih snaga u Bosnu i Hercegovinu, bivša JNA je najavila u maju da se povlači iz Republike. Ipak, bivša JNA je, takođe, najavila da vojnici bivše JNA koji su rođeni u Bosni i Hercegovini (procjenjeno da ih ima oko 80 procenata) mogu ostati u Republici sa oružjem, opremom i snabdjevanjem. Od toga dana, ove srpske vojne i paravojne snage i milicija u Bosni i Hercegovini djeluju po direktivama, za račun i uz pomoć Jugoslavije (Srbije i Crne Gore). Iz ovog razloga Tuženik je potpuno odgovoran prema međunarodnom pravu za sve svoje aktivnosti kao i za aktivnosti bivše JNA.

18. Vojne i pravojne snage Tuženika i njegova milicija čak su bombardovali i stavili pod opsadu glavni grad Republike Bosne i Hercegovine. Ujedinjene nacije su primile dozvolu od ovih sukobljenih snaga da pošalju kontigent mirovnih snaga iz sastava Ujedinjenih nacija u Hrvatskoj da bi osigurali aerodrom 29. juna radi otvaranja dotoka humanitarne pomoći u grad. I pored toga, Tuženikova opsada i bombardovanje Sarajeva, nastavlja se i dan-danas nemilosrdno, brutalno, hladnokrvno i neljudski uz pomoć vojnih i paravojnih snaga.

19. Fokus međunarodne zabrinutosti za situaciju u Bosni i Hercegovini uskoro je proširen izvan Sarajeva, kao rezultat prikupljanja izvještaja od skoro dva miliona bošnjačkih i hrvatskih izbjeglica protjeranih sa teritorija koje su stavljene pod srpsku kontrolu. Žrtve su pričale o zastrašivanju i nasilju da bi ih potakli da napuste svoje domove. Međutim, najzapanjujući su bili izvještaji iz logora koje su držali Srbi. Svjedoci su pričali o likvidaciji po kratkom postupku, grupnom silovanju ženskih zatvorenika, prebijanju, torturi i izgladnjivanju zatvorenika.

20. Dana 7. augusta, diplomati su objavili Memorandum mirovnih snaga Ujedinjenih nacija u Hrvatskoj od 8. jula, koji navodi da su srpske milicijske snage u Republici Bosni i Hercegovini pojačale takozvane operacije "etničkog čišćenja" u maju 1992. Prema Rezoluciji 47/121 Generalne skupštine Ujedinjenih nacija (18.

decembar 1992.), niže navedeno “etničko čišćenje” koje Tuženik provodi protiv Bošnjaka “ ... predstavlja oblik genocida”. Činjenica je da Bosna i Hercegovina smatra da je “etničko čišćenje” zapravo eufemizam za genocidne radnje u smislu Konvencije o genocidu.

21. Na taj način, od samog trenutka svog rađanja kao nezavisne države 6. marta 1992, pa sve do sada, narod i država Bosna i Hercegovina su pod stalnom prijetnjom zatiranja od strane Jugoslavije (Srbija i Crna Gora), koja djeluje u sprezi sa njenim saradnicima, te vojnim, paravojnim i milicijskim snagama pod njenom kontrolom, na suverenoj teritoriji. U skladu s tim, narod i država Bosne i Hercegovine optužuju da je genocidna djela vršila i još uvijek vrši Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici, kao i vojne, paravojne i milicijske snage koje ona još uvijek kontroliše na suverenoj teritoriji. Stoga, se narod i država Bosne i Hercegovine pozivaju na norme i standarde međunarodnog prava, i oslanjaju se na ovaj Sud da im donese trenutno, efektivno i konačno olakšanje.

D. PLANIRANJE "VELIKE SRBIJE"

22. Kao što je ranije objašnjeno, veliki dio početnog nasilja (po prethodnom priznanju napadača) naneseno je od strane paravojnih jedinica iz Srbije, i bivše Jugoslaviji, koji su vršili teroristička djela i zastrašivanje nesrba. Rat nije izbio spontano već je svjesno potican izvana, u odsustvu bilo kakve značajne prijetnje po sigurnost srspke populacije u Bosni. Najveće zvjerstvo - sistematsko granatiranje i izgladnjivanje velikih gradova opsadom - počinile su jugoslavenske / srpske snage koje su same imale i sredstva i volju da izvrše takva zvjerstva protiv čovječnosti. Civili su bili primarni ciljevi vojne akcije, ismijavajući ženevske konvencije. Popratna zlostavljanja pojedinaca i grupa nesrba poprimala su skoro nezamislive oblike torture, poniženja i ubijanja. Politika protjerivanja iz njihovih domova nedužnih civila, drugačije etničke i vjerske grupacije, takozvano "etničko čišćenje" praktikovale su jugoslavenske/srpske snage u Bosni u takvom obimu da baca u sjenu bilo šta viđeno u Evropi od nacističkog vremena.

23. Razmatrajući način agresije, oduzimanje dokumenata i posljedica koje je agresija manifestirala, jasno je da je jugoslavenska/srpska agresija planirana unaprijed, sa ciljem da se Bošnjaci unište kao nacija i da se okupiraju područja gdje su oni živjeli. Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) primjenjivala je i nastavlja da primjenjuje dugo odlagane planove za stvaranje takozvane "Velike Srbije" koji se protežu unazad skoro 150 godina.

24. Koncept Tuženika o "Velikoj Srbiji" zasniva se na "Načertaniju" koji je izradio srpski sveštenik* Garašanin 1844. U novije vrijeme, ovaj plan za stvaranjem "Velike Srbije" direktno je izražen u "memorandumu" koji je objavila Srpska akademija nauka i umjetnosti u Beogradu 1986. Sadašnji predsjednik Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) bio je usmjerivač Nacrta tog memoranduma, koji poziva na stvaranje "Velike Srbije".

25. Na primjer, Tuženikov plan za stvaranje "Velike Srbije" datira od jedne direktive komandanta rojalističkih četnika, generala Draže Mihajlovića od 20. decembra 1941. Proklamacija je u relevantnijem dijelu bila Direktiva srpskim vojnim komandantima na terenu koja navodi slijedeće ratne ciljeve:

> "- stvaranje Velike Jugoslavije sa Velikom Srbijom koja treba biti etnički čista unutar granica Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Srema i Bačke;
> - čišćenje državne teritorije od svih nacionalnih manjina i nenacionalnih elemenata;
> - stvaranje zajedničkih granica između Srbije i Crne Gore čišćenjem Sandžaka od muslimanske populacije i Bosne i Hercegovine od muslimanske i hrvatske populacije;
> - borba da se u našu državu uključe sve slovenačke teritorije pod Italijom i Njemačkom, kao i Bugarskom i sjevernom Albanijom sa Skadrom".

* Ministar unutrašnjih poslova vazalne kneževine Srbije (Napomena Redakcije bosanskog izdanja).

26. Tuženik je, takođe, uključio politiku kapetana Miloša N. Jovanovića, komandanta Ozrenskog korpusa, koji je dao uputstva Golubu Mitroviću, komandantu. Zeničkog četničkog odreda u svom pismu od 13. februara 1943.:

> "Ni jedan jedini musliman neće ostati među nama. Sve one katolike koji su zgriješili prema našem navodu, kao i sve intelektualce i sve one ekonomski superiornije, mi ćemo nemilosrdno uništavati."

Isto tako, još jedna historijska ličnost koja je doprinijela planu tuženika za stvaranje Velike Srbije, bio je Milan šantić, četnički vojni komandant koji je prisustvovao četničkoj skupštini krajem juna 1942. u Trebinju, gdje je izjavio:

> "Srpske zemlje moraju se očistiti od katolika i muslimana. Biti će naseljene samo Srbima. Izvršiti će se potpuno čišćenje. Istisnut ćemo ih sve, bez izuzetka i bez milosti. To će biti početak našeg oslobađanja. To se mora učiniti vrlo brzo i sa revolucionarnim žarom."

27. Očito je da se dugo odlagani planovi tuženika za stvaranjem "Velike Srbije" trenutno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. U periodu agresije pa sve do sada, stotine hiljada građana je pobijeno, stotine hiljada je teško ozlijeđeno, više stotina hiljada je pritvoreno u koncentracione logore i logore smrti; milioni su protjerani iz svojih domova - "etnički očišćeni" u druga područja ili zemlje. U jednom takvom slučaju genocida, dr. Filipović - član bosanske Vlade - u svojoj izjavi za štampu 16. oktobra 1992., naveo je da je oko 5.000 ljudi kremirano u visokoj peći Rudnika željeza u Tomašici, prema izjavama osam svjedoka očevidaca. Neki svjedoci navode da su ljudi spaljivani živi u visokoj peći (identiteti svjedoka su poznati bosanskoj Vladi). Ljudi koji su izbjegli iz rudnika Prijedor izvještavaju da je 20.000 ljudi tamo pobijeno i da su tijela prekrivena ostacima iz rudnika.

28. Među žrtvama je veliki broj djece koji su patili u svojim domovima, na ulici, u bolnicama i u porodiljskim odjelima. Bosanski

zvaničnici imaju bezbroj dokumentovanih slučajeva gdje je agresor nožem urezivao ili utiskivao usijanim željezom ponižavajuće simbole na tijelima živih ljudi. Žrtve su mučene žeđu, glađu i premlaćivanjem na smrt. Neki su prisiljeni davati krv dok im sva nije istekla. Djevojke su silovane, a grudi žena otsijecane nakon što su silovane. Ljudi su spaljivani, razapinjani na krstaču ili bacani u jame.

29. Svi simboli koji se odnose na nacionalna i vjerska mjesta se uništavaju; stoljećima stari vjerski objekti i groblja prekopavaju. Stotine mjesnih zajednica, desetine gradova sa najvitalnijim industrijskim postrojenjima, apartmani i druge zgrade se demoliraju. Najveći dio privrednih objekata i opreme iz tvornica je demontirano i pokradeno; najmodernije tvornice su prebačene u Jugoslaviju (Srbiju i Crnu Goru). Bosna i Hercegovina se brani, ali sa neodgovarajućim oružjem. Bošnjaci ne mogu zaustaviti zločine koje provodi bolje opremljena vojna mašinerija Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) koja djeluje složno sa svojim saradnicima u Bosni i drugim krajevima.

E. KONVENCIJA O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA

30. Zbog lakšeg pregleda, određeni činjenični navodi genocida od strane Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i njenih saradnika, vojnih i paravojnih snaga koje ona kontrolira, biti će sistematizovani u skladu sa relevantnim odredbama Konvencije o genocidu, koja glasi:

> "*Strane potpisnice*,
>
> *Razmotrivši* deklaraciju koju je donijela Generalna skupština Ujedinjenih nacija svojom Resolucijom 96 (1) od 11. decembra 1946. da je genocid zločin prema međunarodnom pravu, suprotan duhu i ciljevima Ujedinjenih nacija i osuđen od strane civilizovanog svijeta;
>
> *Priznajući* da je u svim historijskim vremenima genocid nanio velike gubitke čovječanstvu; i

Vjerujući da je, radi oslobađanja čovječanstva od takve pošasti, potrebna međunarodna saradnja,
Ovim su saglasne sa niže navedenim:

Član I
Strane potpisnice potvrđuju da je genocid, bez obzira da li je počinjen u vrijeme mira ili vrijeme rata, zločin po međunarodnom pravu koji su one obavezne da spriječe i kazne.
Član II
U predočenoj Konvenciji, genocid znači bilo koji od sljedećih djela počinjenih sa namjerom da se uništi, u cijelosti ili djelomično, nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupacija, kao što je: *(a)* Ubijanje članova grupacije; *(b)* nanošenje ozbiljnih tjelesnih ili mentalnih povreda članovima te grupacije; *(c)* Namjerno nametanje grupaciji uslova života sračunatih da proizvedu fizičko uništenje u cjelini ili djelomično; *(d)* Nametanje mjera u cilju sprječavanja rađanja unutar grupacije; *(e)* Nasilno prenošenje djece iz jedne grupacije u drugu.

Član III
Sljedeća djela će biti kažnjiva: *(a)* Genocid; *(b)* Zavjera u cilju izvršenja genocida: *(c)* Direktno i javno podstrekavanje na činjenje genocida; *(d)* Pokušaji da se izvrši genocid; *(e)* Saučesništvo u genocidu.

Član IV
Lica koja vrše genocid ili bilo koja djela nabrojano u članu III, biće kažnjena, bez obzira da li se radi o ustavom odgovornim vladarima, javnim službenicima ili privatnim pojedincima."

31. Narod i država Bosna i Hercegovina izjavljuju da je sljedeći Zahtjev dobar i dovoljan da se a *prima facie* sagleda slučaj genocida protiv Tuženika, i zahtijeva da ovaj Sud bez odlaganja poduzme sve odgovarajuće radnje u skladu sa standardima Konvencije i normi međunarodnog prava. Niže su navedeni konkretni primjeri djela genocida, organizovani prema

relevantnim odredbama gore pomenute Konvencije o genocidu. S obzirom na svaku ispitanu tvrdnju, Tužitelj predlaže da se smatra, sve dok okolnosti situacije pokazuju da su akteri "namjeravali da unište u cijelosti, ili djelomično, nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku grupaciju", da je počinilac izvršio djelo genocida prema tumačenju Konvencije o genocidu. Ova djela, koja su potvrđena javnom evidencijom, dovoljna su, u smislu Konvencije, za optužbu i utvrdiva a *prima facie* slučaja genocida protiv Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i njenih organa i staradnika.

F. KONKRETNE ČINJENIČNE TVRDNJE O GENOCIDNIM DJELIMA

32. Uskoro nakon što je armija bivše Jugoslavije upala u istočnu Bosnu u aprilu 1992, jedan bradati vojnik se popeo na minaret Riječanske džamije u gradu Zvorniku, postavio na prozoru zastavu sa mrtvačkom glavom i stavio kasetu u kasetofon. Sa tornja gdje se poziv mujezina na molitvu ranije čuo pet puta, odjeknule su srpske nacionalističke pjesme koje lede krv u žilama: "Ako ne budete s nama, pobićemo vas". "Zaklaćemo vas" i "Ko to laže Srbija je mala?"

33. Službena lista o 115 uništenih i oštećenih džamija i drugih objekata koju je Njuzdej (*Newsday)* dobio od *Behara*, novog bosanskog mjesečnog kulturnog magazina, pokriva samo prvih šest sedmica rata. Pogledajte Njujork njuzdej (*New York Newsday*), 2. septembar 1992:

> "Strašno je. To je neverovatno sa stanovišta istorije umetnosti i arhitekture," komentarisao je Bogdan Bogdanović, srpski arhitekta i bivši gradonačelnik Beograda. "Divni gradovi su potpuno uništeni i ogroman broj istorijskih građevina. To je veliki zločin protiv civilizacije, sramota za moj narod i za armiju koja to čini."
>
> Uništena i oštećena blaga obuhvataju najstarije, najčuvenije i najljepše džamije u Bosni, prema zvaničnoj bosanskoj listi i mnogim drugim izvorima. Svih 14 džamija u i oko Foče, među njima Aladža (šarena džamija) sagrađena 1550., a za nju kažu da je jedna od naljepših džamija u Evropi, uništene

su, kao i džamija u Ustikolini blizu Foče., sagrađena 1448., najstarija džamija u Bosni; trinaest džamija u Mostaru, sve sagrađene između 1528. i 1631. - među njima Karađoz-begova džamija, sagrađena 1557.

Uništeno je ili oštećeno neprocjenjivo blago u Sarajevu, uključujući Gazi Husrev-begovu džamiju, sagrađenu 1530., Carevu džamiju, utemeljenu 1450. i izgrađenu 1565, Ali-pašinu džamiju iz istog perioda i desetine manjih džamija slične starosti. Srpska artiljerija je teško oštetila Gazi Husrev-begovu biblioteku, iz, otprilike, 1530. i stoljećima staru Vijećnicu, koja je sadržavala nacionalnu biblioteku, i potpuno uništila biblioteku Orijentalnog instituta i novi Islamski seminar, a također, gađala skoro svaku biblioteku na Sarajevskom univerzitetu....

Obrazac se ponavlja po cijeloj Bosni....200 džamija je uništeno i još 300 oštećeno između aprila i kraja jula.... u područjima pod srpskom okupacijom 90 procenata džamija je uništeno.... Aladža džamija je oštećena minobacačkim granatama za vrijeme srpskog napada sredinom aprila, ali je preživjela zbog svoje kamene konstrukcije. Početkom jula, Srbi su podmetnuli dinamit oko nje i digli je u zrak. Onda su buldožeri poravnali ostatke.... Danas trava raste na tom mjestu. Srbi su, također, krajem juna dinamitom digli u zrak džamiju u Ustikolini, a u mjesecu maju uništili Ferhadiju u Banjaluci.

"Naš dojam je da oni ne uništavaju neke pojedine historijske spomenike, već svaki historijski spomenik koji predstavlja kulturu, tradiciju i kontinuitet naroda", rekao je Zehrid Ropić, tuzlanski arhitekt.... Srbi su džamije koristili kao zatvore, klaonice i mrtvačnice. Alija Luinović, 53 godine, koji je bio jedan od svjedoka navodi.... 'Nisu nam dozvoljavali da idemo u zahod. Morali smo nuždu vršiti u abdesthani'."

Ubijanja pripadnika jedne grupacije

34. Najmanje 83 Bošnjaka je 16. maja 1992. pogubljeno po kratkom postupku od strane srpskih paravojnih jedinica u selu Zaklopači koje je bilo skoro isključivo bošnjačko selo. Prema izjavi svjedoka Najle Hodžić, srpske paravojne jedinice (četnici) nedvosmisleno su izvršili djelo genocida. U 4.30 poslije podne, srpski vojnici su prišli kući Hodžića i nazvali Hodžićevog zeta, Hasu, "ustašom". Srpske jedinice su naredile Hasi da preda svoje oružje (Haso tada nije bio naoružan) i kada nije odmah udovoljio zahtjevu, na njega je pucano i ubijen je na licu mjesta. Ovo je genocidni čin: četnici su tada nazvali Hasu ustašom, identificirali ga kao Bošnjaka i odmah ga ubili nakon njegove identifikacije. Ovo su ta djela koje je Konvencija zahtijevala da se "zaštite i kazne". (Intervju obavio Helsinki Voč: WAR CRIMES IN BOSNIA-HERZEGOVINA (Ratni zločini u Bosni i Hercegovini) 35, 35-37 (1992.) (lično svjedočenje o suđenju po kratkom postupku srpskih vojnika protiv bošnjačkih građana).)

35. Postoje mnogi drugi izvještaji o srpskim vojnicima koji su namjerno ubijali bespomoćne Bošnjake koji su se nalazili u područjima koji nisu bili vojni ciljevi. Na primjer, grad Bihać, gdje ne postoje značajni vojni ciljevi, svakodnevno je granatiran. U ovom gradu, direktor bolnice je naveo da je ubijeno 51 dijete. (Dokumentacija Ujedinjenih nacija: Komisija za ljudska prava, UN dokum. E/CN.4/1992/S-1/9 od 24. augusta 1992, str. 4.)

36. Državni sekretarijat Sjedinjenih Američkih Država, takođe, potvrđuje da je bilo namjernog ubijanja Bošnjaka i Hrvata od strane srpskih paravojnih snaga u Republici Bosni i Hercegovini. (Izvještaj osoblja Komitetu za vanjske poslove u američkom Senatu, ETNIČKO ČIŠĆENJE U BOSNI I HERCEGOVINI, 15. august 1992.) Glasnogovornik Državnog sekretarijata, Ričard Bačer potvrdio je izvještaje o postojanju sabirnih logora u Bosni i Hercegovini gdje se građani muče i ubijaju. (*Id*., str. 5) Nadalje, snajperisti srpskih jedinica su otvorili vatru na jedan autobus koji je prevozio siročad iz jednog

grada, uzrokujući smrt jednog djeteta i jednog koje je tek prohodalo. (*Id*.) Grad Kozarac i okolna sela (pretežno bošnjačko područje), napadale su jedinice srpskih snaga 24. maja minobacačkom i artiljerijskom vatrom cijelu noć. Građani su se konačno predali nakon skrivanja u šumama. Pušteni su kada su predali svoje oružje. Međutim, sljedećeg dana, ponovo su se pojavile srpske jedinice i sada granatirale bespomoćno seosko i gradsko stanovništvo. (*Id*., str. 8)

37. Ovaj izvještaj, takođe, dokumentuje ubijanje starijih osoba. (*Id*.) Ubijanje Bošnjaka i Hrvata iz zabave dešavalo se u srpskim sabirnim logorima. Paravojne grupe iz Srbije bi ulazile u logore noću i prisiljavale zatvorenike da pjevaju srpske nacionalističke pjesme. One, za koje su ocijenili da nisu dovoljno oduševljeni, izdvajali su i natjerali da se bore na način koji je zapravo bio borba pijetlova. Dvojica ljudi bi zaredom šamarali jedan drugog. Onaj koji bi se smatrao da slabije šamara, bio bi ubijen. Jedan očevidac posvjedočio je da su jedanput pripadnici srpskih paravojnih jedinica otsjekli uši i nos jednom u takvoj borbi slabijem prije nego što su ga zaklali. (*Id*., str. 11) Izvještaj, takođe, navodi da su glavne žrtve agresije srpskih jedinica bili civili, ne ratnici. (*Id*., str. 12) Postoje jasni incidenti gdje su Srbi svjesno stvarali situaciju za ubijanje Bošnjaka. Jedan svjedok se prisjeća događaja koji su predhodili ubijanju jednog Bošnjaka na sljedeći način: "Postavili su pitanje čovjeku: "Koje si vjere?" Onda su ga ubili". (*Id.*, str. 17.) Ustvari, muslimanski vjerski objekti rutinski su tretirani kao vojni ciljevi. Jedan svjedok navodi da je sedam Bošnjaka ubijeno u džamiji i da je poslije toga džamija uništena (*Id.*, str. 18).

38. Dodatni nalazi američkog Državnog sekretarijata navode u detalje u njegovoj publikaciji *Dispeč* (DODATAK IZVJEŠTAJU O RATNIM ZLOČINIMA U BIVŠOJ JUGOSLAVIJI," *Dispatch State Department-a* od 2. novembra 1992., tom 3, br.44, str. 802). Ovaj izvještaj opisuje kako je vršeno ubijanje bošnjačkih izbjeglica iz neposredne blizine od strane snaga srpske milicije; kako su više od 200 odraslih Bošnjaka i djece sistematski masakrirale snage srpske policije na uzanom planinskom putu, a njihova tijela bacana preko ivice nakon što su ubijeni. (*Id*., str. 802) Jedan svjedok koga su uhvatile srpske snage

dao je slijedeći iskaz o svom hvatanju od strane srpskih snaga: Vidio je najmanje 30 ljudi koji su odvedeni do kanalizacionih cijevi gdje su zaklani; vidio je kako je jedan doktor prerezao grlo mladoj zdravoj osobi, otsjekao unutrašnje organe i spakovao ih u plastičnu kesu, a onda ih stavio u kamion-hladnjaču; takođe, vidio je kako su stražari razbijali glave zatvorenika kundacima da bi im prosuli mozak. Onda su pozvali pse da jedu taj mozak. (*Id.*, str. 803)

39. Još jedan specifičan primjer namjernog ubijanja Bošnjaka je ubistvo imama Mustafe Mujkanovića iz Bratunca. On je mučen na smrt na gradskom fudbalskom stadionu ispred hiljada bošnjačke djece, žena i starijih osoba. Stražari srpske jedinice naredili su mu da se prekrsti. Kada je Mujkanović odbio, tukli su ga, napunili mu usta pilotinom i pivom, i zaklali ga. (*Id.*, str. 840)

40. I po samoj naravi, ubijanja Bošnjaka od strane srpskih snaga su sasvim sadistička. Jedan bošnjački zatvorenik, iz sabirnog logora kojeg su vodili Srbi, ispričao je o trojici zatvorenika koji su do besvjesti pretučeni, a zatim vraćeni svijesti hladnom vodom. Onda je jedan zatvorenik bio prisiljen da odgrize testise drugom. Taj zatvorenik je umro te noći od gubitka krvi. (*Id.*, str. 827)

41. Zatvorenici su u logorima smrti često ubijani zbog toga što nisu pjevali srpske nacionalističke pjesame dovoljno glasno. (*Id.*) Mnogi Bošnjaci u ovim logorima ubijani su urezivanjem krsta na prsima nožem. (*Id.*, str. 828) Ovaj izvještaj, također, govori da je 36 odraslih bošnjačkih pacijenata i 27 bošnjačke djece odvedeno iz bolnice i ustrijeljeno na bolničkom placu da bi se napravio prostor za ranjene srpske vojnike. (*Id.*)

42. Izvještaje o masovnom ubijanju Bošnjaka i Hrvata u Bosni i Hercegovini, također, daje Međunarodno društvo za ljudska prava (International Society for Human Rights). (Jon Dobinson, "LJUDSKA PRAVA U DRŽAVAMA BIVŠE JUGOSLAVIJE: IZVJEŠTAJ 2 - ETNIČKO ČIŠĆENJE", *ISHR*, juli 1992.) Ovaj izvještaj navodi kako je predstavnik Sjedinjenih Država, Frenk Makloski bio jedan od većeg broja stranih posmatrača koji je u januaru 1992. pregledao tijela 43 Hrvata ubijena u jednom masakru u gradu Voćinu. On je primjetio da su

ljudi spaljivani, ubijani sjekirama ili motornom pilom ili ustrijeljeni iz neposredne blizine. Nosevi, prsti i uši su bili otsječeni: oči su bile izvađene. (*Id.* str. 7) Izvještaj, također, dokumentuje kako su mnogi Bošnjaci, stanovnici grada Sarajeva i Višegrada kidnapovani i ubijeni. (*Id.*, str. 8) Nadalje, članovi srpske policije bi prepune autobuse sa bošnjačkim i hrvatskim izbjeglicama zapalili, a onda u njih pucali iz mitraljeza. Mnogi od onih u autobusima su bili žene i djeca. (*Id*., str. 10)

43. Dodatni izvještaji navode detalje ubijanja Bošnjaka, što je zabilježeno u izjavama svjedoka koje je snimio *Sejv d Hjumaniti*. (Izjave svjedoka, Sejv d Hjumeniti (*Save the Humanity)*, Spasite čovječnost, Danijela Ozme 7, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina.) Izjave govore o tome kako su Bošnjaci ubijani dok su drveni križevi bili vezani za njihova tijela. (Svjedok 1, 30. maj 1992.) Drugi svjedok svjedoči da su ljudi, nakon što su bošnjačke kuće opljačkane, premlaćivani po 4 do 6 sati dok su žene i djeca bili prisiljeni da slušaju njihove jauke za pomoć. Poslije ovoga, 35 njih je strijeljano. (Svjedok 2, 1. juni 1992.) Drugi svjedoci, također, izjavljuju da su ovo bila organizovana ubistva. (Svjedok 3, 28. maj 1992; Svjedok 6, 31. maj 1992.)

44. Sve gore navedene izjave nedvosmisleno prikazuju kršenje Konvencije o genocidu, član II, paragraf (a), "Ubijanje pripadnika određene grupacije".

44A. Koordinator za informiranje o ratnim zločinima u bivšoj Jugoslaviji, Kanadska istraživačka grupa, prikupila je izjave od jedne grupe Bošnjaka koji su preživjeli koncentracione logore koje su vodile razne srpske vojne i paravojne snage u Bosni i Hercegovini.

44B. U jednom iskazu, Bošnjakinja, identificirana kao SN 011, opisala je zvjerstva učinjena nad njom i njenom porodicom i molila da se kazne srpske snage zbog ovog genocidnog djela.

> *(a)* "Optužujem ih što su mi spalili kuću, uništavajući svu našu imovinu, što su mi odveli muža i svekra u koncentracioni logor i što su ih mučili. Optužujem ih zbog zlostavljanja i terorisanja moje majke i sestre kojima su prijetili da će ih ubiti ... i protjerivanja iz grada u kojem su

živjeli i što su im govorili da sve što čine mojoj majci i mojoj sestri je zbog toga što su muslimani i da sve Bošnjake treba pobiti ili protjerati".

(b) "Treba ih kazniti zbog svih onih nedužnih prijatelja, rođaka, susjeda i poznanika ubijenih i mučenih; za sve one majke i sestre i žene silovane ...; za sve roditelje poklane pred njihovom djecom; ne smiju izbjeći pravdu zbog sve patnje, mučenja, izgladnjavanja i terora na koje su moj muž i svekar bili natjerani da trpe, zajedno sa stotinama i hiljadama drugih nevinih ljudi...."

44C. U jednom drugom iskazu, Bošnjakinja identificirana kao AD 010, opisala je napad na njeno selo od strane srpskih snaga (četnika).

(a) "Dvadestpetog maja četnici su napali naše selo, koje je bilo bošnjačko selo, i do 31. maja svi ljudi iz sela odvedeni su u koncentracioni logor. U prvom napadu oni su granatirali selo. Ljudi su iz straha pobjegli iz svojih kuća. Vidjela sam mnoge od njih kako su pali, njihova tijela i udovi letjeli su u zrak. Tijela ljudi, žena, djece, i sve to samo što su bili Bošnjaci. Masovno su ubijali, pljačkali i palili naše kuće, zatvarali žene, starije i djecu i spalili ih žive. Uzeli su mlade muškarce od 20-30 godina i odveli ih u školu da ih muče.... Jedan od mojih amidža je odveden. On je preživio streljački stroj. Dvojica njegove braće i četvorica bratića, zajedno sa 170 prijatelja, rođaka, susjeda. Ležao je sa tri rane, skrivajući se. Uspio je pobjeći, jer su četnici mislili da su svi mrtvi. Odnijeli smo ga u šumu nakon nekoliko dana, ali nije mogao ići kući znajući da će ga tražiti, pošto je on svjedok genocida nad 180 Bošnjaka. Skrivao se dva mjeseca i konačno su ga našli jednog dana i od tada nismo čuli za njega."

(b) "Mučili su nas sve na razne načine. Svako selo je imalo četnički štab gdje su provodili većinu vremena. Oduzimali bi našu hranu, naše zlato i dragocjenosti i novac. Odveli su sina

moje susjetke i prijetili da će ga ubiti ako ne donese novac. Ona i njen muž su skupljali novac po selu, ... i, konačno, kada su donijeli novac, četnici su ga pustili, ali su ubili njenog muža. Prvo su unakazili njegovo tijelo noževima, usijecajući križ na njegovom tijelu, (ostavljajući ga) da iskrvari i konačno ga ubili te noći. Na isti način ubili su još jednog od mojih susjeda, i tako redom i sve ovo zbog jednog jednostavnog razloga: željeli su da očiste sve što je muslimansko."

(c) "Silovali su moju susjetku, 65-godišnju staricu, a zatim je ubili. Ubili su i njenog muža koji je bio potpuno hendikepiran i bespomoćan čovjek. Kada smo dobili dozvolu da ih sahranimo, našli smo ih unakažene. Morali smo lopatom pokupiti njegovu glavu i mozak."

(d) "Jedna moja prijateljica držana je u pritvoru, jer se njen muž borio na bihaćkom frontu. Prijetili su joj da će ubiti nju i njeno troje djece, ako se muž ne vrati i ne preda. Nakon što su odveli naše muževe, za njih nismo čuli skoro dva mjeseca. Poslali su nam poruke iz sabirnih logora, obavještavajući nas da su živi. Mi žene smo bile na milosti i nemislosti četnika, i same smo držane u nekoj vrsti sabirnog logora. Cijelo selo je bilo pod njihovom okupacijom i dopuštali su nam da radimo samo ono što bi nam oni dozvolili. Živjeli smo u strahu, jer su svaki dan mogli ubiti nekoga, i čekali smo da se isto i nama desi."

(Koordinator za informisanje o ratnim zločinima u bivšoj Jugoslaviji, Izjava žrtve AD 010.)

44D. U jednoj drugoj izjavi, bošnjački civil identifikovan kao 004 JF opisao je svoje zatočeništvo u nekoliko koncentracionih logora.

(a) "Tridesetog maja 1992. nasilno sam zatočen u prijedorskom SUP-u u 9 naveče. U SUP-u mi je jedan srpski vojnik probio lobanju sa zatvaračem pištolja. Sve su nas tukli nemilosrdno; Srbi su nam naredili da gledamo u zid tako da

ne vidimo ko nas je tukao; bilo je oko stotinu srpskih vojnika u prostoriji koji su nas ispitivali i batinali. Nastavili su da nas psuju, govoreći "Majku vam j..... hoćete republiku " "Majku vam j..... hoćete državu", "Hoćete j..... muslimansku državu", i tako dalje. Srpski vojnici koji su dolazili sa fronta bili su tamo i oni su, zaista, bili divlji, najgori. Bošnjaka, Himzu, ubio je, pucajući mu u čelo, jedan srpski vojnik kada smo zakoračili u zgradu SUP-a. Bošnjak, Nizret Trto, kada mu je postavljeno pitanje šta je po zanimanju, odgovorio je da je "demperista", a srpski vojnik je rekao "Oh, snajperista" i, pucnjem u glavu, ubio ga na mjestu. Kurt Vejsil (58 godina) i njegov sin Sead su na smrt pretučeni. Sve su im kosti polomljene, Seadu je nos otpao."

(b) "Iz prijedorskog SUP-a ubacili su nas u jedan autobus, 150 nas zbijeno u zadnjoj trećini autobusa. Srpski vojnici su vozili autobus. Srpski vojnici su ubili dvojicu ili trojicu Bošnjaka u autobusu. Normalno, put do Omarske ide kroz Kozarac, ali Srbi su nas vozili okolo kroz bezbrojna mjesta i sela pod srpskom kontrolom. Na svakom takvom mjestu, srpski seljaci bi ulazili u autobus, srpske žene, djeca, i udarali bi nas sa drvenim motkama, boli nas noževima, bacali bi kiselinu na nas. Nekoliko ljudi je podleglo, ali nam nije bilo dozvoljeno da gledamo. Stigli smo u koncentracioni logor Omarska oko 11 sati te noći. Kad sam napuštao autobus vidio sam da je autobus bio pun krvi i da su mnogi Bošnjaci ostali na podu, većina njih mrtvi."

(c) "Bio sam u Omarskom logoru za istrebljenje, od 30. maja 1992. do 6. augusta 1992. Tamo sam svakodnevno premlaćivan po 3 do 4 sata. Odlazak u zahod značio je praktično biti ubijen od strane srpskih hordi (vojnika). Omarska je rudnik i mnogo materijala iz rudnika je ležalo naokolo - drvene grede, kablovi, željezne šipke, metalni držači i tako dalje. Srbi su upotrebljavali sav ovaj materijal kada su nas tukli. Udarali su mene, kao i ostale, u testise,

koristeći metalne korpe, metalne šipke, udarajući čizmama. Moji testisi bili su otečeni, veličine velikih narandži. Broj mučenja varira, od jednog (ili) dva do dvadeset ili više. Oni bi se sakupili oko kamiona, pili ili uzimali drogu, psujući nam: "J.... vam muslimansku majku", "J.... vam tursku (hrvatsku) majku", "J.... vas i vašu Republiku" i tako dalje. Srpska tortura prisiljavala nas je da ležimo na podu sa rukama na glavi da ne možemo vidjeti ko nas muči. Izvođeni smo napolje i bili podvrgnuti najokrutnijem mučenju i prebijanju od 8-9 sati u jutro do sedam navečer. Srbi bi nam vrlo često stavljali metalne konzerve na glave za vrijeme najokrutnijek premlaćivanja, da ne bi vidjeli ko nas muči. Srpski mučitelji bi nas tukli, stajali ili skakali po nama dok se ne umore. Namjerno su usmjeravali udarce na naše testise govoreći "nikada više nećeš napraviti muslimansku djecu".

(d) "Kada bi neki Srbin iz obližnjeg sela bio ubijen u borbi, srpska straža bi dopustila cijelom selu da uđe u logor i istresa svoj bijes, što bi oni činili unakazivanjem i ubijanjem svih nas".

(e) "Svaki dan bi srpski mučitelji ubili 70 do 100 Bošnjaka (nekoliko Hrvata, također). Bila je jedna zgrada koju smo nazvali "Bijela kuća", gdje su srpski mučitelji vršili ubijanja. Prvo su pobili sve ljekare i intelektualce. Čak su ubili i ljekara UN, Sadiković Esada, mislim da je bio u Zimbabveu ili negdje drugdje u Africi sa UN."

(f) "Oko 13. maja 1992. ležao sam među leševima u prepunom dvorištu; slučajno sam bio blizu kontejnera za otpatke, malo izvan dohvata. Srpske snage su nastavile da pucaju po leševima, ali nekako, zbog mog položaja, hici su me promašili, i ja sam kasnije uspio da se odšunjam natrag u baraku."

(g) "Jednog dana bio sam na nalogu za utovar leševa u 7-tonski kamion. Ubacivali smo leševe u njega dok nije bio ispunjen leševima metar visine. Iskrao sam se sa tog "posla", nisam mogao izdržati. Vidio sam Srbe kako koriste tešku mehanizaciju za iskop velikih jama, kamione kipere za

istresanje leševa u jame i građevinske mašine za pokrivanje i ravnanje terena."

(h) "Srpski mučitelji su koristili željezne šipke da bi na smrt pretukli Bošnjake (i neke Hrvate). Ne bi poštedjeli ni jedan dio tijela, lomeći sve kosti, tako da bi Bošnjaci molili svoje mučitelje za metak, da budu ustrijeljeni. Srpski mučitelji su mi izboli ruku noževima. Vidio sam srpske mučitelje kako su izboli druge ... uvrćući i uvijajući noževe unutar njih.Vidio sam kako su Bošnjaci bili prisiljeni da odgrizaju testise jedan drugom, usta ispunjena testisima i krvi, pocijepani krvni sudovi su virili iz usta. Svakodnevno, srpski mučitelji su prisiljavali bošnjačke zatvorenike da j... jedan drugog, da izvode oralni seks jedan nad drugim, forsirajući ove bestijalnosti posebno među članovima porodice, između oca i sina."

(i) "U jednoj maloj prostoriji prepunoj Bošnjaka, Srbi bi ubacivali zapaljene gume auta i Bošnjaci bi izgorili živi. Morali smo da ležimo na pisti, drumu, sa glavama okrenutim prema dolje. Vidio sam kako su Bošnjaci pored mene ubijani hicima zato što su micali glave. Dok smo ležali, Srbi bi skakali po nama u čizmama, skakali po nama sa stepenica, sa krovova garaža, lomeći ljudima kosti, vozili bi kola, čak teške kamione preko nas, nanoseći ozbiljne povrede i u većem broju usmrtivši nesretnike. Ležao bih 4-5 sati, nemilosrdno pretučen od pet, pa čak deset Srba istovremeno."

(j) "Srbi su vršili planirano ubijanje. Logor za istrebljenje, Omarska, bilo je mjesto gdje su Srbi vršili takozvano osvetničko ubijanje. Srbi bi optužili ljekare zbog gušenja srpske djece, profesore i nastavnike što nisu bili fer prema srpskim učenicima i ubijali ih odmah zbog ovih zločina. Srećom, dobio sam lažno ime, jer su me Srbi tražili po imenu da me ubiju (moje srpske komšije me nisu mogle prepoznati, mučitelji su mi potpuno promjenili izgled). (Kasnije sam

saznao da su me Srbi tražili zlostavljajući za to vrijeme moju porodicu, mog oca i moju suprugu.)"

(k) "Logor za istrebljenje, Omarska imao je i žene zatvorenike. Svakodnevno, srpski vojnici bi uzimali djevojke i dovodili 5-6 ljudi po djevojci, srpske vojnike, zatvorenike da ih siluju. Ponekad sam i ja bio među muškarcima koji su bili prisiljeni da siluju djevojke .... Neprestano su silovane, non-stop, svaki dan. Silovali su starije žene, Hrvatice, 60-65 godina stare. Jednu po imenu Divis, silovalo je 12 muškaraca. Bilo je mnogo mladih djevojaka, oko 16 godina koje su svakodnevno silovane...."(22)

(l) "Srbi bi nas mučili gašenjem cigareta po našim tijelima. Međutim, to je rezervisano uglavnom za Bošnjakinje. Srbi bi gasili cigarete na golim tijelima Bošnjakinja, uglavnom na grudima i vaginama. Srbi bi, takođe, naglo gurnuli bocu (najčešće pivske boce od pola litra) u vagine Bošnjakinja.... Srbi bi gurnuli bocu unutar vagine Bošnjakinje, a onda bi je u njoj razbijali."

(m) "U Omarskoj je bila radionica gdje su opravljani komunalni kamioni - nazivali smo je Crvena kuća. Srpski mučitelji pobili su mnoge zatvorenike u Crvenoj kući. To je bilo mjesto gdje sam vidio kako Srbi sijeku ljudima noseve, uši, udove. Kad sam čistio prostoriju Crvene kuće, pod je bio pun komada ljudskog tijela, komada lobanje, prstiju, ušiju, noseva. Izvan puta, komadi lobanje su bili posvuda razbacani."

(n) "Dvadesetpetog ili dvadesetšestog juna, Srbi su me prisilili da popijem 5 litara upotrijebljenog motornog ulja koje je iscijeđeno iz uljnog filtera kamiona, sa namjerom da me umore na strašno bolan način."

(o) "Bio sam prisutan kada su srpski čuvari gurnuli crijevo od hidranta u čmar jednog čovjeka (bio je to čovjek iz

Kozarca), puštajući vodu iz hidranta punom snagom sve dok se čovjek nije naduo i izdahnuo raspavši se na komade."

(p) "Srpski mučitelji su konstantno pljačkali svojinu bošnjačkih zatvorenika. Mnogi od nas, zatvorenika, imao je hiljade njemačkih maraka sa sobom. Srbi bi nam prodavali hranu po nenormalno visokim cijenama. I kada bi im platili, Srbi bi dolazili, tukli nas i uzimali natrag hranu koju su nam prodali .... Srbi su oduzimali ručne satove, nakit od bošnjačkih zatvorenika. U početku, Srbi su otsijecali prste ljudima da bi skidali prstenje s njih, kasnije nakon perioda izgladnjavanja, prstenovi bi se lahko skidali. Srbi su izbijali Bošnjacima zube da bi oduzimali zlatne navlake i mostove."

(q) "Srbi su satjerivali sve nesrpsko civilno stanovništvo, Bošnjake uglavnom, i dovodili ih u Omarsku iz obližnjih sela - Čarakovo selo, Hambarina, Ljeskova, Ljubija, Ravska. Činilo se da će samo jedan ili dvojica iz svakog sela biti određeni za logor za istereblјenje u Omarskoj. Čarakovo selo imalo je 4.000 ljudi, svi su bili sakupljeni, ali je samo jedan bio određen za logor za istrebljenje, Omarska. Iz upoređivanja svjedočanstava preživjelih svjedoka, Srbi su samo u Prijedoru poklali 22.000 Bošnjaka. Od 42.000 stanovnika jedva da je ostalo 2.000 Bošnjaka."

(r) "Srpski mučitelji podvrgli su nas gladovanju u Omarskoj. Tokom 40 dana jeo sam samo kruh. Srbi bi smanjivali porcije, jedna vekna, manja od kilograma, bila bi isječena na 47 kriški, a jedna kriška kruha predstavljala je obrok po jednom licu, sa nekom prljavom vodom. Da bih došao do kuhinje, ja, kao i ostali, morali smo proći kroz okrutno batinanje od strane Srba. Tukli bi nas, takođe, dok smo jeli. Srpski mučitelji bi nam davali jedan minut da završimo sa obrokom. U logoru za istrjebljenje, Omarska, bilo je vode koja se koristila za ispiranje rudače iz rudnika, kao i vode koja se koristila za pranje mehanizacije. Bili smo prisiljeni

da pijemo tu vodu da bismo preživjeli. Izgubio sam 39 kilograma na težini u Omarskoj."

(s) "Dvadeset petog maja 1992., najavljena je posjeta Crvenog križa logoru za istrebljenje Omarska. Srpski mučitelji su odmah sakrili 150 bošnjačkih zatvorenika, ubacili neke krevete u prostorije sa posteljinom, i bili smo prisiljeni da pričamo Crvenom križu da smo bošnjački borci, uhvaćeni neposredno prije njihovog (Crvenog križa) dolaska."

(t) "Potjerani smo 6. augusta 1992. od strane srpskih hordi u koncentracioni logor Manjača. Bilo je preko 4.000 Bošnjaka (i Hrvata) koji su stigli sa mnom u Omarsku. Manje od 1.400 nas je ostavljeno da idemo u Manjaču. Prebacili su nas iz logora za istrebljenje Omarska, kako su nam rekli članovi Crvenog križa, jer je svijet saznao za nas, objavljivali su se novinski članci o nama. Utjerani smo u autobus. Srpski mučitelji su nas tukli za sve vrijeme dok smo bili u autobusu, prisiljavajući nas da pjevamo četničke pjesme, ubijajući nas. Zaklali su sedmoricu ljudi baš pred mojim očima. Putovanje od 40 km trajalo je 12 sati. Autobus bi često stajao, srpski civili, vojnici, četnici sa dugim bradama i četničkim obilježjima, žene (i) djeca bi ulazili i nemilosrdno nas tukli sa kamenjem i bilo čim drugim. Srbi nam nisu davali ništa da pijemo, bila je vrućina a oni su nas prisiljavali da progutamo šaku soli. Pretjerano sam se znojio, i da bih preživio cijedio sam znoj iz potkošulje u ruku i to pio."

(u) "U Manjači nas je registrovao Merhamet. Crveni križ je preuzeo isporuku hrane. Međutim, većinu hrane su oduzimali srpski stražari. Trebalo je da primimo neku ribu za doručak (2-3 komada), ali Srbi su nam davali jednu na dvojicu ljudi, pa čak ni to uvijek. Kada bi stizao kamion Crvenog križa, Srbi bi, na ulazu u magacin, prvo pokupili porcije za svoju vojsku. Kasnije, kada bi Crveni križ otišao, Srbi bi odvukli većinu voća i povrća na kolicima. Bošnjački

zatvorenici bi bili pregledani od strane medicinskog osoblja Crvenog križa koji bi im propisivali lijekove. Ovi lijekovi nikada nisu stizali do zatvorenika, sve bi uzimali srpski stražari za svoje potrebe. Jedino što smo primali su bile pilule za jačanje koje nam je Crveni križ davao direktno u ruke."

(v) "Srpski stražari su nas prisiljavali u Manjači da radimo razne fizičke radove. Prisiljavali su nas da siječemo drva u šumi, okopavamo krompir, kosimo travu, tovarimo sijeno, beremo kukuruz, napasamo ovce, krave i t.d. Oko hiljadu ljudi bi izlazilo radeći u štalama, radionicama, šivaonicama, na izradi drvenih statua, kundaka za puške, i t.d."

(w) "U koncentracionom logoru Manjača, vidio sam Srbe kako su uzeli 142 Hrvata za razmjenu zatvorenika u Kninu. Kako mi je rekao jedan od Hrvata, Zdenko Halupa, trebalo im je 5-6 dana za putovanje, ali razmjena nije izvršena, jer su Srbi tražili jednog srpskog majora za razmjenu. U Kninu su ih držali u tvrđavi. Srbi su puštali pse.* Polomili su kosti ... većini njih. Kada su se vratili, posmatrao sam sa prozora iz kuhinje kako su ih Srbi žestoko udarali."

(Koordinator za informiranje o ratnim zločinima u bivšoj Jugoslaviji, Izjava svjedoka 004 JF.)

44E. U jednom drugom iskazu, jedna mlada Bošnjakinja, identifikovana kao JK 001 saopštava pojedinosti o protjerivanju od strane srpskih snaga.

(a) "Svakodnevno bi ulazili u kuće u kojima su preostali samo žene i djeca. Pljačkali su, ubijali i silovali, čak i petogodišnje djevojčice i starice. Tako su nama sopstvene kuće postajale logori, jer su mogli doći i pobiti nas u svako doba dana ili noći. Kada su mi pretraživali kuću, odveli su nas iza kuće i primorali da stojimo u redu. Prijetili su da će

* Kraj rečenice nejasan u originalu (Napomena bosanskog izdavača).

nas ustrijeliti, ako pronađu oružje u kući. Nije bilo oružja, opljačkali su kuću i uzeli zlato i rekli nam da će se ponovo vratiti i pobiti nas zato što smo Bošnjaci....”

(b) “Ja i moja stara majka, zajedno sa našim susjedima, pridružili smo se tom narodu. Boravili smo u kućama koje su opljačkane, a čiji vlasnici su odvedeni ili pobijeni u logorima. Bilo je strašno. Oko pedesetero nas je bilo u jednoj kući, spavali smo jedno na drugome, a smrad mrtvih tijela koji su bili u garažama (i) vrtovima, bio je posvuda. Ubijali su ljude, a žene su morale da pokopavaju svoje muževe i sinove ili očeve vlastitim rukama kako su najbolje umjele. Krv nedužnog sina, djeteta, žene ili čovjeka je bila po zidovima kuće. Tu smo spavali i čekali na naš odlazak, a oni su stražarili vani, pjevajući, pijući i slušajući četničke pjesme, pa čak i pucajući u kuće.”

(c) “Nakon devet dana stiglo je 9 prikolica i nekoliko autobusa.... Na putu za Vlašić, iz prvog konvoja izdvojeno je 160 ljudi starih i mladih koji su prije toga napustili rudnik, i pobili ih. Ta vijest nas je uplašila, postali smo uznemireni i krenuli da idemo, ali oni su napravili krug oko nas i govorili da ćemo dobiti što smo zaslužili, a to je smrt, smrt svim Bošnjakinjama ili “bulama”, kako su nas nazivali. Natovarili su nas na kamione-prikolice i krenuli smo, ni sami ne znajući da li idemo u smrt ili na slobodu... Kad smo stigli na Vlašić dali su nam tri minuta da se iskrcamo iz kamiona-prikolice. Padali smo iz kamiona kao vreće, a najteže je bilo starim ženama i djeci. Kada smo sišli, oni su počeli da odvajaju djevojke i žene. Srećom, imala sam mahramu na glavi i dijete moje dajdžinice u naručju. Odvojili su oko trideset djevojaka. Odvojili su jednu staricu od njene dvije kćerke; protestirala je, plakala, kleknula na koljena i molila, ali milosti nije bilo, dobila je metak u glavu. Djevojke su odvedene u nepoznatom pravcu i čak se ni sada ne zna gdje. Krenuli smo u koloni prema Travniku; ljudi su otišli

odvojeno četnici su pucali za njima i mnoge od njih ubili jer su bili posljednji u koloni. Rekli su nam da idemo putem i da ćemo mi "balije" (podrugljiva riječ za muslimana) dobiti svoje, i da ćemo im zahvaliti što nas sve nisu pobili. Putovanje je bilo dugo i iscrpljujuće; mnoge starice su nošene u dekama ili vožene u građevinskim kolicima, a neki sinovi su nosili svoje majke na leđima dok konačno nismo stigli do Travnika što je izgledalo teško za povjerovati nakon što su tolika mrtva tijela naših Bošnjaka ostavljena da leže na putu i posvuda gdje je četnička noga kročila. I jedini razlog za sve to bio je što smo mi Bošnjaci."
(Koordinator za informacije o ratnim zločinima u bivšoj Jugoslaviji, Izjava žrtve JK 001.)

44F. U jednoj drugoj izjavi preživjeli iz koncentracionog logora identificiran kao 003 NA opisao je stanje svog zatočeništva.

(a) "27. maja 1992. ... srpske snage su nastavile da preko radija najavljuju da se narod mora sakupiti na poljani strelišta. Bošnjaci i Hrvati su počeli napuštati svoje kuće, a srpske snage su ih prisilile da marširaju do strelišta pod minobacačkom vatrom. Vidio sam desetine ljudi kako bivaju ranjeni i mnogo civila ubijeni..... Odatle sam posmatrao "Srpske oružane snage" (zvanične snage srpske opštine Sanski Most) kako pljačkaju označene kuće (sa bijelim plahtama) a zatim ih pale do temelja. Veliki broj starijih osoba ostalo je u svojim domovima misleći da im se nikakva šteta neće nanijeti zbog njihove starosti. Međutim, srpske oružane snage su išle unaokolo i pobile ih...."
(b) "Za vrijeme hvatanja i kasnije u pritvoru, bio sam izložen stalnom batinjanju od strane srpskih oružanih snaga i srpskih civila. Srpske oružane snage i srpski civili tukli su me reketom od stolnog tenisa, kundacima od puške, i čizmama. Jedan Srbin, komšija koji je išao samnom u istu školu,

pokušao je da me ubije. Stavio mi je cijev pištolja u usta dok je drugi uzeo moju ruku, izvukao nož i pokušao da mi otsiječe dva prsta sa šake (to je znak oponašanja popularnog srpskog pozdrava sa tri prsta), ali nekako su se predomislili.... Tukli su me po glavi nogama od stolica, udarali u bubrege, po leđima. Glava mi je bila tako otečena - dva puta veća od normalne - da me moj otac, koji je, također, bio tamo zatočen, nije mogao prepoznati."

(c) "Za vrijeme zatočeništva davali su nam nekakvu gnjecavu hranu, jednu kašiku po obroku, dva puta dnevno, a ponekad čak ni to. Srpska straža davala nam je trideset ili četrdeset sekundi za 'jelo'. Dok bi pokušavali da stignemo do poslužitelja jela stalno bi nas tukli.... Tamo sam za jedan mjesec izgubio petnaest kilograma."

(d) "7. jula 1992. srpske horde su nas odvezle u koncentracioni logor Manjača u kamionima. Srbi bi sabili 180 ljudi u kamion od pola tone, zatvorili ceradu koja je bila čvrsto vezana čeličnim kablovima. Na putu do tamo, Srbi bi zaustavljali kamione na sunčanom mjestu i čekali da temperatura naraste. Ljudi nisu imali drugi izbor, nego da mokre i vrše nuždu u haljine i po ljudima oko sebe. U kamionu u kojem sam ja bio, osamnaest Bošnjaka je umrlo od žeđi. Nakon što smo stigli, bili smo prvi koje su srpske horde žestoko pretukle, ošišali su nas i ubacili u štale gdje su ranije držane ovce i krave. Štala je bila prepuna muha, a uslovi u štali bili su zapanjujuće nehigijenski. Nekakva trnovita i oštra trava bila je razasuta po betonskom podu gdje smo spavali. Štala je bila 40-60 metara dugačka, a zidovi napravljeni od limova. U koncentracionom logoru bilo je šest ili više štala, sve ograđene bodljikavom žicom, teren oko njih miniran, bili su tornjevi za osmatranje sa postavljenim mitraljezima. Srbi su sabili oko 700 ljudi u jednu štalu. Mogli smo zaspati samo ako bismo ležali na strani. Dok smo bili unutra, Srbi su nas prisiljavali da budemo mirn,i da se ni glas

ne bi čuo. U tišini smo mogli čuti strašne krike. U početku smo mislili da glasovi dolaze od nekih životinja, ali smo uskoro shvatili da oni dolaze od ljudi izloženih strahovitom mučenju. Srpski čuvari logora određivali su nam količinu vode, dnevno jedna čaša vode za četvoricu ljudi (a bilo je to ljeto!). Ako bi neko iz grupe popio cijelu čašu, ostali ne bi ništa dobili. Ujutro su nam dijelili čaj bez šećera i kruha. Za večeru dobili bismo tačno tri zrna graha u mlakoj vodi, bez ikakvog začina, rijetko sa kruhom koji je bio tanka kriška ili ponekad samo pola šnite. Morali smo jesti u čučećem položaju sa glavama prema dolje. Zdjele nisu prate i često bih vidio izmet kako pliva u mojoj posudi. Ponekad bi nas hranili mesom uginule životinje. Srbi su uživali da silom daju hodžama i drugim Bošnjacima svinjetinu. Gladovanje je bilo tako strašno da znam slučajeve da neki Bošnjaci nisu izlazili van po dva mjeseca."

(e) "Srbi su nas svakodnevno 'ispitivali' - nekada bi bilo po dvadeset 'ispitivača' koji su istovremeno vikali na mene i tukli me. 'Ispitivanje' je uvijek praćeno fizičkim zlostavljanjem, žestokim batinjanjem. Srpski čuvari, vojnici, civili, ispitivači, većina pijanih po cijelo vrijeme, ponižavali bi nas verbalno bez prestanka, psujući: 'J.... ti mater', 'J.... ti tursku mater i familiju', 'J.... i tebe i Aliju - aluzija na Aliju Izetbegovića, demokratskog predsjednika Republike Bosne i Hercegovine, 'J.... turska kopilad, hoćete državu', i tako dalje. Razglasna stanica koncentracionog logora je neprestano odzvanjala četničkim pjesmama...."

(f) "Srpski stražari bi nas izvodili iz štala svaki dan u 7 sati ujutro, primoravali nas da sjedimo na suncu oborenih glava - morali smo svo vrijeme držati glave oborene - a ruke na leđima. Srbi su nas primoravali da u ovom položaju ostajemo do 3-4 sata poslije podne. Srbi - stražari, vojnici, civili - dolazili bi i tukli nas drvenim palicama, komadima drveta, metalnim šipkama, crijevima od vode, kablovima i

nogama; udarali bi nas u bubrege, po vratu, po glavi, po leđima. Morali smo cijelo vrijeme gledati pravo dolje. Očevi i sinovi nisu znali jedan za drugog iako bi mogli, zapravo, biti nekoliko metara jedan od drugog."

(g) "Oko 10. jula 1992, Emira Mulalića, milicionera iz Sanskog Mosta, tukli su tako divljački sa namjerom da ga ubiju. Nakon što je izdahnuo, čuo sam Srbe kako naređuju dvojici zatvorenika logora da ga drže. Srbi su ih primorali da drže leš dva sahata. Onda su pozvali doktora koji je ustanovio da je izdahnuo od pucanja vena u mozgu."

(h) "I druge srpske civile su upuštali u koncentracioni logor, uključujući žene i djecu. Oni bi pljuvali po nama, bacali kamenje na nas, tukli bi nas sa svim što su mogli dohvatiti. Neki bi čak otsijecali prste sa ruku zatvorenika ostavljajući samo tri prsta (srpski pozdrav). Srbi su nas primoravali da radimo sve vrste fizičkih poslova, kao što su poljoprivredni radovi, kopanje krompira, kopanje kanala za navodnjavanja, morali smo da siječemo i na leđima prenosimo drvenu građu iz šume - Srbi su prisiljavali zatvorenike da idu zimi u majicama u šumu po ciči zimi. Dok bi radili na poljima, vidio sam Bošnjake kako zbog gladi jedu travu sve dok im se stomaci ne bi naduli."

(Koordinator za informacije o ratnim zločinima u bivšoj Jugoslaviji, Izjava žrtve 003 NA.)

44G. Iako su samo gore navedeni događaji dovoljni da potkrijepe optužbu o genocidu, oni samo predstavljaju izjave jedne grupe bošnjačkih izbjeglica u Kanadi, žrtava masovnog silovanja, ubijanja i drugih tortura koje su srpske snage vršile u Bosni i Hercegovini.

44H. Pored toga, bošnjačke žrtve nisu jedini svjedoci genocidnih djela koje su Srbi vršili. U izdanju časopisa D Gloub end Mejl (*The Globe and Mail*) od 27. novembra 1992, Borislav Herak, pritvoreni srpski vojnik opisao je umorstva, silovanja i druge torture u kojima je on učestvovao ili koja je posmatrao. Džon Berns (John Burns),

SRPSKI VOJNIK SA LAKOĆOM UBIJA NEDUŽNE, *The Globe and Mail*, petak 27. novembra 1992.) Herakova priča je prvi iskaz koji je počinilac dao strancima o načinu kako su srpske nacionalističke snage provodile svoj plan "etničkog čišćenja".

44I. Sa drugim srpskim vojnicima, Herak je ispraznio šaržer od trideset metaka na jednu porodicu koju je našao u podrumu kuće u Ahatovićima, bošnjačko selo. Ubijeno je četvero djece ispod 12 godina, dvije starije žene i četiri čovjeka. Herak je objasnio da su srpski komandanti nazivali ovu srpsku operaciju u selu *čišćenje prostora*, i govorili srpskim borcima da nikog ne ostave živa." (*Id*.)

> "Rečeno nam je da Ahatovići moraju biti očišćena srpska teritorija, da je to strateško mjesto između Ilidže i Rajlovca i da svi tamošnji Bošnjaci moraju biti pobijeni. Rečeno nam je da niko ne smije pobjeći i da sve kuće moraju biti spaljene, da, ako bi neko preživio ne bi imao gdje da se vrati. To je bilo naređenje i ja sam jednostavno činio što mi je rečeno." (*Id.*)

44J. U jednom drugom slučaju, Herak je upotrijebio lovački nož da zakolje trojicu Bošnjaka koji su bili vladini vojnici. (*Id*.)

44K. Početkom juna Herak je posmatrao jednu srpsku jedinicu zvanu "specijalna istražna grupa" kako iz automata pucaju na 120 ljudi, žena i djece na jednom polju izvan Vogošće. Komunalni kamioni su korišteni za prevoz tijela do šipražja pored željezničkog depoa u Rajlovcu, blizu Sarajeva, gdje su tijela bacana na gomilu u otvorenoj jami, posuta benzinom i zapaljena. (*Id.*)

44L. U drugom slučaju koji se desio u julu, Herak je vidio kako je 30 ljudi iz Donje Bioče, bošnjačko selo, pet kilometara sjeverozapadno od Vogošće, ustrijeljeno i spaljeno u peći čeličane u Ilijašu, gradu sjeverno od Vogošće. Rekao je da su neki ljudi bili još živi kada su bačeni u peć. (*Id.*)

44M. Herak je, također, opisao kako je vidio 60 Bošnjaka koje su, kako kaže, srpske snage koristile kao "živi štit" kada su snage bosanske vlade pokušavale u augustu da potisnu srpske snage sa brda Žuč, iznad Vogošće. (*Id.*)

44N. Kad je u pitanju korištenje silovanja kao ratnog oružja, Herak je objasnio da su on i njegovi kompanjoni bili podsticani od strane srpskih komandanata da idu u motel i govorili im da je silovanje Bošnjakinja bilo "dobro za podizanje borbenog morala". Herak je rekao da je išao u motel jedanput svaka tri ili četiri dana i mada su srpski vojnici rutinski uzimali žene koje su silovali i ubijali, uvijek je pristizalo više žena. (*Id.*)

Nanošenje teških tjelesnih i mentalnih povreda pripadnicima grupacije

45. Član 11 (b) Konvencije o genocidu definiše genocid kao "nanošenje teških tjelesnih i mentalnih povreda pripadnicima grupacije" ako je izvršeno sa namjerom da unište, u cijelini ili dijelomično, nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku grupaciju kao takvu". U ratu protiv Bosne i Hercegovine od strane tuženika, silovanje se koristi kao oružje rata. Silovanja Bošnjakinja nisu sporadični slučajevi, već više dio proračunatog plana zatiranja bošnjačkog naroda u Bosni.

46. "Silovanje i seksualno zlostavljanje kao oblici torture ili okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja jasno su u suprotnosti sa međunarodnim standardima ljudskih prava, kao i međunarodnom humanitarnom pravu koji se primjenjuju u sukobu u Bosni." (Amnesti Internešnl (Amnesty International), "BOSNA I HERCEGOVINA - SILOVANJE I SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE OD STRANE ORUŽANIH SNAGA", januar 1993., str. 2) (u daljem tekstu "Izvještaj Amnesti Internešnl".) Silovanje i seksualno zlostavljanje posebno predstavlja kršenje Konvencije o genocidu jer izaziva "teške tjelesne" i "mentalne povrede".

47. Prema istraživanjima i Amnesti internešnla Evropskog savjeta, silovanja i seksualna zlostavljanja koja se dešavaju u Bosni i Hercegovini predstavljaju dio promišljenog i organizovanog plana uništavanja bošnjačkog naroda. To predstavlja genocid u skladu sa Konvencijom.

48. U svom izvještaju BOSNA I HERCEGOVINA: - SILOVANJE I SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE OD STRANE ORUŽANIH SNAGA, Amnesti internešnl je ustanovio da je "zlostavljanje žena, kao što je silovanje, koje se vršilo u cijeloj Bosni i Hercegovini" i da su "Bošnjakinje bile glavne žrtve, a glavni počinioci članovi srpskih oružanih snaga" (Izvještaj Amnesty International, str. 3). Amnesti Internešnl je zaključio da su silovanja i seksualna zlostavljanja Bošnjakinja u Bosni i Hercegovini vršena na organizovan i sistematičan način, sa namjernim pritvaranjem žena u svrhu silovanja i seksualnog zlostavljanja. Čini se da se takvi slučajevi uklapaju u jedan širi obrazac ratovanja, uključujući zastraživanje i zlostavljanje Bošnjaka i Hrvata, što bi dovelo do bijega hiljada njih ili poslušnosti kada budu protjerivani iz svojih zavičaja zbog straha od daljnjeg zlostavljanja. (*Id., str. 4*)

49. Vijeće Evrope je došlo do sličnih zaključaka u pogledu genocidnih djela srpskih snaga:

> "Silovanje je obrazac zlostavljanja, obično počinjen uz svjesnu namjeru da demoralizira i terorizira zajednice protjerujući ih iz njihovih zavičaja i demonstrirajući silu okupatorskih snaga. Sa ovog aspekta, silovanje se ne može gledati kao slučajno u odnosu na glavnu svrhu agresije, već služi samom strateškom cilju." (Istražiteljska misija EZ za postupanje prema Bošnjakinjama u bivšoj Jugoslaviji - Izvještaj ministara vanjskih poslova EZ.)

Vijeće je ustanovio da je udar srpskih napada koncentrisan na područja sa velikom bošnjačkom populacijom, uključujući područje Brčkog (44 procenta Bošnjaka), Podrinje (Zvornik - 60 procenata), Bratunac - 64 procenata, Srebrenica - 74 procenta, Višegrad - 63 procenta, Goražde - 70 procenata i Foča - 51 procenat) i područje Prijedora (44 procenta) "u nastojanju da odvoji etnički homogenu teritoriju između Srbije i srpskih područja okupiranih u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj". (*Id.*) Specifično usmjeravanje na ova

većinski naseljena bošnjačka područja pokazuje jasnu namjeru da se nanese šteta ovoj konkretnoj vjerskoj grupaciji.

> "Na osnovu svojih istraga, Misija se uvjerila da se silovanje Bošnjakinja vršilo - a možda još uvijek vrši - u većem obimu i na takav način da je postalo jasno prepoznatljiv obrazac, dovoljan da čini važan element ratne strategije." (*Id.*)

50. Potvrđivanje izvještaja i dobivanje statističkih podataka o silovanju u bosanskohercegovačkom sukobu predstavlja poteškoću iz nekoliko razloga. Zbog toga što se rat nastavlja, postoji bezbroj praktičnih prepreka koje negativno utiču na sistematsko prikupljanje podataka. Pored toga, društveno žigosanje zbog silovanja obeshrabruje žene da daju izjave o zlostavljanju koje su pretrpjele.

51. Međutim, pouzdane procjene i potvrđene izjave postoje. Prema istrazi Vijeća Evrope savjeta, preko 20.000 Bošnjakinja, žena i djevojaka u Bosni je silovano. (Izvještaj EZ) Bosanska vlada procjenjuje da je broj blizu 50.000. (*Tajm (Time)*, PONAŠANJE: - SILOVANJE I RAT, Vol. 1 141, br. 8, 22. februar 1993., str. 48.)

52. U maju 1992., 40 Bošnjakinja je uhvaćeno i silovano od strane srpskih snaga u Brezovom Polju. Jedna od žrtava, 23-godišnja Mirsada, rekla je reporteru da joj je Srbin koji ju je oteo, rekao, "Imamo naređenja da silujemo djevojke. Stid me je što sam Srbin. Sve što se događa je ratni zločin." Druga žrtva, 23-godišnja Hafiza, navela je da je pokušavala da nagovori svog napadača da je ne siluje, ali on je odgovorio "Moram. Moram." (Dodatak izvještaju o ratnim zločinima u bivšoj Jugoslaviji" koji su dostavile Sjedinjene Države Vijeću sigurnosti Ujedinjenih nacija, Vol. 3, br. 46, 16. novembar 1992., str. 831 (u daljnjem tekstu Dodatak izvještaju").)

53. Dr. Melika Kraitmajer (Kreitmayer), vođa ginekološkog tima koja je pregledala 25 od 40 žrtava iz Brezova Polja, zaključila je da je cilj silovanja bio

> "da ponizi Bošnjakinje, da ih uvrijedi, uništi njihovu ličnost i izazove šok. Ove žene su silovane ne zato što je u pitanju bio muški instinkt. Silovane su zbog toga što je to bio cilj

rata. Moj dojam je da je neko dobio naređenje da se siluju djevojke." (Roy Gutman, "BOŠNJAKINJE TERORIŠU SRBI", Njujork njuzdej (*New York Newsday)*, nedjelja, 23. augusta 1992.)

Pored toga, dr. Krajtmajer je izvjestila da je praktično svaka žena u muslimanskom mjestu Liplje silovana. Ovi slučajevi desili su se krajem maja 1992. dok su srpske snage držale preko 400 seoskog stanovništva u jednoj velikoj kući. Izvještaje su potvrdili i lokalni funkcioneri i ljekari Ginekološkog instituta nakon pregleda i razgovora sa žrtvama. (*Id.*)

54. U septembru 1992. najmanje 150 trudnih žena i djevojaka dovedeno je na područje Sarajeva koje je pod kontrolom bosanske Vlade. Za sve ove žene saopšteno je da su ih silovali srpski nacionalistički vojnici. Ove žene su izjavile da su bile zatvorene mjesecima da bi bile spriječene da prekinu trudnoću. Jedan srpski vojnik je rekao, "Kad vas pustimo kući, moraćete roditi četnika. Nećemo vam dopustiti da odete sve dok možete abortirati." (Dodatni izvještaj, str. 830.)

55. Na području Grbavice, u maju 1992. srpski vojnici su oteli približno 20 djevojaka. Jedna 15-godišnja djevojčica navela je da su držani u jednoj maloj prostoriji i naređeno im je da se svuku:

> "Odbile smo, onda su nas tukli i strgli nam odjeću. Gurnuli su nas na pod. Dvojica ljudi su me držala dok su me dvojica drugih silovala. Vrištala sam i pokušavala da se oduprem, ali sve je bilo uzalud. Dok su me silovali govorili su da će osigurati da rodim srpsku bebu, i stalno su ponavljali da će me preostalo vrijeme držati tamo." (*Id.*)

56. U bošnjačkom gradu Ključu, u maju ili junu 1992 osam žena je silovano od strane jedne grupe Srba ispred kuće u koju su se sklonili. Jedna od žrtava, 60-godišnja žena, izjavila je da je silovana od strane trojice ljudi. Jedan čovjek je prvo gurnuo svoju ruku u njenu vaginu pod prijetnjom noža, a onda je natjerao da liže vlastitu krv. Onda su preklali dvije žene. (AMNESTY INTERNATIONAL REPORT, str. 7)

57. U koncentracionom logoru koji su vodili Srbi u bosanskom gradiću Trnopolje, 31. maja 1992. jednu Bošnjakinju je silovalo osam vojnika. Poslije toga, jedan od vojnika otsjekao joj je dojku nožem. Žena je bila u grupi od 15 žena koje su čekale u redu za vodu. Srpski vojnici su im prišli, izdvojili šest žena i odveli u jednu malu kuću. Dok su uzvikivali uvrjedljive riječi, vojnici su naredili ženama da se skinu i hodali su u krug. Nakon 15 minuta, vojnici su počeli pod uperenim pištoljem silovati nekoliko žena istovremeno. (Tužba Jane Doe I i Jane Doe II protiv Radovana Karadžića, Oblasni sud Sjedinjenih Država za južni dio Njujorka, dostavljena 11. februara 1993.)

58. Gore navedene izjave su samo nekoliko od potvrđenih slučajeva silovanja izvršenog nad Bošnjakinjama u Bosni i Hercegovini. U bosanskom sukobu silovanje se koristi kao često primjenjivano sredstvo za uništenje nacionalnog, vjerskog i kulturnog identiteta bošnjačkog naroda u Bosni. To je genocid.

59. Pored dokaza o silovanju i seksualnom zlostavljanju, postoji mnogo dokaza o namjernom izazivanju teških fizičkih i mentalnih povreda od strane srpskih snaga nad Hrvaticama i Bošnjakinjama u Bosni i Hercegovini. Izvještaj Ujedinjenih nacija opisuje nekoliko takvih slučajeva. (Dokumentacija Ujedinjenih nacija: Komisija za ljudska prava, UN dok. E/CN.4/1992/S-I/9, 24. august 1992.) često su srpske snage odvodile mnoge stanovnike sela u lokalnu policijsku stanicu na ispitivanje gdje su pretučeni i mučeni od strane policije i i primoravani da tuku jedni druge. (*Id.*, str. 2) Izvještaj Ujedinjenih nacija navodi da je Sarajevo redovno izloženo granatiranju da bi se namjerno širio strah među stanovništvom. (*Id*., str. 4)

60. Komitet Senata Sjedinjenih Država za odnose sa inostranstvom takođe je dokumentovao teška fizička i psihološka zlostavljanja koja su se dogodila u nacističkom stilu u sabirnim centrima koje su Srbi vodili. (Izvještaj jednog člana Komitetu za vanjske odnose Američkog Senata, ETNIČKO ČIŠĆENJE BOSNE I HERCEGOVINE, 15. augusta 1992.) Izvještaj dokumentuje kako su žene i djeca držani u velikom broju u malim sobama gdje su sanitarni uslovi zapanjujući. Prema mnogim izjavama, pritvoreni nisu imali nikakve klozete i, u

nekim mjestima, veliku i malu nuždu su obavljali u istoj prostoriji u kojoj su spavali (*Id.*, str.10). Srpski čuvari bi gasili cigarete na rukama žena. (*Id.*, str. 16) Nadalje, ovaj izvještaj dokumentuje silovanja koja se dešavaju djevojkama i ženama. U nekim slučajevima, čuvari bi ubijali žene nakon silovanja. (*Id.*, str. 10) Postupanje sa muškim zatvorenicima je, takođe, sasvim brutalno. Skoro sve muške zatvorenike su tukli. U nekim od zatvoreničkih logora, zatvorenicima su davali sasvim malo ili nikako hrane. (*Id.*) U jednom logoru srpska straža prisiljavala je očeve i sinove da tuku jedan drugog. U istom logoru jedan paralisan čovjek je pretučen do besvijesti i vodom vraćen svijesti. (*Id.* str. 17) Izvještaj, također, navodi kako su jednog mladića udarali čekićem po rukama dok nisu otekle. (*Id.* str. 26) Mentalne povrede uključivale su primoravanje bošnjačkih zatvorenika da se dignu i prekrste. (*Id.*, str. 17)

61. Državni Department Sjedinjenih Država, takođe, potvrđuje postojanje namjernih pokušaja da se Bošnjaci i Hrvati fizički i psihičke povrede. Jednog zatvorenika je srpski čuvar izveo iz sabirnog centra i kasnije se vratio sa zatvorenikom koji je imao teške ozljede glave. (Dodatni izvještaj o ratnim zločinima u bivšoj Jugoslaviji", Državni sekretar Sjedinjenih Država, *Dispatch (Dispeč)*, 2. novembar 1992., Vol. 3. br. 44, str. 803.) Ovaj izvještaj, takođe, dokumentuje kako se djevojčice siluju pred njihovim majkama, uzrokujući, bez svake sumnje, strahovitu psihičku i fizičku patnju majke i kćerke. (*Id.* str. 804) Ovaj izvještaj, takođe, govori o torturi nad zatvorenicima. Jedan zatvorenik svjedoči o teškom premlaćivanju kojem je bio izložen, kao i seksualnoj torturi nametnutoj zatvorenicima. Izjavio je da su čuvari primoravali nekoliko ljudi da imaju odnos jedan sa drugim i da su čuvari otsjekli ruke i penise nekim zatvorenicima kao kaznu da bi zaplašili ostale ljude. (*Id.*, str. 804)

62. Izvještaji svjedoka iz logora Omarska, također, opisuju torturu koju su čuvari primjenjivali. Jedan svjedok opisuje kako bi čuvari posipali kiselinu na svježe rane zatvorenicima nakon što bi bili premlaćivani pred ostalim i smijali se dok su zatvorenici vrištali od bola. (*Id.*, str. 805) Ovaj svjedok je, takođe, opisao kako je Bošnjak iz

Kozarca, koji je posjedovao motocikl, bio mučen pred drugim svjedocima. Žestoko je pretučen po cijelom tijelu a zubi su mu izbijeni. Zatim su čuvari vezali čvrsto jedan kraj žice za njegove testise, a drugi kraj za žrtvin motocikl. Onda je jedan čuvar sjeo na motocikl i pojurio. (*Id.* str. 805)

63. Ovaj izvještaj, također, opisuje kako je jedna 33-godišnja Bošnjakinja, koja je internirana u logor Manjača, blizu Banjaluke, bila ispitivana. U toku ispitivanja dvojica čuvara tukla su je i pržila kljunom ibrika. Zatim su je silovali pred njenom djecom, 12-godišnjom kćerkom i 9-godišnjim sinom. Njenu kćerku su dva puta silovali. (*Id.*, str. 806)

64. U gradu Vlasenica, desila su se slična zvjerstva. Ovdje je, prema izjavi jednog svjedoka, nakon premlaćivanja čuvari su primoravali zatvorenike da ispijaju čaše mokraće. (*Id.*, str. 829) U logoru Luka-Brčko, bošnjačkim zatvorenicima su četnici nožem utiskivali križeve na čelo. Davali su im pravoslavna imena, kao Aleksandar i primoravali Bošnjake da kažu "Ja sam Aleksandar" ili da se suoče sa batinama. (*Id.*, str. 829)

65. Izvještaj Međunarodnog društva za ljudska prava (ISHR), također, dokumentuje djela srpske agresije uperena na izazivanje fizičkih i psihičkih povreda bošnjačkom i hrvatskom stanovništvu Bosne (Džon Dobinson (Jon Dobinson), LJUDSKA PRAVA U DRŽAVAMA BIVŠE JUGOSLAVIJE, ISHR, juli 1992.) U jednom logoru koji su Srbi vodili blizu Prijedora, svjedoci izvještavaju da su čuvari logora silovali djevojčice stare 13 godina. (*Id.*, str. 7)

66. Slični izvještaji su objavljeni u jednoj publikaciji pod naslovom *SPASITE ČOVJEČNOST*. (IZVJEŠTAJ O RATNOM RAZARANJU, POVREDI LJUDSKIH PRAVA I ZLOČINIMA PROTIV ČOVJEČNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI, SPASITE ČOVJEČNOST, Sarajevo, 3. juna 1992.) Prema raznim izjavama koje je publikacija sakupila, izvještaj zaključuje:

> "Postupanje sa uhvaćenim civilima, Bošnjacima i Hrvatima, prema izjavama svjedoka, mogu se uporediti sa postupanjem u Hitlerovim koncentracionim logorima iz Drugog svjetskog

rata. Karakteristike zlostavljanja su tortura, premlaćivanje i drugo fizičko zlostavljanje. Takođe, ima mnogo pogubljenja i uglavnom su mladi ljudi ubijani. Kasnije smo dobili informacije da se od zarobljenih vadi krv." (*Id.*, str. 8.)

67. Dio II publikacije *SPASITE ČOVJEČNOST, Izvještaj* pruža detalje sličnih izjava o zlostavljanju i torturi a, takođe, uključuje i detalje silovanja koje su srpske snage izvršile nad logorašicama. Djevojčice od 12 godina i žene prisiljavane su da budu prostitutke, a žene su vrlo često silovane. (IZVJEŠTAJ O RATNOM RAZARANJU, POVREDI LJUDKSIH PRAVA I ZLOČINIMA PROTIV ČOVJEČNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI, Dio II, *Spasite čovječnost*, Sarajevo, 7. jula 1992., str. 6.)

68. Prethodno navedeni dokaz je neosporno dovoljan da se ustanovi kršenje Konvencije o geocidu, član II, (b), "Nanošenje teških tjelesnih i duševnih povreda članovima grupacije". Narodi i države svijeta treba posebno da budu užasnuti silovanjem bošnjačkog naroda.

68A. Početkom septembra 1992., grupi Bošnjaka u Bosanskom Petrovcu prišli su uniformisani srpski vojnici. Jedna žena, tridesetih godina, dala je izjavu o incidentu. Vojnici su je odveli jednu kuću, skinuli je prijeteći nožem, tražili od nje da kaže da li joj muž ima oružje, prijetili joj da će je ubiti ako to porekne, i silovali je. Takođe, silovali su dvije maloljetne djevojke. Dva odrasla muškarca su odvedena u obližnju šumu, vezani lancima, pretučeni, a srpski vojnici su gasili cigarete po njima. (Amnesty International, BOSNA I HERCEGOVINA - SILOVANJE I SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE OD STRANE ORUŽANIH SNAGA, 21. januar 1993, str. 6.)

68B. Dvadesetsedmogodišnja Bošnjakinja koju je intervjuisao Amnesti Internešnl, opisala je svoju otmicu od strane srpskih vojnika. Krajem jula odveli su je uniformisani Srbi u jednu privatnu kuću, u gradu Kotor Varoš. Našavši se unutar kuće, oficir ju je udarao, grizao i silovao, držeći cijelo vrijeme automat pri ruci.(*Id.*, str. 7.)

68C. Srpske snage su 17. juna autobusima odvele približno 1.000 žena i djece iz njihovih domova u selu Brezovo Polje. Putujući bez

hrane i vode nekoliko dana, stigli su u mjesto Caparde. U toku putovanja srpski vojnici su, dok su autobusi bili nekoliko noći parkirani u selu Ban Brdo, skinuli sa autobusa nekoliko žena i djevojaka i vratili ih okrvavljene i sa pocijepanom odjećom. (*Id.*, str. 10)

68D U Capardama su starije žene odvajali, kako izvještaji kažu, paramilitarci iz grupe pod kontrolom Željka Ražnjatovića (poznatoga kao Arkan) i odvodili ih autobusom na linije fronta koje su, zatim, one morale preći pješke. Mlađe žene su držane nekoliko noći u paviljonu namještaja. Srpski vojnici su odabrali i silovali 40 žena između 15 i 30 godina. Poslije četiri dana, mlađe žene su se pridružile starijim ženama nakon što su bile prisiljene da prepješače minsko polje. Doktori koji su ih primili u Tuzli, gradu pod kontrolom bosanske vlade, nakon njihovog puštanja izjavili su, prema izvještajima, da su neke od djevojaka trudne. (*Id.*)

68E. U jednom intervjuu sa zagrebačkim doktorom, 17-godišnja Bošnjakinja iz sela Kaloševići, blizu Teslića navela je da su Srbi u uniformama JNA (*Jugoslavenska Narodna Armija*) odveli nju i ostale žene iz sela krajem augusta na nepoznatu lokaciju, očito neka vrsta radničkih koliba u šumi, blizu grada. Držali su je tamo tri mjeseca dok je neki lokalni Srbin iz tog mjesta nije pustio sa drugih 12 žena. U toj kolibi držane su dvadeset četiri žene, iako vjeruje da je vidjela ukupno oko 100 žena dok su ih iskrcavali. Ona i ostale su pretučene prilikom dolaska, a i kasnije. Dvanaest žena, uključujući i doušnika, koje su držane u njenoj prostoriji, silovane su više puta u istoj prostoriji pred ostalim ženama, nekada od strane više njih istovremeno. Ostale žene, koje su pokušale jednom prilikom da je odbrane, pretučene su, a jedan od zločinaca joj je rekao, "Nosit ćeš Srpče." (*Id.*)

68F. U jednoj bolnici u Zagrebu 17-godišnja Marijana opisala je svoje zatočeništvo u sabirnom logoru. Mjesecima su je, po deset puta dnevno, silovali srpski vojnici nakon što su nju i 24 druge žene odveli iz bosanskog gradića, Tešnja u logor u obližnju šumu. Za vrijeme silovanja srpski čuvar joj je rekao "Sad ćeš imati srpske bebe za cijeli život." Tom Skvitijevi (Tom Squitieri), ORUŽJE U BOSNI - SILOVANJE, DEGRADACIJA, (USA tudej - *USA Today* , 10. august 1992., str. 1.)

Namjerno nametanje grupaciji uslova života sračunatih da izazovu njeno fizičko uništenje u cjelini ili djelomično

69. U ovom dijelu teksta postoje dva elementa koja bi, ako se ustanovi, činila genocid. Mora da postoji namjerno nametanje uslova života sračunatih da izazovu fizičko uništenje grupacije u cjelini ili djelomično. Na taj način, jezikom Konvencije, počinilac ne mora vjerovati, na primjer, da bi njegov ili njen čin uništio sve muslimane ili, čak, sve Bošnjake. Naprimjer, ako su uslovi nametnuti na bošnjački dio u nekom malom gradu, to bi bilo dovoljno da zadovolji definiciju genocida prema ovom dijelu Konvencije. U daljem tekstu navedena su djela koja ispunjavaju definiciju o genocidu iz člana II (c).

70. Možda najrasprostranjeniji genocidni čin nad bosanskim narodom, od strane srpskih snaga, jeste uništavanje cjelokupnih sela u kojima su živjeli Bošnjaci i Hrvati. Ovu praksu dokumentuju izvještaji Ujedinjenih nacija. (Dokumentacija Ujedinjenih nacija - Komisija za ljudska prava, UN doc. E/CN.4/1992/S-I/9, 28. august 1992.) U gradu Bosanskoj Dubici kuće su spaljivane svako veče. (*Id.*, str.2) U mjestu Čelinac, nakon što su primljeni izvještaji da su neki vojnici iz sela poginuli u borbi, za samo jednu noć dignuto je u vazduh 17 kuća u kojima su stanovale bošnjačke porodice. (*Id.*, str.3) Isporuka hrane i humanitarne pomoći je, takođe, dovedena u opasnost konstantnim granatiranjem stacionara i štabova Zaštitnih snaga Ujedinjenih nacija kao i samog aerodroma. Na taj način svim stanovnicima grada nanešene su ozbiljne posljedice. (*Id.*, str. 4) Nadalje, opsada je imala dramatične posljedice na ekonomiju područja, čineći ovo, nekada napredno područje, zavisnim od strane pomoći koju pruža međunarodna zajednica. (*Id.*, str. 5) Izvještaj, takođe, dokumentuje uslove u sabirnim centrima koje su vodili Srbi. Mnogi zatvorenici se nalaze u lošem zdravstvenom stanju, sa znacima neuhranjenosti i u nekim slučajevima torture. Jedan čovjek koji je zatočen u logoru Manjača, a nedavno odvezen u bolnicu, bio je težak samo 34 kilograma.

71. Izvještaj Komitetu za vanjske poslove Senata Sjedinjenih Država pruža u detalje sličnu srpsku genocidnu praksu. (Izvještaj osoblja Komitetu za vanjske poslove američkog Senata ETNIČKO ČIŠĆENJE BOSNE I HERCEGOVINE, 15. august 1992.) Logorašima u ovim logorima, koje vode Srbi, daje se malo ili nikako hrane. (*Id.*, str. 10) Jedan svjedok iz Kozarca opisao je uslove u logoru gdje je bio zatočen. Više od 150 lica je držano u jednoj garaži gdje je dopušteno da samo malo zraka ulazi kroz mali prozor u prostoriju. On je, takođe, opisao kako su zatvorenici bili prisiljeni da mokre unutar i oko zgrade, jer su mnogi logoraši ubijeni vatrenim oružjem kad su pokušali da upotrijebe klozet koji je lociran izvan zgrade. Praktično nije bilo nikakve hrane. Ujutro, zatvorenicima je davano samo malo čaja bez šećera. Za ručak je bila samo supa, a za večeru samo pšenica. Djeca su dobivala proliv. Bio je tamo neki doktor, ali on nije mogao učiniti ništa zbog nedostatka lijekova. (*Id.*, str.29)

72. Srbi su u području sela Skelani, opština Srebrenica, 1. maja 1992, proglasili gradić srpskim selom. Selo je 7. maja palo u ruke srpskim snagama. Do tri sata popodne, svim Bošnjacima u tom području naređeno je da predaju svoje oružje a to su, uglavnom, lovačke puške i slično. Vahida Selimović je pokušavala da ode na posao kada se desila slijedeća scena:

> A. Srpske snage su joj odbile prolaz tvrdeći da joj je potrebna "dozvola".
>
> B. Srbi, koji su nosili četničku odjeću, ušli su 8. maja u njenu kuću i pobili vatrenim oružjem sve odrasle muškarce u kući. Nakon toga, Srbi su psovali ženama, nazivajući ih Turkinjama i prijeteći da će ih pobiti. Nešto kasnije, žene su prebačene u Novi Pazar.
>
> C. Nezavisna srpska novinska agencija Borba izvjestila je 9. maja da je, nakon što su Skelani pali, 550 Bošnjaka (uglavnom žena, djece i ostarjelih) protjerano iz sela. Srpske snage su proglasile Skelane srpskim selom i odbile da daju

pristup bilo kojem Bošnjaku u to područje. (Intervjuisao Helsinki Watch, RATNI ZLOČINI U BOSNI I HERCEGOVINI 41, 41-43 (1992. - lično svjedočenje o srpskom preuzimanju bošnjačkog sela Skelani).

Kako je opisala Vahida Selimović, sva tri ova djela srpskih snaga predstavljaju genocid. Traženje "dozvole" i protjerivanje Bošnjaka zadovoljava definiciju (c), člana II, da se sa grupacijom (u ovom slučaju Bošnjacima) postupa na takav način da bi se izazvalo njihovo fizičko uništenje kao naroda. Bošnjačke građane Srbi su pretvorili u izbjeglice, i protjerali ih iz njihovih domova u Bosni. Srbi su manifestirali svoju namjeru da to učine 1. maja, i ponovo 9. maja kada su snage proglasile Skelane srpskim selom, bez ikakvog obzira na Bošnjake koji tamo žive. Na taj način, Srbi su počinili genocid proglašavanjem Skelana "srpskim", manifestujući svoju namjeru da unište bošnjačku populaciju koja tamo stanuje, i nakon toga provodeći takvu politiku ubijanjem članova grupacije, a zatim protjerivanjem preostalih. Takođe, potrebno je dodati da ubistvo muža Vahide Selimović čini genocidni akt prema članu II *(a)*. Etiketiranje preživjelih od strane vojnika kao "Turci", takođe, pokazuje njihovo identifikovanje i mržnju prema "Bošnjacima" i manifestuje njihovu jasnu namjeru da masakriraju što je moguće više Bošnjaka muškaraca, te na taj način pomažu da se dijelom uništi bošnjačka etnička grupacija unutar Skelana. Ukratko, stravične srpske aktivnosti u Skelanima predstavljaju vrlo jasan primjer genocida koji se događa unutar Bosne.

73. Koncentracioni logori unutar Bosne i bivše Jugoslavije, takođe, pružaju dokaz o genocidu. Ove zatvore vode Srbi sa izrazitim ciljem pritvaranja bosanskih nesrba. Postoji najmanje 100 takvih logora u kojima su stvoreni zapanjujući životni uslovi za tamo pritvorene nesrbe. (Informacije sakupljene iz izvora bosanske vlade i proslijeđeni Helsinki Watchu, *RATNI ZLOČINI U BOSNI I HERCEGOVINI* 44, 44-48 (1992.) (opisujući postojanje i uslove koncentracionih logora u Bosni i Hercegovini).) Dokumenti Ujedinjenih nacija pružaju dodatni

dokaz da je cilj logora pritvaranje, mučenje i moguće pogubljenje nesrba. (*Id.*, str. 44-48) Praksa osnivanja koncentracionih logora u cilju zatočenja etničkih grupacija spada pod član II, (c), Konvencije. Srpska namjera da uništi nesrbe je očita; jedina svrha logora je masovno pritvaranje pripadnika bosanskih etničkih grupacija koji nisu Srbi. Namjernim odvođenjem nesrba u logore, Srbi nameću takve životne uslove koji onemogućavaju onim koji su zatvoreni da javno izraze svoju nacionalnost. Kako su srpske vojne starješine u Banjaluci naveli, zatvorenici su klasificirani, uključujući i kategoriju za "bošnjačke borce". Evo djelomične liste nalaza Ujedinjenih nacija koji se odnose na logore:

U Bosanskom Novom: fudbalski stadion se koristi kao teren za držanje Bošnjaka dok njihove kuće pretražuju srpske snage, a muškarci sposobni za borbu transportuju u koncentracione logore.

U Keratermu: službenici Ujedinjenih nacija izjavili su da se između 100 i 200 zatvorenih Bošnjaka nalaze u "krajnje lošim uvjetima života".

U Omarskoj: logor se očito koristi sa prvenstvenim ciljem da se stave u zatočeništvo bošnjački vladini službenici, naročito iz Prijedora.

U Manjači: Ujedinjene nacije izvjestili su da zatočeni Bošnjaci u logorima primaju redovno batine, lišeni su hrane i vode i nalaze se u bijednom smještaju. (*Id.*, str. 46-47)

74. U ovom trenutku teško je potvrditi da li se, zapravo, vrše pogubljenja u ovim logorima. Međutim, jasno je da se na osnovu raspoloživih dokaza, srpski logori kvalifikuju prema članu II (c) kao namjerno stvaranje takvih životnih uslova koji proračunato idu na fizičko uništenje Bošnjaka i drugih nesrba u cijelini ili djelomično. Uvjeti u ovim logorima pokazuju da Srbi nemaju obzira za život zatočenih i, kao takvi, čini se da logori nemaju nikakvu drugu svrhu sem da izvrše genocid nad onim koji su u njima zatočeni. Nema nikakve sumnje da su logori planirani za uništavanje Bošnjaka i drugih nesrba kao naroda. Potrebno je zapaziti da kada bi se pogubljenja u logorima mogla potvrditi, to bi činilo dovoljan dokaz iz člana II *(a)* o genocidu. Mučenje i fizičko nasilje nad pritvorenim bi došlo pod član

II *(b)* i, takođe, bi sačinjavalo dovoljan dokaz za genocid. Čak i bez ovih uslova, samo postojanje logora je dovoljno da se ustvrdi da Srbi vrše zločin genocida nad bosanskim nesrbima.

75. Stvaranje geta od strane snaga bivše Jugoslavije za nesrbe u Bosni ima istu svrhu kao i koncentracioni logori i prema tome, po prirodi su genocidni. Čini se da je geto za nesrbe slično nacističkom varšavskom getu formiranim za Jevreje i čini se da ima isti cilj, naime, da nametne uvjete života koji će uništiti one u njemu kao narod. Geto za Bošnjake u Brezovom Polju je samo jedan primjer. U ovom bošnjačkom selu pritvoreno je 1.500 ljudi, a okruženo je srpskim selima i oružanim snagama. (Intervju Helsinki Watcha, *RATNI ZLOČINI U BOSNI I HERCEGOVINI* 48, 48-49 (1992. - lično svjedočenje o zatvaranju u geto).

76. Takođe, dokumentovana su prisilna deportovanja. (Vidi Intervjue Helsinki voča, *RATNI ZLOČINI U BOSNI I HERCEGOVINI* 49, 49 (1992.) (lična svjedočenja koja opisuju prisilnu deportaciju bošnjačkih građana).) Prisilne deportacije, takođe, čine dokaz o genocidu prema članu II (c). Pedeset Bošnjaka tvrde da su deportovani iz svojih domova u opštinama Zvornik i Bijeljina, Bosna, od strane Srba, i prisilno deportovani u grad Suboticu na mađarsko-srpskoj granici. Naveli su da Srbi vrše ova djela u isključivo s ciljem da se srpske izbjeglice iz Janje usele u njihove domove. (*Id.*, str. 49) Ova djela srpskih snaga imaju za svrhu da liše bošnjačke građane prava da žive u svojoj vlastitoj zemlji i u svojim vlastitim domovima. Najtežu osudu dala je Visoki komesar Ujedinjenih naroda, Sadako Ogata, koja je izjavila da se "čini da stvaranje bošnjačkih izbjeglica nije samo rezultat, nego i cilj borbe...." (citirano iz članka koji je gđica Ogata napisala za njemačke novine *Di Zat* (*Die Zeit*), a prenijela Blejn Harden (Blaine Harden), UN MOLE ZA POMOĆ BOŠNJAČKIM IZBJEGLICAMA, Vašington Post (*The Washington Post*), 23. juli 1992.). Ova djela čine jasno nastojanje Srba da unište bošnjački narod Zvornika i Bijeljine i, prema tome, genocidna su prema odredbama Konvencije.

77. Slično tvrdnji o prisilnoj deportaciji jeste prisilno raseljavanje. Zapravo, bivše jugoslavenske snage ili njihovi suradnici koji prisiljavaju Bošnjake "da se rasprše na sve strane", lišavaju Bošnjake njihovog prava da žive kao Bošnjaci, pa su prema tome krivi za genocidnu praksu. Minobacački napadi su uobičajeni na nesrpska područja, čak i na ona u kojima nema bosanskih vojnih snaga. (Intervju Helsinki Watcha, Ratni zločini u Bosni i Hercegovini 50 50-52 (1992) (lično svjedočenje prisilno raseljavanje bošnjačkih građana).) Prema odredbama člana I (c), ovo nastojanje da se unište Bošnjaci prisiljavanjem da napuste svoje domove i svoju zemlju jeste genocid.

78. Još jedan aspekt genocida bivše Jugoslavije jeste upotreba sile nasumce protiv nesrba u Bosni. (Helsinki Watch, RATNI ZLOČINI U BOSNI I HERCEGOVINI, 71, 71-76 (1992) (navodi primjere upotrebe sile nasumce protiv bosanskih građana).) UNHCR naveo je da Sarajevo sistematski uništava srpska vatra. Drugi izvori primjećuju da se sela napadaju sa jedinim ciljem da se stanovnici protjeraju. (Vidi Laura Zilber (Laura Silber) i Džudi Dempsi (Judy Dempsey), EZ POVLAČI SVOJE POSMATRAČE IZ EVROPSKOG GLAVNOG GRADA, *The Financial Times*, 13. maj 1992.) Iz istih razloga to prisilno raseljavanje i prisilna deportacija predstavljaju genocid, upotreba sile nasumce u bošnjačkim selima predstavlja nastojanje da se oni unište kao narod, i to čini genocid.

79. Bosanska vlada posjeduje originalne zapisnike o oficirima jugoslavenskog štaba koji su planirali uništenje Sarajeva 27. maja 1992. Srpski general Ratko Mladić dao je uputstva dvojici podređenih pukovnika da napadnu naseljene dijelove Sarajeva teškim naoružanjem sa nalogom da "sve sprže". (Vidi Džon F. Berns (John F. Burns), PRISLUŠKIVANO NAREĐENJE GLASNO I JASNO: "SPRŽI SVE", Njujork tajms, 9. juni 1992.) Da bi se provela ova politika, general Mladić je naredio svojim trupama da upotrijebe najteže minobacačke granate koje armija ima na raspolaganju. Ovo je jasno određen primjer o kršenju člana II (c). Može se dokazati da je bilo pogibija i ozbiljnih psihičkih i tjelesnih povreda nanesenih stanovnicima Sarajeva kasnijim artiljerijskim granatiranjem koja su

pokrenuta nakon ovih naređenja. Na taj način su Mladić i njegovi saradnici, takođe, krivi za kršenje člana II (a) i (b).

80. Bivše jugoslavenske vojne snage ili njihovi saradnici, takođe, kršili su član II (c) napadanjem sa zemlje i iz vazduha međunarodne konvoje humanitarne pomoći koji su imali za cilj olakšati patnje u Bosni. Lišavanjem bosanskog naroda hrane i lijekova potrebnog za opstanak kao ljudskih bića, Srbi, zapravo, s predumišljajem nameću takve životne uvjete koji proračunato uzrokuju destrukciju i pokoravanje bosanskog naroda. Službenici Ujedinjenih nacija dokumentovano navode one Srbe koji su prekršili član II (c) zadržavanjem, skretanjem i krađom kamiona koji prevoze hranu i lijekove. (KONVOJI SA HUMANITARNOM POMOĆI OBUSTAVLJENI, Njujork tajms, 23. maj 1992.) Šta više, nakon nekoliko otmica, Ujedinjene nacije su bile prisiljene da obustave konvoje humanitarne pomoći u Bosnu, uzrokujući dodatni jad i patnju.

81. što se tiče medicinskog materijala, dokumentovano je da su Srbi namjerno zadržavali lijekove i druge medicinske potrepštine kao ulog za nagodbe (Dejvid Brauli (David Brauchli), RANJENI ŠRAPNELIMA U SARAJEVU, priča fotografa, *Asošiejtid pres*, 25. maja 1992.). Ovaj zločin slijedi istu logiku kao otmica konvoja sa hranom i sastavni je dio genocida prema članu II (c).

82. Na taj način, narod i država Bosne i Hercegovine mogu navesti činjenicu da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni saradnici pokušavaju da unište Bošnjake i Hrvate u Bosni i Hercegovini namjernim nametanjem ovoj grupaciji životnih uslova proračunatih za njihovo fizičko uništenje, u cijelosti ili djelimično. Ova djela predstavljaju genocid prema tumačenju Konvencije, član II (c).

82A. Prema izvještaju Amnesty International, RANA NA DUŠI, između 50 i 70 civila, uglavnom Bošnjaka iz Bosanskog Petrovca i 22 vojnika koja su zarobile srpske snage nakon pada Kulen Vakufa, zatočeni su u kasarnama u Kozilama. (Izvještaj Amnesty International BOSNA I HERCEGOVINA - RANA NA DUŠI, januar 1993, str. 10.)

(a) Zatvorenici u Kozilama držani su u šest soba, svaka podne površine tri sa četiri metra, a u svakoj između deset i

dvadeset zatvorenika. Prirodno osvjetljenje je bilo skoro blokirano drvenim daskama prikovanim na prozore. Zatvorenici su dobijali tri obroka dnevno, sličnog kvaliteta kao i vojnici koji su ih čuvali, ali manje količine. Nekoliko zatvorenika imalo je krevete, neki komade spužve debele nekoliko centimetara. Većina njih imala je deke za spavanje.... Jednom prilikom posjetio ih je doktor ili bolničar i ostavio lijekove za one koji su patili od proliva."

(b) "Ono čega su se zatvorenici najviše plašili bilo je redovno premlaćivanje koje se obično dešavalo noću, često nakon što bi se vojnici teško opijali. 'Najstrašnija stvar bila je čekanje da se prozove ime' prisjeća se jedan bivši zatvorenik. 'Prednja vrata su imala staru bravu s ekserom. Kad god bi čuli strašnu škripu te brave, znali smo da će neko biti prozvan i plašili smo se da će to biti neko od nas.' (41 str)

Odabranog zatvorenika obično bi odvodili u drugu zgradu udaljenu oko 15 metara, odakle su drugi zatvorenici mogli čuti jauke usljed nanesenog bola. Jedan ili više čuvara bi ga udarali nogama, šakama i tukli ga drvenim palicama. Žrtvu bi vratili u ćeliju obično nakon trideset minuta do dva sata, i to, jako isprebijanu. Dok su neki zatvorenici bili tučeni samo jedanput ili uopšte nisu, drugi - posebno Bošnjaci, za koje se smatralo da su bogati ili obrazovani bili su navodno žestoko tučeni po najmanje sedam do osam puta. Svakog zatvorenika su bar jedanput prisiljavali da tuče drugog zatvorenika drvenom motkom. Neke žrtve su, prema izjavama, ostavljane u samački pritvor jedan sat do nekoliko dana, nakon što su bile tučene iz bilo kojeg razloga."

(c) "Jedan 23-godišnji Bošnjak, dekorater bio je zatvoren 30. juna 1992. i odveden u Kozila nakon što su ga držali dva dana u policijskoj stanici u Bosanskom Petrovcu. Jednom prilikom, oko ponoći, drugog zatvorenika Bošnjaka iz iste prostorije, po imenu HK, 35 godina, izveli su vani i tukli ga oko pola sata. Kako su ga tukli, dvanaest pasa čuvara počelo

je da laje. Po riječima dekoratera: 'Bilo je kao da je šuma plakala'. Zatim su natjerali HK da puže natrag u sobu na rukama i nogama i da laje kao pas... Po njegovom nakvašenom odijelu vidjelo se da su ga vani valjali u lokvi vode. Dok su drugi zatvorenici skidali sa sebe odjeću, HK je bio ponovo prozvan i poslije nekih petnaest minuta, ponovo su ga natjerali da puže natrag, četvoronoške....."

(d) "Na pitanje da li su se slijedećeg jutra mogle vidjeti povrede kod HK, dekorater je odgovorio: "Da, jer je spavao sa nama u sobi. Bio je bez odjeće tako da se sve moglo vidjeti. Leđa su mu bila crna i svuda je imao modrice. Nije se moglo naći mjesto koje nije bilo izudarano, a da je dovoljno veliko da bi se igla mogla zabosti."

(e) "Tukli su i udarali nogama HK svuda po tijelu, osim po glavi. Nakon tri dana, mogao je hodati uz pomoć drugih zatvorenika, ali nije mogao hodati bez pomoći još dva dana."

(f) "Jednog zatvorenika, ZR, starog oko 35 godina, tukli su svuda po glavi. Drugi, koji ga je vidio dva dana kasnije, rekao je '(ZR) je izgledao kao da su ga svuda pčele izujedale. Niste mu mogli vidjeti ni djelić beonjače u očima - sve su bile okrvavljene. Obrazi zgnječeni. Usne jako otečene'."

(g) Šestog avgusta 1992, 10 do 20 civila zatvorenika prebačeni su iz Kozila u Kamenicu, za koju su takođe govorili da je baraka za radnike, oko 15 kilometara od Drinića. Dvadeset prvog avgusta ostali civili u Kozilama bili su pušteni. Logor u Kamenici, navodno je imao 70 zatvorenika, uglavnom Bošnjaka, ali takođe i nekoliko Hrvata i Srba. Srbi su navodno bili vojnici koji su dezertirali sa fronta ili su vršili pljačke. Sve zatvorenike Bošnjake i Hrvate držali su u jednoj sobi, veličine od oko 10 sa 15 metara. Osnovni uslovi su bili bolji nego u Kozilama. Hrana je bila nešto bolja, a ljekar je dolazio tri do četiri puta tokom tri mjeseca. Zatvorenici su spavali na tankom sloju cerade, a

svaki je imao deku. Zatvorenici su u logoru pravili ograde, krečili i čistili pod."

(h) "Međutim, izgleda da su, nakon što je dogovoreno da civilno stanovništvo iz Bosanskog Petrovca izađe 24. septembra, zatvorenike u Kamenici počeli su zlostavljati. Poslije posjete Međunarodnog komiteta Crvenog križa, krajem septembra, tri dana su mučili jednog 23-godišnjeg Bošnjaka. Oficir, zadužen za stražu, pozvao ga je na informativni razgovor i pitao šta je rekao delegaciji Međunarodnog komiteta Crvenog križa (MKCK). On je odgovorio da im je samo predao poruku za rođaka, jer je njegov razgovor bio prekinut zbog toga što je pozvan na rad, te nije imao vremena da kaže išta više. Pošto je odgovorio, drugi čuvar ga je udario po leđima palicom prije nego što ga je dežurni oficir poslao nazad u spavaonu. Vraćajući se u svoju sobu, tuču je prekinula grupa od šest srpskih zatvorenika koja je naišla, a koji su ga zatim tukli palicom nekoliko minuta prije nego je intervenisao jedan od čuvara koji je sve to posmatrao. Petnaest minuta kasnije, ponovo je pozvan iz spavaone: "Odveli su me na drugu stranu škole. Bilo je osam njihovih (srpskih) čuvara i zatvorenika. Jedan me tjerao naprijed sa puškom uperenom u leđa. Otišao sam tamo i počeli su me tući. - Tukli su me oko 35 do 40 minuta. Rekli su mi: "Nemoj vikati, inače će ti se desiti najgore." Takođe su me pitali, Jesi li rekao Međunarodnom komitetu crvenog krsta (MKCK) da je Bosanski Petrovac silom evakuisan?"

(i) "Tukli su ga po ramenima, rukama, leđima, nogama i slabinama običnim policijskim pendrecima, iako je jedan od njegovih mučitelja držao nešto što je on opisao da je štap za bejzbol ili policijska palica - ili, njegovim riječima: 'kada te ovim udarim, to je kao da ti električni šok prođe kroz tijelo.' Dalje je opisivao bol i kako je vraćen u spavaonu: 'Prvo sam osjećao sve udarce (dok su me tukli), ali kada sam ušao u

spavaonu, samo sam želio da se spustim. Nisam osjećao bol, ali nije bilo načina da podignem ruke jer ih nisam osjećao. Te noći, nisam mogao spavati. Poslije jednog ili dva sata, osjetio sam bol. Nisam mogao ustati, kretati se, niti okrenuti, nisam mogao ništa. Ujutro poslije zore, (zatvorenici iz iste sobe) skinuli su mi odjeću sa gornjeg dijela tijela. Kada sam se skinuo, ruke su mi izgledale kao da su bile napuhane pumpom za automobilske gume'."

(j) " Žrtva je izjavila da nije mogao stajati četiri ili pet dana i da ga je jako boljelo cijeli mjesec. Krajem novembra, još uvijek se žalio na bol u slabinama i desnoj ruci. (Isto, str,10-13).

82B. Ovi iskazi detaljno govore o djelima koja nedvosmisleno predstavljaju genocid. Srbi su izabrali za cilj pripadnike posebne grupacije, tj. bosanske Muslimane, ubijali, nanosili im ozbiljne tjelesne i duševne povrede i svjesno nametali toj grupi uslove života sračunate da dovedu do njihovog fizičkog uništenja u cjelini ili djelimično. Činjenica da su ovakva djela nastajala tokom ratnog vihora ne štiti Srbe od sudskog gonjenja. Nema izgovora za ova zvjerstva. Srbi su krivi za genocid.

Uvođenje mjera sa namjerom da se spriječi rađanje unutar ove grupe

83. Ovo kažnjivo ponašanje sastoji se od prisilnih i sračunatih mjera koje poduzima počinilac sa namjerom sprječavanja rađanja djece i na taj način sprječavanja nastavljanja nacionalne, etničke, rasne ili vjerske grupe. Većina dokaza djela koja je počinila Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici koji spadaju pod ovaj dio Konvencije o genocidu već je ovdje ranije dokumentovana. Posebno pogledati dokumente o silovanju bošnjakinja u cilju rađanja srpske ili "četničke" djece i o stanju koncentracionih logora koje su Srbi držali, kao i o seksualnom zlostavljanju u njima. Svi zločini koji se optužuju

ovim stavovima su takođe zločini iz člana II (d) i prema tome, predstavljaju genocid.

G. REZOLUCIJA GENERALNE SKUPŠTINE UJEDINJENIH NACIJA 47/121 OD 18. DECEMBRA 1992.

84. Konačno, tek 18. decembra 1992. godine, Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila je *Rezoluciju 47/121 o Situaciji u Bosni i Hercegovini* registrovanim glasanjem 102-0-57. U njoj je Generalna skupština dala veliki broj činjeničnih determinacija koje su direktno relevantne za ovaj spor između Bosne i Hercegovine i Jugoslavije (Srbija i Crna Gora). Tačan tekst Rezolucije 47/121 glasi:

"47/121. *Situacija u Bosni i Hercegovini*

Datum: 18. decembra 1992., 91. zasjedanje
Glasanje: 102-0-57 (registrovano Nacrt: A/47/L.47/Rev.1)

Generalna skupština,

Razmotrivši nacrt pod naslovom "*Situacija u Bosni i Hercegovini*",
Primivši na znanje izvještaj Generalnog sekretara,
Reafirmišući svoju Rezoluciju 46/242 od 25. avgusta 1992. godine,
Podsjećajući na sve rezolucije koje je usvojilo Vijeće sigurnosti u vezi sa Bosnom i Hercegovinom i drugim dijelovima bivše Jugoslavije,
Cijeneći sve dalje međunarodne napore da uspostave mir u Bosni i Hercegovini, posebno one koje vrše Ujedinjene nacije, Evropska zajednica, Međunarodna konferencija o

bivšoj Jugoslaviji, Konferencija o sigurnosti i saradnji u Evropi i Organizacija Islamske konferencije,
Hvaleći neumorna nastojanja i hrabrost snaga UNPROFOR-a u operacijama osiguranja humanitarne pomoći u Republici Bosni i Hercegovini, kao i napore Ureda Visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbjeglice kao i napore drugih humanitarnih agencija za pomoć, i izražavajući svoju osudu nedavnih napada na snage UNPROFOR-a u Sarajevu od strane srpskih snaga, koji su rezultirali gubitkom života i povredama nekih od njenih pripadnika,

Primivši na znanje izvještaj Specijalnog izvjestioca Komisije za ljudska prava o situaciji ljudskih prava na teritoriji bivše Jugoslavije od 6. novembra 1992, u kojem je izjavio, između ostalog, da 'etničko čišćenje' nije nastalo kao posljedica rata, nego je njegov cilj,
A takođe, primivši na znanje izvještaj Specijalnog izvjestioca od 17. novembra 1992. u kojem je izjavio između ostalog, da je drugi faktor koji je doprinio intenzitetu 'etničkog čišćenja' na područjima pod srpskom kontrolom bio značajna neravnoteža oružja koje je imalo u rukama srpsko i bošnjačko stanovništvo Bosne i Hercegovine,
Ozbiljno zabrinuti zbog pogoršanja situacije u Republici Bosni i Hercegovini usljed intenziviranja agresije srpskih i crnogorskih snaga u cilju nasilnog sticanja šire teritorije koju karakteriše dosljedan model masovnih i sistematskih kršenja ljudskih prava, narastajući broj izbjeglica usljed masovnih protjerivanja bespomoćnog civilnog stanovništva iz njihovih domova i postojanje koncentracionih logora i sabirnih centara pod kontrolom Srbije i Crne Gore, opsjednuti primjenom gnusne politike "etničkog čišćenja" koja je jedan oblik genocida,
Oštro osuđujući Srbiju i Crnu Goru i njihove kolaboracioniste u Republici Bosni i Hercegovini zbog

njihovog konstantnog neispunjavanja svih relevantnih odluka Ujedinjenih nacija,

Duboko žaleći da sankcije koje je nametnulo Vijeće sigurnosti nije imalo željeni efekat zaustavljanja agresije srpskih i crnogorskih neregularnih snaga i direktne i indirektne podrške Jugoslovenske narodne armije agresivnim aktima u Republici Bosni i Hercegovini,

Podsjećajući da je Vlada Republike Bosne i Hercegovine prihvatila ustavne principe koje je predložio kopredsjedavajući Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji,

Ubijeđeni da situacija u Republici Bosni i Hercegovini garantira implementaciju odlučujućih akcija iz Poglavlja VII Povelje Ujedinjenih nacija da se obavežu Srbija i Crna Gora i njeni saradnici u Republici Bosni i Hercegovini da se saglase sa relevantnim odlukama Vijeća sigurnosti,

Reafirmišući principe neprihvatljivosti sticanja teritorije nasilnim putem i pravo svih bosanskih izbjeglica da se sigurno i dostojanstveno vrate u svoje domove,

Potvrđujući takođe da Republika Bosna i Hercegovina ima neotuđivo pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu u skladu sa Poglavljem VII, član 51 Povelje Ujedinjenih nacija dok Vijeće sigurnosti ne poduzme mjere potrebne za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti,

Odlučna da uspostavi mir u Republici Bosni i Hercegovini kao i da očuva jedinstvo, suverenitet, političku samostalnost i teritorijalni integritet,

1. *Ponovo potvrđuje* svoju podršku Vladi i narodu Republike Bosne i Hercegovine u njihovoj pravednoj borbi da očuva svoj suverenitet, političku samostalnost, teritorijalni integritet i jedinstvo;
2. *Oštro osuđuje* Srbiju, Crnu Goru i srpske snage u Republici Bosni i Hercegovini zbog napada na suverenitet, teritorijalni integritet i političku samostalnost Republike Bosne i Hercegovine i njihovo neslaganje sa

postojećim rezolucijama Vijeća sigurnosti i Generalne skupštine, kao i Londonskog mirovnog dogovora od 25. avgusta 1992;

3. *Zahtijeva da* Srbija i Crna Gora i srpske snage u Republici Bosni i Hercegovini odmah obustave svoje agresorske akcije i neprijateljstva i da se u potpunosti i bezuslovno pridržavaju relevantnih rezolucija Vijeća sigurnosti, a posebno Rezolucija 752 (1992.) od 15. maja 1992., 757 (1992.) od 3o. maja 1992., 770 (1992.) i 771 (1992.) od 13. avgusta 1992., 781 (1992.) od 9. oktobra 1992. i 787 (1992.) od 16. novembra 1992., Rezolucije Generalne skupštine 46/242 i Londonskog mirovnog dogovora od 25. avgusta 1992.;
4. *Zahtijeva da se*, u skladu sa Rezolucijom 752. (1992) Vijeća sigurnosti svi dijelovi Jugoslovenske narodne armije koji su još uvijek na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine moraju odmah povući ili da budu stavljeni pod komandu Vlade Bosne i Hercegovine ili da budu raspušteni i razoružani, s tim da se njihovo oružje stavi pod sigurnu kontrolu Ujedinjenih nacija;
5. *Takođe zahtijeva da se*, u skladu sa Rezolucijom 752 (1992.) Vijeća sigurnosti svi dijelovi Hrvatske vojske koji budu u Republici Bosni i Hercegovini i koji još ne djeluju pod komandom Vlade Republike Bosne i Hercegovine moraju povući odmah ili da se stave pod komandu Vlade Republike Bosne i Hercegovine ili da budu raspušteni i razoružani, s tim da se njihovo oružje stavi pod sigurnu kontrolu Ujedinjenih nacija;
6. *Podržava* razmatranje treenutnog stupanja na snagu Rezolucije 781 (1992.) u Vijeću sigurnosti kojom će se zabraniti svi vojni letovi iznad Republike Bosne i Hercegovine;
7. *Podstiče* Vijeće sigurnosti u okviru njegovih odgovornosti da održava međunarodni mir i sigurnost, da

ponovo pozove srpske i crnogorske snage da poštuju sve relevantne rezolucije i da okončaju agresorske akcije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, da implementiraju i da poštuju sve postojeće rezolucije u odnosu na Republiku Bosnu i Hercegovinu i bivšu Jugoslaviju i naročito, da i dalje razmatraju mjere uključujući sljedeće, i to hitno, najkasnije do 15. januara 1993. godine:

(a) U slučaju da se srbijanske i crnogorske snage ne saglase u potpunosti sa svim relevantnim rezolucijama Vijeća sigurnosti, po odredbama Poglavlja VII Povelje, da ovlasti države članice, u saradnji sa Vladom Republike Bosne i Hercegovine, da koristi sva potrebna sredstva da podrže i ponovo uspostave suverenitet, političku samostalnost, teritorijalni integritet i jedinstvo Republike Bosne i Hercegovine;

(b) da izuzme Republiku Bosnu i Hercegovinu od embarga na oružje koji je nametnut bivšoj Jugoslaviji Rezolucijom Vijeća sigurnosti 713 (1991.);

8. *Takođe potstiče* Vijeće sigurnosti da razmatra poduzimanje mjera za otvaranje više civilnih i vojnih aerodroma za međunarodne humanitarne letove za pružanje pomoći, da zatraži hitnu pomoć iz zraka kao mjeru za nadoknadu nužne pomoći, kao i razmatranje mogućnosti i zahtjeva za promoviranje sigurnih zona u humanitarne svrhe;

9. *Dalje podstiče* Vijeće sigurnosti da razmotri koji bi resursi bili potrebni za unaprjeđenje implementacije svih relevantnih rezolucija i poziva države članice da obavijeste Generalnog sekretara u vezi sa raspoloživošću osoblja i *vojnog materijala* kako bi pomogli i olakšali ove napore;

10. *Potstiče* Vijeće sigurnosti da razmotri mogućnost preporuke osnivanja *ad hoc* međunarodnog suda za ratne zločine koji će suditi i kazniti one koji su počinili

ratne zločine u Republici Bosni i Hercegovini kada Komisija eksperata koja se ustanovi na osnovu Rezolucije 780 (1992) Vijeća sigurnosti, obezbijedi dovoljan broj informacija;

11. *Moli* kopredsjedavajućeg Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji da hitno zaključi rad Radne grupe o Republici Bosni i Hercegovini, da sastavi izvještaj o razlozima zašto ne napreduje ispunjenje njenog mandata do 18. januara 1993. godine, kao i da podnese prijedloge za prevazilaženje prepreka;
12. *Moli* Generalnog sekretara da podnese izvještaj Generalnoj skupštini do 18. januara 1993. o primjeni ove Rezolucije;
13. *Odlučuje* da se i dalje angažuje na ovom predmetu i da nastavi razmatranje ove tačke."

85. Bosna i Hercegovina ovim potvrđuje, ponavlja i uključuje pod odgovarajućim brojem svaku činjeničnu tvrdnju Generalne skupštine u Rezoluciji 47/121 (18. Decembra 1992.) u ovoj Tužbi i njenom popratnom Zahtjevu za izricanje privremenih mjera o zaštiti od današnjeg datuma. Kada se razmatraju kompletno, brojne činjenične tvrdnje Generalne skupštine u Rezoluciji 47/121 u potpunosti podržavaju i daju dokaze za ovu Tužbu i naš popratni Zahtjev za privremenim mjerama. Bosna i Hercegovina s dužnim poštovanjem traži od ovog Suda da izda Sudsko obavještenje o svim činjeničnim tvrdnjama Generalne skupštine u Rezoluciji 47/121 u svrhu ovog postupka i kao podršku našem Zahtjevu za privremenim mjerama.

H. ZAKLJUČAK

86. Republika Bosna i Herceovina želi da zaključi ovaj "PREGLED ČINJENICA" citirajući važan dio iz vapaja za pomoć koju su uputili Biskup i svećenici Banjalučke dijecese još 17. februara, 1993:

"3. Mi smo svi osjetili jasan stav privrženosti miru kod većine naših vjernika u Banjalučkoj biskupiji: i iskrenu volju

da žive ravnopravno sa drugima u harmoniji, miru i poštovanju. Uprkos toga, svećenici, ... časne sestre, a posebno naši vjernici osjetili su teški teret uslijed kršenja naših osnovnih ljudskih prava. Na primjer:

- pravo na siguran život sa slobodom govora, misli i kretanja,
- pravo na jednakost i demokratiju,
- pravo na zapošljavanje,
- pravo na dom,
- mogućnost zadovoljenja osnovnih potreba, posebno brige o zdravlju.

Željeli bismo da iznesemo najbolnije primjere.....

- ubijanje i masakriranje nedužnih civila; starijih žena, djece i ljudi,
- odvođenje u logore stotina naših vjernika i pet svećenika, od kojih je jedan umro od posljedica mučenja. Druga dva potpuno nevina svećenika bili su ubijeni nakon što su bili podvrgnuti teškim mučenjima,
- teška psihološka i fizička mučenja časnih sestara i nasilno istjerivanje iz njihovih samostana,
- silovanje žena i djevojaka,
- neopravdana djela skrnavljenja sakralnih objekata koja su kulminirala razaranjem 83% naših crkava i 33% drugih vjerskih objekata,
- konstantno paljenje i rušenje stambenih i javnih zgrada koje pripadaju našim vjernicima,
- dramatično istjerivanje desetina hiljada naših vjernika (neke od naših biskupija sada su potpuno bez katoličke populacije,
- nastavljeno planirano etničko čišćenje (skoro 50% naših vjernika bili su prisiljeni da napuste svoja vjekovna ognjišta,

- otpuštanje iz službe velikog broja ljudi sa njihovih radnih mjesta izazivajući tako totalnu egzistencijalnu nesigurnost za većinu našeg naroda, posebno ljudi koji žive u urbanim sredinama,
- prisilna mobilizacija našeg naroda da se bori protiv svoje vlastite i drugih nacionalnosti,
- prisilno isključenje našeg naroda iz političkog odlučivanja u vlastitoj zemlji, uključujući i pitanja njihove vjere,
- nemogućnost slobodnog kretanja za odrasle,
- nedovoljna zdravstvena zaštita uslijed nemogućnosti plaćanja računa ljekara i drugih medicinskih usluga, kao i plaćanja lijekova i isključenje iz bolničkog liječenja,
- zaustavljanje hitnih isporuka humanitarne pomoći od Karitasa Banja Luka, čime se ugrožavaju životi 1.000 obitelji koje isključivo ovise o pomoći Karitasa u opskrbi hrane, lijekova itd..." (Vidi Ured Biskupa-Banja Luka, Dramatični vapaj za pomoć Biskupa i sveštenika Biskupije Banja Luka, Prot. Br. 564a/93, Banja Luka, 17. februara, 1993).

87. Republika Bosna i Hercegovina učtivo traži da Sud izda Sudsko obavještenje o ovom *Vapaju za pomoć* Biskupa i svećenika Banjalučke biskupije.

I. KONKRETNE ČINJENIČNE TVRDNJE KOJE SE ODNOSE NA PONAŠANJE BIVŠE JUGOSLAVIJE ODNOSNO JUGOSLAVIJE (SRBIJE I CRNE GORE)

87a. Sljedeći događaji su klasificirani hronološkim redom. Svi citati se odnose na Njujork tajms, izdanje navedenog dana.

Mart 1992:

2. marta 1992: 1. marta Bosna i Hercegovina je održala referendum kojim je izglasala nezavisnost i suverenitet. (Njujork tajms, str. 2);

3. marta 1992: Srpske snage su započele s napadima na Republiku Bosnu i Hercegovinu, prekidajući putovanja u Bosnu i iz Bosne (Isto, str. 9);

28. marta 1992: Lideri Bosne i Hercegovine apelovali su na Ujedinjene nacije da razmjeste snage za očuvanje mira u Republici u nadi da će zaustaviti ili umanjiti srpke napade. (Isto, str. 4);

April 1992:

7. aprila 1992: Evropska Zajednica priznala je nezavisnost Bosne i Hercegovine 6 aprila. Srpske snage su bombardovale stari muslimanski kvart Sarajeva (Isto, str.3);

8. aprila 1992 Sjedinjene Države su priznale nezavisnost Bosne i Hercegovine 7. aprila.(Isto, str.10);

22. aprila 1992: Jedinice srpske gerile intenzivirale su napade na Sarajevo. Za razliku od ostalih dotadašnjih granatiranja, postoji mogućnost da bivša Jugoslovenska armija nije učestvovala.(Isto, str. 10).

Maj 1992:

13. maja 1992: Evropska zajednica i Sjedinjene Države povukli su svoje ambasadore iz Beograda. (Isto, str. 10);

17. maja 1992: Snage Ujedinjenih nacija za održavanje mira, prvobitno postavljene radi nadzora nad obustavom vatre između Srbije i Hrvatske, povlače se iz Bosne u Beograd i Zagreb zbog mitraljeskih i artiljerijskih napada oko njih. U Sarajevu je ostalo samo 120 trupa da bi pomagali humanitarnim konvojima sa hranom i da bi obezbijedili dugotrajni prestanak oružanih napada u Bosni (Isto, str. 10);

21. maja 1992: Srpske snage su držale 5.000 taoca koji su izbjegavali rat u Bosni i Hercegovini dok Vlada BiH nije skinula blokadu sa kasarne Jugoslavenske (Srbijanske i Crnogorske) armije. (Isto, str. 14);

22. maja 1992: Pošto je bosanska vlada pristala da deblokira kasarnu jugoslovenske (srbijanske i crnogorske) armije i da dostavi

kasarnama hranu i druge namirnice., srpske snage su oslobodile 5.000 taoca. (Isto, str. 13);

30. maja 1992: Srpske snage su poduzele novi napad na Sarajevo, najžešći do sada na glavni grad Bosne i Hercegovine. (Isto, str.1);

31. maja 1992: Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija glasalo je sa 13:0 za nametanje ekonomskih sankcija protiv vlade Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) u nastojanjima da prisile Beograd da zavede mir u Bosni i Hercegovini. (Isto, str.1.);

Juni 1992:

7. juna 1992. Srpske snage su izvršile napad na Sarajevo najjačim bombardovanjem iz artiljerijskih, mitraljeskih i raketnih oruđa otkako je počela opsada glavnog grada Bosne i Hercegovine. (Isto, str. 16);

11. juna 1992: Srpske paravojne snage napale su konvoj Ujedinjenih nacija na graničnom području Sarajeva. Kretao se put Sarajeva u nadi da će otvoriti aerodrom (Isto, str. 6);

20. juna 1992: Srpski borci napali su obližnje naselje Dobrinju artiljerijskim, tenkovskim i pješadijskim oruđima. Ova napad zasjenio je nade otvaranja aerodroma za zračne humanitarne letove. (Isto, str. 5);

21. juna 1992: Objavljene izjave preživjelih iz autobusa izbjeglica koje su kao taoce držale srpske snage van Sarajeva. Srpski mitraljezac otvorio je vatru na autobus bazukom i iz automatskog oružja. Kako su mrtvi i ranjeni ležali u autobusu, napadači su bacili ručne granate u autobus. Preživjeli su takođe govorili o silovanju i mučenjima dok su bili u rukama srpskih napadača. (Isto, str. 1);

27. juna 1992: Mir na Sarajevskom aerodromu se prekinuo kada su srpske snage poduzele napad iz tenkovskog i artiljerijskog oruđa na civilne stambene zgrade na Aerodromskom naselju.Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija izdalo je ultimatum srpskim snagama da zaustavi napade i da stavi svoje teško naoružanje pod kontrolu Ujedinjenih nacija. (Isto, str. 1);

28. juna 1992: Uprkos ultimatuma Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija, srpske snage su nastavile da granatiraju Sarajevo artiljerijskom paljbom. (Isto, str.1);

30. juna 1992: Trupe Ujedinjenih nacija preuzele su kontrolu nad sarajevskim aerodromom i humanitarna pomoć počela je pristizati po prvi put u periodu od 12 sedmica. Ujedinjene nacije su planirale da pošalju 850 pripadnika mirovnih trupa. (Isto, str. 1);

Juli 1992:

12. jula 1992: Srpske snage su napale bošnjački grad Goražde, grad sa 50,000 stanovnika. (Isto, str. 1);

14. jula 1992: Srpske nacionalističke snage nastavile su opsadu Sarajeva postavivši dinamit na četiri dalekovoda koji su napajali grad strujom, ukinuvši time struju za 400,000 stanovnika koji ostaju u gradu i prekinuvši rad pumpi koje snabdijevaju pitku vodu stanovnicima. (Isto, str., 1);

21. jula 1992: Usljed stalnih srpskih napada na Sarajevo, sporazum kojem je posredovala EZ nije uspio i Sarajevski aerodrom je zatvoren. (Isto, str. 1);

29. jula 1992: Izvještaji koji su objavljeni o srpskim snagama prisilili su hiljade Bošnjaka iz zapadne Bosne da bježe. Izbjeglice su opisivale taktiku njihovog terora i kako su bile prisiljene da im prepišu njihovu imovinu. (Isto,str. 4);

Avgust 1992:

3. avgusta 1992: Autobus koji je prevozio djecu iz Bosne i Hercegovine na sigurno, u Njemačku, bio je napadnut paljbom iz srpskog artiljerijskog oruđa. Ubijeni su dječak od 14 mjeseci i trogodišnja djevojčica. (Isto, str. 1);

4. avgusta 1992: Prvi izvještaji počeli su iznositi na vidjelo činjenice o srpskim koncentracionim logorima. Preživjeli su opisivali detalje i davali dosljedne izjave o mučenju, silovanju i ubijanjima bosanskih zatvorenika. (Isto, str. 1);

5. auvgusta 1992: Jedna sarajevska porodica bila je napadnuta vatrom srpskog snajperiste na groblju, dok je sahranjivala malu djevojčicu ubijenu tokom napada kojeg su izvršili Srbi. (Isto, str.1);

6. avgusta 1992: Srpske snage bombardovale su Sarajevo masovnom artiljerijskom baražnom vatrom na gusto naseljeno civilno

područje. Mnogi nezavisni i dosljedni izvještaji preživjelih iz srpskih koncentracionih logora opisuju stravično postupanje sa zatvorenicima; historičari su povlačili poređenja sa nacističkim logorima smrti. (Isto, str. 1, 8);

8. avgusta 1992: Uslove u srpskim koncentracionim logorima slične nacističkim, potvrdio je djelimično britanski video snimak o izgladnjelim bošnjačkim zatvorenicima u jednom srpskom logoru. Ovaj video snimak prenosio se u cijeloj Evropi i Sjedinjenim Državama. (Isto, str. 1);

9. avgusta 1992: Srpske snage su opkolile sjevero-zapadni ugao Bosne, presjekavši isporuku hrane i puteve spasa za 300.000 Bošnjaka. (Isto, str. 10);

21. avgusta 1992: Bosanski Srbi su objavili formiranje nove Republike (Srpske Republike Bosne i Hercegovine) od teritorija koje su oteli od Bosne i Hercegovine - Međunarodno priznanje ne slijedi. (Isto, str.1);

22. avgusta 1992: Radovan Karadžić, lider srpskih snaga u BiH, zaklinjao se da će zatvoriti srpske logore zatvore, vratiti imovinu koju je njegova vojska silom otela i da će dozvoliti humanitarnim konvojima slobodan ulaz u Sarajevo i druge opkoljene gradove. (Kasnije se pokazalo da Karadžić nije ispunio ova obećanja.) (Isto, str. 3);

25. avgusta 1992: Borbe u Sarajevu su se intenzivirale pošto su srpske snage granatirale centar grada i pogodile Holidej In. Intenzitet napada izazvao je odgađanje humanitarnih letova. (Isto, str. 8);

26. avgusta 1992: Kako su se mirovni razgovori održavali u Londonu, srpske snage su nastavile sa granatiranjem Sarajeva artiljerijskom paljbom, zapalivši glavnu Gradsku biblioteku. Srpske snage su, takođe, nastavile sa napadima na Mostar, a srpski avioni su bombardovali Novi Travnik. (Isto, str. 8);

27. avgusta 1992: Srbi su poduzeli artiljerijski napad na Sarajevo, pogađajući bošnjačke srednjevjekovne zgrade i glavnu biblioteku. (Isto, str.10);

29. avgusta 1992: Srpski lider Radovan Karadžić obećao je zaustaviti opsadu oko četiri veća bosanska grada tokom mirovnih

razgovora u Londonu. Međutim, samo nekoliko sati nakon zaključenja ovih razgovora, Sarajevo je granatirano snažnom mitraljeskom i artiljerijskom baražnom vatrom. Ubijeno je najmanje 10 ljudi, a glavna bolnica u Sarajevu, javili su, obradila je 60 ranjenih ljudi u roku četiri sata. (Isto, str. 5);

29. avgusta 1992: Novi izvještaji preživjelih iz srpskih koncentracionih logora opisuju smrt i mučenje bošnjačkih zatvorenika u rukama njihovih srpskih okupatora. (Isto, str. 1);

30. avgusta 1992: Lider bosanskih Srba Radovan Karadžić najavljuje ukidanje opsade bošnjačkog grada Goražda, ali je bosanska vlada izjavila da se borbe nastavljaju. (Isto, str. 18);

31. avgusta 1992: Ubijeno je 15 Bosanaca, a oko 100 ranjeno na prepunoj pijaci u Sarajevu kada su srpske snage uputile artiljerijsku granatu koja je eksplodirala usred pijace. (Isto, str. 6);

Septembar 1992:

1. septembra 1992: Na groblje je bačena granata dok su sahranjivali obavljanja sahrane jednog bosanskog borca. Tom prilikom ubijena je jedna, a ranjene tri osobe. (Isto, str.3);

4. septembra 1992: Pogođen je avion Ujedinjenih nacija sa humanitarnom pomoći. Predsjednik Sjedinjenih Država Buš kritikovao je srpske logore rekavši da se zatvorenici tamo izlažu lošoj ishrani, izgladnjavanju, seksualnom zlostavljanju, tuči i strijeljanju. (Isto, str. 1);

9. septembra 1992: Srpske snage su obnovile opsadu Goražda. Srpska milicija pod komandom Duška Kornjače počela je napad u kojem je ubijeno, prema njegovoj vlastitoj procjeni, 50.000 ljudi. (Isto, str. 1);

9. septembra 1992: Bosanske snage pokušavaju da se probiju iz srpskog zagrljaja smrti. Ovim napadom nisu uspjeli da probiju opsadu. (Isto, str. 10);

11. septembra 1992: U izvještaju Buševe administracije navodi se da su srpske snage u Bosni bacile u sjenu humanitarne letove Ujedinjenih nacija koje su upućivale u Sarajevo da bi ublažile posljedice zračnih napada protiv Bošnjaka. (Isto, str.10);

13. septembra 1992: Srbi su na području Bosne i Hercegovine nastavili snažna granatiranja uprkos činjenici da se ovo oružje moralo staviti pod kontrolu Ujedinjenih nacija. (Isto, str.2);

15. septembra 1992: Uprkos prisustvu posmatrača Ujedinjenih nacija koji kontrolišu srpske artiljerijske položaje u Sarajevu, srpske snage su počele novi talas granatiranja. (Isto,str.3);

23. septembra 1992: Jedan Bošnjak detaljno izlaže kako je više od 200 civila masakrirano od strane srpske vojske nakon što je trebalo da budu otpušteni iz srpskog koncentracionog logora blizu Travnika; zatvorenicima su pucali u glavu i bacili ih u jamu. (Isto, str. 14);

26. septembra 1992: Predstavnik EZ, Lord Oven i specijalni izaslanik Ujedinjenih nacija Sajrus Vens potvrdili su masovna ubijanja 200 Bošnjaka blizu Travnika. Takođe je potvrđen novi talas etničkog čišćenja od strane Srba u Banja Luci. (Isto, str 2);

26. septembra 1992: Zvaničnici Ujedinjenih nacija izvještavaju da je čak 3.000 Bošnjaka, žena i djece ubijeno u maju i junu u srpskim koncentracionim logorima blizu Brčkog. Glasnogovornik Stejt dipartmenta Sjedinjenih Država izjavio je da izvještaj sadrži svjedočenja o "namjernom ubijanju, mučenju zatvorenika, zlostavljanju civila u pritvorima, namjernim napadima na civile, bezočna uništavanja i razaranja imovine i drugo, uključujući masovna i nasilna istjerivanja i deportacije civila". (Isto, str. 1);

27. septembra 1992: Napadi na Sarajevo se intenziviraju tako da je ovo najteža sedmica granatiranja od aprila. 925 civila pogođeno je snajperskim pucnjem, 129 ovog broja je umrlo. Sarajevo je ostalo bez struje i vode. (Isto, str 12);

27. septembra 1992: Vlada Bosne i Herzegovine izjavljuje da je poznato da je 11.000 lica umrlo od posljedica srpske agresije, a još je 56.000 nestalo. Sarajevo. (Isto, str.12);

Oktobar 1992:

2. oktobra 1992: Preko 500 stanovnika naselja Grbavica, bilo je prisiljeno da ostavi svoje domove i imovinu nakon što su srpske snage zauzele ovo naselje. Ovo se smatralo sigurnim dokazom da Srbi

ispunjavaju svoje obećanje koje su dali da će okončati "etničko čišćenje". (Isto, str. 1);

3. oktobra 1992: Najmanje 150 bošnjačkih žena i djevojčica do 20 godina bili su u naprednim stadijima trudnoće nakon silovanja od strane srpskih nacionalističkih vojnika. One su takođe izjavile da su bile zatvorene mjesecima nakon toga da ne bi mogle izvršiti prekid trudnoće. (Isto, str. 5);

6. oktobra 1992: Srpske snage su ponovo intenzivirale granatiranje Sarajeva, napadajući stanove na višim spratovima. Nekoliko nebodera je zapaljeno, te su građani bacali stvari preko ograda balkona da bi spasili svoju imovinu. (Isto, str. 10);

8. oktobra 1992: Srpski napadači su izvršili artiljerijski napad na naselje Hrasno. Srbi su koristili zapaljive granate da bi pretvorili to susjedno naselje u pakao. (Isto, str.14);

9. oktobra 1992: Srpske snage su preuzele odgovornost za djela počinjena u sjevernoj Bosni nakon konsolidacije nekoliko ranijih uzastopnih pobjeda. (Isto, str. 32);

10. oktobra 1992: Granata - upućena sa srpskih položaja, eksplodirala je u dvorištu punom djece. Troje djece je ubijeno, deset ranjeno. Nekolicini su morali amputirati noge. (Isto, str. 10);

11. oktobra 1992: Manje od 24 sata nakon što su Ujedinjene nacije stavile zabranu na vojne letove, srpski borbeni avioni napali su bosanski gradić Gradačac. Najmanje 19 lica je ubijeno, 34 ranjeno. Takođe su pogođeni i ostali bosanski gradovi u sjevernoj Bosni blizu Brčkog. (Isto, str. 10);

11. oktobra 1992: Hrvati su prisiljeni da bježe pošto su Srbi zauzeli grad Bosanski Brod. (Isto, str. 1);

19. oktobra 1992: U Sarajevu se izjavljuje da je granatiranjem od strane Srba uništen jedini gradski mlin za žito, što će, vjerovatno, izazvati izgladnjivanje ljudi čija je primarna hrana tjestenina i hljeb. (Isto, str. 5);

20. oktobra 1992: Srbi su istjerali 2.500 Bošnjaka iz svojih domova blizu Kotor Varoši. (Isto, str. 10);

22. oktobra 1992: Srbi su počeli projekat masovnog granatiranja u Sarajevu u nadi da će ovaj grad kapitulirati bez borbe. Do danas, Srbi su okupirali najmanje dvije trećine teritorije Bosne i Hercegovine. Srbi primaju logističku pomoć od Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) (Isto, str. 1);

25. oktobra 1992: Srbi počinju napade na nekoliko strateških bosanskih gradova. (Isto, str. 12);

29. oktobra 1992: Ponovo, Bosna i Hercegovina doživljava svoj najteži poraz od Srba, pošto strateški lociran grad Jajce pada u srpskoj ofanzivi. Zbijeg izbjeglica iz grada dug je oko 48 km. (Isto, str. 3);

Novembar 1992:

1. novembra 1992: Hiljade iscrpljenih vojnika i civila stižu u Travnik, u Bosni i Hercegovini, nakon vojnog poraza bosanskih snaga u Jajcu. (Isto, str. 14);

3. novembra 1992: Kao posljedica srpske okupacije Jajca, 35.000 Bosanaca postaju izbjeglice u Vitezu. Zvaničnici Ujedinjenih nacija sada procjenjuju da je 1.5 milion ljudi u Bosni i Hercegovini ostalo bez doma, ne uključujući one koji su izolirani srpskom opsadom. (Isto, str. 3);

6. novembra 1992: Ujedinjene nacije izjavljuju da je od 22. oktobra srpska vojska izvršila 18-20 neodobrenih letova iznad BiH (što je zabranjeno Rezolucijom Vijeća sigurnosti). (Isto, str. 8);

6. novembra 1992: Borbe izbijaju između Srba i Bošnjaka blizu aerodroma u Sarajevu. Pogođen je američki avion sa humanitarnom pomoći. (Isto.);

10. novembra 1992: Lider bosanskih Srba, Radovan Karadžić traži podjelu Bosne i Hercegovine duž etničkih granica, inače prijeti da će intenzivirati borbe. (Isto, str. 8);

14. novembra 1992: Ministar vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Haris Silajdžić, izjavljuje da je 100.000 ljudi, uglavnom Bošnjaka, ubijeno kao posljedica srpske agresije. (Isto, str. 5);

20. novembra 1992: Francuske trupe koje štite bosanski konvoj humanitarne pomoći napadnute su od strane srpskih snaga. (Isto, str. 1);

21. novembra 1992: Srbi počinju sa snažnim granatiranjem na bosanski grad Travnik. Travnik je ključ bosanske odbrane, jer on kontroliše jedan od ključnih drumskih prilaza Sarajevu. Izvještaji govore da je Bosna poslala 6.000 ljudi da brani grad. (Isto, str. 3);

22. novembra 1992: Travnik u BiH pod napadom srpskih snaga u nastojanju da se otvori drugi put za Sarajevo. (Isto, str. 8);

24. novembra 1992: Izvještava se o snažnom granatiranju srpskih snaga u Sarajevu. Osim toga, Srbi poduzimaju napad na bosanski grad Travnik, čije je stanovništvo prvenstvo muslimansko i katoličko. (Isto, str. 3);

27. novembra 1992: Objavljen je specijalni izvještaj o Borislavu Heraku, vojniku srpskih pomoćnih trupa koji je osuđen na smrtnu kaznu zbog genocida. Tokom ispitivanja, Herak je opisivao zločine nad Bošnjacima koje je počinila srpska vojska. (Isto, str.1);

29. novembra 1992: Srbi su konačno oslobodili humanitarni konvoj Ujedinjenih nacija nakon što su mu sprječavali ulaz u Bosnu i Hercegovinu tokom tri dana. (Isto, str. 14);

30. novembra 1992: Hrvatska i srpska vojska se sukobljava u Bosni i Hercegovini nekoliko sati prije planirane obustave vatre. (Isto, str. 3);

Decembar 1992:

1. decembra 1992: Srbi i Hrvati vode odlučne bitke u cijeloj Bosni i Hercegovini, jedna osoba je ubijena u Sarajevu. (Isto, str. 8);

2. decembra 1992: Ujedinjene nacije zaustavljaju humanitarne letove u Sarajevo nakon što je pogođen američki vojni avion iz ručnog vatrenog oružja uprkos prividnom prekidu vatre. (Isto, str. 7);

2. decembra 1992: Komisija Ujedinjenih nacija za ljudska prava u Ženevi osuđuje bosanske Srbe kao najviše odgovorne za zvjerstva počinjena tokom napada na Bosnu i Hercegovinu. (Isto.);

6. decembra 1992: Srpska vojska je ponovo otpočela granatiranje centra Sarajeva i pristupila oružanom napadu na obližnje naselje u predgrađu. (Isto, str.18);

6. decembra 1992: U Otesu, naselju udaljenom 10 km od Sarajeva, srpska vojska vodi borbe sa bosanskom radi preuzimanja kontrole nad ključnim prilazima Sarajevskom aerodromu. (Isto.)

7. decembra 1992: Srbi, koji su pregazili najveći dio Otesa, spriječili su snage Ujedinjenih nacija da stignu u Otes i pruže pomoć civilima. Srbi su prekinuli telefonske veze sa Sarajevom, obustavili isporuku vode i struje. (Isto, str.6);

9. decembra 1992: Srbi počinju snažno granatiranje sarajevskog historijskog centra. Saopšteno je da su pale teške civilne žrtve. (Isto, str. 19);

9. decembra 1992: Srbi koriste tenkove da zauzmu aerodrom i da blokiraju svaku humanitarnu pomoć civilima koji su zatvoreni opsadom Sarajeva. Srbi otvaraju vatru na francuske trupe Ujedinjenih nacija, primoravajući ih da napuste garnizon na aerodromu. (Isto, str. 3)

27. decembra 1992: Srpski tenkista dao je intervju i opisao deveti mjesec opsade Sarajeva. Objašnjavao je kako je dobio naredbu da otvori vatru po stambenoj zgradi gdje žive njegovi roditelji. Srpski vojnici su potvrdili da su mete bile civilna područja .(Isto, str. 4);

Januar 1993:

9. januara 1993: Istraživači evropske zajednice procijenili su da su Srbi izvršili silovanje 20,000 Bošnjakinja kao dio srpske agresije na BiH. Lideri Evropske zajednice ocijenili su silovanje kao "sistematsko". (Isto, str. 1);

20. januara 1993: Konačni globalni izvještaj o ljudskim pravima koji je podnijela Buševa administracija navodi da srpske snage u BiH provode akcije "okrutnosti, brutalnosti i ubijanja" neviđene od nacističkih vremena. (Isto, str. 8);

24. januara 1993: Američka obavještajna služba izvještava da je još ostalo najmanje 135 koncentracionih logora koje su Srbi formirali prilikom izbijanja rata, uprkos srpskim obećanjima da će ih zatvoriti. (vidi 22. avgust 1992 i obećanje Radovana Karadžića da će zatvoriti logore.) (Isto, str. 1);

28. januara 1993: Sarajevo je pod novim srpskim bombardovanjem, pri kojem je ubijeno najmanje 10, a ranjeno 70

osoba. Pored toga, srpske snage vrše teror nad Bošnjacima u Trebinju. (Isto, str. 6);

Februar 1993:

7. februara 1993: 4.000 Bošnjaka istjerano je silom iz svojih domova u gradu Trebinju pod prijetnjom da će ih ubiti. Srpska vojska, prema izvještajima, naselila je Srbe u njihove domove. (Isto, str. 18);

8. februara 1993: Srbi su obnovili akciju "etničkog čišćenja" nakon što su Ujedinjene nacije dale prijedlog o podjeli Bosne i Hercegovine na kantone. Bošnjaci izbjeglice su bili prisiljeni da bježe iz Cerske, Kamenice i drugih opkoljenih bosanskih sela dalje od grada Zvornika na rijeci Drini u istočnoj Bosni. Srbi su nastavili svoju akciju bombardovanja iz teške artiljerije. (Isto, str. 10);

17. februara 1993: Konvoj humanitarne pomoći namijenjen gradiću Cerska pod opsadom zaustavile su srpske snage. (Isto, str. 8);

25. februara 1993: Dobitnik Nobelove nagrade za mir Eli Vizel izjavio je da su ga Srbi "izdali" u pogledu nekih zatvorenika koje je intervjuisao u koncentracionom logoru Manjača. Vizel je primijetio da su logoraši, koje je on intervjuisao, kasnije odvojeni i kažnjeni po naređenju srpskih komandanata logora. (Isto, str. 19);

26. februara 1993: Srpske snage su dozvolile da konvoj humanitarne pomoći koji je kasnio 12 dana stigne u Goražde, izolirani bošnjački grad u istočnoj Bosni. (Isto, str. 1);

Mart 1993:

3. marta 1993: Srpske smage su počele napad u zoru na bosansku enklavu Cerska. Najjači otpor Bošnjaka okončan je rano usred artiljerijskog granatiranja. Iza ovog napada uslijedio je model "etničkog čišćenja" koje su Srbi praktikovali. Napad je počeo žestokim granatiranjem, a zatim je primijenjena taktika terora nad mjesnim bošnjačkim stanovništvom kako bi sve preživjele prognali u izbjeglištvo. (Isto, str. 1);

4. marta 1993: Srpske snage nastavile su napad na bošnjačku enklavu Cerska. Otpor Bošnjaka je savladan i Bošnjaci civili su se našli pod granatama Srba. (Isto, str. 1);

5. marta 1993: Bošnjačka enklava u Cerskoj je poražena u srpskom napadu. Ranjeno je oko 1.500 Bošnjaka. Izbjeglice su pobjegle u Bošnjačku enklavu Srebrenica. (Isto, str. 8);

7. marta 1993: Prebrojavale su se posljedice razaranja koje su vršili Srbi u Cerskoj čitavu sedmicu dana. Napad Srba izgleda da je bio odgovor na američku pomoć koju su bacali iz zraka. Cerska je bila prvi gradić koja je primila američku hranu i namirnice iz zraka. (Isto, str. 3);

13. marta 1993: Srpske granate ubile su 20 Bošnjakinja i djece u Vitezu, Bosna, kada su se okupili oko dva britanska oklopna transportera u nadi da će dobiti siguran izlaz iz grada. (Isto, str. 4);

14. marta 1993: Srpski vojnik Borislav Herak priznao je zločine počinjene u operacijama "etničkog čišćenja". Herak je naveo Vojislava Šešelja i Mira Vukovića kao političare i komandante koji su "igrali značajniju ulogu" u ovim operacijama. (Isto, str. 10);

14. marta 1993: Bosanske snage su počele organizovati letove za izvođenje bolesnih u kritičnom stanju iz opkoljene enklave Srebrenica u tuzlanske bolnice. General Morion, komandant vojnih snaga Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini, zatražio je zaustavljanje srbijanske ofanzive u Srebrenici. Ljekar Svjetske zdravstvene organizacije (World Health Organization - WHO) izvijestio je da se zbog borbi izolovalo oko 60.000 ljudi u Srebrenici i da je 2.000 osoba umrlo usljed bolesti, gladi i zlostavljanja. (Isto, str. 10);

15. marta 1993: Srpske snage su, podržane tenkovima, pregazile bosanski gradić Konjević Polje, tjerajući Bošnjake u bosanski grad Srebrenicu. Ovaj izvještaj potvrdio je jedan britanski major Ujedinjenih nacija. Pored toga, dolaze izvještaji o granatiranju bošnjačke enklave od strane Srba. (Isto, str. 3);

19. marta 1993: U Cerskoj, BiH, bosanski vojnici potvrđuju prema izjavi radio amatera da su nakon što su pregazili selo Srbi pobili nekoliko civila. (Isto, str. 10);

19. marta 1993: Nekoliko osoba umrlo je, a nešto više ranjeno u bosanskom gradu Srebrenica usljed granatiranja koje provode Srbi (Isto, str. 1);

19. marta 1993: Srbijanske snage pristaju na sporazum da dozvole prolazak konvoja humanitarne pomoći Ujedinjenih nacija, ali odmah zatim upućuju drugi snažnu artiljerijsku baražnu vatru prema Sarajevu. (Isto.);

21. marta 1993: Srbijanski avioni su viđeni da bombarduju dva bošnjačka sela (Gladovići i Osatica) tako kršeći rezoluciju kojom se zabranjuju letovi iznad Bosne. (Isto, str. 6);

Dokazi i izjave koji impliciraju angažman Vlade iz Beograda, Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) u genocidu

87B. Sljedeće izjave i dokazi izvode zaključak o vladi Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) iz Beograda kao angažovane strane u genocidu koji su počinili Srbi u Republici Bosni i Hercegovini. Svi navodi se odnose na Njujork tajms, izdanje istog dana ukoliko nije drugačije navedeno.

April 1992:

4. aprila 1992: Srpske neregularne jedinice podržane Jugoslovenskom armijom napale su Bošnjačke i hrvatske snage u Bosanskom Brodu i Kupresu. Diplomati su nazvali ove napade jasnim pokušajem da blokiraju priznanje nezavisnosti Bosne i Hercegovine od strane Evropske zajednice . (Njujork tajms, str. 3);

5. aprila 1992: Srpske neregularne jedinice i Jugoslovenska armija nastavile su napad na bosanske gradove Bosanski Brod i Kupres. Predsjednik Alija Izetbegović bio je prisiljen da najavi mobilizaciju teritorijalne odbrane i policijskih rezervnih jedinica. (Isto, str. 3);

7. aprila 1992: Sarajevo je napadnuto paljbom iz teškog automatskog naoružanja i eksplozijama granata nakon što je Predsjednik Izetbegović odbio da poništi odluku o mobilizaciji teritorijalne odbrane i jedinica rezervne policije. (Isto, str. 3);

8. aprila 1992: Srbijanska (jugoslovenska) armija naredila je zračne napade na većinske hrvatske gradove široki Brijeg i Čitluk u Bosni i Hercegovini. (Isto, str. 10);

9. aprila 1992: Srpske jedinice koje su dolazile iz same Srbije napale su Višegrad i Zvornik. Javljaju da se borbe vode u Mostaru, Derventi i Foči. Ratni avioni Jugoslovenske armije bombardovali su gradove široki Brijeg i čitluk odmah drugog dana. (Isto, str. 9);

10. aprila 1992: Dok su tenkovi Jugoslovenski armije stajali po strani, ne djelujući, srpska vojska, uz podršku, osvojila je bosanski grad Zvornik. (Isto, str. 14);

12. aprila 1992: Jugoslovenska armija ucrtala je novu teritoriju u Bosni i Hercegovini. Jedinice Armije ušli su u grad Modriču prije zore (Isto, str. 16);

14. aprila 1992: U Nacionalnom Pres Centru , dr. Haris Silajdžić, ministar vanjskih poslova Bosne i Hercegovine zauzimao se za pomoć. On je izjavio:

> "Nove (srpske) neregularne snage dovode se u Bosnu i Hercegovinu iz Srbije, Crne Gore i hrvatskog grada Knina kamionima i helikopterima Jugoslovenske narodne armije (Autentični navod ID: 821134.);

15. aprila 1992: U intervjuu na Sienenu (CNN) "MEĐUNARODNI SAT" dr. Haris Silajdžić, ministar vanjskih poslova Bosne i Hercegovine ponovo je naglasio da Jugoslovenska narodna armija dovodi srpske neregularne jedinice u Bosnu. Silajdžić je, takođe, napomenuo kasnije u intervjuu da je Srbe opremila Jugoslovenska armija;

15. aprila 1992: Srpska vojska i Jugoslovenska Armija su prekinule ugovor o primirju koji je sklopljen posredstvom Evropske zajednice. Jedinice srpske vojske i Armijske jedinice su pregazile nekoliko regija nastanjenih Slavenskim Muslimanima. To su bosanski gradovi: Foča, Mostar i Goražde (Njujork tajms, str.63);

19. aprila 1992: Srpska vojska zasula je centar Sarajeva mitraljeskim granatama kada je američki zvaničnik stigao sa humanitarnom pomoći za Bosnu (Isto, str. 1);

20. aprila 1992: Jugoslovenska armija bombardovala je Mostar. Granate su padale najmanje tri sata u gusto naseljenom susjedstvu i zapalile su nekoliko stanova. (Isto, str. 3);

21. aprila,1992: Na sastanku u Bijeloj kući, stariji oficir Administracije primijetio je da Jugoslovenska narodna armija izaziva probleme u Bosni što otežava uspostavljanje odnosa sa Beogradom (Autentičan navod ID: 821477.);

22. aprila, 1992: Vazduhoplovci Jugoslovenske armije napali su bosanske gradove Široki Brijeg, Čitluk, Grude i Čapljinu. (Njujork tajms, str. 10);

23. aprila, 1992: Podržane od Jugoslovenske armije, srpske snage su otpočele napade na Sarajevo kao i druge, manje bosanske gradove. (Isto, str. 10);

23. aprila, 1992: Tokom intervjua na PBS Maknejl Lerer (MacNeil Lehrer) pomoćnik državnog sekretara vanjskih poslova Sjedinjenih Država, Lorens Iglberger nazvao je ponašanje srpske vlade i Jugoslovenske narodne armije "zločinačkim" i optužio ih za pogoršanje situacije u Bosni. Iglberger je napomenuo da su Jugoslovenska narodna armija i srpske neregularne snage još "aktivnije" nego druge u ovom regionu;

30. aprila 1992: U cijeloj Bosni, bilo je borbi u najmanje pet različitih gradova u sjevernim, istočnim i južnim dijelovima Republike, kao i borbi u centru Sarajeva. Ovi napadi srpskih snaga i jedinica Jugoslovenske armije karakterišu se paljbom iz artiljerijskog, mitraljeskog i ručnog naoružanja. Jedinice Jugoslovenske armije takođe su nastavile da otvaraju vatru na Mostar (Njujork tajms, str. 13);

Maj 1992:

3. maja 1992: Najteži napad do danas u Sarajevu izbio je kada su srpski paravojni odredi i snage Jugoslovenske armije gađali bošnjačku četvrt grada artiljerijskom i paljbom iz automata. Napad je počeo odmah nakon 1 sat poslije podne i nastavio se u noć. (Isto, str. 1);

6. maja 1992: Avioni Jugoslovenske armije raketirali su nekoliko ciljeva u Sarajevu, a snage srpske vojske nastavile napade na grad. (Isto, str. 16);

13. maja 1992: U nastojanjima da vrati udarac međunarodnim sankcijama, Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) je najavila da je data komanda za povlačenje jedinicama Jugoslovenske armije u Bosni i Hercegovini (Isto, str. 1507);

19. maja 1992: Na konferenciji za novinare, dr Haris Silajdžić, ministar vanjskih poslova Bosne i Hercegovine izjavio je da rat u Bosni nije rat između Srba, Muslimana ili Hrvata, nego je to agresorski rat koji vodi Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) protiv Bosne i Hercegovine. (Autentični navod ID 831298);

26. maja 1992: Na redovnom brifingu Stejt dipartmenta, Ričard Bučer izjavio je da Sjedinjene Države nisu vjerovale poricanjima datih od strane jugoslovenske vlade (Srbije i Crne Gore) u Beogradu. Bučer je optužio Jugoslovensku armiju i srpsku vladu kao odgovorne za rat u Bosni. (Autentični navod ID:831755);

28. maja 1992: Ambasador Sjedinjenih Američkih Država u Jugoslaviji (Srbija i Crna Gora) Voren Cimerman, u svom intervjuu enbisiu (NBC - emisija "Danas"), izjavio je da Sjedinjene Države ne vide sukob kao etnički rat nego kao "agresiju koju vodi Srbija i srpski predsjednik Milošević protiv nezavisne republike." (Autentičan navod ID: 831904);

Juni 1992:

3. juna1992: Kada su ga na redovnom brifingu Državnog sekretarijata pitali da li su Sjedinjene Države "sigurne" da srpsko rukovodstvo kontroliše neregularne srpske grupe unutar Bosne i Hercegovine, glasnogovornik Državnog sekretarijata Sjedinjenih Država naveo je da će vlada u Beogradu radije prebaciti Jugoslavensku armiju liderima ekstremnih bosanskih Srba nego je povući. On je nastavio:

> "Realnost na terenu u Bosni je da je to nazavisna država koju rastakaju srpske oružane snage i jedinice armije i

neregularne, razularene, inspirisane, opremljene i dalje potpomognute od strane Beograda." (Autentičan navod ID: 840231);

9. juna1992: Bosanska vlada objavila je izvod iz zapisnika militantnih lidera Srba, od kojih su nekolicina bili oficiri Jugoslovenske armije i u kojem komandujući general naređuje da se moraju granatirati sva bošnjačka stambena naselja. Njegova precizna komanda bila je "Sprži sve". (Njujork tajms, str. 10);

11. juna1992: Ralf Džonson (Ralph Johnson), zamjenik Državnog sekretara vanjskih poslova na sastanku Podkomiteta za evropska pitanja primijetio je:

> "Navodno, (Jugoslovenska) armija je povučena, ali ostala je ponegdje; i to u više slučajeva - jedinice su ostale sa opremom i ostale su pod komandom generala Mladića. Sada je on, koliko možemo to vidjeti, naimenovan i plaćen od strane Beograda.
>
> Prema tome, ima li ili ne Beograd taktičku kontrolu nad pojedinim jedinicama, koliko se nas tiče, stvarno nije posebno značajno. Stvar je u tome da Beograd ima, po našem mišljenju, dovoljno uticaja da može imati i materijalni efekat na borbe koje vode ove neregularne grupe i da Beograd treba da se smatra odgovornim za činjenicu da je pokrenuo ovaj proces...
>
> Mi mislimo da g. Milošević kontroliše Jugoslovensku armiju...vjerujemo da je dokaz vrlo, vrlo ubjedljiv..." (Autentičan navod ID: 840866);

23. juna1992: Tomas Najlz (Thomas Niles) pomoćnik sekretara za vanjske poslove svjedočeći na raspravi u Parlamentu Evrope i Srednje-istočnog podkomiteta, u odgovoru na pitanje predstavnika Solarca (Solarz) "Ja bih rekao da je dalje granatiranje grada Sarajeva od strane srpskih snaga... sigurno potpomognuto vrlo jakom podrškom, ako ne i komandama, iz Beograda."

Najlz je, takođe, primijetio da vjeruje da je predsjednik Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), Slobodan Milošević, vrlo duboko umiješan u ono što se dešava u Bosni i Hercegovini". (Autentičan navod ID: 841690);

26. juna1992: Na sastanku sa britanskim lordom Karingtonom (Peter Carrington) srbijanski predsjednik Slobodan Milošević odbio je da prizna nezavisnost Republike Bosne i Hercegovine rekavši da njen status moraju odrediti lideri Savezne Jugoslavije. Međutim, nakon nezavisnosti četiri Republike stare Jugoslavije tokom prošle godine, samo Srbija i Crna Gora ostaju u federaciji. (Njujork tajms, str. 8);

Juli 1992:

10. jula 1992: Na konferenciji CSCE , državni sekretar vanjskih poslova Džejms Bejker (James Baker) pomenuo je veliku količinu teškog naoružanja koja je transportovana u Bosnu i Hercegovinu iz Srbije za srpske snage u Bosni. (Autentičan navod ID: 850551);

11. jula 1992: Državni sekretar vanjskih poslova Džejms Bejker rekao je Milanu Paniću da Sjedinjene Države smatraju vladu Srbije u Beogradu odgovornom "za humanitarnu noćnu moru" koja je nastala invazijom Srba u Bosnu. (Hjuston Kronikl, str. 1, - The Houston Chronicle, BUŠ INSISTIRA DA JUGOSLOVENI OKONČAJU ETNIČKO KRVOPROLIĆE).

Avgust 1992:

4. avgusta1992: Tomas Najlz, pomoćnik državnog sekretara vanjskih poslova svjedočeći na raspravi u Domu Evrope i srednjeistočnom podkomitetu rekao je predstavnicima da je grad Vukovar uništen snagama "koje kontroliše vlada Srbije". Kasnije, Najlz je pomenuo da su srpske snage u Bosni bile organizirane.. . pod vođstvom srbijanske vlade u Beogradu, napadajući uglavnom nenaoružan narod u Bosni i Hercegovini." (Autentičan navod ID: 860166);

6. avgusta 1992: Objavljena je lista 105 srpskih koncentracionih logora. Devedeset četiri su u Bosni i Hercegovini, a 11 u Srbiji. (Njujork tajms, str. 1);

9. avgusta 1992: U intervjuu tokom emisije "Ove sedmice sa Dejvidom Brinklijem Brent Skroukroft (Brent Scrowcroft) savjetnik Sjedinjenih Država za nacionalnu sigurnost, naveo je da su Srbi imali "monopol na teško oružje" u ovom sukobu, a to je bilo uslijed (činjenice) što im je ovo oružje predala Jugoslovenska armija. (Autentični navod ID: 860443);

12. avgusta 1992: Moning Edišn, (Morning Edition) intervju sa Vilijamom Tejlorom, zamjenikom predsjednika Međunarodnih programa za sigurnost u Centru za strateške i međunarodne studije (CSIS).

> "Rješenja (problema u Bosni) su ... u Beogradu gdje živi Slobodan Milošević, predsjednik i njegova vojna Vrhovna vojna komanda. Oni su ti koji ili imaju kontrolu nad srbijanskim regularnim vojnim jedinicama i srbijanskim milicijskim snagama...i koji vrše ova zvjerstva i ubijanje tolikog broja ljudi u Bosni...Postoji jedna predpostavka koju niko ne poriče, a to je da Milošević i Vrhovna komanda imaju kontrolu nad Jugoslovenskom narodnom armijom. To je oko 30 divizija. Po našim procjenama u CSIS pratili smo mjesecima - još ima sedam regularnih divizija u Bosni i oko Bosne. Srbija kontroliše ove snage, nema nikakve dileme u tome..."

Septembar 1992:

11. septembra1992: Na redovnom brifingu u Stejt dipartmentu, glasnogovornik Državnog sekretarijata Sjedinjenih Država Ričard Bučer izjavio je da "Beogradske vlasti nastavljaju da snabdijevaju bosanske Srbe oružjem, municijom, gorivom, rezervnim dijelovima i mnogim drugim materijalom. Kao takav, izjavio je Bučer, da Beograd snosi izvjesnu odgovornost. "

28. septembra 1992: Izvještaj Njujork tajmsa navodi da se Srbija koristi kao izvor vojnog naoružanja i trupa koje se bore u Bosni i Hercegovini. (Njujork tajms, str. 5);

Mart 1993:

18. marta 1993: UPI izvještava da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) kršila zabranu letova iznad Bosne i Hercegovine i izvodila vojne zračne udare protiv gradova pod opsadom u sjevernoj Bosni.

II NADLEŽNOST SUDA

88. Član 36(1) Statuta Suda predviđa da u nadležnost Suda "spadaju ... svi predmeti specijalno predviđeni ... važećim međunarodnim sporazumima i konvencijama". Kao članice Organizacije ujedinjenih nacija, Republika Bosna i Hercegovina i Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) po Statutu, koji čini sastavni dio Povelje, su strane potpisnice Statuta. Ova pitanja detaljnije ćemo razraditi u daljem tekstu.

89. Republika Bosna i Hercegovina i Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) su, takođe, strane potpisnice Konvencije o genocidu, koja je kontinuiranopunovažna za obje ugovorne strane kroz cijeli vremenski period relevantan u ovom predmetu.

90. Član IX Konvencije o genocidu predviđa slijedeće:

> "Sporovi između Ugovornih strana koji se odnose na tumačenje, primjenu ili implementaciju Konvencije, uključujući i one koji se odnose na odgovornost države za genocid ili za bilo koja druga djela nabrojana u članu III, upućuju se Međunarodnom Sudu pravde na zahtjev jedne od strana u sporu."

91. 29. decembra 1992. godine Njegova ekselencija Muhamed Šaćirbegović, ambasador i stalni predstavnik Republike Bosne i Hercegovine u Ujedinjenim nacijama, prenio je pismo Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija, Njegovoj ekselenciji dr. Butrosu Butrosu Galiju (Boutros Boutros-Ghali) u prilogu kojeg je originalna Izjava o sukcesiji u odnosu na Konvenciju o genocidu, od 17. decembra 1992. koju je sačinio Njegova ekselencija dr. Haris Silajdžić, ministar vanjskih poslova Republike Bosne i Hercegovine. Generalni sekretar Ujedinjenih

nacija je depozitar za podneske u vezi sa Konvencijom o genocidu. U ovoj Izjavi o sukcesiji , Njegova ekselencija Dr. Silajdžić izjavljuje:

> "... da Vlada Republike Bosne i Hercegovine, pošto je proučila Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948. čija je potpisnica bila i bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, želi da bude njen sljednik i da se obavezuje da će dosljedno vršiti i izvršavati sve odredbe sadržane u njoj počev od 6. marta 1992, datuma kada je Republika Bosna i Hercegovina postala samostalna država."

92. Ovaj datum punovažnosti Izjave o sukcesiji je u skladu sa redovnim pravilima običajnog međunarodnog prava koji se odnosi na sukcesiju Država u odnosu na međunarodne ugovore. Ova pravila su označena između ostalih u članovima 17, 22, 23 i 34. Bečke konvencije o sukcesiji država u pogledu međunarodnih ugovora od 23. avgusta 1978. Bivša Jugoslavija potpisala je ovu Bečku konvenciju 6. februara 1979. i deponovala je dokument o ratifikaciji za ovu Bečku konvenciju 28. aprila 1980. Prema tome, Bosna i Hercegovina je strana potpisnica Konvencije o genocidu (bez ikakvih rezervi) počev od 6. marta 1992.

93. Bivša Jugoslavija potpisala je Konvenciju o genocidu 11. decembra 1948. i deponovala dokument o ratifikaciji bez rezervi 29. avgusta 1950. Prema tome, i iz ranije objašnjenih razloga, Bosna i Hercegovina naslijedila je obaveze bivše Jugoslavije u odnosu na Konvenciju o genocidu 6. marta 1992. bez ikakvih rezervi. Na taj način, i Tužitelj i Tuženik su kontinuirano bili cijelo vrijeme strane potpisnice Konvencije o genocidu što je relevantno za ovaj postupak.

94. Član 3. Povelja ujedinjenih nacija predviđa:

> " da originalne članice Ujedinjenih nacija budu države koje, nakon što budu učestvovale na Konferenciji Ujedinjenih nacija o Međunarodnoj organizaciji u San Francisku ... potpišu ovu Povelju i ratifikuju je u skladu sa članom 110."

Bivša Jugoslavija je učestvovala na Konferenciji u San Francisku i tako je postala originalna članica Ujedinjenih nacija i zemlja potpisnica njene Povelje.

95. Dvadeset sedmog aprila 1992. na zajedničkoj sjednici krnje Parlamentarne skupštine bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Narodna skupština Republike Srbije i Skupština Republike Crne Gore usvojila je Deklaraciju koja navodno izražava volju građana "da ostane u zajedničkoj državi Jugoslaviji" i koja proglašava takozvanu "Saveznu Republiku Jugoslaviju" sljedećim riječima:

> "1. Savezna Republika Jugoslavija, koja održava kontinuitet države, međunarodni pravni i politički identitet Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, striktno će se pridržavati svih obaveza koje je preuzela SFR Jugoslavija na međunarodnom planu." Vidi A/46/915, Aneks II (7. maja 1992). Zbog lakšeg razumijevanja ovaj takozvani entitet ćemo dalje u tekstu zvati " Jugoslavija (Srbija i Crna Gora)".

96. Smisao ovog "kontinuiteta" države snažno je osporavala cijela međunarodna zajednica i Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija Rezolucijom 757 (1992) i Rezolucijom 777 (1992), kao i Generalna skupština Rezolucijom 47/1 od 22. septembra 1992. Republika Bosna i Hercegovina u potpunosti se slaže i podržava ove tri rezolucije.

97. Ipak, ova deklaracija od 27. aprila 1992. jasno pokazuje da će se "Savezna Republika Jugoslavija .. . strogo pridržavati svih obaveza koje je preuzela SFRY na međunarodnom planu."

98. Ovakvu namjeru Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) da poštuje međunarodne sporazume bivše Jugoslavije, takođe, je potvrdila *Stalna misija Jugoslavije pri Ujedinjenim nacijama* zvaničnom *Notom od 27. aprila 1992. a koju je uputila Generalnom sekretaru* sa slijedećim tekstom:

> "Striktno poštujući kontinuitet međunarodnog pravnog lica Jugoslavije, Savezna Republika Jugoslavija će nastaviti da ostvaruje sva prava koja su joj dodijeljena i sve obaveze koje je preuzela Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija u međunarodnim odnosima, uključući njeno članstvo u svim

međunarodnim organizacijama i učešće u međunarodnim sporazumima ratifikovanim ili prihvaćenim od strane Jugoslavije." (Vidi A/46/915, Aneks I (7. maja 1992.)

Prema tome, Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) je izrazila svoju namjeru da bude bezrezervno obavezna za uslove Konvencije o genocidu.

99. *Pismo od 29. septembra 1992. Generalnog podsekretara i pravnog zastupnika upućenim Stalnim predstavnicima Bosne i Herrcegovine i Hrvatske u Ujedinjenim nacijama* pokušalo se da se rasprave "praktične posljedice" Rezolucije Generalne skupštine 47/1 od 22. septembra 1992. U relevantnom dijelu kaže se:

> "S druge strane, Rezolucija niti prekida niti odgađa *članstvo* Jugoslavije u Organizaciji... Rezolucija ne oduzima pravo Jugoslaviji da učestvuje u radu organa osim organa Skupštine..." "Vidi A/47/485, Aneks (30. septembra. 1992).

100. U svjetlu naprijed opisanih činjenica, i kako će se potpunije objasniti u narednim podnescima, jasno je da postoji spor između Republike Bosne i Hercegovine i Jugoslavije (Srbije i Crne Gore):

> "u vezi sa tumačenjem, primjenom ili izvršenjem odredbi ove Konvencije (o genocidu) uključujući i one odredbe koje se odnose na odgovornost države zbog genocida ili nekih drugih djela nabrojanih u članu III",

u okviru značenja člana IX Konvencije o genocidu.

101. Zbog čega, Bosna i Hercegovina tvrdi da je Sud nadležan da sasluša njene Tužbe protiv Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) na osnovu Konvencije o genocidu.

III ZAHTJEVI BOSNE I HERCEGOVINE

102. Dostavljajući ovaj spor Sudu, Bosna i Hercegovina tvrdi slijedeće:

103. Član I Konvencije o genocidu predviđa da strane potpisnice potvrde da genocid, bilo da je počinjen u vrijeme mira ili rata, predstavlja zločin po međunarodnom pravu i za koje se one obavezuju da će ga sprječavati i kazniti. Bosna i Hercegovina tvrdi da su Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) prekršile svoje svečano date obaveze po članu I. Tuženik je planirao, pripremio, skovao zavjeru, promovirao, ohrabrio, pomogao i podstakao i počinio genocid protiv naroda i države Bosne i Hercegovine. Tuženik je odbio da spriječi ili kazni one koji su odgovorni za takva djela. Izvršenjem takvih nezakonitih i zločinačkih aktivnosti, Jugoslavia (Srbija i Crna Gora) je navukla na sebe međunarodnu pravnu odgovornost i obavezna je da odmah prestane sa takvim aktivnostima i da se uzdrži od njih, kao i da plati Bosni i Hercegovini reparaciju za pretrpljenu štetu.

104. Član II Konvencije o genocidu definiše međunarodni zločin "genocida" kako slijedi:

> "Član II
>
> Po ovoj Konvenciji, genocid znači svaki od sljedećih djela počinjen sa namjerom da se uništi, u cjelosti ili djelimično, nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupacija, kao takva:
>
> (a) Ubijanje pripadnika te grupe;
>
> (b) Nanošenje ozbiljnih tjelesnih ili mentalnih povreda toj grupi;
>
> (c) Namjerno nametanje toj grupi životnih uslova koji će dovesti do njenog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja,
>
> (d) zavođenje određenih mjera koje će spriječiti uslove rađanja unutar te grupe;
>
> (e) Nasilno premještanje djece iz te grupe u druge grupe".

Iz razloga navedenih u PREGLEDU ČINJENICA i kako će biti prezentirano u budućim podnescima, Bosna i Hercegovina tvrdi da su Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), njeni zvaničnici, agenti i saradnici nedvosmisleno kršili, sada krše i prijete da će nastaviti da krše član II,

stav (a), (b), (c) i (d) Konvencije o genocidu u odnosu na narod i državu Bosnu i Hercegovinu.

105. Član III Konvencije o genocidu predviđa da će slijedeća djela isto tako biti kažnjiva: (a) genocid; (b) zavjera za izvršenje genocidne radnje; (c) direktno ili indirektno podsticanje izvršenja genocida; (d) pokušaj da se počini genocidna radnja; (e) saučesništvo u genocidu. Kako je navedeno u naprijed pomenutom "IZLAGANJU ČINJENICA", kao i tokom njegovog naknadnog podnošenja, Bosna i Hercegovina tvrdi da su Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) njeni zvaničnici, agenti i saradnici počinili brojna, masovna i dosljedna kršenja člana II, stava (a), (b) (c) (d) i (e) Konvencije o genocidu u odnosu na narod i državu Bosne i Hercegovine.

106. Prema članu IV Konvencije o genocidu, lica koja vrše genocid ili bilo koju od navedenih radnji u članu III, biće kažnjena bilo da su po ustavu odgovorni funkcioneri, javni zvaničnici ili privatni pojedinci. Kako je navedeno u Pregledu činjenica, kao i tokom naknadnog podnošenja, Bosna i Hercegovina tvrdi da su "ustavom odgovorni funkcioneri" i "javni zvaničnici" Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) lično kršili član II i član III, stavovi (a), (b), (c), (d) i (e) Konvencije o genocidu, a takođe i preko svojih posrednika i agenata koji djeluju pod njihovom direktnom kontrolom ili uz njihovu saradnju, podršku, ohrabrenje ili odobrenje. Ipak, do sada, Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) je odbijala da ih kazni kršeći tako svoju vlastitu obavezu po članu III i članu IV.

107. Šta više, Bosna i Hercegovina takođe tvrdi da su izvjesni "pojedinci" djelujući pod kontrolom ili u saradnji sa "ustavom odgovornim funkcionerima" ili "javnim zvaničnicima Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) kršili član III, stavovi (a), (b), (c), (d) Konvencije o genocidu. Ovakvo ponašanje i djela stvaraju ličnu odgovornost po međunarodnom pravu za njih kao i za državu Jugoslaviju (Srbiju i Crnu Goru). Ipak do sada, Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) je odbila da kazni ove "pojedince", čime je kršila svoje vlastite obaveze iz člana III i člana IV Konvencije o genocidu.

108. Prema članu V Konvencije o genocidu, strane potpisnice se obavezuju da će donijeti u skladu sa njihovim odgovarajućim ustavima, potrebne zakonske propise kako bi se dala punovažnost odredbama Konvencije i, posebno, kako bi se predvidjelo efektivno kažnjavanje za lica koja su kriva za genocid ili neke druge radnje navedene u članu III. Do sada Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) nije predvidjela efektivne kazne za lica kriva za genocid ili neke druge radnje navedene u članu III Konvencije o genocidu i tako prekršila svoje vlastite obaveze iz člana V.

109. Član VII Konvencije o genocidu predviđa da svaka strana potpisnica može pozvati nadležne organe Ujedinjenih nacija da poduzmu takvu akciju na osnovu Povelje Ujedinjenih nacija kako to smatraju odgovarajućim u cilju sprječavanja i ukidanja genocidnih djela ili nekih drugih navedenih u članu III. Konvencija o genocidu izričito dodjeljuje međunarodno pravnu kompetenciju svim organima Organizacije Ujedinjenih nacija, a posebno Međunarodnom sudu pravde, da poduzmu efektivnu akciju u cilju sprečavanja svih genocidnih radnji i svih drugih nabrojanih u članu III koje je počinila Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici protiv naroda i države Bosne i Hercegovine. Tužitelj sa dužnim poštovanjem misli da Sud mora reagovati odmah i efikasno da bi učinio sve što može da spriječi i zabrani sva djela genocida i sve druge genocidne radnje navedene u članu III koje je počinila Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici protiv naroda i države Bosne i Hercegovine, kako se to zahtijeva članom VIII Konvencije o genocidu. Posebno, Bosna i Hercegovina sa dužnim poštovanjem tvrdi da Konvencija o genocidu član VIII traži od ovog Suda da odobri njen Zahtjev za izricanje privremenih mjera o zaštiti od današnjeg datuma i na način kako je to u njemu specificirano.

110. Bosna i Hercegovina, takođe, tvrdi da po Konvenciji o genocidu ima neotuđivo pravo da odbrani sebe i svoj narod od genocida i drugih genocidnih radnji navedenih u članu III koje sada vrši nad nama Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici u Bosni i drugdje. Ovo pravo na samoodbranu od genocida uključuje

samo po sebi pravo da traži i primi pomoć od drugih strana potpisnica Konvencije o genocidu. U skladu s tim, Bosna i Hercegovina ima osnovno pravo po Konvenciji o genocidu da odmah traži i primi od drugih strana potpisnica vojno naoružanje, opremu, namirnice i materijal, trupe i finansijsku pomoć kako bi odbranila sebe i svoj narod od djela genocida i drugih genocidnih radnji koji sada vrše nad nama Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici.

111. Član I Konvencije o genocidu jasno predviđa da države koje su strane potpisnice imaju međunarodnu pravnu obavezu "da spriječe" izvršenje djela genocida protiv naroda i države Bosne i Hercegovine od strane Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) i njenih agenata i saradnika. Ova obaveza uključuje sama po sebi obavezu drugih strana potpisnica da obezbijede podršku Bosni i Hercegovini, uključujući vojno naoružanje, opremu, namirnice i materijale, trupe i finansijsku pomoć kako je navedeno. Ova pomoć bi zakonski omogućila Bosni i Hercegovini da odbrani sebe i svoj narod od djela genocida i drugih genocidnih radnji koje sada vrši nad nama Jugoslavija (Srbija i Crne Gore) i njeni agenti i saradnici.

112. Bosna i Hercegovina takođe zahtijeva da kao strana potpisnica Konvencije o genocidu i kao članica Organizacije Ujedinjenih nacija i kao potpisnica Povelje, posjeduje neotuđivo pravo i na individualnu i kolektivnu samoodbranu priznatu članom 51 Povelje Ujedinjenih nacija kako bi odbranila sebe i svoj narod od oružanih napada, oružane agresije i djela genocida koji se sada vrše nad nama i narodom od strane Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) i njenih agenata i saradnika. član 51. Povelje Ujedinjenih nacija predviđa u svom relevantnom dijelu slijedeće:

> "Član 51
>
> Ništa iz ove Povelje ne može narušiti neotuđivo pravo na pojedinačnu ili kolektivnu samoodbranu ukoliko dođe do oružanog napada na neku zemlju članicu Ujedinjenih nacija, dok Vijeće sigurnosti ne poduzme neophodne mjere za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti..."

U skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija član 51, Bosna i Hercegovina ima pravo da traži i primi pomoć od ostalih 179 država članica Ujedinjenih nacija, uključujući pravo da traži i primi od njih vojno naoružanje, opremu i materijal, trupe i finansijsku pomoć kako bi odbranila sebe i svoj narod od oružanih napada, oružane agresije i djela genocida koji se sada vrše nad nama od strane Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) i njenih agenata i saradnika masovnim kršenjem Konvencije o genocidu kao i svečano datih obaveza iz člana 2, stav 2, 3 i 4 i član 33, stav 1 Povelje Ujedinjenih nacija.

113. Osim toga, Bosna i Hercegovina, takođe, tvrdi da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) sama i preko svojih agenata i saradnika u Bosni i drugdje, nemilosrdno kršila Povelju Ujedinjenih nacija član 2, stav 2, 3 i 4 i član 33 stav 1, koji predviđaju kako slijedi:

"Član 2

Organizacija i njene države članice, u skladu sa namjerama navedenim u članu 1 će postupati u skladu sa sljedećim principima:

1. Organizacija je osnovana na bazi principa suverene jednakosti svih njenih država članica.
2. Sve države članice će, da bi osigurale svima prava i povlastice koje rezultiraju iz njihovog članstva, ispunjavati u dobroj namjeri obaveze koje su preuzele u skladu sa ovom Poveljom.
3. Sve države članice će rješavati međusobne međunarodne sporove mirnim putem i na način na koji neće ugrožavati mir i sigurnost i pravdu.
4. Sve države članice će se suzdržati u međunarodnim odnosima od prijetnji ili upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta ili političke nazavisnosti svake države ili drugog, što nije u skladu sa namjerama Ujedinjenih nacija.

Član 33

1. Strane u sporu, čiji nastavak prijeti da ugrozi održavanje međunarodnog mira i sigurnosti, će najprije, potražiti rješenje pregovaranjem, ispitivanjem, posredovanjem, pomirenjem, arbitražom, sudskim rješenjem, obraćanjem lokalnim agencijama ili aranžmanima ili mirnim načinom po svom vlastitom izboru."

114. Bosna i Hercegovina takođe tvrdi da do sada, Vijeće sigurnosti i njegove države članice nisu poduzele efektivne mjere da spriječe i kazne ili da zabrane djela genocida koje je počinila Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) protiv naroda i države Bosne i Hercegovine kako se to zahtijeva u članu I i VIII Konvecije o genocidu. Prema tome, Bosna i Hercegovina ima pravo po Konvenciji o genocidu da traži i primi pomoć od država članica Ujedinjenih nacija, uključujući pravo na vojno naoružanje, opremu, namirnice i materijale kako bi odbranila sebe i svoj narod od oružanih napada, oružane agresije i genocidnih radnji koji se sada vrše nad nama od strane Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) i njenih agenata i saradnika.

115. Bosna i Hercegovina, takođe, tvrdi da do sada,Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija nije poduzelo efektivne mjere potrebne za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti u odnosu na nju i njen narod u smislu značenja Povelje Ujedinjenih nacija član 51. Prema tome, neotuđivo pravo Bosne i Hercegovine na individualnu i kolektivnu samoodbranu od oružanih napada, oružane agresije protiv nje i njenog naroda od strane Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) i njenih agenata i saradnika ostaje nenarušeno. Tako, Bosna i Hercegovina ima pravo po članu 51. da traži i primi pomoć od drugih država članica Ujedinjenih nacija, uključujući vojno naoružanje, opremu, i materijal, trupe i finansijsku pomoć kako bi odbranila sebe i svoj narod od oružanih napada, oružane agresije i genocidnih radnji koji se sada vrše nad nama od strane Jugoslavije (Srbije i Crna Gore) i njenih agenata i saradnika.

116. U vezi s tim, 25. septembra 1991. Vijeće sigurnosti je usvojilo rezoluciju 713 (1991) na izričit zahtjev i uz dopuštenje predstavnika

bivše Jugoslavije. Vidi UN dokument S/PV 3009, 17 (25. septembra 1991.) Prema tome, djelujući u skladu sa svojim ovlaštenjima Poglavlje VII Povelje, Vijeće sigurnosti je odlučilo da nametne embargo na oružje za bivšu Jugoslaviju, kako slijedi:

> "6. *Odlučuje*, u skladu sa Poglavljem VII Povelje Ujedinjenih nacija da sve države u svrhu uspostavljanja mira i stabilnosti u Jugoslaviji, odmah izvrše provedbu generalnog i kompletnog embarga na sve isporuke oružja i vojne opreme Jugoslaviji dok Vijeće sigurnosti ne odluči drugačije nakon konsultacija generalnog sekretara i vlade Jugoslavije; ..."

Zaista, Preambula rezoluciji 713 (1991) jasno izražava da je Vijeće sigurnosti usvojilo ovu rezoluciju uz izričitu saglasnost bivše Jugoslavije:

> "Vijeće sigurnosti
>
> *Svjesno* činjenice da je Jugoslavija pozdravila sazivanje sastanka Vijeća sigurnosti putem pisma koje je stalni predstavnik Jugoslavije prenio Vijeću sigurnosti (S/23069),...
>
> U vezi s tim,
> "Jugoslovensko saopštenje kojim se formalno izražava podrška saveznog predsjedništva za sastanak objavljeno je od strane centralnih vlasti u Beogradu upravo u posljenji tren kada je izgledalo da će druge države članice Vijeća uložiti prigovor na osnovu člana 2 (7). "Vidi Veler (Weller) MEĐUNARODNI ODGOVOR NA RASPAD SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE, (The International Response to the Dissolution of the Socialist Federal Republic of Yougoslavia), u Američkom listu za međunarodno pravo (American Journal of Interntional Law) br. 86, juli 1992, str. 569 i 577-578.

117. Tokom rasprave o usvajanju Rezolucije 713 (1991) članice Vijeća sigurnosti su razjasnile da pravna važnost rezolucije zavisi od pristanka bivše Jugoslavije na embargo na oružje :

> "Delegat iz Belgije govorio je zatim, prezentirajući zajednički Nacrt rezolucije i stavljajući napore CSCE i EZ za održanje mira čvrsto unutar konteksta Poglavlja VIII Povelje...
> Zimbabve je potvrdila da bi u odsustvu zahtjeva Jugoslavije, bilo "veoma važno" raspraviti o izgledima sastanka Vijeća i Nacrta rezolucije. Delegacija iz Zimbabvea još uvijek insistira da Vijeće bude oprezno jer 'ma kakvu akciju da ono mora poduzeti, to mora uraditi pravilno i u okvirima uslova Povelje i prakse ovog organa'.[60] Indija je bila jasnija, izražavajući svoje mišljenje da je formalni zahtjev dotične države bitan zahtjev u ovakvim slučajevima prije nego Vijeće preuzme stvar. Istovremeno, ne smijemo zaboraviti član 2 (7) vremenom dokazane Povelje Ujedinjenih nacija... Zaključimo zato, danas ovdje nepogrešivo da se razmatranje Vijeća odnosi ne na internu situaciju kao takvu u Jugoslaviji, već konkretno na njene implikacije za mir i sigurnost u tom regionu."[61]

Kina je takođe ograničila svoj stav na podrazumijevanje da se 'ova rasprava vrši u specijalnim okolnostima izričite saglasnosti koju daje Jugoslovenska vlada'. Delegat Kine ponovio je i naglasio stalni stav kineske vlade da unutrašnje stvari jedne zemlje mora rješavati sam narod u toj zemlji '"62 (vidi: Veler, op.cit.)

118. Napominjemo da je Vijeće sigurnosti uvelo embargo na oružje samo bivšoj Jugoslaviji i na njen izričit zahtjev i njen pristanak. Ipak, Republika Bosna i Hercegovina postala je samostalna država tek 6. marta 1992, kako je to naprijed navedeno. Tako se embargo na oružje

[60] UN doc. SPV-3009 32 (1991).

[61] Isto, 46.

koje je uvelo Vijeće sigurnosti nije i ne bi se moglo u tom smislu primijeniti na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Šta više, Bosna i Hercegovina nikada nije pristala, niti je dala prešutnu saglasnost za produženje embarga na oružje samoj njoj. Nasuprot tome, Bosna i Hercegovina tvrdi da bi produženje ovog embarga na oružje sa bivše Jugoslavije na nju povrijedilo njeno neotuđivo pravo na individualnu i kolektivnu samoodbranu koju priznaje običajno međunarodno pravo i Povelja Ujedinjenih nacija, član 51.

119. Vijeće sigurnosti je ponovo potvrdilo ovaj embargo za isporuku oružja bivšoj Jugoslaviji u članu 5 Rezolucije 724 (1991) od 15. decembra 1991. godine. Ali, iz istih razloga embargo na isporuku oružja i dalje se primjenjuje samo na bivšu Jugoslaviju. Samim svojim tekstom i iz naprijed navedenih razloga, Rezolucija 724 (1991) nije se primijenila i ne može se primijeniti na Republiku Bosnu i Hercegovinu.

120. Još jedanput, Vijeće sigurnosti je potvrdilo embargo na isporuku oružja bivšoj Jugoslaviji u stavu 6 Rezolucije 727. (1992) od 8. januara 1992. godine. Ali, iz već objašnjenih razloga, ovaj embargo protiv bivše Jugoslavije nije se primjenjivao, i ne može se primijeniti na Bosnu i Hercegovinu koja je postala samostalna država tek 6. marta 1992. godine.

121. Generalna skupština Ujedinjenih nacija primila je 22. maja 1992. godine Republiku Bosnu i Hercegovinu u svoje članstvo Rezolucijom 46/237. Odmah nakon toga, Republika Bosna i Hercegovina stekla je sve obaveze, privilegije, dužnosti i prava iz Povelje Ujedinjenih nacija, uključujući, i to posebno, član 51 koji glasi:

> "Član 51
>
> Ništa iz ove Povelje ne može negativno uticati na neotuđivo pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu ukoliko dođe do oružanog napada na neku zemlju članicu Ujedinjenih nacija, dok Vijeće sigurnosti ne poduzme mjere neophodne za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti..."

Prema tome, od dobivanja nezavisnosti kao suverena država dana 6. marta 1992. godine, a u svakom slučaju najkasnije 22. maja 1992. godine, Republika Bosna i Hercegovina je stekla, i još uvijek ima, neotuđivo pravo da brani sebe i individualno i kolektivno, prema običajnom međunarodnom pravu u skladu sa članom 51 Povelje Ujedinjenih nacija.

122. Zbog toga se podrazumijeva da se sve kasnije rezolucije Vijeća sigurnosti koje su rutinski ponovo potvrdivale embargo na isporuku oružja koji je uveden za bivšu Jugoslaviju stavom 6 Rezolucije 713 (1991), stavom 5 Rezolucije 724 (1991), stavom 6 Rezolucije 727 (1992) ne mogu konkretno sačiniti da bi se primjenjivali na Bosnu i Hercegovinu. Naprotiv, sve takve rezolucije Vijeća sigurnosti ovaj Sud mora tumačiti dosljedno u skladu sa članom 51 Povelje Ujedinjenih nacija. Prema njoj, Republika Bosna i Hercegovina je imala, i još uvijek ima, neotuđivo pravo na individualnu i kolektivnu samoodbranu, uključujući i pravo da odmah traži i dobije, od drugih zemalja naoružanje, vojnu opremu i sav drugi materijal, vojne trupe i finansijska sredstva da bi se odbranila od oružanih napada, oružane agresije i djela genocida koja je vršila, i konstantno i dalje vrši, nad nama Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici.

123. Stoga, ni jedna od ovih brojnih rezolucija Vijeća sigurnosti koje automatski ponovo potvrđuju embargo na isporuku oružja bivšoj Jugoslaviji, prema poglavlju VII Povelje, ne može se pravilno tumačiti da se primjenjuje na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Ako bi se protivno postupilo, to bi "ukinulo neotuđivo pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu" Republike Bosne i Hercegovine, a time i kršilo član 51 Povelje Ujedinjenih nacija i šta više, učinio bi Rezoluciju Vijeća sigurnosti *ultra vires* "Ništa iz ove Povelje ne može narušiti neotuđivo pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu..." (Naglasak dodat).

124. Dalje, stav 2 člana 24 Povelje Ujedinjenih nacija predviđa sljedeće:

"2. U vršenju ovih dužnosti (održavanje međunarodnog mira i sigurnosti) Vijeće sigurnosti mora djelovati u skladu sa ciljevima i principima Ujedinjenih nacija. Konkretna ovlaštenja koja su data Vijeću sigurnosti za vršenje ovih dužnosti utvrđena su u Poglavljima VI, VII, VIII i XII."

Zato, čak i kad djeluje u skladu sa Poglavljem VII Povelje, Vijeće sigurnosti mora "djelovati u skladu sa ciljevima i principima Ujedinjenih nacija" koji su utvrđeni u Poglavlju I , član 1 i 2.

125. Bosna i Hercegovina tvrdi da se embargo na isporuku oružja, uveden protiv bivše Jugoslavije Rezolucijom 713 (1991) kao i sljedećim rezolucijama Vijeća sigurnosti , pravno ne odnosi i ne može se ni u kom trenutku, odnositi na Republiku Bosnu i Hercegovinu. U protivnom, Vijeće sigurnosti ne bi djelovalo "u skladu sa ciljevima i principima Ujedinjenih nacija" i na taj način bi kršilo stav 2. člana 24. Povelje. Takva nepravilna interpretacija Rezolucije 713. (1991) i rezolucija koje su slijedile iz nje, učinila bi *ultra vires* Rezoluciju 713 (1991) Vijeća sigurnosti i po stavu 2. člana 24. i po članu 51. Povelje.

126. Kako bi se izbjegle ovakve posljedice, mi tražimo da ovaj Sud tumači Rezoluciju Vijeća sigurnosti 713. (1991) i sve one koje slijede iza nje, tako da ista znači da nema ni sada, niti je ikad bilo zakonske zabrane za isporuke oružja Bosni i Hercegovini prema Poglavlju VII Povelje. Ovo je direktno pitanje tumačenja uslova Povelje Ujedinjenih nacija koje jasno podliježe ovlaštenjima, kompetenciji i djelokrugu ovog Suda. I zaista, od svih organa Ujedinjenih nacija samo ovaj Sud može razjasniti ovo pitanje i na taj način odbraniti "naše neotuđivo pravo" na samoodbranu, u skladu sa članom 51. Prema članu 92 Povelje, "glavni sudski organ Ujedinjenih nacija" je ovaj Sud, a ne Vijeće sigurnosti ili Generalna skupština.

127. Ukoliko, i sve dok ovaj Sud definitivno ne odluči po njenom zahtjevu, Bosna i Hercegovina mora, po članu 51. i običajnom međunarodnom pravu, biti slobodna da se brani, uprkos odredbama bilo koje, do danas, usvojene rezolucije Vijeća sigurnosti. Prema tome, Bosna i Hercegovina ima prema međunarodnom zakonu, osnovno

pravo da odmah traži i dobije pomoć od drugih zemalja u naoružanju, opremi, drugom materijalu, trupama i novčanim sredstvima, da bi se odbranila od oružanih napada, oružane agresije i djela genocida koje trenutno nad nama vrši Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici, i to kontinuirano, od dana dobivanja naše samostalnosti kao suverene države 6. marta 1992. do danas i dalje.

128. Pored toga, što se tiče prava na kolektivnu odbranu prema članu 51. Povelje Ujedinjenih nacija, a u skladu sa stavom ovog Suda koji se može naći u Odlukama po pitanju vojnih i paravojnih aktivnosti u i protiv Nikaragve (*Nikaragva protiv Sjedinjenih Američkih Država*, *Merits*, I.C.J. Izvještaji 1986), Republika Bosna i Hercegovina ima pravo da traži da druge zemlje uzmu učešća u njenoj odbrani protiv oružanih napada, oružane agresije i djela genocida koje nad nama trenutno vrše krnja Jugoslavija i njeni agenti i saradnici. Isto bi rezultiralo i iz člana I Konvencije o genocidu:

> "Strane potpisnice potvrđuju da je, prema međunarodnom pravu, genocid, bez obzira da li se vrši u vrijeme mira ili u vrijeme rata, zločin *za koji se one obavezuju da će sprječavati* i kažnjavati." (Naglasak dodat).

Prema tome, na zahtjev Bosne i Hercegovine, sve potpisnice Konvencije o genocidu imaju obavezu da spriječe djela genocida i oružanu agresiju, koje vrši Tuženik, te ako je potrebno i ako se traži i vojnom intervencijom. Takva vojna intervencija drugih zemalja na zahtjev Bosne i Hercegovine dozvoljena je članom 51. Povelje ujedinjenih nacija i Konvencijom o genocidu, i nije ni sada, niti ikad ranije izričito zabranjena odredbama bilo koje rezolucije Vijeća sigurnosti.

129. Ovaj zahtjev je, također, direktno pitanje tumačenja Povelje i jasno spada u ovlaštenje, nadležnost i mandat ovog Suda kao "glavnog sudskog organa Ujedinjenih nacija" kako je rečeno u članu 92 Povelje. Bosna i Hercegovina, s dužnim poštovanjem, traži da ovaj Sud odmah potvrdi i razjasni naše pravo na individualnu i kolektivnu samoodbranu prema članu 51. Povelje, običajnom međunarodnom

pravu i *jus cogens* pod jedinstvenim okolnostima ovog predmeta koji obuhvata oružane napade, oružanu agresiju i djela genocida koje nad nama i našim narodom vrši Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) sa svojim agentima i saradnicima. Vrijeme je bitno za narod i državu Bosnu i Hercegovinu!

130. Dalje, mnogi od naprijed navedenih djela genocida takođe čine ili uključuju u samim sebi ratne zločine po zakonima rata i međunarodnom humanitarnom pravu. Bosna i Hercegovina tvrdi da su Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici počinili brojna kršenja i teške povrede četiri Ženevske konvencije od 12. augusta 1949., njihovog Dodatnog Protokola I od 8. Juna 1977. godine, običajnog međunarodnog prava uključujući Haške propise o ratovanju na kopnu iz 1907., i fundamentalne principe i pravila međunarodnog humanitarnog prava.

131. U vezi s tim, u pismu od 29. decembra 1992., NJ.E. ambasador Muhamed Šaćirbegović prenio je Izjavu o sukcesiji u odnosu na četiri Ženevske konvencije 1949. i njihova dva Dodatna protokola iz 1977. u ime Republike Bosne i Hercegovine, koju je podnio Nj.E. dr Haris Silajdžić, ministar vanjskih poslova Bosne i Hercegovine 17. decembra 1992., bez ikakvih rezervi i sa datuma pravosnažnosti 6. maja 1992., dakle dana njene samostalnosti, Nj.E.M. Johanesu J. Mancu, (Johannes J. Manz) izvanrednom i opunomoćenom stalnom posmatraču Švajcarske misije u Ujedinjenim nacijama. Švajcarska je depozitar Ženevskih konvencija i protokola. U pismu od 19. januara 1993, Nj.E. Pol Sežer, otpravnik poslova švajcarske stalne misije u Ujedinjenim nacijama, izvijestio je g. Zlatko Batistić iz Stalne misije Bosne i Hercegovine u Ujedinjenim nacijama da su dokument Bosne i Hercegovine o sukcesiji četiri Ženevske Konvencije iz 1949. godine i dva Dodatna protokola iz 1977. deponovana kod švajcarske vlade 31. decembra 1992. sa datumom pravosnažnosti sukcesije 6. marta 1992, dakle dana samostalnosti Bosne i Hercegovine. Prema tome, iz naprijed objašnjenih razloga, i Bosna i Hercegovina i Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) kontinuirano i

uvijek su strane potpisnice četiri Ženevske Konvencije i njihova dva Dodatna protokola što je relevantno u ovim postupcima.

132. Konačno, mnogi od naprijed navedenih djela genocida i genocidnih radnji, takođe, čine brutalna kršenja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima od 10. decembra 1948. Bosna i Hercegovina tvrdi da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici čine teška i dosljedna kršenja najosnovnijih ljudskih prava bosanskih građana. Ne bi ovdje koristilo da se citira 30 članova Univerzalne deklaracije koje Tuženik zanemaruje u odnosu na građane Bosne i Hercegovine. Ali, Tužitelj bi želio da skrene posebnu pažnju ovog Suda na članove 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26. i 28. iste Deklaracije. Bosna i Hercegovina tvrdi da su Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici tražili da se zaobiđe, negira, preinači i ukine kompletna Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima u odnosu na građane Bosne i Hercegovine. Ipak, se smatra da su ova fundamentalna ljudska prava zaštićena Univerzalnom deklaracijom obavezujuća za sve države svjetske zajednice kao predmet običajnog međunarodnog prava i pravnih pravila (*jus cogens*), i u skladu su sa zahtjevima Povelje Ujedinjenih nacija članovi 1(3), član 55 i član 56. Zar se Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) ne stidi?

133. Bosna i Hercegovina, takođe, tvrdi da su Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici u Bosni i drugdje, uključujući njihove javne zvaničnike i privatne pojedince obavezni po Konvenciji o genocidu odmah prestati i odustati od izvršenja svih djela genocida i drugih zabranjenih radnji specificiranih u članovima II i III Konvencije o genocidu protiv naroda i države Bosne i Hercegovine. Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) je, takođe, obavezna da odmah prestane sa vršenjem oružanih napada, i odustane od oružane agresije ili bilo kojeg drugog djela agresije kako je to definisano Definicijom o agresiji Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, koje vrši sama ili putem svojih agenata i saradnika, protiv naroda i države Bosne i Hercegovine. Jugoslavija (Srbija i Crna gora) i njeni agenti i saradnici u Bosni i Hercegovini i drugdje, takođe, su obavezni da odmah prestanu i da

odustanu od bilo kakvih i svih kršenja odredaba četiri Ženevske konvencije iz 1949, Dodatnog protokola I iz 1977, Haških propisa o ratovanju na kopnu 1907., Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima iz 1948., članova 1, 2, 33, 55 i 56 između ostalih, kao i odredaba mnogih drugih međunarodnih ugovora i sporazuma i osnovnih principa običajnog međunarodnog prava, zakona o ratovanju, međunarodnog humanitarnog prava, međunarodnog krivičnog zakona i principa *jus cogens* koji su suviše brojni da bi se nabrojali u ovoj Tužbi, ali će biti detaljnije obrađeni u sastavu daljih podnesaka Bosne i Hercegovine u ovom postupku.

134. Konačno, Bosna i Hercegovina tvrdi da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) mora platiti Tužitelju reparacije za sva ubijanja, razaranja, fizičke i mentalne povrede, štete na imovini i u prirodnoj i životnoj okolini koje Tuženik i njegovi agenti i saradnici nanose njoj i njenom narodu, kršeći sve specificirane izvore međunarodnog prava, a posebno, za gruba kršenja Konvencije o genocidu, Povelje Ujedinjenih nacija, četiri Ženevske Konvencijie iz 1949. i njihov Dodatni protokol I iz 1977, Haških propisa 1907., Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima iz 1948. i brojnih drugih međunarodnih ugovora i sporazuma, zakona o ratovanju, međunarodnog humanitarnog prava, međunarodnog krivičnog zakona i jus cogens koji će biti definisani u daljim podnescima.

IV ZAHTJEV ZA DONOŠENJE PRESUDE

135. Prema tome, uz pridržano pravo da revidira, dopuni ili izmijeni ovu Tužbu, i uz prezentiranje Sudu relevantnih dokaza i pravnih argumenata, Bosna i Hercegovina moli ovaj Sud da izrekne presudu i objavi slijedeće:

(a) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) prekršila i da i nastavlja da krši svoje zakonske obaveze prema narodu i državi Bosni i Hercegovini na osnovu članova *I, II (a) II (b),*

II (c) II (d), III (a), III (b), III (c) III (d) III (e) IV i V Konvencije o genocidu;

(b) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) kršila i nastavlja da krši svoje zakonske obaveze prema narodu i državi Bosne i Hercegovine na osnovu četiri Ženevske konvencije iz 1949, njihovog Dodatnog protokola I iz 1977. međunarodnog običajnog prava o ratovanju uključujući i Haške propise o ratovanju na kopnu iz 1907. i druge fundamentalne principe međunarodnog humanitarnog prava;

(c) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) prekršila i nastavlja da krši članove 1, 2, 3 , 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26 i 28 Univerzalne Deklaracije o ljudskim pravima u odnosu na građane Bosne i Hercegovine;

(d) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) kršila svoje obaveze po opštem i običajnom međunarodnom pravu, ubijala, likvidirala, ranila, silovala, opljačkala, mučila, kidnapovala, nezakonito pritvarala i uništavala do istrebljenja građane Bosne i Hercegovine; a to i dalje nastavlja;

(e) da je u svojim postupcima prema građanima Bosne i Hercegovine, Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) kršila i nastavlja da krši, svoja svečano data obećanja po članovima 1 (3), 55. i 56. Povelje Ujedinjenih nacija;

(f) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) koristila i nastavlja da koristi silu i prijetnju silom protiv Bosne i Hercegovine u kršenju članova 2(1), 2(2), 2(3), 2(4) i 33(1) Povelje Ujedinjenih nacija;

(g) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), kršila svoje obaveze po opštem i običajnom međunarodnom pravu jer je koristila i sada koristi silu i prijetnju silom protiv Bosne i Hercegovine;

(h) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) kršila svoje obaveze po opštem i običajnom međunarodnom pravu, narušila i nastavlja da ruši suverenitet Bosne i Hercegovine:

- oružanim napadima protiv Bosne i Hercegovine iz zraka i sa kopna;
- neovlaštenim zračnim letovima upadom u bosanski zračni prostor;
- nastojanjima da se na direktan i indirektan način prisili i zaplaši Vlada Bosne i Hercegovina;

(i) da se Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), kršeći svoje obaveze po opštem i običajnom međunarodnom pravu, miješala i nastavlja da se miješa u unutrašnje stvari Bosne i Hercegovine;

(j) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), regrutujući, vršeći obuku, naoružavanje, opremanje, finansiranje, snabdijevanje i ohrabrivanje na drugi način, davanjem podrške, pomaganjem i komandovanjem vojnim i paravojnim akcijama u i protiv Bosne i Hercegovine uz pomoć svojih agenata i saradnika, kršila i još uvijek krši svoje izričito preuzete obaveze po Povelji i međunarodnim sporazumima u Bosni i Hercegovini i, posebno, preuzete obaveze iz Povelje i međunarodnih sporazuma po članu 2(4) Povelje ujedinjenih nacija, kao i svoje obaveze po opštem i običajnom međunarodnom pravu;

(k) da pod naprijed utvrđenim okolnostima, Bosna i Hercegovina ima suvereno pravo da odbrani sebe i svoj narod po članu 51 Povelje Ujedinjenih nacija i po običajnom međunarodnom pravu, uključujući i trenutno obezbjeđenje vojnog naoružanja, materijala i pojačanje trupama iz drugih država;

(l) da pod naprijed utvrđenim okolnostima, Bosna i Hercegovina ima suvereno pravo po članu 51. Povelje Ujedinjenih nacija i po običajnom međunarodnom pravu da zatraži hitnu pomoć od bilo koje države za njenu odbranu, uključujući i pomoć u vojnim sredstvima (oružje, oprema, materijal, ljudstvo itd.);

(m) da rezolucija Vijeća sigurnosti 713 (1991), kojom je uveden embargo na oružje bivšoj Jugoslaviji mora biti protumačena tako da ne narušava na neotuđivo pravo Bosne i Hercegovine na individualnu ili kolektivnu samoodbranu po odredbama člana 51 Povelje Ujedinjenih nacija i pravila običajnog međunarodnog prava;

(n) da sve naknadne rezolucije Vijeća sigurnosti koje se odnose na Rezoluciju 713. (1991) i koje je reafirmišu moraju biti protumačene tako da ne narušavaju neotuđivo pravo pojedinačne ili kolektivne samoodbrane Bosne i Hercegovine po uslovima člana 51. Povelje Ujedinjenih nacija i po pravilima običajnog međunarodnog prava;

(o) da je Rezolucija Vijeća sigurnosti 713 (1991) i sve naredne rezolucije koje se odnose na nju ili je reafirmišu istu ne smiju biti protumačene tako da nameću embargo na oružje Bosni i Hercegovini, kako se to predviđa članovima 24(1) i 51. Povelje Ujedinjenih nacija i u skladu sa običajnom doktrinom *ultra vires*;

(p) da u skladu sa pravom na pojedinačnu i kolektivnu samoodbranu, priznatom na osnovu člana 51. Povelje Ujedinjenih nacija, sve ostale države potpisnice Povelje imaju pravo da - na njen zahtjev - pruže direktnu i hitnu pomoć u odbrani Bosne i Hercegovine, uključujući direktno obezbjeđenje oružja, vojne opreme i materijala, kao i oružanih snaga (pripadnici vojske, mornarice, vazduhoplovstva, itd.) ;

(q) da su Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici obavezni da prestanu i da odmah odustanu od kršenja svojih naprijed navedenih zakonskih obaveza, a posebno se naglašava njihova obaveza da odmah prestanu i da odustanu od:

- svoje sistematske prakse takozvanog "etničkog čišćenja" građana i suverene teritorije Bosne i Hercegovine;

- ubistava, likvidacija po kratkom postupku, tortura, silovanja, kidnapovanja, sakaćenja, ranjavanja, fizičkog i mentalnog zlostavljanja i zatvaranja građanja Bosne i Hercegovine;
- razularenih devastacija sela, mjesta, naselja, gradova, i vjerskih institucija u Bosni i Hercegovini;
- bombardovanja civilih naseljenih mjesta u Bosni i Hercegovini, a posebno njenog glavnog grada, Sarajevo;
- nastavljanja opsade bilo kojeg civilnog naselja u Bosni i Hercegovini, a posebno njenog glavnog grada, Sarajeva;
- izgladnjavanja civilnog stanovništva u Bosni i Hercegovini;
- obustavljanja ili ometanja dostave humanitarne pomoći građanima Bosne i Hercegovine koju im upućuje međunarodna zajednica;
- svih upotreba sile - bilo direktne ili indirektne, otvorene ili prikrivene - protiv Bosne i Hercegovine, kao i od svake prijetnje silom protiv Bosne i Hercegovine;
- svakog narušavanja suvereniteta, teritorijalnog integriteta ili političke samostalnosti Bosne Hercegovine, uključujući sva miješanja, direktna ili indirektna, u unutrašnje stvari Bosne i Hercegovine;
- pružanja svake vrste podrške - uključujući obezbjeđenje obuke, oružja, municije, finansijskih sredstava, materijala, pomoći, vođstva ili bilo koje druge vrste podrške - bilo kojem narodu, grupaciji, organizaciji, pokretu ili pojedincu koji se angažovao ili planira da se angažuje u vojnim i paravojnim akcijama u ili protiv Bosne i Hercegovine;

(r) da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) ima obavezu da plati Bosni i Hercegovini na osnovu njenog zakonskog prava i kao *parens patriae* njenih građana, reparacije za štete licima i na imovini, kao i štete pričinjene na imovini i životnoj i prirodnoj sredini Bosne i Hercegovine kroz naprijed navedena kršenja međunarodnog prava i to u iznosu koji će

odrediti Sud. Bosna i Hercegovina pridržava pravo da podnese ovom Sudu preciznu procjenu šteta koje je izazvala Jugoslavija (Srbija i Crna Gora).

V ZAKLJUČAK

136. NARODI I DRŽAVE SVJETSKE ZAJEDNICE OD SRAMOTE, NE SMIJU OKRENUTI GLAVU OD BOSNE I HERCEGOVINE JER SE ČOVJEČANSTVO PRIBLIŽAVA SVANUĆU SLJEDEĆEG MILENIJA SVOJEG TEGOBNOG POSTOJANJA. KAKO BUDE SA BOSNOM I HERCEGOVINOM, TAKO ĆE BITI I SA CIJELIM SVIJETOM!

137. Zbog važnosti i hitnosti Predmeta ove parnice i da bi se izbjegla dalji gubitak života, kao i fizičke i mentalne povrede za stotine hiljada pripadnika bosanskog naroda, i da bi spriječila ljudska katastrofu neprevaziđenih razmjera od Drugog svjetskog rata 1939. do 1945, dok čeka krajnje Rješenje na Tužbe i Zahtjeve, Bosna i Hercegovina ovim traži da Sud odmah izrekne Privremene mjere zaštite, kako je to utvrđeno posebnim Zahtjevom koji je podnesen istovremeno sa ovom Tužbom od današnjeg datuma.

138. Vlada Bosne i Hercegovine naimenovala je nižepotpisanog kao svog pravnog zastupnika u svrhu vođenja ovog postupka.

S poštovanjem dostavio

(*Potpisan*) Francis A. Boyle,
Profesor međunarodnog prava
Pravni zastupnik za Republiku Bosnu i Hercegovinu

ZAHTJEV VLADE BOSNE I HERCEGOVINE ZA IZRICANJE PRIVREMENIH MJERA ZAŠTITE

20. mart 1993. godine

Njegovoj ekselenciji predsjedniku i sudijama Međunarodnog suda pravde dolje potpisani, sa svim propisnim ovlaštenjima Republike Bosne i Hercegovine:

1. Imam čast da se pozovem na Tužbu koju je danas Bosna i Hercegovina dostavila ovom Sudu za pokretanje postupka protiv Jugoslavije (Srbije i Crne Gore). U ime Bosne i Hercegovine molim da ovaj Sud hitno, a u skladu sa članom 41. svog Statuta, kao i članovima 73, 74, 75. i 78. Pravila suda, izrekne privremene mjere koje treba da se odmah poduzmu u cilju zaštite prava Bosne i Hercegovine, koja se odnose na pitanja naznačena u našoj Tužbi.

A. OKOLNOSTI KOJE NALAŽU IZRICANJE PRIVREMENIH MJERA PRIVREMENE ZAŠTITE

2. Činjenice navedene u Pregledu činjenica u Tužbi Republike Bosne i Hercegovine sa današnjim datumom, ugrađene su i u ovaj

Zahtjev, i svaki pojedini navod i tvrdnja iz njega potvrđeni su i ponovo dokazani ovdje. Ljudska katastrofa koja se izuzetno brzo širi u Bosni i Hercegovini tako je ogromna, monstruozna i neprihvatljiva da se ne može adekvatno opisati u našoj Tužbi i našem Zahtjevu sa današnjim datumom. Stoga, Bosna i Hercegovina, uz dužno poštovanje, moli ovaj Sud da, prilikom razmatranja Zahtjeva za izricanje privremenih mjera zaštite, razmotri činjenice onako kako su se razvijale i kako su o njima izvještavali renomirani izvori informisanja.

3. Ove činjenice pokazuju da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) vrše djelo genocida i druge genocidne radnje protiv naroda i države Bosne i Hercegovine, i direktno i preko svojih agenata i saradnika koji djeluju na teritoriji Bosne i Hercegovine, a i drugdje, kršeći na taj način Konvenciju o genocidu. Činjenice takođe pokazuju da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), zajedno sa svojim agentima i saradnicima u Bosni i Hercegovini, i drugdje, vrši oružani napad i oružanu agresiju na narod i državu Bosne i Hercegovine, uveliko kršeći Povelju Ujedinjenih nacija i osnovne principe međunarodnog običajnog prava, uključujući ratno pravo i međunarodno humanitarno pravo. Osim toga, činjenice pokazuju da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), zajedno sa svojim agentima i saradnicima koji djeluju u Bosni i Hercegovini i drugdje, svojim ponašanjem prema narodu i državi Bosne i Hercegovine, značajno i dosljedno krši četiri Ženevske konvencije iz 1949. godine, njihov Dodatni protokol I iz 1977. godine, i Haške propise o ratovanju na kopnu iz 1907. godine. Činjenice pokazuju i da, svojim ponašanjem prema građanima Bosne i Hercegovine, Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), zajedno sa svojim agentima i saradnicima koji djeluju u Bosni i Hercegovini i drugdje, značajno i dosljedno krši Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima iz 1948. godine. Tendencija, hitnost i težina situacije u Bosni i Hercegovini tako su očiti da ih svijet ne može previdjeti.

4. Nezakonite, zločinačke i moralno nedopustive aktivnosti koje Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), zajedno sa svojim agentima i saradnicima koji djeluju u Bosni i Hercegovini, i drugdje, vrši nad narodom i državom Bosne i Hercegovine, predstavljaju flagrantno kršenje najelementarnijih i najfundamentalnijih principa međunarodnog

prava, kao i osnovnih odredbi Konvencije o genocidu, Povelje Ujedinjenih nacija, četiri Ženevske konvencije i Dodatnog protokola I, Haških propisa, Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, i drugih sporazuma kojima se zabranjuju prijetnje ili upotreba sile u međunarodnim odnosima, kao i kršenje osnovnih odredbi međunarodnog običajnog prava, ratnog prava, međunarodnog humnitarnog prava, međunarodnog krivičnog prava i *jus cogens*.

5. Nezakonite i zločinačke aktivnosti Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), zajedno sa njenim agentima i saradnicima u Bosni i Hercegovini, i drugdje, i posljedice po narod i državu Bosne i Hercegovine traju već oko godinu dana uprkos stalnim naporima Bosne i Hercegovine i nepristrasnih trećih strana - uključujući i odgovarajuće organe Ujedinjenih nacija (kao što su, na primjer, Vijeće sigurnosti, Generalna skupština, Generalni sekretar, Komisija za ljudska prava i njen Specijalni izvjestilac, Visoki komesar za izbjeglice Ujedinjenih nacija, itd., Evropsku zajednicu, Konferenciju za sigurnost i saradnju u Evropi, Međunarodnu konferenciju za bivšu Jugoslaviju i Organizaciju islamske konferencije, između ostalih - da pokrenu postupak mirnog rješavanja bilo kojih i svih nesuglasica između Bosne i Hercegovine i Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija. Uprkos svojim pobožnim proglasima, Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njihovi agenti i saradnici u Bosni i Hercegovini i drugdje, dosljedno su odbijali i nastavljaju da odbijaju, prekid svojih nezakonitih i zločinačkih radnji protiv naroda i države Bosne i Hercegovine. Na osnovu njihovog varvarskog ponašanja tokom prošle godine, apsolutno nema nikakvih razloga da se povjeruje da će Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), zajedno sa svojim agentima i saradnicima, dobrovoljno prekinuti svoje bespravno djelovanje prije nego se ovaj slučaj riješi Sudom.

B. POSLJEDICE KOJE BI SE IZBJEGLE UVOĐENJEM PRIVREMENIH MJERA

6. Najvažniji cilj ovog Zahtjeva je da se spriječi dalji gubitak ljudskih života u Bosni i Hercegovini. Produžavanjem stanja koje je predmet ovog Zahtjeva, stotine hiljada nevinih ljudskih bića bilo bi izloženo sigurnoj smrti, gladovanju, neishranjenosti, teškim tjelesnim povredama, mučenjima, fizičkim i mentalnim povredama, kao i masovnim silovanjima žena i sistematskim zlostavljanjima djece.

7. Zakonska prava da se zaštite traženim izricanjem privremenih mjera su:

(a) Pravo građana Bosne i Hercegovine da fizički opstanu kao narod i kao država;

(b) Prava naroda Bosne i Hercegovine na život, slobodu i sigurnost, kao i ostala osnovna ljudska prava navedena u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima;

(c) Pravo naroda i države Bosne i Hercegovine da ni u jednom trenutku ne budu izloženi djelima genocida i drugim genocidnim radnjama koja nad njima vrši Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) sa svojim agentima i saradnicima u Bosni i Hercegovini, i drugdje;

(d) Pravo naroda i države Bosne i Hercegovine da ni u jednom trenutku ne budu izloženi sili i prijetnjama upotrebe sile protiv njih od strane neke druge države koja djeluje povezano sa svojim agentima i saradnicima na njihovoj suverenoj teritoriji, i drugdje;

(e) Pravo Bosne i Hercegovine da vodi svoje poslove i da donosi odluke u okviru svoje jurisdikcije bez mješanja ili intervencije neke druge države, bilo direktno bilo preko svojih agenata i saradnika;

(f) Pravo naroda Bosne i Hercegovine na samoopredjeljenje;

(g) Osnovno pravo naroda i države Bosne i Hercegovine na suverenitet;

Prema tome, izricanje privremenih mjera je od najosnovnijeg humanitarnog interesa.

8. Grubo, sistematsko i dosljedno kršenje ovih osnovnih međunarodnih zakonskih prava naroda i države Bosne i Hercegovine od strane Tuženika nikada ne može biti adekvatno kompenzirano isplatom novčanih reparacija ukoliko Sud konačno ne presudi u korist Bosne i Hercegovine po optužbama koje su izložene u Tužbi sa današnjim datumom.

9. U očekivanju sudske presude, neophodno je da se nezakonite i zločinačke radnje tuženika zaustave privremenim mjerama. U protivnom će Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici, nanijeti neposrednu i nepopravljivu štetu narodu i državi Bosne i Hercegovine. Samo uvođenjem niže navedenih privremenih mjera mogu se zaštititi i očuvati prava naroda i države Bosne i Hercegovine. U slučaju neuvođenja privremenih mjera Bosna i Hercegovina neće moći zaštititi svoja prava, ako bi se čekalo da Sud konačno presudi u korist Bosne i Hercegovine o suštini spora po Tužbi.

10. Isto tako jasno je da su privremene mjere hitno potrebne kako bi se postiglo da se Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici uzdrže od daljih radnji koje bi mogle imati štetan efekat na sudsku odluku u ovom slučaju, kao i da se uzdrže od poduzimanja bilo kakvih koraka koji bi mogli pogoršati ili proširiti spor između Bosne i Hercegovine i Jugoslavije (Srbije i Crne Gore).

C. URGENTNOST ZAHTJEVA

11. Prethodni navodi dovoljno ukazuju na hitnu potrebu uvođenja privremenih mjera za koje se Sud moli da ih odobri. Sami životi, blagostanje, zdravlje, sigurnost, fizički, mentalni i tjelesni integritet, domovi, imovina i lična svojina stotina hiljada ljudi u Bosni i Hercegovini nalaze se trenutno na kocki, neriješeni, čekajući Rješenje ovog Suda.

12. Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici ničim ne pokazuju da su voljni da se uzdrže od svojih zločinačkih i nezakonitih radnji. U ovom trenutku, Tuženik traži izvore za nastavak

i pojačanje nedozvoljenih aktivnosti. Situacija je već dovela do opasnog nivoa napetosti, ne samo između Bosne i Hercegovine i Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), nego i između svih država i naroda koji žive u neposrednoj blizini Balkanskog poluotoka. Situacija u Bosni i Hercegovini već ozbiljno ugrožava mir i sigurnost u ovom dijelu svijeta. Jasno je da će se, ukoliko ne budu izrečene privremene mjere, spor između Bosne i Hercegovine i Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) pogoršati i proširiti. Ne mogu se isključiti najozbiljnije posljedice po sam svjetski mir.

13. Historija dvadesetog vijeka svjedoči da je prvi svjetski rat počeo 1914. godine atentatom u Sarajevu, koji je sada glavni grad Bosne i Hercegovine. Možda se u to doba, da je Austrija prihvatila ponudu Srbije da se cijeli spor oko ovog atentata preda "Međunarodnom tribunalu u Hagu" mogao izbjeći prvi svjetski rat. Ali, Stalni arbitražni sud bio je konstitucionalno nesposoban da blagovremeno djeluje kako bi spriječio ovu veliku katastrofu za čovječanstvo. Neka ne bude isto sa Međunarodnim sudom pravde! Odobravanjem niže navedenih privremenih mjera može se efikasno spriječiti treći svjetski rat.

D. TRAŽENE PRIVREMENE MJERE

14. Znajući da je nadležnost ovog Suda po ovom predmetu *prima facie* (*na prvi pogled*) uspostavljena u skladu sa Konvencijom o genocidu, Bosna i Hercegovina smatra da nema nikakvih smetnji da se izreknu privremene mjere. Shodno tome, Bosna i Hercegovina, s dužnim poštovanjem, traži da ovaj Sud izrekne slijedeće privremene mjere koje bi bile na snazi dok se Sud bavi ovim predmetom:

> 1. Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), zajedno sa svojim agentima i saradnicima u Bosni i Hercegovini i drugdje, mora odmah prestati i uzdržati se od svih djela genocida i genocidnih radnji protiv naroda i države Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na ubistva;

masovna smaknuća po kratkom postupku; mučenja; silovanja; sakaćenja, takozvana "etnička čišćenja"; nečovječna pustošenja sela, naselja, okruga i gradova; opsade sela, naselja, okruga i gradova; izgladnjavanje civilnog stanovništa; zaustavljanje, ometanje, uznemiravanje humanitarne pomoći koju međunarodna zajednica isporučuje civilnom stanovništvu; bombardovanje civilnih centara; odvođenje civila u koncentracione logore ili negdje drugdje.

2. Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) mora odmah prestati da, direktno ili indirektno, snabdijeva i pruža bilo kakav vid pomoći - uključujući obuku, naoružanje, oružje, municiju, hranu, lijekove, novac, upute ili bilo koji drugi tip potpore - nekom narodu, grupi, organizaciji, pokretu, miliciji, ili pojedincu koji je uključen, ili planira da se uključi u vojne ili paravojne aktivnosti protiv naroda, države i Vlade Bosne i Hercegovine.

3. Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) mora odmah prestati i uzdržati se od bilo kakvih, i svih, tipova vojnih i paravojnih aktivnosti protiv naroda, države i Vlade Bosne i Hercegovine preko svojih zvaničnika, agenata, saradnika ili vojnih snaga, uzdržati se od bilo kakve upotrebe sile ili prijetnje upotrebom sile u svojim odnosima sa Bosnom i Hercegovinom.

4. Pod postojećim okolnostima vlada Bosne i Hercegovine ima pravo da traži i dobije, pomoć od drugih zemalja kako bi odbranila sebe i svoj narod, što uključuje momentano dobijanje oružja, vojne opreme i municije.

5. Pod postojećim okolnostima Vlada Bosne i Hercegovine ima pravo da traži da joj bilo koja zemlja odmah pomogne u odbrani, što uključuje davanje oružja, vojne opreme i municije, slanje oružanih snaga (vojnika, mornara, vazduhoplovaca, itd.).

6. Pod postojećim okolnostima svaka zemlja ima pravo da odmah dođe u odbranu Bosne i Hercegovine - na njen

zahtjev, što uključuje dostavu oružja, vojne opreme i municije, i slanje oružanih snaga (vojnika, mornara. vazdhoplovaca itd.).

E. ZAKLJUČAK

15. Imajući u vidu ozbiljnost sadašnje situacije u Bosni i Hercegovini, Tužitelj traži da se ovaj Zahtjev tretira kao predmet od najveće hitnosti. Shodno tome, Bosna i Hercegovina, s dužnim poštovanjem, traži da se ovaj Sud sastane odmah po prijemu ovog Zahtjeva i da čim bude imao kvorum *proprio motu* bez odlaganja, i prije održavanja bilo kakvog usmenog postupka, odobri bilo koju, ili sve gore navedene privremene mjere protiv Tuženika iz razloga navedenih u Zahtjevu i Tužbi sa današnjim datumom. Vrijeme je od bitne važnosti za narod i državu Bosne i Hercegovine!

16. Ukoliko je, zbog nekog razloga, nemoguće udovoljiti zahtjevu iz prethodnog stava, Bosna i Hercegovina, s dužnim poštovanjem, traži da Sud, u skladu sa članovima 74(1) i 74(3) Pravila suda, razmotri ovaj Zahtjev što je moguće prije, a u svakom slučaju najkasnije u roku od nekoliko dana nakon podnošenja današnjeg Zahtjeva i Tužbe.

17. U međuvremenu, Bosna i Hercegovina, s dužnim poštovanjem, traži da, u skladu sa odredbama stava 4 člana 74 i stava 1 člana 34 Pravila Suda, predsjednik Suda odmah i lično kontaktira Predsjednika i ministra inostranih poslova Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i da ih obavijesti da njihova vlada ne smije činiti ništa što bi moglo prejudicirati, štetiti ili uticati na ovaj sudski postupak, kao i da im, posebno, ukaže da njihova vlada mora odmah prekinuti i prestati sa svim nedozvoljenim i zločinačkim aktivnostima koje njihova vlada i njeni agenti i saradnici čine protiv naroda i države Bosne i Hercegovine, kršeći na taj način Konvenciju o genocidu, Povelju Ujedinjenih naroda, četiri Ženevske konvencije iz 1949. godine i njihov Dodatni protokol I iz 1977. godine, Haške propise o ratovanju na kopnu iz 1907. godine i Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima iz 1948. godine.

18. Na kraju, Bosna i Hercegovina će, čim to bude izvodljivo, *ad hoc* imenovati sudiju za ovaj sudski postupak. Ali, imajući u vidu razvijanje sadašnje situacije koja je nastala kao rezultat poduzetih akcija i prijetnji od strane Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i njenih agenata i saradnika, Bosna i Hercegovina, sa dužnim poštovanjem, traži da Sud odmah postupi po ovom današnjem Zahtjevu za izricanje privremenih mjera zaštite. Još jednom ponavljam: Vrijeme je od bitne važnosti za narod i državu Bosne i Hercegovine!

S poštovanjem dostavio,

Frensis A. Bojl (Francis A. Boyle)
(lično potpisao)
Profesor međunarodnog prava
Zastupnik Republike Bosne i Hercegovine

Međunarodni sud pravde
H a g

1993. godina

Javna rasprava

održana u četvrtak 1. aprila 1993. godine u 10 časova u Palati mira predsjednik ser Robert Dženings (Sir Robert Jennings) kao predsjedavajući u sudskom postupku u vezi sa primjenom Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida (Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije - Srbije i Crne Gore)

AUTENTIČNI ZAPISNIK

Vladu Republike Bosne i Hercegovine zastupaju:

Njegova ekselencija gospodin Muhamed Šaćirbegović, ambasador i stalni predstavnik Bosne i Hercegovine u Ujedinjenim nacijama,

Profesor Frensis A. Bojl, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta države Ilinois u Šempeinu,

kao zastupnci;

Gospodin A.H.T. van den Bizen (A.H.T. van den Biesen), advokat iz Amsterdama, kao advokat i pravni zastupnik;

Gospođa Jasminka Kalajdžić sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Torontu, kao pravni asistent.

Vladu SR Jugoslavije zastupaju:

Gospodin Ljubinko Živković, otpravnik poslova Ambasade SR Jugoslavije u Hagu,

Gospodin Šabtaj Rozen (Shabtai Rosenne), profesor međunarodnog prava na Univerzitetu u Haifi; član izraelske advokatske komore; član Instituta međunarodnog prava , počasni član Američkog društva međunarodnog prava.

kao vršioci dužnosti zastupnika.

PREDSJEDNIK: Molim vas da sjednete. Otvaram raspravu.

Sud danas zasjeda, u skladu sa stavom 3. člana 74. Pravila suda kako bi saslušao mišljenja strana u Predmetu koji se odnosi na primjenu Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida (Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije - Srbije i Crne Gore), na zahtjev Republike Bosne i Hercegovine, a prema članu 41. Statuta suda, radi izricanja privremenih mjera u ovom predmetu.

Postupak je pokrenut 20. marta 1993. godine podnošenjem Tužbe od strane Bosne i Hercegovine, kojom se pokreće sudski postupak protiv SR Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), a u kojoj se kao osnova za pokretanje Postupka navodi član IX Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948.godine. U svojoj Tužbi Bosna i Hercegovina nabraja čitav niz događaja u Bosni i Hercegovini od aprila 1992. godine do danas, koji, prema definiciji iz Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 1948. godine ukazuju na djela genocida, i tvrdi da su ta djela vršile snage koje su djelovale po uputstvima i naredbama SR Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), ili uz njenu pomoć, pa je, stoga, ista za njih potpuno odgovorna prema međunarodnom pravu.

Odmah po podnošenju svoje Tužbe, Bosna i Hercegovina je ovom Sudu podnijela Zahtjev, prema članu 41. Statuta suda, za izricanje privremenih mjera, koji je opravdala činjenicama navedenim u Tužbi.

Zamolio bih sudskog zapisničara da pročita mjere koje Bosna i Hercegovina traži.

SUDSKI ZAPISNIČAR: Bosna i Hercegovina, s dužnim poštovanjem, traži da Sud izrekne sljedeće privremene mjere koje bi bile na snazi dok se Sud bavi ovim predmetom:

1. Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), zajedno sa svojim agentima i saradnicima u Bosni i Hercegovini i drugdje, mora odmah prekinuti sva djela genocida i genocidne radnje protiv naroda i države Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na ubistva; masovna smaknuća; mučenja; silovanja; sakaćenja, takozvana "etnička čišćenja"; nečovječna pustošenja sela, naselja, okruga i gradova; opsade sela, naselja, okruga i gradova; izgladnjavanje civilnog stanovništa; zaustavljanje, ometanje, uznemiravanje humanitarne pomoći koju međunarodna zajednica isporučuje civilnom stanovništvu; bombardovanje civilnih centara; odvođenje civila u koncentracione logore ili negdje drugdje.

2. Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) mora odmah prestati i uzdržati se da, direktno ili indirektno, snabdijeva i pruža bilo kakav vid pomoći - uključujući obuku, naoružanje, oružje, municiju, hranu, lijekove, novac, upute ili bilo koji drugi tip potpore - nekom narodu, grupi, organizaciji, pokretu, miliciji ili pojedincu koji je uključen, ili planira da se uključi u vojne ili paravojne aktivnosti protiv naroda, države i vlade Bosne i Hercegovine.

3. Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) mora odmah prekinuti i uzdržati se od bilo kakvih, i svih, tipova vojnih i paravojnih aktivnosti protiv naroda, države i vlade Bosne i Hercegovine preko svojih zvaničnika, agenata i saradnika ili vojnih snaga, i od bilo kakve upotrebe sile ili prijetnji upotrebom sile u svojim odnosima sa Bosnom i Hercegovinom.

4. Pod postojećim okolnostima Vlada Bosne i Hercegovine ima pravo da traži i dobije pomoć od drugih zemalja kako bi

odbranila sebe i svoj narod, što uključuje momentano dobijanje oružja, vojne opreme i municije.

5. Pod postojećim okolnostima vlada Bosne i Hercegovine ima pravo da traži da joj bilo koja zemlja odmah pomogne u odbrani, što uključuje davanje oružja, vojne opreme i municije, slanje oružanih snaga (vojnika, mornara, vazduhoplovaca, itd.).

6. Pod postojećim okolnostima svaka zemlja ima pravo da odmah dođe u odbranu Bosne i Hercegovine - na njen zahtjev, što uključuje dostavu oružja, vojne opreme i municije, i slanje oružanih snaga (vojnika, mornara. vazdhoplovaca itd.).

PREDSJEDNIK: Tekstovi Tužbe i Zahtjeva odmah su telefaksom proslijeđeni vladi Tuženika, a ovjerene kopije su dostavljene ekspres preporučenom poštom.

Svaki zahtjev za izricanje privremenih mjera ovaj Sud mora prioritetno razmatrati, i donijeti Rješenje po takvom zahtjevu hitno, u skladu sa stavovima 1 i 2 člana 74 Pravila suda.

U svom Zahtjevu za izricanje privremenih mjera, Bosna i Hercegovina je tražila, ponovo naglašavajući koliko je predmet hitan, da odmah nakon uspostavljanja sudskog kvoruma, prije ikakve usmene rasprave, što je po njoj moguće, ovaj Sud, u skladu sa ovlaštenjima po stavu 1 člana 75. Pravila, vlastitom pobudom i po vlastitom nahođenju, odobri bilo koju, ili sve tražene privremene mjere. 24. marta 1993. godine ovaj Sud je razmotrio taj prijedlog i tekst stava 1 člana 75 Pravila. Ovaj Sud, međutim, nije smatrao da u ovom predmetu u vezi sa posebnim zahtjevom koji je jedna strana podnijela za izricanje privremenih mjera, treba da iskoristi svoja *proprio motu* ovlaštenja po toj odredbi, i da po svom nahođenju, u postojećim okolnostima, pristupi izricanju mjera bez da pruži objema stranama mogućnost da budu saslušane. Istovremeno, Sud je odredio 1. i 2. april 1993. godine za javnu raspravu na kojoj bi strane u sporu dale svoje mišljenje u vezi sa Zahtjevom za izricanje privremenih mjera, u skladu sa stavom 3 člana 74 Pravila suda.

Telefaks pismom koje je stiglo u Sudski registar 29. marta 1993. godine ministar vanjskih poslova SR Jugoslavije obavijestio je da njegova vlada nije u mogućnosti da imenuje zastupnika koji će se pojaviti na ovom Sudu i odgovoriti na Zahtjev za privremene mjere i tvrdnje iz predmeta koji je dostavila Bosna i Hercegovina. Zato je zamolio da ovaj Sud odgodi raspravu zakazanu za 1. i 2. april 1993. godine za neki drugi termin početkom maja 1993. godine kako bi Jugoslavija mogla imenovati svog zastupnika, pripremiti svu potrebnu dokumentaciju i odgovoriti na zahtjev za privremene mjere. 30. marta 1993. godine ovaj Sud je, nakon što je pažljivo razmotro Predmet, odlučio da, imajući u vidu hitnost Zahtjeva za privremene mjere, a u skladu sa Pravilima Suda, nije moguće prihvatiti Zahtjev za odgodu do početka maja i ostao pri svojoj ranijoj odluci u pogledu datuma rasprave.

Svojim pismom od 31. marta1993. godine koje je u sudski registar stiglo telefaksom, ministar vanjskih poslova SR Jugoslavije obavijestio je Sud o tome da je odredio gospodina Ljubinka Živkovića, otpravnika poslova Ambasade u Hagu, i profesora Šabtaja Rozena, za svoje vršioce dužnosti zastupnika na ovoj raspravi.

U članu 61, stav 1, Pravila suda stoji da:

> "Sud može u bilo kom trenutku prije ili u toku rasprave ukazati na bilo koju tačku ili pitanje za koje bi želio da se strane u sporu izjasne, ili za koje Sud smatra da postoji dovoljan razlog."

U Predmetu postoji jedno takvo pitanje na koje bih ukazao. U svojoj Tužbi Bosna i Hercegovina utvrđuje nadležnost ovog Suda isključivo na osnovu člana IX Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine. Ovaj član govori o nadležnosti Suda u pogledu sporova "koji se odnose na tumačenje, primjenu i ispunavanje" Konvencije, "uključujući i sporove koji se odnose na odgovornost neke države za genocid ili bilo koja druga djela" koja su po Konvenciji kažnjiva. Nadležnost određena po ovom osnovu , po tome kako izgleda, ne pokriva predmete van okvira Konvencije.

Svojim pismom od 31. marta l993. godine zastupnik Bosne i Hercegovine dostavio je ovom Sudu dokument koji, po mišljenju Bosne i Hercegovine, predstavlja dodatni osnov za utvrđivanje nadležnosti u ovom predmetu.

Kako situacija izgleda u vezi sa nadležnošću *prima facie*, što je ono što ovaj Sud traži u razmatranju Zahtjeva za privremene mjere, a posebno imajući na umu potrebu da se predmet ubrza, pozivam predstavnike strana u sporu da se izjasne naročito po pitanju djela ili pretnji koji su opisani u Tužbi i za koje postoje tvrdnje da povlače za sobom kršenje Konvencije o genocidu.

Primjećujem da su na Sudu prisutni zastupnici i savjetnik Republike Bosne i Hercegovine, te vršioci dužnosti zastupnika SR Jugoslavije (Srbije i Crne Gore).

Tužitelj, kao država koja traži izricanje privremenih mjera, prvi će se obratiti Sudu, i ja dajem riječ ambasadoru Muhamedu Šaćirbegoviću, jednom od agenata Bosne i Hercegovine i stalnom predstavniku Bosne i Hercegovine u Ujedinjenim nacijama.

AMBASADOR ŠAĆIRBEGOVIĆ: Gospodine predsjedniče, poštovane sudije, dozvolite mi da se obratim Sudu. Zovem se Muhamed Šaćirbegović i stalni sam predstavnik Bosne i Hercegovine u Ujedinjenim nacijama.

Vršenje genocida može se, najkraće, definisati kao rat protiv civilnog stanovništva koje strada zbog svoje etničke pripadnosti. Od holokausta, koji se dogodio prije pola vijeka, nismo vidjeli zločin i agresiju koji su tako direktno i sistematično usmjereni na civilno stanovništvo. Agresija protiv države Bosne i Hercegovine i njenih legalnih institucija, koja je u toku, može se smatrati sporednom u odnosu na ovo primarno stradanje civila. Tri osnovna elementa bilo kojeg zločina su: posljedice zločina, oružje i motiv. Ovi elementi uveliko dokazuju zločin genocida koji su izvršili Srbija i Crna Gora nad građanima Republike Bosne i Hercegovine.

Posljedice zločina

S obzirom da su bili poseban cilj srbijanskih i crnogorskih agresora, civilno stanovništvo Bosne i Hercegovine, bosanski Muslimani i njihova kultura su daleko najveće žrtve tih djela. Iako su branioci ranjavani, sakaćeni i ubijani, cilj agresije nije postignut sve dok se civilno stanovništvo ne podijeli po etničkoj osnovi, a zatim muči, istjeruje, zatvara u koncentracione logore, siluje, ili obredno ubija. Kako bi se pokidale sve veze ljudi sa njihovim gradovima i zemljom na kojoj su živjeli, džamije i katoličke crkve sravnjuju se za zemljom; pale se biblioteke; iskorijenjuju se kulturna obilježja i ruše domovi. Čak se i groblja uništavaju i brišu.

Dozvolite mi, poštovani Sudijo, da Vam izložim samo nekoliko izvoda iz svjedočenja žrtava koje su preživjele ovaj siloviti napad:

Iz svjedočenja 82-godišnjeg bosanskog Muslimana, izbjeglice iz sela Prhovo pored Ključa, koje je Ujedinjenim nacijama dostavilo Ministarstvo Sjedinjenih Država:

> "Srbijanska vojska je došla u selo, sakupila ljude u centar sela i prozivala ih sa liste. Tri ili četiri vojnika, počeli su da ubijaju one koji su prozvani, ubijajući i žene i djecu zajedno sa vojno sposobnim muškarcima. Činilo se da nema nikakvog obrasca po kojem su birani ljudi za ubijanje. Zatim su vojnici zapalili selo."

Iz svjedočenja 16-godišnje Muslimanke iz sela Rizvanovići pored Prijedora, kako se obratila Ministarstvu zdravlja Republike Hrvatske:

> "Nakon pada (sela) i nakon ulaska četnika u selo, vidjela sam mrtvu djecu kako leže u blizini kuće, imali su između 3 i 8 godina. Vidjela sam uništene džamije i ljude koje su odveli. Neki poznati ljudi su izvučeni iz kolone, a zatim ubijeni hicem u glavu. Pali su na zemlju i njihova tijela su ležala posvuda u neobičnim položajima."

- Djevojka zatim nastavlja da opisuje kako su od njene porodice oteli cjelokupnu imovinu, i kako su ih izbacili iz kuće, kako je njen djed ubijen, i kako su je grupno silovali srbijanski vojnici.

- Iz svjedočenja 17-godišnje Muslimanke iz sela Kalošević pored Teslića, kako je ispričano ljekaru i kako je objavio Amnesti Internešnl. Djevojka svjedoči da su je četnici, obučeni u uniforme Jugoslavenske narodne armije, zarobili i transportovali u koncentracioni logor.

> "Odmah su ubili starije žene i muškarce koji nisu željeli da krenu. Nas ostale su utrpali u kamione Jugoslavenske armije. Bilo je mnogo tih kamiona, a nas je u kamionu u koji sam ja ubačena bilo 24. Među nama bilo je i djevojčica starih oko 12 godina. Inače, u tom kamionu bile su samo žene - i to žene do 25 godina. Tu su nas počeli tući i govoriti da se svete Hrvatima i Muslimanima. Jedna mlada žena je upitala: "Ali ne svetite se Srbima?" a oni su rekli "Ne, to je naš narod." Ubili su tu mladu ženu koja se zvala Sandra i koja je imala samo 19 godina; izvadili su je iz kamiona i strijeljali."

- Djevojka dalje svjedoči da je dobijala samo dvije kriške kruha dnevno, da je mnogo puta grupno silovana i da je na koncu zatrudnjela.

- Na kraju, izvod iz izvještaja Specijalnog izvjestioca, Tadeuša Mazovjeckog (Tadeusa Mazowiecki), postavljenog za istraživanje kršenja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini:

> "21. ili oko 21. avgusta, dok su bili u logoru Trnopolje, svjedoci su dobili mogućnost da se ukrcaju u četiri autobusa koja su stigla u Logor kako bi transportovali ljude koji žele da se prebace u centralnu Bosnu pod muslimanskom kontrolom. Prije dolaska u Banja Luku, autobusima se pridružilo još šest autobusa i dva policijska automobila koja su pratila konvoj.
>
> Južno od Skender Vakufa, konvoj se dva puta zaustavljao kako bi srbijanska milicija i specijalna policija koji su ga pratili podijelili putnike po godinama i polu. Putnici iz jednog autobusa su iskrcani i naređeno im je da formiraju

dva reda, klečeći duž ivice jaruge. Kad su se povinovali, pripadnici policije i milicije otvorili su mitraljesku vatru.
Tri svjedoka su preživjela bacivši se brzo preko litice....
Prema iskazu svjedoka na dnu litice našli su tijela u raspadanju, iz čega se može pretpostaviti da su se slična ubista događala i ranije, a to potkrepljuju i objavljena svjedočenja drugih svjedoka, koji su prisustvovali sličnim ubistvima na istom području u drugo vrijeme."

Specijalni izvjestilac je zaključio da "etničko čišćenje nije došlo kao posljedica rata, nego je, zapravo, bilo njegov cilj." On je dodao da su se Muslimani u Bosni i Hercegovini praktično našli pred istrebljenjem.

Zajednički imenitelj u svjedočenju svih očevidaca i izvještaja pored izraza "hladni užas" su: stradanja civila zbog etničke pripadnosti bez obzira na vojni status, političku angažovanost, pol, pa čak i dob; upletenost srbijanskih i crnogorskih vojnih jedinica, od direktnog učešća do pomaganja u zločinačkim aktivnostima; i konačno, sistematsko, šta više, obredno vršenje zločina. Zločini se vrše na takav način da dovode ne samo do smrti, nego i do toga da se preživjeli civili mire sa istjerivanjem, da se boje povratka, i da svoje vjekovne domove povezuju sa najužasnijim sjećanjima. Isto tako, svaki mogući razlog za povratak se uništava kroz rušenje privatne, kulturne, religijske, pa čak i komercijalne imovine.

U tom pogledu, iako je na nekim nivoima moglo biti podjele rada, regularne i neregularne vojne jedinice djeluju u dogovoru.

Ciljevi srbijanskih i crnogorskih napadačkih snaga tako su očigledni da oni upotrebljavaju silu protiv onih mjesta i gradova čije su uništenje spriječile naše snage odbrane. Pucnjava, naročito iz teškog naoružanja, i dalje je usmjerena više na civilne ciljeve nego na odbrambene položaje naših trupa. Gradovi su i dalje pod opsadama, bez hrane, vode, lijekova, skloništa i grijanja. Prilikom bacanja humanitarne pomoći iz vazduha u istočnoj Bosni, srbijanske i

crnogorske snage odgovorile su ubijanjem očajnih i gladnih civila koji su se izložili opasnosti da bi sakupili pakete. Na kraju, kad je srbijanska strategija izgladnjavanja i smrzavanja stanovništva osujećena paketima iz vazduha, započeti su novi napadi u cilju otimanja neophodne humanitarne pomoći.

Ljudski danak koji je direktna posljedica ove zločinačke agresije i dalje raste. Zločin nije okončan, niti su štete u potpunosti procijenjene. Međutim, organizacije za ljudska prava i nezavisni izvještaji slažu se:

1. da je preko dva miliona ljudi raseljeno, uglavnom prisilno.
2. da su veliki prostori naše zemlje u Prijedorskoj regiji, istočna i sjeverna Bosna, potpuno očišćeni od nesrpskog stanovništva, ubijanjem ili istjerivanjem. Većinu tih prostora naseljavali su uglavnom Bošnjaci po svojim etničkim karakteristikama.
3. da je do 50.000 žena silovano. Mnoge od njih i po više puta dok ne bi zatrudnjele.
4. da je stotine hiljada osakaćeno, i to opet, uglavnom civili.
5. da je do četvrt miliona ljudi pobijeno, od čega veći broj civila.

Mi, možda, nećemo nikada saznati koliki je tačan gubitak, naročito onih koji su pobijeni. Bez obzira na to, mi možemo lako razumjeti da svi ovi životi, tako zločinački oduzeti, ostavljaju pečat neizmjerne tuge kod onih koji su iza njih ostali.

Oružje

Oružje korišćeno u ovom zločinu je oružje modernih i drevnih ratova. Mlazni avioni i tenkovi ruše odbrane, dok noževi, metalne žice, vatra, improvizirana koplja i ljudske ruke daju konačni udar, pojedinac na pojedinca. Žrtve ubijaju u njihovim domovima, božjim kućama, školama, bolnicama ili koncentracionim logorima. Ukoliko su van neposrednog domašaja, naše ljude bombarduju, gađaju ili truju bojnim otrovima.

Agresor ne priznaje nikakav pojam svetišta ili sigurnog skloništa. Predaja se prihvata samo kao uvod u progon, slanje u privremene logore, ili nešto još gore.

No, postoji još izopačenije sredstvo protiv našeg stanovništva. Mračni, manipulativni militantni ultra-nacionalizam koji udara kao plima na obale svakog civilizovnog društva u ovom slučaju se pothranjuje, koristi i usmjerava protiv komšija.

Prije pola vijeka, to se nazivalo nacizmom. Njegova vizija je bio Treći Rajh, a njegovi neprijatelji bili su suočeni sa konačnim rješenjem ("Endlösung").

Danas, on stremi etnički čistoj Velikoj Srbiji i prihvatio je izraz "etničko čišćenje" kao odgovor na multikulturalno društvo, toleranciju i slobodu. Podsjećam vas da je izraz "čišćenje" uveden da bi se opisao njihov program.

Zagovarači etnički čiste Velike Srbije pozivaju se na nasilni ultranacionalizam četničke filozofije koja se pojavila na političkoj sceni Srbije prije više od jednog vijeka. Od tada je usmjeravaju razne manje grupacije unutar i van granica Srbije. Najzad je pronašla plodno tlo u sredini u kojoj se dogodio i nacistički holokaust.*

Danas je četničku filozofiju i put stvaranja etnički čiste Velike Srbije vještački obnovilo diskreditovano vođstvo Srbije u namjeri da promoviše novog žrtvenog jarca za sistem koji je propao.

Preko članaka raznih institucija kao što su Srpska akademija nauke i umetnosti i Filozofsko društvo Srbije, za pad srbijanske privrede, kulture i socijalnih uslova okrivljene su razne nesrpske manjine koje su sačinjavale bivšu Jugoslaviju.

Komentar Dobrice Ćosića upotrijebljen je za kovanje zavjere protiv susjednih republika i manjina, kao odgovor na izmišljene prijetnje srbijanskom društvu.

---

* Riječ holokaust, upotrijebljena je u značenju genocid uopšte (dakle ne samo nad Jevrejima). Ovdje je riječ o nacističkom genocidu nad Srbima (primj. Redakcije bosanskog izdanja).

Govor Slobodana Miloševića imao je za cilj podizanje fašističkih strasti za etnički čistom Velikom Srbijom, Velikom Srbijom unutar čijih granica bi živjeli svi Srbi.

Konačno su na izvršenje zločina pozvane srbijanske vojne i paravojne snage posebno spremane za ovu svrhu.

Motiv

Kad su se komunistički režimi Istočne Evrope počeli raspadati, političke, vojne i birokratske strukture vlasti u Beogradu morale su se identifikovati sa nekom novom filozofijom koja bi im omogućila da zadrže svoju apsolutnu vlast i privilegije. Odgovor je bio u fašizmu.

Fašistički režim je historijski definisan teorijom bicikla. Ukoliko se pedala ne okreću stalno, krećući se naprijed do novih žrtava, bicikl pada zbog svoje vlastite težine i gubitka ravnoteže.

Danas, Poštovani sudijo, ovaj režim nastavlja svoje kretanje protiv našeg naroda, kojeg podvrgava genocidu. Mi od vas ne tražimo da osudite ovaj zločin i njegove izvršioce; mi vas molimo da nam pružite zakonsku i moralnu pomoć u zaustavljanju ovog zločina. Prvi zakonski odgovor na bilo koji zločin treba i mora biti njegovo zaustavljanje.

Hvala vam na pažnji i razumijevanju. Sada pozivam svog kolegu, profesora Bojla, da prezentira ostatak našeg usmenog izlaganja.

PREDSJEDNIK: Zahvaljujemo ambasadore. Gospodine, Bojl.

PROFESOR BOJL: Gospodine predsjedniče, cijenjene sudije Međunarodnog suda pravde, zovem se Frensis Bojl, profesor sam međunarodnog prava na Univerzitetu države Ilinoi u gradu Šempein i generalni sam zastupnik Republike Bosne i Hercegovine.

Prije svega, želio bih da izrazim našu duboku zahvalnost Sudu što je prihvatio tako kratak rok u kojem smo dostavili naš Zahtjev, uvažio stepen hitnosti, i otvorio raspravu po našem Zahtjevu za izricanje privremenih mjera. Meni je jasno da ste vi morali odgoditi za kasnije mnoge druge važne poslove koji se nalaze pred ovim Sudom. Ali, vjerujem da okolnosti oko našeg predmeta i našeg zahtjeva u potpunosti opravdavaju ovaj sudski postupak. Šta ove okolnosti pokazuju?

Pregled činjenica

Od završetka Dugog svjetskog rata Evropa nije vidjela takve monstruoznosti kakve se danas odvijaju u Bosni i Hercegovini. Do danas je Evropa bila sigurna u uvjerenju da se organizovani i sistematski pokušaj istrjebljenja jedne cjelokupne grupe ljudskih bića, kakav su vršili nacisti za vrijeme Drugog svjetskog rata, neće nikada više ponoviti na evropskom kontinentu. A ipak, za malo više od 45 godina nakon masovnog požara koji je zahvatio cijelo čovječanstvo, upravo to se događa danas u Bosni i Hercegovini. Organizovani, sistematski pokušaj krnje Jugoslavije da uništi, izbriše i istrijebi narod Bosne i Hercegovine zbog njegove nacionalne i vjerske pripadnosti.

U svojoj Tužbi, dao sam detaljan Pregled činjenica, skupa sa dvije dodatne predstavke. Ne bih ovdje ponavljao cjelokupnu historiju konflikta između Bosne i Hercegovine i krnje Jugoslavije. Ali ukratko, činjenice su slijedeće:

Šestog marta 1992. godine narod Bosne i Hercegovine je proglasio svoju nezavisnost kao suvereni narod-država, u skladu sa svojim pravom na samoopredjeljenje kao narod, prema Povelji Ujedinjenih nacija, član 1, stav 2. I mjesec dana iza toga, Evropska zajednica je odlučila da prizna Republiku Bosnu i Hercegovinu kao nezavisnu državu. No, dva dana prije toga, srpske vojne snage, djelujući po nalogu, i u saradnji sa krnjom Jugoslavijom, uključujući i njenu armiju i vazduhoplovne snage, izvršile su masovnu agresiju i vojni napad širom Republike Bosne i Hercegovine, kršeći sve poznate principe međunarodnog prava. Ovi napadi su se još više pojačali nakon što je 6. aprila Evopska zajednica priznala Bosnu i Hercegovinu.

Ove vojne i paravojne snage krnje Jugoslavije, kao i milicija koja je djelovala s njima, brzo su osvojile etnički miješana područja, kao i područja sa muslimanskom većinom u centralnoj i istočnoj Bosni. Vojne, paravojne i milicijske snage krnje Jugoslavije čak su i bombarodovale i držale pod opsadom Sarajevo, glavni grad Bosne i Hercegovine. Ova opsada i bombardovanje traju i danas.

Direktan rezultat varvarske agresije krnje Jugoslavije protiv naroda i države Bosne i Hercegovine je da je gotovo dva miliona bosanskog stanovništva, gotovo dva miliona Muslimana i Hrvata, protjerano iz svojih domova u vojnim operacijama poznatim pod nazivom "etničko čišćenje". Ali prema Rezoluciji Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 47/121 od 18. decembra 1992. godine "etničko čišćenje" krnje Jugoslavije protiv bosanskog naroda je "oblik genocida". Bosna i Hercegovina tvrdi da je u stvari "etničko čišćenje" ljepši izraz za djelo genocida u okviru značenja iz Konvencije o genocidu od 9. decembra 1948. godine.

Ova gruba kršenja ljudskih prava koja protiv naroda Bosne i Hercegovine vrši krnja Jugoslavija sa svojim agentima i saradnicima dokumentovale su gotovo sve velike međunarodne organizacije za ljudska prava u svijetu, kao i neki organi i odjeli Organizacije ujedinjenih nacija; ubistva; pogubljenja po kratkom postupku; mučenja; masovno silovanje žena; silovanje djece; sakaćenja; "etničko čišćenje"; okrutna pustošenja sela, naselja, okruga i gradova; izgladnjavanje civilnog stanovništva; prekidanje i ometanje isporuke humanitarne pomoći civilnom stanovništvu; odvođenje bosanskog naroda u koncentracione logore, logore silovanja i logore smrti. Od Adolfa Hitlera i nacista Evropa se nije suočila sa takvim varvarskim postupcima protiv neke druge grupe ljudi zbog njihove nacionalne i vjerske pripadnosti.

U svojoj Tužbi i Dodatnom podnesku detaljno sam opisao prljavu historiju grubih i dosljednih kršenja osnovnih principa općeg međunarodnog prava koja vrši krnja Jugoslavija protiv naroda i države Bosne i Hercegovine, pozivajući se na četiri Ženevske konvencije, Dodatni protokol I, Haške propise o ratovanju na kopnu, Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima i neke osnovne odredbe iz same Povelje Ujedinjenih nacija. A ipak, situacija u Bosni i Hercegovini je jedinstvena i razlikuje se od većine drugih međunarodnih sukoba koje je svijet vidio od formiranja Organizacije ujedinjenih nacija 1945. godine.

Po prvi put na evropskom kontinentu možemo vidjeti namjerno, sistematsko i organizovano nastojanje krnje Jugoslavije da se doslovno istrijebi cjelokupna grupa naroda zbog njihove nacionalnosti i religije. NAROD BOSNE I HERCEGOVINE OPTUŽUJE KRNJU JUGOSLAVIJU ZA GENOCID!

Za posljedice užasa Drugog svjetskog rata u Evropi pobjednici su odlučili da naciste proglase odgovornim za zločinačko ponašanje protiv evropskih naroda i država. Dana 8. avgusta 1945. godine oni su potpisali Londonski sporazum za krivično gonjenje i kažnjavanje najvećih ratnih zločinaca evropske osovine, uz koji je, kao njegov nedjeljivi dio, pridodata Povelja vojnog suda; kasnije su poznati kao Nirnberška povelja, odnosno Nirnberški tribunal.

Bivša Jugoslavija je prihvatila Londonski sporazum 29. septembra 1945. godine.

Član 6 Nirnberških principa definiše tri tipa međunarodnog zločina za koje je Tribunal nadležan: zločini protiv mira; ratni zločini i zločini protiv čovječnosti. Prema Nirnberškim principima *zločini protiv čovječnosti* su:

> "Ubistva, istrjebljenja, porobljavanja, deportovanja i druga neljudska djela protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, prije ili za vrijeme rata, ili progoni na političkoj rasnoj i religijskoj osnovi, uz vršenje nekog zločina, ili u vezi sa istim, u okviru nadležnosti Tribunala, bez obzira da li se tim krše lokalni zakoni zemlje u kojoj je zločin izvršen."

U okviru ove nirnberške definicije zločina protiv čovječnosti mi nalazimo korijene Konvencije o genocidu. Konvencija o genocidu je u osnovi nastojanje Generalne skupštine Ujedinjenih nacija da kodifikuje nirnberške principe i "zločine protiv čovječnosti" za cjelokupnu svjetsku zajednicu. I, očigledno je iz te definicije da je krnja Jugoslavija izvršila zločine protiv čovječnosti prema narodu Bosne i Hercegovine kako su ih definisali Nirnberški principi. Cijeli svijet može očigledno vidjeti da je krnja Jugoslavija vršila, i da i dalje vrši, genocid nad narodom i državom Bosne i Hercegovine.

Nadležnost

U svojoj Tužbi ja sam se, u vezi nadležnosti ovog Suda po pitanju naših optužbi, ispravno pozvao na član IX Konvencije o genocidu iz 1948. godine. Bosna i Hercegovina je 29. decembra 1992. godine podnijela Generalnom sekretaru UN svoju "Izjavu o sukcesiji" koja se odnosi na Konvenciju o genocidu. Stvarni datum ove Izjave o sukcesiji je 6. mart 1992. godine, datum državne nezavisnosti. Stvarni datum "Izjave o sukcesiji" u skladu je sa normalnim odredbama običajnog međunardnog prava koje se odnose na državnu sukcesiju s obzirom na međudržavne sporazume. Ove odredbe kodifikovane su u članovima 17, 22, 23 i 34 Bečke konvencije o sukcesiji država s obzirom na međudržavne sporazume od 23. avgusta 1978. godine. Bivša Jugoslavija je potpisala ovu Bečku konvenciju 6. februara 1979. godine, a 28. aprila 1980. godine deponovala je ratifikacioni dokument.

Bivša Jugoslavija je 11. decembra 1948. godine potpisala i Konvenciju o genocidu za koju je ratifikacioni dokument bezrezervno deponovala 29. avgusta 1950. godine. Stoga, Bosna i Hercegovina je 6. marta 1992. godine bezrezervno naslijedila obaveze bivše Jugoslavije u pogledu Konvencije o genocidu. Prema tome i Tužitelj i Tuženik su potpisnici Konvencije o genocidu, i to su bili neprekidno u periodu na koji se ovaj sudski postupak odnosi.

Dvadeset sedmog aprila 1992. godine održano je zajedničko zasjedanje krnje Skupštine bivše SFR Jugoslavije, Narodne skupštine Republike Srbije, i Skupštine Republike Crne Gore na kojem je prihvaćena Deklaracija kojom se, tobože, izražava volja njihovih građana da "ostanu u zajedničkoj državi Jugoslaviji" i na kojoj je proglašena takozvana Savezna Republika Jugoslavija sa slijedećim tekstom koji u relevantnom dijelu glasi: "SR Jugoslavija .... u potpunosti prihvata sve međunarodne obaveze koje je SFR Jugoslavija preuzela". Ovu namjeru krnje Jugoslavije da poštuje međunarodne sporazume bivše Jugoslavije potvrdila je i zvanično *Stalna misija*

Jugoslavije u Ujedinjenim nacijama svojom Notom od 27. aprila 1992. godine upućenom Generalnom sekretaru:

> "Savezna Republika Jugoslavija nastaviće da ispunjava sva prava koja su SFR Jugoslavji dodeljena, i sve obaveze koje je ona preuzela u međunarodnim odnosima, uključujući i članstvo u svim međunarodnim organizacijama i učešće u međunarodnim sporazumima koje je Jugoslavija ratifikovala ili prihvatila."

Na osnovu toga, navodim da je krnja Jugoslavija jasno izrazila svoju namjeru da bezrezervno poštuje odredbe Konvencije o genocidu.

No, međunarodna zajednica, posebno Vijeće sigurnosti ujedinjenih nacija, svojim rezolucijama 757. (1992.) i 777. (1992.), kao i Generalna skupština Rezolucijom 47/1 jasno je osporila tobožnji državni kontinuitet između bivše Jugoslavije i krnje Jugoslavije koja se sastoji od Srbije i Crne Gore. Republika Bosna i Hercegovina u potpunosti se slaže i podržava ove tri rezolucije.

Podsekretar, pravni savjetnik, uputio je 29. septembra 1992. godine stalnim predstavnicima Bosne i Hercegovine i Hrvatske u Ujedinjenim nacijama pismo sa niže navedenim sadržajem pozivajući ih da razmotre "praktične posljedice" Rezolucije Generalne skupštine 47 /1:

> "S druge strane, članstvo Jugoslavije u organizaciji nije ni prekinuto ni suspendovano Rezolucijom... Rezolucija oduzima Jugoslaviji pravo učešća u radu Skupštinskih tijela, ali ne i u radu drugih organa ...."

Bosna i Hercegovina iznosi da je, stoga, krnja Jugoslavija, koja se sastoji od Srbije i Crne Gore, još uvijek strana u sporu prema Statutu Međunarodnog suda pravde. Očito je da između Republike Bosne i Hercegovine i krnje Jugoslavije postoji spor

"u vezi sa tumačenjem, primjenom i izvršenjem odredbi Konvencije (o genocidu), uključujući i one odredbe koje se odnose na odgovornost neke države zbog genocida ili nekog od drugih djela nabrojanih u članu III",

u okviru značenja člana IX Konvencije o genocidu. Stoga, Bosna i Hercegovina smatra da je ovaj Sud nadležan po pitanju njene Tužbe protiv krnje Jugoslavije, koju podiže prema Konvenciji o genocidu.

Juče sam, s poštovanjem, zamolio ovaj Sud da razmotri dodatni osnov za utvrđivanje nadležnosti po ovoj Tužbi koju je Bosna i Hercegovina podigla protiv krnje Jugoslavije. Molim Sud da mi oprosti, ali ovaj dodatni zahtjev po pitanju nadležnosti izuzetno je važan kao podrška našoj Tužbi i Zahtjevu za privremene mjere. Izvinjavam se Sudu zbog toga što ovaj dodatni osnov za utvrđivanje nadležnosti iznosim na ovoj usmenoj raspravi. No, taj važni dokument dobio sam tek nekoliko dana nakon podnošenja Tužbe. Nadam se da ćete razumjeti da, s obzirom na izuzetnu prirodu postupka i teškoće u komunikacijama nastale zbog varvarske agresije krnje Jugoslavije na Bosnu i Hercegovinu, nisam mogao razložiti ovaj dodatni osnov ni u mojoj Tužbi ni u Dopunskoj predstavci. No, s dužnim poštovanjem ja molim Sud da razmotri ovaj naknadni osnov za utvrđivanje nadležnosti ovom prilikom i da ovim, shodno tome, izmijeni moju Tužbu i Zahtjev za privremene mjere.

U zajedničkom pismu od 8. juna 1992. godine gospodin Momir Bulatović, predsjednik Republike Crne Gore i gospodin Slobodan Milošević, predsjednik Republike Srbije, u ime takozvane SR Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) obavijestili su gospodina Roberta Badentera, predsjednika Arbitražne komisije koju je oformila Evropska zajednica radi Konferencije za mir u Jugoslaviji, tražili su da Komisija da svoje Mišljenje po tri pitanja koja su joj dostavljena. Oni su, u relevantnom dijelu pisma tvrdili da bi "neriješena pitanja" između Jugoslavije, tj. Srbije i Crne Gore i drugih republika bivše Jugoslavije (kao što je Bosna i Hercegovina koja je dobila nezavisnost 6. marta 1992. godine) "trebalo rješavati sveobuhvatnim međusobnim sporazumom"; ali "da ona pitanja koja nije moguće riješiti sporazumno treba da se rješavaju na Međunarodnom sudu pravde". Ovaj prijedlog krnje Jugoslavije da se "neriješena pitanja" između nje i Bosne i Hercegovine rješavaju na Međunarodnom sudu pravde objavljen je u Privremenoj odluci Arbitražne komisije pri Konferenciji

za mir u Jugoslaviji (Mišljenja broj 8, 9. i 10. od 4. jula 1992. godine izložena u *Međunarodnim sudskim materijalima* u novembru 1992. tom 31, str. 1518-1519). Prezentirao sam vam kopiju pisma od 8.juna 1992.godine koje su gospodinu Badenteru uputili gospoda Bulatović i Milošević u ime SR Jugoslavije. Posebno želim da skrenem pažnju Suda na dva puna posljednja stava ovog pisma koja počinju pod brojem 3:

> "3. SR Jugoslavija smatra da svi pravni sporovi koji se ne mogu rešiti sporazumom između SR Jugoslavije i bivših jugoslavenskih republika treba da se rešavaju na Međunarodnom sudu pravde, kao glavnom sudskom organu Ujedinjenih nacija."

I zadnji puni stav koji glasi:

> "Prema tome, imajući u vidu činjenicu da su sva pitanja iz vašeg pisma pravne prirode, SR Jugoslavija predlaže da, ukoliko učesnici na Konferenciji ne postignu dogovor, ova pitanja rješava Međunarodni sud pravde u skladu sa svojim Statutom."

Bosna i Hercegovina ovim prihvata ovaj prijedlog takozvane Savezne Republike Jugoslavije da sve neriješene sporove između nas rješava Međunarodni sud pravde. U skladu sa ovim pozivom Bosna i Hercegovina ovim prenosi na ovaj Sud sve pravne sporove između nje i krnje Jugoslavije koji su navedeni u našoj Tužbi, Zahtjevu za privremene mjere i dva Dopunska podneska. Prema tome, Bosna i Hercegovina tvrdi da je 8. juna 1992. godine krnja Jugoslavija dala svoj formalni pristanak da se svi neriješeni pravni sporovi podnesu ovom Sudu.

Republika Bosna i Hercegovina izjavljuje da ova formalna izjava o namjeri da se ovom Sudu da nadležnost, koju su dali odgovarajući organi u krnjoj Jugoslaviji, predstavlja dodatni argument po kojem ovaj Sud ima nadležnost da donese presudu po svim neriješenim pravnim sporovima među nama, koji do sada nisu riješeni

sporazumno, uprkos najvećim nastojanjima s naše strane. Ovi neriješeni pravni sporovi nalaze se u našoj Tužbi i Zahtjevu za privremene mjere i naša dva Dopunska podneska. Zbog prednjeg, Bosna i Hercegovina tvrdi da ovaj Sud ima dodatni osnov za utvrđivanje nadležnosti u raspravi o našim optužbama protiv krnje Jugoslavije koje su navedene u Tužbi, Zahtjevu i Dopunskim podnescima, i s dužnim poštovanjem, molimo ovaj Sud da uzme u obzir ovaj dopunski osnov za utvrđivanje nadležnosti u toku ovog postupka, a kao podršku našem Zahtjevu za izricanje privremenih mjera zaštite.

Zahtjevi Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina izjavljuje da ovaj dopunski osnov za utvrđivanje nadležnosti na bazi pisma od 8. juna daje ovom Sudu nadležnost da razmatra sve zahtjeve navedene u Tužbi i Zahtjevu za privremene mjere. To uključuje naše zahtjeve koji proističu u skladu sa četiri Ženevske konvencije iz 1949. godine; njihovim Dopunskim Potokolom I iz 1977. godine; običajnim međunarodnim ratnim pravom, uključujući i Haške propise ratovanja na kopnu iz 1907. godine; Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima iz 1948. godine; i relevantnim odredbama iz same Povelje Ujedinjenih nacija. Ovaj Sud je nadležan da sasluša naš zahtjev kojim se traži da krnja Jugoslavija i njeni agenti i saradnici odmah prestanu i da se suzdrže od toga da krše sve svoje prethodne zakonske obaveze. Zato je svaki zahtjev koji je Bosna i Hercegovina navela u svojoj Tužbi i Zahtjevu za privremene mjere potpuno opravdan bar jednim pravosudnim osnovom.

Međutim, zbog vremena i izričitog zahtjeva Suda ja ću ograničiti svoje argumente na naše zahtjeve koji proističu u vezi sa Konvencijom o genocidu. Ali opet, molim cijenjene članove Suda da uzmu u obzir ovaj dopunski osnov za utvrđivanje nadležnosti kao podršku svim našim zahtjevima navedenim u Tužbi i Zahtjevu za privremene mjere, kad se povuku na razmatranje.

Bosna i Hercegovina vjeruje da ima dobar i dovoljan dokaz da se *prima facie* ustanovi da krnja Jugoslavija vrši genocid, i da zahtijeva da ovaj Sud odmah poduzme sve odgovarajuće korake u skladu sa standardima Konvencije i normama međunarodnog prava da se ova djela genocida prekinu.

Prema članu I Konvencije o genocidu, potpisnice potvrđuju da je genocid, prema međunarodnom pravu, bez obzira da li se vrši u doba mira ili rata, zločin koji će one spriječiti i kazniti. Mi tvrdimo da je krnja Jugoslavija prekršila svoju svečanu obavezu po članu I. Krnja Jugoslavija je planirala, pripremila, podržavala, podsticala, pomagala i ohrabrivala, i vršila genocid nad narodom i državom Bosnom i Hercegovinom. Krnja Jugoslavija je odbila da spriječi i kazni one koji su odgovorni za ta nedopustiva djela. Vršeći te nedozvoljene i zločinačke aktivnosti krnja Jugoslavija je navukla na sebe međunarodnu zakonsku odgovornost i obavezna je da odmah prekine i odustane od takvih aktivnosti, i da plati Bosni i Hercegovini reparacije za nanesene štete i pretrpljena oštećenja.

Član II Konvencije o genocidu definiše međunarodni zločin genocida :

> "Po ovoj Konvenciji genocid je bilo koje od slijedećih djela učinjenih sa namjerom da se uništi, u cjelosti ili djelimično, nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa kao takva:
> (a) ubijanje pripadnika te grupe; (b) nanošenje ozbiljnih tjelesnih ili mentalnih oštećenja članovima te grupe; (c) namjerno nametanje toj grupi takvih životnih uslova koji će dovesti do njenog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja; (d) zavođenje određenih mjera koje će spriječiti rađanja unutar grupe..."

Obratite pažnju na to da Konvencija kaže "sa namjerom da se uništi" .. "grupa kao takva". Drugim riječima, da bi se utvrdio genocod nije dovoljno da krnja Jugoslavija samo ubija ljude. Nego, potrebno je utvrditi da su genocidne radnje vršene sa namjerom da se uništi grupa

kao takva. Naprimjer, ubijanje Bošnjaka zbog njihove želje da se izjasne kao građani i državljani države Bosne i Hercegovine ispunjava ovaj zahtjev "sa namjerom". Naša Tužba puna je primjera u kojima je krnja Jugoslavija sa svojim agentima i saradnicama ubijala Bošnjake samo zbog njihove bošnjačke nacionalnosti. U skladu sa članom II Konvencije o genocidu, članstvo u takvoj nacionalnoj grupi izričito je zaštićeno i to predstavlja genocid.

Isto obrazloženje iz člana II odnosi se i na religijsku grupu, a u ovom slučaju posebno na muslimane, pa i na katolike. Naša Tužba i Dopunski podnesci puni su bezbrojnih primjera gdje krnja Jugoslavija i njeni agenti i saradnici ubijaju muslimane samo zato što pripadaju islamskoj religiji. Ta djela, također, predstavljaju genocid.

Stoga, u cilju analize člana II Konvencije o genocidu u odnosu na Bosnu i Hercegovnu, ovaj Sud mora obratiti posebnu pažnju na činjenicu da su krnja Jugoslavija i njeni posrednici i pristalice ubijali ljude, ili zbog njihove bošnjačke nacionalnosti ili islamske vjere, ili zbog oboje. Takva zabranjena djela jasno predstavljaju genocid u skladu sa značenjem člana II Konvencije.

Član II Konvencije objašnjava neopohodnost namjere navodeći da mora postojati "namjera da se uništi u cjelosti ili djelimično" grupa kao takva. Drugim riječima, član II ne traži da oni koji vrše genocid djeluju sa namjerom da unište "cijelu" grupu kao takvu. Šta više, potrebno je samo da se djela vrše sa namjerom da se uništi "dio" grupe kao takve.

Bosna i Hercegovina tvrdi da ima više nego dovoljno dokaza da ovaj Sud može zaključiti da krnja Jugoslavija, djelujući zajedno sa svojim agentima i saradnicima, vrši genocidne radnje sa namjerom da uništi značajan dio naroda Bosne i Hercegovine, kao i sa namjerom da uništi značajan dio muslimanskog življa u Bosni i Hercegovini - i da su već toliko uništili značajan dio našeg stanovništva iz pomenutih nedozvoljenih razloga. "Etničko čišćenje" je zapravo: preseljavanje ljudi iz njihovih domova samo zato što su Bošnjaci po nacionalnosti muslimani po vjeri, ili oboje.

Dokazi ukazuju na to da krnja Jugoslavija, zajedno sa svojim agentima i saradnicima u Bosni, ima namjeru da, sa najmanje jedne

polovine suverene teritorije naše države, iseli sve muslimane , kao i one koji se smatraju bosanski državljani. Mi tvrdimo da je, po članu II Konvencije o genocidu, takva politika "etničkog čišćenja" koju na našoj suverenoj teritoriji vrši krnja Jugoslavija, više nego dovoljan *prima facie* dokaz slučaja genocida.

Ambasador Šaćirbegović je već ukazao na izvještaj Specijalnog izvještača Komisije za ljudska prava u vezi sa ljudskim pravima na teritoriji bivše Jugoslavije, u kojem je navedeno da "etničko čišćenje" nije posljedica rata nego njegov cilj. Molimo Sud da obrati pažnju na činjenicu da je Generalna skupština, u svojoj rezoluciji 47/121, utvrdila da je "etničko čišćenje" koje vrši krnja Jugoslavija "oblik genocida". Takođe molimo Sud da, prilikom razmatranja našeg Zahtjeva za specijalne mjere, obrati pažnju na sve konkretne odluke koje je Generalna skupština donijela svojom rezolucijom 47/121.

Član II Konvencije o genocidu dalje nabraja konkretna djela koja, kad se vrše sa određenom namjerom, a protiv određene grupe, predstavljaju genocid. Prvo, ubijanje članova grupe. Ovdje skrećem vašu pažnju na sve grozote nabrojanje na stranicama 12, 13. i 14. naše Tužbe, i stranicama 2.-13. našeg Dopunskog podneska broj 2. Ima više nego dovoljno dokaza da krnja Jugoslavija, sa svojim agentima i saradnicima, ubija bosanske građane zbog njihove bošnjačke nacionalnosti i muslimanske vjere, ili zbog oboje.

Iz našeg Dopunskog podneska vidjećete da imamo veliki broj bosanskih izbjeglica koji su, zbog grozota koje je nad njima vršila krnja Jugoslavija sa svojim agentima i saradnicima, morali pobjeći iz naše zemlje i potražiti sigusnost i sklonište u nekoj drugoj zemlji.

Zbog njihove sigurnosti i privatnosti nismo u mogućnosti da u ovom trenutku objavimo imena ovih pojedinaca koji su dali izjave kao očevici ili žrtve djela genocida. Ali, kad dođe do sudskog postupka u kojem će se odlučivati o suštini spora, Bosna i Hercegovina ima jasne namjere da dovede žive svjedoke koji će kao očevici svjedočiti da je krnja Jugoslavija, zajedno sa svojim agentima i saradnicima, izvršila djela genocida nad narodom Bosne i Hercegovine zbog toga što su Bošnjaci po nacionalnosti ili muslimani po vjeri.

Stav (b) člana II Konvencije o genocidu definiše "uzrokovanje teškog fizičkog ili mentalnog oštećenja kod članova grupe" kao djelo genocida. U vezi s tim, skrećemo pažnju Suda na dokaze koji se nalaze na stranama 14.-20. naše Tužbe i stranama 13.-15. našeg Dopunskog podneska broj 2. Ovdje se moram posebno osvrnuti na brutalna i sistematska seksualna zlostavljanja bošnjačkih žena od strane krnje Jugoslavije i njenih agenata i saradnika.

Postoji veliki broj vjerodostojnih izvještaja o masovnim silovanjima koja je izvršila krnja Jugoslavija sa svojim agentima i saradnicima. Kao što je Evropsko vijeće zaključilo tokom svoje istrage o tretiranju muslimaskih žena u bivšoj Jugoslaviji: "Prema tome, silovanje se ne može smatrati sporednim u odnosu na osnovni cilj agresije, nego kao sredstvo koje služi direktno strateškoj svrsi." Drugim riječima, krnja Jugoslavija je organizovala i vršila masovna i sistematska silovanja bošnjačkih žena, zbog njihove bošnjačke nacionalnosti i/ili muslimanske vjereoispovijesti. Ova masovna silovanja bošnjačkih žena predstavljaju, sama po sebi, djela genocida u skladu sa stavom (b) člana II Konvencije o genocidu. Međutim, sada su se u renomiranim medijskim izvorima pojavili vjerodostojni izvještaji o tome da je krnja Jugoslavija, zajedno sa svojim agentima i saradnicima, vršila silovanja i bosanske djece.

Član II, stav (c) Konvencije o genocidu definiše jedno drugo djelo genocida: "namjerno uspostavljanje određenih životnih uslova sa ciljem da se grupa fizički uništi potpuno ili djelimično". U vezi s tim, skrećem vam pažnju na dokaze koji se mogu naći na stranama 20.-25. naše Tužbe i na stranama 15.-18. našeg Dopunskog podneska broj 2. Najužasniji je namjerno granatiranje Sarajeva, glavnog grada Bosne i Hercegovine; dugotrajna opsada Sarajeva; namjerno granatiranje i opsada drugih gradova, sela i naselja sa većinskim muslimanskim življem; sprječavanje, ometanje i uništavanje humanitarne pomoći bosanskohercegovačkim centrima sa civilnim stanovništvom; nečovječno uništavanje njegovih sela, naselja, okruga i gradova. Sve ove mjere vršila je krnja Jugoslavija sa svojim agentima i saradnicima protiv naroda Bosne i Hercegovine,

naročito protiv muslimanskog življa u našoj zemlji, a u cilju njegovog cjelokupnog ili djelimičnog fizičkog uništenja.

Član II, stav (d) Konvencije o genocidu definiše genocidno djelo kao: "donošenje mjera u cilju sprječavanja rađanja unutar grupe". U vezi s tim, skrećem pažnju ovog Suda na analize koje se mogu naći na strani 25. naše Tužbe. Ima bezbroj slučajeva u kojima su jugoslavenski vojnici i njihovi agenti i saradnici silovali bošnjačke žene sa očitom namjerom da one rode "četničke" bebe. Drugim riječima, ove Bošnjakinje su bile silovane sa namjerom da se spriječi rađanje djece koja bi bila bošnjačke nacionalnosti i/ili muslimanske vjeroispovijesti. Prema tome, ovo silovanje Bošnjakinja da bi se rađali "četnici" jasno predstavlja genocid u skladu sa značenjem stava (d) člana II Konvencije o genocidu.

Gospodine predsjedniče, u ovom trenutku želio bih da predložim pauzu.

PREDSJEDNIK: Zahvaljujem vam profesore Bojl. Napravićemo pauzu od desetak minuta.

Sud je prekinuo zasjedanje od 11.15 do 11.25

PREDSJEDNIK: Molim vas da sjednete. Profesore Bojl.

Profesor BOJL: Dozvolite da se obratim Sudu. Sada bih želio da pređem na naše optužbe po članu III Konvencije o genocidu kojim se kaže da su sva slijedeća djela kažnjiva: (a) genocid; (b) zavjera u cilju vršenja genocida; (c) direktno i javno pozivanje na vršenje genocida; (d) pokušaj da se izvrši genocid; (e) i saučesništvo u vršenju genocida. Kao što je navedeno u našoj Tužbi i dva Dopunska podneska, Bosna i Hercegovina tvrdi da su krnja Jugoslavija, njeni zvaničnici, agenti i saradnici, izvršili bezbroj brutalnih i dosljednih kršenja stavova (a, b, c, d, e) člana III Konvencije o genocidu. U vezi s tim, skrećem vam pažnju na strane 7-9 naše Tužbe pod naslovom PLANIRANJE VELIKE SRBIJE. Bosna i Hercegovina tvrdi da u ovom dijelu iznosi bar *prima facie* dokaz da visoki zvaničnici krnje Jugoslavije - uključujući i njenog današnjeg predsjednika - planiraju, pripremaju i organizuju vršenje genocida nad narodom Bosne i Hercegovine već

dugi niz godina. Mi ćemo, tokom podnošenja dopunskih podnesaka, mnogo potpunije iznijeti stvarne činjenice na kojim zasnivamo naše tvrdnje po članu III Konvencije.

Prema članu IV Konvencije o genocidu, osobe koje vrše genocid ili neka druga djela nabrojana u članu III biće kažnjene bez obzira jesu li ustavno odgovorni vladari, javni službenici, ili privatna lica. Kako je naznačeno u našoj Tužbi, mi tvrdimo da su vladari odgovorni po ustavu, zvaničnici i privatni pojedinci koji rade pod njihovom upravom ili u saradnji s njima, lično prekršili član II i član III, stavove (a, b, c, d, e) Konvencije o genocidu. Ipak, koliko je meni poznato, krnja Jugoslavija je odbila da ih kazni za ovo kršenje obaveza po članovima III i IV Konvencije o genocidu.

Prema članu V Konvecije potpisnici se obvezuju da donesu, u skladu sa njihovim ustavima, neophodne propise kojima će se staviti na snagu odredbe Konvencije, i koji će, naročito, odrediti efikasne kazne za osobe za koje se utvrdi da su krive za genocid ili neka druga djela nabrajana u članu III. Ali do danas, koliko ja znam, krnja Jugoslavija nije odredila nikakve efikasne kazne za osobe krive za genocid ili neka druga djela nabrojana u članu III Konvencije o genocidu i na taj način je prekršila svoje obaveze po članu V Konvencije o genocidu.

Konačno, član VIII Konvencije o genocidu kaže da svaka potpisnica im pravo da traži od kompetentnih organa Ujedinjenih nacija da, u skladu sa Poveljom, poduzme one mjere koje smatra odgovarajućim za sprječavanje i zaustavljanje djela genocida i drugih djela nabrojanih u članu III. Prema tome, Konvencija pokriva samo međunarodnu zakonsku nadležnost Međunarodnog suda pravde za poduzimanje efikasnih mjera za sprječavanje i zaustavljanje djela genocida i drugih djela nabrojanih u članu III koje je vršila krnja Jugoslavija i njeni agenti i saradnici u Bosni i Hercegovini. Bosna i Hercegovina, s dužnim poštovanjem, traži da ovaj Sud, odmah i efikasno, a u skladu sa članom VIII Konvencije o genocidu, djeluje i učini sve što je moguće da spriječi i zaustavi sva djela genocida i druge genocidne radnje nabrojane u članu III, koje su izvršili krnja

Jugoslavija i njeni agenti i saradnici. S dužnim poštovanjem, Bosna i Hercegovina posebno traži da ovaj Sud, što prije i u potpunosti, prihvati njen Zahtjev za izricanje privremenih mjera zaštite.

Pravo Bosne i Hercegovine na samoodbranu

Bosna i Hercegovina tvrdi, također, da, prema Konvenciji o genocidu, ima neotuđivo pravo da se brani od djela genocida i drugih genocidnih radnji nabrojanih u članu III, koje trenutno nad njom vrše krnja Jugoslavija i njeni agenti i saradnici. Ovo pravo samoodbrane od genocida obuhvata i pravo da traži, i dobije, pomoć od drugih potpisnica Konvencije o genocidu. Prema Koncenciji, Bosna i Hercegovina ima osnovno pravo da od ostalih potpisnica odmah traži i dobije oružje, vojnu opremu, hranu, odjeću i lijekove, vojne trupe i novčana sredstva kako bi odbranila svoj narod od djela genocida i drugih genocidnih radnji koje se vrše nad nama.

U vezi s tim, član I Konvencije o genocidu jasno pokazuje da sve države i potpisnice imaju međunarodnu zakonsku obavezu za "spriječe" genocid koji krnja Jugoslavija i njeni agenti i saradnici vrše nad Bosnom i Hercegovinom. Ova obaveza mora obuhvatati obavezu drugih potpisnica da pruže Bosni i Hercegovini navedenu pomoć koja uključuje oružje, vojnu opremu, hranu, odjeću i lijekove, vojne trupe i novčana sredstva. Ova pomoć će zakonski omogućiti Bosni i Hercegovini da brani sebe i svoj narod od djela genocida i ostalih genocidnih radnji koje se danas vrše nad njom.

Bosna i Hercegovina, također, tvrdi da, kao potpisnica Konvencije o genocidu i članica Ujedinjenih nacija i potpisnica njihove Povelje, ima neotuđivo pravo i na individualnu i na kolektivnu samoodbranu utvrđenu članom 51 Povelje Ujedinjenih nacija, kako bi se odbranila od oružanih napada, oružane agresije i djela genocida koju su protiv nje vršile, i još uvijek vrše, krnja Jugoslavija i njeni agenti i saradnici. Član 51 Ujedinjenih nacija kaže:

"Član 51
Ništa iz ove Povelje ne može uticati na neotuđivo pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu ukoliko dođe do oružanog napada na neku zemlju članicu Ujedinjenih nacija, ukoliko Vijeće sigurnosti ne poduzme mjere neophodne za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti."

Prema članu 51 Povelje Ujedinjenih nacija, Bosna i Hercegovina ima pravo da traži i dobije pomoć od ostalih 179 zemalja - članica Ujedinjenih nacija, uključujući i pravo da traži, i dobije oružje vojnu opremu, hranu odjeću i lijekove, vojne trupe i finansijska sredstva kako bi se odbranila od oružanih napada, oružane agresije i djela genocida koje trenutno vrši krnja Jugoslavija kršeći Konvenciju o genocidu i svoju svečanu obavezu iz stava 2, 3. i 4. Člana 2, i stava 1. člana 33. Povelje Ujedinjenih nacija.

U skladu sa naprijed navedenim, Bosna i Hercegovina tvrdi da je krnja Jugoslavija i direktno i preko svojih posrednika i pristalica prekršila stavove 2, 3 i 4 člana 2 i stav 1 člana 33 Povelje Ujedinjenih nacija. I ja molim ovaj Sud da obrati pažnju na naš Dopunski podnesak broj 1 od 22. marta 1993. godine koji sadrži hronološki izvještaj o djelima agresije koja je izvršila krnja Jugoslavija u Bosni i Hercegovini od početka rata do dana podnošenja Tužbe.

Od podnošenja Tužbe postoji veliki broj drugih izvještaja o oružanim napadima, djelima agresije, djelima genocida koja je izvršila krnja Jugoslavija u Bosni i Hercegovini, kojih je toliko da ih je nemoguće ovdje nabrojati. No, ja ipak želim da pomenem neke od njih kako bih vam ukazao na neposrednost agresije krnje Jugoslavija na nas.

Dvadeset drugog marta 1993. godine Rodžer Koen (Roger Cohen), u svom specijalnom izvještaju za Njujork tajms, ukazuje na saradnju između Srba koji dejstvuju oko Srebrenice, koja se nalazi u našoj zemlji, i vojske Jugoslavije (Srbije i Crne Gore).

Koen piše:

"Bosanski Srbi su ovdje zatvorili glavni most preko rijeke Drine na bosanskoj granici da bi spriječili dolazak ljudi u

područje Srebrenice. Jugoslavenska vojska je postavila blokadu petnaestak milja južno od ovog mjesta (Zvornik) na srbijanskoj obali Drine kako bi spriječili bilo kakav pristup na to područje preko jednog drugog mosta malo sjevernije od Ljubovije u Srbiji ...

I dok je uobičajeno vidjeti u autobusu muškarce koji od civila postaju teško naoružani vojnici kad pređu u Bosnu, teško se može primijetiti bilo kakva akcija koja tako očigledno ukazuje na saradnju između Jugoslavije i bosanskih Srba, kao što je ofanziva koja je sada u toku na području Srebrenice." (Njujork tajms, ULOGA JUGOSLAVIJE U BOSNI, 22. mart 1993. godine, str. 6)

A opet, ta ofanziva je još uvijek u toku, i danas dok smo mi ovdje.

Isto tako, 23. marta 1993. godine Britanska radiotelevizijska korporacija - BiBiSi (British Boardcasting Corporation - BBC) izvještava da su srpski napadi na bosanska mjesta Kovačevići i Selimovići bili potpomognuti artiljerijom velikog dometa sa teritorije krnje Jugoslavije. BBC, takođe, izvještava da su Srbi napali artiljerijom sarajevska naselja Stup i Stupsko Brdo. U istočnoj Bosni Srbi su izvršili napad tenkovima, artiljerijom i pješadijom na bosanske položaje u Kovačićima i Selimovićima. Izvještaj BBC-ja govori i o napadima zapaljivom municijom kod Brčkog, koji su zapalili cijeli okrug. Pritisak je izvršen i na frontovima kod Tešnja, Maglaja, Doboja; i Teslića uz pomoć srbijanskih helikoptera koji su se pridružili ofanzivi kod Tešnja (BBC, "Teški sukobi na jugozapadnom sarajevskom frontu; u istočnoj i sjevernoj Bosni").

Konačno, 23. marta 1993. godine komandant mirovnih snaga Ujedinjenih nacija u Sarajevu, pukovnik Marsel Valentin (Marcel Valentin) iz Francuske, optužio je srbijanske snage za artiljerijske napade izvršene 22. marta na nestrateška civilna područja (Los anđeles tajms (Los Angeles Times), SARAJEVO POD TEŠKIM GRANATAMA - UJEDINJENE NACIJE OPTUŽILE SRBE; BALKAN - GLAVNOKOMANDUJUĆI MIROVNIH SNAGA KAŽE

DA SU U GLAVNOM GRADU BOSNE I HERCEGOVINE CILJ NAPADA CIVILNA PODRUČJA, 23. mart 1993. godine str. 9).

Bosna i Hercegovina tvrdi da do danas, Vijeće sigurnosti još nije poduzelo efikasne mjere u skladu sa Konvencijom o genocidu da spriječi i kazni, ili zaustavi djela genocida koja krnja Jugoslavija vrši nad narodom i državom Bosnom i Hercegovinom. Stoga, Bosna i Hercegovina ima pravo da, u skladu sa Konvencijom o genocidu, traži i dobije pomoć od potpisnica Konvencije i zemalja-članica Ujedinjenih nacija, uključujući oružje, vojnu opremu, hranu, odjeću i lijekove, vojne trupe i finansijsku pomoć, kako bi odbranila sebe i svoj narod od djela genocida koji se trenutno vrše nad nama.

Bosna i Hercegovina, takođe, tvrdi da do sada Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija nije poduzelo efikasne mjere u pogledu Bosne i Hercegovine, neophodne da bi se, u smislu člana 51 Povelje Ujedinjenih nacija, održao međunarodni mir i sigurnost. Stoga, mi imamo neotuđivo zakonsko pravo na pojedinačnu i kolektivnu samoodbranu protiv oružanih napada i oružane agresije koju nad nama vrše krnja Jugoslavija i njeni agenti i saradnici. Na osnovu toga, prema članu 51 Bosna i Hercegovina ima osnovno pravo da traži, i dobije, pomoć, uključujući oružje, opremu, hranu, odjeću i lijekove, vojne trupe i finansijska sredstva od svih drugih zemalja-članica Ujedinjenih nacija, kako bi se odbranila od oružanih napada, oružane agresije i djela genocida koje trenutno nad nama vrši krnja Jugoslavija sa svojim agentima i saradnicima.

U vezi sa tim, 25. septembra 1991. godine Vijeće sigurnosti usvojilo je Rezoluciju 713 (1991) na hitan zahtjev i uz dozvolu predstavnika bivše Jugoslavije (vidi dokument UN S/PV 3009, str. 17 od 25. septembra 1991.). Djelujući u skladu sa svojim ovlaštenjima iz Poglavlja VII Povelje, Vijeće sigurnosti je odlučilo da uvede bivšoj Jugoslaviji embargo na isporuku oružja, slijedećim tekstom:

> "6. *Odlučuje*, u skladu sa Poglavljem, VII Povelje Ujedinjenih nacija, da sve države moraju, radi uspostavljanja mira i stabilnosti u Jugoslaviji, odmah uvesti opšti i potpuni embargo na sve isporuke oružja i vojne opreme Jugoslaviji,

dok Vijeće sigurnosti ne odluči drugačije na osnovu dogovora između Generalnog sekretara sa Vladom Jugoslavije....”

I zaista, preambula Rezoluciji 713(1991) jasno pokazuje da je Vijeće sigurnosti predvidjelo usvajanje ove rezolucije nakon odobrenja bivše Jugoslavije:

“*Vijeće Sigurnosti,*
svjesno činjenice da je Jugoslavija pozdravila sazivanje sjednice Vijeća, pismom koje je proslijedio stalni predstavnik Jugoslavije predsjedniku Vijeća sigurnosti ...” (S/23069).

U svom pismu od 24. septembra 1991. godine koje je stalni predstavnik bivše Jugoslavije u Ujedinjenim nacijama proslijedio predsjedniku Vijeća sigurnosti, on “pozdravlja odluku koja je donesena .... da se sazove sjednica Vijeća sigurnosti kako bi se razmotrila situacija u Jugoslaviji (vidi S/23969, 25.9.1991.). Jugoslavenski predstavnik zaključio je riječima: “Nadam se da će Vijeće sigurnosti biti u mogućnosti da usvoji rezoluciju na toj sjednici, što bi doprinijelo postojećim naporima da se postigne mir za sve Jugoslavene.”

U toku rasprave o usvajanju Rezolucije 713 (1991.) mnogi članovi Vijeća sigurnosti jasno su pokazali da zakonska važnost Rezolucije zavisi od prihvatanja embarga na isporuku oružja od strane bivše Jugoslavije. Naprimjer, predstavnik Zimbabvea je rekao:

“Kada je ideja o donošenju ove rezolucije stavljena na razmatranje po prvi put, početkom ove sedmice, bili smo veoma zabrinuti zbog činjenice da nismo čuli zahtjev, ili jasnu izjavu Jugoslavije. Sada imamo pismo Jugoslavije i potpunu izjavu koju je danas popodne dao gospodin Lončar. Ove dvije izjave pokazuju da Vlada Jugoslavije pozdravlja inicijativu koja je predložena Prednacrtom rezolucije. Pod tim okolnostima, moja delegacija prihvata akciju koja je

predložena Prednacrtom rezolucije. Mi insistiramo na održanju suverenosti naroda, velikih i malih, pa čak i kad je zemlja u ozbiljnim poteškoćama, kao što je slučaj sa Jugoslavijom, ne želimo da vidimo kako se njeni interesi gaze." (vidi UN dokument S/PV.3009, strana 28-30).

Na isti način reagovao je i predstavnik Jemena:

"Mi bismo rado bili u uvjerenju da nema potrebe za takvom mjerom unutar Vijeća sigurnosti, držeći se odredbe Povelje Ujedinjenih nacija kojom se proklamuje nemiješanje u unutrašnje poslove neke zemlje - članice Ujedinjenih nacija. Međutim, poštujući želju predstavnika Savezne vlade Jugoslavije, a nakon što smo čuli izjavu ministra vanjskih poslova Jugoslavije, saglasni smo da se na Vijeću sigurnosti razmotri ovo pitanje..." (Isto, kao gore, strana 36).

Isto tako naveo je i predstavnik Kube: "Mi smo toliko rekli i saveznom sekretaru vanjskih poslova, našem prijatelju gospodinu Budimiru Lončaru, čije mišljenje tražimo još od našeg dolaska u Njujork. (Isto, kao gore, strana 38).

Predstavnik Indije bio je sasvim eksplicitan prilikom izražavanja svojih sumnji u pogledu prihvatanja Rezolucije bez prethodne saglasnosti bivše Jugoslavije:

"Nema potrebe napominjati da je, u ovakvim slučajevima, zvaničan zahtjev zemlje o kojoj se radi bitan zahtjev prije nego se stavi na Vijeće. Istovremeno, ne smijemo zaboraviti odredbu sadržanu u već dokazanoj Povelji Ujedinjenih nacija. Stav 7 člana II kaže: "Ništa od ovog što se nalazi u Povelji ne daje pravo Ujedinjenim nacijama da se miješaju u stvari koje su isključivo u okviru domaćeg zakonodavstva neke zemlje." (Isto, strana 45-46).

Predstavnik Indije je zatim nastavio: "Odredbe Prednacrta rezolucije proizvod su intenzivnog procesa konsultovanja, naročito sa jugoslavenskom delegacijom." (Isto, kao gore, strana 48). Ostale

zemlje izrazile su sličnu zabrinutost u svojim izjavama koje su slijedile usvajanju rezolucije na Vijeću sigurnosti. Naprimjer, predstavnik Kine je izjavio:

> "Kineska delegacija glasala je za Prednacrt rezolucije znajući da se ova rasprava na Vijeću sigurnosti vodi pod posebnim okolnostima uz eksplicitnu saglasnost Vlade Jugoslavije." (Isto, kao gore, strana 49).

Isto tako, predstavnik SSSR - a je izjavio: " Stoga ... mi prihvatamo upravo usvojenu Rezoluciju ... Na to smo se odlučili zbog saglasnosti koju je dala Jugoslavija." (Isto, strana 52).

Isto tako, predstavnik Velike Britnije je naglasio važnost jugoslavenskog pristanka na usvajanje rezolucije slijedećim riječima:

> "U stvari, mi smo težili da reagujemo na molbe jugoslavenske strane da im se pomogne da svoje nesuglasice riješe mirnim putem. Ovu molbu simbolizuje današnje prisustvovanje jugoslavenskog kolege ovom skupu." (Isto, strana 54-55).

Nešto slično izjavio je i predstavnik Zaira u slijedećem izlaganju:

> "Zair je glasao za Prednacrt rezolucije koju smo upravo usvojili kako bi odgovorio na molbu kojom je savezni sekretar vanjskih poslova Jugoslavije nedvosmisleno tražio pomoć evropskih zemalja u naporima za iznalaženje mirnog rješenja u jugoslavenskom konfliktu." (Isto, strana 64).

Konačno, govoreći u ime svoje zemlje, Francuske, predsjednik Vijeća sigurnosti rekao je:

> "Jugoslavija se saglasila sa ovom sjednicom Vijeća... članice Vijeća sigurnosti su još jedanput prihvatile da snose historijsku odgovornost: odgovornost za Jugoslaviju koja je prihvatila tu pomoć..." (Isto, strana 66).

Iz ove analize postupka glasanja za Rezoluciju 713 (1991) jasno je da su članice Vijeća sigurnosti usvojile Rezoluciju o zabrani isporuka

oružja bivšoj Jugoslaviji na njen izričit zahtjev, i da bez tog izričitog zahtjeva bivše Jugoslavije, Vijeće sigurnosti ne bi usvojilo ovu rezoluciju 713(1991).

Obratite pažnju na to da je Vijeće sigurnosti uvelo zabranu isporuke oružja samo za bivšu Jugoslaviju; i na njen izričit zahtjev i uz njenu saglasnost. Ali Republika Bosna i Hercegovina nije postojala kao nezavisna država prije 6. marta 1992. godine. Prema tome embargo na isporuku oružja koji je donijelo Vijeće sigurnosti za bivšu Jugoslaviju nije se primjenjivao, i ne može se, po svom tekstu, primijeniti na Bosnu i Hercegovinu. Šta više, mi se nikada nismo saglasili sa, niti smo pristali na to da se ova zabrana proširi i na nas. Naprotiv, Republika Bosna i Hercegovina je uvijek tvrdila da bi bilo kakvo proširenje ove zabrane za isporuku oružja sa bivše Jugoslavije na nas dovelo do kršenja našeg neotuđivog prava na individualnu i kolektivnu samoodbranu u skladu sa običajnim međunarodnim pravom i članom 51 Povelje Ujedinjenih nacija.

Vijeće sigurnosti je ponovo potvrdilo ovaj embargo za isporuku oružja bivšoj Jugoslaviji u članu 5 Rezolucije 724 (1991) od 15. decembra 1991. godine. Ali, iz istih razloga embargo na isporuku oružja i dalje se primjenjuje samo na bivšu Jugoslaviju. Samim svojim tekstom, Rezolucija 724. (1991) nije se, i ne može se primijeniti na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Još jedanput, Vijeće sigurnosti je potvrdilo embargo na isporuku oružja bivšoj Jugoslaviji u stavu 6 Rezolucije 727. (1992) od 8. januara 1992. godine. No, iz već objašnjenih razloga, ovaj embargo protiv bivše Jugoslavije nije se primjenjivao, i ne može se primijeniti na Bosnu i Hercegovinu koja je postala nezavisna država tek 6. marta 1992. godine.

Dvadeset drugog maja 1992. godine Generalna skupština Ujedinjenih nacija primila je Republiku Bosnu i Hercegovinu u svoje članstvo Rezolucijom 46/237. Odmah nakon toga, Republika Bosna i Hercegovina stekla je sve obaveze, privilegije, dužnosti i prava iz Povelje Ujedinjenih nacija, uključujući, i to naročito, član 51. iste:

"Član 51
Ništa iz ove Povelje ne može uticati na neotuđivo pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu ukoliko dođe do oružanog napada na neku zemlju članicu Ujedinjenih nacija, dok Vijeće sigurnosti ne poduzme mjere neophodne za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti..."

Prema tome, od dobijanja nezavisnosti kao suverena država dana 6. marta 1992. godine, a u svakom slučaju najkasnije od 22. maja1992. godine, Bosna i Hercegovina je imala, i još uvijek ima, neotuđivo pravo da brani sebe i individualno i kolektivno, prema običajnom međunarodnom pravu u skladu sa članom 51 Povelje Ujedinjenih nacija.

Zbog toga se podrazumijeva da se sve kasnije rezolucije Vijeća sigurnosti koje su rutinski ponovo potvrđivale embargo na isporuku oružja koji je uveden za bivšu Jugoslaviju stavom 6 Rezolucije 713 (1991), stavom 5 Rezolucije 724 (1991), stavom 6 Rezolucije 727 (1992) ne mogu nikako primjenjivati na Bosnu i Hercegocinu. Naprotiv, sve takve rezolucije Vijeća sigurnosti ovaj Sud mora tumačiti dosljedno u skladu sa članom 51 Povelje Ujedinjenih nacija. Prema njima, Republika Bosna i Hercegovina je imala, i još uvijek ima, neotuđivo pravo na individualnu i kolektivnu samoodbranu, uključujući i pravo da odmah traži i dobije, od drugih zemalja oružje, vojnu opremu, hranu, odjeću i lijekove, vojne trupe i finansijska sredstva da bismo se odbranili od oružanih napada, oružane agresije i djela genocida koja je vršila, i konstantno i dalje vrši, nad nama krnja Jugoslavija i njeni agenti i saradnici.

Stoga se ne može smatrati da se, bilo koja od ovih rezolucija Vijeća sigurnosti koja rutinski potvrđuje embargo na isporuku oružja bivšoj Jugoslaviji, može primjenjivati na Republiku Bosnu i Hercegovinu. U protivnom, to bi značilo "ukidanje neotuđivog prava na individualnu ili kolektivnu samoodbranu" Republike Bosne i Hercegovine, a tim i kršenje člana 51 Povelje Ujedinjenih nacija koji kaže " Ništa iz ove Povelje ne može ukinuti neotuđivo pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu..."

Šta više stav 2 člana 24 Povelje Ujedinjenih nacija glasi:

> "2. U vršenju ovih dužnosti (održavanje međunarodnog mira i sigurnosti) Vijeće sigurnosti mora djelovati u skladu sa ciljevima i principima Ujedinjenih nacija. Konkretna ovlaštenja koja su data Vijeću sigurnosti za vršenje ovih dužnosti navedena su u Poglavljima VI, VII, VIII i XII."

Zato, čak i kad djeluje u skladu sa Poglavljem VII Povelje, Vijeće sigurnosti mora "djelovati u skladu sa ciljevima i principima Ujedinjenih nacija" koji su naznačeni u Poglavlju I koje se sastoji od članova 1 i 2.

Bosna i Hercegovina tvrdi da se embargo na isporuku oružja, uveden protiv bivše Jugoslavije Rezolucijom 713. (1991), nije, i ne može ni u kom trenutku, odnositi na Republiku Bosnu i Hercegovinu. U protivnom, Vijeće sigurnosti ne bi djelovalo "u skladu sa ciljevima i principima Ujedinjenih nacija" i na taj način bi kršilo stav 2 člana 24 Povelje. Takva nepravilna interpretacija Rezolucije 713 (1991) i rezolucija koje su iza nje slijedile, stavila bi Rezoluciju 713 (1991) *ultra vires* Vijeća sigurnosti i po stavu 2 člana 24 i po članu 51 Povelje.

Kako bi se izbjegli ovakvi rezultati, mi tražimo da ovaj Sud tumači rezoluciju Vijeća sigurnosti 713 (1991) i sve one koje slijede iza nje, tako da ista znači da nema ni sada, niti je ikad bilo zakonske zabrane za isporuke oružja Bosni i Hercegovini prema Poglavlju VII. Ovo je direktno pitanje tumačenja Povelje Ujedinjenih nacija koje jasno podliježe ovlaštenjima i kompetenciji ovog Suda. I zaista, od svih organa Ujedinjenih nacija samo ovaj Sud može razjasniti ovo pitanje i na taj način odbraniti "naše neotuđivo pravo" na samoodbranu, u skladu sa članom 51. Prema članu 92, "glavni sudski organ Ujedinjenih nacija" je ovaj Sud, a ne Vijeće sigurnosti ili Generalna skupština.

Ukoliko, i sve dok ovaj Sud definitivno ne odluči po našem zahtjevu, Bosna i Hercegovina mora, po članu 51. i običajnom međunarodnom pravu, biti slobodna da se brani, uprkos odredbama bilo koje, do danas, usvojene rezolucije Vijeća sigurnosti. Prema tome, prema međunarodnom zakonu, mi imamo osnovno pravo da odmah

tražimo i dobijemo pomoć od drugih zemalja, uključujući oružje, opremu, hranu, odjeću i lijekove, trupe i novčana sredstva, da se branimo protiv oružanih napada, oružane agresije i djela genocida koje trenutno nad nama vrše krnja Jugoslavija i njeni posrednici i pristalice.

Pored toga, što se tiče prava na kolektivnu odbranu prema članu 51. Povelje Ujedinjenih nacija, a u skladu sa stavom ovog Suda koji se može naći u Odlukama Međunarodnog suda pravde 1986. strana 14, po pitanju vojnih i paravojnih aktivnosti u i protiv Nikaragve (*Nikaragva protiv Sjedinjenih Američkih Država*), Republika Bosna i Hercegovina ima pravo da traži da druge zemlje uzmu učešća u njenoj odbrani protiv oružanih napada, oružane agresije i djela genocida koje nad nama trenutno vrše krnja Jugoslavija i njeni posrednici i pristalice. Isto rezultira i iz člana I Konvencije o genocidu:

> "Strane ugovornice potvrđuju da je, prema međunarodnom pravu, genocid, bez obzira da li se vrši u vrijeme mira ili u vrijeme rata, zločin koji će one sprječavati i kažnjavati."

Prema tome, na zahtjev Bosne i Hercegovine, sve potpisnice Konvencije o genocidu imaju obavezu da spriječe djela genocida i oružanu agresiju krnje Jugoslavije, ako je potrebno i vojnom intervencijom. Takva vojna intervencija drugih zemalja na zahtjev Bosne i Hercegovine dozvoljena je članom 51. Povelje Ujedinjenih nacija i Konvencijom o genocidu, i nije ni sada, ni ikad ranije izričito zabranjena odredbama bilo koje rezolucije Vijeća sigurnosti.

Ovaj zahtjev je direktno pitanje tumačenja Povelje i jasno spada u ovlaštenje, nadležnost i mandat ovog Suda kao "glavnog sudskog organa Ujedinjenih nacija" kako je rečeno u članu 92. Povelje. Bosna i Hercegovina, s dužnim poštovanjem, traži da ovaj Sud odmah razjasni naše pravo na individualnu i kolektivnu samoodbranu pod jedinstvenim okolnostima ovog predmeta koji uključuje oružane napade, oružanu agresiju i djela genocida koje nad nama i našim narodom vrši krnja Jugoslavija sa svojim agentima i saradnicima. Vrijeme je bitno za narod i državu Bosnu i Hercegovinu. U protivnom ona će biti uništena.

Zahtjev za privremene mjere zaštite

Upravo zbog ovog smo, istog dana kad smo podnijeli našu Tužbu, podnijeli i Zahtjev za izricanje privremenih mjera zaštite. Dokument govori sam po sebi.

U odjeljku A izložene su konkretne okolnosti zbog kojih se traži izricanje privremenih mjera zaštite. Uprkos svojim pobožnim izjavama, krnja Jugoslavija je neprekidno odbijala, a i dalje odbija, da prekine svoje nedozvoljene i zločinačke aktivnosti uperene protiv naroda i države Bosne i Hercegovine. Na osnovu ovog varvarskog ponašanja tokom prošle godine, nema nikakvog razloga da se povjeruje da će krnja Jugoslavija i njeni agenti i saradnici dobrovoljno odustati od svog nedozvoljenog kursa dok se ovaj predmet ne riješi na Sudu.

U odjeljku B Zahtjeva detaljno su opisane posljedice koje treba da se izbjegnu privremenim mjerama. Najvažniji cilj ovog Zahtjeva je da se spriječi dalji gubitak ljudskih života u Bosni i Hercegovini. Produžavanjem situacije koja je predmet našeg Zahtjeva stotine hiljada nevinih ljudskih bića biće izloženo sigurnoj smrti, gladovanju, izgladnjavanju, ozbiljnim tjelesnim povredama, mučenju, fizičkim i mentalnim povredama, kao i masovnim silovanjima žena i sistematskom zlostavljanju djece. Prema tome, najosnovniji ljudski interesi opravdavaju ove tražene privremene mjere.

Šta više, grubo, sistematsko i dosljedno kršenje ovih osnovnih međunarodnih prava od strane krnje Jugoslavije neće se nikada moći adekvatno nadoknaditi plaćanjem novčanih reparacija, ukoliko ovaj Sud donese konačnu odluku u našu korist. I dok se čeka da ovaj Sud odluči o suštini spora, neophodno je da se nedozvoljeno i zločinačko ponašanje krnje Jugoslavije zaustavi izricanjem privremenih mjera. Prava naroda i države Bosne i Hercegovine mogu se zaštititi i očuvati samo donošenjem privremenih mjera izloženih u našem Zahtjevu. Propust da se ove tražene mjere donesu onemogućio bi Bosnu i Hercegovinu da dokaže svoja prava u ovom predmetu, ako bi ovaj Sud konačno odlučio u našu korist na osnovu naših tvrdnji.

Iz istih razloga, privremene mjere se hitno traže kako bi se krnja Jugoslavija i njeni agenti i saradnici prisilili da se suzdrže od bilo kakvih daljnjih akcija koje bi imale uticaj na odluku Suda u ovom predmetu, kao i da se suzdrže od bilo kakvih koraka koji bi mogli pogoršati ili proširiti spor između Bosne i Hercegovine i krnje Jugoslavije. Situacija u Bosni i Hercegovini je već stvorila ozbiljne probleme po međunarodni mir i sigurnost u ovom dijelu svijeta. Jasno je da bi u slučaju neizricanja privremenih mjera spor između Bosne i Hercegovine i krnje Jugoslavije bio pogoršan i proširen. Najozbiljnije posljedice ne mogu se isključiti za mir u cijelom svijetu. I ovdje bih podsjetio da je prvi svjetski rat počeo u Sarajevu 1914. godine. A ovaj Sud ima ovlaštenje da spriječi početak trećeg svjetskog rata u Sarajevu 1993. godine uvođenjem privremenih mjera po našem Zahtjevu.

Razlozi za izricanje privremenih mjera zaštite utvrđeni su dobrom sudskom praksom, radom i procedurama ovog Suda. To su isti oni razlozi koji u potpunosti podržavaju Zahtjev Bosne i Hercegovine za izricanje privremenih mjera. A u ovom slučaju, izricanje privremenih mjera opravdava oba niže navedena razloga:

(1) Zaštita posebnih prava svake strane u sporu

Generalna pretpostavka je da je primarni, ako ne i isključivi, cilj privremenih mjera zaštita posebnih prava strana u sporu do konačne odluke Suda po ovom predmetu.Ovaj cilj potvrdio je Sud u svojoj odluci u anglo-iranskom predmetu. Tekst Suda glasi:

> "Pošto je, prema Statutu, cilj privremenih mjera zaštita posebnih prava strana u sporu do donošenja sudske odluke, i pošto iz opštih odredbi člana 41 Statuta i ovlaštenja za izricanje privremenih mjera zaštite proprio motu koje ima po stavu 6. člana 61. Pravila suda slijedi da Sud mora voditi računa da, donošenjem takvim mjera, zaštiti prava koja, prema kasnijoj odluci Suda, mogu pripadati ili tužitelju ili tuženiku..." (Odluke Međunarodnog suda pravde, 1951, stana 93).

(2) Sprječavanje pogoršanja ili proširenja spora

Iako je Sud bio oprezan po ovom u ranijoj sudskoj praksi, sada se može lako utvrditi da ovaj Sud ima "ovlaštenje da izrekne, kad god smatra da okolnosti zahtijevaju, privremene mjere u cilju sprječavanja pogoršanja ili proširenja spora." Ovo ovlaštenje potvrdilo je Sudsko vijeće u slučaju koji se odnosio na granični spor *Burkine Faso protiv Republike Mali* (Odluke Međunarodnog suda pravde 1986, str. 3-9).

Ovakve privremene mjere odobrio je sudija Elias u svom posebnom mišljenju u sporu oko epikontinentalnog pojasa Egejskog Mora (Odluke Međunarodnog suda pravde 1976, str. 3-27).

Pored toga, pažljivim čitanjem odluke kojom se uvode privremene mjere u sporu *Nikaragve protiv Sjedinjenih Država* može se otkriti da je Sud uzeo u obzir elemente upotrebe sile na koje se Nikaragva žalila. Posebno je naredni stav značajan u kontekstu slučaja Bosne i Hercegovine na koju je krnja Jugoslavija izvršila agresiju sa svojim agentima i saradnicima:

> "32. S obzirom na ovlaštenje Suda po članu 41 Statuta da izrekne privremene mjere za zaštitu posebnih prava svih strana u sporu do donošenja sudske odluke, i s obzirom na zakonska prava na zaštitu za koju Nikaragva traži izricanje privremenih mjera navodeći sljedeće:
>
> - pravo građana Nikaragve na život i sigurnost;
> - pravo Nikaragve da nikada ne dopusti da neka strana zemlja nad njom vrši silu, ili da joj prijeti silom;
> - pravo Nikaragve na suverenitet;
> - pravo Nikaragve da vodi svoje poslove i odlučuje po pitanjima u okviru svoje jurisdikcije bez miješanja ili intervencije neke zemlje;
> - pravo naroda Nikaragve na samoodbranu;

i s obzirom da Republika Nikaragva tvrdi da je hitna potreba za traženim mjerama potvrđena i činjenicom 'da su životi i imovina građana Nikaragve, suverenitet države i zdravlje i napredak privrede u neposrednoj opasnosti' i da Sjedinjene Države ničim ne pokazuju da su

voljne 'prekinuti svoje nezakonske akcije' nego, šta više, traže izvore za nastavak i pojačavanje svojih aktivnosti;..." (Odluke Međunarodnog suda pravde 1984, strana 169-182).

Nepotrebno je isticati da je paralela sa situacijom u Bosni i Hercegovina toliko očigledna da je cijeli svijet može vidjeti.

Zahtjev Bosne i Hercegovine za privremene mjere podržan je i sadašnjom sudskom praksom u sporu koji se odnosi na prolaz kroz široki pojas teritorijalnih voda (Finska protiv Danske), Privremene mjere, Odluka od 29. jula 1991. godine (Odluke Međunarodnog suda pravde 1991, strana 12). Naprimjer, stav 16. ove odluke sadrži sljedeći tekst za izricanje privremenih mjera:

> "16. S obzirom da ovlaštenje Suda da izrekne privremene mjere prema članu 41 Statuta Suda ima za cilj zaštitu posebnih prava strana u sporu do donošenje sudske odluke, i pretpostavlja da neće biti prouzrokovane nepopravljive štete za prava koja su predmet spora u sudskom postupku."

U našem slučaju došlo bi do nepopravljive štete po prava Bosne i Hercegovine u ovom postupku ukoliko ovaj Sud ne bi prihvatio naš Zahtjev za privremene mjere u potpunosti i što je moguće prije.

Isto tako, stav 22. Sudske odluke u konkretnom dijelu kaže:

> "22. Svrha privremenih mjera je zaštita prava koja su predmet spora u sudskom postupku oko diplomatskog i konzularnog osoblja Sjedinjenih Država u Teheranu, Odluka Međunarodnog suda pravde 1979, strana 19, stav 36; vidi i Granični spor, Odluka Međunarodnog suda pravde 1986, strana osam, stav 13); .. i ta sporna prava mogu se zaštititi izricanjem privremenih mjera u skladu sa članom 41. Statuta, ukoliko Sud smatra da to okolnosti zahtijevaju."

Bosna i Hercegovina, sa dužnim poštovanjem, tvrdi da "okolnosti" u ovom slučaju koje uključuju genocid nad nama zahtijevaju da ovaj

Sud, u potpunosti i što je moguće prije, prihvati naš Zahtjev za privremene mjere.

Isto tako i stav 23. Sudske odluke kaže:

> "23. Privremene mjere u skladu sa članom 41. Statuta, izriču se 'do konačne odluke' koju Sud, odlučujući o suštini spora, donosi u ovom predmetu, *i stoga su opravdane samo ako su hitne zbog toga što bi neka akcija štetna po prava bilo koje strane u sporu mogla biti poduzeta prije donošenja te konačne sudske odluke ...*"

Bosna i Hercegovina tvrdi da ovaj Sud mora prihvatiti njen Zahtjev za privremene mjere konkretno zbog "njihove hitnosti jer će se vjerovatno poduzeti neka akcija štetna po prava Bosne i Hercegovine prije" nego Sud mogne saslušati naše optužbe na pretresu. Krnja Jugoslavija danas nastoji da uništi suvereni narod i državu Bosne i Hercegovine, kao i da istrijebi naš narod, sve pripadnike našeg naroda, Muslimane, Hrvate, Srbe, Jevreje, Albance i mnoge druge.

Konačno, u svom zasebnom mišljenju, sudija Šahabadin (Shahabuddeen), je prihvatio sljedeći test koji je jasno izrazio sudija Ansiloti (Anzilotti) u svom neslaganju u slučaju *Poljske agrarne reforme i njemačke manjine* u kojem se kaže:

> "Ako nam *summaria cognitio* koji je karakterističan u sudskom postupku ove vrste omogućava da uzmemo u obzir mogućnost prava koje traži Njemačka vlada, i moguće opasnosti kojoj je to pravo izloženo, mislim da je teško zamisliti i jedan zahtjev za izricanje privremenih mjera koji bi bio pravedniji, podesniji i pogodniji od ovog koji sad razmatramo." (Međunarodni sud pravde, serija A/B br. 58, strana 175-181.)

S obzirom na posebne okolnosti u ovom slučaju; s obzirom na prava koja traži narod Bosne i Hercegovine; i s obzirom na opasnost i neposrednu nepopravljivu štetu koju bi narod Bosne i Hercegovine mogao imati ukoliko krnja Jugoslavija nastavi sa svojim nedozvoljenim

i zločinačkim kursom koji je za svaku osudu, teško je zamisliti i jedan zahtjev koji bi bio "pravedniji, pogodniji i podesniji"od Zahtjeva za privremene mjere koji je podnijela Bosna i Hercegovina.

S obzirom da je nadležnost Suda u ovom predmetu utvrđena *prima facie*, i po Konvenciji o genocidu i po naprijed pomenutom pismu od 8. juna1992. godine, Bosna i Hercegovina tvrdi da nema nikakvih zapreka da se izreknu privremene mjere. Shodno tome, Bosna i Hercegovina, s dužnim poštovanjem, traži da ovaj Sud, u potpunosti i što je prije moguće, izrekne tražene privremene mjere koje bi bile na snazi dok se razmatra ovaj predmet.

Zaključak

Na kraju, u ime moje države i našeg Predsjednika, želim da se iskreno zahvalim članovima Suda na naklonosti i brizi koju su pokazali prema Bosni i Hercegovini tokom ovog postupka. Nevjerovatna brzina kojom je Sud reagovao na naš Zahtjev za privremene mjere otvaranjem ove rasprave tako brzo uvijek će ukazivati na njegovu hrabrost, integritet i efikasnost.

Kada se povučete da biste odlučili o našem Zahtjevu, molimo vas da imate na umu da su, u ovom trenutku, sami životi, sreća, zdravlje, sigurnost, fizički, mentalni i tjelesni integritet, domovi, imovina i privatna svojina stotine hiljada ljudi u Bosni i Hercegovini na kocki, čekajući u neizvjesnosti odluku ovog Suda. Sutra bi moglo biti prekasno za narod i državu Bosne i Hercegovine.

Danas, kada je čovječanstvo na pragu sljedećeg milenijuma svog tegobnog postojanja, narodi i zemlje svjetske zajednice ne smiju od sramote okrenuti glavu od Bosne i Hercegovine! Kako bude sa Bosnom i Hercegovinom, tako će biti i sa cijelim svijetom!

Zahvaljujem vam. I neka vam Bog pomogne u ovom kritičnom trenutku naše nacionalne historije.

PREDSJEDNIK: Hvala vam profesore Bojl. Ovim se zaključuje predmet po Zahtjevu za privremene mjere.Vršioci dužnosti zastupnika Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) tražili su da se sastanemo sutra po

podne, umjesto do podne, kako bi imali malo više vremena da se pripreme za odgovor. Sud je prihvatio ovaj zahtjev i sutra u 15 časova sastaćemo se da čujemo odgovor Jugoslavije (Srbije i Crne Gore). Do tada, rad Suda se prekida.

Sjednica Suda završena je u 12 časova i 30 minuta.

Međunarodni sud pravde
H a g

1993. godina

Javna rasprava

održana u petak 2. aprila 1993. godine u 3 sata u Palati mira
Predsjednik sir Robert Dženings kao predsjedavajući u sudskom postupku u vezi sa primjenom Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida
(Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije - Srbije i Crne Gore)

AUTENTIČNI ZAPISNIK

Prisutni:

Predsjednik sir Robert Dženings; *Oda podpredsjednik; sudije* Ago, Švebel, Beđaui, Ni, Evensen, Tarasov, Gijom, Šahabadin, Ogilar, Modsli, Viramantri, Ranjeva, Adžibola; *Zapisničar*: Valensija Ospina .

Vladu Republike Bosne i Hercegovine zastupaju:

- Njegova ekselencija gospodin Muhamed Šaćirbegović, ambasador i stalni predstavnik Bosne i Hercegovine u Ujedinjenim nacijama,
- Profesor Frensis Bojl, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta države Ilinoi u Šempeinu, *kao zastupnci;*

Gospodin A.H.T. van den Bizen, advokat iz Amsterdama, kao advokat i savjetnik;

Gospođa Jasminka Kalajdžić sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Torontu, kao pravni asistent.

Vladu SR Jugoslavije zastupaju:

Gospodin Ljubinko Živković, otpravnik poslova Ambasade SR Jugoslavije u Hagu,

Gospodin Šabtaj Rozen profesor Međunarodnog prava na Univerzitetu u Haifi; član izraelske advokatske komore ; član Instituta međunarodnog prava; počasni član Američkog društva međunarodnog prava *kao vršioci dužnosti zastupnika.*

PREDSJEDNIK: Molim vas da sjednete. Danas smo se sastali da bismo čuli odgovor Tuženika i prvo pozivam gospodina Živkovića. Izvolite.

Gospodin ŽIVKOVIĆ: Gospodine predsedniče i cenjeni članovi Suda, s vašim dopuštenjem, kao otpravnik poslova Ambasade SR Jugoslavije u Hagu, i kao član diplomatske službe, imam čast da se obratim ovom najslavnijem međunarodnom zakonodavnom telu, glavnom sudskom organu Ujedinjenih nacija.

Tragedija građanskog rata u Bosni i Hercegovini postala je, zbog pravca kojim je krenula, izuzetno osetljiv problem, ne samo u ovom delu Evrope u kojem se odvija, nego u cijelom svijetu. Razlozi za ovo mogu se naći u svireposti međunacionalnih i međureligijskih sukoba ogromnih razmera. Ono što je izgleda zaboravljeno kod sagledavanja događaja koji se tamo odvijaju je nesretna činjenica da nasilje većinom vrše ljudi koji su nekada bili susedi, ili, ako ništa drugo, koji su živeli jedni pored drugih dugi vremenski period.

Kao rezultat toga, u vezi sa ovim predmetom koji se razmatra na najvišem zakonodavnom telu Ujedinjenih nacija, sakrivena je činjenica da je ono što imamo pred sobom jasan slučaj građanskog rata među narodima bivše jugoslavenske republike koju su sačinjavali Muslimani, Srbi i Hrvati.

To nas dovodi i do jednog od ključnih dokaza u ovom sporu koji je Vlada iz Sarajeva pokrenula protiv SR Jugoslavije, tj. do predmeta spora prema kojem se ovde radi o agresiji jedne države na drugu. Nema nikakvih osnova za ovu tvrdnju.

Pored toga, očita je činjenica, koju druga strana namerno nije navela, da se u ovom građanskom ratu bore, ne Srbi koji su došli iz Srbije, nego bosanski Srbi koji tu žive vekovima zajedno sa ostalim nacionalnim grupama. Oni nisu "agenti i saradnici" nekog drugog. Neophodno je navesti ove činjenice koje potkrepljuju tvrdnju da SR Jugoslavija nije agresor u građanskom ratu u Bosni. Ustavnim proglašenjem od 27. aprila 1992. godine, Skupština SR Jugoslavije je jasno dala na znanje da nema nikakvih teritorijalnih pretenzija prema republikama bivše Jugoslavije koje su se otcepile od SFR Jugoslavije:

- ni jedan jedini vojnik SR Jugoslavije ne nalazi se na teritoriji "Republike Bosne i Hercegovine";

- SR Jugoslavija ne daje vojnu podršku ni jednoj strani u međunacionalnom i međureligijskom oružanom sukobu;

- SR Jugoslavija ni na kakav način ne podržava ozbiljne zločine koji se vrše u bivšoj jugoslavenskoj republici i koji su navedeni u Tužbi u ovom postupku. Naprotiv, ona je javno, u više navrata, izjavila da ne opravdava sve te zločine protiv čovečnosti, koji se vrše u ovom građanskom ratu, bez obzira da li se radi o takozvanom etničkom čišćenju ili o prostom ubijanju, a bez obzira na to ko ih vrši. Jugoslavija je, sem toga, poduzela konkretne korake da dokaže koliko je uključena.

Dve važne činjenice ukazuju na ovo:

- SR Jugoslavija i visoki zvaničnici njene dve konstitutivne republike Srbije i Crne Gore, su prvi predložili postavljanje posmatrača UN na granici između Jugoslavije i Hrvatske, s jedne strane, i Bosne i Hercegovine, s druge.

- Prema procenama od gotovo 700.000 izbeglica koji se trenutno nalaze na teritoriji SR Jugoslavije zbog građanskih ratova i u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini, najmanje je 50.000 Muslimana. Oni su primljeni i o njima se vodi najveća moguća briga pod izuzetno teškim trenutnim okolnostima, pod apsolutno istim uslovima koji vaše za ostale izbeglice. Većina ostalih izbeglica su Srbi koji su, takođe, žrtve progona, "etničkog čišćenja" i ako to možemo tako nazvati, pravog nasilja koje vrše sve strane u ovom građanskom ratu.

Moram, takođe, naglasiti da je Vlada SR Jugoslavije, u okviru svojih mogućnosti i ovlaštenja, a na svoju vlastitu inicijativu, delovala pozitivno u traženju mirnog rešenja bosanske krize. Istovremeno, Jugoslavija je učinila sve što je bilo moguće da implementira odluke organa Ujedinjenih nacija.

To nas sve vodi nazad do činjenice da se, u slučaju bivše jugoslavenske republike Bosne i Hercegovine, ne radi o agresiji jedne države drugom, nego o građanskom ratu ogromnih razmera i intenziteta. Prema tome, sve optužbe koje su navedene u Tužbi druge strane protiv SR Jugoslavije potpuno su neosnovane.

Po mišljenju moje vlade, ono što nedopustiva situacija u bivšoj jugoslavenskoj republici Bosni i Hercegovini zahteva je:

- prvo, prekid svih neprijateljstava, za koji dobar korak napred predstavlja prekid vatre od 28. marta ove godine u kojem jugoslavenska vlada ima velikog udela;

- drugo, pronalaženje mirnog rešenja koje će biti dugotrajno, stvarno i pravedno za sve strane u sukobu;

- i konačno, kad se snažno nabijene emocije koje su trenutno dominantne na političkom poprištu utišaju i kad se jasno utvrde istinite i potvrđene činjenice o tome šta se dogodilo i šta se trenutno događa u Bosni i Hercegovini, kažnjavanje onih koji su odgovorni za izvršene zločine.

Tvrdnje iznesene u Tužbi vlade iz Sarajeva su bez osnova. Samo ova činjenica ukazuje na pokušaj da se na osnovu ljudske tragedije postignu trenutni i dugoročni politički ciljevi. Ova Tužba podnesena Sudu pravde još je jedan pokušaj u tom smislu.

Trenutan uspeh vlade gospodina Izetbegovića po ovom predmetu bio bi podizanje embarga na isporuku oružja, kao privremene mjere koja je predložena Sudu. Ukoliko Sud to učini, to bi dovelo do intenziviranja građanskog rata u Bosni i Hercegovini.

Na dugoročnoj osnovi, a u situaciji u kojoj osobe srpske nacionalnosti žive na prostoru van Srbije kao konstitutivnom delu SR Jugoslavije (u ovom slučaju u bivšoj jugoslavenskoj republici Bosni i Hercegovini) takva tanana optužba protiv SR Jugoslavije za genocid,

iz koje se može izvući značajna korist, pruža mogućnost nametanja političkog ili nekog drugog rešenja silom, što bi, u svakom slučaju, dovelo do kršenja osnovnih ljudskih prava lica srpske nacionalnosti u bivšoj Bosni i Hercegovini.

U ovom trenutku, na teritoriji bivše jugoslavenske republike Bosne i Hercegovine krše se njihova osnovna ljudska prava, šta više i njihovo pravo na život. Ovo je činjenica koja je iz nekih razloga skrivena od šire javnosti, kao da su životi i ljudska prava Srba u Bosni i Hercegovini od manje vrijednosti od prava drugih nacionalnih grupa koje žive na toj teritoriji.

Gospodine predsedniče, zahvaljujem Vama i časnim članovima ovog Suda na ljubaznosti i molim vas da date riječ profesoru Rozenu koji će prezentirati pravne dokaze vlade SR Jugoslavije za ovu fazu rasprave. Zahvaljujem.

PREDSJEDNIK: Hvala gospodine Živkoviću. Profesore Rozen.

Gospodin ROZEN: Gospodine predsjedniče i članovi Suda dozvolite mi da se obratim.

Prije svega, htio bih da kažem da poštujem i uvažavam ovu priliku da se još jedanput pojavim pred ovim glavnim zakonodavnim organom Ujedinjenih nacija. Prošlo je preko 40 godina od kad sam takvu priliku imao po prvi put, i tada u raspravi koja se odnosila na Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida.

Koristim se prilikom, gospodine predsjedniče, da izrazim svoje saučešće porodici pokojnog sudije Manfreda Laksa (Manfred Lachs) i ovom Sudu zbog gubitka velikog međunarodnog pravnika, velikog diplomate i velikog sudije i predsjednika ovog Suda.

Takođe želim da izrazim svoju zahvalnost za čast koju mi je ukazala Vlada SR Jugoslavije povjeravajući mi ovu tešku dužnost koja obuhvata davanje ovom Sudu pravnih osnova koje mi, s ove strane podijuma, smatramo značajnim. Imajući na umu moju dužnost prema ovom Sudu, i prema Vladi Jugoslavije, u odnosu na koju ja, koliko god više mogu, moram nastojati da pomognem ovom Sudu da donese pravilnu presudu u ovom sudskom postupku koji je pokrenut isključivo po pitanju Zahtjeva za izricanje privremenih mjera zaštite.

Osim toga, ovom prilikom želim da upozorim na izjavu datu u stavu 9. Tužbe kojom se pokreće ovaj sudski postupak. Tu se pominje utočište koje je Bosna i Hercegovina pružila, među ostalim, sefardskim Jevrejima kada, su bježali od inkvizicije i pogroma, i kad su 1565. godine osnovali svoju zajednicu u Sarajevu. Ja sam i sam potomak jedne od tih sefardskih porodica, porodice Fonseka (Fonseca) čije je ime ovom Sudu poznato u jednom drugom kontekstu, koja je pobjegla iz Portugala kada se inkvizicija proširila i na tu zemlju. Svi mi veoma dobro znamo da je Otomansko Carstvo, pod čijom vladavinom je Bosna i Hercegovina bila mnogo prije 1492. godine, igralo glavnu ulogu, zajedno sa nekim zapadnim zemljama, naročito Italijom i Holandijom, prilikom pružanja utočišta žrtvama progona, a što se tiče same Jevrejske zajednice u Sarajevu, šta više treba reći nego da ona danas daje velike vođe Izraelu, uključujući dvojicu iz njegovog generalštaba.

* * *

Kao što je običaj, neću u svoje izlaganje uključiti pune citate onog što navodim, ali oni se nalaze u tekstu koji sam dao u sudski registar sa namjerom da se provjere po predaji, i zamolio bih da se isti uključe u bilješke sa ovog sudskog postupka.

Kao što sam naveo, ja danas imam dužnost da ovom Sudu prezentitam pravne razloge koji bi, po našem mišljenju, trebalo da ubijede ovaj Sud da ne izrekne tražene privremene mjere.

Potrebna je jedna preliminarna napomena.

Tužba, dokument koji se proteže na 70 stranica štampanog teksta na svim jezicima podnesena je ovom Sudu 20. marta. U to vrijeme bila je faksom dostavljena i Ministru vanjskih poslova u Beogradu i stalnom predstavniku Jugoslavije u Ujedinjenim nacijama u Njujorku, ali iz nekog razloga ne i Ambasadi ovdje u Hagu. Za prenošenje tako dugačkog dokumenta, zajedno sa Zahtjevom za izricanje privremenih mjera, bilo je potrebno neko vrijeme, u stvari oko jedan sat, i tokom

tog prenošenja neke stranice su se izgubile ili su postale nejasne. Engleski nije jezik Jugoslavije i prevođenje na srpski nije ni brz ni lak posao. 24. marta, prije nego što su imale pravu mogućnost da razmotre pomenuti dokumenat, vlasti u Beogradu su obavještene da je Sud odlučio da zakaže ovu raspravu za juče, četvrtak, 1. april. Ja sam, pak, dobio instrukcije u Jerusalemu tek, u srijedu ujutro. Pominjem to, gospodine predsjedniče, samo zbog toga da mi Sud oprosti za bilo kakav nedostatak, ili nepotpunost u prezentaciji.

Gospodine predsjedniče, postoji i materijalna strana ovog vremenskog elementa. Ako uzmemo dva nedavno vođena postupka povodom zahtjeva za izricanje privremenih mjera - zahtjeva koji, podsjećam, nisu prihvaćeni - a kod oba je instrument kojim se pokreće sudski spor, dokument manjkav, dobijamo sljedeću sliku:

U slučaju *Prolaza kroz široki pojas* (*Finska protiv Danske*) Tužba kojom se pokreće sudski spor je dostavljena 17. maja 1991. godine. Zahtjev za izricanje privremenih mjera podnešen je 22. maja. Pismene primjedbe tužene strane - slučajno veoma obuhvatan dokument - podnijete su 28. juna. Rasprava je počela 1. jula, a Rješenje doneseno 29. jula. Mislim da su ti sudski postupci i Rješenje sretno postavili osnovu za rješavanje predmeta izvan suda.

Prošle godine, u dva slučaja koja se odnose na *Pitanja interpretacije i primjene Montrealske konvencije iz 1971. godine, koja su nastala iz vazdušnog incidenta kod Lokerbija* (*Lockerbie*),Tužba kojom se pokreće sudski postupak i zahtjev za izricanje privremenih mjera zajedno su uloženi 3. marta 1992. godine Tuženici nisu dostavili nikakvo pismeno mišljenje. Rasprava po zahtjevu za izricanje privremenih mjera počela je 26. marta, a Rješenje je doneseno 14. aprila.

Nemam vremena da ispitujem ostale procese ove prirode, ali nam se čini da je u ovom slučaju vrijeme koje je ostavljeno Vladi Jugoslavije da se pripremi za sudski postupak, da imenuje svoje zastupnike, da izabere *ad hoc* svog sudiju, da odluči da li uopšte želi da imenuje sudiju *ad hoc*, i da organizuje svoju delegaciju, zaista veoma kratko.

Moj kolega, cijenjeni vršilac dužnosti zastupnika za Republiku Jugoslaviju, zajedno sa mnom, već je ovom Sudu naveo položaj svoje

vlade po pitanju iznošenja činjenica koje se nalaze u Tužbi koja je osnov za pokretanje sudskog postupka, i ja nemam ništa više da kažem o tome u ovoj fazi sudskog postupka za izricanje privremenih mjera. Ja ću se koncentrisati na dvije međusobno povezane tačke, tj. nadležnost ovog Suda da razmatra ovaj Zahtjev, i pitanje odnosa ovog postupka sa tekućim postupcima na Vijeću sigurnosti.

U pogledu nadležnosti Suda, Tužba kojom se pokreće sudski postupak zasniva se samo na jednom valjanom dokazu nadležnosti, članu IX Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948. godine. Uz Vašu dozvolu, gospodine predsjedniče, pročitao bih tu odredbu:

> "Sporovi između potpisnica koji se odnose na tumačenje, primjenu ili izvršenje ove Konvencije, uključujući i one koji se odnose na odgovornost neke zemlje za genocid ili bilo koje drugo djelo navedeno u članu III, rješavaće se pred Međunarodnim sudom pravde na zahtjev bilo koje strane u sporu."

Prije nego se pozabavim suštinom ovog dijela slučaja, imam jedno preliminarno pitanje. Koliko nam je poznato Bosna traži status potpisnice Konvencije na osnovu "objave o sukcesiji" koju je dostavila Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija kao depozitaru Konvencije o genocidu. Bosna i Hercegovina je nezavisni međunarodni entitet. Primljena je u članstvo Ujedinjenih nacija 22. maja 1992. godine. Mnoga pitanja koja se odnose na nove nezavisne države bivše Jugoslavije su neriješena, a jedno od najvažnijih među njima je ono koje se odnosi tako zvanu "sukcesiju država".

Trenutno ne moram ulaziti u detalje, izuzev da kažem da ni jedan propis savremenog međunarodnog prava - koji je meni poznat - ne daje Bosni i Hercegovini pravo da, na osnovu dokumenta koji se zove objava o sukcesiji, jednostrano proglasi da je od 6. marta 1992. godine potpisnica Konvencije o genocidu samo zato što je Jugoslavija potpisnica te Konvencije i što se Konvencija, preko SFR Jugoslavije, primjenjivala i na teritoriji na kojoj se nalazi Bosna i Hercegovina.

Potvrdu ovog nalazim u Bečkoj konvenciji o sukcesiji država s obzirom na državne sporazume od 23. avgusta 1978. godine, član 7. te Konvencije razmatra privremenu primjenu Konvencije i u svom prvom stavu kaže:

> 1. Bez predrasuda u pogledu primjene bilo koje odredbe iz ove Konvencije po kojoj posljedice sukcesije država podliježu međunarodnom pravu neovisno od Konvencije, ista se primjenjuje samo u vezi sa sukcesijom država koja je nastala nakon stupanja na snagu ove Konvencije, sem ako nije drugačije dogovoreno." (RAD KOMISIJE MEĐUNARODNOG PRAVA, 4. izdanje strana 323 (UN Sales No. E.88.V.1).)

Gospodine predsjedniče, svima je poznato da je postupak "objave sukcesije", što slučajno nije pomenuto nigdje u Konvenciji o zakonu o međunarodnim ugovorima iz 1969. (1155 UNTS331), uveden da bi se rješavale posljedice dekolonizacije na ugovornim obavezama ranijih kolonijalnih sila i novih nezavisnih dekoloniziranih sila. Ta konvencija još nije stupila na snagu, iako je proces objave sukcesije u potpunosti uveden i primjenjuje se u slučajevima dekolonizacije.

Krajem 1991. godine - posljednji datum za koji imam detalje bilo je devet ratifikovanja od 15 koliko je potrebno da Konvencija iz 1978. godine stupi na snagu. Jugoslavija je potpisnik Konvencije i istu je ratifikovala bez rezerve 28. aprila 1980. godine. Tvrdim da bi cilj i svrha Konvencije bili uništeni kad bi se 1993. primijenio koncept deklaracije o sukcesiji na okolnosti koje nisu bile u planu kad je Komisija za međunarodno pravo pripremila nacrt njenih članova po tom pitanju i kad je Diplomatska konferencija usvojila Konvenciju 1978. godine. Prema našoj tvrdnji objava o sukcesiji Bosne i Hercegovine koju je prosljedio Generalni sekretar kao depozitar Konvencije, nije isto kao deklaracija o sukcesiji u slučaju dekolonizacije.

Ono što želim reći sadržano je u neobičnom tekstu Obavještenja koje je 18. marta prošle godine odaslao Generalni sekretar Ujedinjenih nacija. Prema tom obavještenju, Vlada Bosne i Hercegovine

deponovala je ovu "objavu o sukcesiji" 29. decembra 1992. godine sa retroaktivnim dejstvom od 6. marta 1992. godine kad je "Bosna i Hercegovina preuzela odgovornost u svojim međunarodnim odnosima". Bosna i Hercegovina ima potpuno pravo da normalnim putem pristupi Konvenciji, u skladu sa članom XIII Konvencije, s tim da to pristupanje stupa na snagu 90 dana nakon deponovanja dokumenta kod Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Shodno tome, gospodine predsjedniče, cijeli dio pregleda činjenica koje se nalazi u Tužbi kojom se pokreće ovaj sudski spor, a prije stupanja na snagu Konvencije za Bosnu i Hercegovinu u skladu sa članom XIII, van nadležnosti je ovog Suda. SR Jugoslavija ne prihvata bilo kakvo proširenje nadležnosti Suda u odnosu na ono što je striktno određeno samom Konvencijom.

Iznoseći ove sporne tačke, gospodine predsjedniče, želio bih se osvrnuti na samu Konvenciju.

Mislim da će se ovaj Sud složiti sa mnom da član IX Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida ima neuobičajenu formu kompromisne klauzule i da je potrebna izuzetna pažnja prije nego se, na osnovu nje, utvrdi nadležnost Suda u glavnom sudskom postupku, a *fortiori* prije nego se utvrdi njegova nadležnost za izricanje privremenih mjera zaštite u ovoj konkretnoj fazi.

Taj dio odredbe člana IX koji se odnosi na "sporove koji se odnose na tumačenje i primjenu" Konvencije ima, naravno, uobičajen tekst, i na osovu njega ja bih se zadovoljio, u ovoj fazi, da primijetim da Tužba kojom se pokreće ovaj sudski postupak i dopunski podnesci uz nju ne sadrže ni jednu naznaku da je takav spor već nastao. Ovo kažem razmišljajući i uzimajući u obzir sve što sam mogao saznati o sporovima na Generalnoj skupštini i Vijeću sigurnosti.

Problem počinje razmatranjem teksta iz člana IX. U ovoj fazi ne bih sporio da se cjelokupni tekst člana IX od "izvršavanje ove Konvencije" do "djela nabrojana u članu III" odnose na suštinu predmeta, i mi se, sada, ne bavimo tim, no zadržavamo sva naša prava u vezi sa tim kako ćemo postupiti u pogledu nadležnosti suda i suštine predmeta, kad za to dođe vrijeme.

Želim da ukažem na nešto sasvim drugo. Ako pažljivo pogledamo Zahtjev za izricanje privremenih mjera, šta vidimo?

Da je Jugoslavija "zajedno sa svojim agentima i saradnicima" - ja zaista ne znam šta se misli pod "saradnicima" - mora odmah prestati sa onim što druga strana naziva "djelima genocida i genocidnim radnjama", ovaj je izraz, po mom mišljenju, samo ponavljanje. Šta se ovim mislilo može se utvrditi iz Tužbe kojom se pokreće sudski postupak. Ali, kao što je Sud naglasio, Zahtjev za izricanje privremenih mjera "mora se, po svojoj prirodi, odnositi na suštinu predmeta jer je, kako se izričito traži članom 41 (Statuta), cilj Suda da zaštiti određena prava svih strana" (*Diplomatsko i konzularno osoblje Sjedinjenih Država u Teheranu, Privremene mjere, Odluka Međunarodnog suda pravde 1979*, strana 16, stav 28) .

Ovdje leži problem. Ono što naši protivnici traže pod izricanjem privremenih mjera je, u stvari, donošenje presude na suštine predmeta. O tome ne može biti dilema, i po našem mišljenju to dovodi spor direktno i nedvosmisleno u okvire doktrine koju je Stalni sud objavio u dobro poznatom sporu oko *fabrike Čorzov* (Chorzow, *Odluka od 21.11.1927. Stalni sud međunarodne pravde, Serija A br. 12*, strana 10). U sporu *Taoci* (Hostages) Sud je razlikovao predmete u sporu koji su bili pred njim od onih koji su 1927. godine bili pred njegovim prethodnikom. Po našem mišljenju, gospodine predsjedniče, ta razlika ne može se napraviti u ovom slučaju. Detalji privremenih mjera koje se traže moraju se sagledati iz optužbi koje su navedene u Tužbi kojom se pokreće ovaj sudski postupak. Moramo se onda zapitati da li, u smislu člana 41 Statuta, treba štititi prava koja se traže ukoliko ona spadaju u nadležnost Suda koju razmatra član 41. Po našem mišljenju, u ovom slučaju taj bitan uslov nije zadovoljen.

Sad bih želio reći nešto o rezolucijama Vijeća sigurnosti:

Dozvolite mi da podsjetim da je u prvoj rezoluciji, Rezoluciji 713 od 25. 9. 1991, Vijeće sigurnosti instistiralo na tome da djeluje u skladu sa Poglavljem VII Povelje. Posljednja Rezolucija do danas, Rezolucija 802. od 25. januara koja se poziva na sve ranije od 713. na ovamo, zaključena je rečenicom koju često koristi Vijeće sigurnosti

"odlučuje da ostane aktivno zaokupljen ovom stvari". Ja sam pomenuo rezoluciju 802. od 25. januara kao posljednju, ali mi se čini da sam pročitao da je još jedna rezolucija prihvaćena juče ili prekjuče, i neka mi Sud oprosti. Ja tu rezoluciju još nisam dobio, stoga ne znam šta je u njoj. Rekao bih, gospodine predsjedniče, da Vijeće sigurnosti ostaje i dalje aktivno zaokupljeno cjelokupnim pitanjem koje je nastalo iz Tužbe kojom se pokreće sudski postupak, kao i iz Zahtjeva za izricanje privremenih mjera. I ja bih, sa dužnim poštovanjem, zamolio ovaj Sud da ovaj aspekt spora ima na umu.

Zatim, u stavu *(m)* podneska uz Tužbu kojom se pokreće sudski postupak, stoji:

> "*(m)* da se Rezolucija Vijeća sigurnosti 713 (1991) kojom se uvodi embargo na isporuku oružja bivšoj Jugoslaviji, mora sastaviti tako da ne utiče negativno na neotuđivo pravo Bosne i Hercegovine na individualnu ili kolektivnu samoodbranu, u skladu sa uslovima člana 51. Povelje Ujedinjenih nacija, kao i na odredbe međunarodnog običajnog prava".

Zastupnik Bosne i Hercegovine je juče posvetio veliki dio svog izlaganja tom aspektu svog slučaja.

Rezolucija Vijeća sigurnosti 713 (1991) je prva u dugoj seriji rezolucija koje je prihvatilo Vijeće sigurnosti od 25.septembra 1991.godine Stav 6 te rezolucije glasi:

> "Vijeće sigurnosti
>
> 6. *odlučuje*, u skladu sa poglavljem VII Povelje Ujedinjenih nacija, da sve zemlje moraju, u svrhu uspostavljanja mira i stabilnosti u Jugoslaviji, odmah primijeniti opšti i potpuni embargo na sve isporuke oružja i vojne opreme Jugoslaviji dok Vijeće sigurnosti ne odluči drugačije, u skladu sa dogovorom između Generalnog sekretara i vlade Jugoslavije."

"Sve zemlje", gospodine predsjedniče.

Ovo je ključna odredba na koju se odnose tvrdnje iz Tužbe kojom se pokreće sudski postupak u ovom predmetu. I na tu odredbu ukazuju

različiti stavovi Zahtjeva za izricanje privremenih mjera. Posebno mislim na stavove 4, 5. i 6. traženih privremenih mjera. Bosna i Hercegovina je uvijek zamjerala nepristrasnost Rezolucije Vijeća sigurnosti 713. (1991), i sada pokušava, pomoću Zahtjeva za izricanje privremenih mjera zaštite da tome doskoči.

Gospodine predsjedniče, članovi Suda.

Svi koji poznaju rad Vijeća sigurnosti znaju da se tekst njegovih rezolucija uvijek bira veoma pažljivo. U vezi sa tim, dozvolite da vas podsjetim šta je ovaj Sud rekao o ovom 1971. godine: "jezik rezolucije Vijeća sigurnosti mora se pažljivo analizirati" (*Pravne posljedice nastavljene prisutnosti Južne Afrike u Namibiji (na jugozapadu Afrike) bez obzira na Rezoluciju Vijeća sigurnosti 276. (1970), ODLUKA MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE 1971. GODINE*, strana 53, stav 53).

U stvari, stav 6. Rezolucije 713. (1991) ne zahtijeva baš mnogo analiza. On znači, gospodine predsjedniče, tačno ono što kaže. Šta više, on ne stoji sam. Želio bih vas podsjetiti da je Vijeće sigurnosti ovu odredbu posebno potvrdilo u nekoliko navrata od trenutka kad je usvojena 1991. godine. Pozivam se na Rezoluciju Vijeća sigurnosti 724. od 15.12.1991. godine, 740. od 7. februara 1992, 743. od 21. februara 1992. (naročito stav 11), Rezoluciju 762. od 30. juna 1992. - (naročito stav 8). Vijeće sigurnosti je smišljeno prihvatilo i potvrdilo taj stav Rezolucije 713. (1991), svaki put djelujući u skladu sa Poglavljem VII Povelje. To Poglavlje, nema potrebe da podsjećam Sud, razmatra djela koja predstavljaju prijetnje po mir, narušavanje mira i djela agresije, i tu Vijeće sigurnosti ima isključivo ovlaštenje da poduzme imperativne korake. Govoreći uopštenije, Vijeće sigurnosti je potvrdilo Rezoluciju 713. (1991) rezolucijama 780. (1992) od 6. oktobra i 787 (1992) od 16. novembra prošle godine. Obje te rezolucije, kao i druge, donešene su nakon što je Bosna i Hercegovina postala članicom Ujedinjenih nacija.

Ono što naši protivnici danas traže da Sud učini, davanjem Zahtjeva za izricanje privremenih mjera zaštite, je da se odredba Rezolucije 713. (1991) tumači, ili čak i izmijeni i preokrene u tendencioznu i jednostranu odredbu, koja ne podrazumijeva postizanje

onih ciljeva koje Vijeće sigurnosti i svi mi želimo vidjeti, a to je vraćanje mira na područje o kojem se radi.

Sud je uvijek bio krajnje pažljiv i oprezan kad bi se suočio sa pitanjima koja se odnose na djelovanje Vijeća sigurnosti, i možda, suprotno od onog što je katkada izraženo u formalnim spisima, nikada sebi nije dozvoljavao da bude gurnut u bilo kakav oblik konfrontacije sa Vijećem sigurnosti. Ovo se posebno dokazalo prošle godine u sudskom postupku u Lokerbi (Lockerbie) predmetu, a ja ne namjeravam, niti sam to mogao pripremiti za ovo izlaganje u ograničenom vremenskom periodu koji sam imao na raspolaganju, dokazivati osnov koji je iznesen na usmenom sudskom postupku po ovom predmetu. Sad bih želio da vas podsjetim na jedan stav iz Rješenja od 14. aprila prošle godine (Citiram iz Rješenja koju je Sud donio u sporu koji je pokrenut protiv Velike Britanije, ali isti stav se pojavljuje i u drugom sporu koji je pokrenut protiv Sjedinjenih Američkih Država). Stav 39. Rješenja glasi:

> "I Libija i Velika Britanija, kao članice Ujedinjenih nacija, obavezale su se da će prihvatiti i izvršavati odluke Vijeća Sigurnosti u skladu sa članom 25. Povelje; Sud, koji u svom postupku razmatra privremene mjere smatra da se ova obaveza *prima facie* proširuje na odluku koja je sadržana u Rezoluciji 748. (1992); i u skladu sa članom 103. Povelje, obaveze strana u sporu u tom pogledu imaju veću snagu od njihovih obaveza po nekom drugom međunarodnom sporazumu..."

Prema našem mišljenju, ova teza ukazuje na to da navod iz Rješenja treba da preteže, a u ovom predmetu ima još veću snagu jer Vijeće sigurnosti djeluje prema poglavlju VII Povelje od samog početka bavljenja ovim problemom.

U tom pogledu, ovaj predmet se može lako razlikovati od dva spora kod kojih je formalni tekst često izložen tako da ukazuje na potencijalni konflikt između Suda i Vijeća sigurnosti. Pozivam se na slučaj vojnih i paravojnih aktivnosti u Nikaragvi i protiv nje, i na

Lokerbi slučajeve. U vrijeme kad se Sud bavio svakim od ova tri slučaja, Vijeće sigurnosti je djelovalo u skladu sa drugim odredbama Povelje, a ne prema poglavlju VII (uključilo se u poglavlje VII kad je Sud donosio odluku u slučajima Lokerbi). To nije slučaj i ovdje, gdje Vijeće sigurnosti, kako sam već napomenuo, djeluje u skladu sa poglavljem VII Povelje, sa svim implikacijama koje to ima za organe Ujedinjenih nacija i za sve države, bez obzira da li su, ili nisu, članice Ujedinjenih nacija.

Ovo pitanje ima važnost koja premašuje odnose strana u ovom sporu. Kako se vidi stav 6. Rezolucije 713. odnosi se na sve države, a pošto je usvojen prema poglavlju VII Povelje, on je obavezan za sve države. Sud mora biti krajnje oprezan prije nego, na bilo koji način, promijeni značenje, smisao, važnost ove odredbe, čak i ako bi to uradio indirektno, kroz tumačenje i gotovo skraćene i uzgredne postupke po zahtjevu za izricanje privremenih mjera zaštite.

Ja sam savršeno svjestan činjenice da je u mnogim prilikama Vijeće sigurnosti usvojilo odluke kojima se osuđuju, ili kritikuju, razne aktivnosti koje se pripisuju vladi Jugoslavije. Ali, ako posmatramo rezolucije u cjelini, kao što sam ubijeđen da bi ovaj Sud želio da uradi - ja ću ih iznijeti ako to Sud traži - mislim da bi bilo fer da se kaže da je Vijeće sigurnosti izbjeglo preuopštenu podjelu krivice za trenutnu situaciju. Lista obuhvata sljedeće rezolucije, bez one koja je usvojena prije dan ili dva: 713, 721, 724 iz 1991. godine, 727, 740, 743, 749, 752, 757, 758, 761, 762, 764, 769, 770, 771, 776, 780, 781, 787, 795, 798 iz 1992. godine - ogroman broj rezolucija - i 802 iz 1993. U svim tim rezolucijama uvijek su se pozivale sve strane u sporu da poduzmu određene akcije koje je konkretna rezolucija imala na umu kod suočavanja sa određenim događajem ili incidentom. I zaista, kad je Vijeće sigurnosti ocijenilo da je djelovanje vlade Jugoslavije za kritiku, šta više za osudu, ne smijemo previdjeti činjenicu da su to bile političke odluke koju je donijelo političko tijelo, a ne zakonske odluke bazirane na pažljivom pregledu svih dokaza i bilješki koji su pažljivo poredani po prioritetu i smišljeno i detaljno razmotreni. Ne dijelim mišljenje, i mislim da ovaj Sud nikada nije rekao ništa što bi podržalo

takav stav, da su odluke ovog tipa koje je donijelo Vijeće sigurnosti "kvazi-zakonske" što god da je značenje tog misterioznog izraza. To su političke odluke koje se zasnivaju na međusobnom djelovanju političkih faktora koji nisu uvijek očigledni. Članovi Suda koji su u drugom svojstvu učetvovali u nekom postupku na Vijeću sigurnosti znaju to vrlo dobro, i nema potrebe da se dalje zadržavam na tome.

Ono što Bosna i Hercegovina svojom Tužbom kojom se pokreće sudski postupak traži od ovog Suda je da se proberu i izaberu proglasi Vijeća sigurnosti i da se nekim alhemijskim postupkom preobraze u odluke Suda, sa svim posljedicama koje prate te odluke. I ono što, zatim, Bosna i Hercegovina pokušava da učini u ovim sudskim postupcima za izricanje privremenih mjera je dobijanje privremene sudske odluke sa istim dejstvom. To je pokušaj zloupotrebe praga nadležnosti ovog Suda za izricanje privremenih mjera zaštite kako bi se u međuvremenu odlučilo o suštini spora, bez obzira na to da, prema našim tvrdnjama, u ovom slučaju nije dostignut ni opšte priznati niski prag nadležnosti, u skladu sa neuobičajenom obaveznom klauzulom Konvencije o genocidu.

Gospodine predsjedniče, znam da latinski nije zvanični jezik Ujedinjenih nacija, ali dozvolite mi da citiram dobro poznato načelo, mislim iz Digeste: *narra mihi facta, narrobo tibi jus*. Ovo je sud prava, ne neki drugi tip Vijeća sigurnosti. Neke činjenice su očigledno potrebne prije nego se donese bilo kakva valjana odluka, i to je, naravno izričito određeno Pravilnikom Suda. Međutim, ja mislim da će razmatranje zapisnika ovog Suda i njegovog prethodnika pokazati da je rijetko, a možda i nikada, ovaj Sud bio preplavljen tako dugačkim spiskom činjenica i tvrdnji sa tako malo zakonske osnove, kao što smo juče čuli.

Ovo je konkretan sudski postupak za izricanje privremenih mjera zaštite prema članu 41. Statuta, i u skladu sa procedurom navedenom u članovima 73-78. Pravila suda. Mi nastojimo da se, koliko je moguće više, zadržimo u granicama određenim procedurom. Sa te polazne tačke prebaciću sada na ono što ste Vi, gopodine predsjedniče, postavili juče kad ste se pozvali na stav 1. člana 61. Pravila. Vjerujem da je to bilo prvi put da se formalno poziva na ovu odredbu, a

istovremeno ste pomenuli, gospodine predsjedniče, novi dokument koji je protivna strana podnijela vjerujući da on predstavlja, kako je rečeno "dodatni osnov za nadležnost u ovom sporu".

Prije svega, želio bih izraziti svoju najjaču rezervu na ovaj pokušaj promjene osnova nadležnosti koji će, pretpostavljam, oni opravdati rezervom koja je sadržana u Tužbi kojom se pokreće ovaj sudski postupak, stav 135. da revidiraju, izmijene ili dopune svoju Tužbu kojom se pokreće sudski postupak. Nije ni vrijeme ni mjesto da raspravljamo o tome koliko je ovakav tip rezerve kompatibilan sa članom 40. Statuta Suda i članom 38. Pravilna Suda. Ja bih samo želio pomenuti doktrinarnu studiju ovog problema koju je talijanski pravnik Luiđi Maljorino (Luigi Magliorino) objavio 1989. godine u *Pregledu međunarodnog prava* (Rivista di diritto internazionale). Prošle godine u sporu *Nauru*, Sud je razmatrao ovaj problem i naglasio potrebu da se održi zakonska sigurnost u odnosu na činjenice navedene u Tužbi kojom se pokretao sudski postupak, i ja molim da se ista pažnja primijeni i ovdje. Juče po podne, dok sam pripremao svoje bilješke , dobio sam pismo od cijenjenog zapisničara, nakon prekida postupka juče, koji mi je dostavio još malo onog što se naziva "Dopunski podnesak uz Tužbu". Taj podnesak je zastupnik druge strane podnio juče. Mi se tome zaista energično protivimo. Kako može strana u sporu, kako može bilo koja strana u sporu, pripremiti svoju prezentaciju Sudu, ako je suprotna strana stalno i neograničeno obasipa dokumentima i novim podnescima i dopunama? To samo stvara zabunu na svim stranama, a ubijeđen sam da je i sam Sud zbunjen. Ja, sa dužnim poštovanjem, tražim da Sud razmotri ovaj problem i donese odgovarajuće zaključke.

Pošto je ovo uzgredni sudski postupak za privremene mjere koje druga strana traži na osnovu "Pregleda činjenica iz Tužbe", u ovoj fazi, zadovoljiću se ovim kratkim primjedbama u tom pogledu, zadržavajući pravo da razmatramo ovaj problem potpunije u nekom pogodnom momentu.

Gospodine predsjedniče, moram sada reći i to da ovaj Sud nije međunarodni krivični sud, a pojmovi kao oni koje smo čuli juče,

izvedeni iz lokalnog krivičnog zakona, nisu relevantni za ovakav sudski postupak. Nadležnost Suda definisana je članom 36. Statuta, a član 36. mu ne daje ovlaštenje i funkciju vojnog tribunala na kojem se sudilo nacističkim ratnim zločincima nakon Drugog svjetskog rata. Ništa iz Konvencije o sprječavanju i kažnjavanja zločina genocida ne utiče na ovo, i u ovoj parnici, gospodine predsjedniče, nadležnost Suda zasniva se isključivo na stavu 1. člana 36. Statuta.

Dodatni osnov za određivanje nadležnosti Suda na koji se, sada, poziva druga strana očigledno se može naći u stavovima 2. i 3. pisma koje je, 8. juna 1992. godine, predsjednik Srbije i Crne Gore poslao gospodinu Robertu Badinteru, predsjedniku Arbitražne komisije Konferencije o Jugoslaviji u Parizu. Stavovi 2. i 3. tog pisma glase:

> "2. Principijelan je stav SR Jugoslavije da se sva pitanja koja se tiču sveukupnog rješavanja jugoslovenske krize moraju rješavati sporazumno između SR Jugoslavije i ostalih bivših jugoslovenskih republika.
>
> 3. SR Jugoslavija stoji na stanovištu da svi pravni sporovi koji se ne mogu riješiti sporazumno između SR Jugoslavije i bivših jugoslavenskih republika, treba da se predaju Međunarodnom sudu pravde, kao glavnom sudskom organu Ujedinjenih nacija."

Gospodine predsjedniče, ovo pismo pokazuje da Vlada Savezne Republike Jugoslavije ima povjerenje u ovaj Sud. Ono odražava stav Vlade po kojem svi pravni sporovi sa Jugoslavijom, koji se ne mogu riješiti na neki drugi način, treba da se rješavaju u skladu sa Statutom ovog Suda. Ali, nema ničeg u tom pismu što bi se moglo uzeti kao generalno prihvatanje nadležnosti ovog Suda za sve sporove pravne prirode između Savezne Republike Jugoslavije i bivših jugoslovenskih republika. To nije ponuda koju bilo koja druga država može prihvatiti unilateralno, i profesor Bojl je juče primijetio da prihvatanje ove ponude ne daje ovom Sudu bilo kakve nadležnosti. Ako postoji namjera da se Tužba podvede u okvire stava 5. člana 38. Pravila suda, onda moram jasno reći da saglasnost Savezne Republike Jugoslavije

nije data i da ne treba poduzimati nikakav sudski postupak. S dužnim poštovanjem molim Sud da razjasni ovo pitanje.

Koliko ja vidim, gospodine predsjedniče, ovo je u, stvari, isti slučaj koji je Sud imao prije nekoliko godina u sporu oko *epikontinentalnog pojasa Egejskog mora*. I tu je tužitelj, Grčka, nastojala da utvrdi nadležnost suda na osnovu zajedničkog kominikea kojim su Grčka i Turska objavile svoju političku odluku da se problemi između te dvije zemlje rješavaju mirnim putem na ovom Sudu, a na osnovu stava 1. člana 36. Statuta. Izraz koji je upotrijebljen u tom kominikeu je "trebalo da se rješavaju" (devraient etre resolus). Pismo od 8. juna naši protivnici preveli su na francuski jezik, i upotrijebili su također izraz "treba da se rješavaju". Ni na engleskom ni na francuskom taj izraz ne predstavlja zakonsku obavezu ili čvrto prihvatanje nadležnosti Suda prema odredbama njegovog Statuta. To je samo izricanje voljnosti da se sa drugim zemljama postigne dogovor u smislu pokretanja konkretnog spora na ovom Sudu u skladu sa odredbama njegovog Statuta, i ja smatram da bi trebalo da ovaj Sud, kao što je to učinio 1978. godine, "zaključi da nije bila namjera Vlade SR Jugoslavije, i da njena izjava ne predstavlja obavezu da odmah bezuslovno prihvati unilateralni zahtjev za pokretanje ovog sudskog spora". Citiram stav 107. sudske presude u sporu oko epikontinentalnog pojasa Egejskog mora na strani 44.

Postoji još jedan sudski argument s kojim se moram pazabaviti. Ukazujem na argumente koje je iznio profesor Bojl na 39. strani jučerašnjeg pretresa, kojim tvrdi da član VIII Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida na ovaj ili onaj način "izričito daje međunarodnu sudsku kompetenciju Međunarodnom sudu pravde da preuzme efikasne akcije da spriječi i suzbije sva djela genocida i druga djela navedena u članu III" Konvencije. Primijetio sam, ako ne griješim, da profesor Bojl nije pročitao u zapisnik tekst člana VIII, i zato ću ja to učiniti.

Ovaj član glasi:

"Sve potpisnice mogu tražiti od kompetentnih organa Ujedinjenih nacija da poduzmu određene korake u skladu sa

Poveljom Ujedinjenih nacija koje prema njihovom mišljenju odgovaraju za sprječavanje i suzbijanje djela genocida ili nekih drugih djela nabrojanih u članu III."

Gospodine predsjedniče, nisam imao vremena da istražujem sudsku historiju ove odredbe. Međutim, oslanjajući se na član 31. Bečke konvencije o Zakonu o međunarodnim sporazumima, preuzeo bih rizik da sugerišem da dobronamjerno tumačenje u skladu sa uobičajenim značenjem odredaba Međunarodnog sporazuma u svom kontekstu i svjetlu svojih ciljeva i svrhe ne stvara nikakvu dvosmislenost ili nejasnost, niti dovodi do bilo kakvih rezultata koji su očigledno apsurdni ili nerazumni, kako bi se opravdalo pribjegavanje zakonodavnoj historiji. Taj član znači upravo to što jasno kaže: zemlje potpisnice mogu se obratiti nekom kompetentnom organu Ujedinjenih nacija da poduzme one korake u skladu sa Poveljom za koje taj organ smatra da su odgovarajuće. Statut ovog Suda je integralni dio Povelje i njen aneks. Primijenjen na ovom Sudu koji ima svojstvo glavnog organa i glavnog sudskog organa Ujedinjenih nacija, član VIII jednostavno kaže da zemlje potpisnice mogu tražiti od ovog Suda da, djelujući u okviru svoje nadležnosi u skladu sa Poveljom i Statutom, poduzme one korake za koje on smatra da su odgovarajući. Što se tiče privremenih mjera zaštite, nadležnost ovog Suda utvrđena je stavom 1. člana 36. Statuta, i članom IX Konvencije kao polaznom tačkom, i članom 41. Statuta koji Sudu daje diskreciono pravo koje, mogao bih dodati, kao i sva ostala diskreciona prava prenesena na ovaj Sud, mora biti primjenjeno nepristrasno. Ni jedan međunaredni sporazum ne može promijeniti ni Povelju ni Statut ovog suda.

* * *

Gospodine predsjedniče, sada dolazim do posljednjeg dijela mojih primjedbi, do pitanja privremenih mjera na koja se odnosi ovaj sudski postupak.

Moj zadatak olakšava zvanično obavještenje koje je juče sudskom zapisničaru dostavio gospodin Jovanović, ministar vanjskih poslova SR Jugoslavije.

U tom obavještenju Ministar ukazuje na elemente koji bi trebalo da se uključe u bilo koje izricanje privremenih mjera ukoliko ovaj Sud zaključi da je donošenje takve odluke propisno.

- Jedan: da se naloži muslimanskim vlastima u Bosni i Hercegovini da se striktno pridržavaju posljednjeg dogovora o prekidu vatre u Bosni i Hercegovini, tj. dogovora koji je stupio na snagu 28. marta prošle godine, nakon što je pokrenut ovaj sudski postupak i nakon što je podnesen Zahtjev za izricanje privremenih mjera.

- Dva: da se naloži istim tim vlastima da poštuju i primjenjuju Ženevsku konvenciju o zaštiti žrtava rata iz 1949. godine, kao i odgovarajuće Dopunske protokole iz 1977. godine. Genocid i genocidna djela vrše se nad Srbima koji žive u Bosni i Hercegovini, kao i veoma teški ratni zločini. Obaviješten sam da srpsko stanovništvo u Bosni i Hercegovini čini 34%* od ukupne populacije te Republike.

- Tri: da se naloži istim tim vlastima da odmah zatvore i raspuste sve zatvore i logore na svojoj teritoriji, logore i mjesta na kojima se drže Srbi zbog svog etničkog porijekla, gdje su podvrgnuti takvom zlostavljanju i mučenju da to predstavlja stvarnu opasnost po njihove živote i zdravlje.

- Četiri: da se naloži istim tim vlastim da dopuste srpskim građanima da sigurno i bez opasnosti na puste svoja boravišta u Tuzli, Zenici, Sarajevu i drugim mjestima u Bosni i Hercegovini gdje su izloženi uznemiravanju, fizičkom i mentalnom zlostavljanju, imajući u vidu da bi ih mogla zadesiti ista sudbina koja je zadesila Srbe u istočnoj Bosni gdje je masakrirano nekoliko hiljada srpskih civila.

---

* Namjerno izvrtanje istine. Rezultati još svježeg popisa bili su objavljeni. Po tom popisu (od 31.03.1991.) srpsko stanovništvo u Bosni i Hercegovini činilo je 31,2%. Slično je i sa drugim podacima u ovom pismu (o "masakriranju nekoliko hiljada srpskih civila" - u istočnoj Bosni, te "pravoslavnim sveštenicima u zatvorima" na ovoj strani) ali i u drugim istupanjima zastupnika SRJ u ovom Sudskom sporu, što u ovom prevodu ne treba osporavati. (Napomena Redakcije bosanskog izdanja).

- Pet: da se naredi istim tim vlastima i njihovim pristalicama da odmah prestanu i odustanu od rušenja i skrnavljenja pravoslavnih crkava i svetišta i drugih mjesta koja se smatraju srpskim kulturnim nasljeđima, da prekinu sa zlostavljanjem pravoslavnih sveštenika koje drže u zatvorima.

- Šest: da se naredi istim tim vlastima da prekinu sa djelima diskriminacije na nacionalnim ili vjerskim osnovama i sa "etničkim čišćenjima", uključujući i diskriminaciju kod podjele humanitarne pomoći srpskom stanovništvu u Bosni i Hercegovini.

U tom obavještenju ministar vanjskih poslova daje svoje primjedbe na privremene mjere koje je Bosna i Hercegovina tražila. Sada ću se osvrnuti na tražene privremene mjere navedene na stranici 6. sudskog prikaza tog Zahtjeva.

Nema nikakvih osnova za prihvatanje zahtjeva za privremene mjere navedene u stavu 1 tog dokumenta. Savezna Vlada Jugoslavije i njena izvršna tijela, uključujući i vojna, nisu, i ne vrše nikakva djela na koja se odnosi član III Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida. Od početka međuetničkih i međureligijskih sukoba u Bosni i Hercegovini savezna Vlada Jugoslavije je dosljedno tražila mirno rješenje krize. Muslimanska strana, i sam njen Predsjednik, snose veliku odgovornost za početak i širenje sukoba širom Bosne i Hercegovine. Uz tvrdnje izrečene protiv Savezne Republike u bujici dokumenata koja je ovom Sudu dostavila druga strana nema nikakvih čvrstih dokaza. Novinski izvještaji, često tendenciozni, nisu adekvatna osnova za takve ozbiljne optužbe protiv jedne suverene države.

Mjere predložene u stavovima 2-6 izlaze van svih odredaba Konvencije i stoga ne dosežu ni najniži prag nadležnosti ovog Suda po pitanju izricanja privremenih mjera. Šta više, tvrdnje koje predstavljaju osnov za ove mjere nisu u saglasnosti sa činjenicama. Još jedan razlog za odbijanje ovih zahtjeva navedenih u stavovima 4, 5. i 6. Zahtjeva, je da bi njihovo prihvatanje dovelo do produžavanja genocida i genocidnih radnji koje se vrše nad srpskim stanovništvom u Bosni i Hercegovini.

Kao uvod u ovaj dio mog izlaganja predlažem da ovaj Sud donese zaključak da ne bi bilo podesno da izrekne bilo kakve privremene mjere u ovom slučaju. Sad treba da objasnim zbog čega.

Pozivajući se na član 41. Statuta Suda, tvrdim da običajno pravo ovog Suda utvrđuje dva osnovna kriterija koja se moraju zadovoljiti prije nego Sud iskoristi svoje diskreciono pravo da izrekne privremene mjere zaštite.

- Prvi uslov je da dokument koji služi kao pravni osnov za određivanje nadležnosti mora *prima facie* pružiti osnovu za nadležnost po pitanju činjenica koje su navedene u dokumentu kojim je pokrenut sudski postupak, u ovom slučaju Tužba kojom se pokreće sudski postupak, bez ikakvog pozivanja na bujicu dopuna kojoj smo svi mi bili izloženi.

- Drugi uslov je da tražene privremene mjere obavezno štite prava za koja se presuđuju.

Prema našem mišljenju ni jedan od ova dva uslova nije zadovoljen Zahtjevom Bosne i Hercegovine.

Što se tiče prvog uslova, već sam pokušao pokazati, nadam se na zadovoljstvo ovog Suda, da je, što se tiče utvrđivanja nadležnosti ovog Suda u skladu sa članom IX Konvencije, ta nadležnost ograničena na događaje koji su se desili nakon što je učešće Bosne i Hercegovine u Konvenciji o genocidu postalo važeće. Nema nikakvih drugih osnova za utvrđivanje nadležnosti ovog Suda, a posebno, član VIII Konvencije ni na kakav način ne proširuje nadležnost, ili kompetenciju, ili diskreciona prava ovog Suda po članu 41. Statuta. U svim okolnostima, što se tiče obaveza država po Konvenciji i funkcije Vijeća sigurnosti koje djeluje u skladu sa poglavljem VII Povelje, najvažniji je član 103. Povelje.

Što se tiče drugog zahtjeva koji se odnosi na to da tražene mjere moraju obavezno štititi prava koja bi mogla biti presuđena za bilo koju stranu u sporu, tvrdim da, ako pogledamo iza zbrke optužbi i kontraoptužbi u ovom sporu, ovaj Sud mora utvrditi da kad Vijeće sigurnosti djeluje prema poglavlju VII Povelje, često ponavljan stav Suda da član 41. Statuta daje ovom Sudu "posebna ovlaštenja" treba

da prevagne (vidi na primjer, spor oko *epikontinentalnog pojasa Egejskog mora, Privremene mjere* (*Odluka Međunarodnog suda pravde 1976*, strana 11) i slučaj *Širokog pojasa* (*Odluka međunarodnog suda 1991*, strana 29) u odvojenom mišljenju sudije Šahabadina). Mislim da je Sud dovoljno čuo, uprkos tome što smo mi s ove strane podijuma pokazali određenu uzdržanost kako ne bismo pogoršali odnose u ovom sudskom postupku, da može utvrditi da zaista ne postoji mogućnost da se presudi u korist druge strane u sporu po njenoj Tužbi kojom je ovaj sudski postupak pokrenut. U takvim okolnostima, ukoliko bi ovaj Sud izrekao privremene mjere sada, rizikovao bi da se kasnije nađe u neugodnom položaju kao u slučaju *Anglo-iranske naftne kompanije* iz 1952. godine koji su tada predvidjela dvojica eminentnih članova ovog suda, sudije Vinijarski (Winiarski) i Badavi (Badawi), (vidi Rješenje Međunarodnog suda pravde 1951, strana 97).

Prema našem mišljenju, pažljivi pregled Tužbe kojom se pokreće ovaj sudski postupak i Zahtjev za izricanje privremenih mjera neće pokazati da postoji prikazana hitnost tog zahtjeva. Tipografski trikovi i bombastična frazeologija istaknutog stava na stranici 138, stav 136, štampane verzije Tužbi kojom se pokreće ovaj sudski postupak nikako ne potvrđuju da postoji jasno prikazana hitnost. To pitanje se upadljivo iznosi pred ovaj Sud svaki put kad se daje zahtjev za izricanje privremenih mjera, kao da Sud nije upoznat sa svojim prethodnicima, a u namjeri da uštedim Sudu vrijeme, ja ću se uzdržati od ponavljanja dokaza koje je Sud čuo u drugim sporovima *ad nauseam* (od gadosti do gnušanja) samo godinu dana ranije.

Gospodine predsjedniče i članovi Suda, mislim da nije potrebno da zaključim ovo izlaganje nekim formalnim tvrdnjama koje, kako sam pročitao u Pravilima, nisu uvijek potrebne u ovakvoj vrsti sudskih postupaka. Dokazi pokazuju da Zahtjev pokreće niz kompleksnih pitanja. Ako ovaj Sud odluči da je potrebno da iskorist svoje diskreciono pravo i da izrekne nešto što bi ličilo na odgovarajuće privremene mjere koje treba da se usvoje u ovoj fazi spora, tad smo mi naveli kakve mjere treba da se izreknu prema našem mišljenju. S druge

strane, mi smo i sugerisali da bi, u ovim okolnostima spora, bilo prigodnije da ovaj Sud uopšte ne izrekne nikakve mjere. U svakom slučaju, mi mislimo da ovi jednostrani i neuravnoteženi zahtjevi Bosne i Hercegovine ne stoje ni pod kakvim okolnostima, i mi, s dužnim poštovanjem, molimo Sud da presudi u tom smislu.

Ovim zaključujem ono što želim da kažem u ovoj fazi sudskog postupka koji je, dozvolite da opet ponovim, uzgredan postupak na Zahtjev za izricanje privremenih mjera zaštite po članu 41. Statuta. Vlada SR Jugoslavije zadržava sva druga svoja prava po Statutu i Pravilima ovog Suda, uključujući, ali bez ograničenja, pravo da predoči protivtužbu.

Ovim zaključujem izlaganje koje sam želio predočiti u ime Vlade SR Jugoslavije u ovoj fazi.

Međutim, gospodine predsjedniče, dok imam riječ, moram zamoliti za dopuštenje Suda da dam jednu kratku ličnu primjedbu.

U svom izlaganju juče, ambasador Šaćirbegović se nekoliko puta pozvao na nacistički holokaust. Svakoj osobi koja zna šta je bio holokaust i šta mu je bila namjera, takva izjava je ništa manje nego bogohulna. Ništa što se od tada dogodilo u Evropi ne može se porediti sa tim neoposivim događajem u historiji Evrope.

Ostaje mi još, gospodine predsjedniče, da se zahvalim Sudu i zapisničaru za ljubaznost koju su mi još jedanput ukazali. Zahvaljujem, gospodine predsjedniče.

PREDSJEDNIK: Mnogo vam hvala profesore Rozen. Sud je saslušao stavove Tužitelja i Tuženika po ovom Zahtjevu za izricanje privremenih mjera zaštite. U ovom trenutku nije potpuno jasno da li će strane u sporu tražiti još neku usmenu sudsku raspravu, stoga mislim da je najbolje da se Sud povuče na 10 ili 15 minuta dok strane u sporu ne razmotre ovo pitanje. Hvala vam

Sud je prekinuo rad od 16.30 do 16.55

PREDSJEDNIK: Sada ćemo, mislim od profesora Bojla, čuti dalje izlaganje u ime Bosne i Hercegovine.

Profesor BOJL: Gospodine predsjedniče, cijenjeni članovi Suda, dozvolite mi da se obratim. Juče sam dobio saopštenje od Vladislava Jovanovića, saveznog ministra vanjskih poslova krnje Jugoslavije. Ne smeta mi što mi je stiglo juče. Ja sam ga pogledao i želio bih dati nekoliko komentara u vezi sa kominikeom na koji se gospodin Rozen pozvao.

- Prvo, demokratski osnov i legitimnost Vlade Bosne i Hercegovine, koju ja predstavljam, i našeg predsjednika, Njegove ekselencije Alije Izetbegovića, već su opisani u stavovima 10-16 Tužbe od 20. marta. Neću sada sve to ponavljati. Krnja Jugoslavija, sa svojim agentima i saradnicima u Bosni, pokušala je da stvori umjetnu "državu" unutar naše suverene teritorije pod nazivom takozvane "Srpske Republike Bosne i Hercegovine", jasno kršeći član II, stav 4 Povelje Ujedinjenih nacija. Ovdje imamo stvarni problem legitimnosti, ali ne legitimnosti moje vlade. Njegovu ekselenciju, predsjednika Izetbegovića, priznale su Ujedinjene nacije kao legitimnog šefa države Bosne i Hercegovine. Predsjednik Izetbegović je akreditovao ambasadora Šaćirbegovića koji se juče pojavio pred vama kao ambasador i stalni predstavnik Bosne i Hercegovine u Ujedinjenim nacijama, a Ujedinjene nacije su prihvatile akreditacije ambasadora Šaćirbegovića kojim se on postavlja za ambasadora i stalnog predstavnika Bosne i Hercegovine. Ovo vam ukazuje na legitimnost moje vlade da predstavlja državu Bosnu i Hercegovinu.

Isto tako, predsjednik Izetbegović je lično akreditovao istog ambasadora Šaćirbegovića, koji se juče pojavio pred vama, i mene, kao generalne zastupnike sa posebnim i potpunim ovlaštenjima pred ovim Sudom u ime Bosne i Hercegovine, i ovaj sud je, očigledno, prihvatio naše akreditacije. U protivnom ja ne bih danas stajao pred vama. Prema tome, jasno je da su naša vlada, naš Predsjednik i naši ambasadori priznati od samih Ujedinjenih nacija.

Što se tiče Vens-Ovenovih (Vance-Owen) pregovora, oni se, naravno, moraju odvojiti od pitanja priznavanja na Ujedinjenim nacijama. Samo pitanje priznavanja naše vlade od strane Ujedinjenih nacija je relevantno u ovom sudskom postupku. Šta više, uprkos onom što je rekao Tuženik,

Vens-Ovenov sporazum još nije stupio na snagu. Kad ga je predsjednik Izetbegović potpisao, potpisao ga je pod veoma jasnim uslovom da isti neće imati nikakvo zakonsko dejstvo sve dok ga ne potpišu sve strane u sporu, što do sada nije učinjeno. Sem toga, Predsjednik je, prilikom potpisivanja ovog dokumenta, dao krajnji rok od 15 dana. Prema tome, danas je ovaj dokument bez ikakve zakonske važnosti.

Istina je, zapravo, u tome da su Vijeće sigurnosti, Generalna skupština i veliki dio međunarodne zajednice osporili legitimnost takozvane Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore). U stvari, Generalna skupština je tretirala krnju Jugoslaviju na isti način na koji je tretirala apartheid režim u Pretoriji, tj. suspendovala je sve njene aktivnosti u Generalnoj skupštini. To bi ovom Sudu trebalo pokazati koliki je prezir koji svijet osjeća prema krnjoj Jugoslaviji.

Dakle, naša Tužba je u potpunosti dokumentovala odgovornost krnje Jugoslavije za djela genocida, agresije i oružanog napada na narod i državu Bosnu i Hercegovinu. U vezi sa tim, želio bih i posebno ukazati na *odjeljak F. Specijalnog pregleda činjenica koje se odnose na djela genocida, stav 32-38, i odjeljka I. Specijalnog pregleda činjenica koje se odnose na ponašanje bivše Jugoslavije i/ili Jugoslavije (Srbije i Crne Gore)*, stav 87A, strana 82-108.

Juče, pak, ja sam podnio Dopunski podnesak koji podržava našu Tužbu i Zahtjev i koji pokazuje ažurirano stanje iz *odjeljka I*. Ovaj Dopunski podnesak jednostavno sadrži nove članove koje sam vam citirao juče iz *Njujork tajmsa* i BBC-a. On je veoma kratak, veoma jezgrovit, i nije mu, ni u kom slučaju, bila namjera da testira vaše strpljenje, nego samo da u pismenoj formi izloži ono što možete pročitati u surovim vijestima dana. A izvjestilac Njujork tajmsa, radi se o dopisniku Rodžeru Kohenu jasno je izvjestio 22. marta 1993. godine:

> "I dok je uobičajeno vidjeti u autobusu muškarce koji od civila postaju teško naoružani vojnici kad pređu u Bosnu, teško se može primijetiti bilo kakva akcija koja tako očigledno ukazuje na saradnju između Jugoslavije i bosanskih Srba, kao što je ofanziva koja je sad u toku na području Srebrenice."

To je bilo 22. marta, i ja sam dao to u pismenoj formi. Isto tako, BBC izvještava da srpske napade na bosanska mjesta Kovačevići i Selimovići podržava dalekometna artiljerija sa jugoslavenske (srbijanske i crnogorske) teritorije. To je BBC javio 23. marta.

Pa, u Sjedinjenim Državama, naravno, Njujork tajms se smatra novinama javnog svjedočanstva. Sudovi mogu činjenice objavljene u novinama javnog svjedočanstva prihvatiti kao sudsku obavijest, prema određenim propisima o dokazima koji se primjenjuju u Sjedinjenim Državama i pod odgovarajućim okolnostima. A s obzirom na izuzetnu prirodu ovih okolnosti, jer radi se o oružanom sukobu, oružanoj agresiji, genocidu koji se vrši, moramo se, naravno, oslanjati na izvještaje ratnih dopinika sa lica mjesta da bismo *prima facie* utvrdili činjenice u ovom sporu. Šta drugo možemo učiniti u ovom trenutku? Naravno, kad dođemo do odlučivanja o suštini spora - ako dođemo do toga - imaćemo više činjenica iz drugih izvora. Ali kako sada stvari stoje, to je najbolje što možemo učiniti, i ja tvrdim da je to više nego dovoljno.

Zatim, pismo gospodina Jovanovića pokušava da kaže da bi ovaj Sud trebalo da izrekne privremene mjere protiv nas. Pa, nema nikakvih vjerodostojnih dokaza ni u jednom javnom glasilu da je Bosna i Hercegovina izvršila bilo kakav genocid nad bilo kim. Šta više, ovom Sudu nije dostavljen ni jedan vjerodostojan dokaz da je Bosna i Hercegovina izvršila genocid ili agresiju nad nekim. Bilo je nekih nagovještaja od strane savjetnika druge strane, i to je to.

Gdje su dokumenti? Gdje su izvještaji? Nema ih ovdje. Pogledajte moju Tužbu i moj Dopunski podnesak i vidjećete 50 ili 60 stranica čvrstih dokaza o tome šta je Jugoslavija učinila mom narodu i mojoj državi. A, ako pogledate izvještaj druge strane, ne vidite ništa; nema činjenica, samo tvrdnje, nema činjenične osnove. Stoga tvrdim da nema čak ni dokaza *prima facie* koji bi podržali bilo kakve privremene mjere protiv Bosne i Hercegovine.

Vjerujem da ne postoji nikakav činjenični ili zakonski osnov za ovaj Sud da izrekne privremene mjere protiv Bosne i Hercegovine. Tuženik nije predočio ni jednu *prima facie* činjenicu, ili dokaz protiv

nas u vezi sa svojim tvrdnjama. Sve što smo čuli na ovom sudu su neke lažne tvrdnje, i to je to. To nisu nikakvi dokazi.

U toku mog usmenog izlaganja 1. aprila, ja sam promijenio našu Tužbu da bi se utvrdio dodatni osnov za utvrđivanje nadležnosti ovog Suda u skladu sa pismom koje je 8. juna 1992. godine gospodin Milošević dostavio gospodinu Badenteru, a koje sam podnio ovom Sudu 31. marta 1993. godine. Još jednom se izvinjavam zbog toga što je isto dostavljeno sa zakašnjenjem. 20. marta kad sam podnosio našu Tužbu nisam imao to pismo. A zašto to pismo nije bilo u mojim rukama? Zbog varvarske agresije koju je krnja Jugoslavija izvršila nad mojim narodom i mojom vladom. Gotovo mi je sasvim nemoguće kontaktirati sa Sarajevom, sa mojim Predsjednikom. Stoga su mi data ovlaštenja da moram biti ovdje. Ove stvari zahtijevaju malo vremena; učinio sam sve što je bilo moguće u ovim okolnostima, ali zbog razloga koje ću objasniti malo kasnije, ja stvarno mislim da ovo pismo dokazuje da je ovaj Sud nadležan da razmatra sve optužbe iz naše Tužbe.

Što se tiče spora oko *epikontinentalnog pojasa Egejskog mora*, mislim da postoje značajne razlike između tadašnjeg kominikea i pisma koje mi imamo ovdje. Tvrdim da ćemo lako utvrditi ove razlike ako i kad dođemo do sudskog postupka kojim će se presuditi na temelju zakona. Ali zapamtite, cilj krnje Jugoslavije je da nas uništi, da se osigura da nikada ne dođemo do takvog postupka, da nas eliminiše kao suverenu državu, kao članicu Ujedinjenih nacija, da istrijebi naš narod. Uprvo zbog toga tražimo privremene mjere da bismo spriječili da se to dogodi, da bismo mogli doći do pravovaljane presude.

Sve druga pitanja koja se pominju u pismu gospodina Jovanovića spadaju u domen unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine i stoga ih štiti član II, stav 7, Povelje Ujedinjenih nacija.

Dozvolite mi da se još jednom kratko osvrnem na komentare koje je iznijela krnja Jugoslavija, navodeći da se u Bosni i Hercegovini radi o građanskom ratu. Još jednom, kao što sam napomenuo i u našoj Tužbi, i kao što sam rekao u mom jučerašnjem usmenom izlaganju, ovo je pravi slučaj međunarodne agresije koju krnja Jugoslavija vrši nad Bosnom i Hercegovinom. Ništa ne može biti jasnije, i ja sam to

iznio u našoj Tužbi, u Dopunskom podnesku i u svom usmenom izlaganju. Profesoru Rozenu se ne dopada činjenica da ste vi preplavljeni činjenicama. Ali upravo o tome se i radi u ovom sudskom postupku, o potrebi da vam se pruži što je moguće više činjenica kako biste donijeli odluku. Vjerujem da postoji više dokaza od onog *prima facie* o tome da krnja Jugoslavija vrši agresiju nad Bosnom i Hercegovinom i direktno i posredno preko svojih agenata i saradnika u Bosni i Hercegovini i drugdje. Zatim, u Dopunskom podnesku koji sam podnio juče, ja sam imao samo namjeru da stavim u pismenu formu ono što sam vam pročitao za ovom govornicom u to vrijeme.

Što se tiče komentara koje je dao profesor Rozen, on je prvi spomenuo spor Lokerbi. Šta se dogodilo u tom procesu? Libija je pokrenula spor 3. marta prošle godine i Sud je odobrio parnicu za, čini mi se, 24. mart. Dok je Sud zasjedao na zahtjev Libije za izricanje privremenih mjera, dvije tužene vlade su odlučile da uzurpiraju prava i ovlaštenja ovog Suda i obratile su se Vijeću sigurnosti pokušavajući da postignu cilj rezolucijom protiv Libije, ne čekajući da Sud odluči na zahtjev Libije za privremene mjere. Kao što znate, jer ste zasjedali ovdje u Hagu, te dvije tužene države su onda započele raspravu na Vijeću sigurnosti i uspjele su da rezolucija bude prihvaćena malo nakon što ste vi zaključili raspravu.

Ako se sjećate, u mišljenju koje je nastalo iz spora Lokerbi u vezi sa donošenjem privremenih mjera, 11 sudija je jasno reklo da biste, da dvije tužene države nisu uradile to što su uradile, odobrili privremene mjere koje je Libija tražila. Mnogi od vas su, u svojim mišljenjima u sporu Lokerbi, jasno rekli šta misle o tome što je učinjeno na Vijeću sigurnosti s obzirom da je spor pokrenut kod vas; dvije tužene zemlje nisu se gnjavile da sačekaju vašu odluku.

Mislim da osjećanja jasno pokazuju da u ovom slučaju ne treba oklijevati i da treba odmah reagovati na naš Zahtjev za privremene mjere. Prema odredbama Povelje vi ste direktno odgovorni da razmotrite i prihvatite naš zahtjev, bez razmišljanja o tome da li će Vijeće sigurnosti pokušati da djeluje prije nego vi iskoristite vaša ovlaštenja u skladu sa Poveljom.

Što se tiče argumenta profesora Rozena u vezi sa Bečkom konvencijom o sukcesiji država u pogledu međudržavnih sporazuma, pozvao bih se na sudski postupak Badenterove komisije o kojem postoji izvještaj u izdanju MEĐUNARODNI SUDSKI MATERIJALI IZ NOVEMBRA 1992. GODINE, na koji sam se pozvao juče. Tu ćete vidjeti, po mišljenju Badintera, da su se sve strane u Međunarodnoj konferenciji o miru u bivšoj Jugoslaviji saglasile da ih obavezuju odredbe Bečke konvencije o sukcesiji država u pogledu međunarodnih sporazuma (*MEĐUNARODNI SUDSKI MATERIJALI*, strana 1524). Šta više, naravno, odredbe Bečke konvencije kodifikuju običajno međunarodno pravo po pitanju sukcesije država u pogledu međunarodnih sporazuma. Ne vidim nikakav problem da ovaj Sud primijeni odredbe Bečke konvencije o sukcesiji država, posebno imajući u vidu da je krnja Jugoslavija saglasna da u potpunosti prihvati one odredbe koje se tiču pitanja sukcesije država između krnje Jugoslavije i ostalih, sada nezavisnih, republika.

Profesor Rozen je rekao da ima problema sa privremenim mjerama 1, 2 i 3. On ne zna tačno kako se do njih došlo. Pa, do njih se došlo, gotovo doslovno, na osnovu privremenih mjera koje je ovaj Sud izrekao u Nikaragva-sporu. Oni su , gotovo riječ po riječ, prepisani odatle. To je jasno svakom ko pogleda prva tri stava privremenih mjera. I mislim da ne griješim kad kažem da, ako ste bili spremni da prihvatite prve tri privremene mjere za Nikaragvu, onda, *a fortiori* treba da budete spremni da prihvatite privremene mjere 1, 2 i 3 za Bosnu i Hercegovinu. Situacija je daleko ozbiljnija, kao što sam naglasio juče, jer ne uključuje samo agresiju, direktnu i posrednu, jedne države na drugu, nego i djela genocida u smislu odredaba Konvencije o genocidu.

Zatim, profesor Rozen je govorio i o Rezoluciji 713. Mislim da sam juče jasno ukazao da niko nije, kod usvajanja Rezolucije 713, razmišljao o Bosni i Hercegovini, jer u to vrijeme naša država nije postojala. Ona je nastala tek 6. marta 1992. godine. Embargo na isporuku oružja odnosi se na bivšu Jugoslaviju, ne na nas. Šta više, bio je primijenjen uz njihovu saglasnost, i na njihov zahtjev. Dakle, ako

bivša Jugoslavija želi da joj se uvede zabrana isporuke oružja, to je njen problem, i to je uredu. Ali Vijeće sigurnosti nije u to vrijeme razmišljalo o nama, jer mi nismo ni postojali.

Što se tiče običaja da se kasnije odluke ponovo potvrde, i tome slično, pa to je normalan postupak koji Vijeće sigurnosti sprovodi sa rezolucijama koje usvaja, oni uvijek potvrde svoje ranije rezolucije. Međutim, nema nikakvih indicija da je bilo kad nakon 6. marta, kad je Bosna i Hercegovina dobila nezavisnost, ili 22. maja, kad je postala članica Ujedinjenih nacija, došlo u pitanje njeno neotuđivo pravo na samoodbranu koje je priznato članom 51. Povelje Ujedinjenih nacija - "ništa iz ove Povelje" - a to uključuje i rezolucije Vijeća sigurnosti:

> "Ništa iz ove Povelje ne može ukinuti neotuđivo pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu ukoliko dođe do oružanog napada na neku zemlju članicu Ujedinjenih nacija, dok Vijeće sigurnosti ne poduzme mjere neophodne za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti."

A očigledno je da, barem do danas, Vijeće sigurnosti nije poduzelo nikakve efikasne mjere u pogledu Bosne i Hercegovine, neophodne za održanje mira i sigurnosti. Na nas se još uvijek vrše napadi, čak i danas, kako izvještavaju Njujork tajms i BBC sa mjesta događaja. Naš narod ubijaju i istrjebljuju.

I to nas dovodi do razloga za uvođenje privremenih mjera zbog kojih smo ovdje. Ako se ne možemo braniti, krnja Jugoslavija će nas uništiti prije nego mi dođemo do suštine spora po našoj tužbi. To je, zapravo, svrha tog što rade, da nas potpuno unište i kao državu i kao narod. I sad dolazimo do tačaka 4, 5. i 6. privremenih mjera, jednostavno da bismo dali na znanje da imamo pravo da se branimo u nadi da će se, u jednom trenutku, odlučiti o suštini spora. Ali ako nam odbijate tačke 4, 5. i 6, ja iskreno sumnjam da ćete nas za godinu dana vidjeti ovdje u raspravi o suštini spora. U svakom slučaju to je cilj krnje Jugoslavije.

A onda opet, naglašavam da su ovlaštenja Vijeća sigurnosti ograničena članom 51. Riječ "ništa" obuhvata i rezolucije Vijeća

sigurnosti. Sem toga, ovlaštenja Vijeća sigurnosti ograničena su i stavom 2. člana 24. poglavlja VII. Naša prava da se, kao suverena država, branimo i individualno i kolektivno moraju se poštovati, i ta prava nam ne mogu biti uskraćena dvosmislenim rezolucijama Vijeća, čija je namjera bila da se primijene na bivšu Jugoslaviju, na njen zahtjev i na njeno zadovoljstvo. Mi smo uvijek držali da se ove rezolucije ne primjenjuju na nas, i one se zakonski ne mogu primijeniti na nas, jer bi to značilo kršenje člana 51. i stava 2. člana 24.

Zatim, da se vratimo na pismo od 8. juna, a ponovo se izvinjavam zbog kašnjenja u njegovom ponošenju. Ja sam ga podnio čim je to bilo moguće po povratku u Hag. Vjerujemo da se ovo pismo potpuno razlikuje od spora u Egejskom moru. Ovdje imamo *formalno pismo* koje je krnja Jugoslavija dostavila gospodinu Badenteru kao dio međunarodnog postupka, dobro znajući da će se to pismo, što se i dogodilo, prenijeti nama da bismo ga razmotrili, što smo mi i učinili. Mi smo to pismo razmotrili i ja ovdje želim da kažem, kao što sam rekao i juče, da prihvatamo ponudu krnje Jugoslavije da se svi naši sporovi nedvosmisleno upute ovom Sudu. I mi smo ih uputili ovom Sudu, sva sporna pitanja nabrojana u Tužbi i Zahtjevu za privremene mjere, i ja vjerujem da to predstavlja dodatni osnov za utvrđivanje nadležnosti ovog Suda.

Svakako da će se ova pitanja detaljnije obraditi kod odlučivanja o suštini spora kad do toga dođe, ali ja opet tvrdim da se, ukoliko ne prihvatite predložene privremene mjere, mi nećemo moći vratiti da raspravljamo o suštini spora.

Dakle, možda je profesor Rosen krivo razumio moj argument koji se zasniva na članu VIII Konvencije o genocidu. Ja nisam sugerisao da on pruža dodatnu osnovu za određivanje nadležnosti ovog Suda, nego da taj član VIII pruža osnov po kojem Sud može prihvatiti naš zahtjev za privremene mjere u potpunosti, i u što kraćem roku. I ja vas pozivam da se vratite i pročitate član VIII Konvencije o genocidu.

Ja shvatam da mi dajemo izuzetan zahtjev, ali i okolnosti su izuzetne: genocid i agresija, a namjena člana VIII je upravo da se bavi izuzetnim okolnostima kao što su ove.

Zatim, gospodin Rozen je citirao takozvani dogovor od 28. marta. Još jednom bih želio da razjasnim: gospodin Jovanović je rekao istu stvar, ne postoji dogovor o prekidu vatre. Postoji dokument koji je u Njujorku potpisao predsjednik Izetbegović sa priloženim uslovima. A jedan od uslova je da taj dokumenat nema zakonski značaj sve dok ga ne potpišu sve strane u sporu, a kako stvari stoje, jedna strana u sporu odbila je potpisivanje tog dokumenta. Šta više, predsjednik Izetbegović je za njegovo potpisivanje, ili nepotpisivanje ostavio rok od 15 dana. No, isti još uvijek nije stupio na snagu, dakle, takav dogovor ne postoji.

Profesor Rozen je pomenuo i mišljenje sudije Šahabadina u gornjem sporu i ja, opet, mislim da je to uredu, i rado bih ga pročitao još jednom jer mislim da je veoma ubjedljiv i odgovarajući:

> "Ako nam *summaria cognitio* koji je karakterističan u sudskom postupku ove vrste omogućava da uzmemo u obzir mogućnost prava koji traži njemačka vlada, i mogućnost opasnosti kojoj je to pravo izloženo, mislim da je teško zamisliti i jedan zahtjev za izricanje privremenih mjera koji bi bio pravedniji, podesniji i pogodniji od ovog koji sad razmatramo."

Opet citiram sudiju Ansilotija.

I kao što sam juče rekao, teško je zamisliti i jedan zahtjev za privremene mjere koji bi bio pravedniji, oportuniji i podesniji od Zahtjeva za privremene mjere Bosne i Hercegovine.

Profesor Rozen je svoj komentar zaključio pozivajući se na nacistički holokaust. Mislim da je važno da to imamo na umu. Konvencija o genocidu proizašla je iz holokausta koji su nacisti pričinili jevrejskom narodu, poljskom narodu, ruskom narodu, Ciganima i drugima u Evropi. To vodi do Nirnberške definicije zločina protiv čovječnosti, zbog toga je zločin protiv čovječnosti unešen u Nirnberšku presudu da bi se bavila masovnim istrjebljenjima ljudskih rasa koja su u Evropi vršili nacisti. I upravo to je ponukalo Generalnu skupštinu da kodifikuje Nirnberški zločin protiv čovječnosti, iskustvo

holokausta u Konvenciji o genocidu. I zbog toga sam ja, juče, sugerisao da se Konvenciju o genocidu tumači sa osvrtom na nacistički holokaust, s osvrtom na Nirnberški zločin protiv čovječnosti; i nedvosmisleno je tačno da broj ljudi koje je ubila krnja Jugoslavija još uvijek nije dostigao broj ljudi koje su nacisti ubili tokom Drugog svjetskog rata. Ali upravo zbog toga smo ovdje, pred ovim Sudom, da spriječimo holokaust takvih ogromnih proporcija i dimenzija po jednu sasvim drugu ljudsku rasu - narod Bosne i Hercegovine. U Bosni i Hercegovini živi 4,5 miliona ljudi i krnja Jugoslavija želi da ih sve istrijebi. Još uvijek to nisu postigli, ali hoće svakako, ukoliko vi ne odobrite privremene mjere. Uspjeće, uništiće nas, i mi nikada nećemo doći do sudske odluke o suštini spora ukoliko ovaj Sud ne prihvati šest pozicija traženih privremenih mjera u potpunosti, i što je moguće prije.

Još jednom vam mnogo zahvaljujem na ljubaznosti i razumijevanju i neka Bog bude s Vama kod odlučivanja po našem Zahtjevu.

PREDSJEDNIK: Hvala vam profesore Bojl. Mislim da je ovim završeno izlaganje Bosne i Hercegovine. Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) imaju, naravno, pravo da odgovore - i ja vjerujem da žele to pravo iskoristiti, i spremni su da to učine danas po podne. Možda bi bilo dobro da se rasprava prekine na 10-15 minuta i da zatim čujemo odgovor.

Zahvaljujem vam

Zasjedanje Suda prekinuto je od 17.25 do 17.35

PREDSJEDNIK: Profesore Rozen, izvolite.

Profesore ROZEN: Dozvolite mi da se obratim. Hvala vam gospodine predsjedniče. Dodao bih da delegacija Savezne Republike Jugoslavije veoma cijeni vašu ljubaznost i ljubaznost cijenjenih članova Suda zbog pristanka da se ova rasprava nastavi izvan uobičajenog vremena. Pokušaću da budem veoma kratak, i možda malo nepovezan, ali vjerujem da ćete mi vi, a nadam se i da će naši protivnici, oprostiti imajući u vidu brzinu kojom vodimo ovaj sudski postupak.

Moram reći, najiskrenije, gospodine predsjedniče, da me interesantno izlaganje profesora Bojla, ni u jednom trenutku nije ponukalo da odstupim od bilo čega što sam rekao ranije. Ja zaista mislim da on nije opovrgao ni jednu od glavnih tvrdnji i zaključaka koje sam imao čast da prezentiram u ime vlade Jugoslavije u skladu sa instrukcijama koje sam dobio. Ja zaista želim samo da napomenem nekoliko tačaka, ali ostajem u cijelosti pri primjedbama koje smo ja i moj saradnik prezentirali danas po podne. Ne želimo da bespotrebno produžujemo ovaj postupak.

U vezi sa jednom od centralnih tačaka, želim da ponovim stav Savezne Republike Jugoslavije da se u Bosni i Hercegovini radi o građanskom ratu sa svim onim što on za sobom povlači. U vezi sa tim, imamo utisak da su tužitelji uporni u svojim zahtjevima zbog toga što ne mogu vidjeti razliku između djelovanja savezne vlade i polaznih tačaka same savezne vlade Jugoslavije, i djelovanja i polaznih tačaka Srba u Bosni i Hercegovini. Kao što sam ranije rekao, prema informacijama koje imam, oni čine 34 posto, jednu trećinu, stanovništva tog područja.

Ova razlika je apsolutno fundametalna, a mi smo primijetili da je profesor Bojl sve vrijeme danas po podne pominjao neku bezimenu treću stranu. Pretpostavljamo da je pod tim mislio na bosanske Srbe. Ova razlika, gospodine predsjedniče, je istovremeno i objašnjenje primjedbi koje je dao ministar vanjskih poslova u svom jučerašnjem dopisu koji je profesor Bojl pomenuo, i koji sam i ja, ustvari, ugradio u svoje opaske i u pogledu traženih privremenih mjera i u pogledu vrste privremenih mjera za koje mislimo da bi bile odgovarajuće, ako bi Sud eventualno smatrao da treba da izrekne privremene mjere uprkos, ili bez obzira na, stanovište na kojem mi i dalje stojimo, tj. da bi, u ovom posebnom slučaju, sve dok Vijeće sigurnosti stvarno djeluje u skladu sa poglavljem VII Povelje, bilo preuranjeno i nepropisno za Sud da izrekne privremene mjere, a posebno privremene mjere kakve se traže.

Gospodine predsjedniče, članovi Suda, ja zaista ne mogu slijediti sve što je profesor Bojl rekao o činjenicama. Mi smo dobili jedan dokumenat koji nam je, kako sam već rekao, stigao tek juče ujutro i

koji se sastoji od 70 stranica gusto kucanog teksta po nazivom "Tužba kojom se pokreće sudski postupak". Gospodine predsjedniče, uz dužno poštovanje - žao mi je što postavljam ovaj problem, to je formalnost, a ja ne želim da baziram naš predmet na formalnosti, ali moram jer sam prisiljen - stav 2 člana 38 Pravilnika Suda koji se odnosi na Tužbu kaže da Tužba "mora jasno specificirati optužbe" - neću ništa o tome reći sem, gospodine predsjedniče - "zajedno sa kratkim pregledom činjenica i osnova na kojima se tužba temelji".

Gospodine predsjedniče, zaista mislim da je dokument koji sadži 70 stranica gusto kucanog teksta daleko od onog što bismo mogli nazvati "kratkim pregledom činjenica i osnova na kojima se tužba temelji". Stoga bih zamolio ovaj Sud, u pogledu nabrajanja činjenica koje smo ovdje čuli, da ovo ima na umu. Kao što sam rekao, ne bih se previše zadržavao na ovim formalnostima, ali moram, jer sam na to prisiljen. Mjesto za ovih 70 stranica sa činjenicama - ako se radi o činjenicama, no, to što ih ja ne priznajem kao takve sasvim je drugo pitanje - je u pismenoj Tužbi, a član 4g Pravila suda savršeno jasno kaže: "Pismena Tužba treba da sadrži pregled relevantnih činjenica". A kao odgovor na pismenu Tužbu, gospodine predsjedniče, stoji da je Tuženik, Tuženik protiv svoje volje - ili još bolje, Tuženik koji je doveden pred Sud u okolnostima koje mu nisu poznate, koje nije predvidio; ne radi se o Tuženiku protiv svoje volje kako se često taj izraz koristi, jer, kao što sam naveo, mi smatramo da je nadležnost ovog Suda ograničena, ali smo spremni da nastavimo da vodimo ovaj spor u granicama nadležnosti kako ih mi shvatamo. Pod ovim okolnostima odgovor na Tužbu koji daje Tuženik, pod uslovom da ima dovoljno vremena da prikupi materijal i tako dalje, mora sadržavati prihvatanje ili odbijanje činjenica.

Mi smo doslovno optuženi da nismo pružili nikakve činjenice za, kako stvari stoje, 48 sati, 72 sata, otprilike - kao odgovor na 70 gusto kucanih stranica. Uzgred rečeno, i dalje stiže novi materijal; danas po podne dobili smo veliku kovertu, koju, iskreno da kažem, gospodine predsjedniče, još nisam imao vremena ni otvoriti. Ne znam šta se u njoj nalazi. Hoćemo li dobijati još koverata dok ovaj Sud ne donese odluku

u ovom sporu? Samo se pitam, jer pretpostavljam da ćemo ići tamo-amo sa novim kovertama svaki dan.

Stoga bih, sa dužnim poštovanjem, zamolio ovaj Sud da ovo ima u vidu. Mi namjeravamo da damo svoj odgovor na Tužbu kad za to dođe vrijeme, a u okviru granica nadležnosti Suda, kako god da budu utvrđene kad za to dođe vrijeme.

Želio bih da kažem nešto o dokazima. Gospodine predsjedniče, meni nisu poznati propisi o dokazima na sudovima u Sjedinjenim Državama; potpuno sam spreman da to pitanje ostavim profesoru Bojlu. Ne znam da li je Njujork Post (*New York Post*) priznat kao dokaz, ili Plejboj (*Playboy*), ili Njujork tajms (*New York Times*). Volio bih da saznam nešto više o tome prije nego se prihvati tvrdnja da je nešto što se pojavi u Njujork tajmsu dokaz. Ako su Njujork tajms - uz puno poštovanje Njujork tajmsa - i bilo koji drugi tajms, ili L'Mond, (*Le Monde*), ili Frankfurter Algemajne Cajtung (*Frankfurter Allgemeine Zeitung*), koji god da želite, novine koje služe kao autentični dokaz činjenica ili događaja, onda se to odnosi na dokumenta koja objavljuju, a ne na izvještaje novinara, bez obzira koliko su oni eminentni. Uvijek sam smatrao Njujork tajms "novinama sa autentičnim dokazima" u pogledu dokumenata koja sadrži, i oni bi se mogli, i vjerovatno bi ih trebalo, prihvatiti kao dokaz, čak i na ovom Sudu. Ali, samo zbog proste tvrdnje da, zbog toga što je Njujork tajms instrument, novina koja se koristi kao dokaz na sudovima Sjedinjenih Država, državnim i federalnim sudovima, treba da se i ovdje prihvati, mislim da taj prijedlog, gospodine predsjedniče nije ni u kom slučaju prihvatljiv kao dokaz.

Zatim, gospodine predsjedniče, želim da kažem nešto o Vijeću sigurnosti i tumačenju Povelje. Htio bih podsjetiti profesora Bojla, uz poštovanje, na osnovno značenje u Deklaraciji iz San Franciska (nemam tekst ispred sebe) u vezi sa tumačenjem Povelje. Ako sam dobro razumio, a govorim po sjećanju, gospodine predsjedniče - vi ćete mi to oprostiti - Deklaracija u osnovi kaže da svaki organ Ujedinjenih nacija tumači odredbe Povelje koje se na njega odnose. Ako bilo koji organ želi druga tumačenja Povelje, ako želi tumačenje

sa ovog Suda, na primjer, pravi put da to učini je da traži savjetodavno mišljenje, a podsjetio bih profesora Bojla, ako mi je dopušteno, da je Generalna skupština, na primjer, to učinila u pogledu posebnih članova Povelje. Ovaj Sud je na zahtjev Generalne skupštine dao tumačenje člana 4. Ovaj Sud uvijek daje tumačenje člana 17 u konkretnim slučajevima, ne apstraktno.

Ali, ni Vijeće sigurnosti, ni bilo koji njegov član, koliko mi je poznato, nisu tražili tumačenje Rezolucije 713. u vezi sa embargom na isporuku oružja, ni kad je prvobitno usvojena prije nego je Bosna i Hercegovina postala članicom Ujedinjenih nacija, ni kasnije kad je ponovljena i promišljeno potvrđena. Pa, gospodine predsjedniče, mislim da ste svjesni činjenice da ja imam prilično veliko iskustvo u vezi sa radom Vijeća sigurnosti, a ja znam da je i profesor Bojl prilično upoznat sa istim. Ako Vijeće sigurnosti posebno, po brojevima, naznači rezolucije koje ponovo potvrđuje u preambuli najnovije rezolucije, ono to čini s predumišljajem, i to nije samo rutinska stvar. Vijeće sigurnosti ima druge formule za ono što profesor Bojl smatra čistom rutinom, na primjer, pozivajući se na prethodne rezolucije u vezi sa konkretnim predmetom, to bi moglo biti - nisam čak siguran ni u to - jer kako sam rekao tekst rezolucija Vijeća sigurnosti je odabran nakon veoma pažljivog razmatranja. One se ne izbacuju samo tako; tu se ne radi kao kod rezolucija Generalne skupštine. Jedna mala opaska da pokažemo razliku: Sekretarijat ima generalno ovlaštenje, prema pravilniku Generalne skupštine, da ih priredi za štampu, i ako pogledate štampane verzije rezolucija Generalne skupštine, u zvaničnoj arhivi, vidjećete da se one prilično razlikuju od teksta koji je Generalna skupština usvojila, i da su objavljene onako kako su puštene u štampu, što oni koji kao i ja prate rad Ujedinjenih nacija smatraju skraćenim verzijama, jer ih je pripremio Sekretarijat. S druge strane, gospodine predsjedniče, ako pogledate štampane verzije rezolucija Vijeća sigurnosti, koje se donose iz godine u godinu, njihov tekst je potpuno isti kao onaj koji je usvojen na Vijeću sigurnosti na njegovim zvaničnim i radnim jezicima koji su i danas isti. Prema tome, da

prekinemo razgovor o izrazu rutina koji podrazumijeva ubacivanje bez razmišljanja. Toga nema u rezolucijama Vijeća sigurnosti.

S druge strane, gospodine predsjedniče, ništa što je profesor Bojl rekao nije me ponukalo da promijenim ni za jotu ono što sam predložio kao zakonsku odredbu koju treba primijeniti na pismo od 8. juna 1992. godine u pogledu nadležnosti ovog Suda. Nadležnost ovog Suda, u skladu sa pomenutim pismom, nije potvrđena tim što je prijedlog prihvatila Bosna i Hercegovina, prijedlog je da se spor pokrene na ovom Sudu u vezi sa onim što je dogovoreno da se razmatra, a šta je predmet razmatranja treba da odluči Sud, i ja ostajem pri onom što sam ranije rekao, da je situacija u pogledu ovog pisma u suštini ista kao situacija sa kojom se ovaj Sud suočio u sporu oko Egejskog mora.

Što se tiče agresije i teških optužbi koje su se mogle čuti u ovoj sudnici, želio bih samo da kažem jednu stvar. Kažem to sa obzirom, i možda nekom rezervom zbog kratkog vremena, ali koliko sam ja mogao vidjeti u spisima koja imam ovdje pred sobom, nisam naišao na riječ agresija ni u jednoj rezoluciji Vijeća sigurnosti.

Kao što sam rekao, dajem ovu izjavu sa rezervom, i nadam se da ne obmanjujem ovaj Sud, jer to mi zaista nije namjera. Ali, pregledavajući rezolucije nakon njihovog donošenja, a sve ih imam ovdje, nisam naišao na tu riječ. Ukoliko griješim, unaprijed prihvatam ispravku koju daju ovaj Sud ili druga strana, i izvinjavam se. Napori Vijeća sigurnosti, gospodine predsjedniče, usmjereni su ka jednom cilju, i samo jednom cilju, a to je uspostavljanje mira u regionu. Ako ono još nije postiglo svoj cilj, to nije zbog toga što se ne trudi. Ono se i dalje bavi ovim problemom i djeluje u skladu sa poglavljem VII. Profesor Bojl nije ovo opovrgao i ja se usuđujem tvrditi da je to centralni faktor koji ovaj Sud treba da uzme u obzir prilikom razmatranja i donošenja odluke po Zahtjevu za privremene mjere zaštite.

I na kraju, želim da pomenem, gospodine predsjedniče, pitanje legitimnosti Savezne vlade, predstavničkog svojstva savezne vlade Jugoslavije. Gospodine predsjedniče, sve što je Vijeće sigurnosti učinilo tom veoma čudnom rezolucijom je ustvari tvrdnja da Savezna Republika Jugoslavija ne može *automatski* nastaviti članstvo bivše

SFR Jugoslavije. Ja zaista ne znam šta to u stvari znači. Rezolucija Generalne skupštine, kako je ja shvatam, ne uklapa se u taj model u potpunosti, ili sam je, možda, ja shvatio pogrešno. Ali, čudna je stvar da Jugoslavija u stvari nastavlja svoje članstvo u Ujedinjenim nacijama i ja imam ovdje pred sobom dokument - pretspostavljam da ću ga morati podnijeti kao novi dokument, a pretpostavljam da mi je dozvoljeno da ga pročitam - koji je 26. februara 1993. godine potpisao Butros Butros-Gali (Boutros Boutros-Ghali) generalni sekretar Ujedinjenih nacija i koji je upućen Njegovoj ekselenciji gospodinu (ime se nije čulo), saveznom ministru vanjskih poslova Savezne Republike Jugoslavije u Beogradu, kojim se poziva Savezna Republika Jugoslavija da uzme učešće na konferenciji Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima, koja se održava u Beču u junu, kao rezultat odluke Generalne skupštine. Mislim da Generalni sekretar ne bi napravio takvu grešku. On je uputio pismo saveznom ministru vanjskih poslova Savezne Republike Jugoslavije i lično ga potpisao, Butros Butros-Gali. Ja ću ovaj dokument podnijeti u toku vikenda ako to želite gospodine predsjedniče, ako mislite da bi bilo potrebno, a mislim da je to sasvim adekvatan dokaz da pitanje legaliteta i kontinuiteta članstva Savezne Republike Jugoslavije u Ujedinjenim nacijama ne treba više razmatrati.

Moram reći da su ove primjedbe nepovezane i, možda, zbrda-zdola. Gospodine predsjedniče; mi smo veoma, veoma umorni. Još jedanput želim da vam se mnogo zahvalim na ljubaznosti koju ste nam ukazali, i, iako smo bili malo oštri jedni prema drugima, izražavam svoju zahvalnost i drugoj strani za način na koji su vodili ovaj postupak.

Možda je to znak da nenacionalno obraćanje sudu u sporu visokih tenzija može pomoći kod primjene međunarodne pravde, smanjujući značajno, kako se nadam, lično uplitanje Vijeća u smislu pojavljivanja pred ovim Sudom u predmetu o suštini spora. Zahvaljujem gospodine predsjedniče.

PREDSJEDNIK: Hvala Vam profesore Rozen. Sudija Gijom.

M. GIJOM: Hvala gospodine predsjedniče. Ja bih želio da postavim jedno pitanje svakoj strani. Danas po podne zastupnik Republike Bosne i Hercegovine je spomenuo u svom izlaganju mišljenje broj 9. Arbitražne komisije Konferencije za mir u Jugoslaviji, koje se odnosi na problem sukcesije. Stav broj 2. tog mišljenja, koje imam pred sobom, kaže slijedeće:

> "Pitanje sukcesije država je određeno principima međunarodnog prava koji su nadahnuti Bečkim konferencijama od 23. avgusta 1978. i 8. aprila 1983. godine na kojima su sve republike prihvatile da zadrže kao osnov svoje diskusije koje se odnose na sukcesiju država u okviru Konferencije za mir u Jugoslaviji."

Moje pitanje svakoj strani glasi:

Da li biste mogli da pribavite u roku od 24 sata jedan ili više dokumenata, ako postoje, po kojima su eventualno Bosna i Hercegovina i Jugoslavija prihvatile obaveze spomenute u stavu 2 mišljenja broj 9?

Zahvaljujem vam se, gospodine predsjedniče.

PREDSJEDNIK: Zahvaljujemo sudijo Gijom. Odgovor na to pitanje može se dati pismenim putem što je moguće prije - po mogućnosti sutra. Da gospodine Bojl, možete odgovoriti sada ako želite.

Gospodin BOJL: Poštovane sudije, nema nikakvih mogućnosti da pripremim taj dokument za 24 sata. Ja čak ne mogu kontaktirati sa Sarajevom. Krnja Jugoslavija nas bombarduje i napada. Krnja Jugoslavija i njeni agenti i saradnici bombarduju Predsjedništvo. Ne mogu čak ni sa svojim Predsjednikom stupiti u kontakt, ministar vanjskih poslova ostao je sam. Ne mogu dobiti dokumenta iz Sarajeva. Zbog toga nisam mogao pripremiti to pismo od 8. juna do prošlog ponedeljka. Da sam ga imao ranije, ja bih vam ga dao. Mene su poslali ovamo kao ličnog predstavnika predsjednika Izetbegovića sa izvanrednim opunomoćenjem sa samo jednom instrukcijom, "Sretno!" Pa. to vam pokazuje ozbiljnost situacije u Sarajevu. Ja ću, naravno, pokušati da dobijem taj dokument, ali iskreno, duboko sumnjam da ga

mogu dobiti u periodu kraćem od nekoliko sedmica, stoga vas molim da, u cilju donošenja ovih privremenih mjera, postupite na osnovu obrazloženja Badenterove arbitražne komisije u kojem se, u dobroj namjeri, tvrdi da je dogovor postignut i da oni imaju taj dokument. Ja ga nemam i nema nikakvih mogućnosti da ga uskoro dobijem. Razlog za to je djelovanje Tuženika.

PREDSJEDNIK: Hvala Vama gospodine Bojle. Izvolite profesore Rozen.

Gospodin ROZEN: Hvala gospodine predsjedniče. Ne namjeravam dati političku izjavu. Veoma cjenim razloge koji stoje iza pitanja sudije Gijoma, i razumijem zašto želi odgovor u roku od 24 sata. Uz puno poštovanje sudije Gijoma i članova Suda, vikend je i ja bih volio, kao što je predsjednik rekao, s poštovanjem i ako ste saglasni gospodo, da mi dostavimo relevantna dokumenta što je moguće prije, a pretpostavljam da bi to moglo biti sredinom sljedeće sedmice.

PREDSJEDNIK: Hvala Vam mnogo.

Preostaje mi samo da se zahvalim zastupnicima protivničkih strana za pomoć koju su pružili ovom Sudu i za njihove primjedbe u vezi sa Zahtjevom za izricanje privremenih mjera u ovom predmetu. U skladu sa uobičajenom praksom, molio bih ih da ostanu na raspolaganju ovom Sudu ukoliko bude potrebna još neka pomoć. Sa ovom rezervom proglašavam da je usmena rasprava zatvorena.

Sud će donijeti rješenje po Zahtjevu za izricanje privremenih mjera što je prije moguće u formi odluke koja će biti pročitana na javnom zasjedanju Suda. Datum tog zasjedanja javiće se zastupnicima strana u sporu blagovremeno. Zahvaljujem vam.

Sud je završio zasjedanje u 18.30

Međunarodni sud pravde

Godina 1993.

8. APRIL 1993.

PREDMET KOJI SE ODNOSI NA PRIMJENU KONVENCIJE O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU GENOCIDA (BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV JUGOSLAVIJE - SRBIJE I CRNE GORE)

ZAHTJEV ZA DONOŠENJE PRIVREMENIH MJERA

R J E Š E NJ E

Prisutni:
Predsjednik Ser Robert Dženingz; *podpredsjednik* ODA; *sudije:* Ago, Švebel, Bedžaui, Ni, Evensen, Tarasov, Gijom, Šahabaden, Agilar Modsli, Viramantri, Ranjeva, Adžibola;
Zapisničar Valensia-Ospina.

Međunarodni sud pravde,

u gorepomenutom sastavu,

nakon vijećanja,

uzevši u obzir članove 35, 36, 41. i 48. Statuta Suda i članove 73, 74. i 75. Pravila suda,

uzevši u obzir Tužbu Republike Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Bosna i Hercegovina), podnesenu Registru Suda 20. marta 1993. godine, kojom se pokreće postupak protiv Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) (u daljem tekstu: Jugoslavija) u vezi sa sporom oko navodnog kršenja Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju genocida, koju je Generalna skupština ujedinjenih nacija usvojila 9. decembra 1948. godine (u daljem tekstu: Konvencija o genocidu), od strane Jugoslavije, kao i sa pitanjima za koja Bosna i Hercegovina smatra da su u vezi sa predmetom,

Donosi sljedeće Rješenje:

1. S obzirom da u gorepomenutoj Tužbi Bosna i Hercegovina, koja uzima član IX Konvencije o genocidu kao temelj za nadležnost Suda, nabraja niz događaja koji su se desili u Bosni i Hercegovini od aprila 1992. godine do danas a koji, po njenoj tvrdnji, predstavljaju djela genocida po definiciji koja je data u Konvenciji o genocidu, to jest

(I) ubijanje pripadnika jedne grupe, tj. muslimanskog stanovništva Bosne i Hercegovine;

(II) nanošenje ozbiljnih tjelesnih ili duševnih povreda pripadnicima te grupe;

(III) namjerno nametanje takvih životnih uslova toj grupi koji su sračunati na izazivanje fizičkog uništenja cijele ili dijelova grupe; i

(IV) nametanje mjera čiji je cilj da se spriječi natalitet grupe;

a s obzirom da Bosna i Hercegovina tvrdi da su radnje koje su predmet tužbe počinili bivši pripadnici Jugoslovenske narodne armije (JNA) i srpske vojne i paravojne snage po uputama, naredbama, i uz pomoć Jugoslavije; a s obzirom da Bosna i Hercegovina tvrdi da shodno tome, Jugoslavija snosi punu odgovornost za njihova djela po međunarodnom pravu;

2. S obzirom da na osnovu činjenica iznesenih u Tužbi Bosna i Hercegovina zahtijeva od Suda da presudi i proglasi kako slijedi:

"*(a)* da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) prekršila i nastavlja da krši svoje zakonske obaveze prema narodu i državi Bosni i Hercegovini po članovima I, II(a), II(b), II(c), II(d), III(a), III(b), III(c), III(d), III(e), IV, i V Konvencije o genocidu;

(b) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) prekršila i nastavlja da krši svoje zakonske obaveze prema narodu i državi Bosni i Hercegovini na osnovu četiri Ženevske konvencije iz 1949. godine, njihovog Dodatnog protokola I iz 1977., međunarodnog običajnog ratnog prava, uključujući i Haške propise o ratovanju na kopnu iz 1907. godine, i ostale temeljne principe međunarodnog humanitarnog prava;

(c) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) prekršila i nastavlja da krši članove 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26 i 28 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima u odnosu na građane Bosne i Hercegovine;

(d) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), kršeći svoje obaveze po opštem i običajnom međunarodnom pravu, ubijala sa i bez predumišljaja, ranjavala, silovala, pljačkala, mučila, otimala, nezakonito pritvarala i uništavala građane Bosne i Hercegovine i da to i dalje radi;

(e) da je u svojim postupcima prema građanima Bosne i Hercegovine Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) prekršila i nastavlja da krši svoje svečane obaveze po članovima 1(3), 55 i 56 Povelje Ujedinjenih nacija;

(f) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) koristila i nastavlja da koristi silu i prijetnju silom protiv Bosne i Hercegovine, i

tako prekršila članove 2(1), 2(2), 2(3), 2(4) i 33(1) Povelje Ujedinjenih nacija;

(g) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) koristila i koristi silu i prijetnju silom protiv Bosne i Hercegovine i tako prekršila svoje obaveze po opštem i običajnom međunarodnom pravu;

(h) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), kršeći svoje obaveze po opštem i običajnom međunarodnom pravu, narušila i nastavlja da narušava suverenitet Bosne i Hercegovine kroz:

- oružane napade protiv Bosne i Hercegovine iz zraka i sa kopna;
- neovlaštene letove vazdušnim prostorom Bosne i Hercegovine;
- nastojanja da na direktan i indirektan način prinudi i zastraši Vladu Bosne i Hercegovine;

(i) da se Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), kršeći svoje obaveze po općem i običajnom međunarodnom pravu, miješala i nastavlja miješati u unutrašnje stvari Bosne i Hercegovine;

(j) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), kroz regrutovanje, obučavanje, naoružavanje, opremanje, finansiranje, opskrbu i na drugi način potičući, podržavajući, pomažući i rukovodeći vojnim i paravojnim akcijama svojih agenata i saradnika u Bosni i Hercegovini i protiv nje, prekršila i krši svoje izričite obaveze prema Bosni i Hercegovini, propisane poveljama i međunarodnim sporazumima, a naročito svoje obaveze na osnovu člana 2(4) Povelje ujedinjenih nacija, kao i svoje obaveze na osnovu opšteg i običajnog međunarodnog prava;

(k) da pod naprijed utvrđenim okolnostima Bosna i Hercegovina ima suvereno pravo da brani sebe i svoj narod

po članu 51. Povelje Ujedinjenih nacija i običajnom međunarodnom pravu, uključujući direktno obezbjeđivanje oružja, vojne opreme, materijala i ljudstva iz drugih zemalja;

(l) da pod naprijed utvrđenim okolnostima Bosna i Hercegovina ima suvereno pravo po članu 51. Povelje Ujedinjenih nacija i običajnom međunarodnom pravu da zahtijeva od bilo koje zemlje da joj pruži direktnu pomoć u odbrani, uključujući i pomoć u vojnim sredstvima (oružje, oprema, materijal, ljudstvo, itd.);

(m) da Rezolucija 713. Vijeća sigurnosti (iz 1991.), kojom se uvodi embargo na oružje bivšoj Jugoslaviji, mora biti protumačena tako da ne narušava neotuđivo pravo Bosne i Hercegovine na individualnu i kolektivnu samoodbranu po odredbama člana 51. Povelje Ujedinjenih nacija i po pravilima običajnog međunarodnog prava;

(n) da sve naknadne rezolucije Vijeća sigurnosti koje se pozivaju na Rezoluciju 713. (iz 1991.) ili je reafirmišu moraju biti protumačene tako da ne narušavaju neotuđivo pravo Bosne i Hercegovine na individualnu i kolektivnu samoodbranu po odredbama člana 51. Povelje Ujedinjenih nacija i pravila običajnog međunarodnog prava;

(o) da Rezolucija 713. Vijeća sigurnosti (iz 1991.) i sve naknadne rezolucije Vijeća sigurnosti koje se pozivaju na nju ili je reafirmišu ne smiju biti tumačene tako da nameću embargo na oružje Bosni i Hercegovini, u skladu sa odredbama članova 24(1) i 51. Povelje Ujedinjenih nacija i u skladu sa običajnom doktrinom ultra vires;

(p) da u skladu sa pravom na pojedina;nu i kolektivnu samoodbranu, priznatom u članu 51 Povelje Ujedinjenih

nacija, sve ostale države potpisnice Povelje imaju pravo da direktno pomognu odbrani Bosne i Hercegovine na njen zahtjev, uključujući i direktnu pomoć u oružju, vojnoj opremi i materijalu, i ljudstvu (pripadnicima kopnenih snaga, mornarice, ratnog zrakoplovstva, itd.);

(r) da su Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici dužni da odmah prestanu sa kršenjem gorenavedenih zakonskih obaveza, a naročito da odmah prestanu i uzdrže se od:

- svoje sistematske prakse tzv. 'etničkog čišćenja' građana i suverene teritorije Bosne i Hercegovine;
- ubistava, likvidacija po kratkom postupku, mučenja, silovanja, kidnapovanja, sakaćenja, ranjavanja, fizičkog i mentalnog zlostavljanja, i pritvaranja građana Bosne i Hercegovine;
- divljačkog uništavanja sela, gradova, naselja i vjerskih objekata u Bosni i Hercegovini;
- granatiranja civilnih naselja u Bosni i Hercegovini, a naročito njenog glavnog grada Sarajeva;
- nastavljanja opsade bilo kojeg civilnog naselja u Bosni i Hercegovini, a naročito njenog glavnog grada Sarajeva;
- izgladnjavanja civilnog stanovništva Bosne i Hercegovine;
- obustavljanja, miješanja u dostavu, ili ometanje međunarodne humanitarne pomoći građanima Bosne i Hercegovine;
- svake upotrebe sile, direktne ili indirektne, otvorene ili prikrivene, protiv Bosne i Hercegovine, i od svake prijetnje silom protiv Bosne i Hercegovine;
- svakog narušavanja suvereniteta, teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti Bosne i Hercegovine, uključujući svako miješanje, direktno ili indirektno, u unutrašnje stvari Bosne i Hercegovine;
- pružanja bilo koje vrste podrške, uključujući obezbjeđivanje obuke, oružja, municije, novca, materijala, pomoći,

rukovođenja, ili bilo koje druge vrste podrške, bilo kojem narodu, grupaciji, organizaciji, pokretu ili pojedincu koji se angažovao ili namjerava da se angažuje u vojnim ili paravojnim aktivnostima u ili protiv Bosne i Hercegovine;

(s) da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) ima obavezu da plati Bosni i Hercegovini, kao državi na osnovu njenog zakonskog prava i kao *parens patrie* njenih građana, reparacije za štete nanesene licima, imovini, privredi i prirodnoj sredini Bosne i Hercegovine kroz gorenavedene povrede međunarodnog prava, u iznosu koji će odrediti Sud. Bosna i Hercegovina pridržava pravo da podnese Sudu preciznu procjenu šteta koje je prouzročila Jugoslavija (Srbija i Crna Gora)";

3. S obzirom da je zahtjevom koji je podnijet Registru 20. marta 1993. odmah po podnošenju Tužbe, Bosna i Hercegovina, pozivajući se na član 41. Statuta Suda i članove 73, 74, 75. i 78. Pravila suda i oslanjajući se na činjenice izložene u Tužbi, hitno zatražila da Sud odredi sljedeće privremene mjere koje trebaju biti na snazi dok Sud rješava ovaj slučaj:

"1. Da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), zajedno sa svojim agentima i saradnicima u Bosni i Hercegovini i drugdje, mora odmah prestati sa i uzdržati se od svih genocidnih radnji protiv naroda i države Bosne i Hercegovine, uključujući, ali se ne ograničavajući samo na, ubistva; likvidacije po kratkom postupku; mučenja; silovanja; sakaćenja; tzv. 'etničko čišćenje'; divljačko uništavanje sela, gradova i naselja; opsadu sela, gradova i naselja; izgladnjivanje civilnog stanovništva; prekidanje, miješanje u dostavu, ili ometanje međunarodne humanitarne pomoći civilnom stanovništvu; granatiranje civilnih naselja; i zatvaranje civila u koncentracione logore ili na neki drugi način.

2. Da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) mora odmah prestati sa i uzdržati se od direktnog ili indirektnog pružanja bilo koje vrste podrške, uključujući obuku, oružje, municiju, materijal, pomoć, novčanu pomoć, uputstva ili bilo koju drugu vrstu podrške, bilo kom narodu, grupaciji, organizaciji, pokretu, miliciji, ili pojedincu koji se angažovao ili namjerava da se angažuje u vojnim ili paravojnim aktivnostima u Bosni i Hercegovini ili protiv naroda, države i Vlade Bosne i Hercegovine.

3. Da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) mora odmah prestati sa i uzdržati se od bilo kojeg vida vojnih ili paravojnih aktivnosti svojih zvaničnika, agenata, saradnika ili snaga u Bosni i Hercegovini, ili protiv naroda, države i Vlade, te od bilo kakve upotrebe sile ili prijetnje silom u svojim odnosima sa Bosnom i Hercegovinom.

4. Da pod sadašnjim okolnostima Vlada Bosne i Hercegovine ima pravo tražiti i primati pomoć od drugih zemalja da bi odbranila sebe i svoj narod, uključujući pomoć u vidu direktne nabavke oružja, opreme i materijala.

5. Da pod sadašnjim okolnostima Vlada Bosne i Hercegovine ima pravo da traži da joj bilo koja zemlja pruži direktnu pomoć u odbrani, uključujući i pomoć u vidu direktne dostave oružja, vojne opreme i materijala i ljudstva (pripadnika kopnenih snaga, mornarice, ratnog zrakoplovstva, itd.).

6. Da pod sadašnjim okolnostima svaka zemlja ima pravo da pruži direktnu pomoć odbrani Bosne i Hercegovine na njen zahtjev, uključujući i pomoć u vidu direktne dostave oružja, vojne opreme i materijala i ljudstva (pripadnika kopnenih snaga, mornarice, ratnog zrakoplovstva, itd.)”;

4. S obzirom da je 20. marta 1993., na dan kada su u Registru primljeni Tužba i Zahtjev za donošenje privremenih mjera, Zapisničar obavijestio Vladu Jugoslavije o podnošenju Tužbe i Zahtjeva, telefaksom joj poslao tekst istih i 22. marta poslao ovjerene kopije Tužbe i Zahtjeva ekspres preporučenom poštom u skladu sa članom 40, stav 2. Statuta i članovima 38, stav 4. i 73, stav 2. Pravila suda;

5. S obzirom da je Zapisničar 25. marta 1993. godine obavijestio članice Ujedinjenih nacija i ostale zemlje koje imaju pravo da nastupaju pred Sudom, o podnošenju Tužbe, njenom predmetu, kao i Zahtjevu za donošenje privremenih mjera, prije nego što je ovim zemljama poslana obavijest u vidu štampanog dvojezičnog teksta Tužbe na osnovu člana 40, stav 3. Statuta i člana 42. Pravila suda;

6. S obzirom da je 25. marta 1993. godine Zapisničar, u skladu sa članom 43. Pravila suda, poslao obavijest predviđenu članom 63, stav 1. Statuta, državama koje nisu strane u sporu, a za koje se čini na osnovu informacije koju je Generalni sekretar Ujedinjenih nacija pružio u svojstvu depozitara (ST/LEG/SER.E/10 i dosadašnje dopune) da su strane potpisnice Konvencije o genocidu, te da je uz to još poslao Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija informaciju predviđenu članom 34, stav 3 Statuta Suda;

7. S obzirom da je 25. marta 1993. godine Zapisničar obavijestio strane u sporu da će 1. i 2. aprila 1993. godine Sud održati javnu raspravu da bi saslušao mišljenje strana o Zahtjevu za donošenje privremenih mjera; s obzirom da je 29. marta 1993. godine Jugoslavija zahtijevala da se rasprava odgodi do nekog datuma početkom maja 1993. godine, ali da je Sud odlučio 30. marta 1993. godine da, s obzirom na hitnost koja se po članu 74. Pravila suda pripisuje Zahtjevu za privremenim mjerama, nije u mogućnosti da udovolji zahtjevu za odgodu rasprave;

8. S obzirom da je 31. marta 1993. godine pravni zastupnik Bosne i Hercegovine podnio Registru Suda dokument datiran 8. juna 1992. godine, koji po tvrdnji Bosne i Hercegovine čini dodatnu osnovu za nadležnost Suda, pored one koja je navedena u Tužbi;

9. S obzirom da u pismenim primjedbama o zahtjevu za donošenje privremenih mjera, podnijetim Sudu 1. aprila 1993. godine, Vlada Jugoslavije

- "preporučuje da Sud, u skladu sa članom 41. svog Statuta i članom 73. svojih Pravila postupka, naredi primjenu privremenih mjera, a naročito:
- da naloži Vladi pod kontrolom A. Izetbegovića da se striktno pridržava najnovijeg primirja u 'Republici Bosni i Hercegovini', koje je stupilo na snagu 28. marta 1993.;
- da naloži vladi pod kontrolom A. Izetbegovića da poštuje Ženevsku konvenciju o zaštiti žrtava rata iz 1949. i njene Dodatne protokole iz 1977. godine, jer se nad Srbima koji žive u 'Republici Bosni i Hercegovini' vrši genocid činjenjem veoma teških ratnih zločina koji znače kršenje obaveze da se ne zadire u osnovna ljudska prava;
- da naloži Vladi lojalnoj A. Izetbegoviću da odmah zatvori i raspusti sve zatvore i internacijske logore za interniranje u 'Republici Bosni i Hercegovini' u kojima su Srbi zatočeni zbog svog etničkog porijekla i za koje se sumnja da su u njima Srbi podvrgnuti mučenju, te da su im stoga životi i zdravlje u stvarnoj opasnosti;
- da naloži Vladi pod kontrolom A. Izetbegovića da bez odlaganja dozvoli srpskom stanovništvu da bezbjedno napusti Tuzlu, Zenicu, Sarajevo i ostala mjesta u 'Republici Bosni i Hercegovini', u kojima su podvrgnuti šikaniranju i fizičkom i mentalnom zlostavljanju, a imajući u vidu da ih može zadesiti sudbina Srba iz istočne Bosne koja je bila poprište ubistva i masakra nekoliko hiljada srpskih civila;

- da naloži Vladi lojalnoj A. Izetbegoviću da smjesta prestane sa daljim uništavanjem pravoslavnih crkava i bogomolja i drugog srpskog kulturnog nasljeđa, i da oslobodi i zaustavi dalje maltretiranje svih pritvorenih pravoslavnih sveštenika;
- da naloži Vladi pod kontrolom A. Izetbegovića da prestane sa svim vidovima diskriminacije zasnovane na nacionalnoj ili religioznoj pripadnosti i sa praksom 'etničkog čišćenja', uključujući i diskriminaciju u dodjeli humanitarne pomoći, protiv srpskog stanovništva u 'Republici Bosni i Hercegovini'";

10. S obzirom da su saslušana mišljenja o Zahtjevu za privremenim mjerama, koja su na javnoj raspravi, održanoj 1. i 2. aprila 1993. godine, izložili sljedeći zastupnici:

u ime Bosne i Hercegovine:
Njegova ekselencija Gospodin Muhamed Šaćirbegović i
Gospodin Frensis Ej. Bojl, *zastupnici*;

u ime Jugoslavije:
Gospodin Ljubinko Živković i
Gospodin Šabtai Rozen, *vršioci dužnosti zastupnika*;

i s obzirom da su primljeni odgovori strana na pitanje koje je član Suda postavio za vrijeme rasprave;

11. Uzimajući u obzir "Dodatni podnesak" o činjenicama iznesenim u prilog Tužbi i Zahtjevu koji je zastupnik Bosne i Hercegovine Sudu poslao faksom 1. aprila 1993. godine;

12. S obzirom da je u pismenim primjedbama, pomenutim u stavu 9, Jugoslavija napravila ono što je ona nazvala "preliminarnom primjedbom u vezi sa legitimnošću Tužitelja", tvrdeći da ni Predsjednik Republike Bosne i Hercegovine, gospodin Alija Izetbegović, koji je imenovao zastupnike te zemlje i odobrio

pokretanje tekućeg postupka, ni Vlada Republike Bosne i Hercegovine nisu legalno izabrani; s obzirom da Jugoslavija tvrdi da legitimitet i mandat Vlade i Predsjednika Bosne i Hercegovine osporavaju ne samo predstavnici srpskog naroda, nego i predstavnici hrvatskog naroda, i da je mandat gospodina Izetbegovića istekao 20. decembra 1992. godine, te da ga je po ovom osnovu osporio Predsjednik Vlade Bosne i Hercegovine u svom pismu predsjedavajućem Potkomiteta za evropske poslove komiteta za vanjsku politiku Senata Sjedinjenih Američkih Država od 24. februara 1993. godine, a koje je pismo Generalni sekretar Ujedinjenih nacija razaslao kao dokument Generalne skupštine i Vijeća sigurnosti na zahtjev predsjednika Vlade Bosne i Hercegovine;

13. S obzirom da je zastupnik Bosne i Hercegovine ustvrdio da Ujedinjene nacije priznaju predsjednika Izetbegovića za legitimnog šefa države Republike Bosne i Hercegovine; S obzirom da je Sudu ovaj slučaj povjeren na osnovu ovlaštenja šefa države, kojeg Ujedinjene nacije tretiraju kao takvog; S obzirom da je ovlaštenje šefa države da djeluje u ime svoje zemlje u njenim međunarodnim odnosima univerzalno priznato i izraženo u, na primjer, članu 7, stav 2(a) Bečke konvencije o zakonu o međunarodnim ugovorima; S obzirom da, shodno tome Sud može, u svrhu tekućeg postupka o Zahtjevu za privremenim mjerama, prihvatiti da je povjeravanje ovog slučaja Sudu postupak te zemlje;

* * *

14. S obzirom da prije nego što odluči da li da donese privremene mjere ili ne, Sud ne mora da se definitivno uvjeri da je nadležan za osnovanost parnice, ali da ne bi trebalo da donese takve mjere ako ne izgleda *prima facie* da odredbe na koje se Tužitelj poziva ili koje se nalaze u Statutu pružaju osnovu na kojoj se nadležnost Suda može utvrditi; S obzirom da ovo razmatranje uključuje i nadležnost *ratione*

personae i nadležnost *ratione materiae*, te iako su danas skoro sve države strane potpisnice Statuta Suda, u principu se samo ovo posljednje mora uzeti u razmatranje;

15. S obzirom da član 35. stav 1, Statuta Suda predviđa da će "Sud biti otvoren prema državama potpisnicama sadašnjeg Statuta", a član 93. stav 1, Povelje Ujedinjenih nacija da su "sve članice Ujedinjenih nacija ipso facto potpisnice Statuta Međunarodnog suda pravde"; i s obzirom da se u Tužbi tvrdi da su "kao članice Organizacije ujedinjenih nacija Republika Bosna i Hercegovina i Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) potpisnice Statuta"; međutim, s obzirom da Bosna i Hercegovina ukazuje u Tužbi da "cijela međunarodna zajednica, i [sic] uključujući Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija ... kao i Generalnu skupštinu, žestoko osporava kontinuitet" Jugoslavije sa bivšom Socijalističkom Federativnom Republikom Jugoslavijom, članicom Ujedinjenih nacija, i spominje (inter alia) Rezoluciju 777. Vijeća sigurnosti (iz 1992.) i Rezoluciju 47/1. Generalne skupštine;

16. S obzirom da Rezolucija 777. Vijeća sigurnosti (iz 1992.) od 19. septembra 1992. godine glasi u svom relevantnom dijelu:

"Vijeće sigurnosti,

S obzirom da je država koja je bila poznata kao Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija prestala da postoji,

Posebno podsjećajući na Rezoluciju 757. (1992) koja konstatuje da 'zahtjev Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) da automatski naslijedi članstvo bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u Ujedinjenim nacijama općenito nije prihvaćen',

1. *Smatra* da Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) ne može automatski naslijediti članstvo bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i stoga preporučuje Generalnoj skupštini da donese odluku da

Savezna Republika Jugoslavija treba da podnese molbu za prijem u članstvo Ujedinjenih nacija i da neće učestvovati u radu Generalne skupštine;"

i s obzirom da je 22. septembra 1992. godine Generalna skupština usvojila Rezoluciju 47/1 koja glasi u svom relevantnom dijelu:

"Generalna skupština,

Primivši preporuku Vijeća sigurnosti od 19. septembra 1992. godine da bi Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) trebalo da podnese molbu za prijem u članstvo Ujedinjenih nacija i da neće učestvovati u radu Generalne skupštine,

1. Smatra da Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) ne može automatski naslijediti članstvo bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u Ujedinjenim nacijama i stoga donosi odluku da bi Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) trebalo da podnese molbu za prijem u članstvo u Ujedinjenim nacijama i da neće učestvovati u radu Generalne skupštine..."

17. S obzirom da je 29. septembra 1992. godine Generalni podsekretar i pravni zastupnik Ujedinjenih nacija poslao pismo stalnim predstavnicima Bosne i Hercegovine i Hrvatske u Ujedinjenim nacijama, u kojem je naveo da je "Sekretarijat ujedinjenih nacija zauzeo sljedeći stav o političkim posljedicama usvajanja Rezolucije 47/1 od strane Generalne skupštine":

"Iako je Generalna skupština nedvojbeno utvrdila da Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) ne može automatski naslijediti članstvo bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u Ujedinjenim nacijama i da bi Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) trebalo da podnese molbu za prijem u članstvo u

Ujedinjenim nacijama, jedina praktična posljedica Rezolucije je da Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) neće učestvovati u radu Generalne skupštine. Prema tome, jasno je da predstavnici Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) ne mogu više učestvovati u radu Generalne skupštine, njenih podružnih tijela, i konferencija i sastanaka koje ona saziva.

S druge strane, Rezolucija ne ukida niti suspenduje članstvo Jugoslavije u Organizaciji. Shodno tome, stolica i pločica sa imenom ostaju kakve su i bile, ali predstavnici Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) ne mogu sjediti iza natpisa "Jugoslavija" u tijelima Skupštine. Jugoslovenska misija u sjedištu Ujedinjenih nacija može nastaviti da radi i može primati i odašiljati dokumente. Sekretarijat će i dalje držati izvješenu zastavu stare Jugoslavije u sjedištu, pošto je to posljednja zastava Jugoslavije koju je Sekretarijat koristio. Rezolucija ne oduzima Jugoslaviji pravo da učestvuje u radu drugih organa koji nisu tijela Skupštine. Prijem nove Jugoslavije u Ujedinjene nacije na osnovu člana 4. Povelje će značiti prestanak situacije nastale Rezolucijom 47/1.";

18. S obzirom da i pored činjenice da usvojeno rješenje sadrži poteškoće pravne prirode, pitanje da li Jugoslavija jeste ili nije članica Ujedinjenih nacija i kao takva strana potpisnica Statuta Suda je pitanje na koje Sud ne mora da da konačan odgovor u sadašnjoj fazi postupka;

19. S obzirom da član 35. Statuta, nakon što je utvrđeno da će Sud biti otvoren za strane potpisnice Statuta, dalje kaže:

"2. Vijeće sigurnosti će postaviti uslove pod kojima će Sud biti otvoren za druge zemlje, u zavisnosti od posebnih odredbi važećih sporazuma, ali ti uslovi ni u kom slučaju neće dovesti strane u položaj nejednakosti pred Sudom";

s obzirom da Sud, stoga, smatra da postoji pravni osnov da jedna država pokrene postupak protiv druge države koja je potpisnica takve specijalne odredbe nekog važećeg ugovora ali nije potpisnica Statuta, i neovisno od uslova koje je Vijeće sigurnosti propisalo u svojoj Rezoluciji 9. iz 1946. godine (uporedi: S.S. WIMBLEDON, Stalni međunarodni sud pravde 1923, Serija A, br. 1, str. 6); S obzirom da se po mišljenju Suda kompromisna klauzula u multilateralnoj konvenciji, kao što je član IX Konvencije o genocidu na koji se Bosna i Hercegovina poziva u ovom predmetu, može smatrati *prima facie* specijalnom odredbom važećeg ugovora; S obzirom da su shodno tome, Bosna i Hercegovina i Jugoslavija strane potpisnice Konvencije o genocidu, sporovi na koje se odnosi član IX u svakom slučaju *prima facie* spadaju u *ratione personae* nadležnost Suda;

* * *

20. S obzirom da zbog toga Sud sada mora smatrati svoju nadležnost *ratione materiae*; S obzirom da član IX Konvencije o genocidu, za koji Bosna i Hercegovina tvrdi u svojoj Tužbi da je u njemu našla osnovu za nadležnost Suda, predviđa da:

> "Sporovi između strana potpisnica koji se odnose na tumačenje, primjenu ili izvršavanje sadašnje Konvencije, uključujući i sporove koji se odnose na odgovornost jedne države za genocid ili za bilo koje drugo djelo pobrojano u članu III, biće podnijeti Međunarodnom sudu pravde na zahtjev bilo koje strane u sporu";

21. S obzirom da je bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija potpisala Konvenciju o genocidu 11. decembra 1948. godine i bezrezervno deponovala dokument ratifikacije 29. avgusta 1950. godine; S obzirom da teritorije obje strane u sadašnjem predmetu odgovaraju dijelovima teritorije bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije;

22. S obzirom da je u vrijeme proglašenja Savezne Republike Jugoslavije (tj. Tuženika u tekućem postupku) na dan 27. aprila 1992. godine u njeno ime usvojena formalna deklaracija sa sljedećim učinkom:

> "Savezna Republika Jugoslavija, nastavljajući državni, međunarodno-pravni i politički identitet Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, striktno će se pridržavati svih međunarodnih obaveza preuzetih od strane Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije";

i s obzirom da je ova namjera Jugoslavije da se pridržava međunarodnih ugovora bivše Jugoslavije potvrđena u zvaničnoj noti koju je Stalna jugoslovenska misija u Ujedinjenim nacijama poslala Generalnom sekretaru 27. aprila 1992. godine;

23. S obzirom da je Bosna i Hercegovina 29. decembra 1992. godine poslala Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija, depozitaru Konvencije o genocidu, Obavještenje o sukcesiji koje glasi:

> "razmotrivši Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948. godine, koje je bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija bila potpisnica, Vlada Republike Bosne i Hercegovine želi da naslijedi obaveze iz Konvencije i iskreno se obavezuje da će ispunjavati i izvršavati sve njene odredbe, a ova obaveza je na snazi od 6. marta 1992. godine, dana kada je Republika Bosna i Hercegovina stekla nezavisnost";

i s obzirom da je 18. marta 1993. godine Generalni sekretar poslao sljedeće Obavještenje depozitara stranama potpisnicama Konvencije o genocidu:

> "Dana 29. decembra 1992. godine Vlada Bosne i Hercegovine je pohranila kod Generalnog sekretara Obavještenje o sukcesiji, koja je stupila na snagu 6. marta 1992. godine, dan kada je Bosna i Hercegovina preuzela odgovornost za svoje međunarodne odnose";

24. S obzirom da je Jugoslavija osporila pravovaljanost i efekat Obavještenja od 29. decembra 1992., tvrdeći da nijedno pravilo opšteg međunarodnog prava ne daje Bosni i Hercegovini pravo da jednostrano proglasi da je ona sada strana potpisnica Konvencije o genocidu samo zato što je bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija bila potpisnica Konvencije, pa se shodno tome Konvencija može primijenti na ono što je sada teritorija Bosne i Hercegovine, da je postupak "proglašenja sukcesije" koji predviđa Bečka konvencija o sukcesiji država a koji se tiče Ugovora (koja Konvencija nije na snazi), bio sastavljen za i može se primijeniti je samo na slučajeve dekolonizacije, pa shodno tome se ne može primijeniti na Bosnu i Hercegovinu; i da Obavještenje od 29. decembra 1992. godine, ako se tumači kao dokument o pristupanju međunarodnom ugovoru po članu XI Konvencije o genocidu, može "stupiti na snagu jedino 90-og dana nakon podnošenja dokumenta," u skladu sa članom XIII Konvencije; s obzirom da je Jugoslavija zaključila da je Sud nadležan na osnovu Konvencije o genocidu, ako je uopšte nadležan, samo za činjenice koje su uslijedile nakon isteka 90-og dana od dana podnošenja Obavještenja od 29. decembra 1992. godine;

25. S obzirom da je Sud primijetio da se Generalni sekretar odnosi prema Bosni i Hercegovini kao strani koja nasljeđuje obaveze iz Konvencije o genocidu, a ne kao strani koja pristupa Konvenciji, i ako je to zaista tako, pitanje primjene članova XI i XIII Konvencije neće se ni postavljati; S obzirom da Sud ipak konstatuje da čak i u slučaju da Bosnu i Hercegovinu treba tretirati kao stranu koja je pristupila Konvenciji o genocidu, zbog čega bi se za Tužbu moglo reći da je bila preuranjena na dan kad je podnijeta, "ovaj slučaj bi sada bio 'pokriven'" činjenicom da je period od 90 dana istekao od dana kada je Tužba podnijeta do dana rasprave o Zahtjevu (uporedi: *Mavrommatis Palestine Concessions* (Mavrommatisove palestinske koncesije, Presuda br. 2), Stalni međunarodni sud pravde, Serija A, br. 2, str. 34); S obzirom da pri odlučivanju da li da donese privremene mjere Sud nije toliko zaokupljen prošlošću, koliko sadašnjošću i

budućnošću; S obzirom da, čak i u slučaju da je njegova nadležnost vremenski ograničena, kako tvrdi Jugoslavija, o čemu Sud ne mora odlučiti sada, to mu ne mora biti prepreka da primijeni svoja ovlaštenja po članu 41. Statuta;

26. S obzirom da se stoga Sudu čini da mu član IX Konvencije o genocidu, koje su i Bosna i Hercegovina i Jugoslavija strane potpisnice, pruža osnovu za nadležnost utoliko što se predmet spora odnosi na "tumačenje, primjenu ili izvršavanje" Konvencije, uključujući sporove "koji se odnose na odgovornost jedne države za genocid ili za bilo koje drugo djelo pobrojano u članu III" Konvencije;

* * *

27. S obzirom da je 31. marta 1993. godine zastupnik Bosne i Hercegovine podnio pismo datirano 8. juna 1992. godine, koje predstavlja dodatni osnov za nadležnost Suda u ovom predmetu, a koje su gospodin Momir Bulatović, Predsjednik Republike Crne Gore, i gospodin Slobodan Milošević, Predsjednik Republike Srbije, poslali Predsjedniku Arbitražne komisije međunarodne konferencije o miru u Jugoslaviji; S obzirom da Sud smatra da činjenica da ovo pismo nije pomenuto u Tužbi kao jedna od osnova za nadležnost ne predstavlja sama po sebi prepreku da mu se prida značaj u daljem toku postupka (uporedi: VOJNE I PARAVOJNE AKTIVNOSTI U NIKARAGVI I PROTIV NIKARAGVE - NIKARAGVA PROTIV SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA), Izvještaji Međunarodnog suda pravde 1984, str. 426-427, stav 80);

28. S obzirom da se u pismu od 8. juna 1992. godine pominje pismo koje je Predsjednik Arbitražne komisije uputio 3. juna 1992. predsjednicima Republike Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske, Republike Makedonije, Republike Crne Gore, Republike Srbije i Republike Slovenije i Predsjedništvu Savezne Republike Jugoslavije,

u kojem zahtijeva izjavu o stavu njihovih zemalja po tri pitanja koja je postavio Predsjedavajući Konferencije o miru u Jugoslaviji; S obzirom da je prvo pitanje bilo da li je Savezna Republika Jugoslavija nova država koja traži priznanje od strane zemalja članica Evropske zajednice, drugo pitanje je bilo da li se disolucija bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije može smatrati završenom, i treće:

> "Ako je to slučaj, na kojim osnovama i na koji način bi problemi sukcesije, koji su se pojavili između različitih država nastalih iz Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, trebalo da budu riješeni?"

29. S obzirom da su u zajedničkom pismu od 8. juna 1992. godine Predsjednici Crne Gore i Srbije osporili nadležnost Komisije da daje mišljenje o tri pitanja koja su joj postavljena, i dalje rekli, kako se vidi iz prevoda srpsko-hrvatskog originala na engleski jezik koji je prevod obezbijedila Bosna i Hercegovina:

> "2. Principijelni stav SR Jugoslavije je da bi sva pitanja koja se tiču sveukupnog rješenja jugoslovenske krize trebalo da budu riješena kroz sporazum između SR Jugoslavije i svih bivših jugoslovenskih republika.
>
> 3. SR Jugoslavija je mišljenja da bi svi sporovi između SR Jugoslavije i bivših jugoslovenskih republika koji se ne mogu riješiti sporazumno trebalo da budu podneseni Međunarodnom sudu pravde kao najvišem sudskom organu Ujedinjenih nacija.
>
> Shodno tome, i s obzirom na činjenicu da su sva pitanja koja su pokrenuta u Vašem pismu pravne prirode, SR Jugoslavija predlaže da u slučaju da učesnice Konferencije ne postignu sporazum, o ovim pitanjima treba da presudi Međunarodni sud pravde u skladu sa svojim Statutom";

30. S obzirom da Bosna i Hercegovina tumači ovaj tekst kao ponudu Savezne Republike Jugoslavije da podnese Sudu sve svoje neriješene pravne sporove sa Bosnom i Hercegovinom, i da je

pozivajući se na ovu ponudu zastupnik Bosne i Hercegovine na raspravi naveo da Bosna i Hercegovina

> "na temelju toga Sudu podnosi sve pravne sporove koje ima sa ... Jugoslavijom a koji su navedeni u našoj Tužbi [i] Zahtjevu za privremenim mjerama",

i predložio

> "da ovaj formalni izraz namjere da relevantne vlasti predaju nadležnosti ovog Suda ... pruža dodatnu osnovu za nadležnost Suda da rješava sve neriješene pravne sporove između nas";

i zatražio od Suda

> "da razmotri ovu dodatnu osnovu za nadležnost ... kao podršku Zahtjevu za donošenje privremenih mjera";

31. S obzirom da iako u sadašnjoj fazi postupka i na osnovu informacija dostupnih Sudu, Sudu nije sasvim jasno da li je namjera pisma od 8. juna 1992. bila da služi kao "izravno obećanje" dvaju predsjednika, obavezujuće za Jugoslaviju, da bezuslovno prihvataju jednostrano podnošenje Sudu širokog spektra pravnih sporova (Uporedi: *Aegean Sea Continental Shelf* (Epikontinentalni pojas Egejskog mora), Izvještaji Međunarodnog suda pravde iz 1978., str. 44, stav 108); ili mu je namjera bila da posluži kao obećanje da će se Sudu podnijeti samo tri pitanja koja je postavio Predsjedavajući komiteta; ili je pisano samo kao izraz generalne politike preferiranja sudskog rješenja sporova koji ne uključuje ponudu ili obećanje;

32. S obzirom da stoga Sud ne može smatrati pismo od 8. juna 1992. godine kao *prima facie* osnovu za nadležnost u tekućem slučaju, te zbog toga mora nastaviti samo na osnovu toga da on *prima facie* ima nadležnost, i ratione personae i *ratione materiae*, po članu IX Konvencije o genocidu;

* * *

33. S obzirom da je Jugoslavija skrenula pažnju na brojne rezolucije koje je Vijeće sigurnosti ujedinjenih nacija usvojilo o situaciji u bivšoj Jugoslaviji, i na činjenicu da s tim u vezi Vijeće sigurnosti donosi odluke na osnovu člana 25. Povelje, i da je izričito navelo da djeluje na osnovu poglavlja VII Povelje; S obzirom da Jugoslavija tvrdi da bi, dok god Vijeće sigurnosti djeluje u skladu sa članom 25. i na osnovu tog poglavlja, "bilo preuranjeno i neprikladno da Sud donese privremene mjere, a naročito tražene privremene mjere"; S obzirom da je shvatanje Suda da se ova primjedba odnosi prvenstveno na one mjere koje je Bosna i Hercegovina zahtijevala, a koje izlaze iz okvira Konvencije o genocidu i koje iz tog razloga Sud ne može ni razmatrati; S obzirom da u svakom slučaju, kako je to Sud primijetio u jednom od prethodnih procesa, iako u Povelji postoji:

> "odredba o jasnom razgraničenju funkcija Generalne skupštine i Vijeća sigurnosti u vezi sa bilo kojim sporom ili situacijom, Generalna skupština ne bi trebalo da daje bilo kakvu preporuku u vezi sa datim sporom ili situacijom osim ako to Vijeće sigurnosti ne zahtijeva, Povelja ne sadrži nijednu sličnu odredbu koje se odnosi na Vijeće sigurnosti i Sud. Vijeće vrši funkcije političke prirode koje su mu dodijeljene, dok Sud vrši isključivo pravosudnu funkciju. Shodno tome, oba organa mogu vršiti svoje zasebne ali komplementarne funkcije u odnosu na jedan te isti slučaj" (VOJNE I PARAVOJNE AKTIVNOSTI U NIKARAGVI I PROTIV NIKARAGVE - NIKARAGVA PROTIV SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA, Nadležnost i osnovanost, Presuda, Izvještaji Međunarodnog suda pravde 1984, str. 435, stav 95);

34. S obzirom da ovlaštenje Suda da donese privremene mjere po članu 41. Statuta Suda ima za cilj da očuva prava strana u očekivanju sudske odluke i pretpostavlja da pravima koja su predmet spora u

sudskom postupku neće biti nanesena nepopravljiva šteta, i s obzirom da iz toga proizilazi da Sud mora voditi računa da takvim mjerama očuva prava za koja može naknadno presuditi da pripadaju ili Tužitelju ili Tuženiku;

35. S obzirom da Sud, nakon što je ustanovio postojanje osnova za svoju nadležnost, ne bi trebalo da donese mjere zaštite ni za kakva druga osporena prava, osim onih koja eventualno mogu pružiti osnov za presudu u procesu primjene te nadležnosti; S obzirom da će shodno tome Sud ograničiti svoje razmatranje traženih mjera i proklamovanih osnova za zahtjev za tim mjerama, na one koje potpadaju pod Konvenciju o genocidu;

* * *

36. S obzirom da su zakonska prava koja se želi zaštiti donošenjem privremenih mjera pobrojana u Zahtjevu Bosne i Hercegovine za uvođenjem tih mjera kako slijedi:

> "(a) pravo građana Bosne i Hercegovine da fizički prežive kao narod i država;
> (b) pravo naroda Bosne i Hercegovine na život, slobodu, sigurnost, kao i druga osnovna ljudska prava navedena u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima iz 1948. godine;
> (c) pravo naroda i države Bosne i Hercegovine da uvijek budu pošteđeni genocida i drugih genocidnih radnji koje je protiv njih počinila Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), zajedno sa svojim agentima i saradnicima u Bosni i Hercegovini i drugdje;
> (d) pravo naroda i države Bosne i Hercegovine da uvijek budu pošteđeni upotrebe sile ili prijetnje silom od strane druge države koja djeluje zajedno sa svojim agentima i saradnicima na suverenoj teritoriji Bosne i Hercegovine i drugdje;

(e) pravo Bosne i Hercegovine da se bavi svojim poslovima i rješava pitanja iz svoje nadležnosti bez miješanja ili posredovanja bilo koje druge države koja djeluje izravno, ili preko svojih agenata i saradnika, ili na oba načina;
(f) pravo naroda Bosne i Hercegovine na samoopredjeljenje;
(g) fundamentalno pravo naroda i države Bosne i Hercegovine na suvereno postojanje";

37. S obzirom da Jugoslavija na sličan način traži zaštitu određenih prava kroz donošenje privremenih mjera koje je ona predložila, a koje su obrazložene u stavu 9. gore;

38. S obzirom da je u odnosu na mjere koje traže i Bosna i Hercegovina i Jugoslavija, Sud ipak ograničen na, kako je to već ranije istaknuto, razmatranje onih prava po Konvenciji o genocidu koja mogu činiti predmet presude Suda u procesu primjene njegove nadležnosti na osnovu člana IX Konvencije;

39. S obzirom da član II Konvencije o genocidu definiše genocid na slijedeći način, u relevantnom dijelu:

"Po ovoj Konvenciji genocidom se smatra bilo koja od sljedećih radnji, počinjenih sa namjerom da se sasvim ili djelimično uništi jedna državna, etnička, rasna ili vjerska grupa kao takva:
(a) Ubijanje pripadnika te grupe;
(b) Nanošenje ozbiljnih tjelesnih ili duševnih povreda pripadnicima te grupe;
(c) Namjerno nametanje takvih životnih uslova toj grupi koji su sračunati na izazivanje fizičkog uništenja cijele ili dijelova grupe;
(d) Nametanje mjera čiji je cilj da se spriječi natalitet grupe;

40. S obzirom da je u Izjavi o činjenicama u svojoj Tužbi i naknadnom dokumentu nazvanom "Dodatni podnesak", Tužitelj

predočio Sudu opise vojnih i paravojnih aktivnosti, uključujući i bombardovanje i granatiranje gradova i sela, uništavanje kuća i prinudno raseljavanje civilnog stanovništva, i djela nasilja, uključujući likvidacije, ubistva, mučenja i silovanja, koja, u okolnostima pod kojima su počinjena pokazuju, po mišljenju Tužitelja, da su djela genocida uistinu počinjena i da će se nastaviti, naročito protiv bošnjačkog stanovništva Bosne i Hercegovine;

41. S obzirom da Bosna i Hercegovina tvrdi u svojoj Tužbi da su djela na koja se u njoj žali počinili bivši članovi Jugoslovenske narodne armije (JNA) i srpske vojne i paravojne snaga po uputstvima, naredbi i uz pomoć Jugoslavije, te da je stoga Jugoslavija po međunarodnom pravu apsolutno odgovorna za njihove aktivnosti; i s obzirom da u svom Zahtjevu za donošenje privremenih mjera Bosna i Hercegovina isto tako tvrdi da činjenice navedene u Tužbi pokazuju da Jugoslavija čini djela genocida, i direktno i preko svojih agenata i saradnika, te da nema razloga da se vjeruje da će Jugoslavija dobrovoljno odustati od ovog načina ponašanja dok je slučaj pred Sudom;

42. S obzirom da Jugoslavija tvrdi da ovo nije slučaj agresije jedne države na drugu već građanskog rata, i tvrdi da se njeni vojnici ne nalaze na teritoriji Bosne i Hercegovine, da ne pomaže vojno nijednu stranu u sukobu, i da ne pomaže, niti na bilo koji način podstiče činjenje zločina koji su navedeni u Tužbi; da Jugoslavija i njeni niži organi, uključujući i vojsku, nisu počinili i ne čine nijedno od djela na koje se odnosi član III Konvencije o genocidu; kao i da tvrdnje iz Tužbe nemaju osnova; te s obzirom da Jugoslavija, takođe, tvrdi da je ono što Bosna i Hercegovina traži privremena presuda o osnovanosti parnice, a što nije obuhvaćeno članom 41. Statuta (uporedi: Factory at Chorzow - Indemnities, (Tvornica u Čorzou - Odšteta, Rješenje od 21. novembra 1927. godine, Stalni međunarodni sud pravde, Serija A, br. 12, str. 10));

43. S obzirom da u svojim pismenim primjedbama o Zahtjevu za donošenje privremenih mjera Jugoslavija "zahtijeva da Sud utvrdi

odgovornost vlasti" Bosne i Hercegovine za djela genocida protiv srpskog naroda u Bosni i Hercegovini i pokazuje namjeru da podnese dokaze u tom smislu; te s obzirom da je na raspravama Jugoslavija tvrdila da su protiv Srba koji žive u Bosni i Hercegovini počinjeni genocid i genocidne radnje; S obzirom da Bosna i Hercegovina sa svoje strane tvrdi da ne postoji ni činjenični ni pravni osnov da se protiv nje donesu privremene mjere, jer ne postoji vjerodostojan dokaz da je njena Vlada počinila djelo genocida protiv bilo koga;

44. S obzirom da Sud, u vezi sa tekućim postupkom po Zahtjevu za donošenje privremenih mjera, mora, u skladu sa članom 41. Statuta, da razmotri okolnosti za koje mu je naznačeno da zahtijevaju donošenje privremenih mjera, ali ne može donijeti konačnu presudu o činjeničnom stanju ili o krivičnoj odgovornosti, te da odluka Suda ne smije imati štetne posljedice na pravo svake strane u sporu da osporava činjenice koje je terete, da osporava da snosi odgovornost za te činjenice, i da podnosi argumente koji se tiču osnovanosti parnice;

45. S obzirom da član I Konvencije o genocidu predviđa da:
"Strane potpisnice potvrđuju da je po međunarodnom pravu genocid zločin, bez obzira da li je počinjen u miru ili u ratu, i one se obavezuju da će taj zločin sprječavati i kažnjavati";

te s obzirom da su se na taj način sve strane potpisnice Konvencije obavezale "da sprječavaju i kažnjavaju" zločin genocida; S obzirom da, po mišljenju Suda, pod goreopisanim okolnostima na koje mu je skrenuta pažnja, a po kojima postoji ozbiljna sumnja da su počinjena djela genocida, Jugoslavija i Bosna i Herzegovina imaju jasnu obavezu da učine sve u svojoj moći da spriječe činjenje bilo kojeg takvog djela ubuduće, bez obzira da li se mogu pravno teretiti za neko takvo djelo počinjeno u prošlosti;

46. S obzirom da se za potrebe donošenja odluke o tekućem zahtjevu za donošenje privremenih mjera od Suda ne traži da sada

utvrdi da li je ijedna od strana prekršila Konvenciju o genocidu, već da utvrdi da li okolnosti zahtijevaju donošenje privremenih mjera koje strane moraju poduzeti u svrhu zaštite prava na osnovu Konvencije o genocidu; te s obzirom da je za Sud dovoljno što je, uzimajući u obzir obavezu koju nameće član I Konvencije o genocidu, donošenje mjera zatraženo radi zaštite tih prava; i s obzirom da član 75, stav 2, Pravila suda priznaje ovlaštenje Suda da, nakon što je podnijet zahtjev za privremenim mjerama, donese mjere koje se sasvim ili djelimično razlikuju od mjera koje su zahtijevane ili koje strana koja je podnijela Zahtjev treba da preduzme ili da ih se pridržava;

* * *

47. S obzirom da se Bosna i Hercegovina također poziva na član VIII Konvencije o genocidu koji predviđa da

> "Bilo koja strana potpisnica može tražiti od nadležnih organa Ujedinjenih nacija da poduzmu one korake na osnovu Povelje Ujedinjenih nacija koje ona smatra odgovarajućim za sprječavanje i zaustavljanje djela genocida ili bilo koji drugi korak nabrojan u članu III",

i da Bosna i Hercegovina traži od Suda da "djeluje trenutno i djelotvorno da bi učinio sve što može da spriječi i zaustavi" djela genocida na koja se Bosna i Hercegovina žali u Tužbi ili za koja postoji opasnost da će se desiti; S obzirom da Sud smatra da, po svemu sudeći, član VIII, čak i pod pretpostavkom da se može primijeniti na Sud kao jedan od "nadležnih organa Ujedinjenih nacija", ne daje Sudu bilo kakvu drugu funkciju ili nadležnost osim onih predviđenih njegovim Statutom; S obzirom da se, shodno tome, u ovoj fazi postupka od Suda ne zahtijeva ništa više nego da razmotri koje privremene mjere mogu biti donešene po članu 41. Statuta;

* * *

48. S obzirom da u svom Zahtjevu za donošenje privremenih mjera Bosna i Hercegovina također tvrdi da bi Sud trebalo da koristi svoje ovlaštenje da donese privremene mjere u svrhu sprječavanja pogoršanja ili proširenja spora kada god smatra da to okolnosti zahtijevaju; S obzirom da su dostupne informacije dovoljne da Sud utvrdi da postoji ozbiljan rizik da će se poduzeti koraci koji mogu pogoršati ili proširiti postojeći spor o sprječavanju ili kažnjavanju zločina genocida, ili otežati njegovo rješavanje;

* * *

49. S obzirom da zločin genocida "predstavlja užas za savjest čovječanstva, rezultira velikim gubicima za čovječanstvo ... i protivan je moralnom pravu i duhu i ciljevima Ujedinjenih nacija", po riječima Rezolucije 96. (I) Generalne skupštine od 11. decembra 1946. godine o "Zločinu genocida", na koju je Sud podsjetio u svom Savjetodavnom mišljenju o Rezervama na Konvenciju o genocidu (*Reservations on the Convention on Genocide*) (Izvještaji Međunarodnog suda pravde iz 1951., str. 23);

* * *

50. S obzirom da u svjetlu nekoliko naprijed obrazloženih razmišljanja Sud zaključuje da okolnosti zahtijevaju donošenje privremenih mjera kako je to predviđeno članom 41. Statuta Suda;

51. S obzirom da odluka donesena u tekućem postupku ni na koji način ne prejudicira pitanje nadležnosti Suda da rješava osnovanosti parnice, ili da se bavi bilo kojim drugim pitanjem koje se odnosi na osnovanost Tužbe ili na same argumente slučaja, i ne ostavlja posljedice na pravo Vlada Bosne i Hercegovine i Jugoslavije da podnose dokaze u vezi sa ovim pitanjima;

* * *

52. Zbog ovoga,

SUD

Donosi sljedeće privremene mjere, prije donošenja konačne odluke u postupku koji je Republika Bosna i Hercegovina pokrenula 20. marta 1993. godine protiv Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore):

A. (1) Jednoglasno,

Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) treba odmah, u skladu sa svojom obavezom iz Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948. godine, da poduzme sve mjere... koje su u njenoj moći da spriječi činjenje zločina genocida;

(2) Sa 13 glasova prema 1,

Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) treba naročito da osigura da bilo koje vojne, paravojne ili neregularne oružane formacije, koje bi mogle biti pod njenom komandom ili koje ona možda podržava, kao i bilo koje organizacije i pojedinci koji bi mogli biti pod njenom kontrolom, komandom ili uticajem, ne počine bilo koje djelo genocida, zavjere u svrhu činjenja genocida, direktnog i javnog podstrekavanja na genocid, ili saučesništva u genocidu, bilo da je to djelo usmjereno protiv muslimanskog stanovništva Bosne i Hercegovine ili bilo koje druge državne, etničke, rasne ili vjerske grupe;

ZA: *predsjednik* Ser Robert Dženingz; *potpredsjednik* Oda; *sudije* Ago, švebel, Bedžaui, Ni, Evensen, Gijom, Šahabadin, Agilar Modsli, Viramanatri, Ranjeva, Adžibola;

PROTIV: *sudija* Tarasov;

B. Jednoglasno,

Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i Vlada Republike Bosne i Hercegovine ne smiju da poduzimaju bilo kakve korake i mora da osiguraju da se neće poduzimati nikakvi koraci koji bi mogli pogoršati ili proširiti postojeći spor o sprječavanju ili kažnjavanju zločina genocida ili koji bi mogli otežati njegovo rješavanje.

Napisano na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu se engleska verzija smatra zvaničnom verzijom, u Palati mira u Hagu na današnji dan 8. aprila 1993. godine, u četiri primjerka, od kojih će jedan biti arhiviran u arhivi Suda, a po jedan od ostala tri primjerka proslijeđen Vladi Republike Bosne i Hercegovine, Vladi Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), te Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija da bi ga on proslijedio Vijeću sigurnosti.

R. Y. DŽENINGZ, predsjednik (*potpisan*)
Eduardo VALENSIA-OSPINA, zapisničar (*potpisan*)
Sudija Tarasov prilaže izjavu o Rješenju suda.
R.Y.DŽ. (*parafirao*)
E.V.O. (*parafirao*)

IZJAVA SUDIJE TARASOVA

Užasna zvjerstva koja se dešavaju na teritoriji bivše države Jugoslavije nisu me potresla ništa manje nego što su potresla moje kolege. Bez obzira na to, nisam im se mogao pridružiti u glasanju za sve operativne stavove Rješenja i želim da obrazložim zašto je to tako.

Ja se generalno slažem sa obrazloženjima i zaključcima Rješenja, uključujući i njegovo isključivanje mnogih elemenata Zahtjeva za privremenim mjerama koji daleko prevazilaze granice nadležnosti Suda po članu IX Konvencije o genocidu. Podržavam privremene mjere koje je Sud donio u stavu 52 A (1) i stavu 52 B. Slažem se da Vlada Savezne Republike Jugoslavije "treba odmah ... da poduzme sve mjere koje su u njenoj moći da spriječi činjenje zločina genocida", što naravno znači mjere koje su u njenoj stvarnoj moći. Po mom mišljenju, iste mjere i sa istim značenjem bi trebalo da poduzme i Vlada Republike Bosne i Hercegovine koja snosi odgovornost za djela počinjena na svojoj teritoriji. Na žalost, Sud nije smatrao potrebnim da to i obezbijedi. Slažem se da Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Vlada Bosne i Hercegovine ne bi trebalo da poduzimaju bilo kakve korake i da treba da osiguraju da se ne poduzimaju nikakvi koraci koji bi mogli pogoršati ili proširiti postojeći spor o sprječavanju ili kažnjavanju zločina genocida ili otežati njegovo rješavanje. Shodno tome, glasao sam za ove operativne stavove Rješenja.

Ipak, žalim što nisam mogao glasati za odredbu stava 52 A (2) da Vlada Savezne Republike Jugoslavije treba naročito da "osigura" da bilo koje vojne, paravojne, ili neregularne oružane formacije, koje bi "mogle" biti pod njenom komandom ili koje ona "možda" podržava, kao i organizacije i pojedinci koji bi "mogli biti pod njenom kontrolom, komandom ili uticajem" ne počine bilo koje djelo genocida, "zavjere u svrhu činjenja genocida", podstrekavanja na genocid, ili "saučesništva u genocidu". Po mom mišljenju, ova poglavlja Rješenja mogu se tumačiti na način da Sud vjeruje da je

Vlada Savezne Republike Jugoslavije zaista umiješana u ova genocidna djela, ili barem da je moguće da je umiješana. Stoga se, po mom mišljenju, ove odredbe veoma približavaju prejudiciranju slučaja, bez obzira na priznanje Suda da u Rješenju kojim se donose privremene mjere on nema pravo da donosi definiciju činjenice ili prava. Osim toga, ova poglavlja nameću Tuženiku gotovo neograničene, loše definisane i neprecizne zahtjeve koji se odnose na njegove odgovornosti u izvršavanju Rješenja Suda i izlažu ga neopravdanom okrivljavanju za nepridržavanje ove privremene mjere. Neuravnoteženost ovih odredaba je utoliko vidljivija s obzirom na način na koji je Sud izdvojio jedan element stanovništva Bosne i Hercegovine. Kada je Tužitelj pominjao mjere koje je zahtijevao (stav 3 Rješenja) i zakonska prava koja je nastojao zaštititi (stav 36 Rješenja), on nije posebno naveo neku određenu grupu koju treba zaštititi, nego je sasvim ispravno koristio izraze "građani" ili "narod" Bosne i Hercegovine.

Osim toga, ovim odredbama, kojima se može naći zamjerka, ne samo da nedostaje uravnoteženost, nego one nisu ni ostvarive. Da li je zaista ostvarivo da jugoslovenska Vlada "osigura" da bilo ko, ko bi mogao tvrditi da je pod njenim uticajem, ne kuje zavjeru u svrhu izvršenja genocida ili ga ne podstiče, pogotovo u slučajevima kada osobe optužene za ova djela nisu njeni građani i ne potpadaju pod njenu teritorijalnu nadležnost? Neko može tvrditi da je pod uticajem jugoslovenske Vlade, a da to ne odgovara istini. Vjerujem da Sud ne bi trebalo da sugerira da je jugoslovenska Vlada možda odgovorna za izvršenje djela koja u stvarnosti mogu biti van njene kontrole.

Nikolaj K. TARASOV (*potpisan*)

Frensis Ej. Bojl, Profesor međunarodnog prava,
generalni zastupnik Republike Bosne i Hercegovine pred
Međunarodnim sudom pravde
Law Building, East Pennsylvania Avenue 504
Champaign, Ilinois 61820 SAD
Telefon: 1-217-333-7954 ili 1-217-333-0931
Faks: 1-217-244-1478

27. juli 1993.

Zapisničar
Međunarodni sud pravde
Palata mira
Hag
Holandija

Poštovani gospodine,

Čast mi je pozvati se na Tužbu koja se odnosi na primjenu Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju genocida (Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije - Srbije i Crne Gore), koju sam pokrenuo pred Sudom u ime Republike Bosne i Hercegovine 20. marta 1993. godine, te na Rješenje Suda od 8. aprila 1993. godine u vezi sa ovim postupkom a kojim se određuju privremene mjere u našu korist. U skladu sa članom 41. Statuta Suda i članovima 73, 74. i 75. Pravila suda ja ovim podnosim Sudu još jedan Zahtjev za donošenje privremenih zaštitinih mjera podnesen od strane Vlade Republike Bosne i Hercegovine sa današnjim datumom. Ovaj Zahtjev je podnesen u skladu sa Izjavom koju sam dao za vrijeme sastanka sa Predsjednikom suda i vršiocima dužnosti agenata Tuženika u ranim večernjim satima 8. aprila 1993. godine, a koji je održan u skladu sa članom 31. Pravila suda. Ja sam tada sasvim jasno rekao da, u slučaju

da Tuženik nastavi sa svojom kampanjom genocida protiv naroda i države Bosne i Hercegovine uprkos Rješenju suda od 8. aprila 1993. godine, neću imati drugog izbora nego da podnesem Sudu još jedan zahtjev za dodatnim mjerama. Ako se dobro sjećam, Predsjednik suda je primio moju izjavu k znanju. Iz očiglednih razloga došlo je vrijeme da ispunim to obećanje.

Poštovani gospodine, molim Vas da još jednom primite izraze mog najdubljeg poštovanja.

FRENSIS A. BOJL, PROFESOR MEĐUNARODNOG PRAVA,
GENERALNI ZASTUPNIK REPUBLIKE
BOSNE I HERCEGOVINE PRED
MEĐUNARODNIM SUDOM PRAVDE

ZAHTJEV ZA DONOŠENJE PRIVREMENIH ZAŠTITNIH MJERA PODNESEN OD STRANE VLADE REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

27. JULI 1993.

Njegovoj ekselenciji Predsjedniku i Sudijama Međunarodnog suda pravde, doljepotpisani je propisno ovlašten od strane Republike Bosne i Hercegovine:

Čast mi je pozvati se na Tužbu koja je podnesena Sudu 20. marta 1993. godine a kojom Bosna i Hercegovina pokreće postupak protiv Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) u slučaju Primjene konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida (Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije - Srbije i Crne Gore), te na Rješenje ovog Suda od 8. aprila 1993. godine u vezi sa ovim slučajem, koje je propisalo privremene mjere u našu korist. Ovim u ime Bosne i Hercegovine hitno zahtijevam, u skladu sa članom 41. Statuta ovog Suda i članova 73, 74. i 75. Pravila suda, da Sud odmah donese dodatne privremene mjere zaštite koje bi trebalo da budu smjesta poduzete da bi se zaštitila prava naroda i države Bosne i Hercegovine prije donošenja presude o pitanjima koja su pokrenuta u našoj Tužbi. Ovaj vanredni korak je poduzet zato što je Tuženik prekršio svaku od tri zaštitne mjere u korist Bosne i Hercegovine, koje je ovaj Sud donio 8. aprila 1993., nanijevši tešku štetu i narodu i državi Bosni i Hercegovini. Osim što je nastavio svoju kampanju genocida protiv bosanskog naroda, bilo bosanskih muslimana, kršćana, Jevreja, Hrvata ili Srba, Tuženik sada, također, planira, priprema, kuje zavjeru o podjeli, predlaže i pregovara o podjeli, komadanju, aneksiji i pripajanju suverene države Bosne i Hercegovine, članice Organizacije ujedinjenih nacija, pomoću genocida.

Nakon što je Sud donio svoje Rješenje u kasnim popodnevnim satima 8. aprila 1993. godine, Predsjednik suda je sazvao sastanak sa mnom i vršiocima dužnosti zastupnika Tuženika kojem je, takođe, prisustvovao i Zapisničar suda u skladu sa članom 31. Pravila suda. Ja sam tada sasvim jasno rekao da, u slučaju da Tuženik nastavi sa svojom kampanjom genocida i uništavanja naroda i države Bosne i Hercegovine, ja neću imati drugog izbora sem da se ponovo obratim Sudu sa novim Zahtjevom za dodatnim privremenim mjerama u ime Tužitelja i njegovih građana. Ako se dobro sjećam, Predsjednik suda je primio moju izjavu k znanju. Iz razloga koji će biti pobliže objašnjeni u daljem tekstu došlo je vrijeme da ispunim to obećanje.

Ovaj Sud je nedavno naglasio da se zahtjev za donošenje privremenih mjera "mora po svojoj prirodi odnositi na sadržaj slučaja jer, kako član 41. [Statuta] izričito naglašava, njihov cilj je zaštita prava obiju strana" (*United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran*, - Diplomatsko i konzularno osoblje SAD u Teheranu, Privremene mjere, Izvještaji Međunarodnog suda pravde iz 1979., str. 16, pasus 28):

Član 41.

1. Sud će imati ovlaštenje da donese, ako smatra da to okolnosti zahtijevaju, *bilo koje* privremene mjere koje treba preduzeti da bi se očuvala *prava* obiju *strana*. (Isticanje autorovo.)

Ovaj Zahtjev za dodatnim zaštitnim mjerama je potaknut željom da Sud zaštiti "prava" naroda i države Bosne i Hercegovine. Pored toga, ovaj zahtjev za dodatnim zaštitnim mjerama je takođe potaknut željom da Sud zaštiti sam život naroda i države Bosne i Hercegovine od uništenja putem genocida, podjele, komadanja, aneksije i pripajanja koji provodi Tuženik. S obzirom da Sud ima zakonsko pravo da zaštiti "prava" Bosne i Hercegovine, shodno tome *a fortiori* Sud mora imati zakonsko pravo da zaštiti samu Bosnu i Hercegovinu.

Suvereno pravo naroda i države Bosne i Hercegovine na nezavisno postojanje kao države članice Organizacije Ujedinjenih nacija mora

sigurno biti jedno od "prava" koja Sud može zaštititi na osnovu člana 41. Statuta koji je "integralni dio" Povelje Ujedinjenih nacija na osnovu njenog člana 92. U suštini, ja danas tražim od Suda da djeluje na osnovu člana 41. Statuta da bi zaštitio samo postojanje države članice Ujedinjenih nacija, koja je takođe jedna od "strana" u Postupku koji trenutno čeka na presudu Suda, od fizičkog sakaćenja a zatim i potpunog uništenja od strane druge "strane" u Postupku. Izraz "bilo koje", koji se nalazi u članu 41, govori da Sud ima ovlaštenje da zaštiti Bosnu i Hercegovinu svim mogućim sredstvima od genocida, istrebljenja, podjele, komadanja, aneksije, pripajanja i konačnog uništenja.

A. OBAVEZUJUĆE OKOLNOSTI KOJE ZAHTIJEVAJU DONOŠENJE DODATNIH PRIVREMENIH ZAŠTITE MJERA

Ovim putem uključujem kao referencu činjenice iznesene u našoj Tužbi i Zahtjevu za privremenim mjerama od 20. marta 1993. godine, kao i sve naknadne činjenice prezentirane Sudu i usmeno i pismeno zaključno sa završetkom rasprave od 2. aprila 1993. godine, kao i sve činjenične definicije koje je ovaj Sud donio u svom Rješenju od 8. aprila 1993. godine. Naročito želim skrenuti pažnju Suda na stav 48. sudskog Rješenja od 8. aprila 1993. godine koji predviđa slijedeće u odgovarajućem dijelu:

> "...s obzirom da su dostupne informacije dovoljne Sudu da utvrdi da postoji ozbiljan rizik da će se poduzeti koraci koji mogu pogoršati ili proširiti postojeći spor o sprječavanju ili kažnjavanaju zločina genocida, ili otežati njegovo rješavanje..."

Ovim potrđujem i ponavljam svaku činjeničnu optužbu i definicije koje su iznesene tokom ovog postupka od 8. aprila 1993. godine. Osim toga, ljudska katastrofa u Bosni i Hercegovini koja ubrzano eskalira je toliko ogromna, monstruozna i neprihvatljiva da ne može biti opisana

na odgovarajući način u današnjem zahjevu. Stoga, Bosna i Hercegovina, uz dužno poštovanje traži od Suda da napravi Sudsku zabilješku o činjenicama na terenu kako su se dešavale i kako su o njima izvještavali organi Ujedinjenih nacija, strane vlade, i ugledni medijski izvori od 8. aprila 1993. godine do momenta kada Sud konačno bude odlučivao o ovom zahtjevu za donošenje dodatnih privremenih mjera zaštite. Iz istih razloga moram, uz dužno poštovanje, zadržati pravo da u bilo koje doba prilagodim, proširim ili preinačim ovaj Zahtjev za dodatnim privremenim mjerama.

8. aprila 1993. godine Međunarodni sud pravde je donio sljedeće Rješenje o privremenim mjerama u ovom predmetu:

"52. Zbog ovoga,

SUD

Donosi slijedeće privremene mjere, prije donošenja konačnog Rješenja u postupku koji je Republika Bosna i Hercegovina pokrenula 20. marta 1993. godine protiv Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore):

A. (1) Jednoglasno,

Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) treba odmah, u skladu sa svojom obavezom iz Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948. godine, da poduzme sve mjere koje su u njenoj moći da spriječi izvršenje zločina genocida;

(2) Sa 13 glasova prema 1,

Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) treba posebno da obezbijedi da bilo koje vojne, paravojne, ili neregularne oružane formacije, koje bi mogle biti pod njenom komandom ili koje ona možda podržava, kao i bilo koje organizacije i pojedinci koji bi mogli biti pod njenom kontrolom, komandom ili uticajem, ne počine bilo koje djelo genocida, zavjere u svrhu činjenja genocida, direktnog i javnog podstrekavanja na genocid, ili saučesništva u

genocidu, bilo da je to djelo usmjereno protiv muslimanskog stanovništva Bosne i Hercegovine ili bilo koje druge državne, etničke, rasne ili vjerske grupe;

...

B. Jednoglasno,

Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i Vlada Republike Bosne i Hercegovine smije poduzimati bilo kakve korake i mora obezbijediti da se ne poduzimaju nikakvi koraci koji bi mogli pogoršati ili proširiti postojeći spor o sprječavanju ili kažnjavanju zločina genocida ili koji bi mogli otežati njegovo rješavanje."

U skladu sa vlastitim uslovima, Sud je naložio da jedna originalna kopija Rješenja od 8. aprila 1993. godine treba biti poslana "Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija da bi je on proslijedio Vijeću sigurnosti."

Bez obzira na to, Tuženik se uopšte nije obazirao na Rješenje Suda i odmah je nastavio kršiti svaku odredbu Rješenja, kako će se vidjeti u Odjeljku B koji slijedi. Osim toga, u skladu sa svojom kampanjom genocida pritiv naroda i države Bosne i Hercegovine, Tuženik sada predlaže podjelu, komadanje, aneksiju i pripajanje Bosne i Hercegovine, što bi bilo logična kulminacija i potpuni uspjeh Tuženikovog genocidnog plana da stvori "Veliku Srbiju", kako je to objašnjeno u našoj Tužbi od 20. marta 1993. godine, naročito u stavovima 22-29 *inter alia*. Ako ga ovaj Sud ne spriječi, Tuženik namjerava da pomoću genocida i genocidnih radnji, kršeći pritom Konveciju o genocidu iz 1948. i Rješenje ovog Suda od 8. aprila 1993. godine, anektira i pripoji znatne dijelove suverene teritorije Bosne i Hercegovine i da odatle raseli sve ljude koji priznaju državljanstvo Bosne i Hercegovine, bez obzira na njihovu drugu pripadnost, muslimansku, kršćansku, jevrejsku, srpsku, ili hrvatsku. Jasno je da se uništavanje suverene države kroz genocid, izvršen od strane druge države, mora ubrajati u radnje zabranjene Konvencijom o genocidu

koje su obje zemlje potpisnice. Podjela Bosne i Hercegovine, koju je Tuženik predložio, biće uvod u konačno nestajanje naše zemlje i krajnje uništenje našeg naroda.

B. HRONOLOGIJA KRŠENJA RJEŠENJA OVOG SUDA OD 8. APRILA 1993. OD STRANE TUŽENIKA

9. april 1993.

Američki senator Džozef Bajdn (Joseph Biden), predsjednik Komiteta za evropske poslove Senata Sjedinjenih Američkih Država, okarakterisao je srpske napade na bošnjačko stanovništvo u Srebrenici i drugim mjestima kao "genocid". Bajdn je dodao:

> "Obavijestiću svoju vladu da vjerujem da je Srbija agresor, da gospodin (Slobodan) Milošević (Predsjednik Srbije) ne pokazuje nikakvu želju za mirom... i da vjerujem da je krajnji cilj Velika Srbija... žene i djeca se ubijaju pri provođenju gnusne politike za koju smo vjerovali da joj je bio došao kraj sa završetkom Drugog svjetskog rata. To nije ništa drugo nego genocid."

AMERIČKI SENATOR POZIVA UN DA UPOTRIJEBI SILU U BOSNI, Agencija frans pres, 9. april 1993.

10. april 1993.

Već treći dan zaredom srpski general Ratko Mladić odbija da dozvoli kanadskim mirovnjacima iz Ujedinjenih nacija da uđu u Srebrenicu, tvrdeći da Kanađani mogu ući u mjesto "preko mene mrtvog." Osim toga, srpski vojnici vratili su nazad kamione sa humanitarnom pomoći koji su pošli ka Goraždu. SRPSKI OFICIR SPREČAVA UN SNAGE DA UĐU U MUSLIMANSKI GRAD, Toronto star *(The Toronto Star)*, 10. april 1993.

Gospođa Azreta [v. Hasreta] Habibović, očevidac, opisala je svoj bijeg iz Srebrenice:

> "Srbi su nas gađali kamenjem u Zvorniku. Vikali su, a jedna žena je teško povrijeđena. Ali izlazak odande je bio vrijedan bilo čega. Srbi svo vrijeme granatiraju. Tamo je pakao."

SRBI KAŽU DA UN MOŽE NASTAVITI HUMANITARNU POMOĆ U BOSNI: KANADSKIM TRUPAMA NEĆE BITI DOZVOLJENO DA UĐU U SREBRENICU I PREKINU OPSADU GRADA, Fajnenšl tajms (*Financial Times*), 10. april 1993.

Mirovne snage UN-a su spriječene da dođu do opkoljenog grada Srebrenice. Glasnogovornica Ujedinjenih nacija kaže: "Srbi imaju kontrolu. Sad očekujemo da će naše aktivnosti biti osjetno usporene." Povrh toga, jedan diplomat dodaje:

> "Srbi su odbili potpisati Vens-Ovenov plan. Oni otvoreno nastavljaju svoju ofanzivu u istočnoj Bosni, uključujući i vojne aktivnosti preko granice u Srbiji pred nosom snaga UN-a. Oni javno vrijeđaju komandanta UN snaga u Bosni. Oni su prepoznali blef međunarodne zajednice i ispostavilo se da je to zaista bio samo blef."

JUGOSLAVIJA: SRBI USPIJEVAJU ZAHVALJUJUĆI DEZORGANIZOVANOSTI ZAPADA, Gardijan (Guardian), 10. april 1993.

11. april 1993.

Glasnogovornik UNPROFOR-a kaže da su bosanski Srbi opkolili Srebrenicu iako su pristali na primirje. Srpske snage su zauzele sela na rubovima Srebreničke enklave. Glasnogovornik dodaje:

> "Mjesta van Srebrenice koja su dosad bila pod kontrolom Muslimana su sad zaista pod kontrolom Srba. Nema sumnje da se enklava sada nešto smanjila."

Govoreći o drugim događajima na terenu, UN zvaničnici su rekli da su srpske snage okružile Sarajevo baterijama protivavionskih oruđa koje su postavili bliže aerodromu. DIPLOMATIJA POD VATROM U ISTOČNOJ BOSNI; BITKA ZA SREBRENICU STAVLJA UN-OVU STRATEGIJU NA ISPIT, Vošington Post (*The Washington Post*), 11. april 1993.

12. april 1993.

Snage UN-a su bile primorane da otkažu još jedan konvoj pomoći koji je trebalo da ide za Srebrenicu. Bosanski zvaničnici tvrde da je osmoro ljudi poginulo i 24 ranjeno u Bosni u toku 24 sata. "Srpski general kaže da NATO-va akcija neće zaustaviti njegove snage: Dok se avioni Saveza spremaju da danas uspostave zonu zabrane letova, vođa pobunjenika im prkosi," Los anđeles tajms *(Los Angeles Times*), 12. april 1993.

Snage UN-a tvrde da su srpske granate padale blizu zona u kojima one obezbjeđuju pomoć. Osim toga, nakon sastanka sa komandantom UNPROFOR-a, generalom Valgrenom (Lars Erik Wahlgren), srpski general Ratko Mladić je ponovo odbio da dozvoli snagama UN-a da uđu u Srebrenicu. KREDIBILITET UN-A NA KOCKI DOK SE SRBI PRIBLIŽAVAJU SREBRENICI, Kriščn sajens monitor (*The Christian Science Monitor*), 12. april 1993.

Tri UN-ova humanitarna konvoja našla su se usred žestokog pojačanja srpskih napada. UNPROFOR izvještava da je 35 civila poginulo i 68 ranjeno u srpskom granatiranju Srebrenice. Dva talasa granatiranja su trajala ukupno 75 minuta.

Povrh toga, Sarajevo je takođe bilo izloženo jakom granatiranju srpskih topdžija. MUSLIMANI BOJKOTUJU MIROVNI SASTANAK DOK TRAJE JAKO GRANATIRANJE, Agencija frans pres, 12. april 1993.

13. april 1993.

Najmanje 56 ljudi, od kojih 15-oro djece, je poginulo i 106 ih je ranjeno, od kojih 73-oje teže, u granatiranju Srebrenice iz minobacača i haubica. KONVOJI UN-A EVAKUIRAJU RANJENE BOSANCE, UPI, 13. april 1993.

Sjedinjene Američke Države su izdale sedmi izvještaj Ujedinjenim narodima o srpskim zvjerstvima u Bosni i Hercegovini. Ogromna većina navoda odnosi se na srpske zločine protiv bosanskih Muslimana. "Sjedinjene Države insistiraju na suđenju za srpske ratne zločine," Vošington Njuz (*Washington News*), 13. april 1993.

Džon Mekmilan (John McMillan), glasnogovornik Visokog komesarijata ujedinjenih nacija za izbjeglice, kaže da su odmah nakon što su avioni NATO - saveza počeli provođenje UN-ove zone zabrane letova Srbi počeli granatirati Srebrenicu granatama koje su tempirane da eksplodiraju u zraku da bi nanijeli najveće moguće povrede ljudima koji se zateknu na otvorenom.

Pored toga, jedna osoba je poginula i 35 ih je ranjeno u jednočasovnom artiljerijskom napadu na Sarajevo. BOSANSKO PRIMIRJE UZDRMANO ČAK I DOK NATO AVIONI KRSTARE NEBOM, Rojter, 13. april 1993.

Luj Žantij (Louis Gentille), UN-ov humanitarni zvaničnik, kaže da je trenutni napad na Srebrenicu najteži od kada je prije sedam mjeseci počelo granatiranje.

Osim toga, izgleda da su srpski napadi na Sarajevo i Srebrenicu dio veće ofanzive na Bosnu. Izvještaji Bosanske armije navode da su Srbi granatirali bosanske gradove Bihać, Olovo i Kladanj.

Najmanje 10 ljudi je poginulo u srpskom napadu na Sarajevo, a mnogim ranjenim ljudima morala je biti urađena amputacija. DVONEDJELJNO PRIMIRJE U BOSNI NARUŠENO JER SRBI NAPADAJU, Njujork tajms, 13. april 1993.

Džon Mekmilan, glasnogovornik Visokog komesarijata ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR), rekao je poslije srpskog napada: "To je napad na civile. Sve što ubije 15-oro djece je zločin." SRPSKI NAPADI NARUŠAVAJU PRIMIRJE U BOSNI, Šikago tribjun (*Chicago Tribune*), 13. april 1993.

14. april 1993.

Glasnogovornik UNHCR-a Džon Mekmilan kaže: "U svojoj kampanji osvajanja teritorije Srbi su spremni ubiti bilo koga da bi ostvarili svoje ciljeve." UN TRAŽI OD EZ - A POMOĆ U HRANI ZA BOSNU, Fajnenšl tajms, 14. april 1993.

15. april 1993.

Luj Žantij, kanadski zvaničnik UN-a i svjedok napada na Srebrenicu, kaže:

> "Bilo je vrlo očito da je svrha napada da povrijedi što je moguće više civila. Ljudi su bacali tijela na zaprežna kola, na tačke ili bilo šta što se kretalo. Kažem tijela, zato jer su neki ljudi još bili živi, a neki nisu. Neki ljudi stvarno više nisu ličili na ljudska bića. Bilo je tu dijelova tijela. Bilo je ljudi čija su crijeva ispadala vani i ljudi kojima je mozak curio iz očiju. Vidio sam dva djeteta koja kao da više nisu imali lica."

GRUPA SEDMORICE - ZAPAD SE NADA DA ĆE JAČE SANKCIJE SRBIMA DONIJETI MIR, Gardijan, 15. april 1993.

16. april 1993.

Srbi su žestoko granatirali Bihać što je navelo vojnog glasnogovornika UN-a da kaže da je primirje od 28. marta 1993. godine mrtvo. KRVAVI BOSANSKI LABIRINT, Indipendent (*The Independent*), 16. april 1993.

Radio-amateri iz Srebrenice javljaju da su trupe bivše Jugoslovenske armije prešle rijeku Drinu koja dijeli Bosnu i Srbiju i da su poduzele vlastitu agresivnu ofanzivu na Srebrenicu. Zvaničnik UN-a kaže da Srbi brzo opkoljavaju Srebrenicu. UN SPREMNE DA EVAKUIŠU STANOVNIŠTVO SREBRENICE, Agencija frans pres, 16. april 1993.

Redžinald Bartolomju (Reginald Bartholomew), specijalni izaslanik Sjedinjenih Američkih Država, stigao je u mirovnu misiju u Beograd. Rekao je: "Cijeli svijet je uvjeren da Srbi snose posebnu odgovornost." RAZGOVORI RUSKOG I AMERIČKOG IZASLANIKA O BOSNI - AMERIČKI IZASLANIK STIGAO U BEOGRAD, RUSKI IZASLANIK GA INFORMIŠE O RAZGOVORIMA O BOSNI, Bibisi, 16. april 1993.

> "Kada je 1991. godine izbio rat u Hrvatskoj general Mladić je prebačen u Knin, planinsko uporište hrvatskih pobunjeničkih Srba... Mladića, koji je u JNA bio profesionalni oficir, srbijanski predsjednik Slobodan Milošević je izabrao i pored zamjerki viših oficira.

"Milošević ga je namjerno postavio da bi mogao nadzirati rat u Bosni,' kaže jedan diplomat." MLADIĆ SE RUGA PRIJETNJAMA ZAPADA, Fajnenšl tajms, 16. april 1993.

17. april 1993.

Helsinki Voč (Helsinki Watch) izdao je drugi izvještaj o ratnim zločinima u Bosni. Izvršni direktor Džeri Lejber (Jeri Laber) je rekao: "Ovaj izvještaj pruža obimne dokaze o zločinima koji su počinjeni u Bosni i Hercegovini ... a naročito od strane srpskih vojnih i paravojnih snaga." HELSINKI VOČ SE ZALAŽE ZA USPOSTAVLJANJE UN-OVOG SUDA ZA RATNE ZLOČINE U BOSNI, Rojter Lajbreri Riport (*Reuter Library Report*), 17. april 1993.

Iz Srebrenice je javljeno da Srbi žestoko granatiraju grad. Ljudi su umirali dok su čekali ljekarsku pomoć. Srbi su ignorisali činjenicu da je UN-ovom rezolucijom Srebrenica proglašena zaštićenom zonom. Srpski komandanti su ponovo vratili snage UN-a koje su pokušale ući u Srebrenicu. SREBRENICA NA IVICI PROPASTI, Sienen, 17. april 1993.

18. april 1993.

Izvještaji koji dolaze iz Srebrenice kažu da je od početka srpske ofanzive poginulo 5.000 ljudi. Zvaničnici UN-a javljaju o žestokom granatiranju Sebrenice u kojem je poginulo nekoliko civila u centru grada. Jedan ogorčeni službenik UN-a kaže da je trenutna situacija priprema za ono što je nazvao "još jednom fazom etničkog čišćenja."

Zvaničnici UN-a takođe kažu da je "Srebrenica mrtva" i da su zvaničnici UN-a usmjerili svoju energiju da spriječe Srbe da počine genocid u okolini Srebrenice. BITKA NA BALKANU - PRIMIRJE U NAPAĆENOM MUSLIMANSKOM GRADU ČINI KLJUČNU POBJEDU SRPSKIH SNAGA IZVJESNOM, Njujork tajms, 18. april 1993.

Ujedinjeni narodi su nametnuli strožije sankcije krnjoj Jugoslaviji (Srbiji i Crnoj Gori). Sankcije su nametnute pod predpostavkom da je krnja Jugoslavija u stanju da izvrši pritisak na bosanske Srbe da zaustave svoju ofanzivu. Ova akcija je uslijedila nakon dodatnih izvještaja da Srbi granatiraju Bosance koji se kriju u ruševinama u

Srebrenici. Meta ovog granatiranja su muslimanske žene, djeca, i starci, rekao je glasnogovornik u sjedištu misije UN-a u Zagrebu u Hrvatskoj. Osim granatiranja, Srbi su, takođe, gađali centar grada iz snajpera. Glasnogovornik je rekao da je jasno da Srbi gađaju bosanske civile i da je najmanje 12 ljudi poginulo. Iako rezolucija UN-a zahtijeva povlačenje Srba, oni to nisu učinili. Jedan zvaničnik UN-a kaže:

> "Ovo je drugi put u sedmici da je komandant snaga [UN-a] držao sastanak sa [generalom] Ratkom Madićem i slušao njegova objašnjenja, dok su istovremeno [Mladićevi] ljudi gađali civile u Srebrenici."

VIJEĆE SIGURNOSTI GLASA ZA STROŽIJE SANKCIJE SRBIJI; BOSNA - UPRKOS VIJESTIMA O PRIMIRJU, UN DJELUJE NAKON ŠTO SU POBUNJENICI GRANATIRALI CIVILE U SREBRENICI, RUSIJA I KINA UZDRŽANE," Los Anđeles tajms, 18. april 1993.

Medlin Olbrajt (Madeleine Albright), Ambasadorica Sjedinjenih Američkih Država, rekla je da su sankcije koje je UN nametnuo krnjoj Jugoslaviji način da se da do znanja bosanskim Srbima i njihovim saveznicima u Srbiji i Crnoj Gori koju cijenu će morati da plate za svoje genocidne radnje. Pored toga, komandant srpskih snaga oko Srebrenice je rekao da su svi ljudi u Srebrenici ekstremisti i da ih treba ubiti. Zbog toga su muslimanske snage oklijevale da se razoružaju. Srpska armija se nekoliko puta zaklela da će uništiti bosanske branitelje. Nešnl Pablik Rejdio (*National Public Radio - NPR*), 18. april 1993.

Radio-amateri u Srebrenici izvjestili su o obnovljenom granatiranju u kojem je najmanje 20 ljudi poginulo, 30 ranjeno, a grad pretvoren u buktinju. Izvještač je rekao da "svakih sedam sekundi padne jedna granata." Bilo je izvještaja da su zbog granatiranja civili u Srebrenici iskrvarili do smrti na ulici. Srpski snajperisti su pucali na sve što se kreće u Srebrenici.

Bosanci tvrde da su prisluškivali razgovor generala Ratka Mladića i jednog artiljerijskog oficira. Mladić je navodno rekao oficiru da ne gađa

fabriku jer "nam mašine trebaju." Mladić je rekao da su ljudi bili meta artiljeraca. Mladić je rekao oficiru da gađa "samo u meso. Nemojte ništa drugo raditi, samo gađajte meso." Mladić je, takođe, rekao oficiru da pusti srpske snajperiste da pucaju na muslimanske civile. UN IZGLASALE KAZNU ZA SRBIJU, Toronto star, 18. april 1993.

Lord Dejvid Oven (David Owen) izjavio je za BBC televiziju: "[Srbi] su drski i samouvjereni, misle da mogu dobiti svoju Veliku Srbiju." Oven se plaši da trenutni pritisak na srpske snage neće biti dovoljan da ih odvrati od pokušaja da stvore Veliku Srbiju. Njemački ministar spoljnih poslova Klaus Kinkel je rekao: "Srpski političari ne žele mir. Oni varaju međunarodnu zajednicu i vuku je za nos." ZAHTJEVI ZA ZRAČNIM UDARIMA SE MNOŽE UPRKOS NOVIM SANKCIJAMA, Rojter, 18. april 1993.

19. april 1993.

Očevici javljaju da je Srebrenica meta još jednog koordiniranog srpskog granatiranja. UN-ov izaslanik, Francuz Žan-Benard Merime (Jean-Benard Merimee), rekao je da je krajnje vrijeme da se poduzme nešto protiv bosanskih Srba" i njihovih pristaša u Beogradu." BOSNA - UN POKUŠAVA DA ZAUSTAVI STRAHOTE U BOSNI, Ejdž, Melburn, 19. april 1993.

Lord Dejvid Oven je potvrdio da zalihe bosanskim Srbima dolaze kroz Beograd i predložio je selektivne zračne udare da bi se Beograd spriječio da pruža logističku pomoć bosanskim Srbima. BOSNA - DEZORGANIZOVANOST POLITIKE DOK SRBI NADIRU, Ostrelien Fajnenšl Rivju (*Australian Financial Review*), 19. april 1993.

Lord Dejvid Oven je rekao da Srbi koji opsjedaju Srebrenicu rade šta im je volja i dodao je: "Oni nemaju nikakvog prava na Srebrenicu - Srebrenica je muslimanski grad." Oven je dodao da će po Vens-Ovenovom planu Srebrenica biti dio muslimanske provincije. OWEN I DALJE PREPORUČUJE UPOTREBU VOJNE SILE U BOSNI, Rojter, 19. april 1993.

20. april 1993.

Jedan vojni zvaničnik UN-a u Tuzli kaže: "Ovim [srpskim] komandantima uopšte nije stalo do ljudi u ovim enklavama. Jedino do čega im je stalo je da zauzmu i održe teritorije."

Pored toga, izvještaji nagovještavaju da su srpske milicije likvidirale vojno-sposobne muškarce, zbog čega se UN-ovi zvaničnici pribojavaju masakra." UN-OVI PILOTI SPAŠAVAJU BOSANCE UHVAĆENE U KLOPKU," Njujork tajms, 20. april 1993.

Kada su lorda Dejvida Ovena upitali za Vens-Ovenov plan, on je rekao:

> "Ja se, takođe, čuvam da ne koristim pojednostavljujuću klasifikaciju 'agresija', jer je ovo i građanski rat i agresija... Naravno, njih [bosanske Srbe] pomažu Srbi izvan Bosne i Hercegovine. I njih u značajnoj mjeri vojno opremaju Srbi izvan Bosne i Hercegovine."
>
> DEJVID OVEN O BALKANU, Forinj Aferz (*Foreign Affairs*), proljeće 1993.

Belgijski ministar spoljnih poslova Vili Klas (Willy Class) predložio je upotrebu zračnih udara ukoliko Srbi nastave svoju kampanju zauzimanja teritorija. BOSNA I HERCEGOVINA - NOVE PODJELE ZBOG UPOTREBE SILE U BOSNI, Ejdž, Melburn, 20. april 1993.

Na raspravama u Komitetu za spoljne poslove Senata Sjedinjenih Američkih Država, senator Bajden je rekao da iako Milošević nije za pregovaračkim stolom, "Srbi su za stolom, gospodin Karadžić je za stolom, ali on je marioneta gospodina Miloševića." Bajden je takođe skrenuo pažnju na obavještajne izvještaje koji pokazuju da je JNA u Srbiji "direktno odgovorna za barem dio granatiranja Srebrenice..." SASLUŠANJE NA KAPITOL HILU (Capitol Hill-u) OSOBLJA MINISTARSTVA ODBRANE", Federal njuz servis (*Federal News Service*), 20. april 1993.

22. april 1993.

NATO je izvijestio o kršenju UN-ove zone zabrane leta, najvjerovatnije od strane bijelog transportnog helikoptera bez ikakvih oznaka. Nešto kasnije izvješteno je i o drugom slučaju kršenja, ali nikakvi detalji o tome nisu dati. NATO IZVJEŠTAVA O VJEROVATNOM KRŠENJU ZONE ZABRANE LETOVA, Rojter, 22. april 1993.

Iz Sarajeva stiže izvještaj o novom srpskom granatiranju u kojem je najmanje dvoje ljudi poginulo, a 18 ranjeno. SJEDINJENE DRŽAVE POD NOVIM PRITISKOM U BOSNI ZBOG SREBRENIČKE KRIZE, Rojter, 22. april 1993.

Hvaleći se novim nalazištima nafte, predsjednik krnje Jugoslavije Slobodan Milošević, rekao je, nakon što je UN nametnuo dodatne ekonomske sankcije Jugoslaviji: "Srbija se nikad neće povinovati volji Zapada". Predsjednik skupštine Zoran Lilić je dodao: "Sve dok imamo hrane svijet nam ne može ništa." SUKOB NA BALKANU - RIGOROZNIJE SANKCIJE NAJVJEROVATNIJE NEĆE UBRZATI KRAJ RATA. Dok se UN sprema da stegne omču oko Srbije, Laura Zilber ocjenjuje sve snažnije posljedice na privredu republike i prkos njenih političkih vođa, Fajnenšl tajms, 22. april 1993.

Bošnjački grad Tuzla, 45 milja (120 km) sjeverozapadno od Srebrenice, pogođen je sa pet granata.

Predsjednik bosanskih Srba Radovan Karadžić je rekao o Srebrenici: "Ovo područje je sada oslobođeno. Ovo je sada stopostotno srpski kraj." "UN kaže da je Srebrenica razoružana; Opkoljeni Bosanci lakše dišu otkako su srpski topovi utihnuli"; Šikago Tribjun, 22. april 1993.

Američki predsjednik Bil Klinton je uporedio srpske operacije takozvanog "etničkog čišćenja" sa nacističkim holokaustom. BOSNA - BOSANSKI HRVATI I MUSLIMANI POSTIGLI DOGOVOR O PRIMIRJU," Ažans Erop (*Agence Europe*), 22. april 1993.

23. april 1993.

Ambasador Detlef graf cu Rancau (Detlev Graf zu Rantzau), njemački izaslanik u Ujedinjenim nacijama, rekao je o srbijanskoj represiji nad albanskim narodom na Kosovu:

> "Ukratko, sve ovo znači nastavak srbijanske politike nasilja protiv manjih i slabijih naroda bivše Jugoslavije, a prvenstveno, nastavak kampanje za uništenje Muslimana."

KOL ZAHTIJEVA MEĐUNARODNU IZOLACIJU SRBIJE, Vik in Džermani (*The Week in Germany*), 23. april 1993.

24. april 1993.

Vijeće sigurnosti je direktno istražilo sukob tako što je njegov tim odletio za Sarajevo. BOSANSKI PREDSJEDNIK KAŽE DA ĆE UN MOŽDA MORATI UPOTRIJEBITI SILU, Rojter, 24. april 1993.

General Života Panić, šef Generalštaba Vojske krnje Jugoslavije, rekao je u intervjuu za njemački nedjeljnik Der špigl (*Der Spiegel*) da Zapad želi da oduzme Srbiji njen "Lebensraum" u Bosni. SRBI ĆE SE OGORČENO BORITI DO KRAJA, KAŽE GENERAL, Rojter, 24. april 1993.

Srpski pobunjenici su konfiskovali tone robe iz UN-ovog humanitarnog konvoja za Srebrenicu. BOSANSKI SRBI PODRŽAVAJU NASTAVAK OVENOVIH PREGOVORA, Indipendent, 24. april 1993.

25. april 1993.

UN je nametnuo sakncije Srbiji zato što je ona glavni vojni i politički pomagač nacionalističkih bosanskih Srba.

Takođe, vođa bosanskih Srba Radovan Karadžić je odbio mirovnu inicijativu lorda Ovena i dodao da bosanski Srbi nemaju namjeru odustati od teritorija u korist Hrvata. Karadžić ne želi da Bosna bude ujedinjena kao jedna zemlja.

Osim toga, Srbi iz Bosne i Hrvatske su poduzeli dodatne korake ka stvaranju "Velike Srbije" tako što su ujedinili skupštine i stvorili "jednu vladu, jednu vojsku, jednu policiju, i jednu administraciju." SRBI PREZIRNO ODBILI POKUŠAJ SPAŠAVANJA MIROVNOG UGOVORA - VOĐA JEDNE OD BOSANSKIH STRANA: MORAMO SE RAZDVOJITI, Vošington Post, 25. april 1993.

26. april 1993.

Jugoslovenski ministar vanjskih poslova Vladislav Jovanović napao je u svom govoru Rezoluciju 820. UN-a kao "drastičan napad na suverenitet naše zemlje i čin otvorenog neprijateljstva prema srbijanskom narodu." SAVEZNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA - JOVANOVIĆ PORUČUJE PARLAMENTARCIMA DA JE REZOLUCIJA 820. UN-A 'DRASTIČAN NAPAD NA SUVERENITET, Bibisi, 26. april 1993.

27. april 1993.

Glasnogovornik UN-a kaže da su bosanski Srbi počeli pojačavati pritisak na 150 pripadnika kanadskih snaga UN-a u Srebrenici. SRBIJI NAMETNUTE OŠTRIJE SANKCIJE, Dejli Telegraf (*The Daily Telegraph*), 27. april 1993.

Lord Oven je rekao: "Ako Jugoslavija provede rezolucije UN-a i prekine izvore snabdijevanja bosanskih Srba, taj korak bi prilično brzo doveo do mira." OVEN TJERA BEOGRAD DA IZVRŠI PRITISAK NA BOSANSKE SRBE, Junajtid Pres Internešnel (*United Press International - UPI*), 27. april 1993.

28. april 1993.

Srpski tenkovi, teška artiljerija, minobacači i pješadija su uključeni u novi napad s juga na bosanski grad Bihać. Većina napada se odvijala sa srpskih položaja u Hrvatskoj. Ovo kao da je naglasilo srpsku spremnost da nastave sa kampanjom teritorijalnih osvajanja, bez osvrtanja na želje međunarodne zajednice. Najmanje 150 granata je palo na Bihać za vrijeme napada, a borbe su zabilježene i na Grabežu. Bihaćka enklava se nalazi između dijelova Hrvatske pod kontrolom Srba, a srpski vođe su razgovarali o svom programu ujedinjavanja dviju regija. Zvaničnik UNHCR-a objašnjava: "Ako je namjera da se srpske republike (samoproglašene mini-državice u Bosni i Hrvatskoj) ujedine, onda im Bihać u tome smeta."

Pored toga, dva humanitarna radnika UN-a su teško ranjena u minobacačkom napadu negdje između bosanskih gradova Zenice i

Tuzle. BOSNA - ŽESTOK NAPAD NA MUSLIMANSKU ENKLAVU NOSI OPASNOST 'NOVE SREBRENICE,' Gardijan, 28. april 1993.

Vlasti bosanskih Srba dvije su sedmice sprečavale humanitarne konvoje UN-a da dođu do opkoljene muslimanske enklave Goražda, kaže se u UN-ovom saopštenju. Rojter, 28. april 1993.

Visoki zvaničnik UN-a Sedrik Tornberi (Cedric Thornberry) je izvjestio da Bihać napada 1.000 Srba uz podršku 10 tenkova. SRBI NAPADAJU MUSLIMANSKO UPORIŠTE U SJEVEROZAPADNOJ BOSNI, Njujork tajms, 28. april 1993.

Piter Kesler (Peter Kessler), glasnogovornik UNHCR-a, kaže da su Srbi u bihaćkom regionu opljačkali UN-ov humanitarni konvoj i konfiskovali 20 tona hrane namijenjene civilinom stanovništvu u regiji. BOSANSKE ZARAĆENE STRANE BIJU NOVE BITKE, HUMANITARNI AKCIJE U OPASNOSTI, Rojter, 28. april 1993.

29. april 1993.

Dijego Arija (Diego Arria), ambasador Venecuele u UN-u i šef istraživačke misije u Bosni, je rekao govoreći o opkoljenom gradu Srebrenici: "Sporovozni genocid još uvijek traje". Arija je rekao da su Srbi prekinuli dovod vode Srebrenici. UN-OVA MISIJA TRAŽI PROŠIRENJE ZAŠTIĆENIH ZONA U BOSNI, Agencija frans pres, 29. april 1993.

Zapadni diplomati i analitičari kažu da izgleda kao da je vlada u Beogradu podijeljena oko pravog načina na koji treba osvojiti Bosnu i uključiti njene dijelove u "Veliku Srbiju." JUGOSLAVIJA - MILOŠEVIĆ ČINI KORAKE DA PODVRGNE POBUNJENIKE SVOJOJ LUKAVOJ VOLJI, Gardijan, 29. april 1993.

Srbi su zaprijetili komandantu snaga UN-a Bobu Stjuartu (Bob Stewart) da će njegova baza biti meta artiljerijskih napada ako Zapad poduzme vazdušne udare na srpske položaje. Takođe, UN-ovi

zvaničnici su izvjestili o porastu sporadičnih borbi oko Srebrenice. BOSNA - BRITANSKE TRUPE U OPASNOSTI DOK SE ZAPAD KOLEBA U VEZI SA BOSNOM, Gardijan, 29. april 1993.

Dijego Arija, venecuelanski ambasador u UN-u, je izvjestio da u okolini Srebrenice "nema vode, nema ljekara, nema struje, i to je, ponavljam, tihi proces genocida."

Osim toga, UN je suspendovao Jugoslaviju iz svog ekonomskog i socijalnog vijeća. UN-OVA ORGANIZACIJA PREPORUČUJE PROŠIRENJE ZAŠTIĆENIH ZONA U BOSNI, Sienen, 29. april 1993.

30. april 1993.

Samoproglašeni parlament bosanskih Srba je ponovo razmatrao Vens-Ovenov mirovni plan nakon pritisaka Beograda i Slobodana Miloševića da to uradi. Beograd je navodno uvjeren da ovaj plan, star jednu godinu, zadovoljava većinu srpskih teritorijalnih ciljeva.

Pored toga, Dijego Arija, venecuelanski ambasador u UN-u, kaže: "Jedan od pokazatelja kakvi uslovi preovladavaju u gradu [Srebrenici] je to što izmasakrirani ostaci ... djece koja su igrala nogomet kada su ubijena još uvijek leže razbacani u tom kraju." BOSNA - POBUNJENI SRBI VOLJNI DA RAZGOVARAJU O MIROVNOM PLANU, Gardijan, 30. april 1993.

Glasnogovornik UNPROFOR-a Beri Fruer (Barry Frewer) izvještava da je izviđačka patrola kanadskih vojnika UN-a bila meta minobacačke i vatre iz pješadijskog oružja na srpskoj kontrolnoj rampi, nakon što je izašla iz demilitarizovanog grada Srebrenice. UN-ovi vojnici su pokušavali da dođu do obližnjeg sela Zeleni Jadar gdje su Srbi koji drže Srebrenicu u opsadi zatvorili vodu gradu. Humanitarni radnici izvještavaju o najmanje 800 slučajeva skabijesa u Srebrenici i kažu da je stanje sa vodom očajno. BORBE SE POJAČAVAJU NA NEKOLIKO FRONTOVA U BOSNI, Agencija frans pres, 1. maj 1993.

1. maj 1993.

NATO je izvjestio da su dva vojna helikoptera uhvaćena kako djeluju "u zonama koje kontrolišu bosanski Srbi" i krše zonu zabrane letova. Jedan od helikoptera je ispraćen izvan zone zabrane letova u Srbiju, a drugi je sletio na aerodrom u Zalužanima nakon što su ga otkrili NATO-vi posmatrači. NATO IZVJEŠTAVA O NARUŠAVANJU ZONE ZABRANE LETOVA U BOSNI, Rojter lajbreri riport, 1. maj 1993.

3. maj 1993.

Na mirovnim pregovorima u Grčkoj gospodin Rančić, pomoćnik predsjednika krnje Jugoslavije Dobrice Ćosića, je rekao da "Ova zemlja [Bosna]. Ona je čudovište. Ona ne može postojati." TRENUTAK MIRA NA EGEJU DA SE JOŠ JEDNOM ISPLANIRA ZAVRŠETAK RATA, Gardijan, 3. maj 1993.

4. maj 1993.

UNHCR javlja da su Srbi i Hrvati pojačali nasilna protjerivanja stanovništva pod maskom 'etničkog čišćenja'. Srpske snage naplaćuju od Muslimana 63 američka dolara po odrasloj osobi i 31,50 dolara po djetetu za napuštanje Banje Luke. UNHCR KAŽE DA SE 'ETNIČKO ČIŠĆENJE' POJAČAVA, UPI, 4. maj 1993.

Alemka Lisinski, glasnogovornica UNHCR-a, rekla je da je stanovništvo Goražda lišeno osnovnih potrepština i hrane i da su mnogi stanovnici smršali i do 30 kilograma. Osim toga, takođe je rečeno da je broj samoubistava starijih osoba u porastu. Takođe je izvještено o srpskim napadima na Goražde. UN - GORAŽDE PATI OD AKUTNIH NESTAŠICA HRANE - SAMOUBISTVA U PORASTU, Agencija frans pres, 4. maj 1993.

Bosanci javljaju da je Žepa u plamenu nakon žestokog napada srpskih oklopnih i mehanizovanih snaga. KLJUČNI DOGAĐAJI U JUGOSLOVENSKOM SUKOBU, Rojter, 4. maj 1993.

5. maj 1993.

Srpske snage koje su okružile Žepu su vratile UN-ove zvaničnike koji su namjeravali da provjere štete koje je srpski napad na grad prouzročio. SAD I FRANCUSKA SE SLOŽILE DA POŠALJU TRUPE AKO BOSANSKI SRBI PRIHVATE MIROVNI PLAN, Ajriš tajms (*The Irish Times*), 5. maj 1993.

Bosanski Srbi su granatirali centar Sarajeva. Granate su padale oko 11 sati ujutro blizu zgrade Predsjedništva i kasarne Maršal Tito u kojoj je smješten ukrajinski bataljon. KARADŽIĆ TRAŽI OD SRBA DA POTPIŠU MIROVNI PLAN - OFANZIVA NA ŽEPU, Agencija Frans Pres, 5. maj 1993.

6. maj 1993.

Žepa trpi srpske napade. Srpske snage nisu dozvolile posmatračima UN-a da uđu u grad. KONGRES ŽELI DA IMA PRAVO ODLUČIVANJA, Ju-es-ej Tudej (*USA Today*), 6. maj 1993.

7. maj 1993.

Radio Sarajevo javlja o masakru 130 civila u Žepi. UN nije mogao potvrditi izvještaj jer srpski zapovjednici ne dozvoljavaju UN-ovim zvaničnicima da uđu u tu zonu. BEOGRAD UZVRAĆA, Kalgari Herald (*Calgary Herald*), 7. maj 1993.

8. maj 1993.

Bosanski Srbi su dobili pojačanja oko Žepe koja je bila proglašena "zaštićenom" zonom po UN-ovoj rezoluciji. Nezavisni izvještaji kažu da su Srbi spalili selo Ribhac. [Tako u originalu, vjerovatno Ripač, kod Bihaća, primj. Redakcije bosanskog izdanja] "BOSANSKI SRBI SE PRIBLIŽAVAJU UN-OVOJ 'ZAŠTIĆENOJ' ZONI"; Montreal Gazet (*The Montreal Gazette*), 8. maj 1993.

Bosanski Srbi su digli u zrak tri historijske džamije u Banjoj Luci, gradu na sjeveru Bosne. Od tri džamije, jedna je sagrađena 1583., a druga 1587. godine i smatralo se da su među najljepšim džamijama na Balkanu.

Osim toga, krnja Jugoslavija je objavila da će prekinuti vojnu i logističku pomoć bosanskim Srbima. SUKOB NA BALKANU - SRBI DIGLI U ZRAK DVIJE VAŽNE DŽAMIJE, Njujork tajms, 8. maj 1993.

Glasnogovornik UNHCR-a kaže da je uništavanje tri džamije u anti-muslimanskoj kampanji zastrašivanja, tipičan uvod u srpsku kampanju "etničkog čišćenja". ZAPAD SE BORI ZA JEDINSTVO BOSNE, Šikago tribjun, 9. maj 1993.

UNHCR-ov glasnogovornik Ron Redmond je istakao porast ubistava, nasilja i zastrašivanja u proteklih mjesec dana u Banjoj Luci dok su Srbi nastavljali sa djelima genocida. Gospodin Redmond je rekao: "Dok se pažnja svijeta usmjerava na druga mjesta, ove siledžije [Srbi] izlaze na svjetlo dana": KARADŽIĆ PRIHVATA MUSLIMANSKE SIGURNE ZONE, Indipendent, 8. maj 1993.

10. maj 1993.

UN-ovi zvaničnici su konačno potvrdili da je Žepa pretrpjela žestok vojni napad koji je značio kršenje UN-ovih naređenja i obećanja srpskog vođstva. Izvještaj kaže da je Žepa "potpuno uništena" i da je u njoj u toku "zadnja faza" srpskog "etničkog čišćenja" muslimanskog stanovništva. "BOSANSKO PRIMIRJE SE DRŽI DOK UN-OVI POSMATRAČI STIŽU U OPKOLJENU ŽEPU", Tajms (*The Times*), 10. maj 1993.

UNHCR-ov zvaničnik Džon Mekmilan je rekao u vezi sa srpskim razaranjem Žepe:

> "Ako je situacija o kojoj se izvješatva u Žepi zaista takva, onda je to ljudska katastrofa najvećih razmjera. Ako samo 50 ljudi luta gradom koji je imao 6 000 stanovnika, onda se ne može ni zamisliti koliko će humanitarne pomoći biti potrebno."

EGZODUS ISPRAZNIO BOSANSKU MUSLIMANSKU ENKLAVU, Toronto star, 10. maj 1993.

12. maj 1993.

Muslimani koji su bili napustili Žepu nakon srpskog granatiranja, počeli su se polako vraćati u potrazi za hranom i skloništem. Mnogi

nisu imali na sebi nikakvu drugu odjeću osim provizorne odjeće, sašivene od američkih padobrana. Nakon što je čuo da je neki vojni posmatrač jednom prilikom odbio da povjeruje u napad na Žepu, smatrajući ga propagandom Muslimana, jedan UNHCR-ov zvaničnik je rekao: "On [posmatrač] je pogriješio, a Žepa je granatirana do uništenja".

Ron Redmond iz UNHCR-a je obavijestio da su ljudi koji se vraćaju u Žepu u "jako lošem stanju". Pijani pripadnici srpskih snaga vratili su Lerija Holingvorta (Larry Hollingworth) iz UNHCR-a dok je pokušavao doći do Žepe. BOSNA - IZGLADNJELI MUSLIMANI SE POLAKO VRAĆAJU U GRAD POD ZAŠTITOM UN-A", Gardijan, 12. maj 1993.

Snage bosanskih Srba su spriječile dva UN-ova helikoptera da evakuiraju ranjene Muslimane iz Žepe. SRPSKE SNAGE SPRIJEČILE DVA UN-OVA HELIKOPTERA DA ODU U ŽEPU, Agencija frans pres, 12. maj 1993.

13. maj 1993.

U periodu od pet sati 12. maja, najmanje šest velikih cisterni i deseci ili i više drugih kamiona viđeni su kako prelaze iz Srbije u Bijeljinu, enklavu bosanskih Srba, koja služi kao baza i polazna tačka srbijanskih napada na Bosnu. Ovo kretanje kamiona izaziva ozbiljnu sumnju da je Slobodan Milošević zaista održao svoje obećanje da će prekinuti isporuke pomoći bosanskim Srbima. U svakom slučaju, mnogi posmatrači kažu da kamioni sa gorivom i drugim materijalima neprekidno prelaze iz krnje Jugoslavije u Bosnu i završavaju u rukama bosanskih Srba. SRBIJANSKI EMBARGO NA PRELAZAK GRANICE NI IZBLIZA NIJE NEPROPUSTAN - TANKERI SA GORIVOM PRELAZE U DIO BOSNE POD KONTROLOM NACIONALISTA, Vošington post, 13. maj 1993.

14. maj 1993.

Vojislav Šešelj, vođa Srpske radikalne stranke iz krnje Jugoslavije, čija je privatna milicija koja je nosila amblem mrtvačke glave napadala

Muslimane u Bosni i uništavala džamije, rekao na jugoslovenskom mitingu koji je održan na granici između Bosne i Jugoslavije:

> "Braćo i sestre Srbi, 80 procenata naše zemlje u Hrvatskoj i 90 procenata naše zemlje u Bosni su već oslobođeni. Naši neprijatelji shvataju da nas ne mogu poraziti oružjem, pa zato igraju na drugu kartu, a to je da nas podijele."

JUGOSLOVENSKI SRBI ZAKLINJU SE DA ĆE UBIJATI SNAGE UN-A AKO SE ZAPAD UMIJEŠA, Njujork tajms, 14. maj 1993.

15. maj 1993.

UN izvještava o žestokom srpskom napadu na muslimanski grad Brčko. SVAĐALAČKI SRBI PRIČAJU O MIRU DOK RAT PLAMSA, Šikago tribjun, 15. maj 1993.

16. maj 1993.

UN-ov glasnogovornik kapetan Beri Fruer je potvrdio da se borbe oko grada Brčkog nastavljaju. JOŠ VIŠE BORBI U BOSNI DOK SE OBNAVLJA GLASANJE O MIROVNOM REFERENDUMU, Rojter, 16. maj 1993.

17. maj 1993.

UN-ov glasnogovornik Beri Fruer izvještava da su Srbi pokrenuli snažnu ofanzivu na grad Brčko. Fruer izvještava da Srbi koriste artiljeriju, minobacače, i višecjevne bacače raketa, i naziva ofanzivu krajnje ozbiljnim kršenjem primirja. BBC, 17. maj 1993.

Fruer takođe javlja o "prvom značajnom kršenju primirja" oko istočne muslimanske enklave Žepe koju je UN prošle sedmice proglasio "sigurnom zonom". Fruer kaže da snajperisti gađaju civile koji pokušavaju pokupiti pakete s hranom koji su bacani iz aviona. BOSANSKI SRBI KAŽU DA JE MIROVNI PLAN MRTAV, Rojter, 17. maj 1993.

18. maj 1993.

Nakon što su odbili Vens-Ovenov plan, bosanski Srbi su pojačali napade na UN-ove "sigurne zone" da bi proširili strateški posavski

koridor u sjevernoj Bosni. UNPROFOR-ov glasnogovornik kapetan Beri Fruer je rekao: "U Srebrenici paketi sa pomoći, koji se bacaju iz aviona, padaju blizu linije fronta i srpske snage su pucale na neke stanovnike dok su oni pokušavali doći do tih paketa".

Komandant bosanskih Srba general Ratko Mladić zaprijetio je terorističkim napadima na Veliku Britaniju i Sjedinjene Američke Države ako on bude meta napada. SRPSKE SNAGE PUCAJU NA POMOĆ DOSTAVLJENU IZ VAZDUHA U 'SIGURNIM ZONAMA', Indipendent, 19. maj 1993.

Stigli su izvještaji o srpskoj ofanzivi oko grada Brčkog. Osim toga, diplomati kažu da bosanskim Srbima vojna pomoć još uvijek stiže iz krnje Jugoslavije. ORUŽJE JOŠ UVIJEK GOVORI U BOSNI I HERCEGOVINI, CNN, 18. maj 1993.

Hrvati su uhapsili 1. 800 Muslimana, muškaraca, žena, i djece, u Mostaru i drže ih na heliodromu. Vjeruje se da je ova akcija dokaz da su se Hrvati okrenuli protiv Bosanaca i da imaju tajni plan da podijele Bosnu sa Srbima", Boston Gloub (*The Boston Globe*), 18. maj 1993.

19. maj 1993.

Srbijanski predsjednik Slobodan Milošević nije dozvolio rezmještanje UN-ovih posmatrača duž Drine, jer bi to donijelo dokaze da se Beograd ne pridržava vlastite blokade bosanskih Srba.

Povrh toga, kamioni i cisterne sa benzinom su viđeni kako prelaze preko rijeke iz pravca krnje Jugoslavije i idu bosanskim Srbima u Bosansku* u Bosni, nešto što UN-ovim posmatračima ne bi promaklo. Radovan Karadžić je takođe rekao Zapadu da ga zove "predsjednikom" nove srpske države na Balkanu. SRBI SE SPREMAJU DA 'RAZMOTRE' PLAN ZA POSMATRAČE NA GRANICI, Indipendent, 19. maj 1993.

* Tako u originalu. Vjerovatno u Bosansku Raču (napomena Redakcije bosanskog izdanja).

20. maj 1993.

Primijećeno je da su Hrvati napali Muslimane u Vitezu. Izaslanik UN-a za ljudska prava je optužio Hrvate da su počinili ratne zločine uglavnom protiv Muslimana u Bosni. UN-ov zvaničnik Tadeuš Mazovjecki (Tadeusz Mazowiecki) je okrivio Vens-Ovenov plan za poticanje ratnih zločina. BOSANSKE STRANE SE RUGAJU MIROVNIM NAPORIMA, Vošington tajms, 20. maj 1993.

21. maj 1993.

Ponono je javljeno o borbama Muslimana i Srba oko Brčkog. Hrvatska je povukla svoje snage u kasarne. RAT U BOSNI - RATNICI - VENSOVE I OVENOVE NADE NARASLE ZBOG IZNENADNE SRPSKE PONUDE - KARADŽIĆ POKUŠAVA DA SE PONOVO PROGURA U MIROVNI PROCES, Dejli telegraf, 21. maj 1993.

22. maj 1993.

Bosanski Srbi su nastavili borbe protiv vladinih snaga, uprkos izjavama njihovih lidera da su borbe prestale. UN-ovi zvaničnici su rekli da je stratetški grad Brčko meta žestokih srpskih napada. SRPSKI NAPADI SE POJAČAVAJU, Kalgari herald, 22. maj 1993.

23. maj 1993.

Velike količine zaliha, koje dolaze bosanskim Srbima iz krnje Jugoslavije, viđene su na uskim vijugavim puteva u Bosanskoj Rači. Toliko mnogo benzina je stizalo bosanskim Srbima da je benzin bio jeftiniji na bosanskoj strani Drine nego u krnjoj Jugoslaviji. Primijećeno je da druge robe idu od bosanskih Srba u krnju Jugoslaviju. Više od trećine kamiona je imalo tablice Banje Luke. ZLATNA CESTA SE RUGA BOSANSKOJ BLOKADI, Sandi tajms (*Sunday Times*), 23. maj 1993.

Snage bosanskih Srba su ustanovile pažljivo razrađen policijski sistem, sistem kontrolnih rampi u Bosni. Radovan Karadžić kaže:

> "Bosna nikad nije postojala niti će postojati... jednom zauvijek će postojati Republika Srpska. Svako ko hoće da ima posla sa nama mora uzeti u obzir činjenicu da su Srbi odlučili da imaju vlastitu pokrajinu koja će biti nezavisna".

Još jedan dokaz da krnja Jugoslavija snabdijeva bosanske Srbe gorivom je i činjenica da su Srbi dozvolili stranim novinarima koji izvještavaju iz Bosne da toče benzin u svoja vozila. General Milan Gvero, zamjenik komandanta srpskih nacionalističkih snaga, rekao je pokazujući na teritoriju u zapadnom dijelu doline Dine:

> "Mi kažemo da svako mora da živi na svojoj vlastitoj teritoriji, Muslimani na muslimanskoj teritoriji, Srbi na srpskoj. Ovo je čista srpska teritorija i nema te sile na svijetu koja nas može prisiliti da je predamo".

SUKOB NA BALKANU - ZRAČEĆI SAMOPOUZDANJEM, SRPSKI NACIONALISTI SE PONAŠAJU KAO DA SU DOBILI RAT ZA BOSNU, Njujork tajms, 23. maj 1993.

24. maj 1993.

U Kozluku u Bosni srpski vojnik se ponosi činjenicom da je uništio džamiju u centru grada. Muslimanski građani tvrde da je većina njihovih domova uništena i da je grad sada skoro sasvim srpski. PRKOS - BOSANSKI SRBI SPREMNI IZAZIVATI SVIJET, Meklejn'z (*Maclean's*), 24. maj 1993.

25. maj 1993.

Bosanski radio javlja da se granatiranje grada Maglaja od strane bosanskih Srba nastavlja deseti dan zaredom i da srpska artiljerija takođe napada Brčko. TOPOVI BOSANSKIH SRBA GAĐAJU MUSLIMANE DOK NATO RASPRAVLJA O STRATEGIJI, Rojter, 25. maj 1993.

Izvještaji stižu i o srpskim napadima oko Brčkog, Maglaja, Olova, i na samo Sarajevo. U posljednjih 24 sata sedmoro ljudi je poginulo, a 38 ranjeno u ovom najnovijem napadu. NOVE BORBE U BOSNI DOK NATO RASPRAVLJA O STRATEGIJI, Rojter, 25. maj 1993.

26. maj 1993.

Srbijanski predsjednik Slobodan Milošević rekao je da posmatrači više nisu potrebni da bi se pokazalo da je Jugoslavija "zapečatila" svoje granice. Milošević nije dozvolio posmatračima da idu na Drinu. BEOGRAD KRŠI OBEĆANJE O VERIFIKACIJI ZABRANE NAORUŽAVANJA BOSANSKIH SRBA, Njujork tajms, 26. maj 1993.

Voren Kristofer, Državni sekretar Sjedinjenih Američkih Država, prihvatio je UN-ov plan za sigurne zone, iako je ga je ranije odbio pod izlikom da zatvara Muslimane u getoe i praktički sankcioniše srpska osvajanja u drugim krajevima Bosne. SAVEZNICI STAVLJAJU SMOKVIN LIST PREKO BOSNE, Sakramento Bi (*Sacramento Bee*), 26. maj 1993.

27. maj 1993.

Vojni glasnogovornik UN-a izvještava da nema dovoljno vode u Srebrenici a da su Srbi pokrenuli još jednu ofanzivu protiv Muslimana u Maglaju. BORBE U MAGLAJU U BOSNI - SITUACIJA U SREBRENICI OČAJNA, Agencija frans pres, 27. maj 1993.

Ekipa Rojter televizije koja je bila očevidac napada na Maglaj izvijestila je da su granate srpske artiljerije padale na Maglaj svakih deset minuta. Granate su bile kalibra 155 mm i uništile su sve kuće. Ova novinska agencija je izjavila da je geler pokosio par koji je išao preko mosta, te da su oboje ostali bez nogu. Izvještaji kažu da je 50-100 granata padalo svaki dan. Kristijan Malders (Christian Mulders), posmatrač Evropske zajednice, rekao je da su srpske granate pale blizu njegove ekipe dok je ulazila u Maglaj. Dodao je:

> "To je za mnoge od nas bilo zastrašujuće. Mislim da cijeli svijet treba da zna šta se dešava u Maglaju i da Srbi nastavljaju sa pokušajima da osvoje cijeli sjeverni region uprkos takozvanom dogovoru o primirju".

SRPSKE GRANATE PADAJU NA BOSANSKI GRAD SVAKIH DESET MINUTA, Rojter, 27. maj 1993.

29. maj 1993.

Nezavisni posmatrači kažu da su Srbi protjerali desetine hiljada Muslimana iz Sandžaka otkako je bosanski rat počeo prije 13 mjeseci. POGRANIČNI REGION SE PRIPREMA ZA ETNIČKI RAT - SRPSKE MILICIJE OPERIŠU U MUSLIMANSKOM KRAJU, Vošington Post, 29. maj 1993.

30. maj 1993.

Željko Ražnatović, zvani "Arkan", stigao je na Kosovo nakon što je prošlog decembra izabran u srbijanski parlament kao zastupnik iz Prištine. Američke i druge vladine agencije su izjavile da je Arkan ratni zločinac zbog djela koje je njegova milicija počinila u Bosni. STRAH OD SRBA ŠIRI SE JUGOM, Njujork tajms, 30. maj 1993.

Svjedoci opisuju da u tzv. sigurnim zonama UN-a u Bosni:

1. Žene se prodaju za jednu jedinu cigaretu. 2. Sva groblja su prepuna. 3. Sve škole su zatvorene. 4. Vatrogasna služba i služba za odvoz smeća ne funkcionišu. 5. Nema struje i vode. 6. U većini od njih izbjeglice čine najmanje 50% ukupnog stanovništva.

Tuzla, za koju se obično kaže da je glavno uporište Muslimana, ima 132.000 stanovnika i 60.000 izbjeglica. Pored gore opisanih problema, sjeverni i južni putevi za snabdijevanje grada su presječeni a aerodrom je zatvoren zbog srpskog granatiranja. "Sigurne zone" su u stvari eufemizam za "geto" ili "koncentracioni logor". Sistem "sigurnih zona" naveo je mnoge Muslimane da se boje da će živjeti kao Palestinci, a on, takođe, šalje pogrešnu poruku drugim narodima u svijetu. STRAH OD SRBA ŠIRI SE JUGOM, Njujork tajms, 30. maj 1993.

Pored toga, postaje jasno da su srbijanski predsjednik Slobodan Milošević i hrvatski Franjo Tuđman sklopili tajni sporazum da podijele Bosnu između sebe. Bosanski Hrvati su formirali državu koja je po svemu osim po svom imenu dio Hrvatske. LUTANJA PO BALKANSKOJ ZEMLJI GREŠAKA; Tony Barber, urednik za Istočnu Evropu, objašnjava kako su greške Zapada pretvorile krizu u tragediju, Indipendent, 30. maj 1993.

Prvo su Srbi napali Bosance u Mostaru iz artiljerijskih oruđa koja su okruživala grad. Ali, novi napadi su došli od strane Hrvata koji su željeli da otjeraju preostale Muslimane. KLINTONOV PLAN ZA BOSNU DAJE NAGOVJEšTAJE POLITIKE SAD-A, Šikago tribjun, 30. maj 1993.

31. maj 1993.

Posmatrači koji su prolazili kroz Vlasenicu u istočnoj Bosni idući prema Zvorniku na Drini izvještavaju da su sva muslimanska sela redom spaljena i napuštena, a džamije u njima uništene. Srpski grafiti su ispisani po ruševinama. Iako je srpski napad završio prije mjesec dana, neke muslimanske kuće još uvijek gore. S ONE STRANE PALA - RAZGLEDNICA IZ BOSNE, Nju ripablik (*The New Republic*), 31. maj 1993.

1. juni 1993.

Isti dan kad su agenti parlamenta u Beogradu glasali za smjenu predsjednika krnje Jugoslavije Ćosića, troje djece je poginulo a petoro ranjeno u granatiranju starog dijela Sarajeva. U Goraždu je 30 civila ubijeno u srpskoj ofanzivi. Drugi bosanski gradovi, Maglaj i Brčko i njihova okolina, bili su meta srpskih artiljerijskih napada. JUGOSLOVENSKI PARLAMENT SVRGNUO PREDSJEDNIKA ĆOSIĆA, Rojter, 1. juni 1993.

Piter Kesler, zvaničnik UNHCR-a, je javno rekao da bosanski Hrvati upravo istjeruju Muslimane iz grada Mostara u Bosni i Hercegovini. Kesler je dodao da je ovo etničko čišćenje "sto ljudi dnevno". Pored toga, Srbi su vratili UN-ove zvaničnike koji su pokušavali da uđu u Goražde. UN je izvijestio o ozbiljnoj krizi u snabdijevanju vodom u Srebrenici. Srbi nisu dozvolili UN-ovim zvaničnicima da priđu postrojenjima iz kojih se grad napaja vodom. BOSANSKI HRVATI PREKRŠILI DOGOVOR O PRIMIRJU, Otava sitizen (*The Ottawa Citizen*), 1. juni 1993.

U odmazdi za uspješnu muslimansku ofanzivu, bosanski Srbi su artiljerijom gađali civilne kvartove u centru Sarajeva. Radovan Karadžić

je sugerisao da je Zapad zainteresovan samo za "brzu pobjedu" Srba da bi bio pošteđen daljih neprilika. BOSANSKI MUSLIMANI ZAUZELI STRATEŠKU PLANINSKU VISORAVAN - SRBI UPOZORAVAJU DA ĆE IZVRŠITI ODMAZDU NAD SARAJEVOM AKO SE OFANZIVA NASTAVI, Indipendent, 1. juni 1993.

2. juni 1993.

Dok je policija u Beogradu gušila demonstracije protiv vlade predsjednika Miloševića, dvije srpske granate su pale usred fudbalske utakmice u Sarajevu ubivši najmanje 15 ljudi i ranivši 80. Igrači su većinom bili dječaci starosti oko 15 godina. PREDSJEDNIKOVI PUCNJI DOVELI DO NEREDA U JUGOSLAVIJI, Fajnenšl post, 2. juni 1993.

3. juni 1993.

Srpske snage napadaju i stežu obruč oko Goražda, koristeći pritom i artiljerijske i pješadijske napade na branioce grada. Ovaj napad je izvršen usprkos činjenici da je UN proglasio Goražde "sigurnom zonom". SRBI OKRUŽUJU 'SIGURNU ZONU', Gardijan, 3. juni 1993.

4. juni 1993.

UN je objavio izvještaj o svojih šest "sigurnih zona" za zaštitu Muslimana. Uslovi u svakoj od njih su u najmanju ruku bili grozni i pogoršavali su se i dalje. Svih šest zona su se borile sa nedostatkom osnovnih namirnica i lijekova i širenjem raznih bolesti. UN NABRAJA GROZNE USLOVE U MUSLIMANSKIM 'SIGURNIM ZONAMA'", Rojter, 4. juni 1993.

Vojni analitičari izvještavaju da su Srbi, namjeravajući otvoriti "koridor" između dijelova Bosne pod svojom kontrolom, započeli skoro neprekidne napade oko Brčkog i Maglaja. SMATRA SE DA JE NA LJETO MOGUĆA SRPSKA OFANZIVA U BOSNI, Rojter, 4. juni 1993.

5. juni 1993

Bosanci javljaju o žestokim borbama u goraždanskoj regiji, kao i o granatiranju gradova Maglaja, Tuzle, Olova, Gradačca, Bihaća i čak i starog dijela Sarajeva. Srbi su ponovo vratili UN-ove posmatrače koji su išli prema Goraždu. MUSLIMANI JAVLJAJU O BORBAMA U ISTOČNOJ I SJEVERNOJ BOSNI, Rojter, 5. juni 1993.

6. juni 1993.

Srbi, koji namjeravaju uništiti posljednju muslimansku enklavu u istočnoj Bosni, su potpuno uništili 40 sela u okolini Goražda. 138 000 ljudi je poginulo ili nestalo u borbama. GVATEMALA POKUŠAVA DA IZABERE NOVOG PREDSJEDNIKA [sic], Sent Pitersburg tajms, 6. juni 1993.

7. juni 1993.

Hrvatsko vijeće obrane koristi muslimanske civile kao živi štit da bi zaustavilo muslimanski kontranapad. UBIJTE SVE MUSLIMANE, Njusvik (*Newsweek*), 7. juni 1993.

Izvještaji stižu o novih 10 000 muslimanskih izbjeglica u okolini Goražda usred nastavka srpskih žestokih napada. Registrovani su novi napadi na Brčko i Gradačac. SRPSKE OFANZIVE NA BRČKO U SJEVERNOJ BOSNI I NA GORAŽDE NA JUGOISTOKU, BBC 7. juni 1993.

8. juni 1993.

Srbijanska televizija, medij koji je pod kontrolom vlade, je izvijestila da su srpske snage "likvidirale" ono što je ona nazvala "ustašama" i "ozloglašenim islamskim teroristima". Srbi takođe javljaju o nekoliko uspješnih napada na goraždansku regiju. BOSNA I HERZEGOVINA - BOSANSKI SRBI TVRDE DA SU POSTIGLI USPJEHE U BORBAMA U REGIJI GORAŽDA, BBC, 8. juni 1993.

Hamed Čelik, Musliman koji u Sarajevu prikuplja informacije o eventualnim ratnim zločinima, izvještava da je bio zatočen u koncentracionom logoru kojim su upravljali Srbi i u kojem je bio

očevidac mučenja, a i sam bio podvrgnut istim od strane svojih srbijanskih tamničara. Srbi su od njega zahtijevali da uklanja mine i on je vidio da je jedan civil poginuo od mina kada je od njega zahtijevano da uradi isto.

On je takođe bio očevidac da su Srbi izgladnjivali i ubijali zatočenike iz zabave. Srbi u logoru su uvijek iznova aludirali na muslimansko porijeklo žrtava. Helsinki Voč izvještava da su Srbi silovali desetine hiljada Muslimanki. Takođe je registrovano da su Srbi sakatili spolne organe Muslimana. NOVI TRIBALIZAM - ODBRANA LJUDSKIH PRAVA U ERI ETNIČKOG SUKOBA; ANALIZA SLUČAJA - BOSNA I HERCEGOVINA; TRAGIČNI PORTRET CIVILIZACIJE KOJA JE KRENULA STRANPUTICOM; 'ETNIČKO ČIŠĆENJE', MUČENJA I UBISTVA POTIČU BEZNADEŽNI CIKLUS NASILJA U RATOM RAZORENOJ REPUBLICI, Los Anđeles tajms, 8. juni 1993.

9. juni 1993.

Sedmero civila je ranjeno u srpskom artiljerijskom napadu na Goražde u istočnoj Bosni. Srpske snage, koje su započele svoju ofanzivu prije dvije sedmice, još uvijek ne dozvoljavaju UN-ovim mirovnjacima da priđu gradu u kojem, po nekim procjenama, živi 60 000 izbjeglica. RADIO JAVLJA O ŽESTOKIM BORBAMA U MUSLIMANSKOJ ENKLAVI, Rojter, 9. juni 1993.

10. juni 1993.

Izvještaji dolaze o žestokim borbama u goraždanskoj regiji. Dvoje ljudi je poginulo a sedam je ranjeno u najnovijim borbama. BRITANSKI VOJNICI SPASILI HRVATSKE CIVILE KOJI SU BILI U KLOPCI, Otava sitizen, 10. juni 1993.

11. juni 1993.

Srbi su uveče izvršili artiljerijski napad na Sarajevo. Osoblje bolnice i mrtvačnice javlja da je šestoro ljudi poginulo i 37 ranjeno.

Sarajevski radio javlja da je 3.000 granata palo na Goražde sa srpskih artiljerijskih položaja. ZASJEDA POSTAVLJENA KONVOJU IZAZVALA NOVE BORBE U BOSNI, Fajnenšl tajms, 11. juni 1993.

12. juni 1993.

Srpske snage su oslobodile hiljade hrvatskih muškaraca koji su bili zarobljeni i ovaj potez je nazvan "kvazi savezništvom" koje je barem "praktično kratkoročno". Srbi su dozvolili Hrvatima da ponesu svoje oružje sa sobom, pod uslovom da se Hrvati vrate da bi se borili protiv Muslimana. Osim toga, iz Goražda je javljeno da je oko 400 ljudi poginulo u srpskom granatiranju. RAT NA BALKANU - BRITANCI UBILI DVOJE LJUDI, ULOGA UN-A POD ZNAKOM PITANJA, Otava Sitizen, 12. juni 1993.

Minobacačka granata je pala usred sahrane u Sarajevu ubivši osmero i ranivši petero ljudi. Radio Sarajevo javlja da je u posljednjih 24 sata 57 ljudi poginulo i 69 ranjeno u srpskom napadu na Goražde. OSMERO POGINULO OD GRANATE U SARAJEVU, UN-OV VOJNIK POGINUO U MOSTARU, Agencija frans pres, 12. juni 1993.

13. juni 1993.

Komandant UN-ovih snaga u Bosni general-potpukovnik Filip Morion, rekao je da zemlja zapala u stanje "potpune anarhije" i dodao: "Nikad prije nisam osjećao da smo tako blizu katastrofe". MORION UPOZORAVA DA JE BOSNA BLIZU 'POTPUNE ANARHIJE', Toronto star, 13. juni 1993.

Iz Goražda je javljeno da je 600 ljudi umrlo tokom dvije sedmice otkako traje srpska ofanziva čiji je cilj zauzimanje grada. 60.000 muslimanskih civila ostalo je u klopci u gradu. MUSLIMANSKI CIVILI U KLOPCI U GORAŽDU, NPR, 13. juni 1993.

UN-ovi posmatrači u Sarajevu su registrovali da je 256 granata palo na grad u subotu. U toku noći 30 projektila je ispaljeno na srpske položaje a 160 na muslimanske. SARAJEVSKE TOBDŽIJE IGNORIŠU MORIONOVO UPOZORENJE, Rojter, 13. juni 1993.

14. juni 1993.

Srbi su postavili novu kontrolnu rampu pored sarajevskog aerodroma i tako mu presjekli prilaz. Srpski vojnici tvrde da je to sada granična zona. SRBI BLOKIRAJU PRILAZ SARAJEVSKOM AERODROMU, Rojter 14. juni 1993.

Bolnički zvaničnici su izvijestili da je u granatiranju Sarajeva troje ljudi poginulo, a preko 50 ranjeno. Procjene kažu da je 138.000 ljudi poginulo u Bosni od aprila 1992. a da su dva miliona ljudi ostala bez domova. SRBI GRANATIRAJU BOSANSKU 'SIGURNU ZONU', ARTILJERIJA UBILA NAJMANJE 52-OJE U HITNOJ POMOĆI U MUSLIMANSKOM GRADU, Šikago tribjun, 14. juni 1993.

15. juni 1993.

Bosanci javljaju da su Srbi pogodili improvizovanu bolnicu u Goraždu i da je svih 50 ranjenika u bolnici poginulo. Mjesto je opisano kao mješavina dijelova tijela, cigli i maltera. RADIO BOSNE I HERCEGOVINE JAVLJA O 'MOZAIKU UŽASA' U GORAŽDU, BBC, 15. juni 1993.

16. juni 1993.

Sarajevski radio javlja da je od početka najnovije ofanzive srpskih snaga na Goražde 640 ljudi poginulo a 1.00 ranjeno. Takođe je izviješteno o snajperskoj pucnjavi u Sarajevu. RADIO SARAJEVO - GRANATIRANJE GORAŽDA SE NASTAVLJA, Rojter 16. juni 1993.

17. juni 1993.

Srbi su pojačali minobacačku vatru na Goražde. Izviješteno je da je 17 ljudi poginulo, a mnogo više ranjeno. GORAŽDANSKA BOLNICA PREPLAVLJENA JER SU SRBI POJAČALI ARTILJERIJSKU PALJBU - 17 MRTVIH, Gazet (Montreal), 17. juni 1993.

Glasnogovornik UNPROFOR-a Beri Fruer je izvijestio o srpskom granatiranju Sarajeva i napadima koji su potresli UNPROFOR-ov štab u zapadnom dijelu Sarajeva. BORBE U BOSNI DAN PRIJE PRIMIRJA, Agencija Frans Pres, 17. juni 1993.

Hrvatski i srbijanski predsjednici Franjo Tuđman i Slobodan Milošević skovali su plan za podjelu Bosne na etničke kantone. Radovan Karadžić rekao je da je vrlo zadovoljan zajedničkim srbijansko-hrvatskim prijedlogom. Po predloženom planu, srpski i hrvatski dijelovi Bosne koji se graniče sa Srbijom i Hrvatskom bi se ujedinili sa Srbijom, tj. Hrvatskom, a muslimanski dio bio bi presječen na dvoje i sasvim okružen drugim etničkim grupama. SRBIJA I HRVATSKA PREDLAŽU ODBACIVANJE UN-OVOG PLANA ZA BOSNU, Šikago tribjun, 17. juni 1993.

18. juni 1993.

Pojačala su se nagađanja o tajnom hrvatsko-srbijanskom savezu nakon što su se srbijanski i hrvatski predsjednik složili da pregovaraju o podjeli Bosne na etničkim osnovama uprskos protestu bosanske vlade. MIROVNJAK POGINUO DOK POSLJEDNJE BOSANSKO PRIMIRJE IŠČEZAVA, Pres Asosiejšn Njuzfajl (*Press Association Newsfile*), 18. june 1993.

Bosanci izvještavaju o veoma žestokim srpskim napadima na Ilovaču, 10 km (6 milja) južno od Goražda. Iz Sarajeva je takođe stigla vijest o 52-om muslimanskom selu koje su Srbi spalili. I u samom Sarajevu bilo je sporadičnog granatiranja BORBE U BOSNI I DALJE TRAJU NEKOLIKO SATI PRED PRIMIRJE, Agencija frans pres, 18. juni 1993.

19. juni 1993.

Izvještaji stižu da su srpske nacionalističke snage izvodile napade po Bosni i pored dogovora o primirju. Agencija frans pres, 19. juni 1993.

20. juni 1993.

Srpske snage su zaustavile humanitarni konvoj, prvi u mjesec dana, za opkoljeno Goražde. Borbe oko Goražda traju već 15 mjeseci. UN-ovi zvaničnici očekuju da će se borbe nastaviti u svim ‘strateškim zonama’ u Bosni. BOSANSKI RIVALI SE BORE ZA TERITORIJE, Rojter, 20. juni 1993.

21. juni 1993.

UN je ponovo počeo humanitarne akcije nakon nekoliko dana borbi. Artiljerijski napadi se još čuju oko opkoljenih muslimanskih ‘zaštićenih zona’. UN PONOVO POČINJE HUMANITARNE AKTIVNOSTI U BOSNI, Kriščn Sajens Monitor, 21. juni 1993.

U Sarajevu su minobacačke granate ranile 11 ljudi, uključujući jednu cijelu porodicu. Agencija frans pres, 21. juni 1993.

Zvaničnik UN-a rekao je da nije bilo zatišja u borbama u Bosni. Zvaničnik je rekao da srpski nacionalisti vode borbe za Brčko koje presijeca teritoriju pod srpskom kontrolom. On je dodao:”Mislim da je glup svako ko vjeruje da su se Srbi prestali boriti da dobiju koridor”. GOVORI SE DA SU BORBE U BOSNI OBNOVLJENE, Njujork tajms, 21. juni 1993.

22. juni 1993.

Srbi iz Hrvatske su glasali za ujedinjene sa samoproglašenom republikom bosanskih Srba. Mnogi posmatrači vjeruju da će ovaj korak voditi stvaranju “Velike Srbije”. Hrvatska se zarekla da će upotrijebiti silu da vrati te teritorije koje su Srbi zauzeli 1991. Hrvatski Srbi, baš kao i Srbi u Bosni, zavise od ekonomske pomoći vlade u Beogradu. HRVATSKA SKUPLJA SNAGU NAKON SRPSKOG GLASANJA, Kriščn Sajens Monitor , 22. juni 1993.

Bosanski predsjednik Alija Izetbegović je rekao, nakon što su Velika Britanija, Danska i Belgija odbile njegov pokušaj da izdejstvuje podizanje embarga na oružje: “Oni koji glasaju za embargo, praktično glasaju za kapitulaciju Bosne i Hercegovine i prihvataju politiku svršenog čina i upotrebu sile u međunarodnim odnosima.”

Sajrus Vens, koautor Vens-Ovenovog plana, rekao je da bi prihvatanje plana Tuđmana i Miloševića bilo “tragična greška čiji rezultat bi bio nagrađivanje onih koji su se upustili u etničko čišćenje”. RAT U BOSNI ZASJENIO SAMIT EZ, Sent Pitersburg tajms, 22. juni 1993.

Srpski artiljerci su danas pucali na NATO-ve avione. To je vlada krnje Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) otvoreno priznala, a što je

objavila i zvanična novinska agencija u Beogradu. POGREŠAN KOLOSIJEK, Džerusalem Post (*The Jerusalem Post*), 22. juni 1993.

Srpske snage su blokirale humanitrani konvoj UN-a koji je išao za Goražde, rekla je glasnogovornica UNHCR-a Lindal Saks (Lyndall Sachs). Osim toga, UN-ov glasnogovornik major Pepe Galjegos (Pepe Gallegos) je izvijestio da je 12 ljudi poginulo u žestokom granatiranju Jablanice koja je oko 50 milja (80 km) zapadno od Sarajeva. UN snage tvrde da su Hrvati odgovorni za granatiranje. SRBI BLOKIRALI UN-OV HUMANITARNI KONVOJ ZA MUSLIMANE, Los Anđeles tajms, 22. juni 1993.

Lider bosanskih Srba Momčilo Krajišnik zahtijeva kontrolu nad urbanim dijelovima Sarajeva kao dio plana podjele Bosne. On kaže:" Ne možemo dozvoliti da Muslimanima ostanu sva dobra koja smo zajedno sticali".

Žestoke borbe oko Brčkog su nastavljene. VOĐE BOSANSKIH MUSLIMANA RAZMATRAJU IZBOR IZMEĐU PODJELE I RATA, Orlando Sentinel (*The Orlando Sentinel*), 22. juni 1993.

Veliki skandal je izbio u Ujedinjenim nacijama kada se otkrilo da je penzionisani general-major Luis Mekenzi (Lewis MacKenzie), bivši komandant UN snaga u Bosni i Hercegovini, bio na platnom spisku SerbNet-a (Srpske mreže), srbijansko-američke firme za odnose sa javnošću sa sjedištem u Čikagu, i da mu je bilo plaćeno čak 10.000 američkih dolara za nastupe nakon penzionisanja. Mekenzi se često pojavljivao na važnim sastancima organa vlasti, uključujući i jedno svjedočenje koje je dao pred Američkim komitetom za spoljne odnose gdje je zagovarao podjelu Bosne. Džordž Keni (George Kenney), bivši zvaničnik američkog Stejt dipartmenta, rekao je da su Mekenzijeve aktivnosti "nečuveno neetične". Muhamed Šaćirbegović, izaslanik bosanske vlade u Ujedinjenim nacijama, rekao je da je to dokaz da je Mekenzi bio pristaša Srba, čak i dok je bio komandant u Bosni. Takođe, se znalo da je Mekenzi u suštini zagovarao "Veliku Srbiju", iako to nije zvao tim imenom. SRBI FINANSIRAJU GOVORE BIVŠEG KOMANDANTA UN-A, Njusdej (*Newsday*), 22. juni 1993.

23. juni 1993.

Momčilo Krajišnik, predsjednik parlamenta tzv. Bosanske srpske republike, priznao je da se sastajao sa bosanskim Hrvatima. Krajišnik je predložio konfederativno uređenje za Bosnu, ali je uputio teritorijalne zahtjeve za kompenzaciju za Sarajevo. Krajišnik je dodao da nijedna etnička srpska teritorija neće biti predmet cjenkanja ni sa jednom stranom. LIDERI BOSANSKIH SRBA I HRVATA KOMENTIRAJU SVOJE TAJNE RAZGOVORE U CRNOJ GORI, BBC, 23. juni 1993.

Radovan Karadžić je priznao da srpska vojska i narod pomažu Hrvatima koji se bore protiv bosanskih snaga:

> "U ovom trenutku srpska vojska i srpska narod igraju ulogu zamjene za UNPROFOR, tako što dozvoljavaju civilima i vojsci hrvatske Herceg-Bosne da dođu na srpsku teritoriju, pomažu im i dozvoljavaju da se vrate ako žele ili da nastave dalje".

Ovakve izjave čine vjerodostojnim tvrdnju da su hrvatske i srpske snage isplanirale da podijele Bosnu između sebe. LIDERI BOSANSKIH SRBA I HRVATA KOMENTIRAJU SVOJE TAJNE RAZGOVORE U CRNOJ GORI, BBC, 23. juni 1993.

Radovan Karadžić je takođe izjavio da bosanska država u "srcu Evrope ... može ugroziti hrišćanstvo i to je takođe naš problem". Karadžić tvrdi da "Bosna ne može postojati kao nezavisna i unitarna država". SLOVAČKA TELEVIZIJA - KARADŽIĆ KAŽE DA BOSNA NE MOŽE POSTOJATI KAO NEZAVISNA I UNITARNA DRŽAVA, BBC, 23. juni 1993.

Nakon nedeljnog sastanka sa hrvatskim liderom Matom Bobanom (na kom su crtali mape i kovali planove o razmjeni stanovništva), Radovan Karadžić je ponudio plan podjele Bosne, ustvrdivši da je to "posljednja šansa" za gospodina Izetbegovića "da spasi barem dio svog naroda". Ovaj plan bi dao Muslimanima (koji čine 44% ukupnog stanovništva) samo 20% teritorije, čak i manje ako bi zadržali Sarajevo. PREDSJEDNIK NESRETNE SUDBINE POKUŠAVA DA ZAUSTAVI PODJELU, Gardijan, 23. juni 1993.

Radovan Karadžić je izjavio da "neće biti radikalnih teritorijalnih ustupaka" pri podjeli Bosne na tri etničke države. On je zloslutno rekao da ako Bosanci ne iskoriste ovu "priliku, takvu više neće imati". KOMANDANT BOSANSKE ARMIJE NAGOVJEŠTAVA PODRŠKU IZETBEGOVIĆU, Agencija Frans Pres, 23. juni 1993.

24. juni 1993.

Zvaničnici Ujedinjenih Nacija rekli su da je bosansko kolektivno predsjedništvo došlo na pregovore u Ženevu da bi izgledalo da je više jedinstveno. Jedan zvaničnik UN-a je rekao: "Oni ne žele oglašavati da su došli da predaju zemlju prije nego što saznaju uslove".

Osim toga, novi ambasador SAD-a u Bosni Viktor Jakovič (Victor Jackovich) rekao je nakon što je stigao u Sarajevo: "Bio sam potresen i veoma tužan fizičkim izgledom onog dijela Sarajeva koji sam vidio".

Za vrijeme njegovog govora minobacačka granata je eksplodirala izvan zgrade bosanskog Predsjedništva. SRPSKO-HRVATSKI PLAN O PODJELI BRINE MIROVNE POSREDNIKE, Njujork tajms, 24. juni 1993.

Mirovni posrednici u Ženevi održali su odvojene sastanke sa srpskim i hrvatskim vođama da bi raspravili podjelu Bosne na etničkoj osnovi. Radovan Karadžić je, za vrijeme mirovnih pregovora, rekao da bi mogao biti voljan da prepusti Sarajevo Muslimanima, ako se Srbima da kontrola nad opkoljenim gradovima Goraždem, Žepom i Srebrenicom. MIROVNI POSREDNICI ČINE PODJELU IZVJESNIJOM, Dejli telegraf, 24. juni 1993.

Devetoro ljudi je poginulo u granatiranju Zenice u centralnoj Bosni. Gradski oci su rekli da se granatiranje uklapa u obrazac terora protiv civilnog stanovništva. Jedna granata je pala 5 jardi (4,5 m) od stambene zgrade desetkujući grupu ljudi koja je igrala šah na otvorenom. POSREDNICI STAVILI NOVI MIROVNI PLAN ZA BOSNU NA STO, Gardijan, 24. juni 1993.

Procjenjujući broj snaga koje tri zaraćene strane u Bosni imaju, Džejmz Gou (James Gow), vojni specijalist Kraljevskog koledža londonskog univerziteta, rekao je da bosanski Srbi imaju oko 60 000

vojnika, ali da imaju i pojačanja od 20 000 vojnika vojske krnje Jugoslavije (Srbije i Crne Gore). Gou je, takođe, rekao da su na početku rata bosanski Srbi imali presudnu pomoć neregularnih milicija sa sjedištem u Srbiji, koje su bile u stanju pregaziti veći dio sjeverne i istočne Bosne. On je rekao i da su u pomoć bosanskim Srbima dolazile helikopterske misije vojske krnje Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) kojom komanduju Srbi. MUSLIMANSKA BROJNOST NADOMJEŠTA NEDOSTATAK ORUŽJA, Indipendent, 24. juni 1993.

25. juni 1993.

Svjetska konferencija o ljudskim pravima u Beču optužila je "Srbiju, Crnu Goru, Jugoslovenesku armiju, srpsku miliciju i ekstremističke elemente milicije bosanskih Hrvata da su počinili ratne zločine u Bosni". SRBI I HRVATI RADE NA PODJELI BOSNE NA MINI DRŽAVICE, Gazet (Montreal), 25. juni 1993.

26. juni 1993.

UN je dopremio samo 4.000 tona hrane i humanitarne pomoći u srednju i sjevernu Bosnu, za razliku od prijašnjeg redovnog mjesečnog prosjeka od oko 16.000 tona. Razlog za ovo je bio pojačavanje borbi i šikaniranje humanitarnih radnika. BOSANSKI LIDER ODOLJEVA PRITISKU DA PREGOVARA O PLANU PODJELE, Njujork tajms, 26. juni 1993.

27. juni 1993.

Srbi su vratili još jedan humanitarni konvoj za Goražde. Humanitarni radnici u Goraždu rekli su da je ova UN-ova "sigurna zona" ratom poharano pakleno mjesto u kojem je većina zgrada ili oštećena ili uništena, u kojem nema goriva i kojim se širi smrad od mrtvih i umirućih ljudi u goraždanskoj bolnici. UNHCR-ov predstavnik u Goraždu Džeri Hjum (Jerri Hulme) kaže:

> "Ovo je najgori grad koji sam vidio u kojem još uvijek žive ljudi. Skoro da nema kuće koja nije oštećena. Nema goriva, struje ni plina. Ima nešto malo pitke vode. Drvo je osnovno gorivo".

On dodaje da su padobrani sa hranom padali predaleko i da su u paletama bile pogrešne vrste lijekova.

Povrh toga, granata je pala na Sarajevo i ubila sedmero djece i mlađih osoba. Ljekar u koševskoj bolnici rekao je da je najmlađa žrtva bio četverogodišnji dječak a najstarija 22-godišnja žena. BOSANCI SE SASTAJU SA EVROPSKIM LIDERIMA DOK SE BORBE RASPLAMSAVAJU, Toronto Star, 27. juni 1993.

28. juni 1993.

Srpske i hrvatske snage počele su koordiniranu ofanzivu na bosanski grad Maglaj pod kontrolom Muslimana u nastojanju da prisile Muslimane da se pokore podjeli. Hrvati i Srbi su takođe pojačali saradnju oko muslimanskog grada Konjica, jugozapadno od Sarajeva. Srpske snage ponovo nisu dozvolile humanitarne konvoje u tzv. "sigurnu zonu" Goražde.

Predsjednik Izetbegović je rekao, a humanitarni radnici u Bosni sa tim su se složili, da bi se zbog srpsko-hrvatskog plana podjele desetine hiljada ljudi morale iseliti sa svojih ognjišta da bi etničke mape zaživjele. MUSLIMANI TRPE NAPADE ČIJI JE CILJ DA IH SE PRISILI DA POTPIŠU - IZETBEGOVIĆ SUOČEN SA VOJNOM I DIPLOMATSKOM AGRESIJOM, Gardijan, 28. juni 1993.

Nekoliko uglednih osoba u Sarajevu je komentarisalo nepravdu i probleme koje bi donijela podjela Bosne na etničkoj osnovi. Potpredsjednik Ejup Ganić je rekao:

> "Između 30 i 40 procenata ljudi ovdje je iz miješanih brakova. Zemlja se tako ne može podijeliti. Ove linije podjele morale bi ići kroz spavaće sobe nekih od nas. Oko 80.000 Srba u Sarajevu brani Bosnu zajedno s nama. Ja ne mogu reći tim ljudima da se spakuju i idu na Pale [prijestonicu tzv. Srpske Republike u Bosni]. Mene niko nije izabrao da bih preseljavao hiljade ljudi iz jednog kraja u drugi. To je kraj civilizacije. To je fašizam, zločin protiv čovječnosti".

Dragan Petrović, Srbin oženjen Muslimankom, je dodao: "Trebalo bi da donesu odluku u korist ujedinjene Bosne ili ćemo imati stogodišnji rat - nećemo nikad odustati". MOGUĆNOST PODJELE UZROKUJE OGORČENOST SARAJLIJA, Kriščn Sajens Monitor, 28. juni 1993.

29. juni 1993.

Bosanski Srbi, ohrabreni međunarodnom podrškom etničkoj podjeli Bosne, napustili su plan da mijenjaju Sarajevo za gradove u istočnoj Bosni, te sada traže etničku podjelu Sarajeva. Radovan Karadžić insistira da Srbi zadrže južni dio Sarajeva. Srbi takođe kažu da ako im dio Sarajeva ne bude dat oni će vratiti svoju vojsku u predgrađa Dobrinju, Ilidžu i Vogošću. I po jednom i po drugom planu dijelovi pod kontrolom Muslimana bi bili odsječeni, ostavljajući tako malo šansi za održivost muslimanske države. PLAN ZA PODJELU OPKOLJENE BOSANSKE PRIJESTONICE NA DVA GRADA NAPADNUT KAO 'NAJVEĆI ZLOČIN RATA' - PODJELA SARAJEVA ODGOĐENA, Dejli telegraf, 29. juni 1993.

Govoreći o glasanju za podizanje embarga na oružje bosanskim Muslimanima ambasador Venecuele Dijego Aria je rekao da je to pitanje "političkog i moralnog očitovanja". Govoreći o američkom pozivanju na član 51. u slučaju američkih udara na Irak, Aria je rekao: "Jedan slučaj je akt terorizma protiv SAD-a, a drugi akt terorizma i ubijanje države [Bosne]". PRAVO NA SAMOODBRANU U SRCU UN-OVE RASPRAVE O BOSNI, Agencija frans pres, 29. juni 1993.

30. juni 1993.

Srpske i hrvatske snage su zajedno napadale muslimanske snage u regiji sjeverno od Žepča, dok su srpski tenkovi pregazili muslimanske linije odbrane u Maglaju. Zvaničnici UN-a javljaju da su stotine civila poginule, a hiljade postale izbjeglice. Ovaj napad se podudara sa srpsko-hrvatskim planovima o podjeli Bosne, s obzirom da je cilj napada međusobno povezivanje strateških dijelova zemlje pod kontrolom Srba i Hrvata. RAT NA BALKANU - SRBI I HRVATI NAPADAJU DA BI ZAUSTAVILI MUSLIMANSKO NAPREDOVANJE, Otava sitizen, 30. juni 1993.

1. juli 1993.

UNHCR najavljuje da će dnevne količine hrane za 1,400.000 bosanskih izbjeglica koji su već na granici gladovanja biti smanjene na pola zbog pojačavanja intenziteta borbi i propusta zemalja donatora da obezbijede donacije. UNHCR-u je ostalo zaliha samo za dva dana za Žepu, Goražde i Srebrenicu. NASLOVNI ČLANAK - OSTAVLJAMO IH DA UMRU OD GLADI, Gardijan, 1. juli 1993.

2. juli 1993.

U nastojanjima da osvoje nove teritorije, srpske i hrvatske snage su se udružile da presjeku puteve snabdijevanja Bosanske armije. UN-ovi zvaničnici u Vitezu javljaju da su srpske i hrvatske snage opkolile Maglaj. Ovaj napad je uslijedio nakon srpsko-hrvatskog plana za podjelu Bosne i rezultat mu je stvaranje enklave od preko 120.000 stanovnika. Ostalih šest enklava, okruženih od strane Srba i proglašenih "sigurnim zonama" od strane UN-a, takođe su meta sporadičnih napada.

Osim toga, Piter Kesler iz UNHCR-a izjavio je da su srpske snage opljačkale kamion s gorivom koje je bilo namijenjeno Sarajevu. NOVO POGORŠANJE ZA MUSLIMANE NA BALKANU, Pres Asosiejšn Njuzfajl, 2. juni 1993. (Treba 2. juli, nap. Redakcije bos. izdanja).

UN izvještava da bosanski Srbi i Hrvati naplaćuju "cestarine" za humanitarne konvoje. Hrvati naplaćuju i do 20 miliona američkih dolara po konvoju, dok se srpske takse kreću od 350 američkih dolara za teške kamione i 140 dolara za automobile. UN pratnja mora platiti 700 američkih dolara za gusjeničare i 500 dolara za oklopne transportere. Lindal Saks iz kancelarije UNHCR-a u Beogradu je izvjestila da Srbi ne žele ni da komuniciraju sa humanitarnim misijama za Srebrenicu dok se "cestarina" ne plati. Saks je rekla da Srbi ne naplaćuju cestarinu humanitarnim misijama koje idu u područja pod kontrolom Srba.

Majkl Luington (Michael Lewington) iz UNHCR-a u Zagrebu rekao je da je odluka o nametanju taksi donesena na zvaničnim

nivoima. Rekao je: "Ovo pokušavamo riješiti kroz razgovore sa srpskim političkim vlastima na Palama [tzv. 'prijestonica' samoproglašene 'srpske republike' u Bosni]". HRVATI I SRBI NAMEĆU VISOKE TAKSE KONVOJIMA UN-A, Tajms, 2. juni 1993. (Isto kao gore. Treba 2. juli. Napomena Redakcije bosanskog izdanja).

3. juli 1993.

Zvaničnici UN-a razmatrali su evakuaciju tzv. "sigurne zone" Srebrenice istaknuvši da ljudi imaju samo dvije litre vode dnevno na raspolaganju. Srbi i dalje ne dozvoljavaju da UN-ovi humanitarni konvoji dovoze šatore u Srebrenicu i zovu ih "vojnim artiklima", i pored UN-ovih izjava da su šatori standardni artikli za izbjeglice koji se nigdje na svijetu ne smatraju "vojnim artiklima". Srpsko odbijanje primoralo je skoro sve izbjeglice (kojih po posljednjim procjenama ima oko 49.000) da žive na otvorenom. Zvaničnik UN-a je dodao: "Ovo nije ništa drugo nego pokušaj da se život Muslimana u Srebrenici učini nepodnošljivim".

Pored toga, zvaničnik je dodao da bez šatora većina ljudi neće moći preživjeti zimu. UN ĆE MOŽDA EVAKUISATI BOSANSKE MUSLIMANE IZ SIGURNE ZONE, Rojter, 3. juli 1993.

4. juli 1993.

Zvaničnici UN-a kažu da je odbijanje da se ukine embargo na oružje slabo naoružanoj bosanskoj vladi prouzrokovalo rapidno povećanje borbi i pogoršanje patnji civila u zemlji. Zvaničnici UN-a su dodali da će se "etničko čišćenje" nastaviti sve dok srpske i hrvatske snage ne osvoje dovoljno teritorija za svoje državice koje bi mogle biti pripojene Srbiji i Hrvatskoj. Zvaničnici su izrazili mišljenje da bi plan o podjeli Bosne koji su predložili vođe Hrvatske i Srbije mogao biti varka koja prikriva njihove mnogo ambicioznije ciljeve. Viši zvaničnici UN-a kažu da bi ono što bosanska vlada tvrdi već duže od godine moglo biti istina, a to je da Srbi i Hrvati neće stati dok bosanska država ne nestane, a većina od njenih 1,900.000 Muslimana ne bude

pobijena ili istjerana iz svojih domova. Zvaničnici su rekli da bi u tom slučaju Muslimani postali "evropski Palestinci".

Pored toga, Srbi su istakli svoje zahtjeve za polovicom Sarajeva tako što su započeli jedno od najgorih granatiranja u posljednjim mjesecima. UN-ovi zvaničnici u Sarajevu rekli su da je najmanje 1 200 granata palo na grad do polovice jutra i da je mnogo ljudi ranjeno, a najmanje 20 ih je poginulo.

Pored toga, UN-ovi zvaničnici su rekli da su srpski i srpsko-hrvatski napadi na Maglaj natjerali 10 000 Muslimana u izbjeglištvo. Zvaničnici predviđaju da još najmanje 100 000 ljudi očekuje ista sudbina. NAPADI NA BOSANSKE MUSLIMANE INTENZIVIRANI NAKON PAUZE", Njujork tajms, 4. juli 1993.

5. juli 1993.

U napadu na Sarajevo 4. jula 1993. 11-oro djece je ranjeno, a jedna 11-godišnja djevojčica je poginula. Djeca su pogođena u sarajevskom naselju Buća Potok gdje je ranjena i jedna odrasla osoba. Ljekar je rekao da vjeruje da su djeca žrtve granate sa punjenjem od bijelog fosfora, hemijske bombe koja kod žrtava uzrokuje zaslepljujući bljesak i bolne opekotine. Dr. Abdulah Nakaš je dodao:

Izgleda da je bilo fosfora u ovim bombama jer su neka djeca imala gadne opekotine. Neka djeca su, takođe, zadobila ozbiljne povrede očiju".

Napad se desio u veoma lošem periodu za bolnicu jer električna centrala za Sarajevo nije radila cijeli mjesec, a nestašice takvih osnovnih potreba kao što je voda su dostigle kritičnu tačku.

Zvaničnici UN-a u Sarajevu kažu da je od početka opsade poginulo 1.400 djece mlađe od 14 godina. 13.000 djece je ranjeno, od čega se za 2.000 misli da će ostati trajni invalidi. DJECA STRADALA U MINOBACAČKOM NAPADU NA SARAJEVO, Rojter, 5. juli 1993.

Srbi su nastavili vladavinu terora u oblasti Banja Luke. Još četiri džamije su dignute u zrak, od kojih su dvije sagrađene u 16. stoljeću. Tokom protekle godine Srbi su uništili deset od 16 džamija u regiji Banja Luke. SRPSKI ARTILJERCI GAĐAJU SARAJEVO, Fajnenšl tajms, 5. juli 1993.

6. juli 1993.

UN-ovi zvaničnici kažu da je HVO započeo još jedan napad na Maglaj. Najmanje sedam srpskih tenkova i 10 oklopnih vozila je pomoglo HVO-u da izolira regiju.

Kada su novinari ušli u Zavidoviće, još jedno muslimansko uporište koje Srbi i Hrvati napadaju, granatiranje je prestalo. Procjene kažu da je u prethodnim danima na grad padalo po 600 granata. Pretpostavalja se da Srbi i Hrvati nisu željeli da njihov napad na Zavidoviće bude dokumentovan. UN NEMOĆAN DOK SE BORBA ZA TERITORIJE U BOSNI UBRZAVA - BEZ IZGLEDA ZA MEĐUNARODNU INTERVENCIJU I SA ZAUSTAVLJENIM HUMANITARNIM KONVOJIMA - BOSANSKI SRBI I HRVATI OPKOLJAVAJU MAGLAJSKU 'ENKLAVU', Indipendent, 6. juli 1993.

Lindal Saks iz UN-a rekla je da su Srbi prekršili svoje obećanje da će dozvoliti humanitarnim konvojima da uđu u Srebrenicu. Saks je rekla da je UN dobio generalno odobrenje od bosanskih Srba kojim dozvoljavaju prolaz humanitarnim konvojima, ali da Srbi i dalje zahtijevaju cestarine.

Toni Lend (Tony Land) iz UNHCR-a u Sarajevu je rekao:

> "Rekao bih da je ovo najteži period koji smo doživjeli, ako se izuzmu prošli decembar i januar kada smo bili u velikoj nedoumici kako će grad [Sarajevo] preživjeti. Bez vode i mogućnosti da se priprema hrana, suočeni smo sa potencijalnom nemogućnošću da se održi ljudski život".

Pored toga, radio javlja da je Maglaj iznova granatiran i da sada bukvalno gori do temelja. SRBI I HRVATI NAPADAJU OPKOLJENI BOSANSKI GRAD, Njujork tajms, 6. juli 1993.

7. juli 1993.

Generali bosanskih Srba i Hrvata odbili su da se sretnu sa novim UN-ovim generalom u Bosni, na taj način još jednom istakavši svoje nepoštovanje prema vojnom prisustvu UN-a u Bosni. Uz to, Radovan Karadžić je ponovo zaprijetio bosanskim Muslimanima:

"Ako oni [Muslimani] ne žele srpsko-hrvatski konfederalni projekat ... (bosanska) srpska republika će zatvoriti svoje granice, ojačati ih, i tražiti međunarodno priznanje bez ikakvih teritorijalnih ustupaka i bez promjene sadašnjih granica".

SRPSKI I HRVATSKI LIDERI IGNORISALI NOVOG UN-OVOG GENERALA U BOSNI, Šikago tribjun, 7. juli 1993.

9. juli 1993.

Doktor Džo Asval (Jo Asvall) iz Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) rekao je da će zbog pogoršanja životnih uslova u Sarajevu hiljade civila umrijeti od hepatitisa A, dizenterije i trbušnog tifusa. Medicinsko osoblje u Sarajevu izvještava da je situacija tako očajna da ljudi prokuhavaju vodu iz kanalizacije. OČAJ RASTE ŠIROM BOSNE, Gardijan, 9. juli 1993.

10. juli 1993.

Američka humanitarna ekipa izvještava da je situacija u Sarajevu toliko loša da je grad "najveći koncentracioni logor na svijetu" zato što nema vode za piće i goriva. Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država Klinton bio je toliko potresen situacijom u Sarajevu da je zvao Stejt dipartment pokušavajući pomoći da se gradu obezbijede hrana, lijekovi i voda.

Osim toga, vlada Sjedinjenih Država je izvijestila da mirovni posrednici UN-a i EZ-a nastoje da izdejstvuju potpuno povlačenje UN-a iz Bosne da bi izvršili pritisak na Bosansku vladu da prihvati plan podjele koji su predložili Slobodan Milošević i Franjo Tuđman. Sadako Ogata iz UNHCR-a izjavila je da su joj dva mirovna posrednika rekla da će, ako bosanska vlada ne prihvati plan o podjeli, preporučiti generalnom sekretaru Butrosu Butrosu-Galiju da se UN povuče iz Bosne. Ogata je dodala da ako se UN povuče, UNHCR će se također povući. BOSANCIMA SE PRIJETI POVLAČENJEM UN-A, KAŽU DVA AMERIČKA IZVJEŠTAJA, Njujork tajms, 10. juli 1993.

11. juli 1993.

UN je suspendovao humanitarne konvoje na 72 sata zbog borbi u srednjoj Bosni. U području Šipraga gdje su Muslimani i Srbi ranije živjeli u miru, srpske snage su počele novu rundu tzv. "etničkog čišćenja". Pod prijetnjom oružjem Muslimani su potpisivali izjave o "dobrovoljnom" odlasku, iako su, u stvari, bili primorani da predaju svoju imovinu bez ikakve nadoknade. Osim toga, Srbi su uništili džamiju u centru grada. NPR, 11. juli 1993.

12. juli 1993.

Sadako Ogata iz UNHCR-a je izjavila da je u Sarajevu registrovano 750 novih slučajeva pjegavog tifusa, a očekuje ih se još hiljade. S obzirom da je ostalo zaliha samo za 3 sedmice kojima je trebalo nahraniti 2 miliona ljudi, Ogata predviđa "katastrofu" za bosanske civile. DVA MILIONA LJUDI U BOSNI NA IVICI UMIRANJA OD GLADI, Indipendent, 12. juli 1993.

13. juli 1993.

Tanjug, novinska agencija sa sjedištem u Beogradu, javlja da su Srbi zauzeli Trnovo, Tošiće, Turove, i Godinje. Ova jedinica pod komandom srpskog generala Ratka Mladića presjekla je posljednju vezu između Goražda i Sarajeva. MUSLIMANI NAPADAJU, SARAJEVSKE PATNJE SE POGORŠAVAJU, Rojter, 13. juli 1993.

Voren Zimerman (Warren Zimmerman), Direktor Biroa za izbjegličke programe (iz SAD-a) i bivši američki ambasador u Jugoslaviji, nazvao je Bosnu "humanitarnom krizom, razmjera kakvi nisu viđeni u Evropi od Drugog svjetskog rata".

Američki Stejt dipartment procjenjuje da bi 600.000 Muslimana bilo prinuđeno da napusti svoje domove po planu podjele Miloševića i Tuđmana.

Osim toga Frederick C. Cuny (Frederik Si. Kjuni), američki humanitarni radnik, rekao je o planu podjele:

> "Ako se primijeni Miloševićeva mapa Muslimani, će izvući deblji kraj ... Naravno Srbi bi najbolje prošli, i, u suštini, Bosanci bi postali ekonomski zavisni od Srbije".

Kjuni je dodao da iako bi Bosanci dobili 53% rezervi uglja, taj ugalj je lošeg kvaliteta, a pošto Bosancima ne bi pripala nijedna čeličana, oni bi imali malo koristi od tog uglja.

Bil Frelik (Bill Frelick), viši analitičar Komiteta za izbjeglice SAD-a, rekao je da bi rezultat podjele bio da bi Bosna postala poligon za "ubistva genocidnog tipa", masovni egzodus izbjeglica, te stvaranje palestinske vrste kampova za bosanske Muslimane. SAD SE PRIBOJAVA VELIKOG RASTA IZBJEGLIčKE PLIME NA BALKANU, Njujork tajms, 13. juli 1993.

Bosanski Srbi su ispalili minobacačku granatu na red za vodu u Sarajevu. Dvanaestoro ljudi je poginulo na licu mjesta, a 15 je ranjeno. Doktori su bili prisiljeni da pružaju pomoć ranjenima bez anestetika zbog nestašice medicinskih zaliha. NAPAD U BOSNI DAJE NOVE TENZIJE MIROVNIM PREGOVORIMA, Njujork tajms, 13. juli 1993.

14. juli 1993.

UN diplomate kažu da je odluka da se pregovara o Miloševićevom i Tuđmanovom planu podjele dovela do pogoršanja stanja u Bosni. Jedan diplomata kaže:

> "Ono što on [plan podjele] zapravo znači je pregovaranje sa teroristima. Odustajanje [od Vens-Ovenovog plana] je bio signal da je Zapad slab i nespreman da djeluje".

Diplomati dodaju da Bosanska vlada nema drugog izbora nego da se bori još žešće da bi postigla bolju pregovaračku poziciju.

Osim toga, bosanski Srbi su presjekli dotok vode za 30.000 žitelja koji su ostali u Srebrenici. Bosanski Srbi nisu dozvolili prolazak UN-ovim konvojima sa gorivom koje je trebalo donijeti humanitarnu pomoć stanovništvu u Sarajevu. UN-OVE HUMANITARNE AKTIVNOSTI U JUGOSLAVIJI NA IVICI PROPASTI, Kriščn sajens monitor, 14. juli 1993.

15. juli 1993.

UNPROFOR izvještava da su Srbi poduzeli žestok napad na bosanski grad Brčko i pojačali granatiranje Sarajeva. UNPROFOR kaže da je 35 granata palo na Brčko za 35 minuta. Pored toga, Beri Fruer javlja iz Srebrenice da su Srbi ispalili 6 granata na grad. SRBI POKRENULI OFANZIVU U SJEVERNOJ BOSNI I GRANATIRALI SARAJEVO, Agencija frans pres, 15. juli 1993.

16. juli 1993.

Sadako Ogata iz UNHCR-a kaže da je humanitarna situacija u Srebrenici, Žepi i Goraždu "katastrofalna". Ogata kaže: "Uskoro bi se moglo ispostaviti da bi evakuacija civilnog stanovništva, naročito iz Srebrenice gdje su uslovi najgori, mogla biti jedina alternativa za spašavanje života". ZAPAD OBEĆAO NOVAC ZA UN-OVE HUMANITARNE AKTIVNOSTI U BOSNI, Rojter 16. juli 1993.

Glasnogovornica UNHCR-a Barbara Francis (Barbara Frensis) rekla je da je 4 miliona ljudi raseljeno u bivšoj Jugoslaviji, od toga 2,2 miliona u samoj Bosni. UPI, 16. juli 1993.

17. juli 1993.

Sadako Ogata iz UNHCR-a je još jednom upozorila na humanitarnu katastrofu u Bosni. Rekla je: "Ako sada ne budemo u stanju da ublažimo patnje hiljada žrtava, bojim se najgoreg u mjesecima koji dolaze, posebno kada dođu jesen i zima". Ogata strahuje za živote civila u Bosni ako se rat produži na još jednu zimu. UN-OVA HUMANITARNA ORGANIZACIJA UPOZOROVA NA 'KATASTROFU' U BOSNI, Fajnenšl tajms, 17. juli 1993.

18. juli 1993.

Doktor Radovan Karadžić rekao je da će nastojati da uništi Muslimane kao narod tako što će podijeliti Bosnu na srpsku i hrvatsku državu. Karadžić je rekao da vjeruje da bi podjela na dvoje smanjila opasnost od širenja militantnog islama". Karadžić je nagovijestio da će se, osim zasebnih srpskih i hrvatskih država, osnovati i muslimanske

autonomne regije u okolini Zenice. Osim toga, srpski gradonačelnik Pala Radislav Starčević je rekao:

> "Ako svijet ne umiješa svoje prste u ovo, rat će uskoro biti gotov za Muslimane i oni će morati prihvatiti ono što im Srbi i Hrvati nude. Ponudili smo Muslimanima teritorije koje bi ih trebale zadovoljiti. Ali tvrdoglavo muslimansko vođstvo je odbilo da to prihvati. Sada će morati snositi posljedice."

Starčevićev komentar došao je nakon drugih još ratobornijih izjava bosanskih Srba koje su pokazivale namjeru da se Muslimani Bosne liše bile kakvog političkog uticaja i spriječe da imaju vlastitu državu. SRPSKI PLAN NE BI DAO MUSLIMANIMA NIKAKVU DRŽAVU, Njujork tajms, 18. juli 1993.

19. juli 1993.

Srbi su digli u vazduh još dvije džamije u Banjoj Luci, što znači da je 12 od 16 istorijskih džamija u Banjoj Luci zauvijek uništeno. U međuvremenu Srbi su deportovali po 500 Muslimana odjednom iz Banje Luke, pljačkali njihovu imovinu i primoravali ih da plate "izlaznu taksu". Samo je 15.000 Muslimana ostalo u Banjoj Luci od 45.000 koliko ih je živjelo u gradu prije rata. Brojke su bile još i gore u obližnjem Prijedoru, čija se predratna populacija od 76.000 Muslimana smanjila na 7.000. RAT NA BALKANU - ZLODJELA SE ČINE POD OKRILJEM POLICIJSKOG SATA - GRADSKI MUSLIMANI I DŽAMIJE NESTALI", Otava sitizen, 19. juli 1993.

Američki Stejt dipartment procjenjuje da bi trebalo preseliti 1,5 do 2,5 miliona ljudi da bi se izvršila potpuna etnička podjela Bosne. Iskustvo podjele Indije i Pakistana iz 1947. navodi na zaključak da bi ovakva preseljenja nedvojbeno bila propraćena nasiljem. NEUSPJESI NA SVIM FRONTOVIMA, Fajnenšl tajms, 19. juli 1993.

Srbi su započeli žestoku ofanzivu protiv snaga Bosanske vlade na planini Igman iznad Sarajeva. UNHCR-ov glasnogovornik Piter Kesler rekao je da bi u slučaju srpske pobjede 30.000 ljudi krenulo preko sarajevskog aerodroma gdje bi bili izloženi vatri srpskih snajpera.

Osim toga, Srbi su napali muslimanske snage u okolini Tuzle. UN-ovi humanitarni radnici javljaju da već osmi dan zaredom Srbi ne dozvoljavaju humanitarnim konvojima da uđu u Goražde. BOSNA TRAŽI MIR DOK SRBI I HRVATI NAPADAJU VLADINE SNAGE, Agencija frans pres, 19. juli 1993.

20. juli 1993.

Rečeno je da je srpski napad na Igman "dosad nezabilježen" i najopasniji od početka rata. Srpske snage koriste najmanje 25 tenkova za napad i helikoptere za potrebe transporta. Jedan UNHCR-ov zvaničnik rekao je da bi srpska pobjeda bila "vrlo tragična" za ljude u tom kraju. SRBI ŽESTOKO NAPADAJU, Sakramento, 20. juli 1993.

C. TUŽENIK JE ZVANIČNO PRIZNAO SVOJU ODGOVORNOST ZA NAORUŽAVANJE, OPREMANJE I SNABDIJEVANJE SRPSKE VOJSKE I MILICIJE, PARAVOJNIH I NEREGULARNIH ORUŽANIH JEDINICA KOJE DJELUJU U BOSNI I HERCEGOVINI

Za vrijeme rasprave koju je Sud održao 2. aprila 1993. o Zahtjevu Bosne i Hercegovine za privremenim mjerama od 20. marta 1993., vršioci dužnosti zastupnika Tuženika rekli su Sudu da njihova vlada nije ni na koji način odgovorna za ponašanje srpskih vojnih, paravojnih, milicijskih ili neregularnih oružanih jedinica koje djeluju u Bosni i Hercegovini. Cijeli svijet zna da su vršioci dužnosti zastupnika Tuženika lagali Sudu u ime svoje vlade kada su davali ove izjave, *inter alia*. Ovdje moram citirati neke od relevantnih dijelova neispravljene verzije (autentičnog zapisnika) rasprave održane pred Sudom 2. aprila 1993. o ovom slučaju - CR93/13. Razlog ovome je taj što još uvijek nemam zvanični primjerak ispravljene verzije.

'Vladu Savezne Republike Jugoslavije zastupaju kao vršioci dužnosti zastupnika: gospodin Ljubinko Živković, privremeni otpravnik poslova ambasade Savezne Republike Jugoslavije u Hagu; gospodin

Šabtai Rozen, profesor međunarodnog prava na Univerzitetu u Haifi, član izraelske Advokatske komore, član Instituta za međunarodno pravo, počasni član Američkog društva za međunarodno pravo (str. 4):

G. ŽIVKOVIĆ, (str. 6):

...

To nas dovodi do jednog od ključnih argumenata u ovom Postupku koji je Vlada u Sarajevu pokrenula protiv Savezne Republike Jugoslavije, tj. tvrdnje da mi ovdje imamo slučaj agresije jedne države na drugu. Nema nikakvih osnova za ovu tvrdnju. (str. 6) ...

U ustavnoj deklaraciji od 27. aprila 1992. godine Skupština Savezne Republike Jugoslavije je jasno rekla da Savezna Republika Jugoslavija nema nikakvih teritorijalnih zahteva prema drugim jugoslovenskim republikama koje su se otcepile od Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

- Savezna Republika Jugoslavija ne drži nijednog vojnika na teritoriji "Republike Bosne i Hercegovine";
- Savezna Republika Jugoslavija ne pomaže vojno nijednu stranu u ovom međunacionalnom i međuverskom oružanom sukobu;
- Savezna Republika Jugoslavija ne podržava ni na koji način teške zločine koji se čine u ovoj bivšoj jugoslovenskoj republici i koji su nabrojani u Tužbi koja je dio ovog postupka. Naprotiv, ona je javno istakla u brojnim prilikama svoju indignaciju zbog svih zločina protiv čovečnosti koji su počinjeni u ovom građanskom ratu, bez obzira da li se radi o tzv. etničkom čišćenju ili samo o običnim ubistvima, i bez obzira ko ih je počinio. Jugoslavija je, takođe, poduzela konkretne korake da bi dokazala ovo svoje opredelenje. (str. 7)...

G. ROZEN: (str. 10)

...

Nema osnove za prihvatanje Zahtjeva za privremenim mjerama koje su navedene u stavu 1 tog dokumenta. Vlada Savezne Republike Jugoslavije i njoj podređena tijela, uključujući i vojsku, nisu počinile i

ne čine nijedno delo na koje se odnosi čan III Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida. Od početka međuetničkog i međuvjerskog sukoba u Bosni i Hercegovini savezna vlada Jugoslavije je dosljedno tragala za mirnim rješenjem krize... Optužbe protiv Savezne Republike Jugoslavije u nizu dokumenata koje je druga strana poslala Sudu nisu potkrijepljene nijednim čvrstim dokazom. Novinski izvještaji, često tendenciozni, nisu adekvatna osnova za takve teške optužbe protiv jedne suverene države. (str. 32-33)

...'

U vezi sa jednim centralnim pitanjem želim ponoviti stav savezne vlade Jugslavije da je situacija koja se razvila u Bosni i Hercegovini situacija građanskog rata sa svim što ona sa sobom donosi kao posljedicu. S tim u vezi, naš je utisak da Tužitelji uporno ne uspijevaju primijetiti razliku između postupaka i stanovišta Savezne vlade, i postupaka i stanovišta Srba u Bosni i Hercegovini. (str. 52)

Uprkos tome, i pored ovih licemjernih i neiskrenih izjava o nedužnosti koje su vršioci dužnosti zastupnika Tuženika svečano dali ovom Sudu u petak popodne, 2. aprila 1993. godine, pet sedmica nakon toga Vlada krnje Jugoslavije je zvanično i javno najavila da prekida vojnu i logističku pomoć snagama bosanskih Srba. *Vidjeti*: SUKOB NA BALKANU - SRBI DIGLI U VAZDUH DVIJE VAŽNE DŽAMIJE, Njujork tajms, 8. maj 1993.

S tim u vezi, ovo što slijedi je pravi tekst dva zvanična saopštenja, jedno tzv. Republike Srbije, drugo krnje Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), kojima se objavljuje ovaj prekid. Na moj izričiti zahtjev ova dva saopštenja su mi dostavljena faksom u ovom obliku, na engleskom jeziku, i u međusobnoj vezi na jednoj stranici, od strane Tuženikove tzv. "misije" u Njujorku. Zbog ovoga vjerujem da su valjani i vjerodostojni. Kao dokaz toga, dodao sam originalnu verziju ovoga dokumenta na jednoj strani, koji mi je poslala Tuženikova "misija" u Njujorku, na kraj ovog Zahtjeva i ovim ga, u integralnoj verziji, uključujem kao referencu i kao integralni dio Zahtjeva. Vidjeti: Posebni dodatak [citiran na str. 339 do 341 ove knjige].

Tzv. "Srpska Republika", na koju se ovi dokumenti odnose, je samoproglašena "Republika Srpska" koju su bosanski Srbi nezakonito proglasili djelujući na zapovijed Tuženika. Nijedna država u svijetu nije priznala ovu tzv. "republiku". Naprotiv, Vlada Sjedinjenih Država je javno nazvala njenog samoproglašenog "predsjednika" Radovana Karadžića ratnim zločincem.

Saopštenje Vlade Republike Srbije izdato nakon njene sednice*

VLADA REPUBLIKE SRBIJE RASPRAVLJALA JE O IZVEŠTAJU, KOJI JE PRIPREMIO PREMIJER N. ŠAINOVIĆ, O REZULTATIMA PREGOVORA O MIRU U BIVŠOJ BOSNI I HERCEGOVINI I REZULTATIMA SEDNICE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRPSKE.

VLADA JE DONELA SLEDEĆE ZAKLJUČKE:

ČVRSTO VERUJUĆI DA SE U REPUBLICI SRPSKOJ VODI PRAVEDNA BORBA ZA SLOBODU I JEDNAKOST SRPSKOG NARODA, REPUBLIKA SRBIJA JE BEZREZERVNO I NESEBIČNO POMAGALA SRPSKU REPUBLIKU, UPRKOS OGROMNIM PROBLEMIMA S KOJIMA SE MORALA SUOČITI ZBOG SANKCIJA KOJE JOJ JE SAVET BEZBEDNOSTI NAMETNUO.

ISTOVREMENO, REPUBLIKA SRBIJA JE MNOGO DOPRINELA MIRU UNUTAR UN-OVE INICIJATIVE SA NAMEROM DA SE OBEZBEDE MEĐUNARODNE GARANCIJE ZA PRAVEDAN I ČASTAN MIR, KOJI ĆE OSIGURATI BEZBEDNOST, TERITORIJU I KONSTITUTIVNOST SRPSKOM NARODU U BOSNI I HERCEGOVINI.

VLADA VERUJE DA SU SE TAKVI USLOVI STEKLI NAKON ŠTO JE VENS-OVENOV PLAN JOŠ JEDNOM DOBIO PODRŠKU NA ATINSKOM SAMITU.

* Sjednica je održana vjerovatno 11. maja 1993. godine (Napomena Redakcije bosanskog izdanja).

UČESTVUJUĆI U ZASEDANJU SKUPŠTINE SRPSKE REPUBLIKE S. MILOŠEVIĆ, PREDSEDNIK REPUBLIKE SRBIJE, N. ŠAINOVIĆ, PREDSEDNIK VLADE SRBIJE, I Z. LILIĆ, PREDSEDAVAJUĆI SKUPŠTINE SRBIJE, IZNELI SU BROJNE ELEMENTE I ČINJENICE DA BI POMOGLI PREDSTAVNICIMA U SKUPŠTINI REPUBLIKE SRPSKE DA PRIHVATE VENS-OVENOV PLAN, NE KAO KONAČNO REŠENJE, ALI SVAKAKO KAO DOBRU OSNOVU ZA SPREČAVANJE GUBITKA LJUDSKIH ŽIVOTA DOK TRAJE MIROVNI PROCES, KAO I ZA OBEZBEĐENJE TRAJNOG MIRA I PRAVEDNIH CILJEVA SRPSKOG NARODA.

VLADA JE DONELA ZAKLJUČAK DA ODLUKA SKUPŠTINE SRPSKE REPUBLIKE DA PREBACI DONOŠENJE KONAČNE ODLUKE O VENS-OVENOVOM PLANU NA NAROD PREDSTAVLJA NEODGOVORAN ČIN, S OBZIROM DA NAROD NIJE UČESTVOVAO U PREGOVORIMA KOJI SU TRAJALI NEKOLIKO MESECI I DA SE VOĐE KOJI TREBA DA DONESU VAŽNE ODLUKE NE BI TREBALI KRITI IZA NARODA, JER VOĐE MORAJU DONOSITI ODLUKE I SHODNO TOME ODGOVARATI NARODU ZA SVOJA DELA.

S OBZIROM DA SU SE STEKLI USLOVI ZA MIR, VLADA SE TAKOĐE SLOŽILA DA JE SADA DALJE EKONOMSKO ISCRPLJIVANJE REPUBLIKE SRBIJE NEOPRAVDANO I NEODRŽIVO, I DA SE POMOĆ SRPSKOJ REPUBLICI TREBA U BUDUĆNOSTI OGRANIČITI NA HRAHU I LEKOVE U KOLIČINAMA KOJE ODREDE NADLEŽNA MINISTARSTVA. VLADA REPUBLIKE SRBIJE TAKOĐE VERUJE DA S OBZIROM DA SU DOSTIGNUTI USLOVI ZA USPOSTAVLJANJE MIRA, BILO KAKVA DALJA POMOĆ U NOVCU, GORIVU, SIROVINAMA ITD., KOJA JE DO SADA BILA OBEZBEĐIVANA UZ VELIKE ŽRTVE REPUBLIKE SRBIJE, NIJE VIŠE OPRAVDANA.

REPUBLIKA SRBIJA ĆE UVEK BEZREZERVNO PRUŽATI ZAŠTITU RANJENIMA, IZBEGLICAMA, I SVIM UGROŽENIM LICIMA IZ BIVŠE BOSNE I HERCEGOVINE, ALI NE MOŽE TOLERISATI DA ODREĐENI ZVANIČNICI IZ TOG KRAJA ŽIVE

UDOBNO I NESKROMNO U BEOGRADU DOK NARODU U SRPSKOJ REPUBLICI NUDE SAMO TEGOBNU POLITIKU ŽRTVOVANJA I SIROMAŠTVA.

VLADA REPUBLIKE SRBIJE NAGLAŠAVA SVOJE DUBOKO UVAŽAVANJE NAPORA, ČIJA JE SVRHA DA POMOGNU MIROVNOM PROCESU, KOJE JE GRČKA VLADA, A NAROČITO NJEN PREDSEDNIK MICOTAKIS (MITZOTACKIS), PODUZELA IN LOCO POLITIČKIM SREDSTVIMA I LIČNIM ANGAŽMANOM.

Saopštenje Savezne vlade [SR Jugoslavije]*

VLADA SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE DANAS JE ANALIZIRALA POSLEDICE KOJE SU NASTALE IZ ODLUKE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRPSKE NA PALAMA DA NE PRIHVATI VENS-OVENOV PLAN NEGO DA PREPUSTI SRPSKOM NARODU U BOSNI I HERCEGOVINI DA DONESE KONAČNU ODLUKU NA REFERENDUMU.

S TIM U VEZI, VLADA JE IZRAZILA SVOJU INDIGNACIJU I DUBOKU ZABRINUTOST ZBOG TAKVE ODLUKE I MOGUĆEG SMERA KOJIM NAKNADNI DOGAĐAJI MOGU KRENUTI, KAO I ZBOG ČINJENICE DA SKUPŠTINA REPUBLIKE SRPSKE NIJE PRIZNALA NEPOBITNE ARGUMENTE KOJE SU U IME SRJ ZAGOVARALI PREDSEDNICI ĆOSIĆ, MILOŠEVIĆ I BULATOVIĆ.

IMAJUĆI U VIDU NEPOSREDNE NEPOVOLJNE POSLEDICE REZOLUCIJE 820. SAVETA BEZBEDNOSTI UN-A NA EKONOMSKU MOĆ SRJ I NA SOCIJALNI POLOŽAJ VEĆINE GRAĐANA SRJ, SAVEZNA VLADA JE PRIMORANA DA PRILAGODI SVU BUDUĆU POMOĆ REPUBLICI SRPSKOJ SVOJIM OBEKTIVNIM EKONOMSKIM MOGUĆNOSTIMA I DA JE OGRANIČI ISKLJUČIVO NA HRANU I LEKOVE.

* Vjerovatno na sjednici od 11. maja 1993. godine (Napomena Redakcije bosanskog izdanja).

SAVEZNA VLADA JE NALOŽILA NADLEŽNIM MINISTARSTVIMA DA OSIGURAJU STRIKTNO PROVOĐENJE OVE ODLUKE. (Naglasak naknadno dodat).

Obratite pažnju da prvo saopštenje "Republike Srbije", koja čini veći dio krnje Jugoslavije koja se sastoji od Srbije i Crne Gore, besramno, ali otvoreno proklamuje da je kampanja genocida koju provode Srbi u Bosni "pravedna borba za slobodu i jednakost srpskog naroda u Bosni". Drugim riječima, Republika Srbija u potpunosti prihvata i odobrava ono što su bosanski Srbi učinili - genocid i djela genocida koja predstavljalju kršenje Konvencije o genocidu iz 1948. Republika Srbija je zatim priznala da je "bezrezervno i nesebično pomagala" bosanske Srbe kršeći izričitu volju Vijeća sigurnosti UN-a. U završnom dijelu saopštenja Republika Srbija je takođe otvoreno priznala da je Srbe u Bosni snabdijevala "novcem, gorivom, sirovinama itd." po cijenu vlastitog "ekonomskog iscrpljivanja".

Drugo saopštenje, od strane vlade krnje Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), mi je poslano kao dio jednog te istog dokumenta zajedno sa prvim saopštenjem. Stoga se oba saopštenja moraju shvatiti kao međusobno povezani dijelovi jedne cjeline. U drugom saopštenju vlada krnje Jugoslavije priznaje da je pružala "pomoć" bosanskim Srbima direktno kršeći izričitu volju Vijeća sigurnosti UN-a ali, za razliku od prvog saopštenja, u ovome se ne precizira o kojoj se vrsti "pomoći" radi, ali se priznaje da je ta "pomoć" podrazumijevala mnogo više od "hrane i lekova". S obzirom da je Tuženik izdao ova dva komunikea zajedno, može se opravdano zaključiti da je i Vlada krnje Jugoslavije priznala da se ova pomoć sastoji od "novca, goriva, sirovina itd.", koji se pominju u prvom saopštenju koje je izdala Republika Srbija. Drugim riječima, Tuženik je legalno priznao da je i on snabdijevao Srbe u Bosni "novcem, gorivom, sirovinama itd." najvjerovatnije sve do samog 11. maja 1993. Time je Tuženik priznao da je najmanje pet sedmica flagrantno kršio Rješenje ovog Suda od 8. aprila 1993.

Tuženikovo snabdijevanje bosanskih Srba "novcem, gorivom, sirovinama itd." u znak podrške njihovoj kampanji genocida protiv naroda i države Bosne i Hercegovine je više nego dovoljno da bi se ustanovila Tuženikova odgovornost po međunarodnom pravu za kršenje Konvencije o genocidu iz 1948. i sve tri operativne odredbe Rješenja ovog Suda od 8. aprila 1993. koje se nalaze u Stavu 52. tog Rješenja kao što je ranije navedeno. Ali, upotreba skraćenice "itd". u prvom komunikeu navodi na daleko ozbiljniju i zlokobniju implikaciju da je Tuženik snabdijevao srpske snage u Bosni oružjem, vojnom opremom, zalihama i ljudstvom, te da su srpske snage u Bosni zauzvrat koristile ova oruđa rata da bi počinila djela genocida protiv naroda i države Bosne i Hercegovine. Sve činjenice koje su dosad predočene kao dokaz u ovom predmetu ovo jasno pokazuju. Štoviše, izjava gospodina Slobodana Miloševića, predsjednika Republike Srbije i de facto vladara i diktatora krnje Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), koju je dao u vezi javnog objavljivanja dva gorepomenuta saopštenja, potkrepljuje ovaj zaključak. Stoga se sve tri ove zvanične izjave moraju čitati i tumačiti zajedno i u međusobnoj vezi.

Tako je 11. maja 1993. predsjednik tzv. Republike Srbije Slobodan Milošević primio u Beogradu generalnog direktora poluzvanične novinske agencije Tanjug Slobodana Jovanovića i dao sljedeću izjavu za javnost. Po svemu sudeći, jugoslovenska telegrafska agencija je objavila izvornu izjavu na srpskohrvatskom jeziku u 15.53 sati po Griniču 11. maja 1993. Ovo što slijedi je tekst izjave koju je obezbijedio BBC-jev pregled vijesti iz svijeta od četvrtka 13. maja 1993. Ja sam pribavio ovaj BBC-jev izvještaj od Lexis-Nexis Legal Research Service of Mead Data Central, Inc. (odjela za pravna istraživanja). Advokati i sudije u Sjedinjenim Državama se redovno oslanjaju na ovaj odjel za vrijeme sudskih procesa kao na zvaničan i mjerodavan izvor tekstova i citata. Stoga ja vjerujem da je tekst koji slijedi valjan i vjerodostojan kao i da je tačan prevod izjave gospodina Miloševića:

"Autorsko pravo (c) - BBC 1993.;
Pregled vijesti iz svijeta

Četvrtak 13. maj 1993.

SEKCIJA: Dio 2, Istočna Evropa; C.l POSEBNI DODATAK;
STRANA: EE/1687/Cl
DUŽINA: 812 riječi
NASLOV: SAVEZNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA - MILOŠEVIĆ ZAGOVARA PRIHVATANJE MIROVNOG PLANA ZA BOSNU - SRBIJI POTREBAN MIR"
IZVOR: TANJUG na srpskohrvatskom 15.53 po Griniču, 11. maj 1993.
TEKST: Tekst izveštaja iz Beograda od 11. maja o izjavi koju je srbijanski predsednik Slobodan Milošević dao novinskoj agenciji Tanjug.

Predsednik Republike Srbije Slobodan Milošević danas je primio generalnog direktora Tanjuga Slobodana Jovanovića i tom prilikom dao sljedeću izjavu:

Pomažući Srbe van Srbije u protekle dve godine Republika Srbija je terala svoju privredu na ogromne napore, a svoje građane na značajne žrtve. Ovi napori i ove žrtve sada su dosegli granice izdržljivosti. *Najveći dio pomoći je bio poslan narodu i borcima u Bosni i Hercegovini*, ali je značajan dio pomoći otišao i za 500.000 izbeglica u Srbiji. Istovremeno, Srbija je podvrgnuta brutalnim međunarodnim sankcijama zbog solidarnosti sa i pomoći koju je pružila Srbima Bosne i Hercegovine. Danas je nemoguće uporediti nas i bilo koju drugu zemlju u svetu, ili se to poređenje može napraviti sa malim brojem zemalja, što se tiče ekonomskih i općenitih teškoća sa kojima smo suočeni. *Jasno je da smo bili svesni da ćemo biti suočeni sa ovim teškoćama kada smo odlučili da pružimo pomoć Srbima koji su ratovali.*

Uslovi za mir u Bosni su sada stvoreni. Nakon godine dana rata i dugotrajnih mirovnih pregovora, Srbi su dobili svoju slobodu i povratili su jednakost koja im je bila oduzeta kada je rat počeo. *Većina*

teritorije u bivšoj Bosni i Hercegovini sada pripada srpskim provincijama. Ovo je dovoljan razlog da bi se zaustavio rat i otklonili dalji nesporazumi kroz pregovore i mirnim sredstvima.

Potpisivanje Mirovnog plana je čin dobre volje kojim se zaustavlja rat i otpočinju mirni pregovori između tri zaraćene strane u Bosni, susednih republika bivše Jugoslavije i međunarodne zajednice. Ovo nije kraj pregovora o odnosima Srba, Muslimana i Hrvata, nego kraj rata. Stoga smo mi u Jugoslaviji i Srbiji apelovali na Srbe u Bosni da podrže kraj rata i da krenu putem koji vodi ka miru tako što će potpisati plan. Srbi u Bosni, kao i Srbi i svi ostali građani u Srbiji, sada zaista trebaju mir.

Srbiji je teško da podnosi teret velike pomoći koja ide za Bosnu i sankcije koje su uvedene protiv Srbije zbog njene solidarnosti sa Srbima van Srbije, a ako rat u Bosni stane, nema razloga da ona taj teret podnosi. Mi naravno ne isključujemo daljnju humanitarnu pomoć stanovništvu Bosne i Hercgeovine, ali će u miru tamošnji ljudi moći nanovo izgraditi svoju privredu i brinuti se sami za sebe.

Srbiji je hitno potreban mir u Bosni. Kada prestanu sadašnje velike žrtve i kada sankcije budu ukinute Srbija će se brzo oporaviti - tenzije će popustiti, životni standard će porasti, a sa građana će spasti teret nesigurnosti i straha od rata i bede. Interesi 10 miliona građana Srbije sada moraju biti prioritet. Ovi interesi ne mogu biti iskorišteni u svrhu nekih drugih interesa, naročito ako su ovi interesi građana Srbije od životnog značaja i u izuzetnoj opasnosti.

Srbija je pružila veoma mnogo pomoći Srbima u Bosni. Zahvaljujući toj pomoći oni su postigli većinu od onoga što su želeli. Srbija sada mora početi voditi računa o sebi, koncentrišući se prvenstveno na oživljavanje svoje industrije i ekonomije, povećanje životnog standarda svojih građana i zaštitu građana od nasilja i kriminala koji su, takođe, posledica rata i od velikog i nekontrolisanog protoka ljudi između dve republike. Ja, stoga, verujem da je podrška mirovnom planu istinska podrška miru koji je od najvećeg životnog značaja za Srbiju i njene građane, upravo za svakog njenog građanina. Samo oni koje ne motivišu interesi Srbije i njenog naroda nego neki drugi lični ili grupni interesi nisu u stanju ovo uvideti i prihvatiti. Niko

ko ne podređuje svoje lične interese interesima Srbije i njenih građana ne može računati na naše razumevanje i našu podršku.

Odluka o mirovnom planu tiče se interesa Jugoslavije, Srbije i Crne Gore, Krajine [u Hrvatskoj] i Republike Srpske [u Bosni i Hercegovini], svih građana i celog naroda Srbije, ne samo skupštine i građana srpske republike.

Zbog toga verujem, da građani srpske republike ne mogu biti jedini koji će doneti odluku o ovome, nego to moraju biti i svi poslanici izabrani u skupštine Jugoslavije, Srbije, Crne Gore, Krajine i Republike Srpske, ravnopravno i uz puno uvažavanje interesa njihovih građana i srpskog naroda za mirom, slobodom, ravnopravnošću, a protiv rata i nasilja." (Naglasak naknadno dodat).

Obratite pažnju na to da je gospodin Milošević, nastupajući u svom zvaničnom svojstvu predsjednika Srbije, nadmoćijeg dijela krnje Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), koja je Tuženik u ovom predmetu, priznao da je Republika Srbija "pomagala Srbe van Srbije u protekle dve godine". On je čak priznao da je "*najveći dio pomoći bio poslan narodu i borcima u Bosni i Hercegovini*" (Naglasak naknadno dodat). Time je on priznao da je Republika Srbija pružala značajnu "pomoć borcima u Bosni i Hercegovini". On je takođe priznao da je ta pomoć pružana uz izričito kršenje volje Vijeća sigurnosti UN-a.

Što još više zapanjuje, g. Milošević se ponosi činjenicom da je rezultat te pomoći Republike Srbije bosanskim Srbima činjenica da "većina teritorije u bivšoj Bosni i Hercegovini sada pripada srpskim provincijama". Stoga on zaključuje da su zahvaljujući pomoći Republike Srbije bosanski Srbi "postigli većinu od onoga što su željeli".

Ova tri dokumenta govore sami za sebe. Nije im potrebno nikakvo opširno tumačenje s moje strane. Krnja Jugoslavija je priznala da je snabdijevala srpske vojne, paravojne, milicijske i neregularne oružane jedinice koje su djelovale u suverenoj državi Bosni i Hercegovini oružjem, opremom, zalihama itd. do 11. maja 1993. Ova pomoć je očito kršenje odredbi Konvencije o genocidu iz 1948. i Rješenju ovog Suda od 8. aprila 1993. koje je zasnovano na Konvenciji o genocidu.

Pored toga, kao što je pokazano ranije u Odjeljku B, svi dobro upućeni posmatrači, strane vlade, renomirani medijski izvori, uključujući izvještaje očevidaca, se slažu da je uprkos trima citiranim izjavama krnja Jugoslavija nastavila da dostavlja oružje, opremu i zalihe srpskim vojnim, paravojnim, milicijskim i neregularnim oružanim jedinicama koje su djelovale u Bosni i Hercegovini od 11. maja 1993. do danas, kršeći Konvenciju o genocidu i Rješenje ovog Suda od 8. aprila 1993. To je upravo razlog zašto je krnja Jugoslavija odbila prethodnu ponudu Suda da dozvoli UN-ovim posmatračima da se rasporede duž njene granice sa Bosnom i Hercegovinom da bi provjerili tzv. prekid pomoći. Sud se sjeća da je g. Živković, vršilac dužnosti zastupnika krnje Jugoslavije, propagirao ovu ponudu pred Sudom za vrijeme rasprave 2. aprila 1993. kao neku vrstu naznake Tuženikovih navodnih miroljubivih namjera prema Bosni i Hercegovini. Vidjeti CR93/13, str. 7-8. Sve što su vršioci dužnosti zastupnika krnje Jugoslavije rekli Sudu 2. aprila 1993. bilo je drska laž. Tri saopštenja Tuženika, koja su citirana ranije, su dokaz pravog stanja u ovom slučaju. Ova tri saopštenja takođe pokazuju zašto Sud mora udovoljiti našem Zahtjevu za dodatnim privremenim zaštitnim mjerama koje su obrazložene u tekstu koji slijedi.

D. POSLJEDICE KOJE SE NASTOJE IZBJEĆI PRIVREMENIM MJERAMA

Najvažniji cilj ovog Zahtjeva je da spriječi dalji gubitak života i dalja djela genocida protiv naroda Bosne i Hercegovine, kao i da spriječi podjelu, komadanje, anektiranje, pripajanje i konačno uništenje Republike Bosne i Hercegovine, suverene države i članice Organizacije ujedinjenih nacija. Nastavak i pogoršanje situacije koja je predmet ovog Zahtjeva nastaviće da izlaže stotine hiljada nedužnih ljudskih bića izvjesnosti smrti, umiranja od gladi, neishranjenosti, teških fizičkih povreda, mučenja, fizičkih i duševnih ozljeda, kao i masovnog silovanja žena i sistematskog zlostavljanja djece.

Privremene mjere koje treba donijeti su stoga potaknute temeljnim humanitarnim razlozima.

Slijedeća zakonska prava trebaju biti zaštićena zahtijevanim privremenim mjerama:

> (a) pravo građana Bosne i Hercegovine da fizički prežive kao narod i država; (b) pravo naroda Bosne i Hercegovine na život, slobodu, sigurnost, fizički i duševni integritet, kao i druga osnovna ljudska prava navedena u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima iz 1948. godine; (c) pravo naroda i države Bosne i Hercegovine da uvijek budu pošteđeni genocida i drugih genocidnih radnji koje je protiv njih počinila Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), zajedno sa svojim agentima i saradnicima u Bosni i drugdje; (d) pravo naroda i države Bosne i Hercegovine da uvijek budu pošteđeni upotrebe sile ili prijetnje silom od strane druge države koja djeluje zajedno sa svojim agentima i saradnicima na suverenoj teritoriji Bosne i Hercegovine i drugdje; (e) pravo Bosne i Hercegovine da se bavi svojim poslovima i rješava pitanja iz svoje nadležnosti bez miješanja ili posredovanja bilo koje druge države koja djeluje direktno, ili putem svojih agenata i saradnika, ili na oba načina; (f) pravo naroda Bosne i Hercegovine na samoopredjeljenje; (g) fundamentalno pravo naroda i države Bosne i Hercegovine na suvereno postojanje; (h) pravo Republike Bosne i Hercegovine da i u buduće postoji kao država članica Organizacije ujedinjenih nacija.

Tuženikovo flagrantno, sistematsko i dosljedno kršenje ovih osnovnih međunarodnih zakonskih prava koja se odnose na narod i državu Bosnu i Hercegovinu *nikad* ne mogu biti adekvatno kompenzirana plaćanjem novčane odštete u slučaju da Sud na kraju presudi u korist Bosne i Hercegovine po pitanju njene Tužbe od 20. marta 1993.

Dok se čeka presuda Suda o parnici neophodno je da Tuženikovo zločinačko i genocidno ponašanje bude odmah zaustavljeno dodatnim privremenim mjerama. U suprotnom, Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici će nanijeti trenutnu i nepopravljivu štetu narodu i državi Bosni i Hercegovini. Samo donošenje privremenih mjera, koje će biti naknadno izložene, mogu se zaštititi i sačuvati prava naroda i države Bosne i Hercegovine. Nedonošenje ovih dodatnih privremenih mjera će spriječiti ostvarivanje prava koje Bosna i Hercegovina traži u ovom predmetu u slučaju da Sud na kraju presudi u korist Bosne i Hercegovine.

Naprotiv, ako Sud ne izrekne dodatne privremene mjere pobrojane dalje u tekstu, Bosna i Hercegovina neće moći dokazati Sudu osnovanost parnice. U svom svojstvu generalnog zastupnika Republike Bosne i Hercegoviine pred Sudom sa izvanrednim i neograničenim ovlastima, kao profesor međunarodnog prava, kao član Advokatske komore Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država, kao član Advokatske komore države Masačusets, i službenik suda u ovim i drugim fedralnim sudovima u Sjedinjenim Američkim Državama, potvrđujem da je ovo tačno. Ovaj Sud ne smije dozvoliti Tuženiku da dobije ovaj proces tako što će uništiti narod i državu Bosnu i Hercegovinu. Sud mora djelovati da bi nas odmah, u potpunosti i efikasno zaštitio od Tuženikovih radnji genocida, istrebljenja, podjele, komadanja, aneksije, pripajanja i uništenja našeg postojanja kao suverenog naroda i države članice Organizacije ujedinjenih nacija.

U suprotnom, kakva je korist od vladavine međunarodnog prava, Povelje Ujedinjenih nacija i samog ovog Suda? Hoće li prevladati zakon džungle? Mogu li jaki raditi što žele, a slabi podnositi što moraju?

Ovaj Sud ne smije stajati po strani i gledati kako se narod i država Bosna i Hercegovina, članica Organizacije ujedinjenih nacija i stranka u procesu koji čeka presudu Suda, uništavaju pred Vašim očima i nestaju zauvijek s lica zemlje. Prethodno izneseno u dovoljnoj mjeri ukazuje na hitnu potrebu da Sud odmah donese privremene mjere koje će biti navedene u daljem tekstu. Sami životi, blagostanje, zdravlje, bezbjednost, fizički, duševni, i tjelesni integritet, domovi, imovina,

lična dobra stotina hiljada potpuno nedužnih ljudi u Bosni i Hercegovini su ovog časa na kocki i neizvjesnostii dok čekaju novo rješenje ovog Suda.

Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici nisu ničim pokazali da su spremni odustati od svojih zločinačkih i genocidnih radnji. Naprotiv, Tuženik već sada očito i flagrantno krši Rješenje ovog Suda od 8. aprila 1993. A sada Tuženik planira, priprema, predlaže, kuje zavjeru, a pregovara sa drugim državama da podijeli, raskomada, anektira i pripoji suverenu teritoriju Bosne i Hercegovine i da onda protjera sve Bosance nesrbe, pa čak i bosanski orijentirane Srbe, iz njihovih domova i vjekovne zemlje putem genocida. Nema granica Tuženikovoj grabežljivosti, okrutnosti, ambiciji i krvožednosti. Samo niženavedene privremene mjere mogu spriječiti krnju Jugoslaviju da totalno uništi i narod i državu Bosnu i Hercegovinu.

E. TRAŽENE PRIVREMENE MJERE

S obzirom da je nadležnost Suda u ovom predmetu već ustanovljena *prima facie na osnovu* Konvencije o genocidu, a s obzirom da je Sud već donio privremene mjere u našu korist u svom Rješenju od 8. aprila 1993., Bosna i Hercegovina smatra da ne postoje nikakve prepreke za izricanje dodatnih privremenih mjera u svjetlu gorepomenutih dešavanja nakon 8. aprila 1993. Shodno tome, Bosna i Hercegovina s poštovanjem zahtijeva od Suda da donese sljedeće dodatne privremene mjere koje trebaju biti na snazi dok se Sud bavi ovim predmetom:

1. Da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) mora odmah prestati sa i uzdržati se od direktnog ili indirektnog pružanja bilo kakve vrste podrške, uključujući obuku, oružje, municija, materijal, pomoć, novčanu pomoć, uputstva ili bilo koju drugu vrstu pomoći, bilo kom narodu, grupaciji, organizaciji, pokretu, vojnoj, milicijskoj, ili paravojnoj

formaciji, neregularnoj oružanoj jedinici, ili pojedincu u Bosni i Hercegovini iz bilo kog razloga i u bilo koju svrhu.

2. Da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i svi njeni zvaničnici, posebno predsjednik, g. Slobodan Milošević, moraju odmah prestati sa i uzdržati se od svih nastojanja, planova, zavjera, programa, prijedloga ili pregovora u svrhu podjele, komadanja, anektiranja ili pripajanja suverene teritorije Bosne i Hercegovine.

3. Da će se anektiranje ili pripajanje bilo kojeg dijela suverene teritorije Republike Bosne i Hercegovine od strane Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) na bilo koji način ili iz bilo kog razloga smatrati nezakonitim i ništavnim ab initio.

4. Da Vlada Bosne i Hercegovine mora imati načina "da spriječi" vršenje zločina genocida protiv vlastitog naroda kako to član I Konvencije o genocidu zahtijeva.

5. Da su sve strane potpisnice Konvencije o genocidu obavezne po članu I Konvencije da "spriječe" vršenje zločina genocida protiv naroda i države Bosne i Hercegovine.

6. Da Vlada Bosne i Hercegovine mora imati načina da brani narod i državu Bosnu i Hercegovinu od zločina genocida, te podjele i komadanja koji su rezultat genocida.

7. Da sve strane potpisnice Konvencije o genocidu imaju obavezu da "spriječe" zločin genocida i podjelu i komadanje koji su rezultat genocida, uperenih protiv naroda i države Bosne i Hercegovine.

8. Da Vlada Bosne i Hercegovine mora imati mogućnost da nabavi oružje, vojnu opremu i materijal od drugih strana potpisnica Konvencije o genocidu da bi ispunila svoje obaveze po Konvenciji u sadašnjim okolnostima.

9. Da strane potpisnice, da bi ispunile svoje obaveze po Konvenciji o genocidu u sadašnjim okolnostima, moraju imati mogućnost da obezbijede oružje, vojnu opremu, materijal i ljudstvo (pripadnike kopnenih snaga, mornarice i ratnog zrakoplovstva) Vladi Bosne i Hercegovine na njen zahtjev.

10. Da mirovne snage Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini (tj. UNPROFOR) moraju učiniti sve što je u njihovoj moći da obezbijede dostavu humanitarne pomoći bosanskom narodu kroz bosanski grad Tuzlu.

F. SUD TAKOĐE TREBA DA DONESE PRIVREMENE MJERE *PROPRIO MOTU*

Pored donošenja gorepomenutih privremenih mjera, postupak propisan u članu 75. Pravila suda, takođe, se čini naročito pogodan da ga Sud sada primijeni:

> "1. Sud može bilo kada odlučiti da razmotri *proprio motu* (na vlastitu inicijativu) da li okolnosti slučaja zahtijevaju donošenje privremenih mjera koje bi bilo koja ili sve strane trebalo da preduzmu ili da ispune."

Mi ovim hitno zahtijevamo od Suda da odredi bilo koji vid pomoći koji sudije mogu smatrati neophodnim i dovoljnim za zaštitu i naroda i države Bosne i Hercegovine od uništenja kroz genocid ili druge genocidne radnje kao što su podjela, komadanje, anektiranje i pripajanje od strane Tuženika.

Pod ovim okolnostima, Sud će nedvojbeno smatrati primjerenim da pozove Tuženika da: (1) osigura sprječavanje bilo koje radnje koja bi mogla prejudicirati naša prava, uključujući i naše pravo na primjenu presude koju Sud može donijeti o slučaju; (2) osigura da se zaustavi bilo kakva radnja koja može pogoršati ili proširiti spor koji je predat Sudu i da identifikuje te radnje imenom; (3) udovolji Rješenju ovog Suda od 8. aprila 1993.; i (4) odobri takvu i drugu vrstu pomoći za koju Sud može smatrati da je pravična, ispravna, neophodna i dovoljna. S tim u vezi, Sud će možda htjeti da u tu svrhu ponovo analizira i raspravi šest mjera privremene zaštite koje su iznesene u našem prethodnom Zahtjevu podnesenim 20. marta 1993.

I konačno, u vezi sa članom 75. Pravila suda, moramo s najdubljim poštovanjem tražiti da članovi ovog Suda kontinuirano prate situaciju u Bosni i Hercegovini dok god je ovaj predmet na Općoj listi i čeka na rješenje: "Sud može *u bilo koje vrijeme* odlučiti da razmotri *proprio motu* da li okolnosti slučaja zahtijevaju donošenje privremenih mjera ... " (Naglasak naknadno dodat). Ako Sud "u bilo koje vrijeme" u neodređenoj budućnosti odluči da "okolnosti" u Bosni i Hercegovini opravdavaju donošenje i nekih dodatnih privremenih mjera, mi ovim unaprijed zahtijevamo da Sud iskoristi svoja ovlaštenja po članu 41. Statuta i članu 75. (1) Pravila da donese *proprio motu* bilo koje dodatne mjere koje može smatrati pravičnim, ispravnim, neophodnim i dovoljnim, a da ne čeka da mi podnesemo još jedan pismeni zahtjev.

Primoran sam da sada podnesem ovaj izvanredni zahtjev zbog izuzetnih teškoća s kojima sam se suočio pokušavajući da komuniciram sa svojom vladom u Sarajevu. Suvišno je i reći da su ove "teškoće" namjerno stvorene nezakonitim i zločinačkim radnjama koje je protiv nas počinila krnja Jugoslavija flagrantno kršeći Povelju UN-a, Konvenciju o genocidu i Rješenje ovog Suda od 8. aprila 1993. Sud ne smije dozvoliti Tuženiku da se na bilo koji način okoristi vlastitim nezakonitim djelatnostima koje predstavljaju direktno kršenje samih pravila međunarodnog prava o kojima se radi u ovom procesu.

Stoga, sugerišemo sa najdubljim poštovanjem da ovaj problem može biti riješen tako što će Sud aktivno i neprekidno razmatrati

situaciju u Bosni i Hercegovini u svrhu donošenja privremenih mjera *proprio motu* dok god se ovaj predmet nalazi na Općoj listi. I u vezi sa ovim posljednjim, ja danas moram s najvećim poštovanjem unaprijed zahtijevati od Suda da temeljito i pažljivo razmotri i ispita bilo koji zahtjev ili pokušaj da se ovaj predmet iz bilo kog razloga skine sa Opće liste. Krnja Jugoslavija kontinuirano provodi najekstremnije mjere prinude, prisile i pritiska protiv naroda, države i Vlade Bosne i Hercegovine od momenta objavljivanja naše Deklaracije o nezavisnosti 6. marta 1992. do danas. Tuženik nastoji da uništi sve tragove našeg nezavisnog postojanja, uključujući i ovaj sudski postupak.

G. ZAKLJUČAK

S obzirom na ozbiljnost sadašnje situacije u Bosni i Hercegovini, Tužitelj urgira da se ovaj Zahtjev tretira kao krajnje hitan predmet. Shodno tome, Bosna i Hercegovina sa dužnim poštovanjem traži da se Sud sastane odmah po primitku ovog Zahtjeva i da odmah po sazivanju sudskog kvoruma Sud, u skladu sa članovima 74. (1) i 74. (3) Pravila suda, zakaže raspravu po ovom Zahtjevu ne kasnije od dvadeset i četiri (24) sata od podnošenja ovog Zahtjeva na današnji dan i u sadašnje vrijeme. Ovaj vanredni postupak treba da uslijedi: (1) zbog hitnih i značajnih razloga koji su izloženi ranije u ovom Zahtjevu; (2) zato što Tuženik već očito i ozbiljno krši Rješenje ovog Suda od 8. aprila 1993., i (3) zato što je jedan od vršilaca dužnosti zastupnika Tuženika njegov samoproglašeni "privremeni otpravnik poslova" koji je već prisutan u Hagu. Vrijeme je od životne važnosti za narod i državu Bosnu i Hercegovinu!

U međuvremenu, Bosna i Hercegovina s poštovanjem zahtijeva da u skladu sa uslovima člana 74, stava 4. Pravila suda Predsjednik Suda odmah i lično kontaktira predsjednika i ministra spoljnih poslova Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i predsjednika Republike Srbije i da ih obavijesti da oni i njihove vlade moraju odmah prestati i odustati od

planiranja, pripremanja, predlaganja, kovanja zavjere i pregovaranja o podjeli, komadanju, anektiranju ili pripajanju bilo kojeg dijela suverene teritorije Republike Bosne i Hercegovine.

Budite uvjereni - ovo će biti posljednja prilika koju će ovaj Sud imati da spasi i narod i državu Bosnu i Hercegovinu od uništenja putem Tuženikovih genocidnih radnji. Vaš odgovor na naš Zahtjev će zauvijek ostati zapisan u istoriji.

S poštovanjem podnio

FRENSIS EJ. BOJL (potpisan)
PROFESOR MEĐUNARODNOG PRAVA
GENERALNI ZASTUPNIK REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE PRED MEĐUNARODNIM SUDOM PRAVDE

DOKUMENTI PRILOŽENI DRUGOM ZAHTJEVU ZA IZRICANJE PRIVREMENIH MJERA ZAŠTITE

Sudijama Međunarodnog suda pravde
Palata mira
Hag
Holandija

7. augusta 1993. godine

Ekselencije,

Ovim dopunjavam, proširujem, potkrjepljujem i mijenjam:

(1) Našu Tužbu od 20. marta 1993. godine (Tužba);

(2) Naš Drugi zahtjev za izricanje privremenih mjera od 27. jula 1993. godine (Drugi zahtjev)

(3) Naš neriješeni Zahtjev za hitnom raspravom o Drugom zahtjevu od strane Suda; i

(4) Naš Zahtjev od srijede, 4. augusta 1993. godine, za neodložnom Odlukom bez rasprave u skladu sa našim Drugim zahtjevom, u skladu sa članom 75. (1) Pravila Međunarodnog suda pravde;

Da bi se Sudu skrenula pažnja na slijedeće argumente i dokumente koji potkrjepljuju i potvrđuju navedeni dokumenti:

1. U mojem Saopštenju Sudu od 6. augusta 1993. godine-koji je trebalo biti uvršten u dokumentaciju ovog predmeta - priložio sam i tamo uvrstio pismo predsjednika Izetbegovića kopredsjedavajućim Međunarodnog suda za bivšu Jugoslaviju - ICFY od 1. augusta 1993. godine, u kojem je sadržan službeni "prigovor" (to jest, odbijanje) člana 1. takozvanog Oven-Stoltenbergovog plana. Ovim planom se traži od Republike Bosne i Hercegovine-zemlje članice organizacije Ujedinjenih nacija da bude razdijeljena u tri nezavisne države i da mi izgubimo članstvo u U.N. U ovom pismu-prigovoru, predsjednik Izetbegović je ukazao da je stavio prigovor na član 1. po savjetu svojih pravnih savjetnika. U tom smislu, predsjednik Izetbegović je reagovao po osnovu formalnog Nalaza i mišljenja koje sam mu ja dao u vezi sa Oven-Stoltenbergovim planom. Ovo pismo, nalaz i mišljenje je dato pod naslovom ANALIZA DRUGOG INTERNOG NACRTA OD 29. JULA 1993. GODINE. Nacrt se odnosi na Oven-Stoltenbergov plan. Analiza ima sedam strana i ja sam je potpisao i datirao u 8 sati ujutro, 30. jula 1993. godine, prije nego je ona bila upućena predsjedniku Izetbegoviću. Ja ovdje ulažem Sudu ovaj nalaz i mišljenje kao sastavni dio predmeta sa ciljem dopune, proširenja, potkrjepljenja i ispravke po gore navedenim tačkama (1), (2), (3) i (4).

2. Nakon ovog Pisma-mišljenja uslijedilo je pismo predsjednika Izetbegovića predsjedavajućim ICFY od 30. jula 1993. godine u kojem on, na najoštriji mogući način, izražava rezervu prema članu 1. Uz ovo saopštenje prilažem Sudu to pismo sa ciljem podrške i dodatne argumentacije za gore navedeno pod (1), (2), (3) i (4).

3. U pismu, predsjednik Izetbegović predlaže da pravni eksperti razriješe pitanje pravilnog tumačenja člana 1. Prema tome, u skladu sa njegovim instrukcijama, ja sam se sastao sa gosp. Polom Šasom (Paul Szass), pravnim savjetnikom kopredsjedavajućih ICFY u Palati nacija već sljedećeg dana, 31. jula 1993.godine u 11 sati. Uz ovo saopštenje, prilažem "Zapisnik o razgovoru" o diskusiji tog dana, koju su pored mene potpisala tri svjedoka - članovi našeg pravnog tima u Palati gdje se vode pregovori. U cilju dodatne informacije i argumentaciju za

predhodno navedene tačke (1), (2), (3) i (4), u prilogu ovog saopštenja podnosim Sudu ovaj Zapisnik. Kao što možete vidjeti, čitajući ovaj zapisnik, gosp. Šas je potvrdio da je on napravio nacrt Oven-Soltenbergovog plana prema instrukcijama dobijenim od kopredsjedavajućih da podijeli Republiku Bosnu i Hercegovinu u tri nezavisne države i da nam se oduzme članstvo u U.N. Shodno instrukcijama koje sam dobio od mog ministra vanjskih poslova, na najoštriji mogući način sam odbio ovaj prijedlog, a gospodinu Šasu sam ponudio kontra prijedlog, čija je kopija priložena uz Zapisnik i uključena uz ovaj dokument.

4. Nešto kasnije istoga dana, predsjedavajući ICFY su poslali pismo predsjedniku Izetbegoviću, sa datumom 31. juli 1993, izjavljujući da ne bi postojao nikakav problem za kontinuitet našeg članstva u U.N. po Oven-Soltenbergovom planu. Kopija njihovog pisma je priložena Saopštenju. Njihovo uvjeravanje je direktno suprotno onome što nam je njihov pravni savjetnik rekao nešto ranije tog istog dana, kako je navedeno u Zapisniku.

5. Prema tome, reagujući na moj savjet dat u svojstvu savjetnika, predsjednik Izetbegović je poslao pismo kopredsjedavajućim ICFY 1. augusta 1993. godine u kojem je sadržan oficijelni "prigovor", to jest odbijanje člana 1, te je ponuđen naš kontra-prijedlog uz njegov potpis. Dodatne kopije ova dva dokumenata su priložene uz ovo saopštenje i uvrštene u predmet. One su Sudu ponuđene u cilju dodatne informacije i argumentacije za predhodno navedene tačke (1), (2), (3) i (4).

6. Uz ovo saopštenje prilažem i moje pismo Sudu od 6. augusta 1993. godine uz koje sam poslao dva gore navedena dokumenta i iznio svoje zvanično pravno mišljenje u vezi sa njihovim značajem prema javnom međunarodnom pravu. Ovo pismo je poslano Sudu u cilju dodatne informacije i argumentacije tačaka (1), (2), (3) i (4) gore navedenih.

7. Do sada, još uvijek nismo dobili zvanični odgovor od kopredsjedavajućih ICFY na pismo Predsjednika Izetbegovića od 1. augusta, što nije u skladu sa uobičajenim diplomatskim protokolom. Šta više, gosp. Oven je juče javno naglasio da on još uvijek insistira na

Oven-Soltenbergovom planu kako je prvobitno sačinjen, uključujući odbijeni član 1.

8. Prema tome, jasno je da je Oven-Soltenbergov plan diktat, u pravnom smislu, istovjetan onom koji je Hitler prezentirao Čehoslovačkoj u Minhenu 1938. godine. Plan je baziran na predpostavci da će Republika Bosna i Hercegovina - zemlja članica Ujedinjenih nacija - biti podijeljena na tri nezavisne države i lišena svog članstva u U.N. Mi smo u više navrata i najkategoričnije odbili ovaj prijedlog da potpišemo certifikat o našem nestanku kao suverene države i države članice Ujedinjenih nacija. Međutim, na nas se vrši ogroman pritisak, kako ovdje u sjedištu U.N. u Ženevi, tako i u našem glavnom gradu Sarajevu putem nezakonitih prijetnji, upotrebe sile, prinudom, obavezivanjima, itd. Na prijemer, kao što možete vidjeti iz Zapisnika, gosp. Šas mi je lično prijetio na ime Republike Bosne i Hercegovine u Palati nacija rekavši da ukoliko mi ne prihvatimo Oven-Soltenbergov plan, da će nam "Vijeće Sigurnosti reći da idemo đavola." Gosp. Šasu je bilo poznato da sam ja zvanični advokat i generalni zastupnik Republike Bosne i Hercegovine pred Međunarodnim sudom pravde i da s njim razgovaram u tom svojstvu i po instrukcijama predsjednika Izetbegovinća i ministra vanjskih poslova. Ipak, on je zaprijetio i meni i Republici Bosni i Hercegovini bez obzira na to, i to u sjedištu Ujedinjenih nacija. Ovo bi trebalo dati Sudu neku ideju o prijetnjama, prisilama i obavezivanjima kojima smo mi trenutno izloženi ovdje u Ženevi da bismo "prihvatili" Oven-Stoltenbergov plan. Uz dužno poštovanje zahtijevam od Suda da unese u sudsku obavijest divljačke vojne napade koje trenutno poduzima Tuženik i njegovi agenti protiv našeg glavnog grada Sarajeva, da bi nas privolili da se "saglasimo" sa Oven-Soltenbergovim planom.

9. Prema tome, najljubaznije zahtijevamo od Suda da odmah odobri svu pomoć navedenu pod (1), (2), (3) i (4) gore i, posebno ali bez ograničenja, deset mjera zaštite navedenih u našem Drugom zahtjevu kao i sve tamo sugerirane mjere *proprio motu*. Pod ovim strašnim okolnostima u Ženevi i Sarajevu, mi, također, ljubazno tražimo od Suda

da ponovo razmotri šest privremenih mjera zaštite navedenih u našem prvom Zahtjevu u tu svrhu od 20. marta 1993. godine.

10. Zbog komunikacijskih problema sa zapisničarom, ja bih najljubaznije zamolio da mi se da pismena potvrda o primitku ovog saopštenja, zajedno sa specificiranim spiskom priloga. Želim da jasno dam do znanja da ovo saopštenje i ovi dokumenti trebaju biti dio predmeta našeg slučaja protiv ostatka Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) zbog genocida protiv Republike Bosne i Hercegovine.

11. U buduće, cijenio bih da od zapisničara primim istovremenu pismenu potvrdu o primitku svih pisama i dokumenata koja ja šaljem Sudu ili zapisničaru, kao i potvrdu da su sva takva dokumenta i pisma uvrštena u predmet našeg slučaja za genocid protiv ostatka Jugoslavije (Srbije i Crne Gore).

Molim vas, Ekselencije, da primite izraze mog dubokog uvažavanja.

(*Potpisano*) FRENCIS A. BOJL
PROFESOR MEĐUNARODNOG PRAVA
GENERALNI ZASTUPNIK ZA
REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU
PRED MEĐUNARODNIM SUDOM PRAVDE
HOTEL "PRESIDENT"
ŽENEVA, ŠVAJCARSKA

- Prilozi.
- 15 sati i 45 minuta

ANALIZA DRUGOG INTERNOG NACRTA OVEN-STOLTENBERGOVOG PLANA OD 29. JULA 1993. GODINE

NAPISAO: PROFESOR FRENSIS A. BOJL

Naslov: Po međunarodnom javnom pravu ovaj naslov* može biti tumačen kao međunarodni sporazum ili ugovor između tri nezavisne države, svaka kao odvojen pravni subjekat; umjesto kao ustav federalne države. Prema Bečkoj konvenciji o aktima međunarodnih sporazuma, ime ili naslov su nebitni. Ovaj naslov je konzistentan sa Oven-Stoltenbergovim "poboljšanjem" plana Tuđman-Milošević, dajući svim trima republikama pristup Svjetskom sudu. Jedini način da se to može uraditi je da svaka republika bude nezavisna država po sopstvenom pravu, što bi pretpostavilo raspad Republike Bosne i Hercegovine kakva je ona danas i zasigurno utrlo put da Bosna izgubi članstvo u U.N.

I

Objektivno za Bosnu i Hercegovinu naziv "Unija Republika Bosne i Hercegovine" je gori od "Ujedinjenih Republika Bosne i Hercegovine." Tako, da ono što su dali Bosni u nazivu Sporazuma sa riječi "ustavna", oduzeli su joj zamjenom riječi "Sjedinjene Republike" sa "Unijom Republika." Svakako bi Bosna trebala tražiti "Ustav Sjedinjenih država Bosne i Hercegovine" poput Ustava Sjedinjenih država Amerike.

Član 1.

Ovdje se prema međunarodnom pravu jasno priziva na stvaranje "Unije" tri nezavisne države. Ponovo insistiram da je "Unija Republika" prema međunarodnom pravu gore rješenje od "Sjedinjenih Republika". Ovo prvo izgleda da je modelirano prema Zajednici nezavisnih država - ZND (Commonwealth of Independent States (CIS)), koja u pravnom smislu ne nastavlja stari Sovjetski Savez koji

* Naslov Drugog internog nacrta Oven-Stoltenbergovog plana (Napomena Redakcije bosanskog izdanja).

se raspao. Dakle, Republika Bosna i Hercegovina bi se raspala na tri nezavisne republike, poput zemalja CISa koje su sve nezavisne države i članice Ujedinjenih nacija.

Korištenje riječi "narodi" je prilično opasno jer to znači da svi oni imaju pravo na samoopredjeljenje prema Povelji Ujedinjenih nacija; prema tome na konstituisanje kao nezavisna država; i prema tome, svaka ima pravo na nezavisno članstvo u Ujedinjenim nacijama poput država ZND. Teoretski onda Bosna može automatski izgubiti svoje članstvo i morati ponovo tražiti primanje u Ujedinje nacije, koje se nikada neće dogoditi. Tako druga rečenica ne znači ništa i njom se obmanjuje. Bosna ne može sama odrediti članstvo u UN. Već bi UN mogle itekako odlučiti da kao u slučaju zemalja ZND, sve tri "republike" moraju ponovo zatražiti članstvo. Sumnjam da će UN zauzeti poziciju da je "Muslimanska država" pravni sljednik Republike Bosne i Hercegovine u UN. UN jesu dozvolile Rusiji da naslijedi članstvo Sovjetskog saveza u UN, ali ne iz pravnih razloga već iz razloga moći čemu su SAD dale saglasnost. S pravne tačke gledišta, Rusija je trebala ponovo zatražiti primanje. Ovo je jedini primjer u historiji UN ovakvog nevažećeg i manjkavog slučaja nasljeđivanja za koji znam. Sumnjam da će Velike sile za Bosnu učiniti što su učinile za Rusiju. A Britanci će iskoristiti veto da spriječe ponovni prijem Bosne u UN.

Također, ako sva "tri" naroda imaju pravo na samoopedjeljenje prema međunarodnom pravu kako je predhodno objašnjeno, onda je njima data mogućnost da iskoriste ovo "pravo" kad god hoće i da donesu odluku da se priključe Hrvatskoj ili Srbiji i tako napuste takozvanu Uniju. Tako bi svijet dobio Veliku Srbiju i Veliku Hrvatsku. Tada bi "Muslimanska država" za čas bila eliminirana. Za usporedbu, čak je i Badenterova arbitražna komisija donijela odluku da Srbi koji žive u Republici Bosni i Hercegovini nemaju pravo da pristupe Srbiji; niti da Hrvati imaju pravo da pristupe Hrvatskoj. Prema tome, ovaj prijedlog daje Srbima i Hrvatima u Bosni i Hercegovini potencijalno pravo na samoopredjeljenje koje im je bilo uskraćeno Badenterovom odlukom.

Član 2.

Drugim riječima, sada nema zastave ni simbola Unije jer takva "država" ne postoji. Parlament nikada neće zaživjeti. I nikada neće postojati 80 posto glasova. Tako nikada neće biti ni zastave ni simbola, a time neće biti ni jedne države. Zapravo, biće stvorene tri nezavisne države prema međunarodnom pravu.

Član 3.

(a) Drugim riječima nema nikakvih državljana ove "Unije". Tako, nema nikakve države jer država mora imati državljane. Ovaj zakon nikada neće biti usvojen, pa unija nikada neće imati državljane, pa se na isti način nikada neće konstituisati država.

(b) Ovim se ne rješava gornji problem. Ljudi bi mogli "imati pravo" da postanu državljani, ali to znači da oni trenutno nisu državljani. Takođe, prema Deklaraciji o ljudskim pravima, oni se ne mogu prisiliti da postanu državljani. Tako, ukoliko sada nema zajamčenih državljana onda nema ni države. Takođe, ovo jednostavno otvara prostor za veći stepen "etničkog čišćenja."

(c) U ovom trenutku ne znači puno ni u kojem smislu.

(d) Ovo odaje čitavu igru. Prema međunarodnom pravu samo nezavisna država ima pravo odrediti svoje državljane. Tako će tri republike biti nezavisne države.

Član 4.

Znači, tri republike su demilitarizirane. Ali ako se Hrvati Bosne i Hercegovine pripoje Hrvatskoj a Srbi Bosne i Hercegovine Srbiji, onda će jedino Muslimanska država ostati demilitarizirana. To bi im olakšalo uništavanje Bošnjaka. Naravno, Bošnjaci bi tada bili uništeni poput Jevreja bez mnogo borbe. Danas se bar Bošnjaci bore. Takođe, ako Bošnjaci potpišu ovaj sporazum Bosna se nikada neće otarasiti protuzakonitog embarga na oružje. Autori bi rado da ovim Bosna legalizira i pristane na embargo na oružje, na što Bosna nikada do sada nije pristala. U Sjedinjenim Američkim Državama ovo bi značilo kraj za Dol-Lugarov prijedlog o naoružavanju Bosne.

Član 1.

(a) Granice. Da, ali ako postoje tri "naroda" koja imaju pravo na samoopredjeljenje, onda se Srbi iz Bosne i Hercegovine mogu pripojiti Velikoj Srbiji; Hrvati iz Bosne i Hercegovine se mogu pripojiti Velikoj Hrvatskoj; i oni kao "narodi" mogu tvrditi da ovo korištenje prava na samoopredjeljenje prema međunarodnom pravu i Povelji UN-a ima pravo prvenstva u odnosu na ovaj "Sporazum." Šta više, ovaj se Sporazum, čini se, jedino bavi granicama između samih republika. Nema nikakve pravnomoćne zabrane za bilo koju republiku ili republike da se pridruže drugoj državi sve dok je to u okviru određenih granica. Tako se stvara Velika Srbija, Velika Hrvatska (od kojih ni jedna neće biti demilitarizirana) i demilitarizirana muslimanska država koja će brzo biti uništena i iskorijenjena. A Bosna će u suštini dati pristanak na proces sopstvenog uništenja.

(b) Uobičajeno, komisija za granice se uspostavlja da se bavi granicama između suverenih država kao tvorevina međunarodnog prava. To što Generalni sekretar UNa postavlja svih pet osoba u potpunosti internacionalizira cijeli proces. Ovo je čak gore od onoga što bi tri nezavisne države uobičajeno uradile: one bi svaka naimenovale jednog člana; onda bi generalni sekretar imenovao dva preostala člana. U ovom slučaju, generalni sekretar UNa imenuje svih pet članova, kao da je Bosna nekakav štićenik UNa umjesto suverena država članica UNa.

(c) Ova formulacija je smiješna. To nije zakonska obaveza ili režim pristupa bilo čemu. Formulacija "će ostvariti pravo" ne znači ništa. Ovo je termin iz anglo-američkog zakona o nekretninama u slučajevima kada pravo na zemljišni posjed "ostvaruje" neko drugi. Izgleda da bi zaštita ovdje bila besmislena jer bi republike imale "jurisdikciju" nad ovom zemljom koja je u njihovoj "teritoriji." Ovo je prava suština suvereniteta. Ukoliko se Unija republika nikada ne uspostavi, tada se ništa u njoj ni ne može "ostvariti" pa tako državljani neće imati nikakvog pristupa ovim mjestima. Formulacije su ovdje potpuno neadekvatne.

(d) Ovo ne pomaže Bosni. Isto vrijedi za EEC. One su sve nezavisne države i članice UNa.

Član 2.

(a) Ako svaka republika ima svoj sopstveni ustav, onda su one nezavisne države. Kako je predhodno objašnjeno, ovaj Sporazum nije Ustav već neutvrđen Sporazum između tri naroda sa jasnim pravom na samoopredjeljenje prema međunarodnom pravu. Još jednom, u nazivu se koriste riječi "Ustavni Sporazum" što može značiti međudržavni ugovor; a ne "ustav".

(b) Jedino nezavisne države imaju izbore koje nadzire UN i regionalno uređenje iz Poglavlja 8 kakvo ima EEC. Ovdje se tako svaka republika tretira kao odvojena nezavisna država.

Član 3.

Ovo znači da su vlade tri republike stvarne vlade, sa stvarnim ovlaštenjima i funkcijama.

Na ovaj način se ispunjava i sljedeći zahtjev za nezavisnu državu da ima efektivnu vladu. Tako bi ovaj Sporazum stvarao nezavisne države putem samoopredjeljenja, državljana, vlada i teritorija. "Unija" ne bi bila drugačija od sistema tipa Zajednice nezavisnih država koja postoji samo na papiru i povremeno se sastaje.

Član 4.

Ovim bi Sporazum valjano dao de facto diplomatski priznanje vladama triju država između njih samih.

III Zajedničke institucije itd.

Član 1.

(b) poput Zajednice nezavisnih država

(c) drugim riječima, ništa se ne može uraditi. Sva ovlaštenja i odluke bi počivale na i bile bi donošene od strane tri republike.

Čak nije jasno da li bi Unija imala ikakav poseban međunarodni subjektivitet osim onoga koji imaju njene tri konstitutivne članice. Prema tome, predsjednik države ničega, bio bi niko. Prazna titula.

Član 2.

(a) Predsjednik vlade u strukturi tipa ZND ne znači ništa. Sva pravna i politička moć je u rukama republika.

(b) isto vrijedi za Ministra vanjskih poslova.

(c) isto vrijedi za Kabinet.

Primjetićete da se kabinet bavi samo "politikom" a ne "ovlaštenjima" u oblasti vanjskih poslova, međunarodne trgovine, zajedničkih institucija. Znači, kabinet može pisati pisma o svom stajalištu. Ali to je otprilike sve. Posljednja fraza ovdje jedva da ima ikakvo značenje jer je jasno rečeno da Unija nema generalnu nadležnost i ovlaštenja, koja je data republikama. Prema tome, Parlament Unije može usvajati samo zakone iz onih nekoliko oblasti za koje mu je data kompentencija, koje su za sada jedino ove tri oblasti. Tako ovo "određene zakonom" ne znači ništa.

Član 3.

(a) Parlament Unije. Pa šta?

(b) Ima neznatne "kompetencije" u svakom slučaju: u jedine tri oblasti gore spomenute. čemu onda uopšte takav Parlament. Dovoljan je Predsjednik da odradi sva tri ova zadatka. Prema tome, ovo je Parlament koji nema šta raditi. Neće se nikada ni sastati. Nema razloga da iko postane član Parlamenta. Šta više, ukoliko republike Srba i Hrvata odbiju izabrati svojih 56 članova, Parlament Unije nikada neće ni biti formiran. A sa samo 56 članova iz muslimanske države neće se moći usvojiti ni jedan zakon.

Član 4. Sudovi

(II) Ovdje, takođe, imamo mehanizam za rješavanje međunarodnih sporova koji se može primjeniti jedino na suverene države. Sudije Međunarodnog suda pravde neće imati ništa sa ovim.

(III) I ovdje je isto, Sud za ljudska prava zvuči kao međunarodni sud između tri države.

Član 5.

A šta ako se Parlament Unije nikada ne uspostavi jer su republike Srba i Hrvata odbile izabrati svaka svojih 56 članova?

IV Međunarodni odnosi

Član 1.

Unija može uvijek zatražiti članstvo. Ali ja sumnjam da bi ijedna od ovih organizacija primila Uniju. A Republika Bosna i Hercegovina bi izgubila svoje članstvo koje sada ima. Uz to, i sama odluka da se zatraži članstvo može biti predmet veta za druge dvije. Ni ovo ništa ne znači.

Primjećujete da je trima republikama izričito dato pravo da pristupe bilo kojoj međunarodnoj organizaciji - kao države. Upravo kao u slučaju ZND. Ova formulacija "nekonzistentno" ne znači ništa, jer nema mehanizma kojim bi se odredili "interesi".

Član 2.

(a) Ovo ovdje je suštinski problem. Ovo je izuzetno opasna odredba. Trenutkom kada ovaj Sporazum stupi na snaga, Unija postaje pravni nasljednik Republike Bosne i Hercegovine, koja bi kao nezavisna država prestala postojati. Prema tome, Republika Bosna i Hercegovina bi mogla automatski izgubiti svoje članstvo u UN i drugim međunarodnim organizacijama i sva svoja prava koja trenutno ima po ugovorima kakav je Konvencija o genocidu ili Ženevskim konvencijama. Ali, niti bi UN niti, ove druge međunarodne organizacije niti strane potpisnice bilo kojeg od ovih ugovora, bi imale obavezu da prihvate Uniju kao pravnog sljednika Bosne i Hercegovine. Prije će biti da bi UN i ove druge međunarodne organizacije, kao i države potpisnice trebale donijeti odvojenu odluku da bi se ovo dogodilo. Sumnjam da će se to ikada desiti. Tako u osnovi,

potpisivanjem ovog sporazuma Bosna će sama sebi zauvijek oduzeti status suverene države. Bosna će izgubiti ono što već ima, a za uzvrat neće dobiti ništa.

(b) Ovo ništa ne znači jer Parlament neće nikada zaživjeti. I nikada neće imati potrebnih 70 posto. Ovo je besmisleno. Ovi uvjeti neće nikada biti ispunjeni. Unija nikada neće imati nikakvu ulogu u međunarodnim sporazumima.

(c) Ovdje je zaštita besmislena jer je tako nejasna. Ne zabranjuje državi Srba ili državi Hrvata da se pripoje Velikoj Srbiji i Velikoj Hrvatskoj na osnovu prava o samoopredjeljenju.

V Ljudska prava

Član 1.

Ove garancije su samo na papiru. Nema nikakvih učinkovitih mehanizama kojim bi se osigurala njihova provedba. One ne pružaju zaštitu nikome. Srbi i Hrvati će ih jednostavno ignorirati.

Član 2.

Čista besmislica.

Član 3.

Do ovoga nikada neće doći iz predhodno objašnjenih razloga.

Član 4.

Bosna već ima UNPROFOR tamo. Ovo će se koristiti kao isprika za povlačenje snaga UNPROFORa, koje bi trebale biti snage za održavanje mira.

Član 5.

(a) Čista besmislica. Palestincima je isto obećala Genralna skupština UN prije 45 godina. Samo što UN ovdje ne daje nikakva

obećanja. Ovo bi bilo čak GORE od onoga što se desilo Palestincima 1947. godine.

(b) Iz razloga predhodno objašnjenih, neće biti nikakvog Parlamenta unije, pa tako ni ovih zakona.

Član 6.

Ko postavlja ove ombudsmene? Zakon nikad neće biti usvojen od strane nepostojećeg Parlamenta.

VI Financije

Budžet će biti minimalan jer zajedničke institucije nikada neće zaživjeti. Niti Parlament. Ovdje neće biti nikavih valjanih međunarodnih obaveza. Nikada neće postojati većina od 70 posto.

(b) ovo ne znači ništa, jer nikada neće ni biti pravog budžeta. I šta onda?

Član 2.

(a) Pošto nikada neće ni biti prvog budžeta, ovo ne znači ništa.

(b) Ali Parlament Unije se nikada neće ni sastati, a kamoli da će usvojiti ove zakone. Neće imati nikakav izvor prihoda. Prema tome, postojaće samo na papiru.

VII Ustavni sporazum

Član 1.

(a) Ovo ništa ne znači. Nikad se neće dogoditi.

(b) Šta dakle?

Član 2.

(a) Ali ako tri naroda imaju pravo na samoopredjeljenje, ko je taj koji će ih spriječiti da to pravo iskoriste? Zasigurno ne Vijeće

sigurnosti. Ono nije provelo niti jednu od svojih vlastitih rezolucija. Vijeće sigurnosti nema niukakvu obavezu da ovaj Sporazum provede u djelo.

(b) Isto ovdje.

Član 3.

Ovo je diskutabilno, postaje "odobreno" u trenutku potpisa i stavljanja datuma od strane tri lidera - Bobana, Karadžića i Izetbegovića. Prema tome, Bosna bi mogla završiti sa svojim statusom suverene države Bosne i Hercegovine i sa svojim članstvom u UN, pravosnažno skoro istovremeno. To je ono što svi oni žele! Bošnjaci bi tada bili tretirani čak gore nego Palestinci - kao Kurdi.

Zaključak: Sporazum nije vrijedan papira na kojem je napisan - same "škrabotine po papiru". Moje profesionalno mišljenje je da Republika Bosna i Hercegovina nikada ne smije potpisati Sporazum poput ovoga.

(*Potpisano*) FRANCES A. BOYLE
PROFESOR MEĐUNARODNOG PRAVA
HOTEL "PRESIDENT" ŽENEVA

30. juli 1993. godine

REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA
PREDSJEDNIŠTVO

Lord Dejvid Oven i gosp. Torvald Stoltenberg,
predsjedavajući Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji

Gospodo,

Juče sam dao svoj preliminarni pristanak na nacrt Ustavnog sporazuma za Uniju Republika Bosne i Hercegovine. Moj pristanak je dat nakon vaše izjave da Sporazum ne dovodi u pitanje status države, buduće Unije te prema tome ni njenu članstvo u Organizaciji Ujedinjenih nacija.

Međutim, jutros sam upozoren od stručnjaka za međunarodno pravo da član 1. Sporazuma, ostavlja sumnje u pogledu pravnog statusa Unije Republika Bosne i Hercegovine. Odgovor na pitanje da li Unija ima status države može prouzročiti suštinske posljedice, posebno u vezi statusa države i pravnog kontinuiteta u postojanju Republike BiH i međunarodnog i pravnog subjektiviteta Unije te njenog članstva u OUN i drugim međunarodnim organizacijama.

Prema tome, ja moram insistirati na nedvosmislenom odgovoru na ovo pitanje. Iz ovih razloga predlažem da se pribavi mišljenje savjeta vašeg i mog stručnog tima ili ekspertiza međunarodno priznatih stručnjaka ili institucija u ovoj oblasti.

Moram vas obavijestiti da sve dok ne dobijem odgovor, ostajem rezervisan prema tekstu člana 1. Ustavnog sporazuma te da ću predložiti drugačije formuliranje pomenutog člana.

Želio bih izraziti moju opredijeljenost za nastavak pregovora. Ali smatram da je neophodno, dok traju pregovori po drugim detaljima Sporazuma, da se moraju razriješiti dvosmislenosti po gornjem pitanju.

Iskreno,

Ženeva, juli 1993. godine

PREDSJEDNIK PREDSJEDNIŠTVA
BOSNE I HERCEGOVINE
(*Potpisano*) ALIJA IZETBEGOVIĆ

ZAPISNIK O RAZGOVORU
PALATA NACIJA
ŽENEVA

31. juli 1993. godine

Prisutni: dr. Paul Šas, Prof. Frensis Bojl, dr. Kasim Trnka, prof. Lamija Tanović, Dženana Čampara, Katarina Kanter (izvjestilac)

Ovo je kratki sažetak ličnih zabilješki jednog od učesnika, a ne zapisnik profesionalnog stenografa. Svi navodi su parafraze.

Rasprava počinje:

Pravni savjetnici Bosne i Hercegovine: U vezi jutrošnje poruke predsjednika Bosne i Hercegovine Ovenu: on želi znati da li se predviđa da Unija zapravo bude država ili ne, i ako ne, šta će biti?

Dr. Šas: Bilo je puno neslaganja, pa smo mi željeli izbjeći upotrebu određenih riječi i formulacija, poput te o Državi. Ali ja bih želio da potpuno jasno kažem da Unija jeste država kao članica UN. Mi ćemo to osigurati, samo smo pokušali zaobići problem ne upotrebivši tu riječ.

Primjedbe Bosanskih pravnih savjetnika na korištenu terminologiju, koja jasno ne definira kontinuitet Bosanske države.

Prof. Bojl: Mi želimo sarađivati. Ali mi ne možemo odbaciti naše članstvo u UN. Ako potpišemo ovaj član kakav je sada, mi smo to članstvo odbacili. Ovaj član ne može biti prihvaćen kakav je sada.

Dr. Šas: Pa, ja priznajem da postoji problem sa formulacijom po pitanju kontinuiteta državnosti. To će se morati razjasniti. Oven priznaje da oko toga postoji neslaganje. Jer vaš Predsjednik kaže da postoji kontinuitet.

Prof. Bojl: Dopustite mi da jasno kažem da ja nisam ovdje da predstavljam STRANU u sukobu. Ja nisam ovdje da podržim neku od strana. Ja sam pravnik za cijelu Državu Bosnu i Hercegovinu, koja je članica Organizacije ujedinjenih nacija gdje smo se danas sastali, i ja moram učiniti sve da osiguram da državnost mog klijenta ne bude ugrožena ni u kojem pogledu. Kontinuitet nije sporedno pitanje.

Dr. Šas: Ne mislim da je od esencijalne važnosti da se pitanje kontinuiteta riješi ovdje i sada. Ovo nije akademsko pitanje, ovo je političko pitanje. Jezik koji je korišten PODRAZUMIJAVA STVARANJE NOVE DRŽAVE BEZ EKSPLICITNOG KORIŠTENJA RIJEČI DRŽAVA ILI RJEŠAVANJA PITANJA KONTINUITETA. Namjera je da Vijeće sigurnosti nađe načina da ovo provede.

Dr. Trnka: Ovo je definitivno suprotno Povelji UN.

Dr. Šas: Pa, vi ćete dobiti to što želite od Vijeća sigurnosti. Bilo kako bilo, evo pogledajte Rusiju - ona je država sljednik SSSR-a, ali Srbiji nije dopušteno da bude država sljednica "Savezne Republike Jugoslavije".

Dr. Trnka: U krajnjem slučaju, mogao bih razumjeti da ćemo izostaviti termin države u ovom dokumentu, ali mi ne bismo mogli odustati od koncepta Republike Bosne i Hercegovine kao Unije i unitarne države. O tome se ne može pregovarati. A što se tiče toga da je ovo kako kažete "sporazum": terminologija je veoma važna jer "sporazum" je između DRŽAVA. Mi ovdje ne govorimo o državama, nego o državi. Ako želite možete govoriti o ustavnim principima.

Dr. Šas: Ali termin ustavni "sporazum" je već bio korišten krajem januara, kad smo praktično imali jednu, ali su tada Srbijanci odbili potpisati zbog drugih tačaka koje im se nisu sviđale.

Dokument koji imate pred sobom BI TREBAO BITI CIJELI USTAV. Zbog toga smo promijenili naslov u ustavni sporazum. Ne mislim da bismo trebali ići u semantiku. To je praktično pitanje. Ideja da se razgovara samo o principima je odložena samim prijedlogom da

ga zovemo ustavom. Ovo je TREBAO BITI KOMPLETAN TEKST KOJI POSTOJI SAM ZA SEBE.

Dr. Trnka: Ako govorimo o ustavu, onda to znači da je ustav suspendiran, što u pravu znači da je Država BiH suspendirana. To je samoubistvo. Nikada nećemo pristati na to.

Dr. Šas: Ne, uvjeravam vas, nema nikakve suspenzije. Nema namjere da to funkcionira kao suspenzija. Vi ćete zadržati državu sve dok ne zaživi nova država. Evo kaže se ovdje na dnu dokumenta svakako, da ovo postaje operativno u trenutku kad se sve strane slože.

Prof. Bojl: Vaša usmena uvjeravanja nisu dovoljna. Ovo je pravna stvar. To mora biti crno na bijelo.

Dr. Trnka: Tri Republike ne postoje. Prema tome one u pravnom smislu ne mogu sačiniti sporazum. Mi već imamo državu. Njena transformacija može nastati putem ustavne transformacije. Država BiH ne može prestati biti država. Posljedice bi bile zastrašujuće.

Pokazano je predsjednikovo pismo Owenu i Stoltenbergu. Zaprepaštenje na izrazu lica dr. Šasa.

Dr. Trnka: Ovo je uslijedilo nakon mog sinoćnjeg razgovora sa predsjednikom. On nije u potpunosti shvatio implikacije člana 1.

Prof. Bojl: Mi ne želimo otežavati situaciju. čim ovo razriješimo možemo nastaviti razgovore o detaljima sporazuma. Ali ne možemo zaobići nezadovoljavajuću prirodu člana 1. u vašem dokumentu. Jeste li vi ovo pisali Dr. Šas?

Dr. Šas: Ja sam pokušao da budem precizniji oko pitanja državljanstva u mom prvobitnom tekstu. Ali on je promijenjen. Svejedno, pitanje je može li se vaša vlada dogovoriti o tome kako će NOVA DRŽAVA FUNKCIONIRATI. Ja vam mogu reći da će biti MALO RAZUMIJEVANJA U MEĐUNARODNOJ ZAJEDNICI OKO

OVIH TEOLOŠKIH PITANJA. Mislim, o tome da li je to ista država, ili je promjenjena. Pitanje je da li će ovi sporazumi moći funkcionirati.

Jasno, da ovim aktom ne mogu sve strane u potpunosti biti zadovoljne. Postoje kompromisi. To je priroda većine sporazuma.

Prof. Bojl: Zvanično prilaže našu reviziju člana 1. i Naziv: Ustavni Akt, što jeste riječ Dr. Šasa. Vidi prilog.

Ali otkud ovakva terminologija u članu 1?

Dr. Šas: TERMINOLOGIJA JE NASTALA NAKON SASTANKA PREDSJEDNIŠTVA.

Prof. Tanović: Mi se nikada nećemo odreći svoje države. Mi imamo svoja zakonska prava. Mi možemo pregovarati o unutrašnjoj strukturi, ali jedina budućnost je jedna država.

Dr. Šas: Može vam se ovo ne sviđati ali da li je to rješenje sa kojim možete živjeti?

Prof. Bojl: Moramo ponoviti, ne obraćajte mi se kao da govorite sa jednom stranom u sukobu. Ja sam pravnik Države Bosne. Mi kao država ne možemo pregovarati o ukidanju svoje države. Vi ste upravo vidjeli pismo koje je naš predsjednik poslao Dejvidu Ovenu. član 1. - preko njega ne možemo. Kada je Predsjednik shvatio šta on znači, nije više mogao nastaviti pregovore o takvom dokumentu. U svakom slučaju, ovaj dokument se mora vratiti na kolektivno Predsjedništvo. Mora biti odobren kao cjelina.

Bio sam u Vijeću sigurnosti prošle sedmice u oni su me u potpunosti podržali.

Dr. Šas: Nekako, VI ĆETE DOBITI UVJERAVANJA DA ĆE PROBLEM VAŠEG ČLANSTVA U UN biti riješen. Ukoliko sve strane u ovom aktu počnu cjepidlačiti i blokirati na jednom članu, onda se nikada nećemo pomaći s mrtve tačke. Da vam kažem, ako ovako nastavite, VIJEĆE SIGURNOSTI ĆE VAM REĆI DA IDETE DOĐAVOLA.

Izgubivši strpljenje, Šas jasno pokazuje da je namjera Oven-Stoltenbergovog plana upravo da podijeli Republiku Bosnu i Hercegovinu u tri nezavisne države.

Prof. Bojl: Vijeće sigurnosti nas podržava.

Dr. Šas: Fino. Mislim da smo završili za jutros.

Prof. Bojl: Možete me nazvati u hotel u svako doba.

(*Potpisano*) PROF. FRANCIS BOYLE
PROFESOR MEĐUNARODNOG PRAVA
GENERALNI ZASTUPNIK REPUBLIKE
BOSNE I HERCEGOVINE
PRED MEĐUNARODNIM SUDOM PRAVDE

(*Potpisano*) PROF. KASIM TRNKA
SUDIJA USTAVNOG SUDA I PRAVNI
STRUČNJAK U BOSANSKOJ DELEGACIJI
U MEĐUNARODNOJ KONFERENCIJI
ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU U ŽENEVI

(*Potpisano*) PROF. LAMIJA TANOVIĆ
PREDSTAVNIK VLADE BOSNE I HERCEGOVINE
U DANSKOJ

(*Potpisano*) DŽENANA ČAMPARA
PODPREDSJEDNIK INFORMACIONOG CENTRA
BOSNE I HERCEGOVINE U OTAVI, KANADA

(*Potpisano*) KATHARINE KANTER, IZVJESTILAC

USTAVNI AKT, ETC.

Član 1.

1. Unija Republika Bosna i Hercegovina je Država sastavljena od tri konstitutivne republike:_____, _____ i _____ i sa tri konstitutivna naroda: Muslimanima, Srbima i Hrvatima, kao i grupe drugih naroda.

2. Unija Republika Bosna i Hercegovina je pravni sljednik Republike Bosne i Hercegovine.

3. Zbog ovog razloga, Unija Republika Bosna i Hercegovina će nastaviti članstvo Republike Bosne i Hercegovine u Organizaciji ujedinjenih nacija i u čitavom sistemu Ujedinjenih nacija kako je potvrđeno rezolucijama i u skladu s tim prihvaćenim od strane Vijeća sigurnosti i Generalne skupštine. Ovaj Sporazum neće stupiti na snagu sve dok se ne usvoje obje ove Rezolucije.

4. Iz istog razloga, Unija Republika Bosna i Hercegovina će, također, nastaviti članstvo i učešće Republike Bosne i Hercegovine u svim drugim međunarodnim organizacijama, aranžmanima i sporazumima bilo kojeg tipa, značaja ili naziva.

5. Iz istog razloga, Unija Republika Bosna i Hercegovina će nastaviti svoj pravni status Republike Bosne i Hercegovine kao Strana potpisnica u svim međunarodnim ugovorima, sporazumima ili aranžmanima bilo kojeg tipa, značaja ili naziva, uključujući ali ne ograničavajući se na četiri ženevske konvencije iz 1949, njihova dva dodatna Protokola iz 1977, te Konvencije o genocidu iz 1948. godine.

6. Uniji Republika Bosna i Hercegovina ostaje pravo pristupanja bilo kojoj međunarodnoj organizaciji, sporazumu, aranžmanu ili ugovoru u kojem Republika Bosna i Hercegovina trenutno nije član, ili ugovorna strana, ili učesnik, itd.

PODNIO
FRANCIS A. BOYLE
PROFESOR MEĐUNARODNOG PRAVA

31. juli 1993. godine

Međunarodni sud pravde
HAG

GODINA 1993.

Javno zasjedanje

održano u srijedu 25. augusta 1993. godine u 10.00 sati u Palati mira,
predsjednik ser Robert Dženings predsjedava
u predmetu koji se odnosi na primjenu Konvencije
o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida
(Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije - Srbije i Crne Gore)
Zahtjevi za određivanje privremenih mjera

Broj 2

AUTENTIČNI ZAPISNIK

Prisutni:

Predsjednik ser Robert Dženingz, *podpredsjednik* Oda, *suci*: Švebel, Bedžaui, Ni, Evensen, Tarasov, Gijom, Šahabadin, Agilar Modsli, Viramantri, Adžibola, Herceg; *suci ad hoc* (izabrani samo za predmetni postupak) Loterpaht, Kreča; *Zapisničar Suda* Valensija-Ospina.

Vladu Republike Bosne i Hercegovine zastupaju:

Njegova ekselencija g. Muhamed Šaćirbegović, ambasador i stalni predstavnik Bosne i Hercegovine u Ujedinjenim nacijama; G. Frensis A. Bojl, profesor međunarodnog prava, *u svojstvu zastupnika*; G. Fon van den Bizn, advokat, g. Kavar Kureši (Khawar Qureshi), advokat iz

Engleske, *u svojstvu advokata i pravnih savjetnika*; G. Mark Veler (Marc Weller), asistent predavača na Pravnom fakultetu Univerziteta u Kembridžu i viši saradnik istraživač Koledža Sv. Katarine u Kembridžu, *u svojstvu pravnog savjetnika*.

Vladu Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) zastupanju:

G. Rodoljub Etinski, profesor na Pravnom fakultetu u Novom Sadu, Jugoslavija, g. Đorđe Lopičić, diplomirani pravnik, otpravnik poslova u ambasadi Savezne Republike Jugoslavije u Holandiji, *u svojstvu zastupnika*; G. Šabtaj Rozen , advokat iz Jerusalema u Izraelu, g. Miodrag Mitić, diplomirani pravnik, glavni pravni savjetnik Saveznog ministra vanjskih poslova, *u svojstvu pravnih savjetnika i advokata*.

PREDSJEDNIK: Molim vas, sjednite. Otvaram zasjedanje.

Sud danas zasjeda shodno članu 74, stav 3. Pravila suda kako bismo saslušali argumente obje strane u predmetu koji se odnosi na *primjenu Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida (Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije - Srbije i Crne Gore)*, a po Zahtjevu za određivanje privremenih mjera prema članu 41 Statuta ovog Suda, dostavljenom od strane Republike Bosne i Hercegovine 27. jula 1993. godine, kao i po sličnom Zahtjevu kojeg je uputila Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) 9. augusta 1993. godine.

Postupak u ovom slučaju je pokrenula Republika Bosna i Hercegovina (na koju ću se, da pojednostavim, pozivati kao BiH) protiv Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) (koju ću zvati Jugoslavija), svojim Zahtjevom podnesenim 20. marta 1993. godine, a na osnovu Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine. Istoga dana, BiH je podnijela Zahtjev za određivanje privremenih mjera; svojim pismenim podneskom od 1. aprila 1993. godine Jugoslavija je takođe preporučila donošenje privremenih mjera. Rješenjem od 8. aprila 1993. godine, ovaj Sud je, nakon rasprave uz učešće obiju strana, izrekao određene privremene mjere, koje, međutim, nisu bile identične sa onim koje su zahtijevale obje strane.

Od donošenja tog Rješenja, obje su strane iskoristile pravo na osnovu člana 31, stava 3. Statuta Suda, da mogu izabrati *ad hoc* (samo za ovaj predmet) suca, ukoliko se ne bira ni jedan sudac iste nacionalne pripadnosti kao što su stranke. Tako je BiH izabrala g. Eliha Loterpahta, C.B.E.(vitez Britanske imperije), kraljevskog savjetnika (Q.C.), direktora Istraživačkog centra za međunarodno pravo Univerziteta u Kembridžu; Jugoslavija je izabrala g. Miljenka Kreču, bivšeg profesora međunarodnog prava i prodekana Pravnog fakulteta u Beogradu.

Prije nego što dalje nastavim, pozvaću suce Loterpahta i Kreču da daju izjave pod zakletvom kako je propisano članovima 20. i 31. Statuta ovog Suda. Oni će položiti zakletve prema redoslijedu utvrđenom članom 7, stav 3. Pravila suda, to jeste, najprije sudac Loterpaht, a zatim sudac Kreča. Molim sve prisutne da ustanu dok se zakletve polažu.

Sudac LOTERPAHT: Zaklinjem se da ću časno, valjano, nepristrasno i savjesno vršiti svoju dužnost i primjenjivati svoja sudačka ovlaštenja.

PREDSJEDNIK: Sudac Kreča.

Sudac KREČA: Zaklinjem se da ću časno, valjano, nepristrasno i savesno vršiti svoju dužnost i primenjivati svoja sudačka ovlaštenja.

PREDSJEDNIK: Molim vas, sjednite. Stavljam u zapisnik zakletve koje su upravo položili sudac Loterpaht i sudac Kreča i time ih proglašavam *ad hoc* sucima (postavljenim za ovaj predmet koji se odnosi na *primjenu Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije - Srbije i Crne Gore*)).

Kada je primljen drugi Zahtjev BiH za određivanje privremenih mjera, moja dužnost kao predsjednika bila je "da se odredi datum zasjedanja, na kojem će se objema stranama omogućiti prilika da budu saslušane", kako to nalaže član 74, stav 3. Pravila ovog Suda. Uzimajući sve okolnosti u obzir, odredio sam današnji datum za dan tog zasjedanja, te nisam bio u mogućnosti udovoljiti prijedlogu predstavnika BiH da se ovaj datum promijeni za jedan raniji.

Bosna i Hercegovina je, međutim, insistirala da ovaj Tribunal može, a u ovom slučaju i treba da odredi privremene mjere i bez zasjedanja na kome druga strana mora da bude saslušana, uprkos odredbama člana 74, stav 3 Pravila suda. Ova se tvrdnja bazira na članu 75, stav 1. Pravila koji kaže da

> "Sud može u svakom trenutku odlučiti da ispita *proprio motu*, ako okolnosti slučaja zahtijevaju donošenje privremenih mjera koje treba da preduzmu sve strane u sporu i/ili sa kojima one treba da se saglase."

Sličnu je argumentaciju prezentirala BiH prilikom svog prvobitnog Zahtjeva za donošenje privremenih mjera 20. marta 1993. godine. Pismom od 24. marta 1993. godine, obje su strane obaviještene da je Sud razmotrio Zahtjev i donio slijedeću odluku:

> "Sud prihvata prijedlog izložen u Zahtjevu da treba da preduzme određene radnje *proprio motu* u vezi s odredbama člana 75, stav 1 Pravila suda. Sud ne smatra, međutim, da se u predmetnom postupku, u kojem je podnesen poseban Zahtjev za donošenje privremenih mjera, postavlja ikakvo pitanje za donošenje jedne takve odluke, što ga, po mišljenju Suda, ne obavezuje na određivanje privremenih mjera bez objema stranama pružene mogućnosti na izjašnjenje".

Zbog toga sam primoran da sagledam ovaj Zahtjev kao pokušaj traženja ponovnog otvaranja postupka ranije okončanog odlukom Suda; po mojim instrukcijama, sekretar Suda je pismom zastupniku BiH od 11. augusta 1993. godine ponovo iznio stav ovog tribunala, kako je to obrazloženo u pismu od 24. marta 1993. godine.

Međutim, u svjetlu postojećih prilika, smatrao sam prikladnim primijeniti svoja sudačka prava prema članu 74, stav 4. Pravila suda. 5. augusta 1993. godine, uputio sam objema stranama hitnu poruku, pozivajući se na odredbe tog člana, koji ovlašćuje predsjednika Suda da za vrijeme zasjedanja, "pozove strane u sporu da postupaju tako da bi omogućile da se bilo kakva eventualna odluka Suda o donošenju privremenih mjera adekvatno primijeni." Poruka se nastavlja:

> "Ovim pozivam obje strane da se ponašaju u skladu s izloženim i naglašavam da su još uvijek na snazi privremene mjere koje je Sud donio nakon saslušanja obiju strana 8. aprila 1993. godine.
>
> Prema tome, pozivam obje strane da ponovno prihvate sudsko Rješenje i da preduzmu sve ove, kao i bilo koje druge mjere u svojoj moći u cilju sprječavanja vršenja, širenja ili raspirivanja gnusnog međunarodnog zločina genocida". (Iz dokumenta BHY 93/47, Ann. 3.)

Vlada Jugoslavije je 10. augusta 1993. godine podnijela sekretarijatu Suda svoje obrazloženje u pismenom obliku datirano 9. august 1993. godine, koje se odnosi na drugi Zahtjev BiH za privremenim mjerama. Istoga dana i sama Vlada Jugoslavije takođe je podnijela Zahtjev za izricanje privremenih mjera.

Zastupnik BiH je od dana podnošenja drugog Zahtjeva za određivanje privremenih mjera 27. jula 1993. godine službeno predočio Sudu znatan broj kominikea i dokumenata u cilju izmjene ili dopune Zahtjeva, a u nekim slučajevima i Tužbe u predmetnom postupku. Na Tribunalu je da u dogledno vrijeme odredi status ovih dokumenata: za sada, samo ću ih nabrojati.

Podnesci dostavljeni u svrhu izmjene i dopune Zahtjeva za privremenim mjerama ili prezentiranja dodatnog materijala, a koje je podnio zastupnik BiH primljeni su 4. augusta, 8. augusta, 22. augusta (dva kominikea), 23. augusta i 24. augusta 1993. godine; predstavke koje se ujedno odnose na izmjene i dopune Zahtjeva za određivanje privremenih mjera i na podneske relevantne za Tužbu u ovom sudskom postupku upućene Sudu od strane zastupnika BiH datiraju od 6. augusta, 7. augusta, 10. augusta, 13. augusta i 22. augusta 1993. godine.

Kopije svih ovih službenih predstavki dostavljene su zastupnicima Jugoslavije čim su bile primljene u Sekretarijatu. U pismu datiranom 24. augusta 1993., zastupnik Jugoslavije je podnio pismeno Obrazloženje stava njegove vlade po pitanjima postavljenim u nizu kominikea od strane predstavnika BiH.

Primjećujem da su u sudnici prisutni agenti i predstavnici obiju strana. Sud je trenutno u posjedu Zahtjeva obiju strana za izricanje privremenih mjera; pošto je BiH Tužitelj u ovom postupku i njen Zahtjev za mjerama je ranijeg datuma od Zahtjeva Jugoslavije, predlažem da se riječ ustupi najprije predstavniku BiH.

Prema tome, ustupam riječ gospodinu Muhamedu Šaćirbegoviću, stalnom predstavniku BiH u Ujedinjenim nacijama. G. Šaćirbegović.

G. ŠAĆIRBEGOVIĆ: Hvala, g. Predsjedniče. G. Predsjedniče, uvaženi suci Međunarodnog suda pravde, dozvolite da se obratim Sudu s poštovanjem.

Osmog aprila 1993. godine ovaj Sud je donio Rješenje o privremenim mjerama, a na Zahtjev Republike Bosne i Hercegovine (BiH), zaključivši djelimično da Srbija i Crna Gora treba da poduzmu sve mjere kako bi osigurale da se ne nastavlja sprovođenje genocida nad bosanskim narodom, posebno nad Bošnjacima.

Danas vas ovdje obavještavamo da se genocid i dalje nastavlja, a da smo mi, Vlada Republike BiH, sada primorani pregovarati sa počiniocima ovog zločina, dok prijetnja kontinuiranog genocida visi nad našim glavama kao zapeta puška.

U svjetlu činjenice da se ranije spomenute radnje genocida nastavljaju i na taj način krši Rješenje ovog Suda o privremenim mjerama od 8. aprila 1993., pozivamo Sud da zauzme svoj stav u odnosu na slijedeća tri opća, ali esencijalna pitanja:

Prvo, može li Vijeće sigurnosti uskratiti apsolutno pravo na samodbranu naroda i Vlade Republike BiH, potvrđeno članom 51 Povelje Ujedinjenih nacija, sve dok to isto Vijeće ne poduzme sve neophodne mjere potrebne za zaustavljanje genocida?

Drugo, može li djelovanje Vijeća sigurnosti biti usmjereno ka ograničavanju obaveza svih zemalja potpisnica Konvencije za sprječavanje i kažnjavanje zločina genocida koje su preuzele u cilju zaustavljanja ovog zločina?

I treće, može li se i jedan sporazum koji Republika BiH potpiše pod prisilom i pritiskom prijetnje genocida smatrati punovažnim i obavezujućim za Republiku BiH?

Ova su tri pitanja neraskidivo povezana.

Uprkos genocidu koji se i dalje nastavlja, neki utjecajni članovi Europske zajednice kao i određene moćne zemlje, stalne članice Vijeća sigurnosti, neodgovarajuće su iskoristile svoj utjecaj s namjerom da održe nepravedni embargo na oružje nametnut Republici BiH i time nadalje podstiču genocid, a također su efikasno spriječile zemlje trećeg svijeta da poduzmu odgovarajuće mjere za suprotstavljanje Srbima i zaustavljanje njihove akcije genocida. Do sada, zajednički nazivnik svih intervencija međunarodne zajednice je bio nedostatak volje za konfrontacijom i onemogućavanjem srpskih počinitelja zločina.

Promovirati pregovore između žrtve i zločinca je u najmanju ruku i samo po sebi neadekvatan i neprincipijelan odgovor na zločin genocida. Ono što posebno nedostaje u ovom procesu, kako moralno tako i logički, jeste činjenica da se pregovori promoviraju kao preduvjet za prekid zločina.

U tom sam pogledu juče predočio prijetnju dr Karadžića da će se ustvari, ukoliko BiH ne pristane na njihovo traženje i ne potpiše sadašnji prijedlog kopredsjedavajućeg, napadi i opsade naroda Bosne i njihovih gradova intenzivirati.

Iako su mnogobrojni pozivi Vijeća sigurnosti i Generalne skupštine za obustavu vatre, nesmetan prolaz humanitarne pomoći, kao i prestanak etničkog čišćenja, ubijanja, mučenja i silovanja civila bili ignorirani od strane srpskih snaga, međunarodna zajednica izbjegava odgovornost da se suprotstavi Srbima stavljajući neprincipijelni teret na žrtvu da kroz pregovaranje nađe načina da zadovolji ambicije onih koji su pribjegli krajnjim zlodjelima silovanja, mučenja, ubijanja i genocida.

Neki članovi međunarodne zajednice su ponudili usluge posrednika da pomognu pri pregovorima. Kako su im nedostajala sredstva, odnosno volja kojima bi primorali Srbe da se saglase sa rezolucijama i odlukama Vijeća sigurnosti, Generalne skupštine, Londonske konferencije o bivšoj Jugoslaviji i ovog Tribunala, međunarodni posrednici su djelotvorno legimitirali ambicije, pretenzije i naposljetku posljedice zločina. Vladavina prava je

ustuknula pred vladavinom sile. Što su kriminal i sila brutalniji i odlučniji, čini se, manje je volje da im se suprotstavi.

Neko bi mogao primijetiti da Bosanci uvijek mogu izabrati alternativu da ne učestvuju na pregovorima, ako su izloženi takvim okrutnostima. Međutim, čak i ovdje, mi se susrećemo sa neprincipijelnim pritiskom. Naime, ako ne učestvujemo u ovom procesu, tada nas osuđuju da ne želimo sarađivati i nazivaju nas nekooperativnima sa onima na kojima je odgovornost za zaustavljanje zločina. Kao posljedica toga, kriminalci koriste priliku, ohrabreni za nastavljanje realizacije svojih ciljeva na još bezobzirniji i još brutalniji način, vjerujući da međunarodna zajednica neće reagirati i vjerujući da će žrtva biti proglašena krivom za otpor legalizaciji i posljedicama zločina.

Pa ipak, i pored očiglednog nedostatka volje za suprotstavljanje počinitelju zločina, Bosanci moraju nastaviti i prihvatiti pregovore kao zamjenu za pravdu i kao jedinu moguću opciju za postizanje dugotrajnijeg mira. Međutim, ako se pregovorima i postigne bilo kakav duži period mira, oni se pronalaženje pravičnog rješenja nastavljaju u neprijateljskom okruženju. Prekid vatre mora se čvrsto ustanoviti, humanitarna pomoć ne smije biti blokirana, a agresija i opsade se moraju zaustaviti bilo kojim neophodnim sredstvima. Nastaviti pregovaranja u nekoj drugačijoj atmosferi znači sačiniti sporazum koji je, kako proističe iz prethodno rečenog, bespredmetan i nevažeći, a na osnovu toga što je svaki potpis iznuđen pod prijetnjom daljeg genocida.

Štaviše, bi li moglo biti čak i umjesno očekivati da jedan takav sporazum, potpisan pod tako nepravičnim okolnostima, potraje? Sa stanovišta žrtve, to je permanentni izvor ogorčenja koji potpiruje želju za ostvarivanjem pravde. Sa stanovišta počinitelja zločina, to je formula uspjeha i previše očigledan poziv na dalje zločine.

U svom Rješenju o privremenim mjerama 8. aprila 1993. godine, ovaj Sud je neopozivo zahtijevao zaustavljanje genocida nad bosanskim narodom, kao i poduzimanje svih mjera za prekid ovog genocida. Danas se okruženje naših gradova, mučenje, silovanje, ubijanje i protjerivanje naših građana nesmanjeno nastavlja. Ovaj je

Tribunal sada suočen sa imperativom izricanja direktnijih i odlučnijih mjera kako bi osigurao implementacija svoje odluke od 8. aprila 1993. Pored toga, Sud je, suočen sa mogućnošću da se nesprovođenje u djelo njegove odluke od 8. aprila 1993. ustvari iskoristi kao sredstvo za prinuđivanje žrtve da prihvati, a ne da se odupre posljedicama zločina, koje je ovaj Sud već ranije osudio.

Uprkos nekim strahovima da Sud može postati podložan političkom pritisku, mi, Bosanci, moramo izraziti povjerenje nepristrasnosti ovog Suda i njegovom dosljednom poštivanju pravnih principa i zakonskih pravila. Na koncu, ako ovaj Sud propusti da se suprotstavi srpskoj agresiji, zločinu genocida i njegovim posljedicama, to ne bi bila samo tragedija za Bosnu, nego isto tako i skrnavljenje međunarodnog pravnog sistema.

Kako se zločin genocida nesmanjeno nastavlja, Srbija i Crna Gora se koriste aparatom Haškog tribunala i Ujedinjenih nacija da negiraju, pa prema tome i podstiču svoj zločin, konstantno poričući postojanje Tužitelja. U današnjem kontekstu, ovakvo pravno manevrisanje mora se posmatrati kao podsticaj na zločin. Signalizirajući pokušaj komadanja jedne suverene zemlje putem genocida, zvanične jugoslovenske izjave neprekidno ponavljaju izraze kao što su "takozvana Republika Bosna i Hercegovina" ili "bivša Republika Bosna i Hercegovina" uključujući i argumentaciju na ovom Sudu. To se vidi i iz dokumenta podnesenog Sudu pod naslovom "Mišljenje Savezne Republike Jugoslavije u povodu drugog Zahteva *takozvane* Bosne i Hercegovine za određivanje privremenih mjera datiranog 27. jula 1993. godine i dopunjenog drugog Zahteva podnesenog 4. augusta 1993. godine." (Naglasak dodat!) Isto tako, "Bivša Republika Bosna i Hercegovina (naglasak dodat!) pojavljuje se u zvaničnim saopćenjima za štampu jugoslovenske misije u Ujedinjenim nacijama, naprimjer u saopćenju za štampu datiranom 6. augusta 1993. i 12. augusta 1993. godine. Jasno je da Jugoslavija koristi forum Ujedinjenih nacija i ovog Suda da eulogizira jednu njenu priznatu članicu, čak i nakon što je Jugoslavija, to jeste Srbija i Crna Gora, izvršila genocidnu agresiju protiv te iste zemlje.

Na taj način, koristeći termine kao što su "takozvana" i "bivša" Republika Bosna i Hercegovina, režim u Beogradu ima namjeru da ismije autoritet Haškog tribunala i Ujedinjenih nacija i da koristi ove institucije za dalje komadanje Republike Bosne i Hercegovine, članice Ujedinjenih nacija, signalizirajući konačne ciljeve svog režima u izvršavanju zločina agresije i genocida.

Hvala na pažnji, a sada ću pozvati svog saradnika - kozastupnika, profesora Bojla, da izloži do kraja naš predmet.

Profesor BOJL: G. Predsjedniče, uvaženi suci Haškog tribunala, dozvolite da se s dužnim poštovanjem obratim Sudu.

Svi suci su upoznati sa proceduralnim postupkom ovog predmeta, te tako neću oduzimati vaše vrijeme ponavljajući ga ovdje. 8. aprila 1993. godine ovaj je Tribunal donio Rješenje kojom je odredio tri mjere privremene zaštite u korist BiH, ali se Tuženik - Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) - apsolutno oglušio o ovo sudsko Rješenje i odmah je nastavio sa svakodnevnim kršenjem svake njezine pojedinačne odredbe.

Poglavlje B našeg sadašnjeg Zahtjeva od 27. jula 1993., sa izmjenama i dopunama, i sadrži kratku hronologiju primjera Tuženikovih kršenja ovog Sudskog Rješenja. To je hronologija smrti, razaranja, ubistava, silovanja, terora, mučenja, divljačkog devastiranja gradova i namjernog nanošenja fizičkih povreda i mentalnih patnji stotinama hiljada potpuno nevinih ljudskih bića. Preko trideset gusto i bez proreda kucanih stranica sadrže navode iz izvora renomiranih izvještača širom svijeta, uključujući i izjave organa i službenih predstavnika Organizacije ujedinjenih nacija, nezainteresiranih stranih vlada, ratnih dopisnika i svjedočenja ostalih očevidaca. Kao što i sami vidite, Tuženik je počinio i danas nastavlja činiti genocidne radnje protiv naroda i države BiH kršeći Konvenciju o genocidu iz 1948. godine i Rješenje ovog Suda od 8. aprila 1993. godine.

Nema granica okrutnosti, silovanju, teritorijalnim pretenzijama i krvožednosti Tuženika. I kao potvrda te činjenice, zvanični predstavnici Tuženika - uključujući naročito predsjednika Srbije Slobodana Miloševića - danas otvoreno i javno predlažu i pregovaraju

u Ženevi, Beogradu, Zagrebu i na drugim mjestima o podjeli, komadanju, aneksiji i pripajanju suverene teritorije Republike BiH, dok mi ovdje razgovaramo. Uspjeh tih napora će krunisati logički vrhunac njihovih genocidnih planova za stvaranjem "Velike Srbije" kako smo to obrazložili u našoj Tužbi koja je pokrenula ovaj postupak. Ako ovaj Sud to ne spriječi, Tuženik planira aneksiju i pripajanje 75 odsto suverene teritorije Republike Bosne i Hercegovine.

Ovaj brutalni, divljački i zločinački akt će se nastaviti daljnjim mjerama takozvanog "etničkog čišćenja" protiv svih onih koji žive na našoj teritoriji i nastavljaju da priznaju bosansko državljanstvo - bilo da su Muslimani, Hrvati, Srbi, Jevreji ili ostali. Već smo našim ranijim podnescima ovom Sudu ustanovili da je "etničko čišćenje" oblik genocida kojim se krši Konvencija o genocidu. Tuženikova podjela BiH, predložena kao osnova za pregovore, biće preludij krajnjem istrjebljenju našeg naroda i konačnom izumiranju naše države. Očigledno je da razaranje jedne suverene nacionalne države putem genocida od strane druge države mora spadati pod zabrane iz Konvencije o genocidu, čije su obje ove države strane potpisnice.

Od Sudskog Rješenja od 8. aprila 1993., još jedan značajan razvoj događaja stavlja dodatnu težinu na naš Zahtjev za privremene mjere od 27. jula, a to je činjenica da je Tuženik zvanično priznao odgovornost za naoružavanje, opremanje i snabdijevanje srpske armije i milicije, paravojnih snaga i neregularnih oružanih formacija koje djeluju u Bosni i Hercegovini. Poglavlje C našeg sadašnjeg Zahtjeva sadrži puni tekst najmanje tri kominikea u tom smislu, koje je Tuženik objavio na sam dan ili oko 11. maja 1993. Ovdje želim usmjeriti vašu pažnju na one dijelove iz dva od ovih dokumenata, koje smatramo najrelevantnijima kako bismo potkrijepili dokaze svoga Zahtjeva.

Prvi kominike je izdala Republika Srbija, koja čini dominantan dio Jugoslavije (Srbija i Crna Gora), Tuženik u ovom predmetu. Navod počinje proklamacijom:

> "Čvrsto verujući da se opravdana borba za slobodu i jednakost svog srpskog naroda vodi u Republici Srpskoj (Srpska), Republika Srbija je bezrezervno i velikodušno

pomagala Republici Srpskoj, uprkos ogromnim problemima s kojima se morala i sama suočiti zbog sankcija koje je protiv nje nametnuo Savet bezbednosti."

A to je bilo samo mjesec dana nakon Rješenja ovog Tribunala.

Kako vidite, Republika Srbija besramno i otvoreno izjavljuje da je srpska kampanja genocida u Bosni "samo borba za slobodu i jednakost srpskog naroda". Drugim riječima, Republika Srbija potpuno opravdava, potvrđuje, ratificira i odobrava što bosanski Srbi rade: genocid i genocidne radnje kršeći Konvenciju o genocidu i Rješenje ovog Suda od 8. aprila 1993. godine, doneseno prije tek nešto manje od mjesec dana. Republika Srbija, u tom kominikeu, zatim, priznaje da "bezrezervno i velikodušno pomaže" bosanskim Srbima u kršenju hitno izrečene volje Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija. Kakva drskost! U suštini, Srbija priznaje da je faktički i pravno odgovorna za to što bosanski Srbi čine narodu i državi Bosni i Hercegovini i ni najmanje se ne obazire na ono što Vijeće sigurnosti ima da kaže u vezi s tim.

Pred kraj dokumenta, Republika Srbija izjavljuje: "Pošto su se ostvarili uslovi za prostor" Primijetićete upotrebu riječi "prostor". Ovdje Republika Srbija indicira svjesnost da bosanski Srbi istjeruju nesrbe iz njihovih domova s namjerom da stvore "prostor" pomoću takozvanog "etničkog čišćenja", što je oblik genocida. Upotreba riječi "prostor" u ovom saopćenju Srbije bi morala podsjetiti ovaj Sud na riječ "Lebensraum" (životni prostor) koju su i Hitler i nacisti veličali samo prije nešto više od jedne generacije. Saopštenje Republike Srbije završava otvorenim priznanjem da ona obezbjeđuje "sredstva, gorivo, sirovine itd." Srbima u Bosni po cijenu svog sopstvenog "ekonomskog iscrpljivanja".

Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) je ova priznanja Republike Srbije u potpunosti potvrdila, odobrila i ratificirala u svom drugom kominikeu izdatom u vezi sa prvim, a koji čini integralni dio istog dokumenta kao i prvi kominike, koji sam priložio našem zatjevu, pošto mi je dostavljen putem Tuženikove misije u Njujorku.

Tako Tuženik u ovom predmetu pravno priznaje da obezbjeđuje "sredstva, gorivo, sirovine itd." Srbima u Bosni od početka ovog konflikta od ili otprilike od 6. marta 1992. godine i barem sve do, uključujući i 11. maja 1993. godine. Ovo je više nego dovoljno da se ustanovi Tuženikova odgovornost prema međunarodnom pravu za kršenje Konvencije o genocidu iz 1948. godine i prema sve tri operativne odredbe Rješenja ovog Suda od 8. aprila 1993.

Upotreba skraćenice "itd." u prvom Saopštenju sadrži u sebi mnogo ozbiljnije i zloslutne implikacije da Tuženik snabdijeva vojnim oružjem, materijalom i ljudstvom srpske snage u Bosni, koje zatim koriste ova ratna sredstva za izvršavanje mučnih djela genocida nad narodom i državom BiH. Ovaj zaključak prilično jasno proističe iz svih činjenica do sada predočenih kao dokazni materijal u ovom predmetu. Isto se može potvrditi izjavom koju je dao Slobodan Milošević, predsjednik Republike Srbije i *de facto* vladar Tuženika, koja je nastala 11. maja 1993. g. u vezi sa objavom ovih kominikea: dostavio sam Sudu cjelokupni tekst izjave g. Miloševića u prevodu BiBiSi-a. Ova izjava g. Miloševića - data u svojstvu njegove zvanične funkcije predsjednika Republike Srbije - govori sama po sebi i obavezuje Tuženika.

G. Milošević je počeo svoju izjavu priznanjem da je Republika Srbija pomagala "Srbe izvan Srbije" u toku "protekle dve godine" - to jeste, sve od ili od oko mjeseca maja 1991. otprilike, upravo od prije nego što je osobno on, g. Milošević, razbuktao cijeli konflikt u bivšoj Jugoslaviji, preduzimajući barbarsku agresiju i genocidni rat istovremeno protiv naroda Slovenije, Hrvatske, a zatim i protiv Bosne i Hercegovine.

G. Milošević nadalje besramno izjavljuje: "Većina pomoći poslata je ljudima i borcima u BiH". Dozvolite mi da ponovim njegovu riječ "borac". Drugim riječima, g. Milošević priznaje i dopušta da Rupublika Srbija pruža "pomoć" u periodu od protekle dvije godine "borcima" u BiH. On je takođe naznačio da je ova pomoć obezbijeđena za "Srbe koji ratuju", uprkos izrečenoj volji međunarodne zajednice, izraženoj kroz sankcije koje je Vijeće

sigurnosti Ujedinjenih nacija prihvatilo. Ponavljam, g. Milošević se apsulotulno ne obazire na rezolucije Vijeća sigurnosti i to je razlog zašto ovaj Sud mora usmjeriti najznačajniju pažnju na deset privremenih mjera za unutarnju zaštitu koje smo zatražili. Vjerujemo da će i Vijeće sigurnosti obratiti pažnju na Rješenja ovog Tribunala.

G. Milošević potom nastavlja sasvim jasno da, zahvaljujući toj pomoći koju je Republika Srbija dostavljala bosankim Srbima tokom protekle dvije godine, "većina teritorije BiH sada pripada srpskim provincijama". To znači da g. Milošević prihvata, odobrava i ratificira kampanju "etničkog čišćenja" i genocida koju su bosanski Srbi lansirali u ime Tuženika, što je rezultiralo u okupiranju 75 procenata suverene teritorije BiH. I ako ima ikakve sumnje do sada, g. Milošević završava svoju izjavu zaključkom da "zbog toga što je Srbija dala veliku, izuzetno veliku, pomoć Srbima u Bosni", bosanski Srbi "su postigli većinu onoga što su i željeli".

Ova tri dokumenta predočena na naš Zahtjev jasno pokazuju da je Tuženik svjesno naoružavao, opremao i snabdijevao srpske borce u Bosni i Hercegovini u cilju hitnog okupiranja bosanske zemlje i nakon toga u cilju istjerivanja nesrpskog stanovništva pomoću "etničkog čišćenja", jednog oblika genocida. Štaviše, svi su strani posmatrači saglasni, a kako to i poglavlje B našeg tekućeg dopunjenog Zahtjeva pokazuje, da uprkos takozvanom prekidu od 11. maja 1993. Tuženik nastavlja sa snabdijevanjem oružjem, opremom i ostalim potrebnim materijalom srpske vojne snage, miliciju, paramilitarne jedinice i neregularne vojne formacije koje se bore u BiH neprekidno sve do danas, dok o tome govorimo, kršeći Konvenciju o genocidu i Rješenje ovog Suda od 8. aprila 1993. godine. Upravo je zbog toga Tuženik i odbio raniji prijedlog Suda da dozvoli posmatračima UN da se stacioniraju duž njegove granice sa Bosnom i Hercegovinom kako bi nadgledali takozvani prekid.

Sud će se prisjetiti da je tadašnji privremeni zastupnik Tuženika, g. Živković, prihvatio taj prijedlog tokom svog usmenog izlaganja pred ovim Sudom 2. aprila 1993., kao indikaciju prividnih miroljubivih namjera prema stanovništvu i državi BiH. Pa ipak, kako nam je sada

poznato, sve ono što su tadašnji privremeni zastupnici Tuženika predočili Sudu 2. aprila 1993. godine bilo je u potpunoj suprotnosti s istinom. Tri izjave citirane od riječi do riječi u poglavlju C našeg sadašnjeg Zahtjeva svjedoče o stvarnim činjenicama ovoga slučaja. One jasno pokazuju zašto ovaj Sud mora udovoljiti našem Zahtjevu za dodatnim mjerama zaštite od 27. jula 1993. godine.

S ciljem da potkrijepimo i potvrdimo ove dokaze, 24. augusta 1993. takođe smo podnijeli Sudu na uvid stručni članak dr Vega, nedavno objavljen u pregledu "Džejnz intelidžens rivju (Jane's Intelligence Review), iz oktobra 1992. godine, čije navode smatram valjanim da ih navedem kao referencu. Ovaj članak ustanovljava bez ikakve sumnje da Tuženik ustvari polaže pravo na operativnu komandu-i-kontrolu nad vojnim snagama JNA i drugih srpskih vojnih, paravojnih i neregularnih naoružanih formacija trenutno angažiranih u Bosni i Hercegovini, koje vrše zlodjela genocida kršeći Konvenciju o genocidu iz 1948. godine i Rješenje ovoga Suda od 8. aprila 1993. Sa punim uvažavanjem tražimo od Suda da razmotri ovaj stručni članak kada se povuče na vijećanje po našem sadašnjem Zahtjevu.

Poglavlje D našega Zahtjeva predočava posljedice koje moraju biti spriječene tim dodatnim mjerama. Njihov je najvažniji cilj spriječiti gubitak ljudskih života i daljih djela genocida protiv stanovništva BiH. Već je minimalno oko 150.000 ljudi ubijeno, 30.000 žena silovano i oko dva i po miliona Bosanaca postalo izbjeglice iz svojih vlastitih domova.

Ali tragedija Bosne i Hercegovine tek počinje ako ovaj Sud ne djeluje odmah, efikasno i sveobuhvatno, tako što će prihvatiti dodatne mjere zaštite izložene u našem Zahtjevu. Ako Tuženik zaista izvrši svoj plan za podjelu, aneksiju i pripajanje otprilike tri četvrtine suverene teritorije Bosne i Hercegovine, generalno se predviđa da će još oko jedan milion ili više bosanskih državljana biti izloženo takozvanom "etničkom čišćenju", što je jedan od oblika genocida. A tu cifru citiram iz zvanične studije američkog Državnog sekretarijata čiji su nalazi objavljeni ranije ovog ljeta u listu *Njujork tajms*. I zapravo dok mi ovdje razgovaramo, stotine hiljada potpuno nevinih ljudi u BiH

se trenutno suočavaju sa smrću, gladovanjem, pothranjenošću, teškim tjelesnim povredama, torturom, fizičkim i psihičkim mučenjem, kao i masovnim silovanjem žena i sistematskim zlostavljanjem djece. Privremene mjere koje treba da budu određene na taj se način nameću kao neophodne zbog najfundamentalnijih humanitarnih interesa.

Tuženikovo grubo, sistematsko i uporno kršenje osnovnih međunarodnih zakona i ljudskih prava koja pripadaju narodu BiH ne može nikada biti adekvatno kompenzirano plaćanjem novčanih odšteta, u slučaju da Sud konačno presudi u korist Tužbe BiH, kako smo to tražili u našoj Tužbi. Postavlja se kao imperativ da se Tuženikovo krivično i genocidno ponašanje okonča tim dodatnim privremenim mjerama, u zavisnosti od sudske presude na osnovu raspoloživih pravovaljanih dokaza u predmetu. U suprotnom, Tuženik će zajedno sa svojim agentima i saradnicima nanijeti nepopravljivu štetu narodu BiH. Samo donošenjem privremenih mjera koje su predložene u našem sadašnjem Zahtjevu narod BiH može u potpunosti zaštititi i sačuvati svoja prava.

I zaista, ukoliko ovaj Sud ne odobri dodatne privremene mjere kao što je to traženo našim sadašnjim Zahtjevom, Bosna i Hercegovina neće biti u stanju ni započeti raspravu svog predmeta na osnovu pravovaljanih dokaza pred ovim Sudom. Ovdje osobno potvrđujem tu činjenicu kao istinitu, u svojstvu zastupnika Republike Bosne i Hercegovine, kao člana advokatske komore Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država i Advokatske komore Vrhovnog nezavisnog suda države Masačusetsa. Ovaj Sud ne smije dopustiti da Tuženik pobijedi u ovom procesu putem iskorijenjivanja naroda i uništavanja države BiH. Ako ne reagirate blagovremeno, a to je tačno ono što oni namjeravaju učiniti, da nas izbrišu s lica zemlje zauvijek.

Ne tako davno, Sud je naglasio da se Zahtjev za određivanje privremenih mjera

> "mora po svojoj prirodi odnositi na suštinu ovog predmeta, pošto je, kako to član 41 (Statuta) izričito kaže, njihova svrha zaštita uzajamnih prava svake pojedinačne strane". (iz Izvještaja Međunarodnopg suda pravde - ICY od 1979., str.

16, stav 28, Diplomatsko i konzularno osoblje SAD u Teheranu - Privremene mjere.)

"Sud ima ovlaštenja, ako smatra da okolnosti to zahtijevaju, da odredi bilo kakve privremene mjere koje treba da se preduzmu u cilju zaštite uzajamnih prava svake pojedinačne strane". (Naglasak dodat!)

I naglašavam riječi "bilo kakve", kako to stoji u članu 41.

Naš Zahtjev za dodatnim mjerama zaštite je motiviran željom da Sud zaštiti "prava" naroda i države Bosne i Hercegovine, kako je to traženo u poglavlju D našeg Zahtjeva. Isti je Zahtjev čak mnogo važnije motiviran željom da ovaj Sud zaštiti goli opstanak naroda i države Bosne i Hercegovine od istrjebljenja putem genocida, podjele, rasparčavanja, aneksije i pripajanja Tuženiku. Pošto ovaj Tribunal ima pravnu moć da zaštiti "prava" Bosne i Hercegovine po članu 41, prema tome *a fortiori*, takođe mora imati pravnu moć da zaštiti i samu Republiku Bosnu i Hercegovinu.

Suvereno "pravo" naroda i države Bosne i Hercegovine na svoju nezavisnu egzistenciju kao nacionalne države i kao zemlje članice OUN moraju bez sumnje biti među "pravima" koja Sud može zaštititi po članu 41. Statuta, koji sačinjava "integralni dio" Povelje UN, a prema članu 91. U suštini, danas tražimo od ovog Suda da postupi po članu 41. spomenutog Statuta u cilju zaštite sušte egzistencije jedne zemlje, članice UN, a koja je "jedna strana" u predmetnom sudskom postupku, od fizičkog sakaćenja i potom totalnog uništenja od "druge strane" u istom predmetnom postupku, a u suprotnosti sa Konvencijom o genocidu iz 1948. godine, što predstavlja i sam predmet naše Tužbe. Riječi "bilo koje" sadržane u članu 41. tog Statuta jasno naznačuju da Sud ima moć da zaštiti BiH svim mogućim sredstvima od genocida, istrjebljenja, podjele, raščlanjivanja, otcjepljenja, pripajanja, a zatim konačnog uništenja od strane Tuženika.

Nadležnost Suda je u ovom slučaju već *prima facie* ustanovljena prema Konvenciji o genocidu iz svih razloga navedenih u našoj Tužbi i našem Zahtjevu za privremenim mjerama od 20. marta 1993. godine, kao i u usmenim podnescima koje sam osobno već izložio pred ovim

Tribunalom 1. i 2. aprila 1993. Doista, Sud je već odredio privremene mjere u korist Bosne i Hercegovine svojom Rješenjem od 8. aprila 1993. U svjetlu tri izjave koje je dao Tuženik oko 11. maja 1993., u svjetlu Tuženikovih javnih planova na podjelu, komadanje, aneksiju i pripajanje značajnog dijela suverene teritorije Republike Bosne i Hercegovine, kao i u svjetlu kršenja Rješenja ovog Suda od 8. aprila 1993. godine od strane Tuženika, smatramo da Sud mora odrediti Dodatne privremene mjere u cilju zaštite naših prava u saglasnosti sa Konvencijom o genocidu, kao i u cilju zaštite našeg prava na egzistenciju kao suverene nacionalne države i članice UN.

Zbog toga što je Tuženik više puta pobijao nadležnost ovog Suda na osnovu Konvencije o genocidu, smatram neophodnim predočiti Sudu 44 stranice pravnog memoranduma o sudskoj nadležnosti u saglasnosti sa Konvencijom, datiranim 22-og augusta 1993. godine. Neću ovdje ulaziti u detalje Memoranduma, ali ću samo uvrstiti njegov sadržaj kao referencu za sada. Memorandum nesumnjivo ustanovljava zašto ovaj Sud ima nadležnost nad našom Tužbom i našim sadašnjim Zahtjevom za privremene mjere prema Konvenciji o genocidu iz 1948. On, takođe, bez ikakve sumnje ustanovljava zašto ovaj Sud treba da primjenjuje svoju nadležnost prema Konvenciji o genocidu tako da budu u službi ovih postupaka i na najsveobuhvatniji i najdalekosežniji mogući način, u svrhu ostvarivanja svetih ciljeva same Konvencije o genocidu. Smatram da Sud ima sva ovlašćenja koja su mu potrebna po osnovi Konvencije o genocidu i člana 41. Statuta da odluči o svim privremenim mjerama koje sada zahtijevamo u cijelosti i to što je prije moguće.

Pa ipak, zbog dodatne opreznosti, u vezi sa ovim najvažnijim pitanjem o nadležnosti Suda, takođe sam priložio još jedan kratki pravni memorandum, koji u glavnim crtama iznosi naše mišljenje zašto je nadležnost ovog Suda zasnovana na običajnom i međunarodnom obligacionom ratnom pravu, kao i na međunarodnom humanitarnom pravu, uključujući ali ne i ograničavajući se samo na četiri Ženevske konvencije iz 1949. godine, prvi dodatni protokol iz 1977., Haške propise o teritorijalnom ratnom pravu iz 1907. godine te Povelja, presuda i Nirnberški principi. I treba ovdje da dopunim da je

bivša Jugoslavija uistinu i potpisala Nirnberšku povelju. Egzaktne principe na kojima se temelje dodatna polazišta za ustanovljivanje sudske nadležnosti iscrpnije ću obrazložiti u našoj žalbi, čiji je rok za podnošenje 15. oktobar 1993.

Ali ako Sud ne odredi dodatne mjere zaštite u cijelosti i što je moguće prije, nećemo biti u mogućnosti dostaviti našu žalbu Sudu 15. oktobra 1993. Bez ovih dodatnih zaštitnih mjera, Tuženik bi nas mogao prije toga datuma fizički uništiti i pravno likvidirati, i kao narod i kao državu. Prema tome Sud mora udovoljiti našem Zahtjevu za dodatnim privremenim mjerama zaštite kako bi nam omogućio da čak i započnemo raspravu po našem predmetu po dokaznom materijalu pred ovim Tribunalom. Svakako, jedno od "prava" Bosne i Hercegovine koje ovaj Sud može da zaštiti prema članu 41. Statuta, naše je pravo za ustanovljenje i sprovođenje ovih pravnih postupaka u saglasnosti sa Poveljom UN, Statuta i Pravila suda, kao i same Konvencije o genocidu.

Još jedanput ponavljam, iz prevelike opreznosti u pogledu ovog najznačajnijeg pitanja sudske pravne nadležnosti za određivanje dodatnih privremenih mjera i time konačnog oslobađanja koje tražimo, iskoristili smo, takođe, pismo g. Slobodana Miloševića i g. Momira Bulatovića, predsjednika Srbije, odnosno predsjednika Crne Gore (Tuženika) datiranog 8. juna 1992. godine i upućenog g. Robertu Badinteru, predsjedniku Arbitražne komisije Konferencije o Jugoslaviji. 13. augusta 1993. podnio sam Sudu formalni Pravni memorandum kao dokaz da "Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) prihvata pravnu nadležnost ovog Tribunala prema članu 36, stav 1, nad svim pravnim sporovima između šest bivših jugoslovenskih republika, koje su nastale raspadom Jugoslavije" na osnovu tog istog pisma od 8. juna. Ponovo naglašavam, neću ulaziti u detalje iz sadržaja tog memoranduma ovdje, nego ću ga samo uvrstiti kao referencu. Iz svih razloga obrazloženih u cijelosti u našem memorandumu, smatramo da to pismo spada u okvire iste kategorije suđenja ovog Suda, kao predmet *Nuklearne probe* iz 1974. godine, a ne pak kao predmet *Teritorijalni pojas Egejskog mora* iz 1978. godine.

Mi držimo da tim pismom Tuženik prihvata pravnu nadležnost ovog Suda da razmatra sva tri pitanja koja je Lord Karington (Lord Carrington) postavio Badenterovoj komisiji, uključujući "sva pitanja u vezi sa cjelokupnim rješavanjem jugoslovenske krize" i "svih pravnih sporova koja se ne mogu riješiti sporazumom". Ova je deklaracija jasna, bezuvjetna i neodložna, izražena nedvosmislenim jezikom i sa nesumnjivom namjerom. Kao što i samo pismo to jasno sugerira, Tuženik je prihvatio nadležnost ovog Suda nad svim ovim pitanjima da bi izbjegao i izmaknuo jurisdikciji Badenterove komisije. Ali sada kada smo mi prihvatili prijedlog Tuženika da se sva ta pitanja rješavaju pred ovim Tribunalom, Tuženik traži način kako da, takođe, izbjegne i izmakne jurisdikciji i ovoga Suda. Ne može se dopustiti Tuženiku da postigne i jedno i drugo. Dakle, ili je u nadležnosti Badintera, što oni odbijaju, ili pak ovoga Suda, što, takođe, odbijaju.

U odnosu na kontekst, Pismo od 8. juna predstavljalo je javnu izjavu datu kao odgovor predsjedavajućem jednog međunarodnog arbitražnog suda u pogledu određivanja odgovarajućeg foruma za rješavanje određenih pitanja između određenih strana. Sada se ta ista izjava ne može zanemariti, tretirajući je izjavom opće političke prirode bez obavezujuće težine. Republika Bosna i Hercegovina se, kao i sve učesnice Konferencije, te čitava međunarodna zajednica, odnosi prema ovom Tuženikovom pismu kao izraz prihvatanja nadležnosti ovoga Suda u pogledu svih pravnih sporova između bivših jugoslovenskih republika, proisteklih iz jugoslovenske krize, koje obuhvata i predmetni spor po našoj Tužbi i po našem Zahtjevu za privremene mjere.

Od dana 1. i 2. aprila, kada smo prvi put predočili Sudu ovo pismo kao dokaz, pribavili smo dosljedan prevod radnih paragrafa, kao u dispozitivu, sa srpskohrvatskog na engleski jezik, koji je izradila profesor En Henderson (Anne Henderson) jezički stručnjak sa koledža Vilijam i Meri iz Vilijamsburga u Virdžiniji. Prevod profesora Henderson pokazuje da su riječi korištene u pismu birane s namjerom da izraze trenutačno i bezuvjetno prihvatanje nadležnosti ovog Suda. I ovdje citiram prevod profesora Henderson tog paragrafa kao u prilogu:

> "Stav je Savezne Republike Jugoslavije da svi oni sporovi koji se ne mogu rešiti sporazumno između SRJ i bivših jugoslovenskih republika moraju biti raspravljeni u nadležnosti Međunarodnog suda pravde kao glavne sudske organizacije Ujedinjenih nacija.
> Zbog toga, uzimajući u obzir činjenicu da su pitanja koje ste postavili vašim pismom pravne prirode, SRJ predlaže, ukoliko se saglasnost po ovim pitanjima ne može postići mirnim putem između učesnika Konferencije, da se ona reše pred Međunarodnim sudom pravde u saglasnosti sa Statutom tog Suda".

Ove riječi bezuvjetno govore da time specifirani svi pravni sporovi "moraju biti rapravljeni" pred ovim Sudom i ponovo nakon toga da se tri specifična pitanja "moraju riješiti" od strane ovoga Suda. Riječi u Saopštenju u vezi sa predmetom *Egejsko more* nisu bile niti tako određene niti tako snažne. Štaviše, Saopštenje u predmetu *Egejsko more* nije ni potpisan ni iniciran od strane predsjednika vlade, a što je slučaj ovdje i to od strane dva predstavnika koji predstavljaju Tuženika (vidi *I.C.J Reports 1978*, p. 39). Još jednom, smatramo da ovo pismo i izjava spadaju pod iste principe tretmana slučaja *Nuklearne probe*, a ne poput slučaja *Egejsko more*. Konačno, kao potvrdu ovoga, u ovom trenutku takođe spominjem i navodim, u svojstvu priznatog autoriteta arbitraže između Francuske i Kanade od 17. jula 1986. godine, koja se odnosila na primjenu Sporazuma o ribarenju od 1972. godine između dvije zemlje. Ova arbitraža se može interpretirati na taj način da je zauzela stav da ako neka od strana u sporu izjavi bilo šta zvanično tokom arbitražnog procesa, ta izjava postaje obavezujuća (vidi *Opći pregled međunarodnog javnog prava* p. 756). U ovom slučaju, francuski zastupnik je izjavio tokom ranijeg arbitražnog procesa da će Francuska primijeniti odredbe Sporazuma od 1972. godine nad svojim državljanima koji budu ribarili u spornim vodama. Arbitražna Komisija je donijela odluku da je ova izjava obavezujuća za Francusku (Isto).

Isto tako, pismo i izjava od 8. juna 1992. bili su zvanični istupi, izrečeni Badinterovoj komisiji zajednički od strane predsjednika Srbije i Crne Gore - Tuženika u ovom predmetu, nastali u toku zasjedanja Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji. Predsjedavajući Konferencije je zatražio prijedloge od Arbitražne komisije i indirektno od svih šest republika o tome kako bi trebalo riješiti brojne pravne sporove. Srbija i Crna su odgovorile, u ime Tuženika, da ukoliko same republike ne mogu mirno riješiti međusobne sporove, tada je samo Međunarodni sud pravde - ne Badinterova komisija - nadležan za sudsko rješavanje predmetnih sporova. Takva izjava nastala tokom ovih arbitražnih postupaka, obavezujuća je za Srbiju i Crnu Goru, pa samim tim za Tuženika iz istih razloga predočenih ranije u arbitražnom postupku iz 1986. godine između Francuske i Kanade.

Konačno, još jedna tačka u vezi sa pismom od 8. juna treba da se obrazloži. Badinterova arbitražna komisija je izvijestila u svojoj privremenoj odluci (*Mišljenja* Br. 8, 9 i 10) od 4. jula 1992. godine da su:

> "Republike Crna Gora i Srbija izvijestile predsjedavajućeg Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji (ICFY) i predsjedavajućeg Arbitražne komisije putem pisama datiranih 19. juna (1999.) da oni ostaju pri istim stanovištima (kako su to ranije iznijeli u zajedničkom pismu od 8. juna 1992.), dok je Srbija pored toga dodala da ova komisija nije imala pravo na proklamaciju svoje vlastite kompetencije." (Vidi: *Međunarodni pravni materijali*, Vol. 31, str. 1518-1519, Br. 6, novembar 1992.)

Tako su, drugim riječima, 19. juna 1992. predsjednik Srbije i neovisno predsjednik Crne Gore ponovo potvrdili svoj zajednički stav od 8. juna da se svi sporovi među republikama koji ne budu mogli biti riješeni sporazumom, moraju dostaviti na rješavanje Međunarodnom sudu pravde. Trenutno, uprkos našim ogromnim naporima, nismo u stanju doći do tih pisama od 19. juna. Ali, s dužnim uvažavanjem, tražimo od Suda da saopćenje Badinterove komisije tretira od riječi do riječi pravovaljano i zaključi da je Tuženik, ne jednom, nego dva puta javno i zvanično istakao svoju namjeru i spremnost da te sporove

dostavi ovom Tribunalu na rješavanje. I zbog toga, ponovo, jurisdikcija ovog Suda spada principijelno pod slučajeve kao što su *Nuklearne probe*, raniju arbitražu, a ne pod *Egejsko more*.

Kako bih zaključio ovo poglavlje o sudskoj nadležnosti, a poslije toga bi možda Sud želio napraviti kratku pauzu za kafu, dodao bih još jednom da sam, iz velikog opreza i poštujući želje Suda po pitanju nadležnosti, dostavio Sudu 6. augusta 1993. godine službeni Pravni memorandum koji obrazlaže činjenicu da se pored one osnove koja je već ranije prezentirana, nadležnost ovog Suda u ovom predmetu po našem Zahtjevu za privremene mjere, temelji na Sporazumu između zemalja saveznica i Ujedninjenog kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca (Sporazum o zaštiti manjina) potpisanom 10. septembra 1919. godine u Sen-Žermen-an-Le-u (St. Germain-en-Laye), koji je pozivao na zaštitu manjina i koji je odredio obavezu rješavanja svih sporova putem Stalnog međunarodnog suda pravde. Još jedanput, neću vam oduzimati vrijeme ovdje ulazeći podrobnije u taj detaljni memorandum, dopunu naše Tužbe i naš Zahtjev ovog trenutka, nego ću ih jednostavno ubaciti kao reference tokom moje usmene rasprave.

Prema tome, iz svih ovih razloga, mi, uz dužno poštovanje, smatramo da ovaj Sud sada raspolaže svim ovlaštenjima koja su mu potrebna da bi udovoljio našem Zahtjevu za dodatne mjere zaštite na temelju Konvencije o genocidu; na temelju običajnog i obligacionog međunarodnog ratnog prava i međunarodnog humanitarnog prava; na temelju Tuženikovog pisma i izjave od 8. juna 1992. godine; i, konačno, na temelju Sporazuma Saveznika sa Kraljevinom Srba, Hrvata i Slovenaca iz 1919. godine. Hvala velika na pažnji i predlažem da se uz kafu svi odmorimo.

PREDSJEDNIK: Hvala velika, profesore Bojl. Dakle, sada ćemo napraviti kratku pauzu, nakon čega nastavljamo raspravu.

Sud se odmarao od 11.20 h do 11.40 h prije podne.

PREDSJEDNIK: Molim, sjednite. Profesore Bojl.

G. BOJL: Nemam namjeru čitati ovdje svih deset dodatnih mjera privremene zaštite koje smo zahtijevali - vi ih imate ispred sebe - ali ću vam uz kratke komentare saopštiti razloge na kojima se svaka od njih temeljila.

Prvo, nalog Tuženiku za prekid jednom - i - zauvijek snabdijevanje i pomaganje u bilo kojem obliku Srbima u BiH, potpuno je opravdan na osnovu tri izjave koje je Tuženik dao na sam dan ili oko 11. maja 1993., a koje se odnose na takozvani prekid pomoći srpskim borcima u Bosni. Svi obaviješteni posmatrači su saglasni da ova pomoć i dalje nastavlja dolaziti od strane Tuženika i Republike Srbije srpskim borcima u Bosni i Hercegovini kršeći Rješenje ovog Suda od 8. aprila 1993. i Konvenciju o genocidu iz 1948. godine.

Zaista, ako pročitate sve tri same izjave, sve one navode da će se pomoć nastaviti obezbjeđivati srpskim borcima u Bosni, uprkos takozvanom prekidu i uprkos Rješenju ovog Suda od 8. aprila 1993. Tražimo od Suda da naloži trenutno i bezuvjetno prekidanje bilo kakvog oblika pomoći od strane Tuženika, uključujući Republiku Srbiju, bosanskim Srbima iz bilo kojih razloga i u bilo koju svrhu.

Druga mjera privremene zaštite je potpuno opravdana iz razloga obrazloženih u poglavlju D našeg Zahtjeva. Zatražili smo od Suda da naloži prestanak radnji jednom - i - zauvijek zvaničnim predstavnicima Tuženika, naročito g. Miloševiću, koje se tiču svih šema, prijedloga, planova i pregovora za podjelu, komadanje, anektiranje i prisvajanje suverene teritorije Bosne i Hercegovine. Kako smo to istakli u našoj Tužbi, Tuženikov je davnašnji plan za stvaranje "Velike Srbije" pomoću genocida i genocidnih radnji. U slučaju da Tuženik u stvarnosti sprovede u djelo podjelu, komadanje, anektiranje i pripajanje Bosne i Hercegovine, tada će se neizbježno već početi dalje radnje takozvanog "etničkog čišćenja" i genocida protiv zapanjujuće brojke od daljih još oko milion i više ljudi - potpuno nevinih muškaraca, žena i djece - u Bosni i Hercegovini, a čije patnje možete vidjeti na televizijskim ekranima u vašim domovima večeras kada se vratite kući sa posla.

Što se tiče ove druge zahtijevane mjere zaštite, predočio sam Sudu dokumente koji dokazuju da su nedavno zaključeni "pregovori" u Ženevi vođeni na osnovu pretpostavke da će BiH biti razdijeljena na tri neovisne države i da će joj se oduzeti njeno pravo na članstvo u OUN te, također, i pravo na suverenu kontrolu nad našim vlastitim glavnim gradom, Sarajevom. Kao dokaz ovoga, molim Sud da izvrši uvid u moj kratki kominike od 6. augusta 1993. i moje izlaganje od 20 stranica od 7. augusta 1993., koji se odnose na takozvani Oven-Stoltenbergov plan i ove pregovore. Ponovno, sada ovdje neću ulaziti u detaljan pregled ovih dokumenata, ali ću ih za sada navesti kao reference. Ovi dokumenti predstavljaju nesumnjiv dokaz da su Druga i Treća privremena mjera zaštite potpuno opravdane postojanjem samih tih okolnosti.

Takozvani Oven-Stoltenbergov plan je diktat koji je pravni ekvivalent onoga što je Hitler priredio Čehoslovačkoj u Minhenu 1938. godine. On se bazira na predubjeđenju da će Bosna i Hercegovina, zemlja članica UN biti podijeljenja na tri nezavisne države i lišena prava na članstvo u UN. Mi smo više puta odbili, a to smo naročito i naglašavali, potpisati svoju smrtnu presudu kao suverene nacionalne države i članice Organizacije ujedinjenih nacija. Ali želim naglasiti da će Bosna i Hercegovina uvijek izraziti dobru volju i namjeru za pregovore, u saglasnosti sa općim principima međunarodnog prava, uključujući principe Povelje UN i Londonske konferencije, kada god budemo u prilici da tako pregovaramo. Druga i Treća privremena mjera će nam omogućiti priliku da pregovaramo s povjerenjem, bez prijetnji genocida koje vise nad našim glavama.

Treća mjera zaštite, također, zahtijeva da se savršeno jasno da do znanja, kako Tuženiku tako i cijelom svijetu, da će anektiranje ili pripajanje čak i jednog centimentra suverene teritorije Bosne i Hercegovine biti krivičan, ništavan i nevažeći čin *ab initio*, lišen svih pravnih vrijednosti i da neće biti priznat od strane međunarodne zajednice iz bilo kojeg razloga ili u bilo koje doba od danas do vječnosti. Mi vjerujemo da će naglašena i čvrsta deklaracija naših "prava", izrečena od strane s tim ciljem od ovoga Tribunala za sada

spriječiti Tuženikovu podjelu, komadanje i anektiranje Bosne i Hercegovine, kao i dalje radnje genocida i "etničkog čišćenja" koje bi se moglo odnositi na zastrašujuću brojku od preko milion ljudskih života. Mi stojimo na stanovištu da ovaj Sud ima autoritet da zaštiti naša prava donoseći takvu deklaraciju prema članu 41. Statuta.

Četvrta predložena mjera zaštite jednostavno poziva ovaj Sud da odredi prava pa posljedično tome i obaveze naroda i države Bosne i Hercegovine prema članu 1. Konvencije o genocidu: "Ugovorne strane, zemlje potpisnice Konvencije potvrđuju da genocid, počinjen bilo u vrijeme mira ili u vrijeme rata, predstavlja zločin prema međunarodnom pravu, kojeg se one ovdje obavezuju *spriječiti* i kazniti" (Naglasak dodat). Ova privremena mjera zaštite usmjerava pažnju na činjenicu da je Vlada Bosne i Hercegovine obavezna da prema uvjetima Konvencije o genocidu "spriječi" sve radnje genocida koje Tuženik trenutno izvršava nad našim narodom, pa ipak i zbog toga što je Vijeće sigurnosti nama bespravno nametnulo embargo na oružje, mi smo nemoćni odbraniti svoj vlastiti narod od genocida.

U Petoj privremenoj mjeri, tražimo od ovog Suda da razjasni - ne da odredi, nego da razjasni - pravnu odgovornost svih ostalih ugovornih strana, zemalja potpisnica Konvencije o genocidu "da spriječe" vršenje radnji genocida protiv naroda i države Bosne i Hercegovine, kako su se obavezale da će učiniti članom 1. iste Konvencije. Ova se privremena mjera zahtijeva faktički zbog toga što su mnoge značajne zemlje svjetske zajednice javno zauzele stanovište da, uprkos činjenici da su i one same zemlje potpisnice Konvencije o genocidu, nemaju nikakvu pravnu odgovornost "da spriječe" radnje genocida koje Tuženik nedvojbeno zločinački vrši protiv naroda i države Bosne i Hercegovine. Tražimo od ovog Suda da savršeno jasno obrazloži svim ugovornim stranama, zemljama potpisnicama Konvencije o genocidu, da one imaju, u stvarnosti i pred zakonom, *de facto i de iure* (faktički i zakonski), pravnu obavezu "da spriječe" genocid protiv naroda i države Bosne i Hercegovine. Takva jedna deklaracija ovog Suda sada, u ovom trenutku, značajno će doprinijeti naporima u cilju očuvanja naših "prava" prema Konvenciji o genocidu,

a u okviru značenja člana 41. Statuta. Mi imamo "pravo" na pomoć ostalih ugovornih strana, zemalja potpisnica Konvencije o genocidu pod uvjetima iste Konvencije, a naročito njenog člana 1.

Šesta mjera: tražimo od ovog Suda da proglasi da Vlada BiH mora imati sredstva da odbrani svoj narod i državu od izvršenja genocidnih radnji, podjele i komadanja pomoću genocida. Ovaj zaključak neizbježno proističe iz odredbi same Konvencije o genocidu kao i iz člana 51. Povelje UN, čiji smo i u jednom i drugom slučaju i mi potpisnici. Ponovno, proglašavanje jedne takve sudske deklaracije o pravima u smislu predloženog, razjasnilo bi pravnu situaciju čitavoj svjetskoj zajednici, a naročito ugovornim stranama, zemljama potpisnicama Konvencije o genocidu, od kojih su nekoliko od njih članice Vijeća sigurnosti UN. I ovdje želim reći, a vjerujem da je to upravo slučaj, da su sve osim tri zemlje koje su članice Vijeća sigurnosti, također, zemlje potpisnice Konvencije o genocidu. Takva jedna deklaracija o našim "pravima" izrečena od strane ovoga Suda u sadašnjem momentu imaće dalekosežno dejstvo u pravcu očuvanja naših "prava" prema istoj Konvenciji i u okviru značenja člana 41. Statuta.

Sedma mjera privremene zaštite razmatra prava i obaveze koje pripadaju ostalim ugovornim stranama, zemljama potpisnicama Konvencije o genocidu. Mi od Suda tražimo da proglasi da sve ugovorne strane, zemlje potpisnice Konvencije o genocidu imaju obavezu prema članu 1, da spriječe genocidne radnje, podjelu i komadanje pomoću genocida protiv naroda i države Bosne i Hercegovine. Ponavljam ponovo, mnoge prominentne zemlje u svijetu negiraju bilo kakvu pravnu obavezu i ne žele da bilo što učine u odnosu na Bosnu i Hercegovinu uprkos članu 1. iste Konvencije. Njihov se stav jednostavno ne može opravdati. Tako ovim zahtijevamo da Sud razjasni - ne da odredi, nego da razjasni - prava i obaveze svih ugovornih strana, zemalja potpisnica Konvencije o genocidu u pogledu Bosne i Hercegovine u ovakvim jedinstvenim okolnostima. Još jednom naglašavam, smatramo da će jedna takva deklaracija o našim "pravima" izrečena od strane ovog Tribunala u sadašnjem trenutku značajno doprinijeti očuvanju naših "prava", prema Konvenciji o

genocidu i prema značenju člana 41. Statuta. Da ponovim, mi imamo "pravo" na pomoć svih tih istih zemalja potpisnica, pod uvjetima koje određuje Konvencija o genocidu, a koje tražimo da ovaj Sud zaštiti u saglasnosti sa članom 41.

Nadalje, primjećujete da se do sada niti jedna od ovih sedam mjera zaštite koje smo zahtijevali nije u suprotnosti sa Rezolucijom 713. Vijeća sigurnosti UN od 25. septembra 1991. godine, kojom je bivšoj Jugoslaviji nametnut embargo na oružje.

Tokom mog usmenog izlaganja 1. aprila 1993. godine, detaljno sam analizirao pozadinu pregovaranja oko ove rezolucije, kako bih dokazao da je, prvo, Rezolucija 713. (1991.) prihvaćena po hitnom Zahtjevu, a uz saglasnost bivše Jugoslavije; drugo, da je većina članica Vijeća sigurnosti sasvim jasno dala do znanja da pravosnažnost Rezolucije 713. ovisi o saglasnosti bivše Jugoslavije sa odlukom o embargu na oružje; i treće, da bez takvog formuliranog Zahtjeva i saglasnosti bivše Jugoslavije, Vijeće sigurnosti ne bi ni usvojilo Rezoluciju 713. Dakle da ponovim, neću ulaziti u detalje te analize, ali ću se jednostavno pozvati na njezin doslovno prepisani tekst prilikom mog izlaganja 1. aprila 1993. i uvrstiti je ovdje kao referencu.

Sjetićete se, međutim, da je Vijeće sigurnosti nametnulo embargo na oružje samo bivšoj Jugoslaviji i to po hitnom postupku i uz njenu saglasnost. Ali, Republika Bosna i Hercegovina još nije postojala kao nezavisna država sve do 6. marta 1992. godine. Tako embargo na oružje nije bio, niti se mogao po samoj svojoj definiciji primijeniti na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Mi nikad nismo prihvatili ili se pomirili sa proširenjem ovog embarga na oružje sa Jugoslavije na našu zemlju. Uvijek smo izjavljivali da bi bilo kakvo proširenje embarga na oružje sa Jugoslavije na našu zemlju ugrozilo naše neotuđivo pravo na individualnu i kolektivnu samoodbranu, kako je to priznato međunarodnim običajnim pravom i članom 51. Povelje UN.

Nakon toga, Vijeće sigurnosti ponovo potvrđuje embargo na oružje protiv bivše Jugoslavije u paragrafu 5. Rezolucije 724. od 15. decembra 1991. Ali, iz istih razloga, embargo na oružje je i dalje važile samo za

bivšu Jugoslaviju. Po svom sadržaju, Rezolucija 724. (1991.) nije se odnosila, niti se mogla odnositi na Republiku Bosnu i Hercegovinu.

Ovo nas dovodi do kritične Rezolucije od 8. januara 1992., kada je Vijeće sigurnosti usvojilo Rezoluciju 727, u kojoj se potvrđuje odluka o embargu na oružje protiv bivše Jugoslavije, donesena po paragrafu 6. Rezolucije 713. i po paragrafu 5. Rezolucije 724. i, konačno, kako će se primijeniti u saglasnosti sa paragrafom 33. Izvještaja br. S/23363 Generalnog sekretara UN, čije riječi navodim, a koje se nalaze u Rezoluciji 724:

> "6. Ponovo je potvrđena odluka o embargu po članu 6. Rezolucije 713. (1991.) i po paragrafu 5. Rezolucije 724. (1991.) i odlučeno je da se embargo na oružje primjenjuje u saglasnosti sa paragrafom 33. Izvještaja Generalnog sekretara (S/23363)".

Ovaj 33. paragraf Izvještaja S/23363 kaže kako slijedi:

> "33. G. Vens je svim pregovaračima naglasio tokom svoje nedavne pete misije u Jugoslaviji, da embargo na oružje nametnut od strane Vijeća sigurnosti Rezolucijom 713. (1991.) i ponovno potvrđen Rezolucijom 724. (1991.) i dalje nastavlja važiti i primjenjivati se sve dok Vijeće sigurnosti ne odluči drugačije. Zaista, g. Vens je dodao da će se embargo na oružje nastaviti primjenjivati na sva područja koja su ranije sačinjavala dio Jugoslavije, uprkos bilo kakvim odlukama po pitanju priznavanja nezavisnosti određenih Republika".

Kako se najbolje može zaključiti iz dokumenta, paragraf 6. Rezolucije 727. odnosio se na paragraf 33 Izvještaja S/23363 u svrhu davanja ovlaštenja nekadašanjem specijalnom izaslaniku UN Sajrusu Vensu za zauzimanje autoritativnoga pregovaračkoga stava u ovom specifičnom trenutku rješavanja konflikata nastalih zbog raspada bivše Jugoslavije. Pa ipak, ma kakvu da je pregovaračku korist ova prijetnja sadržana u paragrafu 33. mogla imati s početka januara 1992. godine, ona se odavno već izgubila i postala irelevantna, nebitna,

kontraproduktivna i demantirana događajima tokom zadnjih 18 mjeseci, što je vrlo dobro poznato ovom Sudu.

Posebno, 22. maja 1992. godine, Generalna skupština UN je usvojila rezoluciju 46/237 kojom je priznala članstvo Republici Bosni i Hercegovini. Od tog momenta, Republika BiH se obavezala na sve odgovornosti, prava, privilegije, dužnosti i obaveze iz Povelje UN uključujući, i to pogotovo, njezin član 51:

> "Član 51
>
> Ništa po ovoj Povelji neće ugroziti neotuđivo pravo na individualnu i kolektivnu samoodbranu ako dođe do oružanog napada na jednu od zemalja članica UN, sve dok Vijeće sigurnosti ne preduzme mjere za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti..."

Naravno da je najkasnije od 22. maja 1992. godine, Republika Bosna i Hercegovina stekla, i još ima, neotuđivo pravo da se odbrani, kako individualno tako i kolektivno, prema članu 51 Povelje UN.

Zaista, nema ništa u Rezoluciji 727. Što bi bilo suprotno ovom zaključku. Ovdje želim skrenuti pažnju Suda na zadnju rečenicu paragrafa 33. Izvještaja S/23363:

"Zaista je g. Vens dodao da će se embargo na oružje nastaviti primjenjivati na sva područja koja su ranije sačinjavala dio Jugoslavije, uprkos *bilo kakvim odlukama* o pitanju priznavanja nezavisnosti određenih Republika." (Naglasak dodat).

Zadnju rečenicu paragrafa 33. moramo analizirati vrlo pažljivo, pošto ona sadrži srž problema. Izvještaj Generalnog sekretara izričito je upotrijebio riječi "bilo kakva odluka". U okviru konteksta tog izvještaja, ove dvije riječi mogu samo značiti "bilo kakve odluke" određenih stranih zemalja da priznaju nezavisnost pojedinih republika unutar bivše Jugoslavije. Po svojim riječima, paragraf 33. nikada nije imao namjeru da razmatra mogućnost da li je Vijeće sigurnosti moglo prihvatiti te bivše jugoslovenske republike u članstvo same OUN.

Stav 14. naše Tužbe od 20. marta 1993. je istakao da je u decembru 1991. godine, Bosna i Hercegovina zatražila prijem u članstvo u EZ i dobijanje priznanja i statusa nezavisne države. To je priznanje zemalja članica EZ na koje se odnose riječi g. Vensa u toku njegove pete misije u bivšoj Jugoslaviji, u periodu od 28. decembra 1991. do 4. januara 1992. godine, koja je bila predmet Izvještaja S/23363 Generalnog sekretara, a što je opet bio povod i razlog za usvajanje Rezolucije 727. na dan 8. januara 1992. godine. I zato se zadnja rečenica paragrafa 33. Izvještaja S/233636 odnosi na riječi "bilo kakve odluke". Ove se riječi moraju interpretirati u značenju "bilo kakve odluke" od strane raznih zemalja članica EZ za mirno rješavanje konflikata u bivšoj Jugoslaviji.

Ovakva interpretacija paragrafa 33. može se potkrijepiti pozivom na ostatak Izvještaja Generalnog sekretara, u kojem se višestruko spominju napori EZ i njenih zemalja članica za pronalaženje mirnog rješenja konflikata u bivšoj Jugoslaviji. Ovakav se zaključak može naročito razjasniti pozivajući se na paragrafe 31. i 32. Izvještaja S/23363. Neću vam ovdje čitati te paragrafe, ali bih sugerirao svima vama da sami za sebe pročitate Izvještaj S/23363. Kada budete čitali, vidjećete da je to u kontekstu očekivanog priznanja od strane EZ, kako se paragraf 33. mora razumijeti i interpretirati. Ničim se uopće nije odnosio na prijem u samu OUN. Tako je jasno iz ovog Izvještaja da g. Vens nije rekao apsolutno ništa o tome da se embargo na oružje koje je nametnuto bivšoj Jugoslaviji nameće i proširuje na njezine bivše republike, ako i kada budu zvanično primljene u Organizaciju UN. To nije nigdje spomenuto u izvještaju, pročitajte i sami, pa ćete uvidjeti. Tako se one dvije rečenice, koje se nalaze u paragrafu 33. i koje su kasnije uvrštene u Rezoluciju 727, samo odnose na eventualno priznavanje Republike Bosne i Hercegovine od strane zemalja članica EZ. Paragraf 33 nije se, niti se uistinu mogao pravno baviti prijemom Republike Bosne i Hercegovine u članstvo OUN po odluci Generalne skupštine od 22. maja 1992. Isto tako, Rezolucija 727 nije, niti je mogla prejudicirati prava BiH iz člana 51 Povelje UN kada je ona već formalno bila primljena u članstvo te organizacije.

Iz sličnih razloga, dakle, sve naredne rezolucije Vijeća sigurnosti, koje su rutinski potvrđivale embargo na oružje nametnuto bivšoj Jugoslaviji stavom 6 Rezolucije 713 (1991.), stavom 5 Rezolucije 724 (1991.) i 6 Rezolucije 727 (1992.), ne mogu se protumačiti tako da se primjenjuju na Republiku Bosnu i Hercegovinu nakon njenog prijema u UN 22. maja 1992. godine. Dapače, sve takve rezolucije Vijeća sigurnosti moraju se protumačiti na način i u saglasnosti sa članom 51, po kojem je Republika Bosna i Hercegovina imala i još uvijek ima neotuđivo pravo na individualnu i kolektivnu samoodbranu. I potrebno nam je da nam ovaj Sud potvrdi to pravo, jer smo i dan danas pod genocidnim napadom i agresijom.

Prema tome se niti jedna od ovih brojnih rezolucija Vijeća sigurnosti ne može interpretirati tako da se primjenjuje na Republiku BiH kao zemlju članicu UN. Učiniti drugačije značilo bi "narušiti neotuđivo pravo na individualnu i kolektivnu samoodbranu" Republike Bosne i Hercegovine i tako prekršiti član 51. Povelje UN i proglasiti ove rezolucije Vijeća sigurnosti *ultra vires*: "*Ništa* u ovoj Povelji neće narušiti stečeno pravo na individualnu i kolektivnu samoodbranu..." (Naglasak dodat).

Ovaj zaključak se također potvrđuje i članom 24, paragraf 2, Povelje UN, koji kaže:

> "2. Ispunjavanjem ovih dužnosti (očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti) Vijeće sigurnosti će postupati u saglasnosti sa ciljevima i principima UN. Posebna ovlašćenja povjerena Vijeću sigurnosti za ispunjavanje ovih dužnosti su iznesena u poglavljima VI, VII, VIII i XII."

Čak i kada djeluje prema poglavlju VII Povelje, Vijeće sigurnosti mora "djelovati u saglasnosti sa ciljevima i principima UN" određenim u poglavlju I, koji sadrži članove 1. i 2. Povelje. Posebno, član 2, paragraf 1. kaže: "Ova Organizacija se zasniva na principu suverene jednakosti svih njenih članica."

Embargo na oružje koje je Vijeće sigurnosti nametnulo bivšoj Jugoslaviji pravno se nije odnosilo niti se moglo primjenjivati na Republiku Bosnu i Hercegovinu nakon njenog prijema u UN. U

suprotnom, Vijeće sigurnosti se ne bi ponašalo "u saglasnosti sa ciljevima i principima UN" i na taj bi način prekršilo član 24, paragraf 2. Povelje UN. Takva netačna interpretacija Rezolucija 713, 724, 727. i svake naredne, bespravno bi lišila Bosnu i Hercegovinu naše "suverene jednakosti" sa svim drugim zemljama članicama UN, kad je u pitanju izražavanje našeg suverenog prava, našeg neotuđivog prava, našeg prirodnog prava - da citiram francusku verziju Povelje - na samoodbranu protiv oružanog napada i oružane agresije putem genocida koji Tuženik konstantno zločinački vrši nad nama, kršeći Konvenciju o genocidu i Povelju UN. Još jedanput ponavljam, takva neprecizna interpretacija ovih rezolucija bi sve ove i one koje Vijeće sigurnosti još naknadno donese, proglasila *ultra vires* po osnovu oba člana 24, paragraf 2. i člana 51. Povelje. I ovdje ću ponovo citirati riječi iz člana 51: "*Ništa* u ovoj Povelji neće narušiti neotuđivo pravo na individualnu i kolektivnu samoodbranu..." (Naglasak dodat). To, takođe, uključuje i rezolucije Vijeća sigurnosti.

Konačno, član 25. Povelje UN jasno kaže: "članice Vijeća sigurnosti su saglasne da će prihvatiti i sprovesti odluke Vijeća sigurnosti u saglasnosti sa ovom Poveljom." član 51. je sigurno jedna od najosnovnijih stavki u Povelji. Time zemlje članice UN preuzimaju obavezu da primijene u stvarnosti uvjete Rezolucija 713, 724, 727. i svih narednih, "u saglasnosti sa ovom Poveljom" što bi značilo "u saglasnosti s članom 51.". Tako su zemlje članice UN i potpisnice Konvencije o genocidu - a stotinu ih je potpisalo - u obavezi "da prihvate i primijene" Rezolucije 713, 724, 727. i one koje uslijede, na način koji bi poštivao pravo Bosne i Hercegovine na individualnu i kolektivnu odbranu protiv oružanog napada i oružane agresije putem genocida, koji se trenutno zločinački počinjava od strane Tuženika u suprotnosti i sa Poveljom i sa Konvencijom o genocidu.

Vijeće sigurnosti nikada nije izričito lišilo Republiku Bosnu i Hercegovinu njenog prava na individualnu i kolektivnu samoodbranu. Doista, iz već objašnjenih razloga, Vijeće sigurnosti ne bi imalo pravnu snagu da usvoji takvu rezoluciju na prvom mjestu i zbog toga to nikad nisu ni učinili. Ne postoji nikakva rezolucija koja se izričito odnosi na

ime Bosne i Hercegovine. Nema je nigdje. Prema tome, obaveza svih zemalja potpisnica Konvencije o genocidu "da spriječe" genocid protiv naroda i države Bosne i Hercegovine po članu 1 ostaje nepromijenjena.

Prema Konvenciji o genocidu, Bosna i Hercegovina polaže "pravo" da zahtijeva da ostale zemlje, potpisnice Konvencije, izvrše te obaveze kako bi spriječile genocid nad nama, a ovo pravo može biti zaštićeno sudskim nalogom na osnovu člana 41. Statuta.

Ovo nas tako dovodi do zahtijevane privremene mjere br. 8. i zbog njene važnosti, pročitaću je:

> "8. Da bi mogla ispuniti svoje obaveze prema Konvenciji o genocidu u sadašnjim okolnostima, Vlada Bosne i Hercegovine mora biti u mogućnosti da nabavi vojno oružje, opremu i materijal od ostalih ugovornih strana - zemalja potpisnica".

Sud je već u 48. paragrafu svog naloga od 8. aprila izrekao:

> "dok se na bazi informacija dostupnim Sudu prihvata da postoji ozbiljan rizik da se počine djela koja mogu pogoršati ili proširiti postojeći spor oko sprječavanja i kažnjavanja zločina genocida ili otežati njegovo rješavanje..."

U našem sadašnjem dopunjenom i usaglašenom Zahtjevu, pokazali smo da Tuženik od 8. aprila do dan danas, i sada, dok o tome govorimo, još uvijek zločinački sprovodi iste genocidne radnje, što ste i sami mogli vidjeti jutros na vašim televizijskim ekranima. Pod ovim užasnim okolnostima neprekidnog vršenja genocidnih radnji, pozivamo da Sud razjasni i objasni pravo Bosne i Hercegovine prema Konvenciji o genocidu da može da obezbijedi vojno naoružanje, opremu i materijal od ostalih ugovornih potpisnica, neophodno potrebnih za odbranu našeg naroda i države od genocida, podjele, rasparčavanja putem genocida, koji Tuženik i njegovi agenti i saradnici neprekidno zločinački nad nama sprovode, kršeći Konvenciju o genocidu i Rješenje ovog Suda od 8. aprila.

Sudska deklaracija u tom cilju će u ovom trenutku znatno doprinijeti očuvanju "prava" prema Konvenciji o genocidu u okviru

značenja člana 41. Statuta. U suprotnom, bez jedne takve deklaracije o našim "pravima" saglasno Konvenciji o genocidu, koju bi ovaj Tribunal izrekao u sadašnjem momentu, Bosna i Hercegovina neće moći da raspravlja o svom predmetu na osnovu dokaza u predmetu pred istim ovim Sudom, zbog toga što će nas Tuženik uskoro podijeliti, rasparčati, anektirati, pripojiti i uništiti. Ovo nije pretjerivanje, nego činjenično stanje.

U slučaju da Sud odluči da sada donese jednu takvu deklaraciju o našim "pravima" iz Konvencije o genocidu, tada bilo bi na svim ostalim zemljama potpisnicama Konvencije o genocidu da odluče šta će slijedeće učiniti. A to bi uključilo i 12 zemalja članica Vijeća sigurnosti koje su, također, zemlje potpisnice Konvencije o genocidu - na njima je da odluče šta će nakon toga uraditi. Mi ne tražimo od Suda da im naredi da nešto urade, nego jednostavno da razjasni naša prava.

Ovo nas zatim dovodi do Devete predložene mjere zaštite:

9. Da bi ispunile svoje obaveze saglasno Konvenciji o genocidu u datim okolnostima, sve zemlje potpisnice Konvencije moraju imati mogućnost da obezbijede Vladi Bosne i Hercegovine na njen zahtjev vojno naoružanje, opremu, materijal i oružane snage (pripadnike kopnene vojske, mornarice i avijacije).

Član 1. Konvencije o genocidu jasno kaže:

> "Ugovorne strane potvrđuju da je genocid, bez obzira da li je počinjen u vrijeme mira ili u vrijeme rata, zločin po međunarodnom pravu, *čime se one obavezuju* da će ga spriječiti i kazniti". (Naglasak dodat).

Tako su sve zemlje potpisnice Konvencije o genocidu obavezne spriječiti Tuženikova genocidna djela, kao i podjelu i rasparčavanje putem genocida naroda i države Bosne i Hercegovine. U suprotnom, mi imamo "pravo" na pomoć od drugih zemalja potpisnica Konvencije o genocidu, koje ovaj Sud može zaštititi po članu 41. Statuta putem deklaracije.

Član 41. ovlašćuje ovaj Sud da izrekne "one privremene mjere" koje smatra neophodnim za očuvanje "prava" Bosne i Hercegovine.

Zbog jedinstvenih okolnosti ovog slučaja i zbog kritičnog vremena u historiji naše nacije, smatramo da deklaracija o našim "pravima" ovoga Suda u okviru devet predloženih proivremenih mjera može spasiti narod i državu Bosnu i Hercegovinu da ih Tuženik ne istrijebi, poništi i ne likvidira.

Što se tiče Desete predložene mjere privremene zaštite, moja me Vlada obavijestila da jedinice mirovnih snaga UN u Tuzli sprječavaju dostavu humanitarne pomoći narodu Bosne i Hercegovine. Neki vjeruju da je ta mjera prinude izvedena u cilju prisiljavanja Vlade Bosne i Hercegovine da prihvati takozvani Plan podjele, kojega su u zavjeri skovali predsjednik Srbije i predsjednik Hrvatske uz podršku i odobravanje Specijalnog izaslanika EZ Dejvida Ovena i sadašnjeg Specijalnog izaslanika UN-a Torvalda Stoltenberga. Bilo kako bilo, mi tražimo od Suda da naloži mirovnim snagama UN u Tuzli da učine sve što je u njihovoj moći da obezbijede slobodan prolaz humanitarne pomoći nedužnom narodu Bosne i Hercegovine, a u vezi s tim, naš me Ministar vanjskih poslova obavijestio da se u okolini Tuzle nalazi skoro milion ljudi koji su na pragu gladi. Konačno, na kraju našeg Zahtjeva za privremenim mjerama, vidite da smo tražili da Sud primijeni svoja ovlašćenja po članu 75. Pravila suda kako bi odredio privremene mjere *proprio motu*. Predložili smo nekoliko dodatnih privremenih mjera koje bi Sud mogao prihvatiti kao adekvatne i naložiti Tuženiku da ih se pridržava jednom i zauvijek, kao i mehanizam i sredstvo za njihovo sprovođenje.

Uglavnom, tražimo od Suda da odobri takvu i sličnu dalju pomoć koju u sadašnjem trenutku smatra pravičnom, ispravnom, potrebnom i zadovoljavajućom da spasi narod i državu Bosnu i Hercegovinu od genocida i podjele, rasparčavanja, aneksije, pripajanja, uništenja i gubitka članstva u UN pomoću genocida, o čemu se u ovom trenutku očigledno razmišlja. Još jednom moram da vam skrenem pažnju na moja dva saopštenja od 6. i 7. augusta 1993. godine, koja se već nalaze u sudskom spisu. S dužnim uvažavanjem časnih sudija ovoga Suda, vaša je obaveza prema Povelji UN, prema Statutu ovoga Suda, prema Pravilima Suda i prema Konvenciji o genocidu, naročito prema

njenom članu 8, da pronađete bilo kakav oblik pomoći u cilju spašavanja naroda i države Bosne i Hercegovine da ih Tuženik ne bi iskorijenio niti uništio. U tom smo pravcu također zatražili od Suda da aktivno posmatra situaciju u Bosni i Hercegovini na neodređeno vrijeme u budućnosti, kako bi mogao odrediti privremene mjere *proprio motu*, ne čekajući na podnesak našeg novog pismenog Zahtjeva. Zbog Tuženikove barbarske agresije i genocida, izuzetno mi je teško da kao generalni zastupnik komuniciram sa vlastima, Vladom u Sarajevu, kako bih dobio instrukcije kada da se pojavim na Sudu. Vrijeme je od esencijalnog značaja za narod i državu Bosne i Hercegovine.

Ovdje se moram ukratko osvrnuti na Tuženikov nedavni Zahtjev za jednom privremenom mjerom zaštite protiv Republike Bosne i Hercegovine od 9. augusta 1993. g. i pokušaću biti kratak. Najiskrenije, ova me procedularna gluma podsjetila na vrijeme kada je nacistička vlada, prije samo nešto više od jedne generacije, neslavne Kristalne noći (Kristallnacht) 9. novembra 1938. godine, optužila njemačke Jevreje za vandalsko uništavanje sinagoga i jevrejske imovine, a zatim im naredila da plate za štetu koju su im sami nacisti nanijeli.

Tuženikov se prozirni pokušaj da prikaže da oni nisu počinitelji zločina genocida lako može pobiti ako se Sud pozove na bilo koji dokumenat naveden u našoj Tužbi ili na bilo koji do sada podneseni dokazni materijal u ovom predmetu. čak je to i Tuženikov zastupnik izravno priznao u svom Zahtjevu od 9. augusta 1993:

> "Iako je sveobuhvatni dokaz o zločinima genocida koji se sada vrši nad srpskim narodom i time nastale odgovornosti takozvane Republike BiH teško pronaći u datim okolnostima..."

Nema opravdanog razloga za nepostojanje ovoga dokaza: jednostavno, on ne postoji!

Tuženik i njegovi agenti i saradnici do sada su nezakonito okupirali već 75 procenata suverene teritorije Republike Bosne i Hercegovine. A oni još uvijek ne mogu prezentirati bilo kakav neovisni i valjani dokaz

da je Republika Bosna i Hercegovina odgovorna za zločine genocida prema vlastitim srpskim građanima. To je zato što ovaj dokaz ne postoji. Uprkos njegovim najvećim naporima, Tuženik nije u mogućnosti da prezentira takav dokaz kao što je to njihov sadašnji zastupnik priznao još nedavno, 9. augusta 1993., to jeste prije manje od dvije sedmice.

Poređenja radi, u našoj Tužbi kao i u svim našim narednim podnescima Sudu, pozivali smo se i oslanjali na brojnu dokumentaciju raznih organa Ujedinjenih nacija - Vijeća sigurnosti, Generalne skupštine, Komisije za ljudska prava i njenog specijalnog izvještača, Evropske zajednice i neutralnih vlada kako bi smo potkrijepili naše izjave i naš Zahtjev za privremenim mjerama. Ako pročitate ovu masu vanjske, nezavisne, objektivne dokumentacije, vidjećete da nema dokaza da je Vlada Republike Bosne i Hercegovine izvršila bilo kakvu genocidnu radnju protiv svojih sopstvenih državljanja srpske nacionalnosti. Pozivam Tuženika da prezentira takav dokaz iz bilo kojeg vanjskog objekvinog i nezavisnog izvora. Do sada Tuženik nije to uspio učiniti, uprkos činjenici da je zajedno sa svojim agentima i saradnicima ilegalno okupirao 75 procenata naše suverene teritorije. Gdje je dokaz? To sam već rekao i prošli put kad sam bio ovdje pred Sudom. Jednostavno ne postoji.

Jedini dokumenti koje je Tuženikov zastupnik predočio Sudu kao uporište svog Zahtjeva su dokumenti koje je on sam sačinio. Nema ni jednog dokumenta bilo koje vanjske organizacije. Tuženikove optužbe nisu potvrđene niti od jednog vanjskog, nezavisnog, objektivnog izvora. Zaista, nekoliko od ovih dokumenata, ako ih pažljivo pročitate, priznaju da se ostala svjetska zajednica ne slaže sa optužbama iznesenim u ovim dokumentima. Iz toga proističe da ako Sud prihvati optužbe iznesene u Tuženikovim dokumentima, mora, takođe, povjerovati da svi u cijelom svijetu lažu u vezi sa situacijom o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini - uključujući Vijeće sigurnosti, Generalnu skupštinu, Komisiju za ljudska prava, njenog specijalnog izvještača, Evropsku zajednicu, Vladu SAD,

Međunarodnu komisiju za amnestiju (Amnesti internešenel) i Komitet za ljudska prava (Hjuman rajt voč), da nabrojim samo neke.

Tuženik uvjerava Sud da ovaj put oni govore istinu. Pa ipak Sud sada zna da je tadašnji Tuženikov zastupnik istupio u ime svoje Vlade suprotno istini tokom zasjedanja od 2. aprila 1993. godine, a tvrdim da ni 9. aprila Tuženikov zastupnik ponovo nije govorio istinu u svojoj izjavi da postoji dokaz da je Vlada Bosne i Hercegovine počinila genocid protiv svojih sopstvenih državljana. Štaviše, upravo suprotno je istina; Tuženik i njegovi agenti i saradnici su ti koji vrše zločine genocida nad onim srpskim građanima Republike Bosne i Hercegovine koji podržavaju našu Vladu i teže da održe i odbrane svoje bosansko državljanstvo i nacionalnost. I njih, isto tako, ubijaju zajedno sa Muslimanima, Hrvatima, Jevrejima i drugima.

Uporedbe radi još jednom, Republika Bosna i Hercegovina se sve do danas tokom cijelog procesa oslanjala i pozivala skoro isključivo na činjenične optužbe bazirane na vanjskim, objektivnim i neutralnim izvorima. Ne bih omalovažavao Sud prezentirajući vam našu internu dokumentaciju koju posjedujemo. Naš je stav da Sud treba da se oslanja na izvore izvan naših vlastitih, kada dođe do odlučivanja o privremenim mjerama, bilo da je to 8. aprila ili danas. Zbog hitnosti postupka i urgentne prirode ovih zasjedanja, tražimo od Suda da se pozove na vanjske, objektivne, nezavisne i neutralne izvore, a ne na izvore čiji su autori iz redova samih strana u ovom sudskom procesu, jer mi smatramo da je to najbolji način za nastavak rasprave. Ako i kada dođemo do postupka na osnovu stvarnih dokaza, onda namjeravamo, naravno, u cjelosti prezentirati brojne dokaze koje je Vlada Bosne i Hercegovine sakupila da potkrijepi svoje činjenične optužbe. U ovom trenutku, Sud i Tuženik se mogu kritički osvrnuti na ovakav dokaz. Uvjereni smo da će naši vlastiti interni dokumenti izdržati i najkritičkije ispitivanje i bez sumnje opravdati dokazivanje činjeničnih optužbi izloženih u našoj izmijenjenoj i dopunjenoj Tužbi, a svakako i u našem sadašnjem Zahtjevu.

U međuvremenu, u cilju donošenja privremenih mjera, za sada tražimo da se Sud ne oslanja na dokaz koji je Tuženik sam izradio,

pogotovo kada takozvani "dokaz" nije potkrijepljen činjenicama iz vanjskog, nezavisnog, objektivnog i neutralnog izvora, bilo od strane neke vlade, neke međunarodne organizacije ili zvaničnika, ili neke organizacije za ljudska prava. Na osnovu toga, uz svo poštovanje, tražimo od Suda da odbaci Tuženikov Zahtjev za ovu privremenu mjeru protiv Republike Bosne i Hercegovine, kao što je to već uradio svojim Rješenjem od 8. aprila 1993. Ne postoji dokaz koji će podržati Tuženikov Zahtjev pa prema tome, ne postoji ni potreba da Sud udovolji ovom Zahtjevu.

Na kraju moram dati kratki komentar o "memorandumu" koji je izradila takozvana "Jugoslovenska državna komisija za ratne zločine i genocid" u aprilu 1993., čiji primjerak imate, a koji je dostavljen i Generalnoj skupštini i Vijeću sigurnosti 2. juna 1993. Pravo stanje stvari je da su Tuženik i njegovi agenti i saradnici ti koji čine masovne zločine genocida nad jadnim narodom u istočnoj BiH, a naročito u blizini Srebrenice. Tuženikove genocidne radnje su ustvari pravi razlog zašto su ovi bosanski državljani pobjegli u takozvane "sigurne luke" (save havens) u istočnoj Bosni i Hercegovini, uključujući naročito Srebrenicu. Ovaj Tuženikov memorandum, sačinjen u osobnom interesu, pokušava da izvrne istinu. Narod koji živi u istočnoj Bosni i Hercegovini je bio taj koji je pretrpio najteže i najgore žrtve zločina genocida *per capita*, a koje su počinili Tuženik i njegovi agenti i saradnici. Formacije raznih milicijskih snaga koje djeluju u ime Tuženika su te koje zločinački sprovode "etničko čišćenje" što predstavlja oblik genocida u dijelu skoro cijele istočne Bosne i Hercegovine, osim u takozvanim "sigurnim lukama" uključujući Srebrenicu, koja, kao što znate, ni sama nije veoma sigurna. Tražimo da se Sud kritički osvrne na brojne mape koje već kruže u javnosti, a koje se odnose na "etničko čiščenje" što ga Tuženik sprovodi u istočnoj Bosni i Hercegovini. I ako pogledate te mape uključujući takozvane "sigurne luke" vidjećete da je narod Bosne i Hercegovine, žrtva tog genocida, a ne počinitelj.

Zaista je interesantno da strana 79. Memoranduma govori o tome da se prilikom njegove izrade i prikupljanja njegovog dokaznog

materijala "Jugoslovenska državna komisija za ratne zločine i genocid" oslanjala na dokaze koje su dostavili "komande i jedinice vojske Republike Srpske". Ponavljam: "komande i jedinice vojske Republike Srpske". To je ta ista komanda i to su te iste jedinice vojske Republike Srpske koje vrše najužasnije zločine genocida protiv naroda i države Bosne i Hercegovine, kršeći pritom Konvenciju o genocidu iz 1948. i Rješenje ovog Suda od 8. aprila 1993. U okvirima zdrave javne politike i općeg međunarodnog prava, Sud ne smije prihvatiti kao takozvane dokaze bilo kakve optužbe koje je Tuženik sačinio na bazi materijala kojeg su prikupili i fabrikovali njegovi agenti i saradnici u Bosni i Hercegovini, vojska Republike Srpske, utemeljenog na onome što su sami počinili, na masovnim zlodjelima genocida, ubistvima, sistematskim silovanjima, mučenjima, pljački, vandalskom devastiranju domova i imovine. Kako se usuđuju pozivati se na naoružane formacije milicije i armije Republike Srpske u izradi takvih izvještaja i zatim vrijeđati Sud, a pogotovu Vijeće sigurnosti, podnoseći vam takvu dokumentaciju? Ti su ljudi ubojice i zločinci; ljudi koji su sačinili takav izvještaj - to je Tuženik. Zbog toga mislim da treba da odbacite njegov Zahtjev. Ustvari, strana 79. Memoranduma predstavlja samo još jedan dodatni dokaz da Tuženik sarađuje sa "komandom i jedinicama vojske Republike Srpske". To su priznali u svom podnesku Vijeću sigurnosti, a sada i u podnesku ovom Sudu. Ponovo se tako vraćamo na našu tačku u vezi sa komandom i kontrolom, gdje smo tvrdili da Tuženik djeluje u saradnji s njima. Ovakvo zvanično Tuženikovo priznanje je još jedan razlog zašto Sud treba da udovolji našem Zahtjevu za određivanje deset mjera zaštite od 27. jula 1993., a da odbaci kao politiku zdravog razuma Tuženikovu traženu mjeru od 9. augusta 1993. Tuženik nije još ni postavio predmet *prima facie*, kao ni na bazi činjenica niti zakona, kako bi opravdao svoj Zahtjev. U poređenju s tim, Republika Bosna i Hercegovina je sačinila mnogo jači predmet nego *prima facie* i na bazi činjenica i na bazi zakona - da Tuženik sa svojim agentima i saradnicima kao što su "komanda i jedinice vojske Republike Srpske" (str. 79) vrši zločinačka djela genocida protiv naroda i države Bosne i Hercegovine. Stvarne

činjenice ovog predmeta su dostupne cijelom svijetu na uvid. Mi tražimo da Sud zauzme sudsko stanovište u odnosu na ono što cijeli svijet zna da je istinito u svrhu odlučivanja o ovim Zahtjevima za privremenim mjerama.

Na završetku mog današnjeg kratkog izlaganja, želim da skrenem pažnju Suda na jedan kratki stav izdvojen iz dugačke pregovaračke historije Konvencije o genocidu, koji zvuči naročito proklamativan, a po tačci koja se odnosi na naš sadašnji Zahtjev za dodatnim privremenim mjerama. Htio bih citirati komentar g. Zureka (Zourek) iz Čehoslovačke, minhenske žrtve, sa 103. zasjedanja šestog komiteta održanog 28. novembra 1948. godine:

> "G. Zurek (Čehoslovačka) rekao je da je Komitet vodio diskusiju o garancijama za primjenu Konvencije. Ove garancije treba da budu u skladu sa predmetom Konvencije, a to je da se osigura sprječavanje i kažnjavanje zločina genocida. Genocid proističe iz rasne, nacionalne ili vjerske mržnje. Taj se zločin može počiniti neočekivano i u širokim razmjerama. Zakonske garancije, međutim, izgleda da sporo osiguravaju efikasnu zaštitu od njegovog izvršenja.
> *Predstavnik Čehoslovačke je primijetio da je sasvim opravdano povjerovati da bi čitava ona ljudska zajednica koja je u opasnosti mogla biti masakrirana prije završetka postupka ustanovljenog kod Međunarodnog suda pravde*. Čehoslovačka delegacija je tražila da se nadzor nad obezbjeđenjem dosljedne primjene Konvencije povjeri Vijeću sigurnosti, koje ima na raspolaganju odgovarajuća sredstva za zaustavljanje zločina genocida, u slučaju da do toga dođe ..." (Vidi *Službeni zapisnici Generalne skupštine, treća sjednica, poglavlje 1, šesti komitet, pravna pitanja, od 21. septembra - 10. decembra 1948., na strani 439*). (Naglasak dodat).

Kao što svi znamo ovaj prijedlog na sreću nije prihvaćen. Vijeću sigurnosti nisu povjerena isključiva ovlaštenja po pitanju genocida; ovom je Sudu data odgovarajuća nadležnost, a u nekim primjerima,

smatramo, i superiornija nad ovlaštenjima Vijeća Sigurnosti da se bavi zločinom genocida kako to Konvencija nalaže.

Uz sve uvažavanje g. Zureka, mislimo da Međunarodni sud pravde ima stvarnu moć prema članu 41. Statuta da pruži garanciju da narod Bosne i Hercegovine neće biti "masakriran prije završetka postupka ustanovljenog kod Međunarodnog suda pravde". Zbog toga i postoji član 41. Da ponovim, član 41. jasno kaže: "Sud će imati ovlaštenje da odredi, ako smatra da okolnosti to zahtijevaju, *bilo koje* privremene mjere koje treba da se poduzmu u cilju zaštite uzajamnih prava obje strane". (Naglasak dodat).

Uprkos predviđanjima koje je g. Zurek izrekao prije skoro 45 godina, očigledno je da Vijeće sigurnosti, zbog ozbiljnih političkih nesuglasica između zemalja stalnih članica Vijeća sigurnosti, nije bilo u stanju, da citiram riječi g. Zureka, "da intervenira potrebnom brzinom" u slučaju genocida u Bosni i Hercegovini, koji se zločinački vrši nad nama. Pa ipak se istrjebljivanje naroda i države Bosne i Hercegovine nastavilo neprekidno, nesmanjenim intenzitetom od 8. aprila 1993. kako je potvrđeno u našem izmijenjenom i dopunjenom Zahtjevu. Uistinu, situacija je sada mnogo gora i mnogo opasnija pošto Tuženik javno planira, priprema, kuje zavjeru, predlaže i pregovara o podjeli, raspadu, aneksiji, pripajanju i uništenju Bosne i Hercegovine pomoću genocida, kršeći Konvenciju o genocidu i Odluku ovog Suda od 8. aprila. Ovo će imati za posljedicu to da će milion potpuno nedužnih ljudi, žena i djece biti izloženo "etničkom čišćenju" i genocidnim radnjama u Bosni i Hercegovini.

Tražimo od Suda da izrazi svoje zvanično sudsko mišljenje o ozbiljnim političkim nesuglasicama stalnih zemalja članica Vijeća sigurnosti, što ih je do sada sprječavalo da preduzmu odlučne mjere "za prevenciju" genocida što ga Tuženik neprekidno čini nad narodom i državom Bosnom i Hercegovinom. Od stalnih članica Vijeća sigurnosti se članom I Konvencije o genocidu zatijeva da zaustave genocid. Sve stalne članice su zemlje potpisnice Konvencije o genocidu i obavezale su se članom I da spriječe genocid protiv Bosne i Hercegovine, pa ipak do danas nisu ispunile ovu obavezu, tako da

sada mi tražimo od Suda da preduzme što je potrebno u vezi s time, da razjasni naša prava prema Konvenciji za što posjedujete ovlašćenje po članu 41. Statuta.

Ove političke nesuglasice između stalnih članica Vijeća sigurnosti su stvar javnog mnijenja. O tome možete čitati u raspravama Vijeća sigurnosti. O tome možete čitati na stranicama dnevnih novina - neću ovdje sada ulaziti u detalje oko toga. Ali u nedostatku takve inicijative od strane Vijeća sigurnosti sada leži odgovornost na ovom Sudu "da intervenira potrebnom brzinom" kako bi zaštitio narod i državu Bosnu i Hercegovinu od "masakriranja prije nego što se okonča proceduralni postupak ustanovljen kod Međunarodnog suda pravde". Tvrdimo da član 41. Statuta pruža Sudu sva zakonska ovlaštenja koja su mu potrebna po Povelji UN da prihvati naše predložene dodatne mjere zaštite kao i svaku drugu pomoć koju Sud smatra potrebnom i dovoljnom u ovim tragičnim i očajničkim okolnostima u kojima se danas nalazi narod Bosne i Hercegovine.

Kada se povučete na razmatranje našeg tekućeg Zahtjeva, molim vas da ne zaboravite da su u pitanju sami životi, dobrobit, zdravlje, sigurnost, fizički, mentalni i tjelesni integritet, domovi, javna i lična imovina stotina hiljada potpuno nedužnih ljudi, žena i djece, koji vise o koncu iščekujući sljedeću odluku ovog Suda. Nemojte sada pogriješiti: ovo može biti zadnja prilika koju ovaj Tribunal može imati da spasi i narod i državu Bosnu i Hercegovinu da ih Tuženik ne istrijebi i ne uništi. Bog će zabilježiti vaš odgovor na naš sadašnji Zahtjev za vijek v'jekova!

Hvala na pažnji. I neka bog bude s vama u ovom kritičnom trenutku historije naše nacije!

PREDSJEDNIK. Hvala velika, profesore Bojl. Time zaključujem izlaganje Bosne i Hercegovine u ovom postupku. Nastavićemo zasjedanje sutra u 10.00 sati ujutro kada ćemo čuti izlaganje Jugoslavije, a zatim, sutra poslije podne, da ponovo saslušamo oba odgovora. Hvala svima.

Sud je okončao vijećanje u 12.50 h.

Međunarodni sud pravde
HAG

GODINA 1993.

Javno zasjedanje

održano u četvrtak 26. augusta 1993. u 10.00 h, u Palati mira, predsjednik sir Robert Dženingz predsjedava u predmetu koji se odnosi na primjenu Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida (Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije - Srbije i Crne Gore) Zahtjevi za određivanje privremenih mjera

Broj 2

AUTENTIČNI ZAPISNIK

Prisutni:
Predsjednik ser Robert Dženingz, *podpredsjednik* Oda, *suci:* Švebel, Bedžaui, Ni, Evensen, Tarasov, Gijom, Šahabudin, Agilar Modsli, Veramantri, Adžibola, Herceg; *suci ad hoc* Loterpat, Kreča; *Zapisničar suda*: Valensija-Ospina.

Vladu Republike Bosne i Hercegovine zastupaju:
Njegova ekselencija g. Muhamed Šaćirbegović, ambasador i stalni predstavnik Bosne i Hercegovine u Ujedinjenim nacijama; G. Frensis A. Bojl, profesor međunarodnog prava, *u svojstvu zastupnika*; G. Fon van den Bizn, advokat, g. Kavar Kureši, advokat iz Engleske, *u svojstvu advokata i pravnog savjetnika*; G. Mark Veler, asistent

predavača na Pravnom fakultetu Univerziteta u Kembridžu i viši saradnik istraživač Koledža Sv. Katarine u Kembridžu, *u svojstvu pravnog savjetnika*.

Vladu Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) zastupanju:

G. Rodoljub Etinski, profesor na Pravnom fakultetu u Novom Sadu, Jugoslavija, g. Đorđe Lopičić, diplomirni pravnik, otpravnik poslova u ambasadi Savezne Republike Jugoslavije u Holandiji, *u svojstvu zastupnika*; G. Šabtai Rozen, advokat iz Jerusalema u Izraelu, g. Miodrag Mitić, diplomirani pravnik, glavni pravni savjetnik Saveznog ministra vanjskih poslova, *u svojstvu pravnih savjetnika i advokata*.

PREDSJEDNIK: Danas ćemo saslušati predmet Jugoslavije i najprije g. Etinskog.

G. ETINSKI: G. Predsedniče, uvažene sudije, dozvolite da se obratim s poštovanjem.

Zovem se Rodoljub Etinski. Profesor sam međunarodnog prava na Univerzitetu u Novom Sadu. Velika mi je čast da se pojavim pred ovim Sudom kao predstavnik Savezne Republike Jugoslavije.

Prvo bih želio da čestitam sucu Gezi Hercegu na izboru.

Držeći se uputstava predsednika Suda da treba da poštujemo i održimo civilizirani nivo rasprave dostojan ovoga Suda, uzdražaću se od uvredljivih primedbi kakve je predstavnik Tužitelja uputio juče mojoj Vladi. Njegove uvrede vređaju sudsku proceduru, pa moram zadržati sva prava, uključujući i pravo na osporavanje Tužbe zbog takvih nedopustivih izjava.

U dva navrata, 9. i 23. augusta 1993. godine, dostavio sam u pismenoj formi svoje komentare na Drugi zahtev za određivanje privremenih mera, kao i na njegove izmjene i dopune, osim na one od 23. i 24. augusta. U njima se nalaze informacije koje se ne odnose na predmetni slučaj.

Na žalost, bio sam primoran da pošaljem putem faksimila ove pismene podneske, pa ne znam da li su čitki. Originale podnesaka smo

prosledili sekretarijatu Suda 24. augusta i siguran sam da ćemo od njih dobiti zadovoljavajuće kopije. Imajući to u vidu, nemam nameru ovde sada iznositi sadržaj tih komentara.

Izjave u ime Savezne Republike Jugoslavije će dati sledeće osobe: Dr Miodrag Mitić, glavni pravni savetnik Ministarstva vanjskih poslova SRJ će u svojoj široj prezentaciji podvući činjenice značajne za krizu u bivšoj Jugoslaviji. Ovo je neophodno zbog prirode privremenih mera koje druga strana zahteva. To je, takođe, potrebno da bismo uopće razumeli predmet u celosti.

Zatim će moj saradnik, kozastupnik, dr Đorđe Lopičić, otpravnik poslova u Kraljevini Holandiji, obrazložiti naše razloge zbog kojih je Jugoslavija podnela Zahtev za privremene mere. Uvaženi profesor Šabtai Rozen će zatim izložiti naše generalno pravno stanovište.

Hvala gospodine predsedniče. Ako dozvolite, g. Mitić će uzeti reč.

PREDSJEDNIK: Hvala lijepo, gosp. Etinski. Dr Mitić.

Dr MITIĆ: G. Predsedniče, uvažene sudije. Dozvolite mi da se ukratko osvrnem na pozadinu koja je pravno važna za kasnije nastalu poznatu jugoslovensku krizu, odvajanje nekih jugoslovenskih republika od tadašnje Federacije - Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) - izbijanje oružanog sukoba i građanskog, etničkog i verskog rata u Bosni i Hercegovini, kao i za našu diskusiju o legitimnosti takozvane Vlade Bosne i Hercegovine i odgovornosti Vlade SFRJ, kao i SR Jugoslavije. Razvoj događaja na teritoriji bivše jugoslovenske republike Bosne i Hercegovine se ne može oceniti bez razmatranja osnovnih razloga i prirode sadašnjeg rata, što se odnosi, takođe, i na zločine koji su se tamo desili, a koje je i Vlada Jugoslavije u više navrata najoštrije osudila, bez obzira na to ko su bili počinitelji.

Ustav SFRJ, sa Bosnom i Hercegovinom kao jednom od njenih federalnih jedinica, sadržavao je klauzulu o pravu na samoopredelenje naroda, ali nije ustanovio proceduru za njeno sprovođenje. Nasilno i protuzakonsko otcepljenje Republike Slovenije praćeno je otcepljenjem Republike Hrvatske, a njihove deklaracije o nezavisnosti su proglašene nevažećim kod Ustavnog suda Jugoslavije, jer je

rukovodstvo tadašnje Jugoslavije tražilo način kako da sačini zajednička pravila na osnovu kojih se mogu primeniti prava naroda na samoopredelenje. Ustav SFRJ iz 1974. godine koji je tada bio na snazi, predviđao je da se bilo kakve promene jugoslovenskih granica ili njenih federalnih jedinica, to jest republika, mogu jedino izvesti uz saglasnost svih ostalih republika. Samo su državne granice Jugoslavije bile priznate od strane najviših međunarodnih i državnih zakonodavnih vlasti. Granice među republikama su bile samo administrativne prirode i ni jedan organ Federacije ni republika ih nije zacrtao niti ozakonio. To što su neke zemlje pa i međunarodna zajednica priznale ove otcepljene jugoslovenske republike u okvirima njihovih administrativnih granica nije predstavljalo samo povredu Ustava Jugoslavije i njenih međunarodno priznatih granica nego i povredu principa nemenjanja granica silom.

Šta se u ovom konkretnom slučaju desilo sa bivšom jugoslovenskom republikom Bosnom i Hercegovinom? Ova je republika nastala tek nakon Drugog svetskog rata kao federalna jedinica unutar Jugoslavije i kao zajednica tri konstitutivna naroda - Srba, Muslimana i Hrvata. Prije proglašenja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1918. godine, teritorija Bosne i Hercegovine je bila u sastavu Austro-Ugarske monarhije, koju je naseljavao jugoslovenski narod i koja se 1918. godine pripojila državi Srba, Hrvata i Slovenaca i tako zajedno sa Vojvodinom, Kraljevinom Srbijom i Kraljevinom Crnom Gorom činila zajedničku Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Kao rezultat toga, Srbima i Hrvatima u Bosni i Hercegovini je dat status konstitutivnog naroda, pošto su stolećima neprekidno živeli na tom teritoriju. Otcepljenjem jednog dela Jugoslavije, Srbi su izgubili ne samo svoju zajedničku državu nego i pravo na samoopredelenje, to jeste da se izjasne o svojoj budućnosti u Republici Hrvatskoj i Republici Bosni i Hercegovini. Petnaestog oktobra 1991. godine, kršeći Ustav SFRJ, Skupština bivše Republike Bosne i Hercegovine je prihvatila Rezoluciju o položaju Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine u odnosu na jugoslovensku krizu i Memorandum o suverenosti Bosne, za koju su predstavnici muslimanskog i hrvatskog

naroda glasali, a protiv koje se srpski narod snažno usprotivio. Predsedništvo SFRJ je dostavilo 9. januara 1992. godine Arbitražnoj komisiji Konferencije o bivšoj Jugoslaviji u Hagu svoja stanovišta i mišljenje o pravu srpskog naroda na samoopredelenje u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Devetog januara 1992., kada je već bilo očigledno da će se muslimanska i hrvatska strana, u suprotnosti sa principima dogovora, odvojiti od Jugoslavije i pretvoriti BiH u muslimansko-hrvatsku državu, srpski delegati su doneli Deklaraciju o proglašavanju republike sprskog naroda u BiH, čiji je Ustav usvojen i proglašen 27. marta 1992. godine, devet dana nakon što su izjave o principima konstituirajućih odnosa potpisale muslimanske i hrvatske političke partije na vlasti u Bosni i Hercegovini. Sedmog aprila 1992. godine EZ je priznala takozvanu BiH, uprkos svim ovim činjenicama i upozorenjima, dok je istog dana Skupština srpskog naroda proglasila nezavisnu državu pod nazivom Srpska Republika Bosna i Hercegovina (odlukom skupštine kasnije prozvana Republika Srpska). U međuvremenu su vlasti takozvane Republike Bosne i Hercegovine primenile silu i teror protiv srpskog naroda (prvi napad muslimanskih ekstremista se desio na srpskoj svadbi u Sarajevu), kao i protiv jedinica Jugoslovenske armije stacioniranih u BiH. Rukovodstvo SFRJ je tražilo načina da spreči izbijanje oružanog sukoba i u tom cilju 23. aprila 1992. u Sarajevu, g. Alija Izetbegović, g. Radovan Karadžić i g. Franjo Boras, u ime muslimanske, hrvatske i srpske nacionalne zajednice potpisali su Deklaraciju o obustavljanju vatre.

Dvadesetsedmog aprila 1992. usvojen je i proglašen Ustav Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) zajedno sa Deklaracijom skupštine koja je izričito saopštila da SRJ nema nikakvih teritorijalnih pretenzija prema bilo kojoj susednoj državi. Već sledećeg dana, 28. aprila, Predsedništvo Jugoslavije je donelo odluku da zaduži Vrhovnu vojnu komandu za izradu plana za transformaciju snaga JNA u armiju SRJ, uz napore da se povuku preostale jedinice JNA, a čije je povlačenje u SRJ sprečavalo muslimansko-hrvatsko rukovodstvo raznim napadima na kasarne. Predsedništvo SFRJ je 4. maja 1992. naredilo svim vojnim licima u BiH da se vrate na teritoriju Jugoslavije u roku od najviše

petnaest dana. Sledeći dan, predstavnici Predsedništva BiH, JNA i EZ potpisali su sporazum o obustavi vatre u Bosni i Hercegovini koji je trebalo da zaustavi napade na kasarne JNA i omogući trupama da se povuku. Istog dana Predsedništvo Jugoslavije posebnom izjavom poziva vođe tri nacionalne stranke Bosne i Hercegovine da postignu sporazum oko preuzimanja vojnih formacija, u čijem su sastavu bili građani Bosne i Hercegovine. Šestog aprila 1992. predstavnici srpske i hrvatske stranke u Gracu (Graz) potpisali su, Sporazum o trajnom prekidu vatre. 5. juna 1992. zadnji jugoslovenski vojnik je napustio teritoriju Bosne i Hercegovine i nakon jedanaest dana Predsedništvo Jugoslavije je uputilo memorandum Sekretaru UN, g. Butrosu Butros-Galiju u vezi sa prisustvom hrvatskih vojnih jedinica u Bosni i Hercegovini.

Gore navedene činjenice jasno potvrđuju sledeće:

1. Srpskom narodu u bivšoj jugoslovenskoj republici Bosni i Hercegovini muslimasko-hrvatska koalicija je uskratila pravo na samoopredelenje i prisilila ga, uprkos njegovoj volji izraženoj na referendumu,* da živi u novoproklamovanoj muslimansko-hrvatskoj državi, čime je povređen ne samo Ustav Jugoslavije već i Ustav Bosne i Hercegovine, a očigledno i fundamentalni principi međunarodnog prava na samoopredeljenje, nepovredivost granica i nemešanje u unutrašnje poslove drugih država (nakon što je EZ priznala Republiku BiH, uprkos ranije navedenim činjenicama i stava Konferencije o Jugoslaviji da će nove države biti priznate nakon završetka procesa pregovora).

2. Proglašavajući Ustav SRJ 27. aprila 1992., koji navodi da teritorije bivših republika Jugoslavije, s izuzetkom Srbije i Crne Gore, više ne pripadaju SRJ, Vlada Jugoslavije je odmah preduzela mjere za povlačenje JNA i njenu transformaciju u vojsku SRJ.

---

* Referendum diktiran od međunarodne zajednice Republika Bosna i Hercegovina je pod međunarodnom kontrolom sprovela 29. februara i 1. marta 1992. Na njemu se, uprkos opstrukciji organa vlasti u 30-tak opština i neotvaranju glasačkih mjesta za nezavisnost izjasnilo 63,4% glasača pa se iz rezultata ovog referenduma ne može izvući takav zaključak, niti je država "proklamovana" kao "muslimansko-hrvatska država".

3. Vlada Jugoslavije je ukazivala još od samog početka jugoslovenske krize da se političko rešenje oko teritorije bivše Republike BiH može postići jedino dogovorom sve tri nacionalne strane, to jest, tri nacije koje žive na tom području, uglavnom Muslimana, Srba i Hrvata. Jugoslovenska država i vlada nemaju nikakve teritorijalne aspiracije protiv bivše jugoslovenske republike Bosne i Hercegovine, ali ne priznaje državu poznatu kao Republika BiH (mnogi međunarodni protagonisti jugoslovenske krize su jasno izjavili da je priznavanje Bosne i Hercegovine bilo pogrešno i preuranjeno, za što je i naša vlada uložila protest kod Suda).

4. SRJ nije priznala ni Republiku Srpsku ni takozvanu Herceg-Bosnu, koja je proglašena prekjuče kao Neovisna Republika, mada oni, kao i Vlada Republike BiH, djeluju faktički kao vlade ovih pojedinih delova bivše jugoslovenske republike Bosne i Hercegovine. SRJ nije priznala takozvanu Republiku Bosnu i Hercegovinu u nastojanju da ustraje u primeni dogovora Konferencije o Jugoslaviji, koja je pitanje priznanja ostavila da se reši u širem kontekstu pregovaračkog procesa. Konferencija o Jugoslaviji je, međutim, priznala predstavnike sve tri vlade kao partnere u pregovorima.

5. Jugoslavija ne može biti nikako odgovorna za tok događaja na teritoriji bivše republike Bosne i Hercegovine, niti za ikakav zločin uključujući zločin genocida.

6. Vlada SR Jugoslavije je s pravom zabrinuta za sudbinu i status Srba koji žive u bivšoj republici Bosni i Hercegovini, zbog čega se pridružila naporima svetske zajednice za nalaženje mirnog rešenja i kraja građanskog, etničkog i verskog konflikta na području Bosne i Hercegovine, kao i za postizanje konsenzusa između tri nacionalne zajednice oko njihovog budućeg uređenja koje bi priznalo interese sve tri zajednice na istim osnovama.

7. Uprkos ozbiljnoj situaciji u samoj Jugoslaviji prouzrokovanoj sankcijama, SRJ dostavlja pomoć narodu koji živi na teritoriji pod kontrolom vlasti Republike Srpske. Mjesecima je takođe dozvoljavala prolaz preko svoje teritorije do međunarodnih skladišta, koja se koriste za raspodjelu pomoći narodu sa područja pod kontrolom takozvanih

vlasti Bosne i Hercegovine. Jugoslovenska je vlada preko svog Crvenog krsta u više navrata takođe ponudila humanitarnu pomoć stanovnicima i tih područja, ali su prvih nekoliko pošiljki, s izuzetkom pomoći upućene nevladinim organizacijama i pojedinačno građanima Sarajeva, odbijene od strane muslimanskih vlasti.

Zakoni na snazi u Saveznoj Republici Jugoslaviji zabranjuju paravojne organizacije pa tako Savezna Republika Jugoslavija nema paravojnih ili bilo kojih drugih formacija unutar ili izvan svoje teritorije.

Ne vidimo razloga da mi budemo optuženi za zločin genocida protiv ijednog naroda. Najmanje za ovaj gnusni zločin "nad narodom i državom BiH" kao u navodnim Tužiteljevim optužbama. Da je vlada Jugoslavije bila protiv Muslimana, sigurno ne bi dozvolila da se 37.000 muslimanskih izbeglica zadrži na njenom teritoriju. Niti bi desetine hiljada muslimanskih izbeglica koje su izašle preko jugoslovenske teritorije moglo naći utočište i bezbedno stići na svoja odredišta u raznim europskim zemljama.

Granice između Savezne Republike Jugoslavije i teritorije bivše Republike Bosne i Hercegovine se svakodnevno kontroliraju elektronikom iz vazduha, tako da nema potrebe da vas uveravam da Jugoslavija striktno poštuje svoje međunarodne obaveze.

Isto tako ne želim komentirati optužbe od strane Tužitelja u pogledu takozvane "podele" i "aneksije" Bosne i Hercegovine, kao ni zadnje predloge kopredsjedavajućeg Konferencije o bivšoj Jugoslaviji, koju je i Jugoslavija potpisala, u cilju konačnog mirnog rešenja krize BiH i u cilju prevencije daljih gubitaka ljudskih života, pošto se sve ovo direktno ne odnosi na naš prigovor na primenu Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida. čudno je i tužno da je Tužitelj učestvovao u pomenutim pregovorima i saglasio se s tim predlozima, a kasnije prosledio tako što je prvog dana hitno zahtevao od Međunarodnog suda pravde da na osnovu pretpostavki ovih razgovora preduzme privremene mere, a ne da ubrza proces nalaženja konačnog mirnog rešenja za sve tri nacionalne zajednice u Bosni i Hercegovini. Uvredljive reči koje je Tužitelj uputio predstavnicima

moje zemlje pred Međunarodnim sudom pravde, a naročito njegov uvredljiv stav prema kopredsjedavajućem Konferencije o bivšoj Jugoslaviji, sam po sebi jedan neprimeren čin, ne može doprineti rešavanju jugoslovenske krize niti ublažiti tragediju svih nacija koje žive u Bosni i Hercegovini.

Jugoslovenska vlada stoji na stanovištu da Tužitelj nema valjano ovlaštenje da govori u ime Bosne i Hercegovine. Mandat predsjednika Izetbegovića je već odavno istekao, kao što je primetio predsednik vlade takozvane Bosne i Hercegovine, g. Mile Akmadžić, u svom pismu Generalnom sekretaru UN i najvišim službenicima SAD, čije su kopije već dostavljene ovom Sudu. Predsedništvo takozvane Bosne i Hercegovine u međuvremenu napušta hrvatsko članstvo, a, takođe, više ni ne deli jedinstvenu podršku među muslimanskim članstvom, kako se vidi iz nekih njegovih javnih izjava. Prema tome, postavljam pitanje u čije se ime "narod i država BiH" brani? Oni koji su prihvatili, a zatim odbacili Kutiljerov (Cutilliero) plan, oni koji takođe prihvataju najnoviji plan za rešavanje bosanskohercegovačke krize istovremeno optužujući SR Jugoslaviju da ona želi podelu i aneksiju Bosne i Hercegovine, a onda prezentiraju svoj vlastiti plan, koji je više nego očigledno odbačen od strane i Hrvata i Srba u BiH a koji čak ni svi Muslimani ne prihvaju kao rešenje pravedno za sve?

Iako ova pitanja koje sam postavio ne spadaju u delokrug ovog Suda smatram da su značajna za razumevanje našeg predmeta i zato sam se na njih osvrnuo u svom izlaganju. Hvala, g. Predsedniče.

PREDSJEDNIK: Da, hvala. Dr Lopičić.

G. LOPIČIĆ: Hvala, g. Predsedniče, uvažene sudije.

Dozvolite mi da iznesem samo neke od najsvirepijih zločina koje su muslimanske snage počinile protiv srpskog naroda u bivšoj jugoslovenskoj republici Bosni i Hercegovini. Samo u druga dva svetska rata, broj žrtava kod Srba u Bosni i Hercegovini bio je neuporediv, proporcionalno njegovom broju, sa bilo kojim evropskim narodom u istom periodu.

I

Tokom Drugog svetskog rata, područje Srebrenice je bilo etnički očišćeno od Srba i u potpunosti pripadalo sledbenicima Islama.

Rezultat genocida protiv srpskog naroda u području Srebrenice je postao vidljiv nakon Drugog svetskog rata i obnove Jugoslavije. Nekada u većinskom broju, srpski se narod našao u manjini nakon Drugog svetskog rata, sa jedva trećinom ukupnog broja stanovnika.

Važno je primetiti da se u Jugoslaviji, nakon ratova i neoborivih dokaza o zločinima protiv srpskog naroda, koje u miru niko nije ni pobijao, nije uspostavila evidencija o žrtvama. Većina počinitelja ovih genocidnih radnji su ostali na slobodi. U području Srebrenice je registrovano samo oko petnaest takozvanih kolaboracionista okupatorskih snaga, od čega su samo nekolicini date simbolične kazne, koje su odslužili u zatvoru. Ne bismo ovo spominjali da se novi koljači nisu prikupili iz istih porodica. Cilj terora kojem su Srbi sada izloženi je isti kao i u toku ranijih ratova. To je da se svi Srbi isteraju jednom zauvek iz ovih područja. Zato svaki napad na srpsko selo ostavlja iza sebe samo pustoš, spaljene zgrade, opljačkanu i uništenu imovinu, srušene spomenike, groblja i crkve.

Svi dosadašnji napadi su po pravilu bili detaljno pripremljeni, sistematski isplanirani i izvedeni od strane velikog broja dobro naoružanih ljudi. Mete su u početku bile manja srpska naselja u nacionalno mešanim selima, kasnije izolovana srpska sela u okolini muslimanskih i konačno, preostale srpske naseobine.

Čini se da ni dani kada se izvršavaju napadi nisu proizvoljno izabrani. Teško je povjerovati da se ortodoksni praznici i dani svetih zaštitnika porodice (dan Sv. Đorđa, Sv. Vite, Sv. Petra, Božić itd.) koje seljaci slave ili dani kada su najzaposleniji na svojim njivama biraju bez nekog očitog razloga.

Ovu su taktiku potvrdili svi događaji koji slede.

Prve žrtve napada na srpske teritorije i srpski narod bila su iz naselja Gnjilane u srebreničkoj opštini i Blječeva u opštini Bratunac 6. maja 1992. godine na dan Sv. Đorđa, poslije čega su usledili napadi na

ostala srpska sela 7. januara 1993. godine (na Božić), kada je zadnje veliko srpsko selo u blizini Skelana i Bratunca bilo pregaženo i uništeno. Čak prije jeseni 1992., opština Srebrenica je skoro potpuno bila etnički očišćena od Srba.

Srbi su počeli napuštati samu Srebrenicu još od početka aprila i već od sredine maja grad je bio etnički čist. Samo nekoliko starijih osoba je danas tamo (ako su još živi). Naročito je masovan egzodus počeo 8. maja, a nakon ubistva Gorana Zekića, srpskog poslanika u tadašnjoj skupštini Bosne i Hercegovine. Njegov automobil su presreli Muslimani i izrešetali vatrom u neposrednoj blizini Srebrenice. Nakon toga, Srbi koji su ostali u gradu morali su bježati da spase svoje živote. Jedva je iko uspio uzeti sobom makar minimum od svoje imovine. Srpsko stanovništvo Srebrenice i njene okoline je sada u izbjeglištvu i ova je opština očišćena od srpske nacije.

Kolektivni počinitelji ovih zločina su muslimanske vojne ili paravojne jedinice.

Svi pokušaji Srba, koji su formirali svoju vlastitu, obično malobrojnu i slabo naoružanu seosku stražu, da odbrane svoja sela, ostali su bezuspešni.

Razaranje sela

Skoro je nemoguće u ovako kratkom pregledu navesti sve napade, paljenja i pljačkanje srpskih sela. U pitanju je blizu stotinu naseobina sa srpskim stanovništvom. Mi ipak verujemo da opis pustoši samo nekih od takvih sela i naselja može biti snažan dokaz njihove epopeje. Ono što se njima desilo u neku ruku je tipična sudbina ostalih naseobina. Ako postoje razlike, one se uglavnom odnose na imena napadača, počinitelja zločina, ali ne i na končan ishod njihovih napada. A taj krajni rezultat uvek su ubijeni ljudi, opljačkana imovina, zapaljena i uništena sela.

II ZLOČIN U BRADINI

Bradina, najveće srpsko selo sa 750 stanovnika, više ne postoji; 13. jula je promenila ime u Donji Repovci. Tri hiljade jakih hrvatskih i muslimanskih snaga 25. maja napale su selo sa svih strana. Mali broj slabo naoružanih Srba nije mogao dugo držati liniju odbrane i 26. maja snage HOS-a (hrvatske oružane snage) ušle su u Bradinu iz pravca Repovaca i počele paliti sve oko sebe i ubijati svakoga. Veliki dio Srba je uhvaćen i odveden u Konjic: muškarci iznad 18 godina su odvedeni u privremeni logor u Ćelebiće, a žene, deca i stariji ljudi u konjički sportski centar, u Osnovnu školu u Bradini i u zatvor MUP-a u Konjicu. U toku noći 27. maja, muslimanski fundamentalisti silovali su pet mladih žena u sportskoj sali. Nakon nekoliko dana, žene i djeca su pušteni iz sportske sale te su neki od njih ostali u Konjicu kod svojih rođaka, a neki su prebačeni u Donje Selo i Ćeriće, dok se manji broj vratio u Bradinu.

Prilikom svog prvog napada na Bradinu pripadnici HOS-a i "zelenih beretki" su ubili veliki broj Srba; dvadeset-tri ih je sahranjeno u istoj grobnici ispred pravoslavne crkve u Bradini. Izvršen je neviđeni masakr bespomoćnog srpskog naroda.

Ono što nisu uradili tokom svog prvog napada, pripadnici HOS-a i "zelenih beretki" su završili 13. jula, kada su spalili sve srpske kuće u Bradini i u zgradu Osnovne škole zatvorili mali broj Srba seljaka koji je ostao u selu . Tokom te noći, silovali su veliki broj mladih žena. Sledećeg dana, Srbi su proterani u Donje Selo i Ćeriće. Danas u Bradini, u selu sa više od dve stotine srpskih kuća, nema ništa, niti je iko ostao: sve su kuće spaljene, čak i kokošinjci. Posljednja je spaljena pravoslavna crkva.

Mnogi Srbi se nisu hteli predati ustašama i "zelenim beretkama", nego su pobegli u šume i na srpsku teritoriju u Kalinovik i na Ilidžu. Od šest grupa, tri su se uspele probiti, a tri su bile uhvaćene: jedna u selu Ljuta (dvadeset pet ljudi), druga u selu Šabići (dvanaest ljudi), a treća na planini Igman (devet lica). Svi su odvedeni u poznati privremeni logor u tunel broj 9. kod Čelebića, gdje su brutalno mučeni i ubijeni.

Dokazali smo do sada da su pedesetdva Srbina bili ubijeni u Bradini. Sudbina šesnaest Srba nije poznata: oni nisu stigli na srpsku teritoriju, a nema ih ni na popisu Međunarodnog crvenog krsta zatvorenika iz muslimanskih zatvora.

III ZLOČIN U ULICI VASE MISKINA U SARAJEVU

Između četrnaest i šesnaest ljudi je bilo ubijeno i 114 ranjeno u eksploziji granate dok su čekali u redu za hleb. (Broj ubijenih je različit u izvještajima vlasti i medija).

IMENOVANJE POČINITELJA: snage bezbednosti, vojne ili paravojne organizacije pod muslimanskom kontrolom. Kao jedan od izvršitelja pojavljuje se ime Rusmira Hakića, a akcijom je koordinirao Ejup Ganić.

Ovaj ozbiljni zločin je dobio svetski publicitet preko vodećih TV mreža, novinskih agencija i štampe. Prema službenom saopštenju muslimanskih glasila, koje je širom svijeta prihvaćeno kao autentično, nedužne civile su pogodile četiri granate iz dalekometne teške artiljerije ili minobacača ispaljene sa srpskih pozicija oko Sarajeva. Ovaj masakr civila efektivno i opširno publikovan na televiziji razumljivo je uznemirio svetsku javnost. Pored toga, podudario se sa očekivanim zasedanjem Saveta bezbednosti koje se održalo 30. maja 1992. godine i koje je nametnulo obavezne sankcije SR Jugoslaviji. Vlada Savezne Republike Jugoslavije i vlasti Republike Srpske zatražili su od UNPROFOR-a da izvrši detaljnu istragu i dostavi stručni izveštaj iz prve ruke. Međutim, na ovaj zahtev nije odgovoreno.

Analiza stručnjaka Jugoslovenske vojske postavlja pitanja i izdvaja pretpostavke kao što su:

1. Masovno ranjavanje i ubijanje civila koji su stajali u redu za hleb u ulici Vase Miskina, kako je prikazano javnosti, ne bi moglo biti prouzrokovano učinkom četiri projektila ispaljena iz sistema dalekomentne artiljerije, bez obzira na njihov kalibar, karakteristike i svrhu.

2. Slike koje su se prikazivale na Bosanskohercegovačkoj televiziji ne sadrže suštinski dokaz efekata projektila, to jest kratere, tragove raspršivanja na ulici i na zidovima obližnjih zgrada, ostatke delova projektila.

3. Izveštaj televizije BiH je pokazao ozbiljno ranjene osobe koje se nisu ponašale kao ranjeni ljudi nešto ranije (komentator je rekao da je televizijska ekipa neposredno nakon nesreće stigla na lice mesta). Realno je pretpostaviti da su neke žrtve donesene na mesto nesreće iz lokalnih bolnica, kako bi se ostavio snažan dojam na televizijske gledaoce.

Isto pitanje i jak dokaz da je ovo bio organizovani zločin počinjen sa znanjem i uz saglasnost muslimanskih vlasti bilo je postavljeno u navodima britanskog dnevnog lista *Indipendent* od 22. augusta 1992., koje su zatim preneli veliki broj cenjenih Evropskih dnevnih novina.

Potrebno je, takođe, konsultovati izveštaj o ovom ozbiljnom zločinačkom incidentu kojega je UNPROFOR sigurno sročio u svrhu odgovora na pitanja vojnih stručnjaka Jugoslavije.

U diplomatskim kontaktima jugoslovenskih predstavnika, takođe, je izražena jaka sumnja da je organizator i počinitelj ovog zločina bila muslimanska strana.

IV SITUACIJA SA SRBIMA U TUZLI (PREMA IZVEŠTAJU MAZOVJECKOG)

Čule su se ozbiljne optužbe u odnosu na sadašnji tretman Srba u tuzlanskom regionu, pogotovo u toku pregovora sa srpskim snagama u vezi sa prolaskom humanitarne pomoći za Srebrenicu. Pregovarači iz srpskih redova tvrdili su da je njihova situacija očajna i da skoro svih 18.000 Srba iz okoline Tuzle želi otići.

Sastanci i razgovori su vođeni sa srpskim grupama kako iz grada Tuzle tako i sa područja koje je pokrivao Specijalni izveštač početkom aprila 1993. Na bazi ovih intervjua i iskustava međunarodnih činilaca

sa srpkom manjinom u tom kraju, jasno je da veliki broj Srba želi napustiti grad Tuzlu.

Nije bilo moguće potvrditi žalbe da su se Srbi otpušali sa posla u velikom broju.

U Tuzli, oni koji su odbili da se pridruže vladinim snagama su zatvoreni, i nakon ubrzanog suđenja, osuđeni na tri do deset godina. U više navrata se ponavljalo da su ljudi iz zadnje grupe, naročito iz Banovića, koji su odbili regrutaciju, nasilno mobilisani i poslati na liniju fronta da kopaju rovove.

Treba naglasiti u ovom kontekstu isto tako da tamo gde je sloboda kretanja za Srbe u okolnim selima ograničena, vlasti navodno izjavljuju da je to zbog njihove vlastite zaštite, navodeći da postoje izvesne pretnje od strane njihovih muslimanskih suseda.

Drugi problem od posebnog značaja za Srbe je psiholški pritisak njihovih suseda i kolega, kao i neprekidna upotreba takozvanog naziva *četnik*. Veoma je zabrinjavajuća činjenica da novine pod nazivom *Zmaj od Bosne*, donose članke koji jasno podstiču na mržnju protiv Srba i nalaze se u slobodnoj prodaji u Tuzli. Dok se njihov tiraž ne može utvrditi u tačnim ciframa, uvek se mogu kupiti i vlasti ih evidentno tolerišu. Nekoliko brojeva smo dobili od Specijalnog izveštača sa terena. Jedan primer najbolje ilustruje ovo potpirivanje mržnje. U članku objavljenom 1. aprila 1993. godine se kaže: "Instiktivno bi svaki Musliman želio da spasi svog srpskog suseda umesto da ga ubije, međutim, svaki Musliman mora imenovati jednog Srbina i zakleti se da će ga ubiti".

Treći problem sa kojim su suočeni Srbi u području oko Tuzle je strah za svoju budućnost. Eventualna zategnutnost odnosa u društvu između lokalnog stanovništva i raseljenih lica koja pristižu je od posebnog značaja za tamošnje Srbe. U svetlu prošlogodišnjeg postupanja prema njima ovi strahovi izgledaju opravdani. Verovatnoća budućeg velikog priliva raseljenih lica iz Srebrenice, ljudi koji su bez sumnje mnogo propatili od ruku srpskih snaga, takođe, doprinosi njihovoj zabrinutosti za razvoj budućih događaja. Grupa Srba je u jednom intervjuu naglasila da su držani kao taoci; osećali su da nesrbi

nisu želeli da Srbi žive s njima, dok im vlasti nisu dozvoljavale da odu. Ova grupa, pogotovo pojedinci koji su bili odvojeni od svojih familija, ne bojeći se da se odreknu sve svoje imovine izjavili su da su spremni krenuti "bosi i u pidžamama".

V ČINJENICE O ZLOČINU U SELU ČELEBIĆI POREDKONJICA U JUNU 1992.

Oko dvesto ljudi srpske nacionalnosti iz Konjica i Bradine je dovedeno u selo Brđane i pritvoreno u podzemnim rezervoarima za ulje dubokim šest do sedam metara, širokim 1,5 metar i dva metra dugim.

To isto veče novi pritvorenici srpske nacionalnosti su prebačeni u Čelebiće, u hangar dug trideset metara i širok oko petnaest metara, u kojem je već bilo oko dvesto ljudi, muškaraca iz Bradine, Bjelovčine, Donjeg Sela, Brđana i Čelebića. Tukli su ih, lomili im kosti dok su oni sedeli na betonskom podu zureći preda se.

Komandir privremenog logora je bio Pavo (od oca Janka) Mučić, a njegov zamjenik Azim (od oca Ibre) Delić iz sela Orahovica, stari između 33 i 35 godina. Prema navodima oslobođenih pritvorenika, Delić je odlučivao o svim mučenjima i ubijanjima, a i sam je povremeno mučio ljude. Kada su ga pritvorenici pitali zašto su pritvoreni i dovedeni u privremeni logor, odgovorio je zato što su Srbi.

Izjave su nasilno iznuđivane ispred jedne kamere arapske TV mreže prilikom čega je sam Delić udarao zatvorenike čizmama u slabine.

Azim Delić je naredio zatvorenicima da udaraju jedan drugoga, na primer, da sin udara oca cipelom ili štapom ili obratno. Posebno je mučio zatvorenike, zabranjujući im da spavaju i naređujući straži da proverava da ne zaspu.

Šćepo Gotovac, starac iz sela Bjelovčine je bio prvi kojeg su pretukli i zatim ubili kundakom puške. Na mrtvom telu su mu ispisali

znak Srpske demokratske stranke, a zatim ostavili telo nezakopano dok se smrad nije počeo širiti.

Prema svedočenju Sime (od oca Todora) Jovanovića koji je takođe bio u privremenom logoru, Boško Samouković iz Bradine je ubijen ispred svojih sinova Neđe i Milana, koji su to bespomoćno gledali.

Dok su jednoga tukli, svi ostali pritvorenici bi se na podu sklupčali i zatvarali bi uši da ne slušaju glasove ljudi koje su mučili.

Najnotorniji mučitelj u privremenom logoru Čelebići je Zijo (Nurke) Lanđo iz Konjica, pod nadimkom "Zenga", mladić od oko 20 godina, Musliman po nacionalnosti. On je učestvovao u svim ubijanjima u privremenom logoru, izvršavajući Delićeve naredbe. Zijo bi posipao benzin i barut po zatvorenicima i zapalio bi ih, nanoseći im teške opekotine i rane koje su sporo zarastale. Zijo je iščupao jezik Mirku (Neđe) Đorđića užarenim kleštima i zabio mu ga u uši pred svim zatvorenicima. On je odredio da se nekolicini zatvorenika daju ampule benzina i zapalio ih. Momiru (Straje) Ruljaninu nasuo je benzin na dlan i naterao ga da tako drži sve dok ne izgori. Unakazio bi lica pritvorenika, a zatim bi im donio ogledalo da se pogledaju. Naredio bi im da stave gas-maske, a onda bi zatvorio dovod zraka, iznuđujući priznanja na taj način. Terao ih je na međusobni oralni seks.

Svi preživjeli se slažu da je cilj mučenja u privremenom logoru u Čelebićima bilo je da se fizički uništi što je više moguće ljudi ili da se od njih načine doživotni mentalni i fizički bogalji.

Svo ovo mučenje se desilo u privremenom logoru u Čelebićima kojeg nije posetila ni jedna međunarodna humanitarna organizacija niti mu je dostavljena ikakva međunarodna pomoć.

Helsinški komitet za ljudska prava (u svom izvještaju iz 1993.), takođe, zaključuje da je muslimanska strana u Bosni i Hercegovini uveliko odgovorna. Na 263. strani kaže se: "U nekim dijelovima BiH i Hrvatske, muslimanske i hrvatske snage se, takođe, služe zastrašivanjem, napastovanjem i nasiljem nad Srbima, kako bi ih prisilili da napuste područja pod njihovom kontrolom".

Hvala, g. predsedniče.

PREDSJEDNIK: Hvala veliko, g. Lopičiću. Profesore Rozen, da li želite početi ili biste više voljeli da sada napravimo pauzu, a zatim da iznesete svoje izlaganje u cjelini.

G. ROZEN: G. predsjedniče, kako god odlučite, ali bih radije da sada na kratko prekinemo.

PREDSJEDNIK: U redu, hvala, onda ćemo napraviti kratku pauzu.

Sud je napravio pauzu u radu od 11.05 do 11.30 h.

PREDSJEDNIK: Profesore Rozen.

PROFESOR ROSEN: Hvala, g. predsjedniče, obraćam se s velikim uvažavanjem.

Dozvolite mi da na početku izrazim čestitike i najbolje želje novoizabranom članu Suda, sucu Hercegu.

Takođe, izražavam naše želje za brzi oporavak suca Aga.

Kao što je to običaj, g. predsjedniče, zamoliću Zapisničara da u zapisnik uključi detaljne citate i navode koje neću ponavljati u toku mojeg izlaganja. Veći dio vremena koncentrisaću se na novi materijal koji je iznio Tužitelj. Na mjestima gdje ima ponavljanja argumenata ili osporavanja na koja sam se pozivao prošli put u mjesecu aprilu, a što je čest slučaj, pozivaću se na svoje tadašnje izjave.

Na početku, dozvolite mi da kažem, uz dužno poštovanje, da izjave koje smo juče čuli većim dijelom nisu bile ništa više nego samo pokušaji da se ponovo otvore pitanja o kojima je već jednom odlučeno Rješenjem ovog Suda od 8. aprila. Kasnije ću obrazložiti u toku izlaganja, ali sada samo da dodam sljedeće. Ni u Statutu ni u Pravilima Suda se ne nalazi nikakvo uporište na osnovu čega bi se dozvolilo ponovno otvaranje ranije riješenog postupka. Član 75, stav 3. Pravila suda poziva se na novi zahtjev na temelju novih činjenica. Dokumenat iz 1992, onakav kakav je dostavljen 24. avgusta, prije dva dana, trebalo je da bude predočen u aprilu. On se ne može uzeti kao nova činjenica. U mojoj se raspravi pojavljuje u okviru doktrine koju je Sud odredio svojom presudom 1985. godine, prilikom revizije i tumačenja predmeta *Obalski pojas - Continental Shelf* (Tunis/Libijska Džamahirija).

G. Predsjedniče, sada želim da dopunim pismene podneske Sudu koje je uvaženi predstavnik SRJ dostavio 9. i 23. augusta i usmene izjave izrečene danas.

Prema tome, zadržaću se na tri glavna aspekta: (1) novi dokazi za određivanje nadleštva prezentirani 6. augusta zajedno sa njihovom dopunom od 22. augusta; (2) novi Tužiteljev zahtjev za određivanje privremenih mjera; i (3) zahtjev Tuženika za određivanje privremenih mjera. O mnogim dijelovima ovih aspekata (2) i (3) obje su strane diskutovale prošlog aprila pred ovim Sudom, o čemu se nakon toga Sud izjasnio u okviru sudskog Rješenja od 8. aprila, i, ponavljam, da bismo uštedjeli vrijeme Suda, zamolio bih da se sve ono što smo tada rekli uzme sada u obzir uz potrebna referencna upućivanja, da se koristim frazom suprotne strane, tamo gdje je to relevantno za ovo izlaganje.

Vlada Savezne Republike Jugoslavije je 9. i 23. aprila dostavila svoja zapažanja po pitanju novog Zahtjeva i nekih njegovih izmjena. Devetog augusta ona je, takođe, dostavila vlastiti Zahtjev za određivanje privremenih mjera. Imajući u vidu okolnosti ovog predmeta mislili smo da bi bilo bolje da sačinimo poseban dokumenat, a ne da ga ugradimo, kao što je to urađeno prošlog aprila, u primjedbe predviđene članom 74. Pravila suda.

* * *

G. Predsjedniče, moram da kažem sada nešto o beskrajnom prilivu dokumenata kojima nas zasipa Tužitelj, od kojih su mnogi "uvršteni uz upućivanja i reference" u prezentaciju koju smo čuli juče. Ista se stvar dogodila prošlog marta, a i sada se događa. Drugi Zahtjev od 27. jula, prije oko mjesec dana, pratili su niz podnesaka od 29. i 30. jula, kao i dalje u augustu, 4., 6. (tri kominikea), 7., 10., 13., 22. (tri saopštenja), 23. i 24. Augusta. Zaista dosta. Poznato mi je da tužba na osnovu koje je pokrenut ovaj postupak 20. marta, u stavu 135. (str. 124) pridržava pravo da "revidira, dopuni i izmijeni svoju tužbu"; slična rezervacija prava pojavljuje se na strani 3. drugog Zahtjeva koji je sada predmet razmatranja. Zaista moram, uz sve uvažavanje, zahtijevati od Suda da

odredi direktive gdje da se povuče crta i koliko još revizija može da se prihvati. Ne znam kako jedna strana može da se pripremi za raspravu, kada cijelo vrijeme neprekidno pritječe poplava, nekada jako teške, dokumentacije. Na ulasku u Palatu mira, jutros nam je uručen još jedan pravni memorandum koji je podnesen Sudu juče. Tražim od Suda, uz puno uvažavanje, da obustavi ovu praksu tokom daljeg postupka i uputi Tužitelja da sve svoje podneske uključi u dokumnetaciju svog protokola, ako želi da se isti razmotre. Pošto sam to rekao, g. Predsjedniče, želim da odstranim na kratko dva zadnja dokumenta u vezi sa nadležnosti. U pogledu Tužiteljevog pisma od 10. augusta, ni jedan od u njemu navedenih instrumenata ne sadrži odredbu kojom se dodjeljuje nadležnost ovog Suda.

U vezi sa daljim dodatnim i dopunjenim amandmanima od 13. augusta, koji, usput rečeno, samo uljepšavaju ranije saopštenje od 7. maja, i sam zakašnjeli odgovor na pitanje suca Gijoma sa aprilskog zasjedanja, Sud je dostavio svoje stanovište u pismu od 8. juna 1992. godine predsjedniku Arbitražne komisije Međunarodne konferencije za mir u Jugoslaviji u paragrafima od 27. do 32. sudskog Rješenja od 8. aprila. Taj je nalog ostavio otvorenim pravo obiju strana da postave pitanje nadležnosti na propisani način i u propisano vrijeme, kada se za to steknu uvjeti. U ovoj neobaveznoj fazi, nemam da dodam ništa više nego što sam rekao na strani 28. zapisnika sa zasjedanja Suda od 2. aprila (*CR 93/13*) (*Izještaj I.C.J. 93/13*) te bih s poštovanjem podsjetio Sud da se pridržava stava koje je iznio u svom Rješenju od 8. aprila.

Što se tiče izuzetno dugačkog pravnog Memoranduma, prilično teškog za čitanje zbog vrlo loše izrade, dostavljenog 22. augusta koji se poziva na članove VIII i IX Konvencije o genocidu, moram priznati da ne mogu naći nikakvu vezu sa Zahtjevom za određivanje privremenih mjera, a pogotovo ne sa ovim, Drugim zahtjevom. O pitanju člana VIII se odgovarajuće raspravljalo u mjesecu aprilu što je rezultiralo time da je Sud uključio stav 47. na strani 22. u svoje Rješenje od 8. aprila. Ne znam zašto se ovo pitanje ponovo otvara. Ostali dio Memoranduma nema apsolutno nikakve važnosti za sadašnji momenat. Nismo osporili da Sud ima adekvatnu nadležnost *prima*

facie za podršku određivanju privremenih mjera, dok zadržavamo pravo da postavimo pitanje cjelokupne nadležnosti kasnije, kada za to dođe vrijeme. Tužitelj nam je učinio uslugu, na čemu smo mu zahvalni, što nam je ukazao na tačke na koje treba posebno da obratimo pažnju i što je olakšao naše istraživanje komplikovane dokumentacije koja čini građu Konvencije o genocidu. Samo po sebi se podrazumijeva, ali je možda bolje da se i naglasi, da mi ne prihvatamo zaključke izvučene u tom memorandumu, ali isto tako, za 36 sati koliko je proteklo otkako smo dobili taj dokumenat, nismo imali dovoljno vremena da se prihvatimo nekog daljeg istraživanja zakonodavne historije Konvencije.

Međutim, u ovoj fazi potrebno je da dam još jednu primjedbu. Koliko mi je poznato, Tužiteljeva stalna misija pri UN u Njujorku dostavila je navodnu deklaraciju o sukcesiji prema Bečkoj konvenciji o sukcesiji zemalja iz 1978.. Ta Konvencija još nije stupila na snagu, te nemam ništa da dopunim onome što sam već u aprilu rekao. Ovo se pitanje može osporiti na propisan način i u adekvatnom momentu, na što se može uputiti odgovor, takođe, na propisan način i kada za to dođe vrijeme. Postupak po zahtjevu za privremene mjere, koji predstavlja suštinu predmetnog spora, nije ni primjereno vrijeme niti primjereno mjesto za vođenje rasprave i donošenje sudske odluke u vezi sa ovim osjetljivim stvarima oko sukcesije države.

Uopće uzevši, teško se oteti dojmu da ono što Tužitelj stvarno čini u ovoj fazi liči na žalbu ili na zahtijev za ponovno razmatranje Odluke od 8. aprila ili čak na pokušaj da u međuvremenu iznudi neku drugu sudsko Rješenje; kako sam rekao Tužitelj pokušava da ponovo otvori već zaključena pitanja. Nisu podnešeni nikakvi novi činjenični dokazi bitni za određivanje privremenih mjera. Masa dokumenata, memoranduma i rasprava nam se dostavlja. Sve ovo po pravilu spada u dokumentaciju protokola dokaznog postupka, u kojem se po pitanju o nadležnosti, uključujući tumačenje i status raznih savjetodavnih mišljenja Badenterove komisije, može sačiniti žalba na propisani način, ostavljajući otvorenim mogućnost odgovora, kao što je to pojašnjeno u Pravilima Suda.

* * *

G. predsjedniče, sada bih se osvrnuo na sam novi Zahtjev od 27. jula i u uvodu bih rekao slijedeće. Tuženik se u ovom i u svim ostalim aspektima svoje Tužbe poziva na dobro poznati slučaj u kojem je Nikaragva bila tužitelj u predmetu *Vojne i paravojne aktivnosti unutar i protiv Nikaragve*. I tu je, neposredno nakon sudskog Rješenja od 10. maja 1984. godine koja je odredila privremene mjere zaštite, Nikaragva podnijela drugi Zahtjev. Sjećam se, pošto sam radio na tom predmetu, ali nisam sada imao pri ruci svoje papire, da Predsjednik Suda, pokojni sudac Elias nije, u ime Suda, posvetio pažnju tom zahtjevu niti je on čak bio zvanično razmotren na Sudu, bilo zbog toga što je postavljao već riješena pitanja ili zbog toga što je jednostavno bio izvan nadležnosti Suda. Postoji zabilješka o tome u stavu 287. u izvještaju sa suđenja od 1986. godine na bazi dokaza po tom predmetu *(Izvještaji I.C.J. 1986*, str. 144). S dužnim poštovanjem, sugerišem Sudu da možda nađe smjernice iz tog presedana za postupak u sadašnjem slučaju.

Sada bih se osvrnuo na amandman od 6. augusta koji je, koliko znam, uključen kao referenca u jučerašnju prezentaciju, te stoga treba da se njime malo duže pozabavim.

Ovaj amandman je izrađen radi utvrđivanja osnova sudske nadležnosti prema Sporazumu iz Sent-Žermen-a od 10. septembra 1919. godine između glavnih zemalja saveznica i udruženih snaga i Države Srba, Hrvata i Slovenaca (kako se tada zvala Jugoslavija). Ovaj Sporazum je nastao prilikom potpisa i implementacije člana 51. mirovnog ugovora sa Austrijom istoga dana.

Poglavlje 1. tog Sporazuma obrazlaže različita pitanja u odnosu na razne pojedince u Jugoslaviji, na koje je mirovni sporazum sa Austro-Ugarskom i Bugarskom djelovao na određen način. često se poziva na odredbe Versajskog mirovnog ugovora prilikom rješavanja pitanja manjina. Članovi od 2. do 8. se odnose na čitavu teritoriju Jugoslavije, onako kako je ustanovljena mirovnim ugovorima iz 1919., a onako kako su do sada tretirali pitanje nacionalne pripadnosti osoba sa

preuzetih područja, po mom mišljenju, predstavljaju prelaznu klauzulu. To se naročito odnosi na članove 3, 4. i 5. Versajskog ugovora. Član 9. se odnosi samo na teritoriju koja je pripojena Srbiji 1. augusta 1913. godine, što bi sada, pod pretpostavkom da posmatramo stvari na način kako Tužitelj razmišlja, moglo obavezivati samo Bosnu i Hercegovinu. Član 10. je sadržavao specijalne klauzule o Muslimanima, a član 11. je bila klauzula pravne prirode vezana za način kontrole prethodnih odredbi i rješavanje razlika u mišljenju u odnosu na njih. Na to ću se opet kasnije vratiti.

Preostali članovi su sadržani u poglavlju II i tretirali su različita pitanja koja su nastala raspadom Austro-Ugarske imperije. član 16 koji je citiran na 3. strani dopunjenog memoranduma od 6. augusta, sadržan je u poglavlju II. član 11, klauzula o rješavanju sporova, ne nastavlja se u poglavlju II. Samo je ograničena na poglavlje I ovog Ugovora te se na poglavlje II ne može primijeniti klauzula za rješavanje spora. Prema tome, čak i ako Sud, suprotno našem viđenju, stane na stanovište da prihvati novi pravni osnov nadležnosti koji je pokrenuo Tužitelj, moguće ga je prihvatiti, naravno, samo u njegovom vlastitom značenju i u okviru njegovih vlastitih odredbi, ne prihvatajući tu klauzulu kao meritornu za rješavanje razlika u mišljenju po pitanju prava ili činjenica koji se odnose na član 16.

Nakon toga, moram istaći da nama zaista nije jasno čemu ovaj amandman, šta se njime htjelo postići, kakva je njegove uloga u sadašnjem predmetu i zašto je uistinu Versajski sporazum uopće potegnut. Amandman je predstavljen kao "dopuna osnova jurisdikcije koje su ranije bile određene", ali nam nije data ni najmanja indikacija o njegovom utjecaju na predmetni slučaj ili *petita* (bitni detalji, srž) tužbe na osnovu koje je pokrenut postupak 20. marta, a što se sve skupa odnosi na Konvenciju o genocidu, samo na taj instrumenat. *Petita* su određeni stavom 2, na strani 4 sudskog Rješenja od 8. aprila po samo kojem, po njemu samom, može da se utvrdi da li se novopredočeni osnov jurisdikcije može prihvatiti. Sporazum ne utemeljuje sudsku nadležnost za rješavanje traženih mjera, koje, prema članu 9 Konvencije o genocidu, ne potpadaju pod kompetenciju ovoga Suda.

Od svog početka, ovaj se predmet stalno nazivao predmetom *Primjene Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida*. Druga strana nije imala primjedbi na taj naziv. Doista, popratno pismo glavnog predstavnika strane Tužitelja od 27. jula, tekst same Tužbe, kao i bujica dokumenata primljenih od tada, svi imaju isti taj naslov u predmetnom sporu.

Ako se predmet odnosi na primjenu Konvencije o genocidu i sudsku nadležnost koja se temelji na članu 46, paragraf 1. Statuta ovog Suda, onda je primjereno da klauzula o rješavanju sporova po Konvenciji - član 9. Konvencije o genocidu iz 1948. godine - služi kao pravni osnov jurisdikcije. Iskreno govoreći, ne vidim vezu kako klauzula o pravnoj pouci za rješavanje sporova iz Sporazuma od 1919. godine - podrazumijevajući na trenutak, argumentacije radi, da je ovaj Sporazum još uvijek na snazi i da se klauzula o rješavanju spornih pitanja može primijeniti, a da se ne narušavaju njene odrednice, u što jako sumnjam - može da predstavlja osnovu za sudsku nadležnost u predmetu koji se poziva na Konvenciju zaključenu 1948. Prema tome, od početka smo suočeni sa gomilom prepreka.

Postoje i druge prepreke.

Može li se s ozbiljnošću prihvatiti činjenica da je ovaj Sporazum još uvijek na snazi bez ikakve promjene? Taj je sporazum činio sastavni dio mirovnog Ugovora iz 1919. Sačinjen je na osnovama i u cilju primjene člana 51. Sporazuma iz Sen-Žermen-a s Austrijom. To je ogledalo političkih prilika tadašnjeg vremena. Jedna od zemalja pripadnica "glavnih saveznika i združenih snaga" ga nije ni ratifikovala, to jeste nikad se nije ni dostavio na ratifikaciju nadležnim organima te zemlje. Dvije od zemalja "glavnih saveznika i združenih snaga" su postale saveznice Njemačke u Drugom svjetskom ratu. Britanska imperija je postala Britanski Komonvelt Naroda. Država Srba, Hrvata i Slovenaca kako se nazivala u tom Sporazumu je i sama pretrpjela mnoge fundamentalne promjene od 1919, što nije bez značaja, kako studija sekretarijata o pravnoj valjanosti postupaka u odnosu na manjine (E/CN.4/367) spominje na strani 64.

Imao bih još jednu primjedbu. Na 14. strani dopunjenog Memoranduma od 6. augusta navodno se kaže da se na Sporazum Lige

naroda o manjinama pozivalo sve od Drugog svjetskog rata, a, takođe, se spominje slučaj s Austrijom u Evropskoj komisiji za ljudska prava. Nikakve druge dodatne informacije ne potkrjepljuju izjavu "Državna praksa od Drugog svjetskog rata pokazuje da važnost sporazuma o manjinama nije izblijedila". Ovdje se potrebno zaustaviti. Mi se ne bavimo sporazumima o manjinama općenito, niti o specifičnim obavezama Austrije, treće zemlje u ovom postupku. Mi se ne bavimo odredbama Ugovora iz Sen-Žermena o zaštiti manjina. Ono što nas zanima je klauzula o rješavanju sporova prema tom Sprazumu i mogućnost njenog prihvatanja kao pravnog temelja sudske nadležnosti za ovaj predmet, kao što to tvrdi Tužitelj još od 20. marta.

Proučio sam ipak tu odluku Evropske komisije u predmetu pod nazivom *Isop protiv Austrije*. Tačno je da austrijski mirovni Ugovor iz 1919. spominje *en passant* (letimično) mogućnost podnošenja individualnih tužbi u tom predmetu. Kako ja to shvatam, u tom dokumentu koji je ponovo citiran u odluci Europske komisije, historijski je zacrtana jednakost jezika na tom problematičnom području u 1867. godini YEARBOOK OF EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS 1962 (*Godišnjak Europske konvencije o ljudskim pravima 1962., str.108 i 112*). U toj odluci Europske komisije nigdje se ne spominje Sporazum iz 1919. u vezi sa Državom Srba, Hrvata i Slovenaca. Zbog toga ne vidim nikakvu važnost spominjanja posebno ove reference u dopunskom memorandumu.

Za sada neću više o tome govoriti, pošto nas najviše zanima prag nadležnosti ovog Suda da može da odredi privremene mjere zaštite u predmetu tužbe koja se poziva na Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, kao što to nedvojbeno pokazuje odluka od 8. aprila u odnosu na baš to pitanje.

Pa ipak, zbog našeg specifičnog zadatka ovdje, moram skrenuti pažnju Suda na preciznu formulaciju klauzule o rješavanju sporova, u članu 11. tog Sporazuma. Jednostavnim čitanjem teksta same klauzule može se shvatiti da se članom 11. ne prenosi jurisdikcija *ratione materiae* na ovaj Sud, shodno članu 36, paragraf 1. Statuta suda, a u odnosu na predmetni slučaj koji je Tužba od 20. marta ove godine inicirala.

Ovdje bih, s uvažavanjem, zamolio Zapisničara da u današnji transkript postupka uključi puni tekst te klauzule, jer se isti samo djelimično nalazi na 4. strani dopunjenog Memoranduma od 6. augusta, tako da uštedim Sudu vrijeme.

> "Država Srba, Hrvata i Slovenaca je saglasna s tim da odredbe u slijedećim članovima, ako se odnose na ljude koji pripadaju rasnim, vjerskim i jezičkim manjinama, predstavljaju obaveze međunarodne brige i biće zagarantirane od strane Lige naroda. One se ne mogu promijeniti bez saglasnosti Vijeća Lige naroda. Sjedinjene Američke Države,* Britanska imperija, Francuska, Italija i Japan ovim su se saglasile da se neće protiviti promjenama unutar ovih članova, ako se iste prihvate, u propisanoj formi, većinom glasova članica Vijeća Lige naroda.
>
> Država Srba, Hrvata i Slovenaca je saglasna da će svaka članica Vijeća Lige naroda moći da skrene pažnju Vijeća na svaku povredu prava, ili na postojanje opasnosti od povrede prava ili bilo koje od ovih obaveza, te da u vezi s tim Vijeće može poduzeti određene radnje ili izdati određene direktive, koje smatra primjerenim i djelotvornim u datim okolnostima.
>
> Država Srba, Hrvata i Slovenaca nadalje prihvata da će se svaka razlika u mišljenju između Države Srba, Hrvata i Slovenaca i bilo koje od glavnih zemalja saveznica ili združenih snaga** ili neke druge svjetske sile, članice Vijeća Lige naroda u pogledu pitanja prava ili činjenica koja se mogu postaviti, biti smatrana sporom međunarodnog karaktera prema članu 41. Pravilnika Lige naroda. Država

---

* Sjedinjene Americke Države nisu potvrdile ovaj Ugovor, koji nikada nije ni bio podnešen Senatu (Ch. L. Wiktor ed., FIVE UNPERFECTED TREATIES OF THE UNITED STATES OF AMERICA 1776-1976.). (*Pet nedovršenih ugovora SAD od 1776.-1976.*, 1980., str. 403,).

** Zemlje glavne saveznice i udružene snage pobrojane u Ugovoru su SAD (koja, kako je već rečeno, nije ratifikovala ovaj Sporazum), Britanska imperija, Francuska, Italija i Japan. Potpis Britanske imperije su tada prihvatali predstavnici zemalja kao što su Kraljevstva Velike Britanije i Irske, Kanade, Australije, Južnoafricke unije, Novog Zelanda i Indije.

Srba, Hrvata i Slovenaca ovim prihvata da će se svaki takav spor, ako druga strana to zahtijeva, uputiti na rješavanje Stalnom sudu međunarodne pravde (sada ovom Sudu, po članu 37. Statuta od 1945.). Odluka Stalnog suda će biti punovažna u istom obliku i s istim efektom rješenja kao prema članu 13. Sporazuma." (Pojašnjenje dodato.)

Čak i ako bi se, samo radi argumentacije, slučaj mogao zasnovati na izjavi da Ujedinjene nacije sada preuzimaju funkciju Lige naroda u cilju zaštite manjina - iako je, g. Predsjedniče, potrebno s velikom pažnjom povući analogiju između uloge Ujedinjenih nacija u sporu mandatnih sistema i sporu oko *jugozapadne Afrike*, zbog prisutnosti člana 77. u Povelji UN (član 77. je odredio da je bilo moguće primijeniti sistem starateljstva nad tadašnjim teritorijama iz 1945. za koje je to određeno kao potrebno i to putem sporazuma o starateljstvu. Odredba koja je bila glavna tačka u postupku u vezi sa Namibijom). Kao što sam već rekao, potrebno je puno opreza prije nego što se povuče analogija s tim mandatnim sistemom, ovaj predmet i rezolucija Generalne skupštine UN iz 1946. i završna skupština Lige naroda, na koje se poziva druga strana, nemaju za cilj da promijene ni na koji način bitne odredbe člana 11 Sporazuma iz Sen-Žermena.

Nadalje, nama nije poznato da postoji ikakva razlika u mišljenju oko pitanja prava ili činjenica u vezi s bilo kojom zemljom u svojstvu glavne saveznice ili združene sile ili s bilo kojom velikom silom, članicom nepostojećeg Vijeća Lige naroda i Jugoslavije, osnovane ovim Sporazumom ili pak, oko podnošenja Zahtjeva od strane neke od moćnih sila da se ta razlika u mišljenju razmotri na ovom Sudu. Neke od ovih zemalja moćnika su aktivne u Vijeću sigurnosti i u EZ pod čijim zajedničkim pokroviteljstvom Međunarodna konferencija o bivšoj Jugoslaviji (ICFY) traži rješenje ovog konflikta, a jedinice njihovih oružanih snaga služe u zaštitnim snagama UN, UNPROFOR-a, da ih nazovemo njihovim pravim imenom.

Tužitelj nikako ne potpada pod kategoriju zemalja spomenutih u klauzuli o pravnom rješavanju sporova. Taj Sporazum ne prenosi

nadležnost *ratione personae* na ovaj Sud u postupku iniciranom 20. marta. Ni u najluđoj mašti se Tužitelj ne može poistovijetiti, kroz proces otcjepljenja države, sa zemljom nasljednicom prava po Sporazumu iz Sen-Žermena, te ponavljam, samo pod pretpostavkom i radi argumentacije, pod uvjetom da je Sporazum još uvijek na snazi i da je vlada - protektor, Vlada Francuske, voljna i u mogućnosti da prihvati i dostavi zainteresiranim zemljama neku vrstu pismenog obavještenja da Tužitelj pristupa ovom Ugovoru. Isto tako, Sporazum je napisan na tri jezika, pretežno na francuskom. Iako je zaveden pod članom 18. Sporazuma Lige naroda, ovaj Sporazum nije predstavljen u seriji izdanja SPORAZUMI LIGE NARODA. Možemo uporediti sve tri jezičke verzije Sporazuma, dok o njemu raspravljamo, ukoliko se postavi to pitanje, tako da bismo bili zahvalni ako nam Tužitelj obezbijedi čitak tekst na italijanskom jeziku.

Ali, pretpostavimo da je ovaj sporazum važio za SRJ i time spada u domen instrumenata SRJ citiranih u članu 22 sudskog naloga od 8. aprila. Pravilo zakona, pažljivo izrečeno u devetom izdanju knjige OPENHAJMOVO MEĐUNARODNO PRAVO autori ser Robert Dženingz i ser Artur Vots, vol. 1, knjiga 1, na str. 240 [1992.]) (OPPENHEIM'S INTERNATIONAL LAW) kaže da tamo gdje separacija ili secesija ostavlja prvobitnu zemlju u nastavku egzistencije, sve ono što je važilo za tu prvobitnu zemlju ostaje na snazi i za njenu preostalu teritoriju. Nema načina na koji se Tužitelj može pozivati na tu klauzulu ili na njoj bazirati svoje zahtjeve.

Prostim riječima, klauzula o pravnom rješavanju sporova Sporazuma iz 1919. godine nije meritorna za ovaj predmet i njeno je uvođenje kao osnove jurisdikcije ili pogrešno usmjereno ili predstavlja pokušaj da se prošire ovlaštenja ovog Suda i okviri predmetnog slučaja izvan djelokruga, kojega je sam Sud sebi privremeno ustanovio Rješenjem od 8. aprila. Ova osnova sudske nadležnosti je, prema tome, je neprihvatljiva.

Pokušaj da se jurisdikcija utemelji na ovim osnovama je pogrešan i zbog još jednog razloga. Ovo je predmet koji razmatra primjenu Konvencije za sprječavanje i kažnjavanje zločina genocida. To je

temelj na čijim okvirima počiva Tužba, koja je započela ovaj postupak. To je osnova na kojoj se bazirala predmetna rasprava u prošlosti. To je baza, mogao bih da dodam, isključiva baza, na kojoj je Sud zasnovao svoju odluku od 8. aprila.

Pozivanje na Ugovor iz 1919. uvodi u Predmet jedan potpuno novi elemenat. To nije samo jednostavno uvođenje dodatnog temelja za određivanje jurisdikcije ovog Suda, kao što je to Sud prihvatio u slučaju *Vojne i paravojne aktivnosti unutar i protiv Nikaragve*, u raspravi oko *Jurisdikcije i prihvatanja tužbe*, gdje se, kako razumijem, Sud zadovoljio samo činjenicom da se jedan spor tim amandmanom nije pretvorio u drugi (*Vojne i paravojne aktivnosti unutar i protiv Nikaragve, rasprava oko Jurisdikcije i prihvatanja tužbe, iz Izvještaja I.C.J. 1984.*, str. 392-426, paragrafi 77-80).

Ne posjedujemo nikakav jednostavan amandman koji bi Sud mogao da prihvati kao principijelno rješenje, kako se sugerira članom 27. odluke od 8. aprila, a u povodu razmatranja praga svoje nadležnosti po članu 41. Povelje OUN.

Takav amandman potpuno spada u onu vrstu amandmana koje sudska praksa ne prihvata kao presedan, iz prostog razloga što bi se jedan predmet pretvorio u drugi i ne bi odgovarao prvobitnoj formulaciji Tužitelja, a po kojem su se nakon toga već bili izjasnili i Tuženik, a zatim i Sud.

Ovim amandmanom prestajemo biti suočeni sa predmetom isključivo vezanim za primjenu Konvencije o genocidu. Sada sve u svemu imamo i drugi slučaj, onaj koji se odnosi na primjenu Sporazuma iz Sen-Žermena. Nije jasno da li je ovaj amandman dopuna originalnom zahtjevu ili je njegova zamjena. Mogu li stoga da citiram iz nedavne sudske odluke, koja se odnosi na predmet *Neka nalazišta fosfata u Nauru, Preliminarne Primjedbe*:

> "69. član 40, paragraf 1. Statuta Suda određuje da "predmet spora" mora biti naznačen u Tužbi; a član 38, paragraf 2. Pravila suda traži da se "precizno formuliše priroda zahtjeva" u istoj tužbi. Ove su odredbe toliko važne s tačke stanovišta pravne sigurnosti i valjanog primjenjivanja

pravde, da su one i suštinski već sačinjavale sastavni dio teksta Statuta stalnog Međunarodnog haškog tribunala, usvojenog 1920. (član 40, prvi paragraf), odnosno teksta prvog Pravila suda, usvojenog 1922. (član 35, drugi paragraf). Stalni Sud je u nekoliko navrata morao da ukaže na precizno značenje ovih tekstova."

Zatim bismo podsjetili Sud na Rješenje Stalnog suda od 4. februara 1933. u predmetu *Uprava Princa fon Plesa*, *Preliminarne primjedbe*, kao i dobro poznati slučaj *Udruženje privrednika Belgije* kojom se zaključilo da je nedopustivo što je tužitelj zahtijevao u tom slučaju, prema svemu što je sadržano u protokolu za dokazni postupak, pošto to predstavlja, formalno i suštinski, novi zahtjev i ako bi se tom zahtjevu udovoljilo, predmetna bi tužba, onakva kakva je originalno podignuta kod Suda, bila promijenjena. *Izvještaji I.C.J. 1992.*, str. 240-267, paragrafi 69-71).

Želio bih da naglasim frazu "pravne sigurnosti i valjanog primjenjivanja pravde".

Stojimo na stanovištu da je ovo upravo ono što se ovdje događa. Predočeni su nam novi temelji sudske nadležnosti, bez ikakve indikacije kakvu vezu imaju ti novi navodi sa Tužbom koja je pokrenula postupak i kako to utiče na ovaj predmet koji Sud rješava.

Naše je mišljenje je da je taj amandman na Tužbu od 20. marta ove godine i na Zahtjev za određivanje privremenih mjera neprihvatljiv i sporan. Očito se po njemu ne može raspravljati i sud ga mora odbaciti. To je takva vrsta žalbe kod koje bi, mislim, čak i u mnogim internim sistemima sudske prakse, suprotna strana imala pravo naplate svojih troškova bez obzira na ishod predmeta u cjelini.

Ne želim više ništa reći u vezi s tim Ugovorom, niti želim ulaziti u diskusiju Studije sekretarijata, ako je uopće i bitna za dokazni postupak, za što mislimo da nije.

* * *

G. Predsjedniče, članovi Suda, vraćam se sada na novi Zahtjev za određivanje privremenih mjera zaštite podnesen 27. jula ove godine. On sadrži primjedbe koje je uvaženi zastupnik Savezne Republike Jugoslavije podnio 9. jula i 23. augusta i ja ću se ograničiti na nekoliko dodatnih zapažanja.

Kao što smo vidjeli i kao što sam i sam rekao, čitav ovaj postupak nije ništa drugo nego obnovljeni pokušaj da se iznude od Suda odluke koje je sam Sud odbio donijeti u mjesecu aprilu. To je nešto kao žalba ili molba koja ide u smjeru postizanja ponovnog zasjedanja ili u nekom drugom cilju. Tužitelj je neodlučan. Nema praktično nikakve suštinske razlike između mjera koje se traže sada i onih koje su se zahtijevale u martu mjesecu, a koje se odnose na primjenu Konvencije o genocidu. Postoje i neke dodatne mjere koje se traže, ali one izlaze daleko izvan domena primjene Konvencije o genocidu, o čemu je ovaj predmet i ne potpadaju pod nadležnost ovog Suda prema Konvenciji o genocidu ili prema bilo kojim drugim osnovama jurisdikcije na snazi sa kojima su dvije strane saglasne.

Ostavljajući po strani bujicu riječi i osobne insinuacije nedostojne advokatske profesije u tom dokumentu, ključ ovog novog pristupa bi se mogao pronaći u izvanrednom paketu zahtjeva sadržanom u poglavlju E, *Tražene privremene mjere*, na strani 52. kucanog transkripta novog zahtjeva. Htio bih da usmjerim vašu pažnju posebno na broj 4:

> "Vlada Bosne i Hercegovine mora imati sredstva (a zatim pod navodnim znacima, nisam siguran zašto) "da zaštiti" od počinjavanja genocidnih radnji svoj vlastiti narod kako se traži članom 1. Konvencije o genocidu".

Isto je ponovljeno i u broju 8. Potpuno isto kao u zahtjevima podnešenim aprila mjeseca, tako da Sud treba da rastumači, odnosno da ponovo rastumači paragraf 6 Rezolucije Vijeća sigurnosti 713. od 1991., to jest, kako se sjećate, osnovnog embarga na oružje i njegovog ponovnog tumačenja na osnovu zahtjeva za izuzeće Bosne i Hercegovine iz te rezolucije i paragrafa 6. Ovo se pokazalo savršeno

jasno juče. Nemam namjeru da ponavljam sada ovdje ono što sam rekao u aprilu u vezi s tim, ali bih, s uvažavanjem, zamolio Sud da pročita moje primjedbe na strani 19. nakon zasjedanja od 2. aprila (*Izvještaj 13/93*, str. 19 ff.).

Značajno je, g. predsjedniče, da od Rješenja od 8. aprila Vijeće sigurnosti, djelujući prema poglavlju VII Povelje UN, nije dalo ni najmanji znak da je spremno prihvatiti zahtjev Tužitelja. Ne mislim da su razlike u mišljenju između članica Vijeća sigurnosti jedini razlog tome.

Sada se još jedno pitanje postavlja, kome su upućene predložene mjere? Bio sam zbunjen u vezi s tim, ali nakon što sam čuo jučerašnja obrazloženja, čini se da mjere 5, 6, 7, 8. i 9. vjerovatno treba da budu upućene svim ugovornim stranama, potpisnicama

Konvencije o genocidu. Ali te ugovorne strane nisu strane u ovom sporu, te ovaj sud njima ne može odrediti nikakve privremene mjere. Objašnjenje koje smo čuli juče pri čemu je naglasak stavljen na riječ "razjasniti", znači da je to što se želi dobiti jedno savjetodavno mišljenje, upućeno općenito cijelom svijetu. Postupak za privremene mjere u spornom slučaju pod ograničenim sudskim ovlaštenjem između određenih strana nije dobar niti adekvatan instrument za dobijanje savjetodavnog mišljenja, pa ja, uz svo dužno poštovanje, smatram da Sud ne može udovoljiti traženim mjerama. Mjera broj 10, g. Predsjedniče, odnosi se na aktivnosti zaštitnih snaga UN, UNPROFOR-a. Ali ovo je predmet za Vijeće sigurnosti, prema poglavlju VII Povelje, kao i za države čije oružane snage učestuju u UNPROFOR-u. Najozbiljnije se protivimo, g. Predsjedniče, da Sud, određivanjem privremenih mjera, daje naloge koje UNPROFOR treba da izvršava. Također, ozbiljno osporavamo da Sud može da odredi, kroz mehanizam privremenih mjera zaštite, kako vojna sila treba da postupi, kako kontigenti ljudi koje su pojedine zemlje stavile na raspolaganje treba da se ponašaju i kakve odluke treba da preduzmu Vijeće sigurnosti i pojedinačne zemlje koje popunjavaju tu vojnu silu svojim kontigentima u ljudstvu.

Ali najznačajniji aspekt nove Tužbe je ono dugo poglavlje koje počinje na strani 53. kucanog transkripta pod naslovom: "*F. Sud treba*

takođe da odredi privremene mjere proprio motu", nešto što mi vidimo u okolnostima ovog slučaja kao kompetencije Suda *ultra vires*. Ovdje se prvo traži od Suda da "odredi bilo kakvu vrstu pomoći" koju uvažene sudije ovog tribunala smatraju "neophodnom i dovoljnom" da zaštite narod i državu Bosne i Hercegovine.

Ovo se može protumačiti na samo jedan način, a to je da se Sud poziva da donese političke odluke, da se stavi u poziciju drugih organa kompetentnih za donošenje političkih odluka, kao što je Vijeće sigurnosti na međunarodnom planu i pojedinačne države na nacionalnom nivou. Ovo prevazilazi kompetencije Suda, zbog čega je Sud u prošlosti u više navrata odbijao, kad je bio suočen sa pitanjem političkog izbora, da preuzme odlučivanje za takva pitanja umjesto zainteresiranih država. Takva bi se odluka samo mogla donijeti u slučaju potrebe zbog političke hitnosti, a ne u okviru pravnih razmatranja.

U nastavku ovog interesantnog zahtjeva dostavljen je spisak radnji koje su za ovu svrhu kategorizirane kao "genocidne radnje". One uključuju "podjelu, rasparčavanje, aneksiju i pripajanje Tuženiku". Ne nalazim ni jednu od tih radnji - kojima nije tako lako dati apstraktnu pravnu definiciju ili kvalifikaciju - nabrojanu u Konvenciji o genocidu. To su politički procesi koji mogu ili ne mogu biti prihvatljivi međunarodnoj zajednici ili pojedinim državama. To je zaista potvrđeno predzadnjim paragrafom na strani 55. kucanog transkripta. Ovdje se sud poziva da kontaktira odgovorne vlasti u Jugoslaviji i predsjednika Republike Srbije - mislim, ali dozvoljavam da griješim, da ovo znači Republika Srpska, koja nije strana u ovom sporu...

Profesor BOJL: G. Miloševića.

Profesor ROZEN: Prihvatam ispravku ili pojašnjenje - i obavjesti ih da oni i njihove vlade

> "moraju da smjesta prekinu i obustave planove, pripreme, prijedloge, zavjere i pregovore (i pregovore, g. Predsjedniče) za podjelu, komadanje, aneksiju ili prisvajanje bilo kojeg dijela suverene teritorije Republike Bosne i Hercegovine". (Naglasak dodat).

Prilično je jasno šta leži iza ovoga. Ništa više nego namjera da se Sud upetlja, putem određivanja privremenih mjera zaštite koje imaju za cilj da zaštite obostrana prava u ovom predmetu započetom 20. marta, u mirovni proces Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji u Ženevi, u kojem slučajno i zemlja Tužitelja učestvuje; da se Sud navede da diktira odgovornoj vladi Jugoslavije, a možda i nekim drugim učesnicama Konferencije, *kako* treba da učestvuju, kako treba da pregovaraju u napornim pokušajima koji su učinjeni da se postigne sporazumno rješenje ovog tragičnog građanskog rata u Bosni i Hercegovini, za koji bi svi od nas voljeli dočekati da se postigne što je prije moguće. Da li je to dosljedno funkciji ovog tribunala kao što to određuje član 38, paragraf 1, Statuta Suda? Je li ozbiljno očekivati da bi glavni sudski organ Ujedinjenih nacija pokušao da spriječi - a išao bih još i dalje i upotrebio riječ "da se ispriječi" - uspješnim pregovorima završetka oružanog konflikta, cilja kojemu drugi glavni organi Ujedinjenih nacija, prije svega Vijeće sigurnosti i Generalni sekretar, kao i nezavisna tijela kao što su Visoki komesar UN za izbjeglice (UNHCR), posvećuju toliko mnogo energije?

Difficile est satiram non scribere! (Teško je ne biti satiričan!)

Usuđujem se sugerisati, uz uvažavanje, da određivanje privremenih mjera na način kako je predložio Tužitelj neće olakšati postizanje sporazumnog rješenja građanskog rata i konflikta. Samo bi ga još više intenziviralo i odložilo kraj patnji ljudi do nikada.

Pozvao bih Sud da u ovom kontekstu obrati dužnu pažnju na još jedan pasus iz novog zahtjeva. U trećem paragrafu na strani 44. kucanog transkripta, glavni zastupnik Tužitelja daje primjedbu zahtijevajući da Sud prati situaciju "aktivno i konstantno sve dok se ovaj predmet nalazi na Glavnoj listi". Glavni zastupnik dodaje:

> "I u odnosu na ovu zadnju tačku moram danas, uz svo poštovanje, unaprijed zatražiti da Sud detaljno i pažljivo ispita i istraži svaki zahtjev za skidanje ovog predmeta s Glavne liste iz bilo kojeg razloga..."

Da li ovo znači da se Sud poziva da odredi, kao privremenu mjeru zaštite, da ne treba pokušavati riješiti ovaj problem izvan sudnice ili ga okončati na neki drugi način. Prekid predmeta u postupku se može izvršiti samo preko za to ovlaštenih organa države u pitanju i spada u kategoriju poslova državne ingerencije, slično onome kako je obrazloženo u stavu 13. Rješenja od 8. aprila. Da li je prihvatljiv koncept da se prekid postupka može zabraniti određivanjem privremenih mjera na temelju toga što bi se time moglo suprotno djelovati na pravo zainteresovane države da nastavi sa predmetnim postupkom? G. Predsjedniče, trebam li odgovoriti na ovo pitanje?

Siguran sam da će ovaj Sud, ako treba da se saglasi da se postupak prekine ili pokuša da se skine s Glavne liste, postupiti u saglasnosti sa klauzulama Statuta i Pravila suda. To je dovoljno da se, u eventualnom slučaju, zaštite prava svih strana. Ne smije se zaboraviti da i Tuženik ima pravo na prekid spora, kao što je priznato članom 89, paragraf 2. Pravila suda.

Da rezimiram ovaj dio moje rasprave: nema nikakve potrebe za bilo kakvim privremenim mjerama predloženim u novom Zahtjevu. Ako neke od njih nisu već pokrivene odredbama Rješenja od 8. aprila čiji se jedan dio odnosi na Tužitelja (uzgred rečeno, jedan aspekt koji se juče previdio), onda to znači da one nisu u okviru nadležnosti ovog Suda ili da ne bi bilo primjereno za ovaj tribunal kao sudski organ i kao glavni sudski organ Ujedinjenih nacija da ih donese. Jer, te mjere bi naškodile osjetljivim pregovorima koje su sada u toku sa ciljem okončanja oružanog konflikta.

* * *

G. Predsjedniče, stigao sam do zadnjeg dijela moje argumantacije, koji se odnosi na zahtjev Tuženika za određivanjem privremenih mjera, kojih Tužitelj treba da se pridržava kako bi se zaštitila prava Tuženika u periodu dok traje rasprava. Stvar je jasno izložena u Zahtjevu od 9. augusta, a u aneksu su dostavljeni dokazni materijali, te prema tome ne

trebam sve to sada da ponavljam. Međutim, nakon što smo čuli jučerašnju prezentaciju, mislim da je potrebno dodatno objašnjenje.

U mojoj izjavi od 2. aprila sam jasno naglasio da Vlada Savezne Republike Jugoslavije zadržava sva prava po Statutu i Pravilima Suda, "uključujući, ali ne i ograničavajući se samo na pravo da podnese protuzahtjeve" (*Izvještaj Suda 13/93* na str. 36). Tokom zasjedanja, druga strana je prigovarala da Tuženik nije prezentirao Sudu nikakve činjenice. Ovo bi se uradilo u protokolu dokaznog postupka protuzahtjeva, da je predmet proceduralno stigao do te faze, stvar koja je, uzgred rečeno, sama po sebi diskutabilna. Kako stvari stoje, nakon što je podnesen novi Zahtjev za privremene mjere, o čemu smo obaviješteni 27. jula, a ne kako se navodi 8. aprila, Tuženik je podnio Sudu inicijalni - ponavljam, inicijalni - podnesak sa prezentiranim činjenina. Ova se prezentacija zasniva na kompetentnoj istrazi, ne na izvodima iz novina. Državi Tužitelju očigledno to ne odgovara.

Ove činjenice sa sigurnošću pokazuju da postoji, po riječima stava 45. sudskog Rješenja od 8. aprila (na str. 22) "ozbiljan rizik da se počini zločin genocida", te da je i Bosna i Hercegovina jasno pod obavezom da učini sve što je u njenoj moći da spriječi izvršenje tih zločina ubuduće. Sud je opunovažio tu formulaciju u izvršnom paragrafu B na strani 24. istog Rješenja, koji je juče takođe tako prigodno bio previđen. Sud se saglasio s tim da postoji ozbiljan rizik od izvršenja zločina genocida protiv srpskog stanovništva u Bosni i Hercegovini. Kao što smo čuli jutros, ovaj veliki rizik još postoji.

Član 41. Statuta se odnosi na obostrana prava ili kako se kaže u njegovoj verziji na francuskom jeziku *le droit de chacun* (pravo svakoga). Sud ima pravo da primijeni zajedničke elemente ili reciprocitet Rješenja za obje strane na donošenje mjera zaštite. Sam Statut ne polazi ni od kakve pretpostavke da samo prava koja traži strana Tužitelja treba da se zaštite. Ovakav stav se dalje nalazi u Pravila suda: član 73, paragraf 1, vrlo jasno poziva "svaku stranu" da podnese zatjev za određivanje privremenih mjera "u svako doba". Sjećam se da je ovu razliku između engleske i francuske verzije teksta člana 41. Statuta Suda primijetio sudac *ad hoc* Tijeri (Thierry), kada je

govorio o privremenim mjerama prilikom svog istupanja u povodu primanja *Nagrade za arbitražu u predmetu od 31. jula 1988. g.* (*Izvještaji I.C.J. 1990.*, str. 64-79, fusnota 1). Ta razlika ne utiče na poentu koju želim istaknuti, a to je da ovlaštenje Suda da može da odredi privremene mjere nije jednosmjerni put, nego i da Tuženik ima podjednako pravo da postavi zahtjev za zaštitu svojih prava, ma kakva ona da su, a to uključuje i prava za koja Tuženik može tražiti svojim protuzahtjevom da se zaštite, u saglasnosti sa članom 80. Pravila suda. Međutim, ta razlika između engleskog i francuskog teksta možda može da izgleda vrlo važna za eventualnu diskusiju oko člana 41, kao što smo to juče čuli ovdje.

Sud treba da se suoči sa dva problema prije nego što odluči da odredi privremene mjere zaštite. Jedno je stvar hitnosti i drugo je mogućnost da će, ukoliko se privremene mjere zaštite ne odrede, doći do nepopravljive povrede prava koja jedna strana traži da se zaštite. Činjenice koje su do sada prezentirane pred Sudom jasno pokazuju, ako je doista potrebno bilo što još pokazati, s obzirom na opširno izvještavanje u svim medijima (na koje se druga strana tako intenzivno oslanja), da isti stupanj hitnosti i isti potencijani nesrećni ishod zbog nepopravljive štete postoji i u slučaju srpske etničke grupe u Bosni i Hercegovini, kao što se navodno utvrdilo da postoji u odnosu na ostale grupe stanovništva.

Činjenice koje je zemlja Tuženika iznijela pred Sudom, sigurno pokazuju da Tuženik ima pravo *prima faciae* da podnese protuzahtjev u saglasnosti sa članom 80. Pravila suda, a da to pravo treba da se zaštiti isto tako kao i svako drugo moguće pravo Tužitelja.

Moram naglasiti, također, ono što je naglašeno u paragrafu 3. tužbe od 9. avgusta. U paragrafu 51. sudskog naloga od 8. aprila 1993. Sud je naveo:

> "da odluka donesena u sadašnjem postupku ni na koji način ne prejudicira pitanje sudske nadležnosti za razmatranje ovog predmeta ili nekog drugog pitanja koje određuje osnovanost Tužbe ili samih dokaza, ostavljajući otvorenim pravo vlada i Bosne i Hercegovine i Jugoslavije da izlože svoje argumente po tim pitanjima..."

Sadašnji zahtjev Jugoslavije za određivanje privremenih mjera u cilju zaštite srpske etničke grupe od zločina genocida, kojega bi vlasti zemlje Tužitelja mogle počiniti nad njima, lišen je predrasuda i dosljedan svim pravima Tuženika po Statutu i po Pravilima Suda, na čemu proces treba da se ubuduće bazira. Ovo uključuje njegova prava da ospori jurisdikciju ovoga Suda i prihvatljivost ove Tužbe, pravo da podnese protuzahtjeve, kao i pravo da zauzme bilo kakvo stanovište za koje smatra da odgovara situaciji u datom momentu, ako se donese odluka o obustavljanju spora ili ako Tužitelj pismeno ne obavijesti Sud o tome da ne nastavlja sa predmetom, shodno članovima 88. i 89. Pravila suda. S uvažavanjem molim Sud da se prisjeti da se ovo standardno pravilo uvijek primjenjivalo u izuzetnim postupcima, uvjetovanim specifičnim okolnostima, a po zahtjevima za određivanje privremenih mjera zaštite.

G. Predsjedniče i članovi Suda, u svom iskazu povodom presude na osnovu dokaza u predmetu u slučaju Nikaragve, Sud je podsjetio na proces Kontadora koji je tada bio u toku tražeći rješenje političkih problema tog područja. Mogu da citiram:

> "Sud prima k znanju ovaj napor, koji zaslužuje svako poštovanje i razmatranje kao jedinstveni doprinos rješavanju teške situacije u ovom području. Sudu je poznato da je značajan napredak učinjen na postizanju glavnog cilja procesa..." (*Vojne ili paravojne aktivnosti unutar i protiv Nikaragve (Nikaragva protiv Sjedinjenih Američkih Država), Dokazni postupak, Izvještaji I.C.J. 1986.*, str. 14 i str. 145, paragraf 291)

Kako odgovarajuće, kako primjereno situaciji u kojoj se sada nalazi Međunarodna konferencija o bivšoj Jugoslaviji! Siguran sam da se Sud neće ispriječiti na putu napretka koji se tamo postiže.

Zahvaljujem, g. predsjedniče i uvaženi suci, na vašem strpljenju i samo bih još jednom želio da izrazim zahvalnost zapisničaru na ljubaznosti. Prof. Etinski, kao kozastupnik, zamolio me da vam prenesem da će on svoje završno obraćanje ostaviti za poslijepodnevnu sjednicu.

PREDSJEDNIK: Zahvaljujem, profesore Rozen. A sada, mislim da obje strane to znaju, dva suca žele da svakoj strani pojedinačno postave pitanja, te molim da odmah počnu sa svojim pitanjima. Prvo sudac Bola Adžibola.

Sudac ADŽIBOLA: Sud je, po prvom zahtjevu za određivanje privremenih mjera, koji je Tužitelj podnio u ovom predmetu, 8. aprila 1993. donio slijedeće Rješenje:

"Sud

određuje slijedeće privremene mjere, do donošenja konačne odluke u postupku koji je Republika Bosna i Hercegovina pokrenula 20. marta 1993. protiv Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore):

A. (1) Jednoglasno,

Vlada SR Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) treba da odmah, u saglasnosti sa obavezama iz Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948. godine, preduzme sve mjere koje su u njenoj moći kako bi spriječila izvršavanje zločina genocida; (2) sa 13 glasova u odnosu na 1, Vlada SR Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) treba posebno da osigura da nikakve vojne, paravojne ili neregularne naoružane formacije koje ona može da uputi ili potpomogne, kao i to da bilo koje organizacije ili osobe koje mogu da djeluju pod njenom kontrolom, uputama ili uz njenu pomoć, ne počine niti jednu genocidnu radnju, kao ni da skuju zavjeru da će počiniti genocidnu radnju, direktnog ili javnog potsticanja na izvršavanje genocida, saučesništva u genocidu, bez obzira da li su uperene protiv muslimanskog stanovništva Bosne i Hercegovine ili protiv neke druge narodnosti, etničke, rasne ili vjerske grupe;

B. Jednogladno,

Niti vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) niti vlada Republike Bosne i Hercegovine ne smiju preduzimati nikakve radnje, te moraju osigurati da se ne

preduzmu nikakve radnje koje mogu ugroziti ili proširiti postojeći spor oko sprječavanja ili kažnjavanja zločina genocida ili koje mogu otežati rješavanje."

Koje je korake preuzela svaka strana da obezbijedi ponašanje u saglasnosti sa ovom sudskom odlukom?

PREDSJEDNIK: Hvala, suče Bola Adžibola. A sada drugo pitanje, koje će postaviti sudac Loterpaht.

Sudac LOTERPAHT: Hvala, g. predsjedniče.

1. Ovo pitanje odnosi se na pismo Vladislava Jovanovića, Ministra vanjskih poslova SRJ, upućenom Sekretarijatu - Registru Suda 1. aprila 1993. Pitanje zahtijeva najprije kratki uvod.

2. Najbitniji dio pisma Ministra vanjskih poslova se nalazi u paragrafu 4, čije su riječi gotovo u cjelosti sadržane u sudskom Rješenju od 8. aprila 1993. Pasus koji se tu nalazi, može se dopuniti sljedećim riječima iz uvoda:

"Jugoslovenska vlada pozdravlja spremnost Suda da razmotri potrebu da odredi privremene mjere koje bi okončale međuetničke i međuvjerske oružane konflikte na teritoriji 'Republike Bosne i Hercegovine' i u tom kontekstu"

nastavak teksta, kako ga je identično Sud citirao:

"preporučuje da Sud prema članu 41. svog Statuta i članu 73. Pravila suda, odredi privremene mjere, a naročito:

- da naloži da se vlasti pod kontrolom A. Izetbegovića striktno pridržavaju zadnjeg sporazuma o prekidu vatre u 'Republici BiH' koji je stupio na snagu 28. marta 1993.;
- da naloži da vlasti pod kontrolom A. Izetbegovića poštuju Ženevsku konvenciju o zaštiti žrtava rata iz 1949., kao i njen dodatni protokol iz 1977., pošto se genocid nad Srbima koji žive u 'Republici BiH' vrši veoma ozbiljnim ratnim zločinima, kršeći pri tom obavezu neugrožavanja osnovnih ljudskih prava;

- da naloži da vlasti odane A. Izetbegoviću zatvore i napuste sve zatvore i privremene logore u 'Republici BiH', gdje se Srbi drže samo zato što su druge nacionalnosti i izlažu mučenju opasnim po život i zdravlje;
- da odredi da vlasti pod kontrolom A. Izetbegovića dozvole bez odlaganja da srpsko stanovništvo bezbjedno napusti Tuzlu, Zenicu, Sarajevo i druga mjesta u 'Republici BiH', gdje su izloženi napadima, fizičkom i mentalnom zlostavljanju, a imajući u vidu da mogu da dožive istu sudbinu kao Srbi u istočnoj Bosni, koja je bila mjesto masakra i ubijanja nekoliko hiljada Srba civila;
- da naloži vlastima lojalnim A. Izetbegoviću da odmah prekinu s uništavanjem pravoslavnih crkava, svetišta i drugih mjesta srpskog kulturnog naslijeđa, kao i da oslobode i zaustave zlostavljanje svih zatočenih srpskih popova;
- da nalože da vlasti pod kontrolom A. Izetbegovića okončaju sve diskriminatorske radnje na osnovu nacionalnog i vjerskog pripadanja i praksu 'etničkog čišćenja' uključujući diskriminaciju u pogledu raspodjele humanitarne pomoći usmjerenu protiv srpskog stanovništva u 'Republici Bosni i Hercegovini'".

3. Pitanja koje želim postaviti objema stranama su slijedeća:

(a) Da li svi zahtjevi u ovom pismu spadaju u domen sprječavanja "genocida" prema definiciji iz člana II Konvencije o genocidu?

(b) Ako je odgovor na pitanje broj 1 Ne, za koje zahtjeve smatrate da ne potpadaju pod tu definiciju?

(c) Ako je odgovor Ne na bilo koji od ovih zahtjeva, na osnovu čega je rečeno da je Sud ovlašten da vodi postupak po njima i naročito da li je pojam *forum prorogatum* ovdje relevantan?

PREDSJEDNIK: Hvala lijepo, sudac Loterpaht.

To su bila dva pitanja upućena objema stranama. Takođe, će obje strane ista pitanja odmah dobiti i u pismenom obliku. Što se tiče odgovora, Sud je razmotrio jutros to pitanje i odlučio da se danas

poslije podne odgovori mogu usmeno prezentirati, ako jedna ili obje strane to žele; ili pak, ako želite da to uradite u pismenoj formi, možemo li, molim vas, dobiti vaše odgovore do sutra ujutro u 11.00 sati? To nije možda dovoljno vremena, ukoliko vaši odgovori zahtijevaju dopunski materijal, te je Sud odobrio da strane mogu dostaviti dodatni materijal kao dopunu svojim odgovorima najdalje do sredine sljedeće sedmice.

Možda bi trebalo ovdje da podsjetim da bilo kakav dopunski materijal apsolutno mora da bude u striktnoj vezi za odgovorima na ova pitanja koja su postavljena objema stranama.

Mislim da s ovim možemo zaključiti jutrošnju raspravu. Danas poslije podne, počećemo s radom u 15.00 sati, kako bismo saslušali odgovore prvo Bosne, a onda u 17.00 h, da čujemo odgovore Jugoslavije, osim ako obje strane ne žele iznijeti svoje odgovore prije tog vremena.

Hvala veliko svima.

Sud je završio sa radom u 12.45 h.

Međunarodni sud pravde

HAG

GODINA 1993.

Javno zasjedanje održano
u četvrtak 26. augusta 1993. u 15.00 h u Palati mira,
Predsjednik sir Robert Dženingz predsjedava
u predmetu koji se odnosi na primjenu
Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida
(Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije - Srbije i Crne Gore)
Zahtjevi za određivanje privremenih mjera

AUTENTIČNI ZAPISNIK

Prisutni:
predsjednik ser Robert Dženingz, *podpredsjednik* Oda, *suci:* Švebel, Bedžaui , Ni, Evensen, Tarasov, Gijom, Šahabadin, Agilar Modsli, Veramantri, Adžibola, Herceg; *suci ad hoc* Loterpaht, Kreča; *zapisničar:* Valensija-Ospina

Vladu Republike Bosne i Hercegovine zastupaju:
Njegova ekselencija g. Muhamed Šaćirbegović, ambasador i stalni predstavnik Bosne i Hercegovine u Ujedinjenim nacijama; G. Frensis A. Bojl, profesor međunarodnog prava, *u svojstvu agenata*; G. Fon van den Bizn, advokat, g. Kavar Kureši, advokat iz Engleske, *u svojstvu advokata i pravnih savjetnika*; g. Mark Veler, asistent predavača na Pravnom fakultetu Univerziteta u Kembridžu i viši saradnik istraživač Koledža Sv. Katarine u Kembridžu, *u svojstvu pravnog savjetnika*.

Vladu Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) zastupaju:

G. Rodoljub Etinski, profesor na Pravnom fakultetu u Novom Sadu, Jugoslavija, g. Đorđe Lopičić, diplomirni pravnik, otpravnik poslova u ambasadi Savezne Republike Jugoslavije u Holandiji, *u svojstvu zastupnika*; g. Šabtai Rozen, advokat iz Jerusalema u Izraelu, g. Miodrag Mitić, diplomirani pravnik, glavni pravni savjetnik Saveznog ministra vanjskih poslova, *u svojstvu pravnih savjetnika i advokata*.

PREDSJEDNIK: Molim vas, sjednite. Sada da saslušamo odgovor Bosne. G. Šaćirbegović.

G. ŠAĆIRBEGOVIĆ: Hvala. g. predsjedniče. G. Predsjedniče, uvaženi članovi Suda, molim vas da me izvinite, pošto neposredno nakon prezentacije mog odgovora moram napustiti Sud zbog sastanka sa Ministarstvom ove zemlje, Holandije, te ću dati prilično kratak odgovor.

S velikim poštovanjem se obraćam Sudu, ne želeći iscrpljivati vaše strpljenje dugim odgovorom na komentare g. Mitića i g. Lopičića. Ja sam stalni predstavnik Republike Bosne i Hercegovine u Ujedinjenim nacijama. Tako sam akreditovan. Ne predstavljam bivšu Republiku, kao što ni ne predstavljam takozvanu Republiku. Naša Republika predstavlja i predstavljena je Muslimanima, Hrvatima, Srbima i drugim narodnostima. Mi smo ponosni na činjenicu da smo pluralističko, multikulturno društvo. Vojska koja brani našu zemlju je ona u kojoj Srbi, Muslimani i Hrvati služe da odbrane Srbe, Muslimane i Hrvate. Moja vlastita misija u Njujorku služi Muslimanima, Hrvatima, Jevrejima i pripadnicima drugih naroda. Bosna i Hercegovina, kao definirana politička i geografska jedinka, postoji već približno hiljadu godina; kao kraljevstvo, kao pokrajina, kao autonomna regija ili republika pod Osmanlijskim carstvom nakon Austro-Ugarske imperije ili u bivšoj Jugoslaviji. Ustvari, nakon Berlinskog kongresa dobila je posebni status (corpus separatum). Njene granice su sasvim jasno definirane barem zadnje stoljeće.

Pitanja koje Mitić i g. Lopičić žele da postave u pogledu legitimnosti naših granica su ustvari samo motivacija za promoviranje

genocida što se sada i pred ovim Sudom čini. Sama pitanja mislim da nisu važna, ali mislim da je važna činjenica da se ona postavljaju ovdje, pred ovim Sudom.

Srpska delegacija želi da stvori takav utisak kao da se radi o građanskom ratu, dok je, ustvari, ovo rat agresije i genocida. Oni žele da govore o žrtvama svih nacionalnosti - da, mnogi Srbi takođe pate, mnoge Srbe su ubili drugi Srbi ako su pokušali da zaštite susjede ne-Srbe ili ako su se oduprli fašističkoj politici njihove vlade. Optužbe o viktimizaciji pojedinih Srba su sačinjene da se opravda zločin genocida Republika Srbije i Crne Gore.

Nisam ovdje da branim nikakve paramilitarne formacije ili bilo koga ko je odgovoran za zločine. Ti će se pojedinci, ako su stvarno odgovorni, izvesti pred Sud za ratne zločine kada se on ustanovi u Hagu. Ovdje sam da govorim u ime svoje Vlade koja aktivno predstavlja sve etničke grupe i zahtijeva zaštitu svih pripadnika našeg multinacionalnog društva. Ovdje imam zadatak da predstavljam Vladu čije je stanovništvo, nažalost, žrtva genocida.

Ne možemo i ni na koji način ne treba da poredimo pojedina djela nasilja sa sistematkom praksom vršenja geneocida koji promovira i vrši srpska i crnogorska vlada i njeni predstavnici u Republici Bosni i Hercegovini. Dr Karadžić, zastupnik u našoj zemlji, kojeg potpomaže i Republika Srbija i Crna Gora, kaže da su Muslimani i Srbi kao pas i mačka - da ne mogu živjeti zajedno. Promoviranje politike etničke čistoće ustvari je sredstvo ovog genocida. Ono što je žalosno uistinu jeste činjenica da osobe kao što su g. Mitić i g. Lopičić koriste ovaj Sud da promoviraju takozvani nepotkrijepljeni dokaz i često fabrikovan u svrhu zločina protiv Srba , ali i zato da promoviraju i raspiruju plamen etničke mržnje i fašizma na kojima se sada bazira zločin genocida u Republici Bosni i Hercegovini.

Hvala, uvaženi Sude, dozvolite mi da najavim profesora Bojla koji će nastaviti sa odgovorom u ime Republike Bosne i Hercegovine. Ponovo ljubazno molim da me opravdate.

PREDSJEDNIK: Hvala, g. Šaćirbegović. Profesore Bojl.

G. BOJL: G. Predsjedniče, uvaženi članovi Međunarodnog suda, dozvolite da se obratim s poštovanjem.

Prvo bih sada želio da rezerviram naše pravo da odgovorimo pismeno na dva pitanja koja je postavio sudac Bola Adžibola, kao i na pitanja suca Loterpahta. To su očigledno komplicirana pitanja i mi ćemo učiniti sve da predamo svoje pismene odgovore do određenog vremena sutra ujutro.

G. Predsjedniče, u Vašoj uvodnoj riječi napomenuli ste da sam od dana podnošenja našeg drugog Zahtjeva 27. jula dostavio Sudu značajan broj saopštenja i dokumenata. Možda treba da objasnim zašto smo tako postupili. Ranije sam već rekao da mi je komuniciranje sa mojom Vladom u Sarajevu izuzetno otežano, ako ne i skoro nemoguće, zbog neprekidnih nezakonitih zločinačkih djela koja Tuženik svakodnevno čini. Postoji praktički samo satelitski telefon i to je sve. To je jedini način na koji se može komunicirati sa Sarajevom, pa prema tome i ja.

Isto tako se javno zna da sam, čim sam podnio Zahtjev za izricanje privremenih mjera kod Suda u Hagu 27. jula 1993., otputovao u Ženevu kao savjetnik našeg Predsjednika i Ministra vanjskih poslova u vezi sa pitanjima međunarodnog prava, koja se odnose na samu egzistenciju naše države i kontinuiteta njenog članstva u Organizaciji ujedinjenih nacija. Ova činjenica se može provjeriti, između ostalog, pozivajući se na moja saopštenja Sudu od 6. i 7. augusta. Zbog ozbiljne situacije u Ženevi, bio bih prvi koji bi priznao da moja saopštenja Sudu nakon 27. jula nisu ogledalo elegancije, jasnoće i preciznosti, što bih ja više volio. Ali to je bilo najbolje što sam mogao učiniti pod takvim, veoma teškim okolnostima.

Bilo kako bilo, moja je namjera uvijek bila da svi podnesci koje sam dostavio Sudu nakon 27. jula doprinesu potkrjepljivanju našeg drugog Zahtjeva za izricanje privremenih mjera od 27. jula, te i ovim ponovo tvrdim isto i uz najveće poštovanje tražim da Sud sve moje kominikee nakon 27. jula razmatra kao dokazni materijal za naš drugi Zahtjev za izricanje privremenih mjera.

Ovaj način vođenja postupka je u potpunosti saglasan sa članom 74, stav 3 Pravila suda koji predviđa: "*Sud mora da prihvati* i uzme u obzir sve *primjedbe* koje mu mogu biti predočene prije zaključenja usmenog postupka". (Naglasak dodat). Svi moji kominikei i podnesci od 27. jula jasno spadaju u okvire ove odredbe i Sud ih mora kompletne i u potpunosti uzeti u obzir, kada se povučete na vijećanje o našem drugom Zahtjevu za izricanje privremenih mjera. ' Sud takođe mora uključiti naš nedavni Memorandum kojim se utvrđuje odgovornost Tuženika za pripisivanje odgovornosti nekome za ponašanje srpskih vojnih i paravojnih formacija, kao i milicijskih jedinica u Bosni i Hercegovini, za direktno kršenje privremne mjere A (2) od 8. aprila 1993. Kao što smo čuli jutros, Tuženik i dalje nastavlja da poriče odgovornost za svoje ponašanje, čak do danas. Zato nam je, u svakom slučaju potreban Memorandum u vezi s ovim pitanjem.

Što se tiče našeg memoranduma u pogledu člana 8. i 9. Konvencije o genocidu, Tuženik nastavlja da pobija raspravu o pitanju nadležnosti ovog Suda. Mi, opet, želimo da na najbolji mogući način razjasnimo ova vrlo značajna pitanja oko nadležnosti Suda.

Sada bih želio da dotaknem drugo pitanje koje je postavio profesor Rozen, a to je činjenica da smo već uspjeli da sačinimo jedan Zahtjev za izricanje privremenih mjera, treba da nas spriječi u podnošenju novog Zahtjeva, iako to okolnosti nalažu.

Dakle, nema nikakve odredbe u okviru Statuta ili Pravila suda koja nas sprječava da odvojeno ne podnesemo drugi Zahtjev.

Član 41. Statuta ni na koji način ne ograničava broj niti intenzitet mjera koje se mogu odrediti, niti navodi da je samo jedan zahtjev dozvoljen; upotreba riječi "ni na koji" pojačava ovaj zaključak.

Član 41. uvodi određivanje mjera na osnovu okolnosti u situaciji koja je prezentirana Sudu. Jasno je, da nakon promjene okolnosti Sud ima pravo da ponovo razmotri situaciju. A u našem drugom Zahtjevu, koji je izmijenjen i dopunjen, utvrdili smo, vjerujem decidno, van svake sumnje, da se situacija definitivno promijenila. Rješenje Suda se ne poštuje od trenutka kada je doneseno. Vijeće sigurnosti nije ništa učinilo da ono stupi na snagu. Dana 13. maja 1993. Tuženik i njegovi

saradnici otvoreno i javno priznaju, podržavaju i odobravaju ovu kampanju genocida i mnoge druge činjenice i argumente koje smo prikupili tokom ovog sudskog postupka. Tako se doktrina *res judicata* ne može primijeniti tamo gdje je došlo do materijalnih promjena u okolnostima i mi stojimo na stanovištu da to podržava naš drugi Zahtjev za privremenim mjerama. Zaista želim da vas uvjerim da nisam podnio Zahtjev samo zato što nemam pametnija posla. Ja ovdje predstavljam Bosnu i nisam plaćen za to. To radim *pro bono* slučaja. Došao sam ovdje po instrukcijama naše Vlade da spriječim podjelu države Bosne i Hercegovine, a ne da vam oduzimam vrijeme kao javni propagator ili tako nešto. Ovo je ozbiljan pravni problem. Neki će jeftino proći ako nas rasparčaju i podijele, ako nas unište i izbrišu iz članstva Organizacije ujedinjenih nacija. To su problemi sa kojima će se suci morati suočiti u ovom predmetu.

Prema tome, jasno je, vjerujem, da sve dok postoji promjena okolnosti, a ona postoji, i, ako pročitate naš drugi Zahtjev, jasno je da je plan da nas podijele bilo to što je, ustvari pokrenulo situaciju. Nadalje, ovo potkrepljuje činjenica da član 75, stav 3. Pravila suda dozvoljava mogućnost jednoj strani čiji je Zahtjev za izricanje privremenih mjera odbijen, da podnese novi Zahtjev u istom predmetu, ako se "bazira na novim činjenicama". Dakle, izgleda mi, da ako podnesete Zahtjev i izgubite, a Pravila dozvoljavaju da ga ponovite, pod uvjetom da postoje nove činjenice, sigurno, ako podnesete novi Zahtjev i dobijedite, druga strana ne pridaje nikakvu važnost sudskoj Presudi, *ups the ante*, Vijeće sigurnosti odbija da Presuda postane pravomoćna, situacija se znatno pogoršava i tada nam se prijeti životima i uništenju nezavisne države i brisanju njenog članstva u UN, gdje drugo možemo da se obratimo za pomoć, ako ne Međunarodnom sudu pravde? A mi smo tačno to učinili.

Šta više, što se tiče *proprio motu*, vjerujemo da je ovlaštenje, koje je Sudu dodijeljeno na osnovu člana 75, stava 1. Pravila suda omogućilo da odobri mjere *proprio motu*, i ja sam bio malo iznenađen argumentacijom profesora Rozena, u kojoj kaže da bi odobrenje privremenih mjera *proprio motu* sa vaše strane bilo *ultra vires* vaših

ovlaštenja. Sada, kao advokat mislim da ne želim biti taj koji će Međunarodnom sudu pravde govoriti kako će primjena vaših Pravila biti šira od vaših vlastitih ovlaštenja. Tu za mene postoji pravno-naučni problem (iurisprudentis), to bih mogao sresti kod nekog nižeg suda, ali ne kod Međunarodnog Suda pravde.

Dakle, da ponovim, tvrdimo da je promjena u okolnostima, u našem slučaju fundamentalna promjena, ne samo novonastale činjenice, nego fundamentalna promjena u okolnostima koja bi nas materijalno uništila kao državu i kao narod, bilo ono što je ubrzalo naš zahtjev za novi krug privremenih mjera.

Konačno, mislimo da su okolnosti iz ovog predmeta koji se bavi genocidom toliko teške i toliko ozbiljne da ukoliko Sud ne bude aktivno pratio, i to svakodnevno, situacija će se pogoršati, i već se značajno pogoršala, do tačke do koje će se izvršavanje bitnih odluka Suda u ovom slučaju pokazati nemoguće. Bukvalno nemoguće. A mi ćemo biti zbrisani i kao narod i kao država. Također da ponovim, objasnio sam vam s koliko teškoća dobijam instrukcije moje Vlade da podnesem neki dokument i da se osobno pojavim da izložim ova pitanja. Ne znam hoću li biti u mogućnosti da to ponovo učinim. Ne zbog bilo čega što bi nam nedostajalo ili zbog neke naše greške, nego zbog toga što nam Tuženik to čini iz dana u dan. Ako se vi ne izjasnite za neko rješenje *proprio motu*, kako bi ovaj slučaj bio pod aktivnim posmatranjem i kontrolom, gledaćete kako nas polako uništavaju i brišu pred vašim očima. Upravo isto što se dogodilo jevrejskom narodu od 1939-45. To je isto zamišljeno za narod Bosne i Hercegovine i jedina razlika između Jevreja i nas je to što smo mi zemlja članica Ujedinjenih nacija, što imamo našu državnost potvrđenu u UN, a jedini koji nas zaista mogu zaštititi su članovi ovog Suda. Kako znamo Vijeće sigurnosti je političko tijelo, oni ne odlučuju po pravnim pravilima, oni odlučuju o stvarima prema principima *realpolitike*, politike velikih sila i to je tačno ono što smo vidjeli: neslaganja među velikim silama oko pitanja kako postupiti da bi se zaštila Bosna i Hercegovina. Dakle, ono što tražimo ovdje je da se donese pravno rješenje spora. Mi vjerujemo da je naša stvar ispravna i da bi se svaki dobronamjerni, objektivni

sudija, koji bi se upoznao s ovim slučajem, saglasio s nama. Možda ne sto odsto, ali u većini pitanja.

Ovo nas dovodi do pitanja koje je postavio profesor Rozen i usmeno i u pismenoj formi, u vezi sa članom 59. Statuta suda. Jesu li ove mjere imale namjeru da obavezuju treće zemlje koje nisu učesnice u sporu? Odgovor je ne. Zaista sam ih sastavio izričito s ciljem da bude jasno da one ne obavezuju treće zemlje.

Mjere u članu I Konvencije o genocidu obavezuju sve zemlje potpisnice tog ugovora da preduzmu korake u cilju sprječavanja i kažnjavanja vršenja djela genocida. Svi smo u tome saglasni. Sigurno je da su obaveze po sporazumu recipročne prirode, pogotovo one iz Konvencije o genocidu, što znači da jedna zemlja potpisnica prenosi prava i obaveze na sve druge strane, potpisnice Konvencije što zahtijeva ispunjenje tih obaveza.

Ono što genocid izdvaja od svih ostalih međunarodnih sporazuma s kojima smo upoznati je to da, kao što znamo, Konvencija sadrži obavezu da se spriječi i kazni genocid *erga omnes*, te je prema tome od najveće važnosti, da se koristim slavnim riječima iz predmeta *Barcelona traction case*. Da ponovim, ovo je naglašena činjenicom da baš prvi član Konvencije navodi da zemlje potpisnice imaju obavezu da spriječe i kazne zločin genocida i te obaveze su *erga omnes*, svaka protiv svih država. A to je ono što izdvaja Konvenciju o genocidu od skoro svakog drugog sporazuma s kojima ste se susretali ovdje na Sudu, osim možda same Povelje Ujedinjenih nacija.

Zbog tako izuzetne važnosti Konvencije o genocidu, pošto ona ustanovljava obavezu *erga omnes*, mora postojati način kako da se razjasne prava po tom Sporazumu u situaciji u kojoj je Bosna i Hercegovina. Vidjeli smo da su naša prava dostigla najvišu cijenu u Vijeću sigurnosti. Osobno sam bio tamo prisutan. Vidio sam da se to dešava. Uvjeravam vas da Vijeće sigurnosti neće zaštiti naša prava. Velike sile će nas isjeći i pojesti za doručak ako ovaj Sud ne reaguje. Zato izlazimo ovdje pred Sud sa zahtjevom da razjasni - ne da odluči, nego da rasjasni koja su naša prava pod ovako jedinstvenim okolnostima i koja se pozivaju na član 41. Statuta, privremene mjere,

a što vi možete učiniti. Vi možete prihvatiti sve privremene mjere koje hoćete. Mi ne tražimo nikakvo savjetodavno mišljenje, niti vam tražimo da naredite bilo kojoj drugoj zemlji da nešto učini. što će druge zemlje potpisnice Konvencije o genocidu uraditi, to je na njima da odluče. Zar ne?

Ali, mi vjerujemo da ukoliko Sud objasni naša prava po članu I, tada ostale članice Ujedinjenih nacija neće moći da poreknu obavezu, a naročito ne Vijeće sigurnosti, nego da moraju djelovati u skladu sa odredbama člana I. I, kao što sam i prije rekao, vjerujem da je i danas slučaj da su dvanaest članica, barem Vijeća sigurnosti, isto tako strane potpisnice Konvencije o genocidu. Zbog toga mislimo da će pojašnjenje naših prava od strane Suda pod ovim okolnostima u privremenim mjerama imati velikog odjeka i biti od pomoći za zaustavljanje genocida u Bosni i Hercegovini.

Istina je, ne tražimo konačnu presudu, kao što je rekao profesor Rozen. Ako pročitate našu Tužbu, vidjećete da smo tražili i materijalnu odštetu. Svima nam je dobro poznato da će još mnogo godina proteći, ako ikada i dođe do toga, a profesor Rozen uporno insistira da se slijedi propisana procedura, prije nego se podnese pravi dokumenat. Pa, to je baš odlično, dok si tamo i ubijaš ljude, žene i djecu, na drugoj strani, insistiraš na proceduralnoj tačnosti i kažeš vrati se za godinu dana. I tada, znate, mogli bismo pogledati vaš dokumenat. To nije ono što se dešava. Uništavaju nas tačno ispred vas, dok ste očima okrenuti TV ekranima, to možete pročitati na stranicama dnevnih novina i mi tražimo od Suda da uradi nešto u vezi s tim.

Još jednom vas uvjeravam da mi ne tražimo da izdate, ovdje, nalog koji će obavezati bilo koga drugog osim strane u ovom predmetu što bi bio slučaj po Statutu. Ali mi tražimo razjašnjenje naših prava koje možemo zatim koristiti u Vijeću sigurnosti i Generalnoj skupštini i drugdje da bismo spriječili zločin genocida protiv našeg naroda.

Dozvolite da sada to posmatramo na drugi način. Pretpostavimo da još uvijek nazivate moj argument problematičnim. Vi kažete, pa sve te zemlje ipak nisu strane u sporu. U redu, šta bi moj odgovor bio? Moj bi odgovor bio da kažem svojoj vladi, u redu. Zatim ću podići tužbu

protiv svih stotinu i više zemalja potpisnica Konvencije o genocidu. I vi znate iz mojih akreditiva da sam ovlašten da to učinim. Nemam takve instrukcije, ali imam ovlaštenja.

Sada zamislite ovo samo na momenat. Imam računar i program i sekretaricu i veliki broj studenata koji su voljni da formulišu tužbe za mene. Da li stvarno želite da me navedete na to da se vratim kući i počnem raditi dvije-tri tužbe dnevno dok ne tužim 102 ili 103 zemlje i sve ih uvučem u sudnicu optužujući ih da su propustile da spriječe genocid prema članu I? A mnoge od njih još i za zavjeru za vršenje genocida po članu III i za saučesništvo u vršenju genocida po članu III? Po ovom osnovu bar imam jake argumente za tužbu protiv njih. Ali možete zamisliti na šta bi to ličilo? Morali bismo da vodimo ove postupke na fudbalskom stadionu, a ne u ovoj Palati mira, ako mi kažete da moram da tužim stotinu do stotinu i pet država kako bi ih sve načinio stranama u ovoj parnici prije nego što se uopće dohvatite člana I.

To je ono, vjerujem, što je ovdje u pitanju u odnosu na obavezu *erga omnes*. Čini mi se da, kada se radi o međunarodnom sporazumu kao što je Konvencija o genocidu - sveta Konvencija: svi bismo se saglasili da, kad je jednom kamen temeljac postavljen nakon Drugog svjetskog rata - to podržava čitav međunarodni režim ugovora za ljudska prava koje znamo. Kada razmatramo neki takav ugovor, trebalo bi da smo u mogućnosti da dođemo u ovaj Sud i raspravimo one bitne stvari koje treba raspraviti, a da ne moramo obavezno sakupiti sve potpisnice Konvencije o genocidu.

Kako vam je poznato, mi nismo podigli tužbu po svim članovima Konvencije o genocidu. Samo smo se pozivali na one članove za koje smatramo da imamo dovoljno meritornih dokaza. Ne preduzimamo ovdje korake po kratkom postupku. Postupamo, mislim, po osnovu javnih dokaza koje smo uspjeli obezbijediti iz objektivnih i neutralnih vanjskih izvora, što je različito od onoga što ste čuli ovdje od Tuženika, a što su fabrikovali njegovi sopstveni ratni zločinci. Oni priznaju tamošnje oružane jedinice i komandose u Republici Srpskoj, čiji je predsjednik Radovan Karadžić proglašen za najvećeg međunarodnog

ratnog zločinca. Odatle oni dobijaju svoje dokaze. Prema tome, morate odlučno odbaciti njihov Zahtjev za privremene mjere.

Želim da samo kratko prokomentiram, pošto se spomenulo, takozvano pismo od 8. juna 1992. g. Opet kažem, znam da mislite da ste čuli dosta o tome, ali nismo se u potpunosti osvrnuli na taj problem zadnji put, jer nam je na to skrenuta pažnja tek nedavno, kada sam ga uvrstio u dokazni materijal.

Tuženik je 24. augusta 1993., zauzeo nevjerovatnu novu poziciju u vezi s tim pismom. Sada su voljni prihvatiti da to pismo postoji, da bi moglo imati neke posljedice na ovaj ili onaj način, ali isto tako govore: zaista nas ne možete uzeti za ozbiljno, ne možete to uzeti kao naše riječi. To pismo, kažu, ne predstavlja zvaničan stav Savezne Republike Jugoslavije, jer dva predsjednika Srbije i Crne Gore koja su potpisala pismo, nisu bila ovlaštena za to. Tako su, prema argumentaciji koju je Tuženik izložio, predsjednik Srbije i predsjednik Crne Gore u osnovi postupili izvan svojih ovlaštenja, potpisivanjem ovoga pisma Badenterovoj komisiji, Lordu Karingtonu, itd. Još jednom, dakle, kao advokat, bilo bi mi teško da kažem da su moji šefovi postupili van granica svojih ovlaštenja, pogotovo ako je jedan od njih g. Milošević. Ali to je očigledno ono što su oni spremni izjaviti.

Dva su, međutim, predsjednika dala izjavu u službenom otvorenom pismu štampanom na memoramdumu Savezne Republike Jugoslavije riječima koje sam već ranije citirao: "Savezna Republika Jugoslavija zauzima stanovište". Ovaj, dakle, novi argumenat, koji smatram nevjerovatnim, dosljedno odgovara ponašanju Tuženika u odnosu na svaki zvanični dokument. Oni ne uzimaju ozbiljno ni Povelju ujedinjenih nacija, ni Londonski sporazum, ni rezolucije Vijeća sigurnosti. Ne shvataju ozbiljno ni Generalnu skupštinu UN. Ni Konvencija o genocidu nije ozbiljno uzeta. Ni odluka ovog Suda od 8. aprila nije uzeta ozbiljno, itd. Pa pitam onda Sud: kako možete uzeti za ozbiljno bilo šta, što vam kažu kada ni oni sami ne stoje iza svog vlastitog pisma potpisanog od vlastitih predsjednika? Kako se uopće može išta uzeti za valjano što oni kažu o svojim takozvanim dokazima koji podržavaju njihov zahtjev protiv nas?

Profesor Rozen je posvetio dosta vremena Sporazumu iz Sen-Žermena od 1919. g. u svojoj pismenoj, a i usmenoj raspravi. Znamo da pita zašto to nismo naveli prvi put u Tužbi. Pa, nema takvog propisa koji kaže da se sve mora navesti u Tužbi. činite kako najbolje umijete. I u tadašnjim uslovima kad se genocid neprekidno vršio, učinio sam što sam najbolje mogao da sastavim ovu Tužbu u toku deset dana. Jasno, za mene je genocid predstavljao put kako odmah zasnovati sudsku nadležnost. Ali kako smo naglasili u toj Tužbi, namjera nam je bila da u cijelosti prodiskutiramo ukratko i sva ostala pitanja u nadležnosti Suda u toku postupka, te smo tako i Memorandum u vezi s tim ugovorom podnijeli čim je bio izrađen.

Ako pogledate taj argument, prosto je smiješno, zar ne, koliko cjepidlače, sitnoadvokatski. Ugovor je u dva poglavlja: prvi štiti manjine, a drugi se odnosi na trajnost sporazuma.

Član 16. se jasno odnosi na čitav Ugovor, a ne samo na drugo poglavlje. član 16. sadrži odredbe o zvaničnom jeziku Međunarodnog sporazuma i o proceduri za ratifikaciju. Ovo su očigledno stvari koji se odnose na čitav Sporazum. Takođe stav 1. člana 16. pokriva "sva prava i privilegije dodijeljene na osnovu prethodnih članova", a član 11. je prethodni član. Pretpostavljam da su strane u Sporazumu htjele sve ovo da ograniče samo na poglavlje II, tako bi i napisale: "sva prava i privilegije koja se odobravaju na osnovu članova iz ovog poglavlja", što, naravno, nisu uradile.

Tako mi se čini da bi se trebalo predpostaviti iz relativno običnog jezika Sporazuma da se riječ "prethodni" odnosi na sve ranije članove Sporazuma i zaista član 31. Bečke konvencije kaže da " se Sporazum mora tumačiti u svjetlu svog predmeta i svoje svrhe". A sigurno je primarni predmet i svrha ovog Sporazuma da zaštiti manjine, naročito Muslimane. O tome Sporazum govori.

S izuzetkom Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, dokument Savjetodavno mišljenje ovog Suda, strana 23, precizira da je Sud naznačio da bi jedan Sporazum sa naročito "humanitarnom i građanskom svrhom" trebalo da se interpretira kao takav način, kako bi postigao svoju svrhu. Ne kažem da ovaj Sporazum

danas ima istu važnost kao Konvencija o genocidu, ali je sigurno predstavljao značajnu prekretnicu u zaštiti ljudskih prava i to grupnih prava još daleke 1919. godine.

Tuženik zatim tvrdi da je Sporazum Srba, Hrvata i Slovenaca "nestao kao dio Versajskog sistema". Možda je Versajski sistem nestao, ali Sporazum nije. Sporazum je još tu. Nijedan se događaj nije desio koji bi narušio njegovu valjanost. Zaista, riječi podpredsjednika Suda, sudije Ode, koje je Tuženik citirao, ne odnose se posebno na ovaj Sporazum, nego uopće na režim ili grupu sporazuma, koji su tretirali manjine nakon Prvog svjetskog rata. A Sekretarijat Ujedinjenih nacija je pojasnio u svojoj studiji te grupe sporazuma da se pitanje valjanosti svakog pojedinog Sporazuma mora ispitati odvojeno, bez obzira šta se desilo sa režimom ili Versajskim sistemom, ili nazovite ga kako želite.

Tuženik dalje tvrdi da Studija Sekretarijata ujedinjenih nacija iz 1950. godine o pitanju pravne valjanosti preuzetih obaveza u vezi sa manjinama ne podržava prijedlog da je Sporazum Srba, Hrvata i Slovenaca još uvijek na snazi. Ali činjenica da taj sistem više ne postoji nije bitna za pitanje kontinuiteta valjanosti samog Sporazuma, posebno ovog Sporazuma o manjinama.

Zatim se Tuženik dalje poziva na dijelove iz te Studije u kojima se navodi koje su manjine pomagale jugoslovenskim neprijateljima i sugeriše da je "muslimanska vjerska manjina" bila jedna od njih. Prvo, Studija nije posebno precizirala ni jednu pojedinu manjinu. Tako, nema razloga da se povjeruje da Sekretarijat baš misli na "muslimansku vjersku manjinu". Takođe nisam ni osobno upoznat da postoji bilo kakav dokaz u prilog Tuženikove konkretne optužbe da su bosanski muslimani pomagali neprijateljima bivše Jugoslavije tokom Drugog svjetskog rata. Ali, ponovo kažem, ovo pitanje nije relevantno da se na tome bazira okončanje jednog sporazuma.

Nakon toga Tuženik citira memorandum Sekretarijata ujedinjenih nacija iz 1951. godine, u kojem se kaže, pozivajući se na Studiju iz prethodne 1950. godine, da je mišljenje Sekretarijata da je "sistem manjina prestao postojati ne samo zbog toga što je Liga naroda ukinuta".

Ali, i ovdje, ove riječi se odnose na sistem, naime na sistem sprovođenja Sporazuma, a ne na same ugovorne obaveze. Sekretarijat nije dao generalnu izjavu da su svi Sporazumi o manjinama bili nevažeći.

Štaviše, citirali smo Studiju Sekretarijata samo da potvrdimo da i dalje važi Sporazum Srba, Hrvata i Slovenaca. Čak i ako Studija ne važi od 1950. godine , to ne bi moglo da biti definitivno. Sporazumi ostaju na snazi, *pacta sunt servanda* sve dok ne nastupe događaji specificirani u Bečkoj Konvenciji o ugovornom pravu. I čak ni Generalni sekretar ujedinjenih nacija nema ovlaštenja da prekine sporazume koji su na snazi; to je posao ovog Suda, a ne Sekretarijata UN. Još jednom ponavljam, Tuženik prigovara našoj tvrdnji da su Ujedinjene nacije preuzele funkcije Lige naroda u vezi sa sporazumima o manjinama, ali ne reagira na naše riječi koje smo citirali iz Studije Sekretarijata iz 1950. godine. Tu je rečeno da su Ujedinjene nacije preuzele funkcije Lige naroda po ovim sporazumima, a posebno da će organi Ujedinjenih nacija razmatrati žalbe manjina o povrjeđivanju njihovih prava iz ovih ugovora. Opet kažem, Tuženik prigovara našem pozivu na diskusiju šestog komiteta 1953. godine, u kojoj je delegat Velike Britanije naveo da su funkcije Lige automatski prešle na Ujedinjene nacije i po osnovu drugog Sporazuma, Konvencije o ropstvu. Tuženik citira čitav pasus iz diskusije šestog komiteta i kaže da ništa u tom tekstu ne podržava naš stav.

Ali pitanje u tom pasusu kojega je Tuženik citirao je bilo to da li je novi instrument, koji se tu naziva protokol, potreban da se usvoji kako bi se funkcije Lige prenijele na Ujedinjene nacije. Delegat Velike Britanije je rekao da takav protokol nije potreban, jer se prenos ovlaštenja već izvršio automatski. Tako, ustvari citirane riječi podržavaju prijedlog zbog kojeg smo ih i citirali.

Tuženik konačno izjavljuje da nema analogije između toga što su Ujedinjene nacije preuzele mandatne funkcije Lige naroda i njene funkcije u zaštiti manjina. Tuženik kaže da je skupština Lige predvidjela budućnost mandata, ali ne i budućnost funkcije zaštite manjina. Ali to faktički nije tačno. Svojom Rezolucijom od 18. aprila 1946. g., skupština Lige naroda je prihvatila prijedlog Generalne skupštine Ujedinjenih nacija kao što je navedeno u Rezoluciji 24 (I)

da preuzme funkciju Lige u odnosu na pitanja zaštite manjina. Tuženik tvrdi da su naša upućivanja na Bečku konvenciju neodgovarajuća, ali te iste odredbe Bečke konvencije se naveliko koriste za odražavanje međunarodnog običajnog prava kako je to ovaj Sud sam odredio.

Tuženik tvrdi da je Međunarodni sporazum iz 1919. godine "prestao uzajamnim nezvaničnim dogovorom strana potpisnica". Nikakav sličan koncept kao što je "uzajamni nezvanični dogovor" kojim bi se prekinuo međunarodni sporazum, a posebno onaj koji štiti manjine ne postoji niti u Ugovornom pravu niti u Bečkoj Konvenciji. Tuženik zatim zauzima besmislen stav i kaže da je Ugovor iz 1919. na neki način zamijenjen Međunarodnim dogovorom o građanskim i političkim pravima. Međunarodnim dogovorom se, međutim, štite prava pojedinaca, on se ne odnosi na prava grupa kao što je to slučaj sa Sporazumom iz 1919. Ali, to ne znači da je kasniji Sporazum uopće namjeravao ili je bio usmjeren da zamijeni raniji Sporazum.

Konačno, Tuženik tvrdi da su Muslimani Bosne i Hercegovine izgubili svoj status kao vjerska manjina nakon Drugog svjetskog rata, kada su umjesto toga postali etnička manjina. Sada se sjetite samo toga da je Tuženik priznao u jednom zvaničnom sudskom dokumentu da su oni ukrali vjeru ovom narodu, njegov vjerski identitet - vratite se nazad i pročitajte ovaj dokumenat - oni priznaju da su ih lišili njihovog vjerskog identiteta kao Muslimana i rekli: Dakle, sada imate samo etnički identitet, te još nekako traže od vas, od ovog Suda, da prihvatite da je krađa i otimanje njihovog vlastitog identiteta na neki način validna, bilo prema njihovom sopstvenom zakonu ili po međunarodnom pravu. I, kao što je ambasador Bosne i Hercegovine šaćirbegović (Musliman) istakao, ta je grupa uvijek ostala definirana djelimično, ali ne isključivo, svojom religijom. To je razlog zašto se mnogi od njih danas ubijaju.

Tuženik zatim tvrdi da se Sporazum iz 1919. godine odnosi samo na teritorije Srbije i Crne Gore, ali je Sporazum sačinjen s namjerom da zaštiti bosanske Muslimane, to je predmet i svrha Sporazuma. On je sadržavao detaljne odredbe za zaštitu Muslimana. Ovo je Sporazum

humanitarnog karaktera, nije *ograničen* na teritorije da bi se obezvrijedile njegove garancije prema *ljudima*. Ovaj se Sporazum odnosi na ljude, a zaštita ovih ljudi bio je predmet i cilj Sporazuma. Ti ljudi su još uvijek tamo, uprkos činjenici da ih Tuženik briše sa lica zemlje i svakodnevno ubija, s tim da je do sada ubio dvije stotine hiljada, silovao tridest do četrdeset hiljada i istjerao dva do dva i po miliona ljudi iz svojih domova. Ponavljam da cifre nisu precizne iz očiglednih razloga.

Na kraju, zadnja tačka koju je pomenuo profesor Rozen, bila je pozivanje na Sporazum iz 1919. pri čemu je on na neki čudan način promijenio pravnu osnovu nadležnosti ovog Suda da ne bi raspravljao o ovom predmetu, a to je smiješno. Sud treba da se prisjeti da je izglasao sa trinaest glasova prema jedan u korist privremene mjere A (2) od 8. aprila 1993. godine da

> "Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) mora posebno osigurati da nijedna vojna, paravojna ili neregularna, naoružana formacija koju može da uputi ili potpomogne, kao i to da nijedna organizacija ili osoba koja bi mogla da djeluje pod njenom kontrolom, vođstvom ili utjecajem, ne počini niti jednu genocidnu radnju, ni zavjeru u cilju izvršenja genocidne radnje, direktno ili javno potsticanje izvršenja genocida ili saučesništva u genocidu, bez obzira da li je uperena protiv muslimanskog stanovništva Bosne i Hercegovine..."

Sud će se prisjetiti, kao što je to rekao sudac Tarasov, da ja nikada nisam zatražio konkretno da Sud zaštiti muslimanski narod Bosne i Hercegovine po imenu. Pa ipak, u okolnostima monstruoznog genocida koji Tuženik vrši protiv bosanskih Muslimana, Sud je osjećao obavezu da imenom zaštiti posebno bosanske Muslimane putem privremene mjere A (2) svoga Rješenja od 8. aprila i naravno da je Sud pravedno postupio zaštitivši bosanske Muslimane. Kako sam već ranije istakao, međutim, oni nisu jedine žrtve genocida u Bosni i Hercegovini. Imamo Muslimane, Hrišćane, Jevreje, Hrvate, Srbe - svako ko pokuša da održi i potvrdi svoje bosansko državljanstvo zbog toga nastrada.

Dakle, ako Sud već ima nadležnost da zaštiti bosanske Muslimane prema Konvenciji o genocidu, tada bi Sud takođe morao biti nadležan da zaštiti iste bosanske Muslimane prema Sporazumu iz Sen-Žermena od 1919. godine. Naša je namjera bila da pozivanjem na Sporazum iz 1919. dopunimo, proširimo i promijenimo osnovu nadležnosti kojom, vjerujemo, ovaj Sud već raspolaže. U ovom smislu, takođe, treba primijetiti da se ovaj predmet ne bazira isključivo na Konvenciji o genocidu. Činjenica da je Sud spomenuo samo Konvenciju o genocidu u svom Rješenju od 8. aprila ne može promijeniti prvobitne osnove naših zahtjeva, te kako se u stavovima 130. do 134. naše Tužbe ističe, genocidne radnje, takođe, predstavljaju povredu četiri Ženevske konvencije (od 12. augusta 1949.), Dopunskog protokola (od 8. juna 1977.) običajnog i konvencionalnog ratnog prava, uključujući Haške propise i fundamentalne principe i pravila međunarodnog humanitarnog prava, Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima i, kako sam već spomenuo, Protokol kojeg ćemo sačiniti i dostaviti Sudu kada do toga dođe, na dan ili oko 15. oktobra i u kojem ćemo uključiti više detalja o našim ostalim zahtjevima iz domena jurisdikcije Suda, a u odnosu na prethodno spomenute tačke. Ali ako ne dobijemo tražene privremene mjere onda će nam, još jednom vam ponavljam, biti nemoguće da pred ovim Sudom dokažemo naš predmet na osnovu materijalnih dokaza. Jednostavno nećemo biti u mogućnosti to da učinimo.

Konačno, postupili smo u saglasnosti sa članom 38, stav 2, proceduralnih Pravila koja kažu, a ovaj dio profesor Rozen nije citirao, da "Tužba mora da specificira, što je moguće šire, zakonske osnove na kojima se temelji, kako tužba navodi, nadležnost ovog Suda".

Mi smo u našoj Tužbi specificirali šta mislimo pod sudskom nadležnošću i to, što je bilo moguće šire pod okolnostima stalnog genocida. Učinili smo kako smo najbolje mogli pod užasnim okolnostima i u vrlo ograničenom vremenu, a tako isto i danas činimo. Tražimo od Suda nam sada ovdje pomogne da prezentiramo naše zahtjeve, da nam omogući da dokažemo naše zahtjeve, da nam omogući da ostvarimo naša prava prema Statutu, prema Povelji i prema Pravilima suda. I konačno, već imamo odluku Suda u predmetu

Nikaragva, stav 80., koji kaže da "Sud smatra da činjenica da Sporazum iz 1956. godine nije bio uključen u Tužbu pod naslovom za nadležnost ne može sama po sebi predstavljati prepreku za oslanjanje na isti i na njegovo pozivanje u Protokolu".

Mi, prema tome, mislimo da isti princip treba da se primijeni prilikom drugog kruga privremenih mjera. Da nije bilo takvog razvoja događaja od 8. aprila, mi bismo odmah pristupili pisanju našeg Protokola. Ali negdje u junu mjesecu, postalo nam je jasno da je sačinjen plan o našoj podjeli u tri nezavisne države i oduzimanju našeg članstva u UN te sam tada primio upute da počnem s pripremama za još jedan krug privremenih mjera. Eto, tako je bilo.

Zadnja primjedba koju smo željeli učiniti u odnosu na Rezoluciju 713. i naredne rezolucije nakon ove - a to činimo zato što je druga strana justros spomenula - to jeste, ako pročitate Rezoluciju 713. i sve one naredne, vidjećete da postoji razlika. Već smo istakli da se Rezolucija 713. odnosi samo na bivšu Jugoslaviju koja više ne postoji, a Rezolucija 713. zaista sadrži stav jasno usvojen u Poglavlju 7. Povelje UN. Sprovođenje sigurnosnih mjera, koje je propisalo Vijeće sigurnosti, ozbiljna je stvar - vrlo ozbiljna - a u slučaju Bosne i Hercegovine suočeni smo sa jednim od naših najvažnijih fundamentalnih prava - pravom na samoodbranu. Pa ipak, nekako nikada nije održano zasjedanje da se saslušamo po ovom pitanju, zar ne? Gdje je ovdje bio dosljedni pravni postupak? Poređenja radi, jednoj državi agresoru je čak bila data šansa da joj se čuje glas i da promijeni politiku prije nego što joj se nametnu sankcije. Naprimjer, u slučaju Iraka ili čak i u slučaju usvajanja sankcija protiv Tuženika. Zaprijetilo im se, saslušani su i tek su onda preduzete sankcije. Ali za nas, ove su sankcije protivpravno nametnute čak i prije nego što smo bili osnovani, a nikada nismo dobili šansu da nas saslušaju, sankcije su samo produžene i opet ne na osnovu Poglavlja 7, Povelje UN. Da se vratimo i pročitamo ponovo odgovarajuće članove, naročito one koje sam juče citirao - Rezolucija 727. je najznačajnija - i nigdje se ne spominje ni u referenci Poglavlje 7. ove Rezolucije. Nije navedeno u njoj. Dakle, to je samo usmena izjava i kao što sam sugerirao juče,

razlog zašto je Rezolucija 727. usvojena je bio samo da se g. Vensu obezbijedi izvjestan instrument prilikom njegovih pregovora, eto, to je to. Uz sve dužno poštovanje g. Vensa, nisam ovdje pozvan da ga kritikujem. On je pokušao učiniti kako je najbolje mogao, ali on je bio uljudan čovjek koji se susreo sa grupom kriminalaca i naravno da nije mogao puno postići. Tako, molim vas kada pogledate ove rezolucije, posebno obratite pažnju, kao što sam ja pokušao učiniti juče, na Rezoluciju 727., za koju se kaže da se odnosi na nas; ali kad je pročitate, shvatite da to nije tačno. Nikad se nije usvojila u saglasnosti s Poglavljem 7, pa prema tome ne tražimo da Sud naredi ili obori Rezoluciju Vijeća sigurnosti ili nešto slično. Još jednom molimo, jednostavno dajte razjašnjenje naših zakonitih prava prema Konvenciji o genocidu u odnosu na Povelju UN. To je sve što od vas tražimo i prihvatamo vaš okvir uslova unutar same Konvencije o genocidu, naročito njenog člana I.

Ovim zaista sada završavam komentar koji sam danas htio iznijeti. Ali ne bih izvršio svoju dužnost ako ne bih izravnao račune po pitanju takozvane Mirovne konferencije u odnosu na Bosnu i Hercegovinu.

PREDSJEDNIK: Profesore Bojl, ne želim da Vas prekidam, ali vrijeme ne radi za nas i ako nastavimo još duže, zaći ćemo u vrijeme stavljeno na raspolaganje Tuženiku da odgovori, a takođe, postoji još jedno pitanje koje treba da se postavi.

Profesor BOJL: U redu.

PREDSJEDNIK: Profesore Bojl, ne tražim da odmah prekinete. Mislim da možete razjasniti jednu stvar koja bi zanimala Sud, a to je, koji je konačni stav Bosne i Hercegovine nakon svih amandmana itd.? Da li sam u pravu kada pretpostavljam da ustvari, kao što ste i sami naglasili u Vašoj jučerašnjoj diskusiji, vi konačno još uvijek tražite svaku pojedinu od deset privremenih mjera koje ste ranije zahtijevali, kako je naznačeno u Vašoj prvoj tužbi od 27. jula?

Profesor BOJL: Da.

Sudac ŠVEBEL: Hvala, g. predsjedniče.

Htio bih da postavim sljedeća pitanja zastupniku Republike Bosne i Hercegovine i želim da jasno stavim do znanja da postavljajući ova

pitanja ne izražavam nikakvo mišljenje na bazi dokaza ili bez dokaza za prijedloge koji proističu iz ženevskih pregovora ili okolnosti u kojima su se ti pregovori odvijali.

Konvencija o genocidu definira genocid kao djelo počinjeno sa namjerom da se uništi, u cjelini ili djelimično, nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupacija putem ubijanja njenih pripadnika uzrokujući ozbiljne tjelesne ili mentalne ozljede pripadnika te grupe i s tim ciljem putem teških delikvetnih radnji. Dva se pitanja nameću u svjetlu argumenata agenata Republike BiH.

1. Pretpostavimo *arguendo* da je rezultat ženevskih pregovora saglasnost sve tri strane da se sadašnja ustavna struktura Republike Bosne i Hercegovine zamijeni nekom drugom ustavnom strukturom: da li postojanje sadašnje ustavne strukture Republike Bosne i Hercegovine treba da se identificira sa životom pripadnika nacionalne, etničke, rasne i religiozne grupe?

2. Pretpostavimo *arguendo* da rezultat ženevskih pregovora treba da bude rekonstitucija Republike Bosne i Hercegovine u tri konsitutivne republike - muslimanska, srpska i hrvatska. Da li bi takva rekonstrukcija sama po sebi bila ravna genocidu?

Hvala, g. predsjedniče.

PREDSJEDNIK: Hvala lijepo. Ovo je jedno nepripremljeno pitanje koje traži pisani odgovor. Možemo li možda obećati da će obje strane dobiti odštampano pitanje što je prije moguće? Ali, da li biste željeli sada da odgovorite?

Profesor BOJL: Odgovoram na Vaše prvo pitanje, sudac Švebel. Išli smo u Ženevu gdje sam bio određeno vrijeme zbog zahtjeva iz rezolucija Evropske ekonomske zajednice i Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija da se sačuva teritorijalna cjelovitost i politička nezavisnost Bosne i Hercegovine. Ono što smo saznali kada smo stigli tamo i kada smo pročitali dokumente, što sam učinio u ime našeg Predsjednika, o čemu imate u dosjeu moj izvještaj, bila je činjenica da su ustvari dokumenti bili sačinjeni na bazi pretpostavke da ćemo se podijeliti u tri nezavisne države. I kao što je priznao pravni savjetnik Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji, to bi prouzrokovalo

ozbiljne prepreke za nastavak našeg članstva u OUN. Tada sam na osnovu instrukcija našeg Predsjednika i Ministra vanjskih poslova odbacio ovaj i sastavio novi prijedlog zasnovan na mogućnosti interne reorganizacije u tri konstitutivne republike, ali u okviru jedne udružene države koja bi nastavila biti član Organizacije ujedinjenih nacija. I kada sam prezentirao taj protiv-prijedlog advokatu Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji, prosto mi se zaprijetilo u sjedištu UN u Ženevi, ne osobno, ali u ime države. Rečeno mi je da će nas, ako ne prihvatimo Oven-Stoltenbergov plan doslovno onako kako je zacrtan, "Vijeće sigurnosti poslati do vraga!" Dakle, to je rečeno meni, generalnom zastupniku Bosni i Hercegovini u kojem sam svojstvu tamo bio prisutan i što je advokat dobro znao, a to mi je rečeno u sjedištu Ujedinjenih nacija. Eto, tu stoje pregovori danas.

Sporazum Oven-Stoltenberg još uvijek nas poziva da se izvrši podjela u tri nezavisne države i u osnovi prouzrokuju veliki problemi po pitanju kontinuiteta našeg članstva u Ujedinjenim nacijama. I mi smo službeno odbacili taj plan pismom predsjednika Izetbegovića, koji je dostavljen Vijeću sigurnosti, a također, i ovom Sudu.

U odgovoru na Vaše drugo pitanje, mi smo već to objasnili - a profesor Rozen je imao primjedbu - možda se nisam jasno izrazio, mi stojimo na stanovištu da se podjela i aneksija vrše putem genocida. To je dio plana. Likvidirajte dakle narod, a onda ukradite njegovu zemlju i sve ono što posjeduju. Ista se stvar uradila Jevrejima u Njemačkoj. Zar nije? To se sada priređuje nama. Program koji je ovdje zacrtan je Velika Srbija. Uzeti našu zemlju i ubiti naš narod, izbaciti nas, a onda je prigrabiti i zadržati. Po mom mišljenju unutarnja reorganizacija u strukturi države koju ste Vi predložili je, manje ili više, isto ono što smo mi predložili u našem protivprijedlogu u Ženevi. Ali, ponovo dodajem, po uputama našeg Predsjednika, rekao sam da pokušaju naći razuman kompromis koji će nam omogućiti da i dalje postojimo kao nezavisna ujedinjena država i članica OUN, da bismo prihvatili ideju unutarnje reorganizacije, interno i konstitutivno, na bazi tri konstitutivne cjeline - jedna za Muslimane, jedna za Hrvate i jedna za Srbe. Na osnovu tih instrukcija sam izradio prijedlog koji je zatim

potpisao predsjednik Izetbegović i koji je dostavljen kopredsjedavajućem. Na njega još čekamo odgovor od kopredsjedavajućeg, a nalazi se i u spisima kod Vijeća sigurnosti i kod ovog Suda. Prihvatili smo koncept unutrašnje reorganizacije u tri konstitutivne cjeline na bazi etničke pripadnosti, uprkos činjenici što smo osjećali da je to loš potez, zbog toga što bi vodio u dalje genocidne radnje, a što bi trebalo da nas potsjeti na Indiju i Pakistan. Sjetite se kada je indijski potkontinent bio podijeljen i koliko je ljudi ubijeno kao rezultat toga. Juče sam citirao cifre službene studije Američkog državnog sekretarijata, koju je prenio barem još i *Njujork tajms* i u kojoj je procijenjeno da i ako bi ova interna reorganizacija, koju spominjete, održala naš međunarodni karakter, zadržala naše članstvo u UN, ipak bi izložila još više od milion i po ljudi etničko čišćenja. Naš narod tu živi međusobno izmiješan. Ako kažete: pa, ovdje je muslimanska država, ondje je srpska država, a tamo opet hrvatska država, pokrenućete jedan i po milion ljudi i prije njihove smrti izložiti ih uništenju, ubijanju i genocidu.

Tako je kratki odgovor na Vaše pitanje: Da, iako je stav naše vlade da smo to spremni prihvatiti, jer su nam velesile rekle: mi želimo da tako uradite!. Prihvatili smo u principu, ali s negodovanjem i trebao bih istaći da su nedavno tri visoka službenika američke vlade podnijela ostavku, jer su znali jako dobro kakve će biti posljedice ako se izvede takozvana interna reorganizacija.

Nadam se da je ovo adekvatan odgovor na Vaše pitanje.

PREDSJEDNIK: Hvala veliko, profesore Bojl. Dakle, kada biste željeli da se vratimo? Želite li da dođemo u 17.00 sati ili u 17.10?

G. ETINSKI: G. predsjedniče, ako vam odgovara, samo kafe-pauza bi bila dovoljna za jugoslovensku stranu.

PREDSJEDNIK: Onda bi 17.00 sati bilo u redu?

G. ETINSKI: Pa, rekao sam samo kafe-pauza, petnaest do dvadeset minuta, ne više.

PREDSJEDNIK: Kroz trideset minuta?

G. ETINSKI: Da.

PREDSJEDNIK: Da kažemo, petnaest do pet? Hvala svima.

Pauza od 16.15 do 16.45.

PREDSJEDNIK: Molim vas, sjednite. G. Etinski.

G. ETINSKI: G. predsedniče, uvaženi suci, dozvolite da se obratim s poštovanjem.

Rezervišući sva prava prigovora na nadležnost Suda i prihvatljivost Tužbe, a u svetlu sadržaja dva pismena podneska datirana od 9. i 23. augusta 1993. i izjava mojih cenjenih kolega, želeo bih da izložim naš završni komentar.

U pogledu Zahteva države Tužitelja baziranog na nadležnosti ovog Suda po osnovu članova XI i XVI Sporazuma između zemalja saveznica, udruženih sila i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca potpisanog u Sen-Žermenu 10. septembra 1919. godine, Savezna Republika Jugoslavija traži od Suda da odbaci Zahtev

- zato što Sporazum između saveznika, udruženih sila i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca potpisan u Sen-Žermenu 10. septembra 1919. nije na snazi; i

- zato što država Tužitelj nije ovlaštena da se poziva na nadležnost Suda prema članovima XI i XVI tog Međunarodnog sporazuma.

U pogledu Zahteva države Tužitelja, nadležnost Suda se, takođe, zasniva na običajnom i konvencionalnom međunarodnom pravu i međunarodnom humanitarnom pravu, uključujući, ali se ne ograničavajući na, četiri Ženevske konvencije iz 1949. godine, prvi Dopunski protokol iz 1977., Haške propise o teritorijalnom ratu iz 1907., Nirnberšku presudu i Nirnberške principe, te Savezna Republika Jugoslavija traži da Sud odbaci navedeni Zahtev zato što je u suprotnosti sa članom 36. Statuta suda.

U pogledu Zahteva države Tužitelja da ustanovi sudsku nadležnost na bazi pisma od 8. juna 1992., kojeg su poslali predsednici dve jugoslovenske republike, Srbije i Crne Gore, g. Slobodan Milošević i g. Momir Bulatović, predsedniku Arbitražne komisije Konferencije o Jugoslaviji, Savezna Republika Jugoslavija traži da Sud odbaci pomenuti Zahtev:

- zato što se prema pravilima međunarodnog prava, Izjava sadržana u pismu od 8. juna 1992. g. ne može uzeti kao Izjava Savezne Republike Jugoslavije,

- zato što Izjava nije bila na snazi 31. marta 1993. ili

- zato što uslov koji je sadržan u Izjavi nije bio ispunjen.

Savezna Republika Jugoslavija traži da Sud odbaci sve privremene mere koje je zahtevala država Tužitelj

- zato što Sud nije nadležan da ih odredi;

- zato što se one ne baziraju na novim pravno valjanim činjenicama;

- zato što se zloupotrebljavaju prava Zahteva za privremene mere;

- zato što bi one stvorile nepopravljivu predrasudu o pravima Savezne Republike Jugoslavije da takozvana Bosna i Hercegovina ispunjava svoje obaveze prema Konvenciji o genocidu u odnosu na srpski narod u Bosni i Hercegovini;

- zato što se one okreću prošlosti, a ne budućnosti;

- zato što one predstavljaju jednu prelaznu odluku;

- zato što kvalifikacija odredaba Konvencije o genocidu ne može biti sama po sebi predmet privremenih mera; i

- zato što nisu adekvatno zasnovane na članu 75, stav 1. Pravila suda.

Želeći zaštititi svoja prava time što ćemo primorati takozvanu Republiku Bosnu i Hercegovinu da ispuni svoje obaveze u cilju zaštite srpske etničke grupe prema Konvenciji o genocidu, Savezna Republika Jugoslavija traži da Sud odredi sledeće privremene mere:

Vlada takozvane Republike Bosne i Hercegovine treba da odmah u cilju ispunjavanja svojih obaveza prema Konvenciji za sprečavanje i kažnjavanje zločina genocida od 9. decembra1948. godine, preduzme sve mere u okviru svojih snaga da bi sprečila vršenje zločina genocida protiv srpske etničke grupe.

Hvala, g. Predsjedniče.

PREDSJEDNIK: Hvala. To je kraj jugoslovenske rasprave?

G. Etinski: Da.

PREDSJEDNIK: U redu. Dakle, stigli smo do kraja usmenog postupka kojeg sada zatvaram, zbog uobičajene procedure koja traži da

zastupnici ostanu i dalje dostupni Sudu i na raspolaganju u slučaju potrebe. Sud će sada nastaviti sa razmatranjem donošenja Rješenja, a obje strane će biti blagovremeno obaviještene o datumu kada će se Rješenje pročitati na Sudu. Hvala veliko.

Sud je završio zasjedanje u 17.00 h

MEĐUNARODNI SUD PRAVDE
GODINA 1993

13. septembar 1993. godine

PREDMET KOJI SE ODNOSI NA ZAHTJEV ZA PRIMJENU KONVENCIJE O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA
(BOSNA I HERCEGOVINA protiv JUGOSLAVIJE - SRBIJE I CRNE GORE)

DODATNI ZAHTJEVI ZA IZRICANJE PRIVREMENIH MJERA

RJEŠENJE

Prisutni:

Predsjednik ser Robert DŽENINGS; *potpredsjednik* ODA; sudije ŠVEBEL, BEDŽAUI, NI, EVENSEN, TARASOV, GIJOM, ŠAHABADIN, AGILAR MODZLI, VIRAMANTRI, ADŽIBOLA, HERCEG; *Sudije ad hoc* LOTERPAHT, KREČA; *zapisničar* VALENSIJA-OSPINA,

U Predmetu koji se odnosi na Zahtjev za primjenu Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida,

Međunarodni sud pravde,

U gore navedenom sastavu,

Nakon vijećanja,

Uzimajući u obzir članove 35, 36, 41. i 48. Statuta suda, i članove 73, 74, 75. i 76. Pravila suda,

Uzimajući u obzir Rješenje ovog Suda od 8. aprila 1993. godine,

donosi slijedeće Rješenje:

1. S obzirom na Zahtjev Republike Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu "Bosna i Hercegovina") koji je upisan u Registru ovog Suda dana 20. marta 1993. godine, na osnovu kojeg je pokrenut postupak protiv Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) u daljem tekstu "Jugoslavija", Bosna i Hercegovina, zasnivajući nadležnost Suda po članu IX Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, koja je usvojena od Generalne skupštine ujedinjenih nacija 9. decembra 1948. godine (u daljem tekstu "Konvencija o genocidu") navodi niz događaja u Bosni i Hercegovini od aprila 1992. godine do dana Zahtjeva čija se tvrdnja svodi na djela genocida prema definiciji iz Konvencije o genocidu; i s obzirom na činjenicu da Bosna i Hercegovina tvrdi da su spomenuta djela izveli bivši pripadnici Jugoslovenske narodne armije (JNA) i srpske vojne i paravojne snage po naredbama iz, za potrebe i uz pomoć Jugoslavije, te da, shodno tome, prema međunarodnom pravu, Jugoslavija u potpunosti snosi odgovornost za ova djela;

2. S obzirom na činjenice navedene u Zahtjevu, Bosna i Hercegovina zahtijeva od Suda da donese presudu i izrekene kako slijedi:

> "*(a)* da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) kršila i da dalje krši svoje zakonske obaveze prema narodu i državi Bosni i Hercegovini prema članovima I, II (a), II (b), II (c), II (d), III (a), III (b), III (c), III (d), III e), IV i V Konvencije o geocidu;
>
> *(b)* da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) kršila i da dalje krši svoje pravne obaveze prema narodu i državi Bosne i Hercegovine po četiri ženevske konvencije iz 1949. godine, njihovom Dodatnom protokolu iz 1977. godine, običajnom međunarodnom ratnom pravu uključujući Haške propise o kopnenom ratovanju iz 1907, te po drugim temeljnim principima međunarodnog humanitarong prava;

(c) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) kršila i da dalje krši članove 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26. i 28. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima prema građanima Bosne i Hercegovine;
(d) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), kršeći svoje obaveze prema opštem i običajnom međunarodnom pravu, ubijala, umorila, ranjavala, silovala, pokrala, mučila, kidnapovala, nelegalno hapsila i iskorjenjivala građane Bosne i Hercegovine te da nastavlja činiti isto;
(e) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) u svom postupanju prema građanima Bosne i Hercegovine, kršila i da dalje krši svoje, svečano preuzete, obaveze po članu 1. (3), 55. i 56. Povelje Ujedinjenih nacija;
(f) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) koristila i da nastavlja koristiti silu i prijetnju silom protiv Bosne i Hercegovine kršeći članove 2(1), 2(2), 2(3), 2(4), i 33(1) Povelje Ujedinjenih nacija,
(g) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), kršeći svoje obaveze po opštem i običajnom pravu, koristila i koristi silu i prijetnju silom prema Bosni i Hercegovini;
(h) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), kršeći svoje obaveze po opštem i običajnom pravu, povrijedila i dalje povrđuje suverenitet Bosne i Hercegovine:

- oružanim napadima na Bosnu i Hercegovinu, iz zraka i sa kopna;
- povredom bosanskog zračnog prostora;
- nastojanjima da direktnim i indirektnim sredstvima vrše pritisak i zaplaše Vladu Bosne i Hercegovine;

(i) da se Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), kršeći svoje obaveze po opštem i običajnom pravu, uplitala i da se i dalje upliće u unutrašnje poslove Bosne i Hercegovine;
(j) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), regrutiranjem, obučavanjem, naoružavanjem, opremanjem, finansiranjem, snabdijevanjem i na druge načine pružanjem podrške i

pomoći te usmjeravanjam vojnih i paravojnih djelovanja u i protiv Bosne i Hercegovine putem svojih agenata i saradnika, kršila i dalje krši svoje izričite obaveze prema Bosni i Hercegovini prema poveljama i sporazumima, a posebno obaveze prema sporazumima i poveljama iz člana 2. (4) Povelje Ujedinjenih nacija, te svoje obaveze prema opštem i običajnom međunarodnom pravu;

(k) da Bosna i Hercegovina, s obzirom na gore navedene okolnosti, a prema članu 51. Povelje Ujedinjenih nacija i prema običajnom međunarodnom pravu, ima suvereno pravo na odbranu zemlje i naroda, uključujući trenutnu nabavku vojnog naoružanja, opreme, materijala i ljudstva iz drugih zemalja;

(l) da Bosna i Hercegovina, s obzirom na gore navedene okolnosti, ima suvereno pravo, prema članu 51. Povelje Ujedinjenih nacija i običajnom međunarodnom pravu, da traži trenutnu pomoć od bilo koje države u cilju svoje odbrane, uključujući vojnu pomoć (naoružanje, opremu, materijal, ljudstvo, itd.);

(m) Da Rezolucija Vijeća sigurnosti 713. (1991) kojom je nametnut embargo na uvoz oružja za bivšu Jugoslaviju, mora biti tumačena na način koji neće umanjiti neotuđivo pravo individualne i kolektivne samoodbrane Bosne i Hercegovine prema odredbama iz člana 51. Povelje ujedinjenih nacija i običajnog međunarodnog prava;

(n) Da se sve kasnije rezolucije Vijeća sigurnosti donešene u cilju potvrde Rezolucije 713. (1991) moraju tumačiti na način na koji neće umanjiti neotuđivo pravo individualne i kolektivne samoodbrane Bosne i Hercegovine prema odredbama iz člana 51. Povelje ujedinjenih nacija i običajnog međunarodnog prava;

(o) Da Rezolucija 713. Vijeća sigurnosti iz 1991. godine i sve kasnije rezolucije Vijeća sigurnosti koje se na nju odnose i koje je potvrđuju ne smiju biti tumačene na način da

nameću embargo na uvoz oružja Bosni i Hercegovini, kako zahtijeva član 24. (1) i 51. Povelje ujedinjenih nacija i što je u skladu sa običajnom doktrinom *ultra vires*;

(p) Da u skladu sa pravom kolektivne samoodbrane iz člana 51. Povelje ujedinjenih nacija, sve druge države potpisnice Povelje imaju pravo pružiti neposrednu pomoć za odbranu Bosne i Hercegovine - na njen zahtjev- uključujući i pomoć putem neposrednog davanja oružja, vojne opreme i materijala, i oružanih snaga (vojska, mornarica, avijacija, itd.);

(q) Da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), njeni agenti i saradnici imaju obavezu da odmah prekinu i odustanu od kršenja gore navedenih pravnih obaveza, te da imaju posebnu obavezu odmah prekinuti i odustati:

- od sistematske prakse takozvanog "etničkog čišćenja" građana i suverene teritorije Bosne i Hercegovine;
- od ubistava, likvidacija po kratkom postupku, mučenja, silovanja, otmica, sakaćenja, ranjavanja, fizičkog i psihičkog zlostavljanja i pritvaranja građana Bosne i Hercegovine;
- od divljačkih uništavanja sela, gradova, pokrajina, naselja, i vjerskih objekata u Bosni i Hercegovini;
- od bombardovanja naselja sa civilnim stanovništvom u Bosni i Hercegovini, a posebno glavnog grada Sarajeva;
- od nastavka opsade svakog naselja sa civilnim stanovništvom u Bosni i Hercegovini, posebno glavnog grada, Sarajeva;
- od izgladnjivanja civilnog stanovništva u Bosni i Hercegovini;
- od sprječavanja, ometanja i blokiranja humanitarne pomoći međunarodne zajednice namjenjene građanima Bosne i Hercegovine;
- od korištenja svake vrste sile - bilo direktno ili indirektno, tajno ili javno - protiv Bosne i Hercegovine, te od prijetnji silom prema Bosni i Hercegovini;

- od svake vrste narušavanja suvereniteta, teritorijanog integriteta i političke nezavisnosti Bosne i Hercegovine, uključujući svaku vrstu miješanja, direktno ili indirektno, u unutrašnje stvari Bosne i Hercegovine;
- od pružanja svake vrste podrške - uključujući podršku u obuci, naoružanju, municiji, financijskoj pomoći, asistenciji, rukovođenju ili bilo koje druge vrste podrške - bilo kojoj zemlji, grupaciji, organizaciji, pokretu ili pojedincu uključenim ili s namjerom uključenja u vojne i paravojne aktivnosti u Bosni i Hercegovini ili protiv Bosne i Hercegovine;

(r) da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) ima obavezu platiti Bosni i Hercegovini, po njenom sopstvenom pravu, a kao *parens patriae* njenim građanima, odštetu za štetu nanesenu pojedincima i imovini, kao i bosanskoj privredi i okolini koja je nastala usljed gore navedenih kršenja međunarodnog prava u iznosu koji odredi Sud. Bosna i Hercegovina zadržava pravo da sudu podnese preciznu procjenu štete koju joj je nanijela Jugoslavija (Srbija i Crna Gora);

3. Pošto je Zahtjevom koji je upisan u Registru Suda 20. marta 1993. godine neposredno nakon upisa Zahtjeva, Bosna i Hercegovina, pozivajući se na član 41. statuta suda i članove 73,74,75. i 78. Pravila suda, a oslanjajući se na činjenice navedene u Zahtjevu, hitno traži da Sud izrekne slijedeće privremene mjere sa stupanjem na snagu dok Sud zasjeda po ovom slučaju:

"1. Da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), zajedno sa svojim agentima i saradnicima u Bosni i drugdje, mora odmah prestati i odustati od svih djela genocida i genocidnih radnji protiv naroda i države Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na ubistva; likvidacije po kratkom postupku; mučenja; silovanja; sakaćenja; takozvano "etničko čišćenje"; divljačko razaranje sela, gradova, pokrajina i centara; opsade sela, gradova, pokrajina i centara;

izgladnjavanja civilnog stanovništva; ometanja, sprječavanja i blokiranja humanitarne pomoći međunarodne zajednice namijenjene civilnom stanovništvu; bombardovanja centara sa civilnim stanovništvom; i zatvaranja civilnog stanovništva u koncentracione logore ili drugog.

2. Da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) mora odmah prekinuti i odustati od pružanja, direktno ili indirektno, svake vrste podrške - uključujući obuku, oružje, naoružanje, municiju, materijal, asistenciju, financije, rukovođenje ili druge forme podrške - bilo kojoj državi, grupaciji, organizaciji, pokretu, miliciji ili pojedincu angažovanim ili sa namjerom angažovanja u vojnim i paravojnim aktivnostima u i protiv naroda, države i vlade Bosne i Hercegovine.

3. Da sama Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) mora odmah prekinuti i odustati od svake vrste i svih vojnih ili paravojnih aktivnosti od strane svojih zvaničnika, agenata, saradnika ili snaga u Bosni i Hercegovini i protiv naroda, države i vlade Bosne i Hercegovine, kao i od svake druge upotrebe sile ili prijetnje silom u svojim odnosima sa Bosnom i Hercegovinom.

4. Da pod trenutnim okolnostima, Vlada Bosne i Hercegovine ima pravo da traži i dobije podršku od drugih država u cilju svoje odbrane i odbrane svog naroda, uključujući neposredno dobijanje vojnog naoružanja, opreme i materijala.

5. Da pod trenutnim okolnostima, Vlada Bosne i Hercegovine ima pravo da zahtijeva neposrednu pomoć od bilo koje države u cilju svoje odbrane, uključujući neposrednu nabavku naoružanja, vojne opreme i materijala, te oružanih snaga (vojnika, mornara, avijatičara,itd.).

6. Da pod trenutnim okolnostima, svaka država ima pravo stati u neposrednu odbranu Bosne i Hercegovine - na njen zahtjev - uključujući neposredno snabdijevanje oružjem, vojnom opremom i materijalom, te oružanim snagama (vojska, mornarica, avijacija, itd.)";

4. Pošto su zapažanja u pismenoj formi podensena ovom Sudu dana 1. aprila 1993. godine, na prvi Zahtjev Bosne i Hercegovine za izricanje privremenih mjera, vlada Jugoslavije

"preporučuje Sudu da, u skladu sa članom 41. Statuta suda i članom 73 Pravila o proceduri Suda, donese Rješenje o izricanju privremenih mjera, posebno:

- da izda instrukcije vlastima pod kontrolom A. Izetbegovića da se striktno pridržavaju posljednjeg sporazuma o prekidu vatre u "Republici Bosni i Hercegovini" koji je stupio na snagu 28. marta 1993.godine;
- da naloži vlastima pod kontrolom A. Izetbegovića da poštuju Ženevsku konvenciju za zaštitu žrtava rata iz 1949. godine i Dodatne protokole iz 1977. godine, jer se nad Srbima koji žive u "Republici Bosni i Hercegovinije" vrše ozbiljni zločini genocida kojima se krši obaveza o poštivanju osnovnih ljudskih prava;
- da naloži vlastima pod kontrolom A. Izetbegovića da odmah zatvore i raspuste sve zatvore i logore u "Republici Bosni i Hercegovini" u kojima su Srbi zatvarani zbog svoje etničke pripadnosti i u kojima su izloženi mučenjima, na način na koji su njihovo zdravlje i život ugroženi;
- da naloži vlastima pod kontrolom od A. Izetbegovića da dopuste, bez odlaganja, građanima srpske nacionalnosti da bezbjedno napuste Tuzlu, Zenicu, Sarajevo i druga mjesta u "Republici Bosni i Hercegovini" u kojima su izloženi maltretiranjima, fizičkim i psihičkim zlostavljanjima, te uzimajući u obzir da ih može zateći ista sudbina kao i Srbe u istočnoj Bosni, koja je bila poprište ubistva i masakra nekoliko hiljada građana srpske nacionalnosti;
- da naloži vlastima lojalnim A. Izetbegoviću da odmah prekinu sa daljnim uništavanjem pravoslavnih crkava i mjesta okupljanja vjernika, te drugih mjesta srpske kulturne baštine, i da oslobode i prekinu sa zlostavljanjem svih pravoslavnih sveštenika koji se nalaze u zatvorima;

- da naloži vlastima pod kontrolom A. Izetbegovića da prestanu sa svim aktima diskriminacije zasnovane na pripadnosti naciji ili vjeri, te sa praksom "etničkog čišćenja" uključujući i diskriminaciju u pogledu dostave humanitarne pomoći usmjerene protiv Srba u "Republici Bosni i Hercegovini";

5. Pošto je Sud svojim Rješenjem od 8. aprila 1993. godine izrekao određene privremene mjere koje treba poduzeti Jugoslavija, i nadalje izrekao da Vlada Jugoslavije i Vlada Bosne i Hercegovine ne smiju poduzimati bilo kakve aktivnosti te moraju osigurati da se ne poduzimaju nikakve aktivnosti koje bi mogle pogoršati ili proširiti sadašnji spor oko sprječavanja i kažnjavanja zločina genocida, ili otežati donošenje Rješenja o rješenju spora ;

6. Pošto je drugim Zahtjevom upisanim u Registar ovog Suda 27. jula 1993. godine, Bosna i Hercegovina, pozivajući se na član 41. Statuta suda i članove 73, 74. i 75. Pravila suda, sa oslanjanjem na činjenice navedene u Tužbi i u prvom Zahtjevu za privremene mjere, te na činjenice navedene u Drugom zahtjevu, zahtijevala da Sud hitno izrekne slijedeće privremene mjere sa stupanjem na snagu dok Sud zasjeda po ovom predmetu:

"1. Da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) mora odmah prekinuti i odustati od pružanja, direktno ili indirektno, svake vrste podrške - uključujući obuku, oružje, naoružanje, municiju, materijal, asistenciju, financije, navođenje ili druge forme podrške - bilo kojoj državi, grupaciji, organizaciji, pokretu, vojnoj, milicijskoj ili paravojnoj organizaciji, neregularnoj oružanoj jedinici ili pojedincu iz Bosne i Hercegovine iz bilo kojeg razloga i sa bilo kojom namjerom.

2. Da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i svi njeni javni dužnosnici, uključujući predsjednika Srbije, gosp. Slobodana Miloševića, moraju odmah prekinuti sa i odustati od bilo kojih i svih nastojanja, planova, zavjera, šema, prijedloga ili

pregovora u cilju podjele, komadanja, anektiranja ili pripajanja suverene teritorije Bosne i Hercegovine.

3. Da će se aneksija ili pripajanje bilo kojeg dijela suverene teritorije Republike Bosne i Hercegovine od strane Jugoslaviji (Srbiji i Crnoj Gori), na bilo koji način ili iz bilo kojeg razloga, smatrati nezakonitim, ništavnim i nevažećim *ab initio*.
4. Da Vlada Bosne i Hercegovine mora imati sredstva za "sprječavanje" vršenja djela genocida prema svom narodu kako se zahtijeva u članu I Konvencije o genocidu.
5. Da su sve strane potpisnice Konvencije o genocidu obavezne po članu I sporazuma "spriječiti" vršenje genocidnih radnji prema narodu i državi Bosni i Hercegovini.
6. Da Vlada Bosne i Hercegovine mora imati sredstva za odbranu naroda i države Bosne i Hercegovine od genocida, dijeljenja i parčanja zemlje putem genocida.
7. Da su sve strane potpisnice Konvencije o genocidu dužne "spriječiti" vršenje genocidnih radnji, prema narodu i državi Bosni i Hercegovini, dijeljenje i parčanje zemlje putem genocida.
8. Da u cilju ispunjenja svojih obaveza prema Konvenciji o genocidu u sadašnjim okolnostima, Vlada Bosne i Hercegovine mora imati mogućnost nabavke vojnog naoružanja, opreme i materijala od drugih zemalja potpisnica.
9. Da u cilju ispunjenja svojih obaveza prema Konvenciji o genocidu, u sadašnjim okolnostima, sve strane potpisnice sporazuma moraju imati mogućnost snabdijevanja vojnim naoružanjem, opremom, materijalom i oružanim snagama (vojska, mornarica, avijacija) Vladu Bosne i Hercegovine na njen zahtjev.
10. Da mirovne snage Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini (npr.,UNPROFOR) moraju učiniti sve što je u njihovojh moći da omoguće protok humanitarne pomoći narodu Bosne kroz bosanski grad Tuzlu";

7. Pošto je 27. jula 1993. godine, na dan kada je u Registru suda uveden drugi Zahtjev za izricanje privremenih mjera, zamjenik zapisničara obavijestio Vladu Jugoslavije o podnesenom Zahtjevu, te joj poslao ovjereni primjerak Zahtjeva u skladu sa članom 73, stav 2, Pravila suda;

8. Pošto je pismom od 28. jula 1993. godine zastupnik Jugoslavije tražio da Sud, kada bude određivao datum rasprave po drugom Zahtjevu za izricanje privremenih mjera, vodi računa o potrebi Jugoslavije, sa obzirom na ozbiljnost i obim zahtjeva, da bude u mogućnosti da adekvatno pripremi svoj odgovor; pošto je 29. jula 1993. godine zamjenik zapisničara obavijestio strane da je predsjednik Suda odredio 25. august 1993. godine za datum prvog ročišta; pošto je zastupnik Bosne i Hercegovine, pismom od 30. jula 1993. godine zatražio od Predsjednika da preispita datum; te pošto je 31. jula 1993. godine zamjenik zapisničara obavijestio strane da je predsjednik Suda, ipak, odlučio da je 25. august 1993 odgovarajući datum za prvu raspravu;

9. Pošto je pismom od 4. augusta 1993. godine zastupnik Bosne i Hercegovine izjavio da dopunjava drugi Zahtjev za izricanje privremenih mjera podnoseći "Zahtjev za hitnim Rješenjem bez rasprave u skladu sa drugim Zahtjevom"(na osnovu stanja u spisu) za izricanje privremenih mjera, oslanjajući se na član 75, stav 1. Pravila suda; te nakon što je primjerak ovog Zahtjeva proslijeđen zastupniku Jugoslavije odmah po primitku;

10. Pošto je Predsjednik suda poslao poruku, datiranu 5. augusta 1993. godine objema stranama, pozivajući se na član 74, stav 4. Pravila suda, koji mu omogućava da, u očekivanju sjednice Suda, "pozove strane da postupaju na takav način koji će omogućiti da svako Rješenje koje donese Sud na zahtjev za izricanje privremenih mjera ima odgovarajući efekat," te izjavio:

> "Ja sada pozivam strane da postupaju na takav način, i naglašavam da se privremene mjere, već određene u Rješenju koju je ovaj Sud donio nakon saslušanja strana 8. aprila 1993. godine i dalje primjenjuju.

U tom smislu tražim od strana da prihvate ponovo potvrđeno sudsko Rješenje i da poduzmu sve mjere u njihovoj moći da spriječe vršenje, nastavljanje ili podsticanje vršenja gnusnog međunarodnog zločina genocida";

11. Pošto je pismeno opažanje Jugoslavije u vezi drugog Zahtjeva za privremenim mjerama, sa izmjenama od strane zastupnika Bosne i Hercegovine 4. augusta 1993. godine, upisano u Registar ovog Suda 10. augusta; i pošto se u podnesku kaže:

"Savezna Republika Jugoslavija zahtijeva od Suda da odbaci izmijenjeni drugi Zahtjev iz gore navedenih razloga i zato što nema osnovu u Pravilima suda, a također, jer je u suprotnosti sa ustaljenom praksom ovog Suda".

12. Pošto je 10. augusta 1993. godine u Registru ovog Suda Jugoslavija podnijela Zahtjev datiran 9. augusta 1993. godine, za izricanje privremenih mjera, kojim Jugoslavija od Suda traži da odredi slijedeće privremene mjere:

"Vlada takozvane Republike Bosne i Hercegovine treba neodložno, u skladu sa svojim obavezama po Konvenciji za sprječavanje i kažnjavanje zločina genocida od 9. decembra 1948. godine poduzeti mjere u okviru svojih ovlaštenja za sprečavanje vršenja zločina genocida nad etničkim Srbima";

13. Pošto je, u odgovoru na pismo zastupnika Bosne i Hercegovine od 4. augusta 1993. godine (stav 9. gore), a prema instrukcijama Predsjednika suda, zapisničar pismom od 11. augusta 1993 godine, ponovio stav Suda, već izrečen u pismu od 24. marta 1993. godine zastupniku Bosne i Hercegovine u kontekstu predhodnih zahtjeva za izricanje privremenih mjera, da Sud ne smatra da je vršenje njegovih ovlasti po članu 75, stav 1, Pravila suda dovedeno u pitanje "gdje su, kao u ovom predmetu, konkretni Zahtjevi za izricanje privremenih mjera... podneseni i od jedne i od druge strane," te da Sud smatra da,

"se te ovlasti ni u kojem slučaju ne proširuju na određivanje mjera bez mogućnosti date objema stranama da budu saslušane";

14. Pošto je brojnim pismima, od 6. augusta, 7. augusta, 8. augusta, 10. augusta, 13. augusta, 22. augusta, 23. augusta i 24. augusta 1993. godine zastupnik Bosne i Hercegovine izjavio da nadalje koriguje ili dopunjava drugi Zahtjev za izricanje privremenih mjera, kao i, u pojedinim slučajevima i Tužbu po kojoj je pokrenut postupak; te pošto su kopije ove prepiske bile proslijeđene zastupniku Jugoslavije odmah po primitku;

15. Pošto je 23. augusta 1993. godine Jugoslavija prezentirala dodatne pismene opservacije na drugi Zahtjev Bosne i Hercegovine za izricanje privremenih mjera, uz slijedeći zahtjev: "Savezna Republika Jugoslavija zahtijeva od Suda da odbaci sve zahtjeve za izricanjem privremenih mjera, sadržane u svim podnescima države Tužitelja, jer ne spadaju u nadležnost Suda, te iz razloga navedenih u Primjedbama od 9. augusta 1993. godine";

16. Pošto Sud ne uključuje sudiju narodnosti ijedne od strana u Savjet sudija, Vlada Bosne i Hercegovine je izabrala gosp. Eliha Loterpahta, kraljičinog pravnog savjetnika, a Vlada Jugoslavije, gosp. Milenka Kreču, da u ovom slučaju prisustvuju u svojstvu *ad hoc* sudija;

17. Pošto su prezentirana usmena izlaganja Strana po zahtjevu svake Strane za privremenim mjerama, na javnoj raspravi održanoj, u skladu sa članom 74, stav 3. Pravila suda, 25. i 26. augusta 1993. godine, i to od sljedećih predstavnika: *u ime Bosne i Hercegovine*: NJ.E. Muhamed Šaćirbegović i gosp. Frensis A. Bojl; zastupnici *u ime Jugoslavije*: gosp. Rodoljub Etinski i gosp. Đorđe Lopičić, zastupnici; gosp. Miodrag Mitić, gosp. Šabetaj Rozen [advokati];

18. Pošto je u toku javne rasprave Sudija postavljao pitanja objema stranama, te su odgovori dati ili usmeno na raspravi ili naknadno u pismenoj formi;

19. Pošto je u završnoj fazi saslušanja zastupnik Bosne i Hercegovine potvrdio Zahtjev za privremenim mjerama gore

navedenim u stavu 6; te pošto je zastupnik Jugoslavije tada prezentirao sljedeći zahtjev:

"Savezna Republika Jugoslavija traži da Sud odbaci sve privremene mjere tražene od države Tužitelja

- zbog toga što Sud nema nikakvih nadležnosti da ih odredi;
- zbog toga što nisu osnovane na novim, u pravnom smislu relevantnim činjenicama;
- zbog zloupotrebe prava na zahtjev za privremenim mjerama;
- zbog toga što bi one prouzročile nepopravljivu štetu prema pravima Savezne Republike Jugoslavije da takozvana Republika Bosna i Hercegovina ispunjava svoje obaveze po Konvenciji o genocidu u odnosu na srpski narod u Bosni i Hercegovini;
- zbog toga što su fokusirane na prošlost, a ne na budućnost,
- zbog toga što predstavljaju privremenu presudu;
- zbog toga što pojašnjenje odredaba Konvencije o genocidu ne može biti predmet privremenih mjera; i
- zbog toga što one nemaju osnova u članu 75, stav 1, Pravila suda.

U želji da zaštiti svoja prava, i da prisili takozvanu Republiku Bosnu i Hercegovinu da ispuni svoje obaveze u pogledu zaštite etničkih Srba prema Konvenciji o genocidu, Savezna Republika Jugoslavija traži od Suda da izrekne sljedeće privremene mjere:

Vlada takozvane Republike Bosne i Hercegovine mora odmah, u skladu sa svojim obavezama po Konvenciji o zaštiti i kažnjavanju za zločine genocida od 9. decembra 1948. godine poduzeti sve mjere u okviru svojih ovlaštenja da spriječi vršenje zločina genocida nad etničkim Srbima".

20. Pošto je, u toku usmenog postupka, zastupnik Bosne i Hercegovine prezentirao Sudu dodatnu pismenu prepisku od 25. augusta 1993. godine, sa ciljem proširenja i korekcije drugog Zahtjeva za izricanje privremenih mjera, te Tužbe kojom je pokrenut postupak; pošto je na raspravi 26. augusta 1993. godine pravni savjetnik

Jugoslavije uložio protest zbog "neprekidnog dotoka često opsežne dokumentacije" od zastupnika Bosne i Hercegovine, te tražio od Suda da podnesak od 25. augusta 1993. godine proglasi neprihvatljivim; i pošto je 26. augusta 1993. godine zastupnik Bosne i Hercegovine Sudu dao na uvid dodatni pismeni dokument kojim se dopunjava drugi Zahtjev;

21. Pošto je uz Tužiteljevo podnošenje niza dokumenata, sve do uoči, pa čak i u toku usmenog postupka, pod uvjetima gore navedenim u stavu 14. i 20, teško uskladiti metodično napredovanje postupka pred Sudom, i uvažavanje principa jednakosti Strana; pošto, međutim, član 74, stav 3. Pravila suda omogućava da "Sud prima i uzima u obzir svako zapažanje koje mu bude podneseno prije završetka usmenog postupka"; pošto Sud, uzevši u obzir hitnost i druge okolnosti u ovom slučaju, smatra da je moguće prihvatati predmetne dokumente koji su u ovom slučaju "zapažanja" prema toj odredbi i u onoj mjeri u kojoj se oni odnose na Zahtjev za izricanje privremenih mjera;

* * *

22. Pošto je svojim Rješenjem od 8. aprila 1993. godine Sud donio Rješenje po prvom Zahtjevu za izricanje privremenih mjera traženih od Bosne i Hercegovine, i sličnom Zahtjevu Jugoslavije, te izrekao određene privremene mjere; pošto Rješenje o izricanju ili neizricanju privremenih mjera može biti poništeno ili izmijenjeno, kako se navodi u članu 76. Pravila suda; te s obzirom na činjenicu iz teksta da Sud ne može poništiti ili izmijeniti ovakvo Rješenje ukoliko "Sud ne smatra, da je došlo do promjene situacije koja bi to opravdala" takav korak, te u slučaju kada je Zahtjev za mjerama odbijen, svaki novi zahtjev mora, prema članu 75, stav 3. Pravila suda, biti "zasnovan na novim činjenicama"; pošto je isto primjenjivo i kod Zahtjeva za dodatnim privremenim mjerama; pošto se prema tome, Sud mora uvjeriti da je drugi Zahtjev od strane Bosne i Hercegovine, kao i onaj od strane Jugoslavije, zasnovan na novim okolnostima, takvim koje bi opravdale

njihovo razmatranje; pošto, uzmajući u obzir razvoj situacije u Bosni i Hercegovini proteklih mjeseci, ovaj uvjet treba smatrati ispunjenim; te

23. Pošto je Jugoslavija osporila "legitimitet Tužitelja" i tvrdi, kao što je tvrdila i prilikom prvog Zahtjeva za izricanje privremenih mjera, da Predsjednik i Vlada Bosne i Hercegovine nemaju nikakvu pravnu osnovu da vode postupak pred ovim Sudom; pošto je Sud prihvatio drugi Zahtjev za izricanje privremenih mjera pod, u osnovi, istim okolnostima kao i prvi Zahtjev; pošto prema tome prigovor Jugoslavije treba biti odbijen iz istih razloga koje je Sud naveo u stavu 13. svojeg Rješenja od 8. aprila 1993. godine;

* * *

24. S obzirom da na Zahtjev za izricanje privremenih mjera nije potrebno da Sud, prije donošenja Rješenja, bilo o njihovom izricanju ili ne, ima konačno zadovoljenje u pogledu svoje nadležnosti prema prirodi ovog slučaja, Sud ipak ne treba izricati takve mjere ukoliko odredbe navedene od strane Tužitelja ne pokažu, *prima facie*, da osiguravaju osnovu na kojoj može biti utvrđena nadležnost Suda;

25. Pošto u svom Rješenju od 8. aprila 1993. godine, Sud smatra da član IX Konvencije o genocidu, u kojoj su i Tužitelj i Tuženi strane potpisnice,

> "Pruža osnovu po kojoj bi se mogla temeljiti nadležnost Suda u mjeri u kojoj se Predmet u sporu odnosi na 'tumačenje, primjenu ili provedbu' Konvencije, uključujući sporove 'koji se odnose na odgovornost države za genocid ili za bilo koje drugo djelo navedeno u članu III' Konvencije" (*Izvještaji I.C.J. iz 1993, str.16. stav. 26*);

26. Pošto je Bosna i Hercegovina Sudu također podnijela, kao prilog svom prvom Zahtjevu, i kao dodatnu osnovanost u pogledu nadležnosti, pismo od 8. juna 1992. godine, adresirano na predsjednika Arbitražne komisije Međunarodne mirovne konferencije za

Jugoslaviju; pošto je Sud zaključio da "ne može smatrati da" je u tom pismu "utvrđena *prima facie* osnova za nadležnost u ovom slučaju", te smatra da se mora "stoga nastaviti po osnovi postojanja jedino *prima facie* nadležnosti, kako *ratione personae* tako i *rationo materiae*, po članu IX Konvencije o genocidu";

27. Pošto je zastupnik Tužitelja, i u Tužbi kojom pokreće postupak i u svom drugom Zahtjevu za izricanje privremenih mjera, zadržao "pravo izmjene, dopune i korekcije" Tužbe i odnosnog Zahtjeva; pošto je on, pozivajući se na pomenuto pravo, pismima od 6. augusta, 10. augusta i 13. augusta 1993. godine navodi da je nadležnost Suda utemeljena ne samo na osnovu predhodno navedenih nadležnosti već, takođe, na određenim dodatnim dokumentima, navedenim u pomenutim pismima;

28. Pošto Tužitelj ne može jednostavno zadržavanjem "prava na izmjene, dopune i korekcije" svoje Tužbe i Zahtjeva za izricanje privremenih mjera, sebi dati pravo pozivanja na dodatne osnove nadležnosti, na koje se nije pozvao u Tužbi kojom je pokrenut postupak; pošto je na Sudu da, u odgovarajućoj fazi postupka, odredi, ukoliko je potrebno, valjanost takvih tvrdnji; a s obzirom na činjenicu, međutim, da je Sud prihvatio, "da se Sudu može skrenuti pažnja na dodatnu osnovu za nadležnost" nakon podnošenja Tužbe,

> "i da je Sud može uzeti u obzir pod uvjetom da Tužitelj jasno pokaže da je namjerava nastaviti na tim osnovama..., te pod uvjetom da posljedica ne bude promjena spora koji je Tužbom pokrenut pred Sudom u drugi spor koji je različit po prirodi..."(*Vojne i paravojne aktivnosti u Nikaragvi i protiv Nikaragve - Nikaragva protiv Sjedinjenih Američkih Država), Nadležnost i osnovanost, Odluka, Izvještaji I.C.J. iz 1984,str..427, stav.80*);

s obzirom da Sud tako zaključuje da, zbog Zahtjeva za izricanje privremenih mjera, ne treba prema tome *a priori* odbaciti za razmatranje takvu dodatnu osnovu za nadležnost, ali da treba razmotriti da li bi dokumenti na koje se poziva mogli, u bilo kojim

okolnostima, uključujući razmatranja navedena u gore spomenutom Rješenju, pružiti osnovu po kojoj bi mogla biti uspostavljena nadležnost Suda da prihvati Žalbu;

* * *

29. S obzirom da se Tužitelj po prvoj dodatnoj osnovi za nadležnost oslanja na Ugovor o zaštiti manjina između savezničkih i udruženih sila (Sjedinjenih Američkih Država, Britanske Imperije, Francuske, Italije i Japana) s jedne strane i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, s druge strane, potpisan u San Žermen 10. septembra 1919.godine (u daljem tekstu "Ugovor iz 1919", a koji je stupio na snagu 16. jula 1920. godine; te pošto se Poglavlje I Međunarodnog ugovora iz 1919. bavi zaštitom manjina, i uključuje član 11. po kojem tu zaštitu garantira Liga naroda; pošto taj član (*inter alia*) navodi da:

> "Država Srba, Hrvata i Slovenaca pristaje da svaka država članica Lige naroda ima pravo Vijeću skrenuti pažnju na bilo koju povredu ili opasnost od povrede bilo koje od ovih obaveza, te da Vijeće na osnovu toga može poduzeti takve aktivnosti ili izdati takve direktive koje procijeni odgovarajućim i djelotvornim u takvim okolnostima.
>
> Država Srba, Hrvata i Slovenaca nadalje pristaje da svako neslaganje u mišljenju u pogledu pitanja zakona ili činjenica koje proizlaze iz ovih članova između Države Srba, Hrvata i Slovenaca i bilo koje od glavnih savezničkih i udruženih sila ili bilo koje druge sile, koja je država članica Vijeća lige naroda, bude smatrano sporom međunarodnog karaktera po članu 14. Konventa Lige naroda. Država Srba, Hrvata i Slovenaca ovim pristaje da svaki takav spor, ukoliko to druga strana traži, bude predat Stalnom međunarodnom sudu pravde. Presuda Stalnog suda biće konačna i imaće istu snagu i efekat kao i u članu 13. Konventa";

Pošto Poglavlje II Međunarodnog ugovora iz 1919, koje se odnosi na sukcesiju iz ugovora, trgovinu, tretman stranih brodova, i slobode tranzita, sadrži član 16. koji kaže da će *inter alia*:

> "Sva prava i privilegije garantovane u predhodnim članovima savezničkih i udruženih sila biti garantovane jednako svim državama članicama Lige naroda";

I s obzirom da Tužitelj tvrdi da je tumačenje ova dva člana da spor na koji je primjenjiv član 11. Međunarodnog ugovora iz 1919. može biti predat Stalnom međunarodnu sudu pravde od strane bilo koje države koja je bila članica Lige naroda; te s obzirom da Tužitelj dalje iznosi tvrdnju da je nadležnost dodijeljena Stalnom međunarodnom sudu pravde Ugovorom iz 1919. primjenjiva na ovaj Sud na osnovu člana 37. Statuta suda;

30. S obzirom da Tužitelj dalje tvrdi da je Jugoslavija naslijedila prava i obaveze Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca po Ugovoru iz 1919; i s obzirom da, što se tiče njegovog prava da se pozove na Ugovor iz 1919, Tužitelj tvrdi da su, *inter alia*, u smislu Rezolucije 24. (I) Generalne skupštine, Ujedinjene nacije preuzele funcije i ovlasti Lige naroda, koje se odnose, *inter alia*, na Ugovor iz 1919, a da je Generalna skupština sobom zamijenila Vijeće Lige naroda u tom pogledu, te zaključuje da je

> "Bosna i Hercegovina, kao država članica Ujedinjenih nacija, na taj način u situaciji opisanoj u članu 11. i 16. Ugovora [Kraljevina] Srba, Hrvata i Slovenaca, naime država članica Lige, te na taj način njen spor sa Jugoslavijom (Srbijom i Crnom Gorom) takav da nad njim ovaj Sud ima nadležnost";

31. S obzirom da se za donošenje odluke o sporu Bosne i Hercegovine, u odnosu na nadležnost iz Ugovora iz 1919. kao baze nadležnosti, Sud ne mora izjasniti po pitanju da li su članovi 11. i 16. Ugovora iz 1919. još uvijek na snazi, niti oko njihovog tumačenja; pošto Ugovor iz 1919. u svom tekstu nameće Kraljevini Srba, Hrvata i

Slovenaca obavezu zaštite manjina na njenoj teritoriji; pošto u skladu s time, ako je, i u kojoj mjeri, Jugoslavija trenutno vezana Ugovorom iz 1919. kao nasljednik te Kraljevine, njene bi obaveze prema njemu bile očito svedene na sadašnju teritoriju Jugoslavije; pošto žalba Bosne i Hercegevona ne sadrži zahtjev koji se odnosi na tretman manjina u Jugoslaviji, i nije tražila nikakve privremene mjere u tom pogledu; pošto prema tome, Sud smatra da je, u svakom slučaju, Ugovor iz 1919. irelavantan za sadašnji Zahtjev za privremenim mjerama;

32. S obzirom da je druga od dodatnih osnova za nadležnost koju je uložio Tužitelj pismom od 8. juna 1992. godine, upućeno Predsjedniku Arbitražne komisije Međunarodne mirovne konferencije za Jugoslaviju od strane gosp. Momira Bulatovića, predsjednika Republike Crne Gore i gosp. Slobodana Miloševića, predsjednika Republike Srbije, koje se spominje u stavu 26; pošto je u svojem Rješenju od 8. aprila 1992. godine Sud, nakon razmatranja ovog pisma, zaključio da ga nije moguće smatrati "temeljem *prima facie* osnove za nadležnost u ovom slučaju" (Izvještaji *I.C.J. iz 1993*, str. 18, stav 32); pošto Tužitelj nije priložio nikakve nove dokaze koji bi mogli navesti Sud da ponovno otvori pitanje; Tužiteljev podnesak po ovoj tački mora biti odbijen;

* * *

33. S obzirom da Tužitelj tvrdi da

> "je nadležnost Suda također utemeljen u običajnom i konvencionalnom međunarodnom ratnom pravu i međunarodnom humanitarnom pravu, uključujući ali ne ograničavajući se na četiri ženevske konvencije iz 1949. godine, njihov Prvi dodatni protokol iz 1977. godine, Haški propisi o kopnenom ratovanju iz 1907. godine, te Nirnberšku presudu i principe;"

pošto, međutim, Tužitelj nije Sudu skrenuo pažnju ni na jednu odredbu iz navedenih tekstova kojim bi se utvrdila nadležnost Suda u vođenju spora između strana koji se odnosi na pitanja iz tekstova: pošto takva nadležnost nije *prima facie* ustanovljena;

* * *

34. Pošto je Tuženi, u kontekstu prvog zahtjeva od strane Tužitelja za izricanje privremenih mjera, također, dokumentom od 1. aprila 1993. godine preporučio da takve mjere, navedene u stavu 9. sudskog Rješenja od 8. aprila 1993. godine, budu izrečene; pošto bi se neke od zahtijevanih mjera mogle odnositi na zaštitu prava izvan onih obuhvaćenih Konvencijom o genocidu; i pošto se na taj način nameće pitanje da li se je Tuženi, zahtijevajući takve mjere, možda složio da bi Sud trebao imati veća ovlaštenja, u skladu sa doktrinom poznatom kao *forum prorogatum*; pošto se, međutim, privremena mjera zahtijevana od Jugoslavije u naknadnom zahtjevu od 9. augusta 1993. godine (gornji stav 12) odnosila isključivo na zaštitu prava utvrđenih Konvencijom o genocidu; pošto je, čak šta više, Tuženi konstantno osporavao da Sud ima nadležnost da vodi ovaj spor, po osnovi ove Konvencije ili bilo kojoj drugoj osnovi; pošto pod ovim okolnostima dokument koji je uložila Jugoslavija ne može, čak ni *prima facie*, biti tumačen kao "jasna indikacija" "dobrovoljnog i neospornog" prihvatanja nadležnosti Suda (uporedi *Prava manjina u Gornjoj Silesiji (škole manjina) P.C.I.J., Serija A, Br. 15, str. 24; Krfski Kanal, Preliminarna primjedba, Odluka, Izvještaji I.C.J. iz 1948, str.27*);

* * *

35. S obzirom da ovlašćenja Suda da izrekne privremene mjere po članu 41. Statuta suda imaju za cilj da zaštite predmetna prava strana u očekivanju Rješenja suda, i pod pretpostavkom da neće biti nanesena

nepopravljiva šteta pravima koja su predmet rasprave u sudskom postupku; i pošto proizlazi da Sud mora biti zainteresiran da takvim mjerama zaštiti prava koja bi naknadnim Rješenjem suda mogla pripasti ili Tužitelju ili Tuženom;

36. S obzirom da Sud, nakon što je utvrdio postojanje jedne osnove na kojoj bi se mogla temeljiti njegova nadležnost, konkretno član IX Konvencije o genocidu, i nemogućnosti da *prima facie* prihvati druge sugerirane osnove kao takve, ne treba izreći mjere za zaštitu bilo kojeg od spornih prava osim onih koja bi konačno mogla činiti osnovu za presudu prema nadležnostima koje su na taj način *prima facie* utvrđene;

* * *

37. S obzirom da je svojim Rješenjem od 8. aprila 1993. godine Sud izrekao, "u očekivanju svojeg konačnog Rješenja u Postupku pokrenutom 20. marta 1993. godine od strane Republike Bosne i Hercegovine protiv Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) slijedeće mjere:

A. (1) Jednoglasno,

Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) treba odmah, u skladu sa svojim obavezama iz Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948. godine, poduzeti sve mjere u okviru svojih ovlaštenja da spriječi vršenje zločina genocida;

(2) Sa 13 glasova naprama 1,

Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) treba posebno osigurati da niti jedna vojna, paravojna ili neregularna oružana jedinica kojom ona upravlja ili kojoj pruža podršku, kao ni druge organizacije i osobe koje mogu biti pod njenom kontrolom, direktivom ili uticajem, ne izvrše niti jedno djelo genocida, zavjere u cilju izvršenja genocida, direktnog i javnog podsticanja na vršenje

genocida, ili saučesništva u genocidu, bilo da je usmjeren protiv muslimanskog stanovništva u Bosni i Hercegovini, ili bilo koje druge nacionalne, etničke, rasne ili vjerske grupe;

B. Jednoglasno,

Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i Vlada Republike Bosne i Hercegovine ne smiju poduzeti nikakve aktivnosti i treba da osiguraju da se ne poduzimaju nikakve aktivnosti koje bi mogle pogoršati ili proširiti postojeći spor oko sprječavanja ili kažnjavanja zločina genocida, ili ga učiniti težim u pogledu donošenja Rješenja" (*Izvještaji I.C.J. iz 1993, str. 24,stav. 52*);

38. S obzirom da su zakonska prava za koja je tražena zaštita kroz izricanje privremenih mjera nabrojanih u drugom Zahtjevu Bosne i Hercegovine za izricanje mjera:

"*(a)* Pravo građana Bosne i Hercegovine da fizički opstanu kao narod i kao država;

(b) Pravo naroda Bosne i Hercegovine na život, slobodu, sigurnost, tjelesno i mentalno zdravlje, kao i na druga osnovna ljudska prava navedena u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima iz 1948;

(c) Pravo naroda i države Bosne i Hercegovine da budu zaštićeni od genocida i drugih genocidnih radnji koje nad njima vrši Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), djelujući zajedno sa svojim agentima i saradnicima u Bosni i Hercegovini i drugdje;

(d) Pravo naroda i države Bosne i Hercegovine da budu zaštićeni od upotrebe sile ili prijetnje silom usmjerene protiv njih od strane druge države koja djeluje u sprezi sa svojim agentima i saradnicima na njenoj suverenoj teritoriji i drugdje;

(e) Pravo Bosne i Hercegovine da obavlja svoje poslove i da utvrđuje svoja unutrašnja pitanja u svojoj nadležnosti bez uplitanja i intervencije druge države koja djeluje direktno ili putem svojih agenata i saradnika, ili i jedno i drugo;

(f) Pravo na samoopredjeljenje naroda Bosne i Hercegovine;

(g) Osnovno pravo suverenosti za narod i državu Bosnu i Hercegovinu;

(h) Pravo Republike Bosne i Hercegovine da nastavi egzistirati kao država članica Organizacije ujedinjenih nacija;

39. S obzirom da je, međutim, u odnosu na zahtijevane mjere, a iz predhodno objašnjenih razloga, Sud ograničen na razmatranje ovih prava u okviru Konvencije o genocidu koja mogu činiti predmet presude Suda u vršenju njegovih nadležnosti prema članu IX te Konvencije; pošto su prava nabrojana od (a) do (g) tražena i u prvom Zahtjevu Bosne i Hercegovine za izricanje privremenih mjera koji je priložen 20. marta 1993. godine pod skoro identičnim uslovima, uz napomenu da je njihova zaštita neophodna; pošto od navedenih prava samo pravo navedeno u stavu (c) jeste takve prirode da se može *prima facie* donekle uvrstiti u prava koja rezultiraju iz Konvencije o genocidu; i pošto je, s obzirom na taj stav i u cilju zaštite prava prema Konvenciji, Sud izrekao privremene mjere u svom Rješenju od 8. aprila 1993. godine; te je, dakle, na Bosni i Hercegovini, koja je podnijela i drugi Zahtjev za određivanje privremenih mjera, jeste da pokaže da su takve daljne mjere neophodne za zaštitu tih prava;

40. Pošto lista mjera koju sada Tužitelj traži da Sud odredi predhodno navedena u stavu 6, uključuje određene mjere (konkretno one pod brojevima 5, 7, 9 i 10 sa te liste) koje se odnose na države ili subjekte koji nisu strane u postupku, pošto je Tužitelj objasnio da ne traži Rješenje obavezujuće za bilo koju drugu državu osim za stranu u sporu, već traži pojašnjenje Tužiteljevih prava "koja se mogu koristiti pred Vijećem sigurnosti i Generalnom skupštinom i drugdje"; pošto Rješenje za ovaj konkretni slučaj, gdje Sud može odlučiti da sporna prava pripadaju ili Tužitelju ili Tuženom, nije, u skladu sa članom 59. Statuta suda, "obavezujuća osim za strane u sporu"; pošto stoga Sud može, u zaštitu ovih prava, odrediti da privremene mjere provedu strane, a ne treće države ili druga lica koje konačna presuda ne bi obavezivala da prihvate i poštuju ova prava; pošto je posljedica toga, da Sud ne može, u izvršavanju svojih nadležnosti za izricanje

privremenih mjera, odrediti u svrhu "razjašnjenja" da te države ili lica treba da poduzmu, ili se uzdrže od specifičnog djelovanja u vezi sa genocidnim radnjama za koje Tužitelj tvrdi da se vrše u Bosni i Hercegovini;

41. Pošto tri od mjera koje zahtijeva Tužitelj (pod brojevima 4, 6, i 8 na listi u gore navedenom stavu 6) osiguravaju da Vlada Bosne i Hercegovine "mora imati sredstva" za sprječavanje vršenja genocida i za odbranu svojih stanovnika protiv genocida, te da "mora imati mogućnosti za nabavku vojnog naoružanja, opreme i materijala" od drugih strana potpisnica Konvencije o genocidu; pošto je Tužitelj razjasnio u svojim pismenim i usmenim opažanjima da ove privremene mjere zasniva na Konvenciji o genocidu i na pravu na samoodbranu koje se spominje u članu 51. Povelje ujedinjenih nacija, te na svojoj tvrdnji da zbog embarga na naoružanje koji je nametnut Rezolucijom 713. Vijeća sigurnosti (1991) Tužitelj nije u stanju zaštiti svoje stanovništvo od genocida; pošto je slična tvrdnja iznesena pred Sudom kada je razmatrao prvi Zahtjev za izricanje privremenih mjera, kada su neke od mjera bile usmjerene na pitanje samoodbrane, ali ih Sud nije uzimao u razmatranje u okviru nadležnosti prema članu IX Konvencije o genocidu; s obzirom da član 41. Statuta ovlašćuje Sud da odredi mjere "koje treba poduzeti za očuvanje prava obiju strana", a iz razloga navedenih u stavu 39. gore, ovo znači mjere koje treba poduzeti jedna ili obje strane u postupku; pošto, koliko god da je jasno da namjera Tužitelja pri zahtijevanju ovih mjera nije da Sud odredi da Tuženi treba da poduzme određene korake u cilju zaštite prava Tužitelja, nego da Sud objavi šta su ta prava, što bi "razjasnilo pravnu situaciju čitavoj međunarodnoj zajednici", naročito zemljama članicama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija; ovaj zahtjev se prema tome, mora smatrati zahtjevom koji izlazi izvan okvira člana 41. Statuta;

42. Pošto se dvije od mjera koje zahtijeva Tužitelj (pod brojem 2 i 3 liste iz gore navedenog stava 6) odnose na mogućnost "podjele i cijepanja", aneksije i pripajanja suverene teritorije Bosne i Hercegovine (o ovom pitanju se takođe govori i u mjerama pod brojem 6 i 7); pošto Sud smatra, prema definiciji genocida u članu II

Konvencije o genocidu (datoj, u mjeri u kojoj je relevantna, u stavu 39. Rješenja suda od 8. aprila 1993. godine), da su njegove ključne karakteristike namjerno uništavanje "nacionalne, etničke, rasne ili vjerske grupe", a ne nestanak države kao subjekta međunarodnog prava ili promjena sastava ili teritorije iste; stoga ga, Sud ne može prihvatiti, u cilju rješavanja sadašnjeg Zahtjeva za izricanje privremenih mjera, da "podjela ili cijepanje", ili aneksija suverene države, ili njeno pripajanje drugoj državi, mogu, sami po sebi, predstavljati genocidno djelo, a time i predmet koji potpada pod nadležnost Suda po članu IX Konvencije o genocidu; pošto, s druge strane, u onoj mjeri u kojoj Tužitelj tvrdi da će takva "podjela ili cijepanje", aneksija ili pripajanje, proisteći iz genocida, Sud je, u svom Rješenju od 8. aprila 1993. godine, već odredio da Jugoslavija treba da "poduzme sve mjere koje su u njenoj moći da spriječi vršenje zločina genocida", bez obzira na posljedice toga;

43. Pošto je preostala mjera koju zahtijeva Tužitelj (pod brojem 1 iz liste u gore navedenom stavu 6), a koja se ne odnosi na Konvenciju o genocidu, skoro istovjetnog sadržaja kao druga mjera koju Bosna i Hercegovina traži u svom prvom Zahtjevu za izricanje privremenih mjera (datom u gore navedenom stavu 3), osim što je šireg opsega; pošto u svom Rješenju od 8. aprila 1993.godine Sud je, ustanovivši da ne treba odrediti mjere za zaštitu spornih prava, osim onih koja mogu činiti osnovu za presudu iz domena njegove nadležnosti prema članu IX Konvencije o genocidu, odredio mjere koje nisu specificirale tada traženu mjeru; pošto ista mišljenja i dalje važe;

* * *

44. Pošto je Zahtjev Jugoslavije za izricanje privremenih mjera navedenih predhodno u stavu 12. zasnovan na tvrdnji da činjenice prezentirane Sudu pokazuju da postoji "isti stepen hitnosti, te da postoji ista negativna pretpostavka da će se učiniti nepopravljiva šteta etničkoj grupi Srba u Bosni i Hercegovini, kako se navodi za druge

etničke grupe stanovništva Bosne i Hercegovine"; te da bi shodno tome bilo uputno da se donese mjera prema Bosni i Hercegovini, prema uslovima predhodno navedenim u stavu 12, paralelna onoj prema Jugoslaviji iz stava 52. (A) (1) sudskog Rješenja od 8. aprila 1993. godine;

45. Pošto bi mjera zahtjevana od Jugoslavije bila odgovarajuća u cilju zaštite prava iz Konvencije o genocidu, koja su unutar prima facie nadležnosti Suda; pošto Sud, na osnovu dokaza i informacija koje su mu stavljene na raspolaganje, mora, takođe, priznati postojanje određenog rizika u slučaju osoba za koje Jugoslavija traži zaštitu; pošto je međutim pitanje za Sud da li su te okolnosti takve da "traže" izricanje privremenih mjera, u skladu sa članom 41. Statuta;

46. Pošto je stavom 52. A svog Rješenja od 8. aprila 1993. godine Sud, nakon određivanja da Jugoslavija treba poduzeti sve mjere koje su u njenoj moći da spriječi genocid, odredio koje su to "konkretne" mjere koje Jugoslavija treba poduzeti u okolnostima ovog slučaja, gdje opasnost od genocida ne postoji na teritoriji Jugoslavije već Bosne i Hercegovine; pošto su nadalje, kako je Sud naveo u stavu 45. svoga Rješenja od 8. aprila 1993. godine, i Jugoslavija i Bosna i Hercegovina pod jasnom obavezom da urade sve što je u njihovoj moći da spriječe vršenje djela genocida, a stavom 52. B istog sudskog Rješenja određeno da ni Bosna i Hercegovina ni Jugoslavija ne smiju poduzimati nikave aktivnosti te da moraju osigurati da se ne poduzimaju aktivnosti koje bi mogle pogoršati ili proširiti sadašnji spor oko sprječavanja i kažnjavanja zločina genocida, ili otežati donošenje rješenja; pošto Sud ne nalazi da su okolnosti, kako su do sada prezentirane Sudu, takve da iziskuju konkretnije izricanje mjera za Bosnu i Hercegovinu osim pozivanja na njene jasne obaveze prema Konvenciji o genocidu te potrebi da se uzdrži od aktivnosti takve vrste kako je označeno u stavu 52. B sudskog Rješenja od 8. aprila 1993. godine;

* * *

47. Pošto član 75, stav 2. Pravila suda daje Sudu ovlasti da, nakon podnesenog Zatjeva za izricanje privremenih mjera, odredi mjere koje su u potpunosti ili djelimično drugačije od zahtijevanih;

48. Pošto Sud, u kontekstu sadašnjeg sudskog postupka prema Zahtjevu za privremenim mjerama, i u skladu sa članom 41. Statuta, treba razmatrati okolnosti na koje mu je skrenuta pažnja i utvrditi da li te okolnosti zahtjevaju određivanje daljnjih privremenih mjera za strane u sporu u cilju zaštite prava iz Konvencije o genocidu; pošto međutim Sud, ne može utvrditi stvarne činjenice i odgovornost za djela, sudskim Rješenjem se ne smije uticati na pravo bilo koje od strana da ospori navode protiv iste, da ospori pripisivanje odgovornosti u pogledu na te navode, te da podnese argumente u odnosu na prirodu istih;

49. Pošto se u stavu 45. sudskog Rješenja od 8. aprila 1993. godine zaključuje da postoji ozbiljna opasnost da se vrše zločini genocida, da su Jugoslavija i Bosna i Hercegovina, bez obzira da li se takvi zločini iz prošlosti mogu ili ne mogu njima pripisati, pod jasnom odgovornošću da učine sve što je u njihovoj moći da spriječe vršenje svakog od takvih djela ubuduće;

50. Pošto član 1. Konvencije o genocidu, citiran od strane Suda u istom stavu sudskog Rješenja od 8. aprila 1993. godine kaže da:

> "Zemlje potpisnice potvrđuju da genocid, bilo da je počinjen u vrijeme mira ili rata, jeste zločin prema odredbama međunarodnog prava, koji se one obavezuju spriječiti i kazniti";

čime su se sve strane potpisnice na ovaj način obavezale da "spriječe i kazne" zločin genocida;

51. Pošto, kako je Sud naveo u svom Rješenju od 8. aprila 1993. godine, zločin genocida "šokira savjest čovječanstva, a čije su posljedice ogromni gubici za čovječanstvo...te je suprotan moralnim zakonima, duhu i ciljevima Ujedinjenih nacija", u tekstu Rezolucije 96. (1) Generalne skupštine od 11. decembra 1946. godine po pitanju "Zločina genocida";

52. Pošto se, od donešenja Rješenja Suda od 8. aprila 1993. godine, i uprkos tom Rješenju, te unatoč mnogim rezolucijama Vijeća sigurnosti ujedinjenih nacija, nastavlja ogromna patnja i gubitak života u Bosni i Hercegovini u okolnostima koje šokiraju savjest čovječanstva i flagrantno su suprotne moralnim zakonima, duhu i ciljevima Ujedinjenih nacija;

53. Pošto se, od donošenja Rješenja od 8. aprila 1993. godine, produbila kritična opasnost, koju je tada Sud označio u poduzimanju aktivnosti koje bi mogle pogoršati ili proširiti postojeći spor oko sprječavanja i kažnjavanja zločina genocida, ili koje bi mogle otežati donošenje Rješenja, kroz nastavak sukoba na teritoriji Bosne i Hercegovine, te vršenjem gnusnih zločina u tim sukobima;

54. Pošto je Vijeće sigurnosti ujedinjenih nacija u svojoj Rezoluciji 819. (1993) od 16. aprila 1993. godine pažljivo razmotrilo sudsko Rješenje od 8. aprila 1993. godine kojim Sud određuje da Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) mora poduzeti sve mjere u svojoj moći da spriječe vršenje zločina genocida, i pošto je Vijeće sigurnosti u svojoj rezoluciji potvrdilo svoje osude svih kršenja međunarodnog humanitarnog prava, konkretno praksu "etničkog čišćenja";

55. Pošto je Vijeće sigurnosti ujedinjenih nacija u Rezoluciji 859. (1993) od 24. augusta 1993. godine, koja, *inter alia*, potvrđuje kontinuitet članstva Bosne i Hercegovine u Ujedinjenim nacijama, ponovo potvrdilo principe neprihvatljivosti sticanja teritorije silom naglasivši princip pojedinačne odgovornosti za vršenje ratnih zločina i drugih kršenja međunarodnog humanitarnog prava;

56. Pošto je Vijeće sigurnosti ujedinjenih nacija, Rezolucijom 808. (1993) od 22. februara 1993. godine i 827. (1993) od 25. maja 1993. godine, uspostavilo Međunarodni tribunal za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja humanitarnog prava na teritoriji bivše Jugoslavije;

57. Pošto, uzimajući uobzir, inter alia, da odgovore dviju strana na pitanje postavljeno u toku rasprave o tome koje su korake poduzeli "u cilju osiguranja izvršenja sudskog Rješenja od 8. aprila 1993. godine", Sud nije našao zadovoljavajućim u smislu da je sve što se moglo

poduzeti i učinjeno u cilju sprječavanja vršenja zločina genocida na teritoriji Bosne i Hercegovine, niti u pogledu osiguranja da nisu poduzete aktivnosti koje bi mogle pogoršati ili proširiti postojeći spor ili otežati donošenje rješenja;

58. Pošto, kako je Sud predhodno naveo, "ukoliko Sud utvrdi da je situacija takva da zahtijeva poduzimanje ovakvih mjera, tada je dužnost svake strane da ozbiljno prihvati sudske indikacije..."(*Vojne i paravojne aktivnosti u i protiv Nikaragve - Nikaragva protiv Sjedinjenih Američkih Država, Presuda, Izvještaji I.C.J. 1986. str.144. stav 289*); pošto je ovo upravo takva situacija koja trenutno egzistira u Bosni i Hercegovini po kojoj nikakva odšteta ne može nadoknaditi postignuto aktivnostima za koje Sud može procijeniti da su suprotne međunarodnom pravu;

59. Pošto ozbiljnost sadašnje situacije zahtijeva, ne da se izreknu dodatne privremene mjere pored onih koje su određene sudskim Rješenjem od 8. aprila 1993. godine, prethodno navedene u stavu 37, već da izrekne trenutnu i efikasnu implementaciju tih mjera;

60. Pošto Rješenje doneseno u dosadašnjem postupku ni na koji način ne predstavlja preuranjeno Rješenje po pitanju nadležnosti Suda da se bavi ovim slučajem u odnosu na njegovu prirodu, niti po pitanjima prihvatljivosti Tužbe, niti u odnosu na samu suštinu Predmeta, te Vladama Bosne i Hercegovine i Jugoslavije ostavlja puno pravo da podnesu argumente u odnosu na ta pitanja;

* * *

61. Iz ovih razloga,

SUD

(1) sa 13 glasova prema 2,

Potvrđuje privremene mjere izrečene u stavu 52. A (1) Rješenja ovog Suda od 8. aprila 1993. godine i koje moraju biti trenutno i efikasno provedene;

ZA: *predsjednik* sir Robert Dženings; *podpredsjednik* Oda; *Sudije* Švebel, Bedžaui, Ni, Evensen, Guijom, Šahabaden, Agilar Modzli, Viramantri, Adžibola, Herceg: *ad hoc sudija* Loterpacht

PROTIV: *sudija* Tarasov; *ad hoc sudija* Kreča;

(2) Sa 13 glasova prema 2,

Potvrđuje privremene mjere izrečene u stavu 52. A (2) Rješenja ovog Suda od 8. aprila 1993. godine, koje moraju biti trenutno i efikasno provedene;

ZA: *predsjednik* sir Robert Dženings; *podpredsjednik* Oda; *sudije* Švebel, Bedžaui, Ni, Evensen, Gijom, Šahabadin, Agilar Modzli, Viramantri, Adžibola, Herceg: *ad hoc sudija* Loterpaht

PROTIV: *sudija* Tarasov; *ad hoc sudija* Kreča;

(2) sa 14 glasova prema 1,

Potvrđuje privremene mjere izrečene u stavu 52 B Rješenja ovog Suda od 8. aprila 1993. godine, koje moraju biti trenutno i efikasno provedene;

ZA: *predsjednik* ser Robert Dženings; *podpredsjednik* Oda; *sudije* Švebel, Bedjaui, Ni, Evensen, Tarasov, Gijom, Šahabadin, Agilar Modzli, Viramantri, Adžibola, Herceg: *ad hoc sudija* Loterpaht;

PROTIV: *ad hoc sudija* Kreča;

Tekst je sačinjen na engleskom i francuskom jeziku, s tim da je tekst na engleskom mjerodavan, u Palati mira, u Hagu, trinaestog dana septembra, hiljadu devesto devedeset treće godine, u četiri primjerka, od kojih će svaki biti pohranjen u arhivi Suda a ostali primjerci će biti uručeni Vladi Republike Bosne i Hercegovine, Vladi Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i Generalnom sekretaru ujedinjenih nacija radi daljeg prosljeđivanja Vijeću sigurnosti.

(*potpisan*) R.Y. DŽENINGS, PREDSJEDNIK.
(*potpisan*) EDUARDO VALENCIA-OSPINA, ZAPISNIČAR

Potpredsjednik ODA prilaže iskaz uz Rješenje suda.

Sudije: Šahabaden, Weeramantry, Adžibola i *ad hoc sudija* Lauterpacht prilažu odvojena mišljenja uz Rješenje ovog Suda.

Sudija Tarasov i ad hoc sudija Kreča prilažu izdvojeno mišljenje o Rješenju suda.

IZJAVA O NAMJERI REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE DA POKRENE SUDSKI POSTUPAK PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA PRED MEĐUNARODNIM SUDOM PRAVDE

15. NOVEMBRA 1993. GODINE

Na današnji dan, Republika Bosna i Hercegovina ovim dopisom najavljuje svoju namjeru da pokrene sudski postupak protiv Ujedinjenog Kraljevstva pred Međunarodnim sudom pravde zbog kršenja odredaba Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine; Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije; i drugih izvora opšteg međunarodnog prava navedenih u članu 38. Statuta Međunarodnog suda pravde. Mi smo već izdali formalne instrukcije u tom smislu našim zvaničnim advokatima pred Međunarodnim sudom pravde. Oni trenutno pišu Žalbu i Zahtjev za izricanje privremenih mjera protiv Ujedinjenog Kraljevstva.

I

I Republika Bosna i Hercegovina i Ujedinjeno Kraljevstvo su ugovorne strane Konvencije o genocidu iz 1948. godine. Član IX Konvencije o genocidu predviđa sljedeće:

> "Sporovi između strana potpisnica u odnosu na tumačenje, primjenu ili ispunjenje ove Konvencije, kao i one koji se odnose na odgovornost države za genocid ili bilo koji drugi akt naveden u članu III, biće predati Međunarodnom sudu pravde na zahtjev bilo koje od strana u sporu."

Mi optužujemo Ujedinjeno Kraljevstvo za kršenje slijedećih odredaba Konvencije o genocidu, *inter alia*:

Prvo, u našoj Tužbi i Zahtjevu Međunarodnom sudu pravde, optužujemo Ujedinjeno Kraljevstvo da nije ispunilo svoje potvrđene obaveze i da je odbilo "da spriječi" genocid nad narodom i državom Bosne i Hercegovine, te da na taj način krši član 1. Konvencije o genocidu, u kojem se kaže kako slijedi:

> " Strane potpisnice potvrđuju da genocid, bilo da se vrši u vrijeme mira ili rata, jeste zločin po međunarodnom pravu koji se potpisnice obavezuju da spriječe i kazne."

Drugo, u našoj Tužbi i Zahtjevu Međunarodnom sudu pravde, optužujemo Ujedinjeno Kraljevstvo da je u svojstvu stalnog člana Vijeća sigurnost Ujedinjenih nacija nelegalno nametnulo i održavalo embargo na oružje prema Republici Bosni i Hercegovini, čime je prekršena Povelja U.N. član 51. Ujedinjeno Kraljevstvo je, takođe, pomagalo i podržavalo genocid koji se vršio nad narodom i državom Bosne i Hercegovine aktivno se suprostavljajući svim naporima drugih država da se "podigne" ovaj nelegalni embargo na oružje. Zbog ovih činjenica, mi optužujemo Ujedinjeno Kraljevstvo da je prekršilo član III, stav (e) Konvencije o genocidu kojim se izričito zabranjuje "saučesništvo" u genocidu. Pravnu osnovu za Tužbu je detaljno razradio ad hoc sudija Elihu Loterpaht u svom drugom odvojenom mišljenju koje je priloženo uz Rješenje Međunarodnog suda pravde od 13. septembra 1993. godine u *Slučaju koji se odnosi na primjenu Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju za zločin genocida (Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije - Srbije i Crne Gore)* za koji se trenutno čeka odluka.

Konačno, u našoj Tužbi i Zahtjevu Međunarodnom sudu pravde, optužujemo Ujedinjeno Kraljevstvo da snosi kolektivnu i pojedinačnu odgovornost za sve zlo naneseno narodu i državi Bosni i Hercegovini jer je Ujedinjeno Kraljevstvo pomagač i saučesnik u genocidu po Ženevskoj konvenciji i međunarodnom krivičnom pravu.

Pri sastavljanju ovih pravnih spisa za Međunarodni sud pravde, i tokom narednog postupka, naši pravnici će, takođe, imenovati i navesti i druge države članice Vijeća sigurnosti U.N. koje su podržavale ovaj nelegalni embargo na oružje kršeći tako član 51. povelje U.N., kao pomagači i saušesnici u genocidu nad narodom i državom Bosne i Hercegovine. Ovom prilikom ne tužimo ove države.

Mi smo, takođe, uručili obavijest svim stranama potpisnicama Konvencije o genocidu, kojih je preko 100, da je svaka od njih dala svečanu pravnu i moralnu obavezu "da će spriječiti" vršenje genocida nad narodom i državom Republike Bosne i Hercegovine kako se zahtijeva članom I.

II

I Republika Bosna i Hercegovina i Ujedinjeno Kraljevstvo su strane potpisnice Međunarodne konvencije o eliminaciji svih vidova rasne diskriminacije iz 1965. godine. Član 22. ove Konvencije predviđa slijedeće:

Član 22.

Svaki spor između dvije ili više država potpisnica oko tumačenja ili primjene Konvencije, koji se ne riješi pregovorima ili procedurom koja se izričito predviđa ovom Konvencijom, biće na zahtjev bilo koje od strana u sporu predat Međunarodnom Sudu pravde na rješavanje, ukoliko se strane u sporu ne dogovore drugačije.

Ujedinjeno Kraljevstvo je promoviralo opcije, navodno kao rješenja za agresiju nad Republikom Bosnom i Hercegovinom, koja nisu konzistentna sa odredbama ovog međunarodnog sporazuma.

* * *

Ova će Izjava biti podijeljena svim članicama Organizacije ujedinjenih nacija, te će, takođe, biti predata Međunarodnom sudu pravde.

ZAJEDNIČKA IZJAVA VLADA BOSNE I HERCEGOVINE I UJEDINJENOG KRALJEVSTVA VELIKE BRITANIJE I SJEVERNE IRSKE

20. decembra 1993. godine

Vlada Bosne i Hercegovine je obavijestila Vladu Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske da je odlučila da ne pokrene sudski postupak protiv Ujedinjenog Kraljevstva pred Međunarodnim sudom pravde, a prema tome, i zemljama članicama Ujedinjenih nacija.

Vlada Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske pozdravlja ovu odluku.

Dvije vlade ostaju pri ranije postignutim dogovorima o političkom rješavanju pregovaranjem. U ovom kontekstu, oni potvrđuju svoju podršku inicijativi Evropske unije, o kojoj će se još razgovarati sa članicama u Briselu, 22. decembra. Odlučni su da, tom prilikom, sarađuju na postizanju sporazuma. Zajednički osuđuju sve neprijateljske akte susjednih država i daju podršku istovremenom prestanku neprijateljstava u cijeloj Bosni i Hercegovini.

Vlada Ujedinjenog Kraljevstva je opredijeljena da na značajan način doprinese zajedničkoj akciji Evropske unije u pružanju podrške dopremi humanitarne pomoći Bosni i Hercegovini. Vlada Bosne i Hercegovine pozdravlja ovu opredijeljenost i izražava zahvalnost Britanskim oružanim snagama, nevladinim organizacijama i pojedincima na svemu što su uradili u cilju unapređenja humanitarne pomoći.

REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA
PREDSJEDNIŠTVO

12. januar 1994. godine

Prof. Francis Boyle
University of Illinois College of Law
Palata pravde 142 (Law Building 142)
504 East Pennsylvania Avenue
Champaign, IL 61820

Poštovani Prof. Bojl,

Ovim Vas obavještavamo da prestaju Vaše ovlasti zastupanja Bosne i Hercegovine u svojstvu ko-zastupnika pred Međunarodnim sudom pravde. Zahvaljujemo Vam se na svim dosadašnjim nastojanjima i znaćemo cijeniti saradnju sa Vama u budućnosti. Možda će nam zatrebati vaša stručnost u budućnosti i u tom slučaju sa zadovoljstvom ćemo očekivati Vaše pojavljivanje na Sudu (pod pretpostavkom, naravno, da ste i Vi istog mišljenja).

Kopiju ovog pisma ćemo proslijediti zapisničaru Međunarodnog suda pravde.

(potpisan) gosp. Alija Izetbegović
predsjednik Predsjedništva

POST SCRIPTUM

U ponedjeljak popodne, 3. januara 1994. godine, iz mog ureda u Šempejnu, nazvao sam zapisničara Međunarodnog suda pravde. Dugo smo razgovarali ali se neću zamarati prisjećanjem svih detalja. Dovoljno je reći da sam istakao tri osnovne pojedinosti koje sam želio da on prenese sudijama Suda:

1. Odluka Bosne i Hercegovine da povuče parnicu protiv Ujedinjenog Kraljevstva donesena je pod prinudom, prijetnjama i silom koje su Britanska vlada i vlade nekoliko drugih evropskih država provodile nad dužnosnicima najvišeg nivoa Bosanske vlade u Ženevi, Londonu i Sarajevu. Prema tome, takozvani sporazum da se povuče tužba protiv Velike Britanije je nevažeći ab initio. Pridržavam pravo da u ime Republike Bosne i Hercegovine opozovem ovaj sporazum u bilo koje vrijeme i da pokrenem sudski postupak protiv Ujedinjenog Kraljevstva u skladu sa Izjavom od 15. novembra 1993. godine.

2. Britanska vlada je zahtijevala da ja budem razriješen dužnosti generalnog zastupnika za Republiku Bosnu i Hercegovinu pred Sudom. Britanska Vlada je itekako dobro znala da ja stojim iza strategije Bosne i Hercegovine na Sudu. Nakon što sam uspio dobiti i drugo Rješenje Suda, 13. septembra 1993. godine, moja preporuka je bila da sljedeći korak za Bosnu i Hercegovinu pred Sudom bude Tužba protiv Velike Britanije zbog kršenja Konvencije o genocidu i Konvencije o rasnoj diskriminaciji.

3. Pred kraj mog razgovora sa Zapisničarom 3. januara 1994. godine, uputio sam usmeni zahtjev Sudu za izricanje privremenih mjera *proprio motu* u cilju zaštite naroda i države Bosne i Hercegovine od istrjebljenja i uništenja od strane Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i Republike Hrvatske. Naglasio sam Zapisničaru da je ovaj Zahtjev u skladu sa odredbama u pismenom Zahtjevu za privremenim mjerama

proprio motu unaprijed koji je već naveden u našem drugom Zahtjevu za privremenim mjerama od 27. jula 1993. godine. Zapisničar me je obavijestio da Sud sa pažnjom prati situaciju u Bosni i Hercegovini.

Obavijestio sam zapisničara da je predsjednik Republike Hrvatske, Franjo Tuđman, upravo javno zaprijetio upadom u Bosnu i Hercegovinu. Također, sam ga obavijestio da ukoliko Vlada Bosne i Hercegovine bude prisiljena da potpiše Oven-Stoltenbergov plan podjele, onda će svijet biti svjedok tragedije ljudskih prava neviđenih razmjera od Drugog svjetskog rata. Rekao sam Zapisničaru da ukoliko Bosna i Hercegovina nestane, i Sud će nestati s njom. Sad su postojale dva Rješenja Međunarodnog suda pravde koja štite Bosnu i Hercegovinu, a niko ne poklanja pažnju ni u kom pogledu niti jednom od ovih Rješenja. Ako Sud odmah ne želi djelovati da spasi Republiku Bosnu i Hercegovinu - suverenu državu naroda i članicu Organizacije ujedinjenih nacija - onda će se narodi svijeta s pravom pitati: "Kakva je korist od Međunarodnog suda pravde?"

Zatim sam se zahvalio Zapisničaru na ljubaznosti i na činjenici da se prema meni uvijek odnosio kao prema generalnom zastupniku Republike Bosne i Hercegovine.

Spomenuti razgovor sa Zapisničarom bila je moja posljednja službena aktivnost i Zahtjev u svojstvu generalnog zastupnika pred Sudom za Bosnu i Hercegovinu. Ovaj Post-scriptum sam izdiktirao kako bi postojala javna zabilješka ovog posljednjeg, usmenog Zahtjeva za izricanje privremenih mjera *proprio motu* koju sam uputio Sudu 3. januara 1994. godine. Do vremena kada ovo pišem, sudije Suda ili još nisu ili su odbili da odgovore na moj posljednji, usmeni Zahtjev koji sam uložio u svojstvu generalnog zastupnika za Republiku Bosnu i Hercegovinu za privremenim mjerama *proprio motu*, u ime Bosne i Hercegovine.

Kako sam to jasno izrekao u mom Zahtjevu Sudu za privremenim mjerama od 27. jula 1993. godine:

Sud ne smije dopustiti da Tuženi dobije ovaj slučaj metodom uništenja naroda i države Bosne i Hercegovine. Sud mora djelovati odmah, u potpunosti i efikasno da bi nas zaštitio od genocida,

istrjebljenja, podjele, cijepanja, aneksije, pripojenja i okončanja našeg postojanja kao suverenog naroda i države i članice Organizacije ujedinjenih nacija od strane Tuženog.

U suprotnom, kakva je korist od propisa međunarodnog prava, Povelje ujedinjenih nacija i samog Suda? Zar treba da prevlada zakon džungle? Trebaju li jaki da rade šta hoće, a slabi da trpe što moraju?

Očigledno, Sud je odgovorio na ova posljednja pitanja potvrdno. Ja pretpostavljam da će svakako Sud nestati sa Republikom Bosnom i Hercegovinom - upravo kako sam rekao i Zapisničaru 3. januara 1994. godine. Iz ovih razloga smatram da će se isto desiti sa samom Organizacijom ujedinjenih nacija.

što se mene tiče, bilo da sam u pravu ili ne, ja znam da sam do sada uradio najbolje što profesionalno mogu uraditi za narod i državu Republike Bosne i Hercegovine. Nakon što pročitaju stranice ove knjige, čitaoci će ovu odluku morati donijeti sami za sebe. Iz vidljivih razloga, dokumenti ovog Suda će, takođe, govoriti sami za sebe.

A što se tiče budućnosti i naroda i države Republike Bosne i Hercegovine, njihova je sudbina sada u Božjim rukama - tamo gdje je uvijek i bila:

U ime Boga, Sveopšteg Dobročinitelja, Milostivog.

> "Reci: O Allahu, koji svu vlast imaš. Ti vlast onome kome hoćeš daješ, a oduzimaš je od onoga od koga hoćeš; Ti onoga koga hoćeš uzvisuješ, a onoga koga hoćeš unizuješ; u Tvojoj ruci je svako dobro, Ti, uistinu, sve možeš!"*
>
> Sadeka-Allahul-azim. (Uistinu, Svemogući je rekao istinu.)

Frensis A. Bojl
2. februar 1994.

* Citirano prema: KURANU S PREVODOM, Preveo Besim Korkut, Sura III, Ali Imrān, 26. ajet.

DODATAK BOSANSKOM IZDANJU

S K R A Ć E N I C E

ABC = American Broadcasting Companies (Američka radiotelevizijska kompanija)

AFP = Agence France Presse (Francuska novinska agencija)

BBC = The British Broadcasting Corporation (Britanska radiotelevizijska korporacija)

C. E. E. = Community Ecconomic of Europa (Evropska ekonomska zajednica) Vidi: EEC, EZ

C.B.E. = Commander of British Empire (Vitez Britanske imperije)

CE = Community of Europa (Evropska zajednica). Vidi EZ

CIS = Commonwealth of Indenpendent States (Zajednica nezavisnih država)

CNN = Cable News Network (Kablovska televizijska mreža za vijesti)

CR = Court Report (Izvještaj suda)

CSCE = Conference on Security and Coorporation i Europe (Konferencija za sigurnost i saradnju u Evropi). Vidi KSSE i KESS.

CSIS = Center for Strategic and International Studies (Centar za strateške i međunarodna studije) E/CN i S/PV.

EEC = European-Ecconomic Community (Evropska ekonomska zajednica). Vidi EZ, CEE.

ETC/etc = Et cetera (I tako dalje)

EZ = Evropska zajednica. Vidi: EEC.

FR = Federativna republika

HOS = Hrvatske oružane snage

HVO = Hrvatsko vijeće obrane

I.C.J. = International Court of Justice (Međunarodni sud pravde)

ICFY = International Conference on the Former Yougoslavie (Međunarodna konferencija o bivšoj Jugoslaviji)

ICRC = International Committee of Reed Cross (Međunarodni komitet Crvenog krsta/križa). Vidi: MKCK.

ICTY = International Criminal Tribunal for Yugoslavie (Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju)

Id. = Idem (Isto)

ISHR = International Society for Human Right (Međunarodno društvo za ljudska prava)

JNA = Jugoslovenska narodna armija

JUST = Just World Trust (Organizacija za pravedan svijet)

KESS = Konferencija o sigurnosti i saradnji u Evropi. Vidi: CSCE i KSSE.

KSSE = Konferencija o sigurnosti i saradnji u Evropi. Vidi CSCE i KESS.

LL.C. = Pravni savjetnik

MKCK = Međunarodni komitet Crvenog krsta/križa. Vidi: ICRC.

MUP = Ministarstvo unutrašnjih poslova

NATO = Northatlantic Treaty Organisation (Sjevernoatlanski pakt)

NBC = National Broadcasting Company (Nacionalna radiotelevizijska kompanija)

Nj. E. = Njegova ekselencija

NPR = National Public Radio (Nacionalni javni radio)

OIK = Organisation of the Islamic Conference (Organizacija islamske konferencije)

Op. cit. = Opera citendo (Citirano djelo)

OUN = Organizacija ujedinjenih nacija

PBS = Public Broadcastings Service (Javna radio i televizijska služba)

P.C.I.J. = Permanent Court of International Justice (Stalni međunarodni sud pravde)

Q.C. = Quwenss Counsel (Kraljičin savjetnik)

SFR = Savezna Federativna Republika

SFRJ = Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija. Vidi SFRY

SFRY = Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija. Vidi: SFRJ

SR = Savezna Republika

SRJ = Savezna Republika Jugoslavija

SUP = Sekretarijat unutrašnjih poslova

TV = Televizija

U.S. = United States (Sjedinjene Države)

UN = United Nations (Ujedinjene nacije)

UN doc. = United Nations documment (Dokument Ujedinjenih nacija). Oznaka: C/CN:S/PV znače pojedine ustanove OUN.

UNHCR = Unidet Nations High Commision - Commesariat, Commesar - for Refuges (Visoka komisija - komesarijat, komesar - UN za izbjeglice)

UNPROFOR = United Nations Protection Forces (Zaštitne snage Ujedinjenih nacija)

UNTS = United Nations Treaty Series (Serija međunarodnih sporazuma UN)

UPI = United Press International (Ujedinjena međunarodna štampa)

WHO = World Health Organisation (Svjetska zdravstvena organizacija)

WPC = Weapons Collection Points (Punktovi za prikupljanje naoružanja - stavljeno pod kontrolu UNPROFOR-a)

YPA = Yougoslav Peopl Army (Jugoslovenska narodna armija) Vidi: JNA.*

* U tekstu su navedeni brojni inicijali svjedoka zločina. U cilju njihove zaštite ti inicijali se ne dešifruju.

ZNAČENJE NEKIH PRAVNIH IZRAZA*

- a fortiori =	tim više
- *ab initio* =	od početka
- *ad nauseam* =	od gadosti do gnušanja
- *arguendo* =	u svrhu dokazivanja ili pobijanja argumentacije, dokazujući, pobijajući
- *corpus separatum* =	posebno tijelo, odvojen sadržaj
- *erga omnes* =	prema svima
- *forum provogatum* =	odgađanje, odgođeno ročište
- *in loco* =	na mjestu, u svojstvu
- *inter alia* =	između ostalog, među drugima
- *ipso facto* =	samom činjenicom, samim činom, samo po sebi
- *jus cogens* =	prinudni pravni propisi
- *pacta sunt servande* =	ugovore treba čuvati

* Izrazi u tekstu nisu prevođeni, a značenje nekih zavisi i od konteksta

- *parens patriae* = roditelj (otac) domovine

- *prima facie* = na prvi pogled, očigledno, indikativno

- *pro bono* = za dobro djelo

- *proprio motu* = na vlastitu inicijativu

- *ratione materiae* = obzirom na vlastitom, osobnom pobudom

- *ratione personae* = obzirom na osobu

- *res judicata* = već presuđena stvar, presuđen sudski spor

- *summaria cognitio* = kratak sadržaj sudske istrage

- *ultra vires* = van ovlašćenja, iznad (svih) sila

- *ups the ante* (engl.) = povećan ulog (rizik), uvećava prethodno

- *verbatim record* = vjerodostojan, doslovan zapisnik

S A D R Ž A J
OBJAVLJENIH DOKUMENATA

S A D R Ž A J 9

PREDGOVORI 13
- PREDGOVOR BOSANSKOM IZDANJU 13
- PREDGOVOR ENGLESKOM IZDANJU I 15
- PREDGOVOR ENGLESKOM IZDANJU II 17

U V O D 21

I

ODLUKA O PODNOŠENJU TUŽBE U VEZI SA PRIMJENOM KONVENCIJE O SPRJECAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOCINA GENOCIDA - Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) 13. maj 1996. 35

Prilog I- Pismo Alije Izetbegovića, predsjednika Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine o imenovanju Frensisa E. Bojla za generalnog, izvanrednog i opunomoćenog zastupnika za pokretanje i vođenje Sudskog postupka u ime Bosne i Hercegovine pred Međunarodnim sudom pravde od 19. marta 1993. godine 37

ZAHTJEV ZA POKRETANJE SUDSKOG POSTUPKA U VEZI SA PRIMJENOM KONVENCIJE O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA 39

TUŽBA REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE MEĐUNARODNOM SUDU PRAVDE *(20. mart 1993.)*... 41
I. PREGLED ČINJENICA 41
A. UVOD 41
B. HISTORIJA BOSNE I HERCEGOVINE 43
C. HISTORIJSKI PREGLED TRENUTNOG NASILJA U BOSNI I HERCEGOVINI 45
D. PLANIRANJE "VELIKE SRBIJE" 49
E. KONVENCIJA O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA 52
F. KONKRETNE ČINJENIČNE TVRDNJE O GENOCIDNIM DJELIMA 54
- Ubijanja pripadnika jedne grupacije 55
- Nanošenje teških tjelesnih i mentalnih povreda pripadnicima grupacije 75
- Namjerno nametanje grupaciji uslova života sračunatih da izazovu njeno fizičko uništenje u cjelini ili djelimično 83
- Uvođenje mjera sa namjerom da se spriječi rađanje unutar ove grupe 94
G. REZOLUCIJA GENERALNE SKUPŠTINE UJEDINJENIH NACIJA 47/121 OD 18. DECEMBRA 1992. 95
H. ZAKLJUČAK 100
I KONKRETNE ČINJENIČNE TVRDNJE KOJE SE ODNOSE NA PONAŠANJE BIVŠE JUGOSLAVIJE, ODNOSNO SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE 102

- Dokazi i izjave koji impliciraju angažman Vlade iz Beograda, Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) u genocidu 115
II NADLEŽNOST SUDA 122
III ZAHTJEVI BOSNE I HERCEGOVINE 125
IV ZAHTJEV ZA DONOŠENJE PRESUDE 140
V ZAKLJUČAK 145

III

ZAHTJEV VLADE BOSNE I HERCEGOVINE ZA IZRICANJE PRIVREMENIH MJERA ZAŠTITE 147
A. OKOLNOSTI KOJE NALAŽU IZRICANJE PRIVREMENIH MJERA PRIVREMENE ZAŠTITE 147
B. POSLJEDICE KOJE BI SE IZBJEGLE UVOĐENJEM PRIVREMENIH MJERA 149
C. URGENTNOST ZAHTJEVA 151
D. TRAŽENE PRIVREMENE MJERE 152
E. ZAKLJUČAK 154

IV

JAVNA RASPRAVA SUDSKOG VIJEĆA U POSTUPKU REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE PROTIV SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE ODRŽANA 1. I 2. APRILA 1993. 157
Javno zasjedanje održano u četvrtak 1. aprila 1993. od 10.00 do 12.30 sati u Palati mira (zapisnik) 157
- Izlaganje Predsjednika i Zapisničara Vijeća .. 158
- Izlaganje zastupnika Republike Bosne i Hercegovine (Šaćirbegović) 162
- Posljedice zločina 162
- Oružje 166

- *Motiv* 168
- *Pregled činjenica* 169
- *Nadležnost* 172
- *Zahtjevi Bosne i Hercegovine* 176
- *Izlaganje zastupnika Republike Bosne i Hercegovine (Bojl)* 181
- *Pravo Bosne i Hercegovine na samoodbranu* 183
- *Zahtjev za privremene mjere zaštite* .. 194
- *Zaključak* 199

Javno zasjedanje održano u petak 2. aprila 1993. od 15.00 do 18.30 sati u Palati mira (zapisnik) 201

Izlaganje Predsjednika i Zapisničara Sudskog vijeća 201

Izlaganje zastupnika Savezne Republike Jugoslavije (Živković) 202

Izlaganje zastupnika Savezne Republike Jugoslavije (Rozen) 205

Izlaganje zastupnika Republike Bosne i Hercegovine (Bojl) 226

Izlaganje zastupnika Savezne Republike Jugoslavije (Rozen) 235

Pitanja sudija (Gijom) 242

Odgovori zastupnika Republike Bosne i Hercegovine i Savezne Republike Jugoslavije (Bojl i Rozen) 242

V

RJEŠENJE SUDA O ZAHTJEVU ZA DONOŠENJE PRIVREMENIH MJERA U VEZI SA PRIMJENOM KONVENCIJE O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA OD 8. APRILA 1993. 245

- Izjava sudije Tarasova 275
- Pismo Frencisa Bojla od 27. jula 1993. upućeno Međunarodnom sudu pravde - Zahtjev za donošenje dopunskih privremenih mjera zaštite 277

VI

ZAHTJEV ZA DONOŠENJE PRIVREMENIH ZAŠTITNIH MJERA PODNESEN OD STRANE VLADE REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE 27. JULI 1993. 279

A. OBAVEZUJUĆE OKOLNOSTI KOJE ZAHTIJEVAJU DONOŠENJE DODATNIH PRIVREMENIH ZAŠTITNIH MJERA 281

B. HRONOLOGIJA KRŠENJA RJEŠENJA OVOG SUDA OD 8. APRILA 1993. OD STRANE TUŽENIKA 9. APRIL 1993. 284

C. TUŽENIK JE ZVANIČNO PRIZNAO SVOJU ODGOVORNOST ZA NAORUŽAVANJE, OPREMANJE I SNABDIJEVANJE SRPSKE VOJSKE I MILICIJE, PARAVOJNIH I NEREGULARNIH ORUŽANIH JEDINICA KOJE DJELUJU U BOSNI I HERCEGOVINI 331

- Saopštenje Vlade Repulike Srbije izdato nakon njene sjednice 334
- Saopštenje savezne Vlade SR Jugoslavije 336
- Intervju Miloševića TANJUGU 11. maja 1993. 339

D. POSLJEDICE KOJE SE NASTOJE IZBJEĆI PRIVREMENIM MJERAMA 342

E. TRAŽENE PRIVREMENE MJERE 345

F. SUD TAKOĐE TREBA DA DONESE PRIVREMENE MJERE *PROPRIO MOTU* .. 347
G. ZAKLJUČAK 349

VII

DOKUMENTI PRILOŽENI DRUGOM ZAHTJEVU ZA IZRICANJE PRIVREMENIH MJERA ZAŠTITE OD 7. AUGUSTA 1993. GODINE 351
- PISMO FRENCISA BOJLA UPUĆENO MEĐUNARODNOM SUDU PRAVDE OD 7. AUGUSTA 1993. GODINE 351
- ANALIZA DRUGOG INTERNOG NACRTA OVEN-STOLTENBERGOVA PLANA OD 29. JULA 1993. GODINE (Napisao F.A. Bojl) .. 356
I [bez naslova]..... 356
II Konstitutivne republike i njihove obaveze . 359
III Zajedničke institucije itd. 360
IV Međunarodni odnosi 362
V Ljudska prava 363
VI Financije 364
VII Ustavni sporazum 364
- PISMO ALIJE IZETBEGOVIĆA, PREDSJEDNIKA PREDSJEDNIŠTVA REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE, UPUĆENO LORDU DEJVIDU OVENU I GOSP. TORVALDU SOLTENBERGU 366
- ZAPISNIK O RAZGOVORU, PALATA NACIJA ŽENEVA 31. juli 1993. godine 368
- Prilog zapisnika: USTAVNI AKT, ETC. 373

JAVNA RASPRAVA SUDSKOG VIJEĆA U POSTUPKU REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE PROTIV SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE ODRŽANA 25. I 26. AVGUSTA 1993. .. 375

Javno zasjedanje održano u srijedu 25. avgusta 1993. od 10.00 do 12.50 sati u Palati mira (zapisnik) .. 375

- Izlaganje Predsjednika i Zapisničara Sudskog vijeća, te polaganje zakletve novih sudija (Loterpaht i Kreča) 375
- Izlaganje zastupnika Republike Bosne i Hercegovine (Šaćirbegović) 380
- Izlaganje zastupnika Republike Bosne i Hercegovine (Bojl) 384

Javno zasjedanje održano u četvrtak 26. avgusta 1993. od 10.00 do 12.45 sati u Palati mira (zapisnik) .. 419

- Izlaganje Predsjednika i Zapisničara Sudskog vijeća 419
- Izlaganje zastupnika Savezne Republike Jugoslavije (Etinski) 420
- Izlaganje zastupnika Savezne Republike Jugoslavije (Mitić) 421
- Izlaganje zastupnika Savezne Republike Jugoslavije (Lopičić) 427

I 428

- Razaranje sela 429

II ZLOČIN U BRADINI 430

III ZLOČIN U ULICI VASE MISKINA U SARAJEVU 431

IV SITUACIJA SA SRBIMA U TUZLI (PREMA IZVJEŠTAJU MAZOVJECKOG) .. 432

V ČINJENICE O ZLOČINU U SELU ČELEBIĆI PORED KONJICA U JUNU 1992. 434
- Izlaganje zastupnika Savezne Republike Jugoslavije (Rozen) 436
- Pitanja sudija (Adžibola i Loterpahta) 457

Javno zasjedanje održano u četvrtak 26. avgusta 1993. od 15.00 do 17.00 sati u Palati mira (zapisnik) .. 461
- Izlaganje Predsjednika i Zapisničara Sudskog vijeća 461
- Izlaganje zastupnika Republike Bosne i Hercegovine (Šaćirbegović) 462
- Izlaganje zastupnika Republike Bosne i Hercegovine (Bojl) 464
- Pitanja sudija (Švebel) 479
- Odgovor zastupnika Republike Bosne i Hercegovine (Bojl) 480
- Izlaganje zastupnika Savezne Republike Jugoslavije (Etinski) 483

IX

RJEŠENJE SUDA O DODATNIM ZAHTJEVIMA ZA IZRICANJE PRIVREMENIH MJERA U VEZI SA PRIMJENOM KONVENCIJE O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA U SUDSKOM POSTUPKU BOSNE I HERCEGOVINE PROTIV SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE 487

X

IZJAVA O NAMJERI REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE DA POKRENE SUDSKI POSTUPAK PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA PRED MEĐUNARODNIM SUDOM PRAVDE 519

PRILOZI:

- ZAJEDNIČKA IZJAVA VLADA BOSNE I HERCEGOVINE I UJEDINJENOG KRALJEVSTVA VELIKE BRITANIJE I SJEVERNE IRSKE 522
- PISMO ALIJE IZETBEGOVIĆA, PREDSJEDNIKA PREDSJEDNIŠTVA REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE, UPUĆENO PROF. FRENSISU BOJLU 523

XI

POST SCRIPTUM 525

XII

DODATAK BOSANSKOM IZDANJU 529

Skraćenice 531

Značenje nekih korištenih pravnih izraza 537

Sadržaj dokumenata Sudskog procesa 539